image
not
available

PLAVTI COMOEDIAE

TOM. II.

M. ATTI

PLAVTI

COMOEDIAE

QVAE EXSTANT

EX RECENSIONE

F. H. BOTHE

TOMVS SECVNDVS

AVGVSTAE TAVRINORVM
EX TYPIS VIDVAE POMBA ET FILIORVM
ANNO MDCCCXXII

CASINA

DRAMATIS PERSONAE

PROLOGVS.
CHALINVS, *servos.*
OLYMPIO, *villicus.*
CLEOSTRATA, *uxor.*
PARDALISCA, *ancilla.*
MYRRHINA, *mulier.*
STALINO, } *senes.*
ALCESIMVS, }
COCVS.
ANCILLAE.
GREX.

ARGVMENTVM

Conservam conservi duo uxorem expetunt;
Alium senex adlegat, alium filius.
Senem adiuvat sors; verum decipitur dolis:
Ita ei subicitur pro puella servolus
Nequam, qui dominum mulcat atque villicum.
Adolescens ducit Casinam civem cognitam.

PROLOGVS

Salvere iubeo spectatores optumos,
Fidem qui facitis maxumid, et vos Fides.
Si verum dixi, signum clarum date mihi,
Vt vos mi esse aequos iam inde a principio sciam.
Qui utuntur vino vetere, sapientis puto,
Et qui lubenter veteres spectant fabulas.
Antiqüa opera et verba quom vobis placent,
Aequom placere est autem veteres fabulas:

«Prologum hunc (*Acidalium audis Divinatt.* pag. 124) Plauti non esse, satis constat, sed talem mehercule, cuius nec pudere ipsum possit». Huic sententiae plane subscribo. Exstat autem prologus in omnibus, quotquot innotuere, MSS. et tanquam Plautinus laudatur a multis scriptoribus.

Vs. 7. Vulg. *Antiqua*. Cf. 13 nosque ad Bacch. 1055. Frustra Acidalius transponebat, *Antiqua verba et opera*.

8. *autem*) Vulg. *ante*, quod interpretantur satis pro arbitrio *prius*, *magis*, *potius*. Et fac, eam potestatem interdum habere hoc adverbium, insulsi tamen est dicere, quibus antiqua verba placeant, magis iis acceptas esse debere veteres fabulas, quasi non hae ipsae quoque ex antiquis verbis constarent. Recte itaque Acidalius l. l.: «*Autem*, inquit, legere malim pro *ante*. Quamquam enim hoc interpretari non inepte potes, (?) quasi sit *prius*, *magis*, *potius*, illud tamen elegantiae nescio quid maioris spirat, et sapidiorem gustum habet Plautinae cuiusdam usurpationis, quae cum alibi frequens, tum Aululariae itidem prologo eadem 30: *Illa illum nescit, neque compressam autem pater*. Most. 755: *Vehit clitellas, vehit hic autem alter senex*. Lucret. lib. VI, 779 sqq. *Nec sunt multa parum tactu vitanda, neque autem Aspectu fugienda, saporeque tristia quae sint*. Apuleius ad finem Floridorum primi: *Patior et ipse in meis studiis aliquam pro captu similitudinem. Nam quodcumque ad vos protuli, excerptum illico et lectum est, nec revocare illud, nec autem mu-*

Nam nunc novae quae prodeunt comoediae,
Multo sunt nequiores, quam numi novi.
Nos postquam populi rumorem intelleximus,
Studiose expetere vos Plautinas fabulas,
Antiqüam eius edimus comoediam,
Quam vos probastis, qui estis in senioribus:
Nam iuniorum qui sunt, non norunt, scio;
Verum ut cognoscant, dabimus operam sedulo.
Haec quom primum acta est, vicit omnis fabulas.
Ea tempestate flos poëtarum fuit,
Qui nunc abierunt hinc in communem locum;
Sed tamen absentes prosunt *hic* praesentibus.
Vos omnis opere magno esse oratum volo,
Benigne ut operam detis ad nostrum gregem.

tare nec emendare mihi inde quidquam licet. Recte enim sic eruditissimus Colvius, quum pariter mutatum esset *ante.* Sed facile fuit ibi reponere, quia ibidem praecesserat: *Proconsulis autem tabella sententia est, quae semel lecta neque augeri litera una, neque autem minui potest; sed utcunque recitatum est, ita provinciae instrumento refertur.* – Caeterum *autem* sic fere et hoc ipso Casinae prologo iterum positum 27 sqq: *Ratione utuntur: ludis poscunt neminem; Secundum ludos reddunt autem nemini.* Cf. etiam Mil. 1135, Truc. 859 et Parei lexic. Plaut. v. *Autem.* Scriptum autem fere per compendium *autē* pro *autem* in libris vett., quod quam vicinum sit τῷ *ante*, in oculos incurrit; quem fontem erroris puto.

13. Vulg. *Antiquam.* Vid. ad Ba. 1055. MSS. Palat. praeter 3, 4 et 6, a m. 2 item G, *edidimus.*

20. Vulg. numero innumero invitisque V. C. 3 MSS., quos ipsi versavimus, et plerisque edd. vett.: *Sed absentes tamen prosunt praesentibus.* Fortasse legendum *prosient*, modo potentiali, de quo dixi ad Aul. 42.

21. *oratum*) Ita Longolius ex cod. ut ait, perantiquo, quod probat Gruterus Suspic. III, 3, conferens Amph. prol. 33 et inprimis Gellium N. A. I, 7, ubi haec inter alia leguntur C. Gracchi ex oratione De Quinto Popilio circum conciliabula: *Credo ego inimicos meos hoc dicturum*, similiaque Quadrigarii, Plauti, Valerii Antiatis, ipsiusque Ciceronis proferuntur. Monet autem grammaticus, illud *dicturum* apud C. Gracchum non ad vocabulum *inimicos* referendum esse, sicuti legentibus temere et incuriose videatur, neque pro participio positum esse; sed verbum esse indefinitum, quod Graeci appellent ἀπαρέμφατον; neque numeris neque generibus praeserviens, sed liberum undique et inpromiscuum esse. Vulg. *oratos*. vel *operatos*, sicut Pall. II M et Mediol. Cf. Aululariam 709, Casinam 545 ibique intpp.

Eiicite ex animo curam atque alienum aes.
Ne quis formidet flagitatorem suom.
Ludi sunt: ludus datus est argentariis;
Tranquillum est; Alcedonia sunt circa forum;
Ratione utuntur ludis, poscunt neminem;
Secundum ludos reddunt autem nemini.
Aures vacivae si sunt, animum advortite:
Comoediai nomen dare vobis volo.
Clerumenoë vocatur haec comoedia
Graece, latine Sortientes; Diphilus
Hanc graece scripsit, post id rursum denuo
Latine Plautus cum latranti nomine.
Senex hic maritus habitat; eii est filius;
Is cum patre una in illisce habitat aedibus.
Est eii quidam servos, qui in morbo cubat
(Imo hercle vero in lecto, ne quid mentiar);
Is servos (sed abhinc annos factum est sedecim)
Quom conspicatust primulo crepusculo

23. *Eiicite*) Plerique MSS., in his nostri 3 et vett. edd., *Ducite*, merito improbante Gronovio, quem vide. Pro *aes*, H mire, *debitum*.

27. *Ratione utuntur*) Recte hoc explicat Lambinus, ut sapere dicantur argentarios, quum ludis poscant neminem, quando, monente Dousa, neque libellos dare neque in ius vocare hominem fas erat. Alienum Acidalii, *hanno ragione*.

33. *post id*) Nimis libenter auscultaveram Acidalio, *postidea* reponenti cum Meursio secundum edd. vett., in his Ald., et Meursii MS., ubi *post id eam*: nam quod in vetere codice Camerar. sic lectum olim ait Pareus, sed scalpello erasum – *ea*, a Taubmanno negatur eo nomine, quod vulgatum restet in Excerptis Pall., quae nunquam literulam discrepent ab eo codice. *Post id* et *post id locorum* pro *postea* habes etiam apud ipsum Plautum Cas. 42, 32.

34. *Plautus cum latranti nomine*) H. e. cum nomine latrantis, canis. Festus: «Plauti appellantur canes, quorum aures languidae sunt ac flaccidae, et latius videntur patere». Quem locum iam Lambinus adhibuit rectissime: alii nodum in scirpo quaerunt.

35. *Senex* elisa litera *e* priore est pronuntiandum: vid. ad Amph. prol. 74.

40. Vulgo numero pessimo: *Quom conspicatus est primó | crepusculo*. *Primulo crepusculo* sicut *Primulo diluculo* Amph. 572. *Primulum* quoque Hic et Afer.

Puellam exponi, adit extemplo ad mulierem,
Quae illam exponebat; orat, ut eam det sibi;
Exorat; aufert; detulit recta domum;
Dat herae suae; orat, ut eam curet, educet.
Hera fecit: educavit magna industria,
Quasi si esset ex se nata, non multo secus.
Postquam haec adolevit ad eam aetatem, uti viris
Placere posset, atque puellam eam hic senex
Amare ecflictim et itidem contra filius;
Sibi nunc uterque contra legiones parat,
Paterque filiusque, clam alter alterum.
Pater adlegavit villicum, qui posceret
Sibi istam uxorem: is sperat, si ei sit data,
Sibi fore paratas clam uxorem excubias foris.
Filius armigerum autem adlegavit suom,

41. *Puellam* non eliditur: vid. ad Amph. 341.

45. Vulgo *facit*, minus quidem bene, quum sequatur *educavit*.

48 sqq. Vulgo nihili numeris: *Placere posset, at eam puellam hic senex Amat efflictim, et item contra filius.* Iunt. et Ald.: *P. p., amare eam p. h. s. Efflictim occipit et i. c. f.* Bene, quod *amare*, male, quod *occipit*, quod quidem ex cerebello ortum videtur Nicolaii Angelii; nec multo melius Dousa et Taubmannus: *P. p., amare puellam eam h. s. Efflictim occipit, ut item huius c. f.* Vi de an nos rectius. Minus quidem ad rem *at* vulgatum, aptissimum *atque* pro *statim*, de quo vid. Gellius N. A. X, 29; quod in *ac*, mox in *at*, facile fuerit mutatum.

51. Vulg. imperfecto numero, *Pater filiusque* etc. H et edd. Sarracen. Mediol., *alterumque*, G, *alterum quoque.* Nescio quo casu a vocabulo suo divulsum videtur encliticum, quod τῷ *Pater* addendum esse, cuiusvis est animadvertere. De coniectura sic Pareus.

52–54. Haec est vulgata lectio quae ferri poterat: sed quum in M reperissem *poscat*, quomodo mox rursus legitur, *Filius a. a. allegavit suum, Qui sibi eam uxorem poscat*, non spernendum id ratus, neque illud *is* verbo horum medio moratus, quod ex literis vicinis perperam geminatis conflatum videretur, nec magis genuinum, quam istud *is* ante *scit* vs. 56 in G, verba ita transposueram: *Pater adlegavit villicum, qui istam sibi Vxorem poscat: sperat, si ei data sit, fore Sibi paratas, clam uxorem, excubias foris.* Nunc nihil muto, nisi quod *ei* vulgatum retineo, quod ob rationem scilicet carminis in *eii* mutabat bonus Brantius, dum nesciret, monosyllaba sub ictu posita saepenumero non liquescere, ut monui ad Amph. 149.

55. Vulgatae, et non elidentes et

Qui sibi eam uxorem poscat: scit, si id inpetret,
Futurum, quod amat, intra praesepis suas.
Senis uxor sensit, operam virum amori dare:
Propteread una consentit cum filio.
Ille autem postquam filium sensit suom
Eandem illam amare et inpedimento sibi
Esse, adulescentem hinc peregre ablegavit pater.
Sciens eius mater dat operam absenti tamen.
Is, ne expectetis, hodie in hac comoedia
In urbem non redibit: Plautus noluit:
Pontem interrupit, qui erat eii in itinere.
Sunt hic, quos credo nunc inter se dicere:
Quaeso hercle, quid istuc est? serviles nuptiae?
Servine uxorem ducent aut poscent sibi?
Novom attulerunt, quod fit nusquam gentium.
At ego aio hoc fieri in Graecia et in Carthagini
Et hic in nostra terrad et in Apulia;
Maioreque opera ibi serviles nuptiae
Quam liberales etiam curari solent.
Id ni sit, mecum pignus, si quis volt, dato

perperam acuentes τὸ *armigerum*, hoc modo: *Filius autem armigerum allegavit suum.* De *autem* in media sententia non ineleganter collocato dictum supra ad 8. *Armigerum* non liquescit (vid. ad Amph. 341), nisi malis *armigerulum*, ut *scutigerulo* Casina 148, *nugigerulis* Aulularia 477.

59. Vulg. pravo numero, *Propterea ea una cónsentit cum filio.* *Ea* non legitur in libris veteribus, tam scriptis quam impressis. Hoc igitur recte missum fecimus.

63. Putide libri et scabro numero, *Sciens eius mater ei dat operam a. t.* De *tamen* in extrema sententia posito vid. ad Amphitruonem vs. 386.

66. Vulg. inconcinne, *ei*.

71. Vulg. *et Carthagini* (M. ex interpretatione, *Carthagine*: vid. ad Capt. prol. 15); sed G, *et in Carthagini*, sicut sequente versu *in nostra terra*, *in Apulia*, ioci causa frequentius illata *in* praepositione: vid. infra ad 485.

72. Vulg. imperfecte, *Et hic in nostra terra*, *in Apulia.* Iunt. Ald. frustra: — *terra atque in Ap.*; Camerarius et Lambinus pro arbitrio: — *terra*, *etiam in A.* Bene G, *et in Ap.*; sed insuper metri causa reponendum erat, *terrad.*

75. Acidalius in veteri quodam li-

In urnam mulsi, Poenus dum iudex siet,
Vel Graecus adeo, vel mea causa Apulus.
Quid nunc? nil agitis? Sentio: nemo sitit.
Revortar ad puellam illam expositiam,
Quam servi summa vi sibi uxorem expetunt.
Ea invenietur et pudica et libera
Ingenua Atheniensis: neque quidquam stupri
Faciet profecto in hac quidem comoedia;
Mox hercle vero post, transacta fabula,
Argentum si quis dederit, ut ego suspicor,
Vltro ibit nuptum, non manebit auspices.
Tantum est. Valete, bene rem gerite et vincite
Virtute vera, quod fecistis antidhac.

OLYMPIO. CHALINVS.

OLYMPIO

Non mihi licere meam me rem solum, ut volo, i. s. I, 1
Loqui atque cogitare sine ted arbitro?
Quid tu, malum, me sequere?

CHALINVS

Quia certum est mihi,
Quasi umbra, quoquod ibis tu, te persequi.
Quin edepol, etiamsi in crucem vis pergere,
Sequi decretum est. Dehinc coniicito ceterum,
Possisne, necne, clam me sutelis tuis
Praeripere Casinam uxorem, proinde ut postulas.

bro se reperisse narrat, *Ni sit*, neque improbat.

85. *Suspico* nescio quae vetus editio apud Gruterum Suspic. VIII, 1, quomodo *Suspices* legatur infra 278. Etiam Menaech. 975, Decurtatus, *Suspico*.

88. Versus translatus e Cist. 197.

OLYMPIO

Quid tibi negotî mecum est?

CHALINVS

Quid ais, inpudens?
Quid in urbe reptas, villice haud magni pretî?

OLYMPIO

Lubet.

CHALINVS

Quin ruri es in praefectura tua?
Quin potius, quod legatum est tibi negotium,
Id curas, atque urbanis rebus te abstines?
Huc venistine sponsam praereptum meam?
Abi rus, abi dierectus tuam in provinciam!

OLYMPIO

Chaline, non sum oblitus officium meum:
Praefeci, ruri recte qui curet tamen.
Ego, huc quod veni in urbem, si inpetravero,
Vxorem ut istanc ducam, quam tu deperis,
Bellam et tenellam Casinam, conservam tuam,
Quando ego eam mecum rus uxorem abduxero,
Rure incubabo usque in praefectura mea.

CHALINVS

Tun' illam ducas? Hercle me suspendio,
Quam tu eius potior fias, satiust mortuom.

OLYMPIO

Mea praeda est illa: proin tu te in laqueum induas.

CHALINVS

Ex sterculino ecfosse, tua illaec praeda sit?

10. *restas*) Vulg. *Quid in urbe reptas, villice hic magni preti?* Plerique omnes MSS., etiam 3 nostri, item vett. edd., *restas*, sane non deterius, etsi nunc retinuerim vulgatum. Sed istud *hic* quid sibi velit, nemo facile dixerit: nam ad verba *in urbe* relatum vehementer friget. Pro eo G, *homo;* Mediol. Iunt. Ald., *vill. hinc non magni pretii.*

14. Vulg. hiante versu, *venisti.*

17. *ruri*) Sic elegante formula loquendi V. C. Pall. Mediol. Iunt. Vid. nos ad Amph. prol. 87. Vulg. *rure.*

20. *Bellam*) Male H, *Bonam.*

26. *sterculino*) Ita veteri forma,

OLYMPIO

Scies hoc ita esse.

CHALINVS

Vae tibi!

OLYMPIO

Quot te modis,
Si vivo, habebo in nuptiis miserum meis?

CHALINVS

Quid tu mihi facies?

OLYMPIO

Egone quid faciam tibi?
Primum omnium huic lucebis novae nuptae facem:
Postilla ut semper — inprobus nihilique sis.
Post id locorum quando ad villam adveneris,
Dabitur tibi amphora una et una semita,
Fons unus, unum ahenum et octo dolia,
Quae nisi erunt semper plena, ego te inplebo flagris.
Ita te adgerunda curvom aqua faciam, inprobe,
Vt postilena possit ex te fieri!
Post autem, ruri aut ervom nisi tute ederis,
Aut, quasi lumbricus, terram: quod te postules
Gustare quidquam: nunquam edepol Ieiunium
Ieiunum est aeque atque ego te ruri reddebo.

quae metro comprobatur, V. C. Excerpta Pall. Langg. et Pal. 2; G et H, *sterquilino*. Vulgo *sterquilinio*. Vid. Bentleius ad Terentii Phorm. III, 3, 4.

31. Vid. ad Ba. 468.

36. Vulg. *Ita te aggerunda curvum* (MSS. fere *currom*, h. e. *curvom*) *aqua faciam probe*. Nusquam, quod sciam, dicitur *ita probe*, semper *probe*.

38. Vulg. perquam inepte, *Post autem ruri nisi tu acervum ederis*. Sarrac. et Ald.: *P. a. nisi ruri tu eruum ederis*. Iunt., *P. a. nisi ruri tu acer comederis*; Camerarius, *P. a. nisi ruri tu ervom comederis*. Vere procul dubio, *qui ervum boum pabulum*: vid. Most. 58. Tò *acervom* ortum ex *atervom* quomodo *aut* et *at* particulae saepius miscentur.

41. Vulg. inficete et ἀμέτρως: ..... *Ieiunium Ieiunium est aeque atque ego ruri reddibo te*. Τῷ ἀμέτρῳ offensus ego vocabulum *ruri*, ab interprete adscriptum ratus, delevi; sed quum *reddibo* ex *re* et *dabo* compositum penultimam producere nullo

Post id quom lassus fueris et famelicus,
Noctu ut condigne te cubes, curabitur.

CHALINVS

Quid facies?

OLYMPIO

Concludere in festram firmiter,
Vnde auscultare possis, quom ego illam osculer.
Quom mi illa dicet: Animule mi, mi Olympio,
Mea vita, mea mellilla, mea festivitas,
Sine tuos ocellos deosculer, voluptas mea!
Sine, amabo, ted amari, meus festus dies,
Meus pullus passer, mea columba, mi lepus!
Quom mi haec dicentur dicta, tum tu, furcifer,
Quasi mus, in medio pariete vorsabere.
Nunc, ne tu te mihi respondere postules,
Abeo intro: taedet tui sermonis.

CHALINVS

Te sequor:
Hic quidem pol certo nihil ages sine me arbitro.

modo possit, vetusque Camerarii codex praeferat *te ruri reddibo:* legendum, *Ieiunum est aeque atque te ruri reddebo. Reddebo* enim analogiae causa malim quam *Reddibo;* quicum *Dicebo* et *Fidebo* apud Naevium Pathicis comparat Meursius Exercit. crit. ad Casinam, ubi etiam bene monet, *i* pro e solitos scribere librarios. « Reddibo autem, *inquit Camerarius ad h. l.*, dixisse veteres pro reddam, annotavit et Nonius, testatus etiam hunc locum Plauti ». (Vid. Non. v. *Reddibo*, ubi itidem in l. ex Vidularia laudato legendum: *Ego servabo, quasi sequestro detis; neutri reddebo*)

43. *te cubes*) Ita V. C., bene. Caeteri fere codd. *recubes.*

44. *festram*) Ita pridem Vitus Garnerus secundum Festi illa: « Festram antiqui dicebant, quam nos fenestram ». Quod versum etiam vulgatum repudiare censet Taubmannus, fallitur, quum id priore e litera liquescente pronuntiari possit, ut Mil. 379, Rud. 6: vid. ad Amph. prol. 74.

47. *mellilla* ὑποκοριστικὸν est nominis substantivi *mellina*, quod idem valet τῷ *mellinia*, dulcedinem mellis instar. Conf. Pseud. 743, Truc. 662. Non recte τὸ *mellinia* improbabat Meursius Exercit. crit. ad h. l., quod quidem aeque bene a *mellinus* derivatur atque a *gratus gratia. Mellina* autem a *mellis* originem ducere, sicut *piscina a piscis*, facile intelligitur.

49. Similiter, sed lenius, suo more, Terentius Eun. 509: *O festus dies hominis!*

52. Vulg. interpretatione inconcin-

CLEOSTRATA. PARDALISCA.

CLEOSTRATA

Obsignate cellas; referte anulum ad me. b. t. II, 1
Ego huc transeo in proxumum ad meam vicinam.
Vir si quid volet me, facite hinc me arcessatis.

PARDALISCA

Prandium iusserat senex sibi parari. as. ex c. d. et t. d. br.

CLEOSTRATA

Ità? Tace atque abi! neque paro neque hodie coquetur: as. ex 3 i. h.
Quando is mihi et filio advorsatur suo animique amorisque causa sui. Flagitium illud hominis! as. ex 2 i. h. claus.
Ego illum fame; ego illum siti, maledictis, as ex b. d. et i. h.
Malefactis, amatorem ulciscar! as. ex b. d. et i. c.
Ego pol illum probe dictis incommodis c. t.

na, *pariete.* Vid. ad Capt. prol. 15.

59–73. Distinctionem horum versuum, prout in editione Berol. leguntur, Cl. Bothe reprobavit. Vt nunc digesti leguntur, enumerationem sqq. vers. interturbant, quam non arbitror translocandam propterea maxime, quod nimis frequenter unus atque alter versus passim in notis citantur, atque sic iam non constarent. Id etiam alibi factum, et forte adhuc fiet; ideoque Lectorem semel monendum censui. ED. TAVR.

59. Monitum de hoc metri genere ad Capt. 140. *Senex* pro monosyllabo est: vid. ad Amph. prol. 74. *Sibi* posteriorem syllabam producit, sicut passim.

60. *Ita? Tace*) MSS. et vett. edd. fere, *Sta tace* etc., unde parum feliciter fecere, *St, tace;* neque est quod suspiceris cum Acidalio, τὸ *Sta* vel relictum esse ex nomine Cleostratae, vel certe decurtatum ex *Scelesta*, qua voce irascatur ancillae et eam increpet hera, quod prandii et senis meminisset. Optime loco convenit indignantis vel alterius sermonem mirantis illud *Itane?* vel *Ita?* quo utitur etiam Terentius Phorm. 356, 504, cuique vicina sunt *Siccine ais? quid ais? ain'? ain' vero? ain' tandem?* de quibus breviter dixi ad Eunuch. 54. De hoc versuum genere asynartetorum vid. ad Amph. 422.

64. Etiam de hoc metri genere monuimus ad Amph. 422. Sed notanda est clausula, ex b. d. et i. cat. con-

Angam! faciam, ut, proinde ut dignust, vitam colat,
Acheruntis pablum, flagiti persequentem, t. tr.
Stabulum nequitiai! i. t. br.
Nunc hinc meas fortunas eo questum ad vicinas. b. t.
Sed foris concrepuit, atque eapse, eccam, egreditur foras. t. t. c.
Non pol per tempus iter mi incepi. as ex 2 i. h.

MVRRHINA. CLEOSTRATA.

MVRRHINA

Sequimini, comites, in proxumum me huc. II, 2.
Heus, heus vos! ecquis haec, quae loquor, audit?
Ego hic ero, vir si aut quispiam quaeret.
Nam ubi domi sum sola, sopor manus calvitur. Iussine
Colum mihi ferri? i. h. as. ex 3 i. h.

CLEOSTRATA

Murrhina, salve.

MVRRHINA

Salve ecastor *. Sed quid tu es tristis, amabo?

stans, cuius loco baccheus dim. ex communi asynartetorum regula solet usurpari: vid. ad Amph. 907.

68. Trochaïcos trimetros invenire licet etiam infra 646 cum clausula ex t. d. h. constante, et 590 sqq., item Men. 35, Truc. 77–82. Eiusmodi hypercatalecticos invenire est Curc. 153 sqq, brachycatalecticum infra 548. Pro clausula h. l. adhibitus ex regula est versus dimidius. Vid. ad Amph. 907. *Stabulum flagiti* habetur Truc. 551.

69. *ad vicinam*) *Vicinas*, non *vicinam*, ad augendam invidiam, quasi ad omnes vicinas questum eat.

70. Vulg. minus ex usu Nostri et Comicorum, *atque ea ipsa eccam* etc., quae veteris verbi interpretatio est.

73. Vulg. *Heus vos!* versu claudicante. Male item libri, *quae loquar*, quum iam imperarit, non imperatura sit, ancillis. Sequor hac ex parte H et M. Versu seq. *Quispiam* elisa *i* litera posteriore est pronuntiandum: vid. ad Amph. prol. 74.

* *ecastor*) Vulg. inconcinne, *mecastor*. Iam sequuntur asynarteti ex genere notissimo illo, quod Reizius primus reperit Militis 995 sqq, de quo dixi ad Amph. scenae supposit. *Di vostram* 15—29.

CLEOSTRATA

Ita solent, quae sunt male nuptae: domi et foris aegre quod sit,
Satis est semper. Nam ego ibam ad ted.

MVRRHINA

Et ego pol istuc ad te.
Sed quid est, quod animo nunc tuo aegre est? nam quod tibi aegre est,
Idem mihi dividias est.

CLEOSTRATA

Credo ecastor: nam vicinam
Neminem amo merito mage quam te; t. d.
Nec, quicum plura sunt mihi, quae ego velim. i. s.

MVRRHINA

Amo te, atque, istuc quid siet, scire expeto.

CLEOSTRATA

Vir me habet pessumis despicatam modis. c. t.

MVRRHINA

Hem, quid est? Dic item hoc: nam pol haud sat meo

75. Vulg. *Ita solent omnes, quae sunt* etc. versu ὑπερμέτρῳ. Aberat *omnes* Langianis, quod quidem ab interprete videtur adscriptum. — *Foris o* literam elidit: vid. ad Amph. prol. 74.

78. Vulg. minus concinne, *dividiae*. Langg., *dividis*, pro *dividias*, opinor. Nec spreverim *dividiai*.

82. *Habeo* iunctum participio, sicut passim: vid. Parei lexic. Plaut. h. v. Vulgo autem post hunc versum illa leguntur: *Nec mihi ius meum est obtinendi optio*, quae versu 86 posui cum Acidalio. «Petit, *inquit vir sagax*, Murrhina et iubet Cleostratam dicere, quid aegre sibi sit. Respondet illa hoc, a viro se despici et contemni; quod quum altera non acciperet satis, clarius et planius exprimi vult hanc querelam. Ibi igitur Cleostrata, prioribus repetitis, addit porro, non esse copiam sibi obtinendi sui iuris. Haec necessario sic ordinanda. Quod si non, minus Cleostrata dicit, plus iussa dicere, quam prius, nec rem clarius explicat, sed eloquitur obscurius. Id quam ineptum, omnes vident. Sed aliud etiam est maius traiectionis argumentum. Murrhinae verba *Mira sunt, vera si praedicas: nam viri Ius suum ad mulieres obtinere haud queunt*, manifestissime demonstrant, hic illa Cleostratae praecessisse: *Nec mihi ius meum obtinendi copia est*».

83. Male vulg. *Dic idem hoc. Item*, h. e. *Iterum*, ut Truc. 906, et Sueto-

Corde accepi querelas tuas, obsecro.

CLEOSTRATA

Vir me habet pessumis despicatam modis,
Nec mihi ius meum est obtinendi optio.

MYRRHINA

Mira sunt, vera si praedicas: nam viri
Ius suom ad mulieres obtinere haud queunt.

CLEOSTRATA

Quin mihi ancillulam ingratiis postulat,
Quae mea sit, quae meo educta sumtu siet, c. t.
Villico se suo dare. Sed ipsus eam amat.

MYRRHINA

Obsecro, tace!

CLEOSTRATA

Nam nunc hic licet
Dicere: nos sumus.

MYRRHINA

Ita est. Vnde ea tibi est?
Nam peculî probas nihil habere addecet c. t.

nii loco Tiber. 46, quem laudant lexicographi. Saepissime haec miscentur. H M et Mediol.: *Hoc quid est?*

86. *optio est*) Male Cameratius, obsequentibus Acidalio aliisque, *copia est*, quod merum interpretamentum, idque ἄμετρον. Vid. Gronovius ad h. l., qui et verba *Ius suum* recte explicat ius libere maritandi ancillam receptitiam quasi et ipsius sumtu educatam.

89. Vulgo inconcinne, *ingratis*.

90. Vulg. pro *sit* et *siet* utroque loco legitur, *est*; sed posteriore MSS. et vett. edd., *siet*, quod metro convenit. Iam autem utrobique similiter legi, vel orationis postulat concinnitas, quumque alterum horum metro comprobetur, alterum ad hanc faciem refingendum est, sicut passim *est* et *sit* permutata inter se deprehenduntur in codd. MSS. — Hic versus et tres seqq. in edit. Berol. in tres tantum distincti leguntur.

91. Extremo hoc versu paeon usurpatus pro cretico, ex regula huius metri. Fuit tamen quum *se* pro *eam* reponendum existimarem, quomodo *se*, *sibi*, pro *eum*, *eam*, *ei*, *eo*, *eos*, *eas*, *eis*, adhiberi solet apud priscos: vid. Epid. 245, Mil. 181, Poen. 880 sqq. 938, Stich. 102, Trin. 135 et lexica. Sed ambiguam tunc haberemus orationem, neque ad iocum quidem compositam. Quamobrem abstineo manum.

93. *nos sumus*) H, ex interpretatione, *nos solae sumus*. V. ad Ba. 584 sq.

Clam viros; et quae habet partum, ei haud commode est,
Quin viro aut subtrahat, aut stupro invenerit.
Hoc viri censeo esse omne, quidquid tuom est.

CLEOSTRATA

Tu quidem advorsus tuam amicam omnia loquere.

MYRRHINA

Tace, sis, stulta, as. ex t. d. et i. d. c.
Et mihi ausculta: noli, sis, tu illi advorsari: sine amet;
Sine, quod lubet, id faciat: quando tibi nil domi deliqüom est.

CLEOSTRATA

Satin' sana es? nam tu quidem advorsus tuam rem ista loquere.

MYRRHINA

Insipiens,
Semper tu huic verbo vitato abs tuo viro.

CLEOSTRATA

Quoi verbo?

MYRRHINA

I foras, mulier.

CLEOSTRATA

St, tace!

MYRRHINA

Quid est? as. ex 2 t. h.

94–96. Vulgo *probam*, *virum*, ubi fere MSS. *viro*, *ei haud commodi est*, denique *subtrahat* et *invenerit*; e quibus *virum* metro officit cretico, *viro* ferri non potest, nisi *d* illud addatur, de quo egi ad Amph. prol. 149; sed *subtrahat* vulgatum et in sententiam quadrat melius quam, quod exarari iussi, *subtrahant*, et a metro non respuitur, ut demonstravi ad Amph. 85. Iam quod attinet *commode* illud pro *commodi* a me repositum, mutuatus id sum a Lipsio Antiqq. Lectt. V, 1, h. e. facile, ut vix quidquam invenire dicatur mulier clam virum absque turpitudine.

97. Vulgo *Tu quidem adversum tuam amicam*, frequentius illata *m* litera finali: vid. ad Capt. 60. *Quidem i* elidit, quam figuram illustravi ad Amph. prol. 74. De hoc versuum genere adi, sis, nos ad Amph. scen. supposit. *Di vostram* 15 sqq.

99. *deliquom*) Vulg. *deliquum* vel *deliquium*; sed V. C. et Langg., *deliculum*: vid. intpp. ad h. l., nos ad Ba. 1055.

102. *I foras* divortii formula, ut

CLEOSTRATA

Hem ....

MYRRHINA

Qui est, quem vides?

CLEOSTRATA

Vir eccum it: intro abi.
Adpropera! age, amabo!

MYRRHINA

Inpetras: abeo.

CLEOSTRATA

Mox, as. ex 2 i. h.
Mage quom otium mihi et tibi erit, igitur
Tecum loquar; nunc vale.

MYRRHINA

Et tu valeas.

notum. Vid. ad Bacchid. 584 seqq.

103. Vulg. ex interpretatione, quam metrum vix admittit, *Quis est?* Vide tamen, quae nos ad Amph. prol. 74. *Vir* eliditur: vid. ibidem. Recte autem Gruterus verba *intro abi* Cleostratae continuat, secus ac vulgo fit, monitus antiquis editionibus, a quibus nota personae abest. In proximis tribus versibus sequor Iunt. Ald., nisi quod perperam hae edd. sic indistincte: MY. *age, am. impetras, abeo.* In postremo scenae versu, vulgo et minus ex usu Comicorum et metro manco: — *vale.* CL. *Valeas.* Sed G, *vale.* CL. *Et valeas*, ubi vides, quam facile *tu* ab utrimque vicino verbo potuerit intercipi. Aul. 180 sq: ME. *Vale.* EV. *Et tu, frater;* Bacch. 572: BA. *Vale, dentifrangibule.* PI. *Et tu, integumentum, vale;* Mil. 1337: PA. *Iam vale.* PYR. *Et tu bene vale;* et itidem ib. 1346: PA. *Bene vale.* PYR. *Et tu bene vale;* Pers. 706: DO. *Vale.* SA. *Et vos:* Terent. Hec. 140: PHI. *Vale.* PA. *Et tu bene vale, Philotium;* et Eun. 145 sq: — *Thais, vale.* TH. *At, mi Phaedria, Et tu;* et Heaut. 115: CHRE. *Bene vale.* ME. *Et tu.* Et sic passim. Quomodo etiam *Salve* vel *Salvus sis* dicentibus respondent, *Et tu salve.* Vid. infra 425, Mil. 1300, Stich. 301, Rud. 328, Terent. Hec. 26 etc.

STALINO. CLEOSTRATA.

STALINO

Omnibus ego amorem credo nitoribus nitidis antevenire;
t. t. II, 3.
Nec pote commemorari, quod plus salis leporisque habeat hodie.
Enim cocos nimis demiror, tot qui utuntur condimentis,
Eos eo uno condimento ne utier, omnibus quod praestat:
Namque amor ubi condimentum inierit, quoivis placiturum credo;
Neque salsum neque suave potest quidquam esse, ubi amor non admiscetur;
Fel quod amarum est, mel id faciet; hominem ex tristi lepidum et lenem.

105. Vulg. *Omnibus rebus ego amorem credo et nitoribus nitidis antevenire.* Inficeta haec est lectio ob istud *rebus*: siquidem ubi omnibus rebus praestare amor dictus est, ibi non opus de *nitoribus* aliisve singulis id affirmare, quum praesertim sic a maioribus ad minora sit descendendum, quo vis orationis imminuitur. Accedit metri ratio trochaïci, quo principium huius scenae conscriptum esse facile intelligas, quod quidem servato isto interpretamento corruit, deleto vero una cum *et* coniunctione, quae addita ex quo vox *rebus* in ordinem recepta, liquide apparet. Venit senex amator ex myropolio, itaque amorem nitoribus potius quam cuivis alii rei iucundae comparari ab eo consentaneum est.

106. Vulg. itidem ex interpretatione, quam metrum arguit, *Nec potis quicquam commemorant, quod plus salis plusque leporis hodie Habeat.*

107. Vulg. *Cocos equidem nimis demiror*; sed H et M, *Cocos enim n. d.* versui quidem longe accommodatius, modo coniunctionem nomini praeponas, quod mirati magistelli pro more suo mutavere, quae non caperent.

108. Vulgo inconcinne, *non utier.* Hoc quoque interpretis.

109. Vulg. *Nam ubi amor condimentum iverit, cuivis placiturum credo*, hiante metro: nam fieri non potest, ut singulus h. l. inter meros trochaicos veniat versus eiusmodi asynartetus, quales deinceps a versu 127 leguntur. Obtemperandum igitur veteri codici Camer. Palatinis, praeter primum a 2 m., et nostris G et M, *inierit* pro *inerit* exhibentibus (quamquam in M media *i* litera τοῦ *inierit* puncto subter notatum est, ut solent

Hanc ego de me coniecturam domi facio mage quam ex auditis,
Qui quom amo Casinam, magis initio munditiis Munditiam antideo;
Myropolas omnis solicito; ubicumque est lepidum unguentum, unguor,
Illi ut placeam. Et placeo, ut videor. Sed uxor me excruciat, quia vivit!
Tristem adstare adspicio. Blande mala mihi haec res adpellanda est.
Vxor mea, meaque amoenitas, quid agis tu?

CLEOSTRATA

Abi! abstine manum! i. t.

STALINO

Heia, mea Iuno, non decet esse te tam tristem tuo Iovi.
Quo abis nunc?

CLEOSTRATA

Mitte me.

STALINO

Mane.

CLEOSTRATA

Non maneo.

STALINO

At pol ego te sequar.

inducenda), quod non versum tantummodo explet, verum etiam magis est poëticum, quia motorium. *Vbi* pro *quo* usurpati in lexicis obvia sunt exempla, quibus addas licet illud Aul. 198: *ubi hinc est homo?*

113. Vulgo *Qui postquam amo Casinam*, *magis* etc., inconcinne quidem, sed ita tamen, ut servari possit τὸ *Casinam*, praesertim quum MSS. fere non praeferant *postquam*, sed *quam*, G *quando*, H *quoniam*, unde facile intelligas, compendium verbi non assecutos librarios turbasse. Id autem verbum procul dubio fuit *quom*. Vid. etiam infra ad 120.

114. Vox *unguentum* non eliditur: vid. ad Amph. 341.

115. *videor. Sed uxor*) Ita legendum cum plerisque omnibus editoribus, rationem quidem rei non assecutis. *Sed* liquescit, ut passim fieri demonstravi ad Amph. prol. 74.

117. *mea amoenitas*) Iunt. Ald.: sed etiam vulgatum *meaque am.* ferri

CLEOSTRATA

Obsecro, sanun' es?

STALINO

Sanus, quom ted amo. c. t.

CLEOSTRATA

Nolo ames.

STALINO

Non potest inpetrari.

CLEOSTRATA

Enicas!

STALINO

Vera dicas velim.

CLEOSTRATA

Credo ego istuc tibi.

STALINO

Respice, o mi lepus!

CLEOSTRATA

Nempe ita, ut tu mihi es!
Vnde haec, amabo, unguentad olent.

STALINO

Oh, perii! manufesto, inquam, as. ex 3 i. h.
Miser teneor! Cesso pallio caput detergere?
Vt te bonus Mercurius perdat, myropola, haec qui mihi dedisti! t. t.

potest; non potest librorum *atque* ante *abi*, quod versum iugulat.

120. Vulgo *Sanus, quando ted amo.* Vid. supra ad 113. Codd. etiam h. l. fere, *quam*, Langg. clare, *quom*.

124. Vulg. minus apte, *V. hic am.* G, *Vnde hec*, H, *V. haec.* Perperam autem vulgatae, *unguenta adolent;* melius Pall. G M et vett. edd., *u. olent;* recte Lang., prout metrum rescribi iubet, *unguentad olent.* Vid. ad Amph. prol. 149. Vox *inquam* quae vulgo abest versumque iuvat, nec speciem interpretamenti habet, legitur in H; qua voce *a* vocali litera incipiente τὸ *manufesto* accentum retrahit; vid. ad Asin. 143. De versuum hoc genere asynartetorum exposui ad Amph. 422.

126 sqq. *myropola, qui haec dedisti*) Lege servato *mihi: — myropola, haec qui mihi dedisti.* Versus est t. t. Sequuntur 5 asynarteti ex illis, qui t. d. et i. d. c. continentur cum clausula, de quibus dixi ad Amph. scen. supposit. *Di vostram* 15 sqq. Quorum

CLEOSTRATA

Eho tu, nihili cana culex, vix teneor, quin, quae decent te,
Dicam! Senecta aetate unguentatus per vias, ignave, Cedis?

STALINO

Pol ego amico quoidam dedi operam, dum emit unguenta.

CLEOSTRATA

Vt cito commentatus est! Ecquid te pudet?

STALINO

Omnia, quae tu
Vis.

CLEOSTRATA

Vbi in lustra iacuisti?

STALINO

Egone in lustra?

CLEOSTRATA

Scio plus,
Quam tu me arbitrare.

STALINO

Quid id est? t. d. claus.
Quod tu scis?

CLEOSTRATA

Te sene omnium senum neminem esse ignaviorem. t. t.

3 primi recte, ut opinor, a me descripti, in quibus senecta δισυλλάβως legendum est, sicut monui ad Amph. prol. 74. *Cedis* autem metri causa posui loco vulgati *incedis*, quod illi saepius offecit: vid. ad Ba. 1026. G, *unguentis p. v. i. i. perlitus*; H, *unguentis perlittus i. i.*, quomodo etiam, nisi quod *perlitus*, Mediol. Iunt., omnes inconcinne.

130. *commentatus*) Iunt. Ald. Lambin. *commentus*: M quoque *commentitus*; sed nihil opus.

131. *Iacuisti* non elidendum est: vid. ad Aul. 342. *Egone* media porrecta pronuntiandum metri gratia, ut passim.

132. *Senum* praebuit G, quod etiam Dissaldaeo placuit. Vulg. satis inficete, *te sene o, senem nem.* H, *te senem o,*

Vnde is, nihili? ubi fuisti? ubi lustratus? ubi bibisti? Id
Est mecastor: vide, palliolum ut rugat.

STALINO

Dî me et te infelicent,
Si ego in os hodie vini guttam indidi.

CLEOSTRATA

Immo age, ut lubet! bi-
be, es, disperde rem!

STALINO

Ohe, iam satis est! Comprime te, uxor: nimium tinnis.
Relinque aliquantum orationis, cras quod mecum litiges! — i. t.
Sed quid ais? iam domuisti animum, potius ut, quod vir velit t. t. c.
Fieri, id facias, quam advorsere contra?

CLEOSTRATA

Qua de re?

STALINO

Rogas?
Super ancilla Casina, ut detur nuptum nostro villico,
Servo frugi, atque illi ubi bene sit ligno, aqua calida, cibo,
Vestimentis, ubique educat pueros, quos pariat, prius
Quam illi servo nequam des armigero, nihili atque inprobo,
Quoi homini hercle hodie peculi numus non est plumbeus.

137. G, *aliquantulum.*

139. V. C. Pall. vett. edd. et libri nostri 3 ex interpretatione: — *facias potius quam a. c.?* Mordicus glossema retinet tardus Pareus.

142. *prius*) Vulg. inconcinne, *potius*, quod lectioris verbi a me positi interpretamentum.

144. Vulgò turbatis mancisque numeris, *Cui homini hodie peculi n. n. e. p.* H, *C. hom. hercle pec.* Vtroque et τῷ *hercle* et τῷ *hodie* recipiendo versum restituimus, quum praesertim tam similia sint haec verba, ut facile vel permutari inter se possint, vel alterum alteri officere. Infra 272: *Credo hercle, hodie devotabit sortis, si attigerit.* Asin. 683: *Nunquam her-*

CLEOSTRATA

Mirum ecastor, te senectad aetate officium tuom
Non meminisse?

STALINO

Quid iam?

CLEOSTRATA

Quia, si facias recte aut commode,
Me sinas curare ancillas, quae mea est curatio.

STALINO

Qui, malum, homini scutigerulo dare lubet?

CLEOSTRATA

Quia enim unico
Nos oportet opitulari filio.

STALINO

At quamquam unicust,
Nihilo mage mi est unicus ille filius, quam ego illi pater.
Illum mi aequiust, quam me illi, quae volo, concedere.

CLEOSTRATA

Tu ecastor tibi, homo, malam rem quaeris.

STALINO

— Subolet; sentio.
Egone?

CLEOSTRATA

Tu: nam quid friguttis? quid istuc tam cupide cupis?

STALINO

Vt enim frugi servo detur potius, quam servo inprobo.

CLEOSTRATA

Quid, si ego inpetro atque exoro a villico, causa mea
Vt eam illi permittat?

STALINO

Quid, si ego autem ab armigero inpetro,

de hodie exorabis etc. Et sic passim.

152. Vulgo metro impedito refragantibusque fere omnibus libris, etiam recentioribus, *Tute ecastor.* — *Subolet; sentio.* Saepius haec, tanquam ex formula, iunguntur: conf. Trin. 665, 582.

156. *Illi eam ut*) Bene habet vul-

Illi eam permittat? Atque hoc credo me impetrassere.

CLEOSTRATA

Convenit. Vis tuis Chalinum huc evocem verbis foras?
Tu eum orato; ego autem orabo villicum.

STALINO

Sane volo.

CLEOSTRATA

Iam hic erit. Nunc experiemur, nostrum uter sit blandior.

STALINO

Hercules dique istam perdant, quod nunc liceat dicere!
Ego discrucior miser amore; illa autem quasi ob industriam
Mi advorsatur. Subolet hoc iam uxori, quod ego machinor:
Propter eam rem magis armigero dat operam de industria.

STALINO. CHALINVS.

STALINO

Qui illum dî omnes deaeque perdant!

CHALINVS

Te uxor aiebat tua t. t. c. II, 4.
Me vocare.

STALINO

Ego enim vocari iussi.

CHALINVS

Eloquere, quid velis.

gata lectio, *Vt eam illi p.*, etsi ἐμφατικῶς sic legeretur, ut exarari iusseram.

159. *eum*) Nostri libri, *illum*. Correctio haec est eius, qui nesciret, quae nos ad Amph. 149.

STALINO

Primum ego te porrectiore fronte volo mecum loqui.

CHALINVS

Stultitia est, ei te esse tristem, quoius potestas plus potest.

STALINO

Pro frugi homine te iampridem esse arbitror.

CHALINVS

Intellego.

Quin, si ita arbitrare, emittis me manu?

STALINO

Quin id volo;

Sed nihil est, me cupere factum, nisi tu factis adiuvas.

CHALINVS

Quod velis, modo id velim me scire.

STALINO

Ausculta ergo: loquar.

Casinam ego uxorem promisi villico nostro dare.

CHALINVS

At tua uxor filiusque promiserunt mihi.

STALINO

Scio;

Sed utrum nunc tu coelibem ted esse mavis liberum,
Ad maritum servom aetatem degere et gnatos tuos?
Optio haec tua est; utram harunc vis conditionum, accipe.

CHALINVS

Liber si sim, meo periclo vivam; nunc vivo tuo.

168. *quoius potestas plus potest*) Formula saepius recurrens: cf. Stich. 57, Truc. 712.

169. *Pol*) Ita Meursii codex Iunt. Ald., sed caeteri libri scripti, *Pro* vel *Proh.* Legendum censeo, *Pro frugi homine te iampridem esse arbitror. Bonae* est a glossatore, cuius rei metrum est indicio. *Arbitror* extremam syllabam, licet sequenti vocali, porrigit: vid. ad Amphitruonem prolog. 38.

175. *te mavis esse*) Lege numero meliore, adstipulantibus quidem MSS. et vv. edd.: — *coelibem ted esse mavis lib.* Vid. ad Amph. 355.

De Casina certum est concedere homini nato nemini.

STALINO

Intro abi, atque actutum uxorem huc evoca ante aedis cito,
Et sitellam huc tecum ecferto cum aqua et sortis.

CHALINVS

Sat placet.

STALINO

Ego pol istam iam aliquovorsum tragulam decidero:
Nam si sic nihil inpetrare potero, saltem sortiar.
Ibi ego te et subfragatores tuos ulciscar.

CHALINVS

Attamen
Sors mi obtinget.

STALINO

Vt quidem pol pereas cruciatu malo.

CHALINVS

Mi illa nubet. Machinare quodlubet quovis modo.

STALINO

Abin' hinc ab oculis?

CHALINVS

Invitus me vides; vivam tamen.

STALINO

Sumne ego miser homo? satin' omnes res sunt advorsae mihi?
Metuo iam, ne Olympionem mea uxor exoraverit,
Casinam ne ducat. Si id factum est, ecce me nullum senem!
Si non inpetravit, etiam specla in sortitu est mihi.
Si sors autem decolassit, gladium faciam culcitam,
Eumque incumbam. Sed progreditur optume eccum Olympio.

OLYMPIO. STALINO.

OLYMPIO

Vna edepol opera in furnum calidum condito, i. s. II, 5
Atque ibi torreto me pro pane rubido,
Hera, quam istanc operam a me inpetres, quod postulas.

STALINO

Salvos sum, salva spes est, ut verba audio.

OLYMPIO

Quid tu me vero a libertate territas?
Quin, si tu nolis filiusque etiam tuos,
Vobis invitis atque amborum ingratiis
Vna libella liber possum fieri.

STALINO

Quid istuc est? quicum litigas, Olympio?

OLYMPIO

Cum eadem, qua tu semper.

STALINO

Cum uxoren' mea?

OLYMPIO

Quam tu mi uxorem? quasi venator tu quidem es:
Dies ac noctis cum cane aetatem exigis.

STALINO

Quid ait? quid tecum loquitur?

OLYMPIO

Orat, obsecrat,

198. Male v. libri, *Q. t. m. vero lib. t.?* quasi libertate terreri quisquam dici possit, qui liber esse cupit, ut cupiunt servi, qualis est Olympio. Scripti, etiam nostri, atque edd. vv. fere *Q. tu me* (G. *mea*) *hera l. t.*, V. C., *Q. t. m. vera l. t.*, h. e. nisi fallor, *Quid tu me vero a libertate territas? territas*, territare cupis. Nihil clarius.

* 201. *Vna libella*) Quae deest tantum summae ad se liberandum necessariae. Similiter Nervolariae fragm. 3, *Ocissume nos liberi possimus fieri.*

206. Vulg. *Quid agit?* sed non sic Pall. et 3 nostri et vv. edd., in qui-

Ne Casinam uxorem ducam.

STALINO

Quid tum postea?

OLYMPIO

Negavi enim ipsi me concessurum Iovi,
Si mecum is oret.

STALINO

Dî te servassint mihi!

OLYMPIO

Nunc in fermento tota est: ita turget mihi.

STALINO

Edepol ego illam mediam disruptam velim!

OLYMPIO

Credo edepol esse, siquidem tu es frugi bonae.
Verum edepol tua mihi odiosa est amatio:
Inimica est uxor tua mi, inimicus filius,
Inimici familiares.

STALINO

Quid id refert tua?
Vnus tibi hic dum propitius sit Iupiter,
Tu istos minutos cave deos floccifeceris.

bus recte, *Q. ait?* Non id nunc agitur, quid rerum gesserit Cleostrata, sed quid locuta sit cum Olympione.

207. Vulg. *Quid tu postea?* valde importune illata voce *postea*, neque ex usu Nostri et Comicorum. Terentius Hec. 494, *Quid tum postea?* ubi vetus interpres: «Ἰδιωτισμός, quo contemnimus crimina leviora.» Dixisset potius in genere leviora: nam sic res est; quamquam hac formula et similibus *Quid postea? Quid tum?* non extenuantes tantummodo utuntur, verum etiam ii, qui plura quaerunt. Asin. 315 sq. *Meministin', asinos Arcadicos mercatori vendere Pellaeo atriensem nostrum?* Li. *Memini. Quid tum postea?* et ibidem 326 sq., *Dico me novisse extemplo, et me eius servom praedico Esse, et aedis demonstravi nostras.* Li. *Quid tum postea?* Cf. ibid. 330, Poen. 351, Trin. 740. Compendium *tū* (*tum*) fefellit, sicut Asin. 748.

211. *disruptam*) Ita G et H. Vulgo, *diruptam*, minus recte.

213. *odiosa*) H. e. quae odium conciliat, ut gratum dicitur, quod favorem, Rud. 1121, Terentii Eun. 345, Heaut. 210.

215. *Quid* elidendum: vid. ad Amph. prol. 74.

OLYMPIO

Nugae sunt istaec magnae: quasi tu nescias,
Repente ut emoriantur humani Ioves.
(Sic tandem si tu Iupiter sis mortuos,)
Quom ad deos minores redierit regnum tuom,
Quis mihi subveniet tergo, aut capiti, aut cruribus?

STALINO

Opinione melius res tibi habent tuae,
Si hoc inpetramus, ut ego cum Casina cubem.

OLYMPIO

Non hercle opinor posse: ita uxor acriter
Tua instat, ne mihi detur.

STALINO

At ego sic agam:
Coniiciam sortis in sitellam, et sortiar
Tibi et Chalino. Ita rem natam intellego:
Necessum est vorsis gladiis depugnarier.

OLYMPIO

Quid, si sors aliter, quam voles, evenerit?

STALINO

Benedice! dîs sum fretus; deos sperabimus.

218. Vulg. *istae*; sed H, *istaec*, prisce, quomodo etiam *haec* et *illaec* dicuntur, abiecto *e* finali, pro *haece*, *illaece*. Vid. Parei lexic. Plaut. vv. *haec* et *isthaec*, Terent. Andr. 98, 626, Eun. 531, nosque ad Amph. 138.

219. *Sed tandem*) Importunum istud *Sed* fraudis suspicionem afferebat. Nunc tamen totum locum non damno, sed particulam tantummodo emendandam censeo, ut reponatur, *Sic tandem si tu Iupiter sis mortuos* etc. *Sic*, eo statu, quo res sunt, quum cito moriantur humani Ioves.

221. V.C. Pal. 2 et 1 a m. 1 *subveniens*, eleganter: vid. ad Amph. 761. Vulgatum *subveniet* procul dubio ab interprete est profectum.

222. Vulg. verbis timidioribus, ubi servum confirmare vult senex, metro autem durissimo, *O. m. res t. habeat tua*.

225. G, *T. i. ut ne m. d.*

229. G, *velis*.

230. *sperabimus*) Sic Dousa Centur. Explanatt. Cas. 3, Gulielm. Quaestt. in Cas. c. 4 et Gruterus, quum vulgo libri praeferant, *speravimus*. Futurum videtur positum pro

OLYMPIO

Non istuc ego verbum emsim titivilitio:
Nam omnes mortales dîs sunt freti; sed tamen
Video dîs fretos saepe multos decipi.
Sed tace parumper.

STALINO

Quid vis?

OLYMPIO

Eccum exit foras
Chalinus intus cum sitella et sortibus.

STALINO

Nunc nos conlatis signis depugnabimus.

CLEOSTRATA. CHALINVS. STALINO. OLYMPIO.

CLEOSTRATA

Face, Chaline, certiorem me, quid meus me vir velit.
t. t. c. II, 6

CHALINVS

Ille edepol videre ardentem te extra portam Metiam.

CLEOSTRATA

Credo ecastor velle.

CHALINVS

At pol ego haud credo, sed certo scio.

STALINO

Plus artificum est mihi, quam rebar: hariolum hunc habeo domi.

praesenti, sicut infra 387, Pseud. 676, Trin. 781, 784, 885, Mil. 305, quomodo βουλήσομαι pro βούλομαι frequentatur a Graecis: vid. Hotibii Lectt. Aristoph. p. 86. V. libri, etiam H et M, *speravimus*; G ex interpretatione, *speramus*.

233. *Video*) Ita M; sed nec mala lectio vulgata, *Vidi ego d. f. s. m. d.*

239. *velle*) Sic recentiores, in his

Quid, si propius attollamus signa, eamusque obviam?
Sequere. — Quid vos agitis?

CHALINVS

Adsunt, quae inperavisti, omnia:
Vxor, sortes, sitla atque egomet.

STALINO

Te uno adest plus, quam ego volo.

CHALINVS

Tibi quidem edepol ita videtur: stimulus ego nunc sum tibi:
Fodico corculum: adsultascit iam ex metu!

STALINO

Mastigia...!

CLEOSTRATA

Tace, Chaline!

OLYMPIO

Conprime istum!

CHALINVS

Imo istum, qui didicit dare!

STALINO

Adpone hic sitellam; sortis cedo mihi: animum advortite.
Atqui ego censui abs te posse hoc me inpetrare, uxor mea,

Acidalius et Dousa, ut metrum reponi flagitat. Frustra est Gruterus cum antiquis suis libris, qui, *Vellet.*

243. *sitla* pro *situla*, usurpata contractione, quam prisci frequentabant.

245. *Fodico corculum*) Ita sententia ipsa suadente reponendum esse vidi. Vulg. inepte, *Eo dico c.* vel *Eho d. c.* nec melius, qui, *Eo quod corculum*, vel *Eoque corculum* etc. De frequenti *E* et *F* literarum inter se commutatione dixi ad Amph. prol. 151. Caeterum pro *adsultascit*, quod frustra commendabat Salmasius exemplo Graecorum, πηδῶσαν καρδίαν passim dicentium, ἱδρῶσαν nunquam, libri fere *adsudassis*, V. C, quamquam a manu recentiore, propius quidem verum, *adsudascis.*

246. Haec, quae vulgo Cleostratae continuantur, Olympioni tribuenda esse vidit Acidalius. *Dare*, παρέχειν, ut saepius apud Hunc: vid. Parei lex. Plaut. h. v.

Casina ut uxor mihi daretur; et nunc etiam censeo.

CLEOSTRATA

Tibi daretur illa?

STALINO

Mihi enim? Ah, non id volui dicere.
Dum mihi volui, huic dixi; atque adeo, mihi dum cupio, perperam
Iamdudum hercle fabulor.

CLEOSTRATA

Pol tu quidem, atque etiam facis.

STALINO

Sed te uterque tuo pro iure, ego atque hic, oramus...

CLEOSTRATA

Quid est?

STALINO

Dicam enim, mea mulsa: de istac Casina nostro villico
Huic...imo hercle mihi.. (Vah, tandem redii vix veram in viam!)

CLEOSTRATA

Per pol saepe peccas! Ita fit, ubi quid tantopere expetas.

STALINO

Gratiam facias.

CLEOSTRATA

At pol ego neque facio, neque censeo.

252. M, *fabulabor.*

255–259. Vulg. hi versus hoc ordine leguntur, *Iamdudum — Huic — Per — Sed — Dicam — Gratiam —*, pendente versu *Huic:* nam haec ut ad 251 referantur, fieri nullo modo potest. Non raro transpositos esse versus apud Comicum, monuimus ad Asin. 18 sqq. Similiter autem longiore Chalini oratione interrumpitur Olympionis infra 273. Caeterum vs. 255 sunt qui reponant *suo* pro *iure*; quos merito retudit Gruterus. Versu 258 vulgo abest, quod probabiliter addidi, *sortio*, item *nam.* Iunt. Ald. incertum qua auctoritate, *T. i. e. s. u. ponam.* CL. *Iam q. v.*? Alii loco τοῦ *ponam* pro arbitrio, *mittam*; Gruterus, *utrique utrinque iam iam.* Acidalius vel rescribendum censebat, *utrique iam do*, vel *iam danam*, id quod expressit Pareus, vel latere hic arbitrabatur *diribam*, proprium antiquis in distributione verbum, quo simul respexerit ad tabellarum in comitiis et alias distributionem. Sed

STALINO

Tum igitur ego sortis *sortio* utrinque iam?

CLEOSTRATA

Nam quis vetat?

STALINO

Optumum atque aequissumum istuc esse, iure iudico.
Postremo, illuc, *nos* quod volumus, *si* eveniet, gaudebimus;
Sin secus, patiemur animis aequis. Tene sortem tibi:
Vide quid scriptum est, vide!

CHALINVS

Enim iniquom est, quia isti prius nunc quam mihi est.

STALINO

Accipe hanc, sis!

CHALINVS

Cedo! mane: unum venit in mentem modo:

ampliat. Sane hoc longius repetitum est, legendumque potius, ut edi iussi. Primum ipse sortiri voluit senex, dein leniendae invidiae causa uxori rem permittit 279.

260. Vulg. pravo accentu τοῦ *Postremo*: *Postremo si illuc, quod volumus, ev., gaud.* Sane pronomina temere nunc addi nunc omitti solent a librariorum natione, ut monui ad Asin. 843. Sed quis, quaeso, Plautum et poëtas priscos sic per omnia levigaverit?

262. Vulg. *Vide, quid scriptum est.* OL. (abest nota in M, sicut et sequens.) *Vnum.* CH. *Iniquum est, quia isti prius quam mihi est.* Codd. MSS. fere, *V. q. s. e.* OL. *unde unicus est, quia* etc.; Sarracen. et Ald.: — *scriptum: unde villicus est.* Deinde Sarracen, non mutata persona, *q. p. q. m. es: accipe;* Ald. vero: — *est.* CH. *quia isti* etc. Iunt.: — *scriptum uide unica est.* CH. *quidnam isti p. q. mihi.* Langg., *unicus est, quia isto plus nunquam m. e.* Pal. 3, *unum unicus est.* Vides, quam infirmo tibicine fulciatur istud *Vnum*, quod vulgatas obsidet. Non male itaque Acidalius Divv. p. 133: *Vide, quid scriptum est.* CH. *enim iniquum est, quia isti priusquam mihi est;* nisi quod librorum *unde*, h. e. *vide*, ut legitur in Iuntina, negligendum non arbitror, ut quo senis cupiditas pulcre exprimatur repetito. Nam quod *unum* in *enim* mutavit Acidalius, bene fecit, idque quum in caeteris libris a simili, quae sequitur, syllaba interceptum perierit, servatum est, sed itidem corruptum, in Pal. 3. Iam autem τῷ *Quidnam* unius Iuntinae, quod initio *quia enim* fuisse videatur, repudiato, et Langianorum lectione

Vide, ne qua illic insit alia sortis sub aqua.

STALINO

Verbero,
Men' te censes esse? Nulla est; habe quietum animum modo.

OLYMPIO

Quod bonum atque fortunatum sit mihi, tuom magnum malum.

CHALINVS

Tibi quidem edepol, credo, eveniet: novi pietatem tuam.
Sed manedum: num ista aut populna sors aut abiegna est tua?

OLYMPIO

Quid tu id curas?

CHALINVS

Quia enim metuo, ne in aqua summa natet.

STALINO

Age! — Cave! — Coniicite sortis nunc ïam ambo huc. — Eccere,
Vxor aequa!

OLYMPIO

Noli uxori credere.

STALINO

Habe animum bonum.

nunquam versa in *nunc quam*, praeferendam censeo lectionem quam dedi. *Quia* elisa *i* litera pronuntiandum: vid. ad Amph. prol. 74.

264. *sortis* pro *sors*, sicut alibi *cuiatis*, *Sarsinatis*, pro *cuias*, *Sarsinas*. *Sors* fere MSS. vel primitus, vel in rasura. Priscianus lib. VII, p. 751 Putsch.: « In *Ors* latina masculina vel feminina vel omnis generis, ut *hic Mavors huius Mavortis*, *haec cohors huius cohortis*, *haec sors huius sortis*; cuius nominativum protulit Plautus in Casina *haec sortis: Vide, ne qua illic alia insit sortis sub aqua.* »

266. Sic in vulgatis, nisi quod ibi Chalino haec attribuuntur, et proxime sequentia Olympioni. Abest *tuum* a codd. G et M.

270. *Age*) Sic Pall. G H et vv. edd.; V. quoque C., *Aege*, quod eodem redit. Neque causa est, cur Olympioni verbo *Euge*, quod vulgatae praeferunt, applaudat senex, quum adhuc nihil ab isto factum sit,

OLYMPIO

Credo hercle, hodie devotabit sortis, si attigerit.

STALINO

Tace.

OLYMPIO

Taceo; deos quaeso . . .

CHALINVS

Vt quidem hodie tu canem et furcam feras.

OLYMPIO

Mi ut sortitio eveniat.

CHALINVS

Vt quidem hercle pedibus pendeas!

OLYMPIO

At tu ut oculos emungare ex capite per nasum tuos!

CHALINVS

Quid times? paratum oportet esse iam — laqueum tibi.

OLYMPIO

Periisti!

STALINO

Animum advortite ambo!

OLYMPIO

Taceo.

STALINO

Nunc tu, Cleostrata,

Ne a me memores malitiose de hac re factum, aut suspices,

quamobrem applaudatur. Sed *Age* convenit, quo villicum tardiorem hortatur, ut festinet, impatiens silicernium. Tῷ *Cave* Chalinus in ordinem cogitur, quod perperam mutabat Acidalius. Cf. 285, 295. Quae sequuntur haec *Coniicite sortis nunc iam, amabo*, huc ab alia quam Stalinonis persona dici olim existimabam propter *Eccere*, quod fere in primis orationibus ponitur. Nunc omnia sub Stalinonis persona legi arbitror. *Ambo* Pall. et initio V. C. Lene vulgatarum *Amabo* a vehementi senis animo abhorret. Cf. 277.

276. Male Olympioni haec continuant. Chalini esse, indicio sunt verba *Quid times?* quibus irridetur viliicus, quia deos oraverat, ut sibi sortitio eveniret. De lineola post *iam* a me perscripta vid. ad Bacch. 468.

277. Tò *Periisti* villico tribuendum, sicut in V. C. Hoc Chalini convicio respondet.

Tibi permitto; tute sorti.

OLYMPIO

Perdis me!

CHALINVS

Lucrum facit.

CLEOSTRATA

Bene facis.

CHALINVS

Deos quaeso, ut tua sors ex sitella ecfugerit!

OLYMPIO

Ain' tu? quia tute es fugitivos, omnis te imitari cupis?
Vtinam tua quidem ista, sicut Herculeis praedicant
Quondam prognatis, in sortiendo sors delicuerit!

CHALINVS

Tu, ut liquescas ipse, actutum virgis calefactabere!

STALINO

Hoc age, sis, Olympio!

OLYMPIO

Si hic literatus me sinat.

STALINO

Quod bonum atque fortunatum mihi sit....

OLYMPIO

Ita vero; at mihi.

CHALINVS

Non!

OLYMPIO

Imo hercle!

CHALINVS

Imo mihi hercle!

STALINO

Hic vincet; tu vives miser!

281. *tute*) Sic G M et vv. edd., item Pareus, tanquam ex MSS. Pall. Vulg. inconcinne, *tu*.

282. seq. Vulg. *Vtinam tua quidem, sicut Herculeis praedicant Quondam prognatis, ista in sortiendo sors delicuerit*, altero versu manco, altero ὑπερμέτρῳ, ut facile intelligas, vocabulum *ista* a legitima sede aberrasse sua, in quam id postliminio reduxi. Cf. infra 427 sq. Frustra Iunt. Ald.: *Q. p., ita in s. s. d.*

Praecide os tu illi hodie! age! ecquid fit?

CLEOSTRATA

Cave obiexis manum!

OLYMPIO

Conpressan' palma, an porrecta, ferio?

STALINO

Age, ut vis.

OLYMPIO

Hem tibi!

CLEOSTRATA

Quid tibi istunc tactio est?

OLYMPIO

Quia Iupiter iussit meus.

CLEOSTRATA

Feri malam illi rursum.

OLYMPIO

Perii, pugnis caedor, Iupiter!

STALINO

Quid tibi tactio hunc fuit?

CHALINVS

Quia iussit haec Iuno mea.

STALINO

Patiundum est, si quidem me vivo mea uxor imperium exhibet.

CLEOSTRATA

Tam huic loqui licere oportet, quam isti.

OLYMPIO

Cur omen mihi
Vituperat?

STALINO

Malo, Chaline, tibi cavendum censeo.

288. *Cave o. m.* Vulg. inconcinne, *Ne o. m.* Syllaba *ca-* fraudi fuerit persimilis ei, quae antecedebat, nota personae, cl.

293. *Patiundum est* etc. Quia, ut ille ait Asin. 73, *argentum accepi; dote imperium vendidi*.

CHALINVS

Temperi, postquam oppugnatum est os!

STALINO

Age, uxor, nunc iam
Sorti. Vos advortite animum! Praebe tu!

OLYMPIO

Vbi sim, nescio.
Perii! cor lienosum, opinor, habeo: tam dudum salit.
De labore pectus tundit.

CLEOSTRATA

Teneo sortem.

STALINO

Ecfer foras!

CHALINVS

Iamne mortuos es?

OLYMPIO

Ostende! — Mea est.

CHALINVS

Mala crux ea est quidem!

CLEOSTRATA

Victus es, Chaline!

STALINO

Tum nos demum vivere, Olympio,
Gaudeo!

OLYMPIO

Pietate factum est mea atque maiorum meorum! t.t.

296. *oppugnatum*) H. e. pugnis caesum, ridiculi causa, etsi recte, origine verbi a voce *pugnus* repetita, quomodo Mil. 792 legitur, *Nae, me surdum verberabit*, pro eo quod est, *Nae me surdum hic reddet verbis suis, quibus tam largus est.* De formula cf. Aul. 406.

298. Minus bene libri: — *habeo, iamdudum salit.* Saepissime mixtae *iam* et *tam* particulae.

301. Absurde vulgo, *Tum nos diu vivere, Olympio, Gaudeo*, quasi de *diu vivendo* quidquam compertum habere possit senex. Tò *demum* per compendium scriptum (*demū*) facile degeneravit.

302. *meorum*) Ita MSS., usurpa-

STALINO

Intro abi, uxor, atque adorna nuptias!

CLEOSTRATA

Faciam, ut iubes. t. t. c.

STALINO

Scin' tu, ruri esse ad villam longe quo ducat?

CLEOSTRATA

Scio.

STALINO

Intro abi, et, quamquam hoc tibi aegre est, tam fac adcures!

CLEOSTRATA

Licet.

STALINO

Eamus nos quoque intro; hortemur, ut properent.

OLYMPIO

Numquid moror?

STALINO

Nam praesented hocce plura verba non desidero.

CHALINVS

Si nunc me suspendam, meam operam luserim, i. s.
Et praeter operam restim sumtifecerim, et

to singulo trochaïco t. acat., qua de re vide, quae nos ad Amph. 596. Vulg., *meum*. Vid. ad Capt. 723.

304. Libri, *Scin' tu*, *ruri esse ad vill.* etc. Vel non elidendum *ruri*, vel scribendum *rurid*; praeterea nihil mutandum. Vid. ad Amph. 341, Amph. prol. 149.

305. Vulg. minus concinne, *tamen*. Vid. ad Bacch. 1135 sqq.

307. Vulg. versu imperfecto, *Nam praesente hoc plura verba non desidero.* De *d* ephelcystico monui ad Amph. prol. 149. *Hicce*, *Illicce*, *isticce* veteribus usitata. Vid. ad Amph. 138. Duriores, ne quid gravius dicam, aliorum emendationes.

309 sq. Vulg.: — — *sumtifecerim Et meis inimicis voluptatem creaverim.* Homoeoteleuton trium versuum quaesivisse videntur librarii, quum duorum tantummodo placuisset Plauto, nisi hoc modo pronuntiatum velis verbum *voluptatem*: *v'luptatem*. Peccat ita interdum Noster, fateor; sed quum longe plures apud eum repeinantur versus pulcherrimi, hoc eius famae tribuendum puto, ut quae huiusmodi peccata corrigere est in manu nostra, ea sedulo corrigamus po-

Creaverim voluptatem inimicis meis.
Quid opus est, qui sic mortuos quidem tamen?
Sorti sum victus! Casina nubet villico!
Atque id non tam aegre est iam, vicisse villicum,
Quam, id expetivisse opere tam magno senem,
Ne mihi daretur, atque ut illi nuberet.
Vt illic trepidabat, ut festinabat miser,
Vt subsultabat, postquam vicit villicus!
Attat, concedam huc: audio aperiri foris:
Mihi benevolentes atque amici prodeunt.
Hinc ex insidiis hisce ego insidias dabo.

tius, quam pigra patientia feramus. — *Et* coniunctionem extremo versu itidem habes infra 346, Terentii Andr. 14 etc., quo loco etiam apud Graecos καὶ interdum reperitur.

311 sqq. Inepte legitur et distinguitur hoc modo: *Quid opus est, qui sic mortuus? equidem tamen Sorti sum victus.* M, *Q. o. e. q. s. mortuus equidem? tamen* etc. Recte Acidalius, ut excudi iussi. « Quid liquidius, *inquit Divv. p.* 135, quam hoc dici saltem: *Nullo mihi opus est suspendio, qui quidem sic mortuus sim tamen?* Haec enim mors ipsa mihi, victum esse me; villicum, imo magis senem, vicisse. » Sane hoc liquidum, et cuiusvis erat, nedum Acidalii, hoc emendare. Synchysis verborum *qui sic mortuus quidem tamen*, etsi lenissima, vexasse videtur scribas atque editores, de qua egimus ad Amph. 378. *Tamen* extrema sententia positum, sicut similibus locis, quos recensui ad Amp. 386. *Sorti* pro *sorte*: vid. ad Capt. prol. 15.

316. *miser*) H. e. malus. Vid. Ruhnken. Epist. crit p. 139, nos ad Terent. Andr. 855.

319. Codd. fere, *Mihi benevolenti atque ad me prodeunt.* V. C. *mihi benevolentis, atque ad me prod.* Guilelmius Quaestt. in Cas. cap. 2: « Quid illud « inquit » *atque a me prodeunt?* an a domu mea, quam servus nullam usquam habuit? Iam si herilem intelligeret, latine dixisset: *a nobis.* Nil certius divinatione mea: *Mihi benivolentes atque ameci prodeunt.* Εἰρωνικῶς servus amicos et benivolentes suos dicit herum et Olympionem conservum, qui acerrime amorem suum expugnassent. Ab antiquis *ameci* et *amecae* per *E* literam afferebantur, ait Festus. » Sic ille, quocum sentit etiam Acidalius Divv. p. 135 sq., quum praesertim illud *a me* Stich. 616 de cella potius ipsius servi, quam dominicis totis aedibus sit accipiendum. Et sane quidem habet haec ratio, quo se commendet, nisi quod vix dicas, qui factum sit, ut tam perspicua depravarentur. Haec mihi cogitanti unius literulae mutatione confici res posse videbatur, ut scriberetur: *Mihi benevolentes aeque ad me prodeunt*, vel *aequed*, vel etiam, verbis transpositis, *Mihi aeque benevolentes ad me prodeunt.* Vid. ad Amph. 341, Amph. prol. 149. *Prodire ad*

OLYMPIO. STALINO. CHALINVS.

OLYMPIO

Sine modo rus veniat, ego remittam ad te virum
Cum furca in urbem, tanquam carbonarium! i. s. II, 7

STALINO

Ita fieri oportet.

OLYMPIO

Factum et curatum dabo!

STALINO

Volui Chalinum, si domi esset, mittere
Tecum obsonatum, ut etiam in moerore insuper
Inimico nostro miseriam hanc adiungerem.

CHALINVS

Recessim dabo me ad parietem; imitabor nepam:
Captandust horum clanculum sermo mihi:
Nam illorum me alter cruciat, alter macerat.
At candidatus cedit hic mastigia,
Stimulorum ioculi! Mortem protollo mihi:

aliquem, *ad forum*, similiaque passim dicuntur: cf. Ba. 964, Men. 130. Literas *e* et *t* quam inter se commutari proclive sit, unusquisque videt. Itidem autem εἰρωνικῶς Chalinus sibi *aeque benevolentes*, h. e. aeque inimicos, dicit herum atque Olympionem. Quo nihil fingi potest aptius.

327. *Recessim*) G, *Retrovorsum*, sicut etiam Nonius et Sarracenus, procul dubio ex interpretatione. Caeterum libri, *Recessim cedam ad parietem;* sed Festus et Nonius v. Nepa, *Recessim dabo me ad p.*, quam veterem scripturam et germanam esse recte censuit Gulielmius Verisimilium 2, 22. *Dare* pro *Indere* vel *Mittere*, et *Dare se* vel *Edere se* pro *Ire* seu *Se conferre* non semel Hic, velut, monentibus Gulielmio l. l. et Pareo in lexico Plaut., infra 771, Curc. 361, Mil. 308, Most. 677. Quibus locis addo Capt. 53 sq., 56. Late autem usus verbi *Dare* patuit apud priscos, velut *dare se*, *dare ad terram*, *ad languorem*, *dare praecipitem aliquem*, *turbas dare*, *dari in conspectum*, *principium dare* et similia leguntur apud Hunc, Afrum, Ciceronem, alios. Vidd. lexicon Parei Plaut. hh. vv. et index verborum et phrasium Terentii in ed. Comici Westerhoviana vel Zeuniana vv. *Do* et *Principium*.

331. Vulg. *stimulorum loculi*, quod ita explicabat Lambinus: «Ita stimu-

Certum est, hunc Acheruntem praemittam prius!

OLYMPIO

Vt tibi ego inventus sum obsequens! quod maxume
Cupiebas, eius copiam feci tibi:
Erit hodie tecum, quod amas, clam uxorem.

STALINO

Tace.
Ita me dî bene ament, ut ego vix reprimo labra,
Ob istanc rem quin te deosculer, voluptas mea!

CHALINVS

Quid? deosculere? quae res? quae voluptas tua?

OLYMPIO

Ecquid amas nunc me?

STALINO

Imo edepol me, quam te, minus!
Licetne amplecti te?

CHALINVS

Quid? amplecti?

OLYMPIO

Licet.

STALINO

Vt, quia te tango, mel mihi videor lingere!

CHALINVS

Credo hercle, ecfodere hic volt vesicam villico.

lis fodi solitus, ut totum corpus eius *stimulorum loculi* esse videantur.» Hoc cui placebit, ei non invidebo suum iudicium. Mihi quidem Plautus *stimulorum ioculos* h. l. eodem modo videtur dixisse, quo Asin. 280 *virgarum lasciviam*. Vocabulum *ioculus* Huic frequentatur.

338. Vulg. *Quid deosculer? quae res est? vol. quae tua?* Sed copula non habetur in MSS. Iunt. Ald. MS. Meurs.: *Q. deosculer te*, unde Meursio Exercitatt. critt. in mentem venit reponere, si quid mutandum sit: *Q. deosculere? quae res? quae vol. tua?* Bene, nisi quod dubium non esse poterat, quem deosculari cuperet senex. Quare distinguendum, *Quid? deosculere?*

340. Pessime libri: CH. *Quid amplecti licet?* Sequor codd. G H et vv. edd., in his Iunt.

342. Vulg. *Effodere hercle hic volt vesicam villico*, perperam correptis

OLYMPIO

Vltro te, amator! apage te a dorso meo!

CHALINVS

Hodie hercle, opinor, hi conturbabunt pedes.
Solet hic barbatos sane sectari senex.
Illuc est, illuc, quod hic hunc fecit villicum; et
Idem me pridem, quom ei advorsum veneram,
Facere atriensem voluerat sub ianua.

OLYMPIO

Vt tibi morigerus hodie, ut voluptati fui!

STALINO

Vt tibi, dum vivam, bene velim plus, quam mihi!
Vt ego hodie Casinam deosculabor! ut mihi
Bona multa faciam clam meam uxorem!

CHALINVS

Attate,
Nunc pol ego demum in rectam redii semitam:
Hic ipsus Casinam deperit! habeo viros!

STALINO

Iam hercle amplexari, iam osculari gestio!

OLYMPIO

Sine prius deduci! Quid, malum, properas?

STALINO

Amo.

OLYMPIO

At non opinor fieri hoc posse hodie.

STALINO

Potest,
Si quidem cras censes posse te mitti manu.

duabus primis syllabis τοῦ *vesicam*, quae longae sunt. Sentiens hoc Lambinus delebat *hercle*, quod quidem tam est ex usu Nostri et Comicorum, quam quod maxime. *Credo* prima sententia, ut supra 239 et inprimis Trin. 829, ubi sic: *Credo edepol, quo nox furatum veniat, speculatur loca.*

CHALINVS

Enimvero huc aures mage sunt adhibendae mihi:
Iam ego uno in saltu lepide apros capiam duos.

STALINO

Apud hunc sodalem meum atque vicinum mihi
Locus est paratus; ei ego amorem omnem meum
Concredui; is mihi se locum dixit dare.

OLYMPIO

Quid eius uxor? ubi erit?

STALINO

Lepide reperi:
Mea uxor vocabit huc eam ad se in nuptias:
Vt hic sit secum, se adiuvet, secum cubet.
Ego iussi, et dixit se facturam uxor mea;
Illa huc cubabit; sed vir faxo aderit domi;
Tu rus uxorem duces; id rus hoc erit,
Tantisper dum ego cum Casina faciam nuptias.
Hinc tu ante lucem rus cras duces postea.
Satin' astu?

OLYMPIO

Docte!

CHALINVS

Age modo, fabricamini!

368. Ineptissime vulgatae, *Illa hic cubabit; vir aberit faxo domo.* Si uterque vir et uxor abfuturi sunt *domo*, quis, quaeso, accipiet senem amatorem cum nova nupta sua? Atqui infra 414 Stalinoni precato, ne inquisitioni sibi fuerit, Alcesimus, *Vsque adero domi.* Accedit manu scriptorum auctoritas, qui fere, *I. h. c.; si vir ab. f. d.*, unde iam olim quidam apud Pareum faciebant, *I. h. c.; sed vir* etc., quomodo *sed* et *si* particularum compendia saepius misceri monui ad Terentium Heaut. prol. 13. Caeterum libri nostri 3, *Illa huc cubabit*, quomodo haec et similia dicuntur in mentem esse, in lustra iacere, de quibus vid. Amph. 545. G mirifice: — *vir abierit foris domum. Abierit* etiam V. C. plerique Pall. H M et vv. edd.

369. *hoc*) Libri plurimi, *haec*, quod *heic* fuisse non male coniicit Taubmannus. Sed ferendum *hoc* eodem sensu, ut domus vicini Alcesimi intelligatur. Vv. edd. interpretatae, *id rus domus haec erit.*

372. Vulg. inconciane, *Satin' astu-*

Malo hercle vostro tam vorsuti vivitis!

STALINO

Scin', quid nunc facias?

OLYMPIO

Loquere.

STALINO

Tene marsupium:
Abi atque obsona: propera. Sed lepide volo:
Molliculas escas, ipsa ut mollicula est.

OLYMPIO

Licet.

STALINO

Emito sepiolas, lepadas, lolliguncula,
Hordeias.

CHALINVS

Imo triticeias, si sapis.

STALINO

Soleas.

CHALINVS

Qui, quaeso, potius, quam sculponeas,
Quîs tibi batuatur os, senex nequissume?

te? Astu aggredi vel congredi, astu colere aliquid, astu providere, astu rem tractare, usitata sunt priscis, praesertim Comicis. Poen. prol. 111: *Ita docte atque astu filias quaerit suas.* Cf. Capt. 154, Epid. 534, Trin. 928, Terentii Andr. 180, Eun. 868.

374. *Scin', quid nunc facias?* Similia sunt, *Scin', quid est, quod te volo?* Rud. 1116, *Scin' quid?* eodem sensu, ibid. 677, *Scin' tu?* novi quid dicere parantis, ibid. 294. Cf. quae nos de huiusmodi formulis *Scin', quomodo? Scin', quomodo tibi res se habet?* ad Amph. 200.

375. *obsona*) Ita V. C. Pall. 3, H a m. 1, et vv. edd., sicut passim *Obsonare* legitur apud Comicos, et infra 385 similiter senex, *Obsonato ampliter.* Vulg. minus usitate numerisque horridioribus, *Abi atque obsonia propera.* Magis motoria quoque nostra lectio.

377. Vulg. *Lolligiunculas*, quasi primitivum sit *lolligio. Lolliguncula* derivatum a *lolligo*, sicut ratiuncula a ratio, virguncula a virgo, offensiuncula ab offensio, eamque scripturam propugnant plures Pall. nostri H et M, quorum prior *lellicunculas*, posterior *logicunculas*, et vv. edd., in his Iunt. Vidd. Camerarius ad h. l. et Priscianus lib. 5, p. 616 Putsch.

380. Vulg. *Quibus bat. t. os, s. n.*, quod ferri potest, si *tibi* elidatur: vid. ad Amph. prol. 74.

OLYMPIO

Vin' lingulacas?

STALINO

Quid opus, quando uxor domi est?
Ea lingulaca est nobis: nam nunquam tacet.

OLYMPIO

In re praesenti ex copia piscaria
Licebit, quid emam, consulere?

STALINO

Aequom oras: abi!
Argento parci nolo: obsonato ampliter!
Nam mihi vicino hoc etiam convento est opus,
Vt, quod mandavi, curet.

OLYMPIO

Iamne abeo?

STALINO

I modo!

CHALINVS

Non tribus conduci possum libertatibus,
Quin ego illis hodie conparem magnum malum,
Quinque hanc herae meae rem omnem iam faciam palam!
Manufesto teneo in noxia inimicos meos. 391
Sed si nunc facere volt hera officium suom,
Nostra omnis lis est: pulcre praevortar viros!
Nostro omine it dies! iam victi vicimus!
Ibo intro, ut id, quod alius condivit cocus,

384. *Licebit*, quod vulgo abest, hiante quidem versu, legitur in Iunt. Ald. In V. C. additum erat extra lineam *potero* post *consulere*: Pal. 6, *Consulere, quid emam, oportet*. Quem sequitur Taubmannus.

387. Vulg.: — *abeo?* St. *Volo*. Sed Pall. 3 libri nostri et vv. edd. non *Volo*, sed *Malo*, quod *i modo* fuisse censeo. Vid. Parei lexic. Plaut. h. v., ubi recte monet, fastidientis esse hanc formulam. Tardior autem Olympio videtur seni impatienti. Praesens pro futuro: vid. supra ad 230.

388. *possum*) Ita MSS., in his G, et edd. vv. Languidius est, quod vulgatur, *possim*. Cf. Curc. 326.

391. *noxia*) Sic, metro admonitus, Camerarius. Vulg. *noxa*, minus ex usu Comicorum.

Ego vicissim alio nunc pacto condiam:
Quoi quidem paratum est, ut paratum ne siet,
Sitque ei paratum, quoi paratum non erat.

STALINO. ALCESIMVS.

STALINO

Nunc, amici*ne* an inimici sis imago, Alcesime,
t. t. c. III, 1
Mihi, sciam: nunc specimen specitur: nunc certamen cernitur.
Curam eximere, castigare, id ponito ad conpendium!
« Cano capite, aetate aliena, » coaddito ad conpendium!
« Quoi sit uxor, » id quoque illuc ponito ad conpendium!

ALCESIMVS

Miseriorem ego ex amore, quam te, vidi néminem.

396. Vulg. *Ego nunc vicissim ut alio pacto condiam*, bis illata *ut* coniunctione, quod ferri nequit; sed fortasse in *vicissim ut* latet *vicissatim*, quo Hic non semel utitur.

397 sq. Inepte libri: *Quidquid paratum est, ut paratum ne siet, Sietque ei paratum, quod paratum non erat.* MSS. fere, *Quo id paratum* etc.; V. C. a m. 1, *Quod id quod paratum* etc.; vv. edd., in his Sarracen. Mediol., *Quidquid prandii est, ut* etc.; Iunt. Ald., *Sitque ei paratum* etc. Vidit hic aliquid Gronovius, qui ita scripsisse Plautum existimat, *Quoi quod paratum est, ut p. n. s., sitque ei p., quoi p. n. e.*, nisi quod istud *quod* quo pertineat, nemo facile dixerit, nisi pro *quodque* seu *quodcunque* positum credatur, quae ratio durinscula neque ipsa vera, quum non quodcunque, sed unum, nuptiae, paratum sit seni atque Olympioni. Rectius igitur, opinor, nos, *Quoi quidem paratum* etc. *Sitque* metri causa arcessendum fuit.

399. Vulg. *Nunc amici anne inimici sis imago, Alcessime, mihi Sciam: nunc* etc. quae luxata facile sanavit Acidalius Divv. p. 137. Nec tamen fortasse opus rescribi *amicine*: vid. ad Amph. 341.

401. Vulg. nimium insulse, *Cur autem! exime castigare* etc. Libri fere, *Curam exime* (vel *eme*, vel *erue*) *cast.* Bene Gulielmius Quaestt. in Cas. c. 5: «*Curam eximere, castigare, id ponito ad compendium*) Quod, *inquit* (Gulielmium audis) curam hanc et amorem verbis eximere mihi, quod me castigare fortassis cogitas, supersede opera tua. Etiam illa, quae

STALINO

Fac vacent aedes!

ALCESIMVS

Quin edepol servos, ancillas, domo
Certum est omnis mittere ad te.

STALINO

Eho, nimium scite scitus es!
Sed facitodum, ut merula pueri, vorses quod cantat Colax:
Cum cibatu quosque facito ut veniant, quasi eant Sutrium.

dici solent senibus lascivis, *Cano capite! aetate aliena! cui uxor sit!* omitte: nam frustra omnia dicentur.

407. Vulg. secundum edd. medias et recentiores, in his Iunt. Camerar. Lambin., *Sed facitodum memineris versus, quos cantat Colax.* MSS. et vv. edd. fere hoc modo, *S. facitodum merui aper* (Pal. 6, *aperi vorsus* (vel *versis*, ut M, vel *vorsiis*, ut 3 Pall., vel *versis*, ut G) *quos cantat colas* (Sarracen. et Mediol., *colax*) Festus v. *Sutrium: S. facito dum, merula per versus quod cantat colas.* Ex hisce mirificae ortae coniecturae. Ios. Scaliger ad Festum v. Sutrium: *Sed facitodum, merula parrae versus quos cantat, colas*, quod miror Grutero placuisse. Acidalius, a ductibus literarum longius recedens, *Sed facito dum, memineris sat, versu quod cantat Colax*, in quibus quum istud *sat* tum inprimis vocabulum *versu*, per se id quidem intelligendum, vehementer frigent. Aliquanto melius Matthias Klockius I. C., *Sed facitodum, merula puero versus quos cantat, colas; colas*, h. e. *memoria colas, memineris.* Certe non solum *merula*, quod dilucide legitur apud Festum, sed etiam verbum *pueri* in depravatis codicum lectionibus latere, propterea mihi persuadeo, quia hoc verbo addito opus est ad indicandam *merulam*, non feram, quae nihil docetur, sed cicurem quales Romae in puerorum deliciis fuisse, vel ex Plinii Epist. 4, 2 constat, ut monet Klockius. Hoc autem dicere nunc arbitror Stalinonem, repudiato ex parte commento meo, etsi satis probabili, quod excudi iussi, *Fac*, ut, quam verbum aliquod ediscendum merula pueri, tam saepe ac studiose tecum reputes repetasque, ne obliviscaris, illud, quod cantat Colax Naevianus: *Cum cibatu* etc. Hanc sententiam, verissimam quidem, nisi fallor, verba ut habeant, nullo negotio sic refingenda sunt: *Sed facitodum, ut merula pueri, vorses; quod cantat Colax: Cum* etc. *Vt* coniunctio a praecedente litera simili est intercepta, *pueri* in scripturis codicum, praesertim in illo *peri* Palatini sexti, facile erat deprehendere: *vorses* autem 3 Palatinorum et librorum a nobis inspectorum lectioni *vorsis* vel *versis* proximum est, *e* et *i* literis passim inter se permutatis; denique *quod* pro vulgato *quos* legitur apud Festum v. *Sutrium.* Sic igitur locum hunc restitutum puto.

408. Vulg. — — — — *Colax: cibo Cum suo quiqui facito uti veniant*,

ALCESIMVS

Meminero.

STALINO

Hem, nunc enim te demum nullum scitum scitiust.
Cura! Ego ad forum modo ibo; iam hic ero.

ALCESIMVS

Bene ambula.

STALINO

Fac habeant linguam tuae aedes.

ALCESIMVS

Quid ita?

STALINO

Quom veniam, ut vocent.

ALCESIMVS

Attate, caedundus tu homo es: nimias delicias facis.

STALINO

Quid me amare refert, nisi sim doctus et dicax nimis?
Sed cave tu inquisitioni mihi sis.

ALCESIMVS

Vsque adero domi.

quasi eant Sutrium. Sententia quidem bona et qualis hic requiritur secundum Festum l. l., sed verba nonnulla perperam immutata a descriptoribus, metrumque depravatum. Codd. fere, *Cum cibo tum* (vel *cum*; illud praeferunt Pall. M noster, Sarracen. Mediol.; H et Iunt. egregie, *tu*) *quique* (vel *quiqui*, sicut V. C. et Langg., vel *quoque*, h. e. quosque, ut M, Sarrac. Mediol. Iunt.) *facito* etc. Vnde hoc faciebat, minime quidem male, Matthias Klockius: *Cum cibatu quiqui facito veniant, quasi eant Sutrium.* Sed maiorem prisci sermonis gratiam habet, quod, Monachiensem codicem et edd. Sarracen. Mediol. Iunt. secutus, reposui, *quosque.* Vid. ad Amph. 352. Verba Pompeii de *Sutrio* sic legenda sunt: «*Sutrium quasi eant* utique in proverbium abiit hac de causa. Gallico tumultu a Camillo quondam edictum est, legiones Sutrii ut praesto essent cum cibo suo. Quod usurpari coeptum est in iis, qui suis rebus opibusque officii quid praestarent, quibus deberent. *Officii quid*, *non officii id*, ut vulgo soloece legitur, *qu* literis a similibus, quae antecedunt, *-cii* interceptis. Vid. etiam infra ad 449.

413. Copulam, vulgo desideratam, recte addidit Lambinus. *Nimis* pro *valde*, sicut passim: vid. Parei lexic. Plaut. h. v.

CLEOSTRATA. ALCESIMVS.

CLEOSTRATA

Vt properarem arcessire hanc ad me vicinam meam hoc III, 2.
Erat ecastor id, quod me vir tanto opere orabat meus:
Liberae aedes ut sibi essent, Casinam quo deduceret.
Nunc adeo nequaquam arcessam ego illanc: ignavissumis
Liberi loci potestas vetulis sit vervecibus.
Sed eccillum egreditur senati columen, praesidium popli,
Meus vicinus, meo viro qui liberum praebet locum!
Non ecastor vili is emtust, modius qui venit salis.

ALCESIMVS

Miror, huc iam non arcessi in proxumum uxorem meam,
Quae iamdudum, si arcessatur, ornata expectat domi.

415. Tò *properarem* non eliditur, de qua figura dixi ad Amph. 341. — *Arcessire*, quomodo *arcessiri* habetur apud Caesarem De B. G. V, 11. Vid. ad Aul. 109 sqq.

418. Pronomina, quae vulgo absunt cum versus iniuria, leguntur in Iunt. Ald. Caeterum Camerarius, *N. a. nequaquam arcessam, ne qua ignavissimis* etc.; vv. aliquot edd., in his Iunt., sequente versu, *Liberi loci potestas ne sit vetulis vervecibus*; quorum neutro indigemus, τὸ *sit* pro modo potentiali accipientes, de quo dictum ad Aul. 42.

420. Vulg. inconcinne, *Sed eccum egred.*; quamquam fieri potest, ut τὸ *eccam* non liquescat. *Sed* coniunctio eliditur. Vid. ad Amph. 341; Amph. prol. 74.

422. Vulg. *N. e. vilis emtu'st modius, qui venit, salis*, nihili sententia; cui alii aliter opitulari studuerunt, optime Acidalius ita distinguendo, *Non ecastor vilis emtu'st* (h. e. *emtu est*), *modius qui venit salis*, hoc sensu, *non vilis*, id est carus, est senex eo pretio, qui sive quo modius salis venditur, qui est vilissimus. Fortius tamen nos, codicem Meursii et Iuntinam ed. secuti, in quibus legitur vili emptus est; *Non ecastor vili is emtust* etc. h. e. *N. e. vili is emtus erit*, si quando vendatur, praesenti vicem futuri praestante, sicut fieri monui ad Ba. 859. Epid. 49: *Quid? istanc, quam emit, quanti eam emit?* Th. *Vili.* Et sic passim. Caeterum nota mancipia ἀλώνητα ex Polluce (VII, 2) Hesychio

Sed eccam! opino, arcessit. Salve, Cleostrata.

CLEOSTRATA

Et tu, Alcesime.

Vbi tua uxor?

ALCESIMVS

Intus illa te, si se arcessas, manet:
Nam tuos vir me oravit, istuc ad te adiutum ut mitterem.
Vin' vocem?

CLEOSTRATA

Sine *illam:* nolo, si occupata est.

ALCESIMVS

Otium est.

CLEOSTRATA

Nil moror; molesta ei esse nolo; post convenero.

ALCESIMVS

Non ornatis isti apud vos nuptias?

CLEOSTRATA

Orno et paro.

ALCESIMVS

Non ergo opus est adiutrice?

CLEOSTRATA

Sat domi est. Vbi nuptiae

grammaticisque et paroemiographis.

425. Vulg. inconcinne, *opinor. Opino* etiam Poen. 1006 reponendum esse vidi, quod veteribus in usu fuisse docet Priscianus l. 8, pp. 797, 800 Putsch.

427 sq. Vulg. *Nam tuus vir me oravit, ut eam istuc ad te adiutum mitterem. Vin' vocem?* CL. *sine: nolo, si occupata est.* AL. *otium est.* altero versu nimio, altero deficiente. Facile autem apparet, illud *eam*, vel potius *illam* (nam sic metri gratia legendum est), a posteriore versu ad priorem aberrasse. Cf. supra 282 sq. Lambinus, *sine: nolo, si illa occupata est;* neque sic tamen versum expedit. H, *mitteretur.*

430. *Non ornatis isti*) Libri, *Non ornatis istic a. v. n.? Isti* pro *istic* reponendum esse Mil. 337, qui versus sic se habet: PA. *Nempe tu istic ais esse herilem concubinam?* SC. *Atque arguo* — non male arbitratur Acidalius Divv. p. 281, quamquam ibi vulgatum quoque locum suum tuetur, si τὸ *Nempe* pro monosyllabo habeas (vid. ad Asin. 770); sed omnem dubitationem eximunt Mil. 255, Most. 701, 1094, et inprimis Rud. 982, ubi nisi utroque loco *isti* pro *istic* rescribatur, versus ruit tro-

Fuerint, tum istam convenibo; nunc vale, atque istam iube. —

ALCESIMVS

Quid ego nunc faciam? Flagitium maxumum feci miser
Propter operam illius hircid improbid, edentuli, 434
Qui hoc mihi contraxit! Operam uxoris polliceor foras,
Quasi catillatum! Flagitium hominis, qui dixit mihi,
Suam uxorem hanc arcessituram! ea se eam negat morarier.
Atque edepol mirum, ni subolet iam hoc huic vicinae meae.
Verum autem altrovorsus quom eam mecum rationem puto:
Si quid eius esset, esset mecum postulatio. 440
Ibo intro, ut subducam navim rursum in pulvinarium. —

CLEOSTRATA

Iam hic est lepide ludificatus. Miseri ut festinant senes!
Nunc ego illunc nihili, decrepitum, meum virum, veniat velim,
Vt eum ludificem vicissim, postquam hunc delusi alterum!
Nam ego aliquid contrahere cupio litigi inter eos duos:
Sed eccum incedit! At, quom adspicias tristem, frugi censeas.

chaïcus cat., qui sic legitur in vulgatis: *Istic in ista cistula insunt, quae istic inest in vidulo.* Similiter *Illi* pro *Illic* frequentari Comicis, nemo nescit. Vid. ad Amph. 596.

434. Excusari possit vulgatum *hirci* vel *hirqui* (vid. ad Amph. 510) illis, quae disputavi ad Amph. 341.

436. Non elidenda vox *Flagitium*, sicut raro, si usquam, eliditur in forma *Flagitium hominis*. Cf. nos ad Amphitruonis modo l. l., item ibid. ad 116.

437. Vulg. ex interpretatione, versu quidem claudicante, *S. u. h. a. esse: ea* etc. Sensit etiam Acidalius.

439. Vulg. *altrovorsum*, continue positis 7 vocibus *m* litera terminatis, quod vitari solet, ut monui ad Capt. 60.

446. *tristem*) Σεμνόν, στυγνόν. Vid. Valck. ad Euripidis Hippol. p. 176. Cf. Mil. 659.

STALINO. CLEOSTRATA.

STALINO

Stultitia magna est, mea quidem sententia, i. s. III, 3
Hominem amatorem ullum ad forum procedere
In eum diem, qui, quod amet, in mundo siet;
Sicut ego feci stultus: contrivi diem,
Dum adsto advocatus quoidam cognato meo,
Quem ego litem hercle adeo perdidisse gaudeo,
Ne me nequidquam sibi hodie advocaverit.
Rogitare prius oportet et contarier,
Adsitne ei animus, quem advoces, necne adsiet;
Si neget adesse, exanimatum amittas domum.

449. *qui*) Ita Langg. V. C. Pall. H M, *cui*. Recentiores, *quoi*, quomodo etiam infra 501 erratum est. Recte Gulielmius Quaestt. in Cas. c. 2: « *Qui* auferendi casus est. Stultus; *inquit*, amator est, qui eo die, quo ad manum amica est, in forum procedit. Nota ea permutatio *C* et *Q* literarum, quae saepe turbavit in bonis scriptoribus: cuius exemplum, quia incidit opportune, subiiciam e Statii Papinii libro II Silvarum. Versus in Glauciam, delicatum puerum Melioris, morte praematura extinctum, inter alios et hi sunt: — — — *plebs cuncta (nefas) et praevia flerunt Agmina, Flaminio quae limite Mulvius agger Transvehit, inmeritus flammis dum tristibus infans Traditur et gemitum formaque ac voce meretur.* Mirum vero, si mortuus et elatus puer loqui potuit: nam aliter qui mereri potuit gemitum vulgi voce, nisi loquutus sit? De forma enim alia res est, qui in lecto collocatus et in ignem iamiam imponendus in populi conspectu, venustissima specie vel lacrymas multis haud dubie excusserit, quam praesertim nihil immutasset morbus ut superius cecinit Papinius. Verum igitur, quod iam diu imbibi corrupta haec esse et restituenda: — — — *gemitum formaque aevoque meretur.* Nimirum olim fuit *aevoce*, ea consuetudine scribendi, quam attigi. Id librarios imperitos impulit, ut porro ruerent. Coniungit eadem in eodem puero supra quoque: — — — *hinc anni stantes in limine vitae, Hinc me forma rapit.* et non excesserat annum duodecimum. » Vide, quae nos ad Amph. 510, item supra ad 408.

454. Edd., *R. o. p. et percontarier*. Sed τὸ *per*- aberat a V. C. et omnibus Pall., si a 3 discesseris, item nostris H et M.

456. G M, *negat*. Similiter autem exanimatae dicuntur beluae, quibus animus non est, Truc. 295.

Sed uxorem ante aedis eccillam! hei misero mihi!
Metuo, ne non sit surda, atque haec audiverit.

CLEOSTRATA

Audivi ecastor cum malo magno tuo.

STALINO

Accedam propius. — Quid agis, mea festivitas?

CLEOSTRATA

Te ecastor praestolabar.

STALINO

Iamne ornata res?
Iamne hanc traduxti huc ad nos vicinam tuam,
Quae te adiutaret?

CLEOSTRATA

Arcessivi, ut iusseras;
Verum hic sodalis tuos, amicus optumus,
Nescio quid se subflavit uxori suae:
Negavit posse, quando arcesso, mittere.

STALINO

Vitium tibi istuc maxumum est: blanda es parum.

CLEOSTRATA

Non matronarum partum est, sed meretricium,
Viris alienis, mi vir, subblandirier.
I tu; atque arcesse eam: ego intus, quod facto est opus,

457. *eccillam*) Ferri potest librorum lectionem *eccam*, si non elidatur. Vid. ad Amph. 341.

461. Vulg. *I. o. res est?* quod inconciunum, nisi legatur per contractionem, *rest*, quod duriusculum. Temere copula nunc addi nunc omitti solet a librariis. H, *Itane o. r. e.?*

468. Vulg. *Non matronarum est officium, sed meretricium.* V. C. et Pall. 3, 4, 6, *N. m. parum est off. s. m.* Caeteri Pall. et nostri H et M, *N. m. parum est, sed m.*, omisso verbo *officium.* Vnde non temere in suspicionem vocat τὸ *officium* Gruterus; sed nihilo melius est, quod substituit, hoc, *N. m. verum est, s. m.* Legendum haud dubie, deleto vocabulo *officium*: *Non matronarum partum est*, h. e. non ad partes matronarum pertinet. Quo facit, quod inter lineas persciptum legebatur in Pal. 1; « parum, i. e., *inquit*, officium. »

Volo adcurare, mi vir.

STALINO

Propera ergo!

CLEOSTRATA

Licet.

Iam pol ego huic aliquem in pectus iniiciam metum!
Miserrumum hodie ego hunc habebo amasium!

ALCESIMVS. STALINO.

ALCESIMVS

Viso huc, amator si a foro rediit domum, i. s. III, 4
Qui me atque uxorem ludificatust, larüa.
Sed eccum ante aedis! Ad te hercle ibam commodum.

STALINO

Atque hercle ego ad te. Quid ais, vir minumi pretî?
Quid tibi mandavi? quid tecum oravi?

ALCESIMVS

Quid est?

STALINO

Vt bene vacivas aedis fecisti mihi!
Vt traduxisti huc ad nos uxorem tuam!
Satin' propter te pereo ego atque occasio?

ALCESIMVS

Quin tu suspendis te? Nempe tute dixeras,
Tuam arcessituram esse uxorem uxorem meam.

STALINO

Ergo arcessivisse ait sese, et dixisse te,

471. Nota illud *mi vir*, blandiendi gratia iteratum. G, *Pr. igitur.* CL. *licet.*

482. *Quin tu suspendis te?*) Sic vulgo legitur. Olim edi iusseram, *Quin te suspendis?* Oblitus eorum, quae dixi ad Asin. 770, alterum pronomen deleveram, quum utroque servato vocabulum Nempe *μονοσυλλάβως* pronuntiandum esset.

Eam non missurum.

ALCESIMVS

Quin eapse ultro mihi
Negavit eius operam se morarier.

STALINO

Quin eapse me adlegavit, qui istam arcesserem.

ALCESIMVS

Quin nihili facio.

STALINO

Quin me perdis!

ALCESIMVS

Quin bene est.

STALINO

Quin etiam diu morabor!

ALCESIMVS

Quin cupio tibi.

485-492. *Quin* decies iteratum, sicut alibi saepius *I modo, In, Opus, Neque, Profecto* etc. Cf. Amph. 214 sqq. Cas. prol. 71 sq. Merc. 941 sqq. Poen. 605 sqq., Rud. 141 sqq., 1113 sqq., 1169 sqq., Trin. 549 sqq., Truc. 858 sqq. Leguntur autem vulgo versus 489 sq. in hunc modum: *Quin etiam diu morabor, quin cupio tibi, Quin aliquid aegre facere, quin faciam libens.* In quibus nec pes nec caput apparet, ut recte ait Dousa, qui tamen sic explicat: «*Quin bene est*) h. e. gratulor et volupe est mihi: subaudi, te mea opera, ut praedicas, disperire. *Quin etiam diu morabor*) h. e. pertendam quamvis diu in hac male tibi tum dicendi tum faciendi sententia; vel potius (id quod Lambino placet): in dicti huius quasi concepti formula perseverabo: nempe ut malum exoptem tibi. *Quin cupio tibi*) eadem nimirum, quae prius, id est mala omnia, ut pereas scilicet. Nisi quis ad sequentia potius pertinere censeat, ut dicat Alcesimus, *Quin cupio tibi aegre facere*, orationis suae seriem interposito *quin* identidem repetito confragosam faciens de industria.» Sic ille, multum moliendo nihil emoliens, dum non videt, alternandas in hisce esse duorum colloquentium personas, quomodo pridem factum in Iunt. Ald., verborum autem *morabor* et *facere* alterum pravo intellectu, alterum corruptione scripturae, laborare, ita ut vel nullo sensu vel alienissimo dicta esse videantur. Et illa quidem *Quin etiam diu morabor* quum in codice Monachiensi, quem contuli, sic legerentur, *Quin non etiam diu morabor*, non male reponi existimabam, *Quin nox et diu morabor*, h. e. *Q. n. et d. insaniam*: quomodo Suetonius Neron. c. 33: «Nam et *morari* eum (Claudium imperatorem) inter homines desiisse producta prima syllaba (τοῦ *mōrari*, a *morus* derivati sicut μωραίνεσθαι a μωρός) iocabatur (Ne-

STALINO

Quin aliquid aegre fecero!

ALCESIMVS

Quin faciam lubens. 490

STALINO

Nunquam tibi hodie Quin erit plus, quam mihi!

ALCESIMVS

Quin hercle dî te perdant postremo quidem!

STALINO

Quid nunc? missurusne es ad me uxorem tuam?

ALCESIMVS

Ducas, easque in maxumam malam crucem
Cumque hac, cumque istac, cumque amica etiam tua!
Abi, aliud cura: ego iam per hortum iussero 496
Meam istuc transire uxorem ad uxorem tuam.

STALINO.

Nunc tu mi amicus es in germanum modum. —
Qua ego hunc amorem mi esse avi dicam datum,
Aut quid ego unquam erga Venerem inique fecerim,
Qui sic tot amanti mi obviam eveniant morae? 501
Attate, quid illuc clamoris, obsecro, in nostra domo est?
t. t. c.

ro).» Nunc nihil in his mutandum censeo, sed accipiendum tantummodo *morabor* eo sensu, quem dixi, ut diu se insaniturum praedicet Stalino, nisi ancilla potiatur. Medicus ille de insano credito Men. 795: *Quin suspirabit plus sexcentos in dies.* Verbum *facere* quod attinet, depravatum est, in cuius locum suffeceris vel *faciam*, vel, quod malim, quia vulgatae vicinius lectioni, *fecero.*

496. Vulg. *Abi et aliud cura*, minus quidem vivide. Abest copula H. Vid. ad Capt. 336. Formula haec. Cf. Mil. 919, 924.

499. *avi*) Libri fere *aut* vel *haud*, sicut G noster. Eruit *avi* Scioppius Suspp. Lectt. I, 11, quomodo passim *i* et *t* literae miscentur, velut etiam, opinor, in versu illo Lucilii apud Nonium v. *Folliculus*, qui locus sic vulgo legitur: «*Folliculum* Lucilius posuit pro corpore l. XXVI: *Ego siqui sum et quo folliculo nunc sum indutus, non queo.*» Ibi igitur pro *siqui*, quod abhorret a mente scriptoris, reponendum arbitror *sicut*, ad quam faciem dicuntur ista, *Sic sum*, *Sic sum ut vides*, de quibus exposui ad Aul. 276. Est autem Lucilii versus trochaïcus t. c.

501. Vulg. prorsus inusitate trans-

PARDALISCA. STALINO.

PARDALISCA

Nulla sum, nulla sum! tota, tota occidi! cor metu mortuom! membra miserae tremunt! c. o. III, 5
Nescio, unde auxili, praesidi, perfugi mi, aut opum copiam conparem aut expetam:
Tanta factu modo mira veris modis intus vidi, novam atque integram audaciam!
Cave tibi, Cleostrata! abscede ab ista, obsecro, ne quid in te mali faxit: ita percita.
Eripite isti gladium, quae sui est inpos animi! ch. t.

positis pronominibus: *Quoi sic tot amanti mihi obviam eveniant morae.* Rescribebam, *Mihi quoi sic tot amanti o. e. m.*, quomodo Aul. 527 legitur: ME. *Ego te hodie reddam madidum, si vivo, probe, Tibi quoi decretum est bibere aquam;* ubi videnda annotatio. Nunc vero, quum H et ed. Mediol. anni 1500 praeferre videam, *Cui sic tot am. m. o. e. m.*, similiter h. l. erratum puto atque supra 449, corrigoque et minore mutatione et longe probabiliore: *Qui sic tot amanti mi obviam eveniant morae?* Qui, unde, quare, qua ave quove inique facto meo. Vid. Parei lexic. Plaut. h. v.

503. Vulg. *cor metu mortuom est.* Abest copula, quam cuiusvis erat addere, a M.

505. Vulg. *factis*, sed vv. quaedam edd., in his Iunt. Ald., *facta*, quod praeferebant Acidalius Divinatt. p. 140 et Scioppius Suspp. Lectt. 1, 11, quamquam ille vulgatum *factis* nescio quo modo seorsim accipi posse sibi persuadebat pro re ipsa, sicut Poen. 176 diceretur: *Lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant*, Rudente 1121: *Atque ut gratum mihi beneficium factis experiar*, Terentii Hec. 801: BA. *Benefactum et volupe est!* PAM. *Factis, ut credam, facis;* Scioppius vero magis eo inclinabatur, ut reponendum putaret *factu*, loquendi modo protrito, *mira factu.* Hoc verum arbitror, accipioque cum eodem *tanta mira facta* pro tam mira vel tot mira facta, sicut Ba. 991 legitur, ipso monente, *Sexcenta tanta reddam.* Nam quod Camerarius, non admonito lectore, edidit *Tanta factis modo mira miris modis* etc., non est audiendus.

506. *ita percita*) H. e. *ita percita est.* Vid. ad Amph. 168. Vulg. metro nullo, *ira percita.* Non semel sic erratum: vide nos ad Capt. 773.

507. Ad exprimendam summam animi commotionem h. l. et Men. 34 versum choriambicum tetrametrum usurpavit Noster, sequentibus utrobique trochaïcis. Nam quod hi ver-

STALINO

Nam quid est, quod haec huc timida atque exanima exiluit foras? t. t. c.

Pardalisca!

PARDALISCA

Perii! sonitum unde aures usurpant meae?

STALINO

Respice modo ad med!

PARDALISCA

Here mi.....

STALINO

Quid tibi est? quid timida es? i. tr. h.

PARDALISCA

Perii!

STALINO

Quid peristi?

PARDALISCA

Perii, et tu peristi! b. t.

STALINO

Aperi: quid tibi?

PARDALISCA

Vae tibi!

STALINO

Imo istuc tibi sit!

PARDALISCA

Ne cadam, amabo, tene me!

STALINO

Quidquid est, eloquere mihi cito! t. t. c.

sus ipsi quoque in formam trochaïcorum trimetrorum redigi possunt, nihil ad rem, neque casu factum esse potest, ut uterque meris choriambis, ubi ab uno molosso discesseris, decurrat. Etiam apud Terentium Adelph. IV, 4, 3 sq. choriambicos tetrametros invenire sibi visus est R. Bentleius, sed, *inquit vir praestantissimus*, more graeco, novissimum versum alterius generis adsumentes, ut pro rhythmi ratione cum strepitu ac canore finiantur.» Duos asynartetos, e choriambo dimetro ἰαμβίζοντι et trochaeo dim. cat. sive ithyphallico compositos, ipse reperi Curc. 96 sq.

508. V. inconcinne, *exanimata*. Saepius mixta *Exanimus* et *Exanimatus*,

PARDALISCA

Contine pectus! face ventulum, amabo, pallio! as. ex t. d. et i. d. br.

STALINO

Timeo hoc negotium, quid est, nisi haec meraclo se uspiam i. t.
Percussit flore Liberi. i. d.

516. *flore Liberi*) Ita reponendum esse monuit I. Lipsius Antiqq. Lectt. 5, 1, ut pridem coniecerat Baptista Pius: quomodo Hic Cist. 123: *Quiaque adeo me complevi flore Liberi*, et Ennius apud Fulgentium: *Haec anus se sauciavit flore Liberi*; similiterque *flos Bacchi*, *flos vini* (ἄνθος οἴνου) dicitur Lucretii III, 222, Plauti Curc. 96. Cf. Turnebi Adverss. 29, 34 et inttpp. ad Curculionis l. l. Vulgo, *flore Lybico* vel *libico* (nam sic fere codd. antiqui), quod «vinum est, *inquit idem Turnebus ibidem* 8, 11, Mareoticum, literarum monumentis non incelebre; etiam versu Maronis in II Georgicorum (91) clarum, Mareotidibus vitibus in optimo genere numeratis. Mareotis autem Libyae a Plinio l. V, cap. 6 recensetur, Aegypto contermina.» Laudant alii in hanc rem etiam Horatii illa Od. 1, 37: *Mentemque lymphatam Mareotico*, quasi quisquam, nedum Lipsius, dubitaverit, fuisse vinum *Mareoticum*, et fuisse generosum. Sed id merito dubitamus, hic locum esse illi vino commemorando; quaerimusque, quid negotii sit cum vino exotico et caro, non divitibus Romanis, non reginae Aegypti, cui Mareotis regio contermina, sed ancillae Graecae vel Italae, poscam quam nobile vinum bibere adsuetiori. Hoc consideranti pro certo sit necesse est, vocem *Libyco* seu *libico*, ea quidem potestate acceptam, qua vulgo accipitur, abhorrere a mente Comici. Nec tamen diffiteor, duriusculam mihi semper visam ipsii emendationem, ceterum aptissimam, propterea quod nemo facile exputet, quomodo factum sit, ut verbum *Liberi*, tam notum cuivis scribae minimeque obscurae significationis, ita corrumperetur. Fuit itaque quum reponendum arbitrarer *Libico* prima syllaba porrecta per iocum, quomodo supra 489 *morabor* a μωρὸς derivandum esse contendimus, ut verbum, *Liberale* sonans, eodem modo, enormi illo quidem, fictum esset, quo *perenticidam* finxit Plautus Epid. 340, utque in hoc parenticidam intelligi voluit ridiculi causa, ita h. l. τῷ *Libico*, a *Liber* derivando, simul vinum *Libycum* seu *Mareoticum* per irrisionem ancillae panperculae significaverit; quo facetiarum genere abundare Plautum, non est quod pluribus demonstrem. Quamquam *flos* seorsim pro *flore vini* tam insolenter dictum esset, ut plura eius usus exempla desideraremus. Vel legendum *flore Libero*, h. e. *flore Liberali*, quomodo *Romula gens* pro *Romulea* et eiusmodi pleraque dicuntur. Verisimile enim est, inusitatius usurpatum verbum miratos librarios, ut fieri solet, mutasse, quae non caperent, cognitaque incognitis suffecisse.

PARDALISCA

Obtine auris, amabo!

STALINO

I in malam crucem!
Pectus, auris, caput, teque dî perduint!
Nam nisi ex te scio, quidquid hoc sit, cito,
Iam tibi istuc cerebrum dispercutiam, excetra tu, ludibrio as. ex t. d. et i. d. c.
Pessume adhuc quae me habuisti!

PARDALISCA

Here mi ....

STALINO

Quid vis, mea ancilla?

PARDALISCA

Nimium saevis!

STALINO

Numero dicis! t. d.
Sed hoc, quidquid est, eloquere: in pauca refer. b. t.
Quid intus tumulti fuit?

PARDALISCA

Scibis. Audi
Malum, pessumumque, hic quod intus modo apud nos
Tua ancillad hoc pacto exordiri coepit,
Quod haud Atticam condecet disciplinam.

STALINO

Quid est id?

PARDALISCA

Timor praepedit dicta linguae.

517. Sic legitur in libris. Versus non est creticus purus, sed asynartetus, e cretico et t. h. compositus, de quo genere versuum dixi supra p. 53. Sequuntur duo cretici tetrametri.

520. *dispercutiam*) Verbum inauditum, sed comprobatum veteris codicis Camerar. auctoritate. Plerique alii libri, etiam nostri G et H, *dispartiam* vel *dispertiam*, h. e. *dividam*, *dissecabo*, quomodo Curc. 187 legitur, *Etiam dispartimini?* h. est: Etiam separamini? etiam vos missos facitis? ubi frustra trepidant lexicographi. Hoc itaque ampliandum: nam metro quidem, a nobis indicato, utraque lectio aeque convenit.

525. *pessumumque*) Ita codex Meur-

STALINO

Quid est? possum scire ex te, istuc quid negotî est?

PARDALISCA

Dicam. Ancilla tua, quam tuo villico vis
Dare uxorem, ea intus ....

STALINO

Quid intus? quid est?

PARDALISCA

I-
mitatur malarum malam disciplinam,
Viro quae suo interminatur. Vitam ....
as. ex b. et i. h.

STALINO

Quid?

PARDALISCA

Ah!

STALINO

Quid est?

PARDALISCCA

Interimere ait velle.
Gladium ....

STALINO

Hem!* gladium? quid enim gladium?

sianus et vv. edd., in his Iunt. Vulg. numero extincto, *pessumum*.

529. Vulg. inconcinne, *Q. e.? possum scire ego istuc ex te, quid negotii est*? Vid. nos Asin. 843. Iuntina et Aldina absunt verba *ex te*, male, siquidem neque ea sunt, quae ab interprete addantur, neque de libris scriptis, quibus usi fuerint harum editionum curatores, quidquam certi inaudivimus.

533. Male vulgatae: — *interminatur vitam*. *Vitam* ad sequentia pertinet, ubi male repetitur post verbum *velle*. Quod priore loco delebat Acidalius, versus ratione refellitur. G, *interminatur mortem*.

534. Monitum de hoc metro ad Amph. 422. Subinde hic recurrit. H, *interimere ait te velle v.* Scires, a veteri eius exemplari abfuisse h. l. *vitam*.

*. Vulg. St. *hem!* Pa. *gladium*. Quod correxit Acidalius. Vulgo quoque, *quid eum gladium?* minus bene, quum non de certo aliquo *gladio*, sed de *gladio* in genere, agatur. Anapaestos dimetros etiam infra 589 sq. usurpavit Plautus, ut sero intelleximus, item Aul. 105 — 108, 574 sq.,

PARDALISCA

Habet.

STALINO

Hei misero mihi! cur eum habet?

PARDALISCA

Insectatur omnis domi per aedis, as. ex b. d. et i. h.
Nec quemquam prope ad *sese* sinit adire:
Ita omnes sub arcis, sub lectis, latentes b. t.
Metu mussitant.

STALINO

Occidi atque interii! as. ex b. d. et i. h.
Quid illi est obiectum malitiae repente? b. t.

PARDALISCA

Insanit.

STALINO

Scelestissumum me esse credo

PARDALISCA

Imo si scias dicta, quae dixit hodie....

STALINO

Istuc expeto scire. Quid dixit?

PARDALISCA

Audi.
Per omnis deos et deas deiuravit,
Occisurum eum, hac nocte quicum cubaret.

680, Pseud. 1256 sq., Stich. 34, et pro clausula anapaestorum tetrametrorum Trin. 1081. — Anapaestos tetrametros habes infra 599, ubi vide, quae monemus, Rud. 814, Stich. 294, Trin. 1079 sq. — Anapaestos Aristophaneos invenire sibi visus est Hermannus in libro De Metris Cas. 703 sqq.; sed accentuum causa, hac ratione saepius in extremas verborum syllabas incidentium, quod vitiosum, habeo potius istos versus pro asynartetis, ex trochaeo dimetro et eiusmodi anapaesto compositis, sicut contra ex anapaesto dimetro et simili, sed catalectico, trochaeo constantes reperiuntur Stich. 710 sq. — Anapaesti monometri, clausularum loco usurpati, sunt Stich. 651, 663.

540. *Malitiae* propria significatione, qua omne malum sonat, Pall. nostri G H et vv. edd.; V. C. *maliciam.* Recentiores ex interpretatione atque inconcinne, *Q. i. obiectum est mali tam rep.*?

545. *Occisurum*) Male V. C. et

STALINO

Med occidet?

PARDALISCA

An quidpiam ad te attinet?

STALINO

Vah!

PARDALISCA

Quid cum ea negotî tibi est?

STALINO

Peccavi: as. ex 2 i. h.

Illuc dicere villicum volebam. i. tr. br.

PARDALISCA

Sciens de via in semitam degredere. as. ex b. d. et i. h.

STALINO

Numquid mihi minatur?

PARDALISCA

Tibi infesta soli est b. t.

Plus quam quoiquam.

STALINO

Quamobrem? b. d.

PARDALISCA

Quia se des uxorem Olympioni; as. ex 2 i. h.
Neque se tuam, nec se suam, neque viri
Vitam sinet in crastinum protolli.

Pal. 6 a m. 2, *occisuram*, quod miror Acidalium alteri praeferre, cuius haud dubie interpretamentum est. Vid. supra ad prol. 21; cf. 563.

548. Simillimus hic versus hendecasyllabo Phalaeceo. Vid. de trochaïcis trim. supra ad 66 sq.

549. *Sciens de via in semitam degredere*) h. e. sciens peccas, quomodo in simili causa supra 258 Cleostrata, *Per pol saepe peccas*, infra 573 Pardalisca, *Saepicule peccas*; quod vidit etiam Lambinus. Qui contrariam his inesse sententiam putavere, ut ex falsa via in rectam redire diceretur senius, ii reposuerunt *regredere*, quod praeferunt edd. principes Pall. 1, 2, G, M. Sed maius potiusque est *via*, minus sequiusque *semita*. Ennius, laudatus interpretibus ad h. l. ex Cic. de Divinat. 1: *Qui sibi semitam non sapiunt, alteris monstrant viam*. Vbi libri solita confusione, *aliis monstrant viam*, impingente quidem versu. Vid. ad Capt. prol. 8.

550. *minatur*) G, *minitatur*.

Id huc sum missa ut tibi dicerem, ab ea
Vt caveas tibi.

STALINO

Perii hercle ego miser! 554
Neque est, nec fuit, me senex quisquam amator b. t.
Adaeque miser!

PARDALISCA

Ludo ego hunc facete? as. ex b. d. et i. h.
Nam quae facta dixi, omnia huic falsa dixi. b. t.
Hera atque haec dolum ex proxumo protulerunt; 558
Ego hunc missa sum ludere.

STALINO

Heus, Pardalisca!

PARDALISCA

Quid est?

STALINO

Est....

PARDALISCA

Quid?

STALINO

Est, quod volo exquaerere a te. 560

PARDALISCA

Moram obfers mihi.

STALINO

At tu mihi obfers moerorem!

554. Vulg. non sine versus iniuria desideratur pronomen *ego*, quod tanquam ex MSS. Pall. edidit Pareus, praebentque nostri codd. scripti et vv. edd., in his Iunt.

558. Sic libri. Sed Acidalius Divinatt. in Plautum p. 141: «Sic hoc exauditur, quasi dolus ex proximo sit prolatus. Male. *Procuderunt* legendum, non *protulerunt:* et voces *ex proxumo* iungendae cum particula *haec*. Haec ex proximo vicina Myrrhina est. Is Comicus sermo. Fine huius fabulae: *Haec Casina huius reperietur filia esse e proxumo. Dolum* autem *procudere* nihilo minus Plautina phrasis. Pseudolo (614): *Nam hic mihi incus est: procudam ego hodie hinc multos dolos.*» Sic ille, nimis quidem basilice, nimis secure: nam quis miretur synchysin in Plauto, qua figura frequenter uti Comicum monui ad Amph. 378? Dein cur falso hic dixerit *proferre dolum* pro *invenire dolum*, recte autem Cicero et Tibullus eodem sensu *proferre artem*,

Sed etiamne habet nunc Casina gladium? as. ex b. d. et t.

PARDALISCA

Habet, sed duos.

STALINO

Quid? duos?

PARDALISCA

Altero te b. t.
Occisurum * ait, altero villicum. h.

STALINO

Occissimus sum omnium, qui vivont! as. ex b. d. et i. h.
Loricam induam mi: optumum esse opinor.
Quid uxor mea? non adiit atque ademit?

PARDALISCA

Nemo audet prope accedere.

STALINO

Exoret.

PARDALISCA

Orat. b. t.
Negat ponere alio modo ullo profecto,
Ni sese sciat villico non datum iri.

STALINO

Atque ingratiis, quoi non volt, nubet hodie!

proferre enses? Vidd. lexica. Recte *procudi* dicuntur doli, fateor; sed non minus recte *proferri* dicuntur, ut pigeat viri interdum calidioris auctoritate abreptum, librorum omnium lectionem temere me deseruisse.

562. Libri perperam iterata *et* syllaba, *habet et nunc.* Copula abest Palatinis, H M. De metro, cuius rationem minus olim perspiciens mutavi frustra, vid. ad Capt. 428 sqq.

* *Occisurum* ἀπαρέμφατον: vid. supra ad prol. 21. *Ait* posteriorem syllabam ante vocalem literam producit, quam figuram illustravi ad Amph. 483.

569. Vulg. inconcinne, *Ni se.* Non deterius foret, *Nisi se*, τοῦ *Nisi* posteriore syllaba porrecta. Vid. ad Amph. 483.

570. *quoi*) Libri *quia*, ut fere Pall., *quam*, ut Langg., *quae*, ut Sarracen., *quem*, ut initio fortasse V. C. item M et Iunt., quam Aldus exprimit, *quemquem*, ut H, *quoniam*, ut Pal. 6. Sed procul dubio recte nescio qui apud Pareum, *quoi*, siquidem non omnino a nuptiis abhorrere dicitur

Nam cur non ego id perpetrem, quod coepi, as. ex b. d.
Vt nubat mihi? Illud quidem volebam. (et i. h.
Non; sed villico nostro.

PARDALISCA

Saepicule peccas. b. t.

STALINO

Timor praepedit verba. Verum, obsecro, dic,
Me uxorem orare ut exoret illam, as. ex 2 i. h.
Gladium ut ponat, et redire me intro ut liceat.

PARDALISCA

Nuntiabo. t. t.

STALINO

Et tu*te* orato.

PARDALISCA

Et ego orabo.

STALINO

At blande orato, ut soles. t. t. c.
Sed (audin'?) si hoc ecfexis, soleas tibi dabo i. s.
Et anulum in digito aureum et bona plurima.

PARDALISCA

Operam dabo.

STALINO

Face ut inpetres.

PARDALISCA

Eo nunc iam,
Nisi quidpiam remorare me.

STALINO

Abi et cura. i. tr. c.
Redit eccum tandem obsonatu meus adiutor! pompam ducit! t. t.

ancilla, sed tantummodo a villici, quem illi tamen obtrusurum se minatur senex.

571. G, Iunt. Ald. minus pro metri ratione, *occoepi.*

577. Fortasse *et tu* vulgatum ferri potest, sed non elisum, sicut *ego:* vid. ad Amph. 341. *Orato* utrobique accentum retrahit, vocali litera seq.

578. Tò *hoc*, quod omnes libri antiqui praebent, male omissum a Gronovio atque Ernestio.

581. Pro clausula iamborum senariorum adhibitus h. l. iambus tr. c.,

OLYMPIO. COCVS. STALINO.

OLYMPIO

Vide, fur, ut sentis sub signis ducas!

COCVS

Qui vero sunt sentes? t. t. III, 6

OLYMPIO

Quia, quod tetigere, eloco rapiunt; si eas ereptum, eloco scindunt:
Ita, quoquo adveniunt, ubiubi sunt, duplici damno dominos multant.

COCVS

Heia!

OLYMPIO

Attat cesso magnifice patriceque aviteque ita hero meo ire advorsum? as. ex 2 i. h.

STALINO

Bone vir, salve.

OLYMPIO

Fateor.

STALINO

Quid fit?

OLYMPIO

Tu amas; ego esurio et sitio. t. t.

STALINO

Lepide excuratus incessisti hodie! as. ex 2 i. h.

sicut item post iambos t. c. Truc. 107.

583. *signis*) Codd. nostri 3 et vett. edd., in his Iunt., *signum*, quasi palantes. Coquos autem dicit, quorum natio male audiebat ob furacitatem. Vid. ad Aul. 356.

586-606. Locus ex difficillimis Plauti, si varietatem atque insolentiam metrorum consideres; quem nunc paullo aliter legi suadeo, ac antea legebatur.

587. *aviteque*) Bene sic I. Brantius apud Pareum, quum vulgo satis inepte legatur, *amiceque*. Coniungi solent patres et avi, similiterque maiores suos crepat villicus supra 302.

588. *ego* (ἐγὼ) non eliditur: vid. ad Amph. 341.

589. τὸ *hodie*, quod versui necessarium est et Plauto familiare, suo loco legitur in G. In reliquis libris

OLYMPIO

Vaha! *

STALINO

Mane vero, quamquam fastidis!

OLYMPIO

Heu, heu, ** foetet tuos mihi sermo!

STALINO

Quae res?

OLYMPIO

Haec res.

STALINO

Etiamne adstas? t. t.

OLYMPIO

Enimvero πράγματά μοι παρέχεις! *1 a. d.

STALINO

Dabo μέγα κακὸν, ut ego opinor, nisi resistis! t. tr.

OLYMPIO

Ω Ζεῦ, potin'a me abeas, nisi me vis vomere hodie? 591

STALINO

Mane!

OLYMPIO

Quid est? quis hic homo est?

aberravit ad sequentem versum post *Vaha*.

* *Vaha* fere Pall., item H M et Mediol. Pal. 6 et G, *Vah*, quod idem significat, sed metro adversatur; V. C. *Aha*; sed fastidientis interiectio requiritur, qualis est *Vaha* seu *Vah*. Caeterum vulgo, *Aha hodie* absque sensu. Vide nos ad versum praecedentem.

** *Heu, heu*) Sic Pal. 1, recte. Vulgo, *ei*, *ei*, vel *ey*, *ey* (vid. ad Asin. 492); G et H, *hei*, *hei*, prope verum. *Heu*, *heu*, non *Eheu*, legendum esse, ex iis colligas, quae annotavi ad Capt. 928. Deleveram autem τὸ *sermio*, cum quia nimis superbe sic respondere videbatur hero servus, tum propterea ut locum haberet quaestio Stalinonis *Quae res?* Intelligebamque in *tuos*: *hircus*, qui exprobrari solet vel serio, vel per iocum, hominibus immundis, inprimis senibus. Conf. Merc. 565, Pseud. 740, Parei lexic. Plaut. v. *Hircosus senex*. Sed nunc video, *Quae res?* solemnem illam formulam esse indignantium, de qua monui ad Asin. 458, et villicum nequam in responsione usurpato eodem verbo, quo alter rogaverat, irridere edentulum amatorem, quocum familiarius vivere liberiusque loqui esset solitus. Cf. Curc. 73.

*1 Vid. supra ad 535.

590. Vid. supra ad 67.

592. *hic homo* de persona collo-

STALINO

Herus sum.

OLYMPIO

Qui herus?

STALINO

Quoius tu Servos.

OLYMPIO

Servos ego?

STALINO

Atque meus.

OLYMPIO

Non sum ego liber Memento, memento!

STALINO

Mane atque adsta!

OLYMPIO

Omitte: h. t.

Servos sum tuos.

STALINO

Optume est. — Obsecro te, Olympisce mi, mi pater, mi patrone....

OLYMPIO

Hem! sapis sane.

STALINO

Tuos sum equidem.

quente, sicut Amph. 251, Most. 554, Pers. 304, Pseud. 1314. — *Quoius* monosyllabum. Vid. ad Aul. 244.

592. Vulgo *Q. t. servos es.* Sed copula evertit metrum et eleganter abest: vid. ad Amph. 168.

595. Verba *Servos sum tuus* Stalinoni male tribuunt recentiores, quum iis suadeat seni villicus, ut se se omittat, quia se servum eius fateatur. Quod approbans ille: *Optume est,* inquit, iamque deposita persona irati et ad ingenium suum rediens, *Obsecro te* etc. Nam eum, qui te retineat cogatque stare, simul se servum tuum dicere, nimis quam ineptum est. Posterior syllaba τοῦ *Servos* enclitico sequente acuitur ex regula. Molossus (Servos sum) pro baccheo adhibitus in Latino poëta Comico non offendit. Syllaba *os* in *tuos* vi accentus metrici extollitur.

597. *sum* non liquescit: vid. ad Amph. 341.

OLYMPIO

Quid mihi servo opus est tam nequam, t. t.

STALINO

Quid nunc? quam mox recreas me?

OLYMPIO

Coena modo si sit cocta. as. ex t. d. et i. d. c.

STALINO

Ergo abeant propere. Cito introite * et cito deproperate!
Iam intus ero. Facite coenam, mihi ut ebria sit. Lepide nitideque volo; a. t. 599
Nil moror, barbarico ritu.

OLYMPIO

Nae etiam i, sis.

STALINO

Hic ego habito. as. ex t. d. et i. d. c.

* Verba *Intro*, *Ego*, *Coenare*, *Sane esse*, et *gladium Ancilla*, quae leguntur in vulgatis a Camerario sunt addita, salvisque sententiis et metris abesse possunt. Lacunae locis eorum in solo veteri codice Camer. comparuisse dicuntur; sed casu saepe factum deprehendi, ut solito largiora interstitia inter verba relinquerentur in scriptis codicibus, neque uni libro, praesertim minus correcto, qualis fuit Camerarianus ille, tantum tribuo, ut propterea caeteros omnes arbitrer defectos. Vulgo autem verba *propere*, *cito i. e. c. dep.* Olympioni assignantur, quae a sene impatiente pronuntiari, ut similia pleraque tam supra quam infra, facile apparet, ut libenter auscultaverim Helmstadiensi, notam personae Olympionis inter *abeant* et *propere* omittenti. Nam τὸ *propere* ad antecedentem orationem pertinere, ut non abire modo, sed propere abire iubeantur coqui, sicut statim iubentur cito introire, cito deproperare, in oculos incurrit.

599. Quam pulcre senis affectum versus hic exprimat anapaesticus, cuiusvis est videre. Quem non dedecet, ut sciunt metrici, proceleusmaticus (- ro facite). Vide supra ad 535. In *volo* intelligendum coenare, sicut itidem in verbis *Nil moror barbarico ritu* versu proximo. Decent ellipses perturbatum.

600. Vulgo haec omnia seni adscribuntur, quasi scilicet vel admonendus sit Olympio, ut introeat ad coenam, qui se esurire et sitire intestinaque iamdudum inanitate sibi murmurare dicit supra 587, infra 649, vel docendus sit homo familiaris, ubi herus habitet, quo nihil fingi potest ineptius absurdiusque. Imo verba *Nae etiam i, sis*, villici sunt impatientis et diutius ante fores morantem dominum urgentis, ut introeat tandem coenamque apparet; sicut rursus

OLYMPIO

Numquid est ceterum, quod morae sit? * as. ex c. d. et t.

STALINO

Casinam habere intus aiunt, qui me atque
Ted invitet.

OLYMPIO

Scio. ** Sic sine habere.
Nugas agunt: novi malas ego illas mercis. i. tr. h.
Quin tu i modo mecum domum. 603

STALINO

At pol malum metuo:
I tu modo; perspicito prius, quid intus agatur.

OLYMPIO

Tam mihi quidem mea vita, quam tua tibi cara est.

STALINO

Verum i modo.

OLYMPIO

Si tu iubes, inibitur tecum. 606

sequente versu quaerit: *Numquid est ceterum, quod morae sit?* Contra illa *Hic ego habito* a Stalinone cocis dicuntur δειχτιχῶς. Cf. Pseud. 891. Caeterum scripti: *ne etiam isis* vel *issis*, vel *ipsis*, sicut G, unde (*Sa*) *ne esse* iam fecit Camerarius.

* Monitum de huiusmodi versibus supra pag. 53. Verba *c.*, *q. m. s.* invitis propemodum omnibus libris vetustis, vulgo omittuntur.

** *Scio*) Vid. ad Aul. 196.

603. *domum* non elidendum versus gratia. Vid. ad Amph. 1. Τὸ *malum* pro monosyllabo est. Vid. ad Amph. prol. 74.

605. Egregie G noster, *Tam mihi quidem mea vita* etc. quum vulgo libri non exhibeant τὸ *quidem*, quod versum sarcit.

606. Absurde edd., *Verum modo.* Audiendi erant Lambinus et Acidalius. *Inibitur* liquescente postrema *i* litera legendum est; vid. ad Amph. prol. 74.

PARDALISCA

Nec pol ego Nemeae credo, neque ego Olympiae, i. s. IV, 1
Neque usquam ludos tam festivos fieri,
Quam hic intus fiunt ludi ludificabiles
Seni nostro et nostro Olympioni villico.
Omnes festinant intus totis aedibus;
Senex in culina clamat, hortatur cocos:
» Quin agitis hodie? quin datis, si quid datis?
» Properate! coenam iam esse coctam oportuit!»
Villicus hic autem cum corona, candide
Vestitus, laute exornatusque obambulat.
Ipsae autem in cubiculo armigerum ornant, quem duint
Pro Casina nuptum nostra; at dissimulant fore,
Huius quod est futurum. Digne autem coqui
Nimis lepide ei re dant operam, ne coenet senex:
Aulas pervortunt, ignem restinguont aqua.
Illarum oratu faciunt; illae autem senem

616. *lauteque exornatus a.*) Vulgo *Vestitus, laute exornatusque ambulat*, claudicante versu. Et sic quidem V. C.; Pall., teste Pareo: *Vestitus laute exornatusque obambulat*; quae optima lectio quum me fugisset, *lauteque* dederam ex Helmstadiensi codice, quo metrum quidem aeque bene restituitur; sed perstandum est in scriptura Palatinorum.

617. *Ipsae*) H. e. dominae, Cleostrata et Myrrhina, sicut passim sonant *Ipse* et *Ipsa*. Cf. infra 637, Aul. 308, Stich. 606. Vulg. *Illae*, ubi dubium est, quae dicantur. Caeterum haec quum truncatis extremis versibus legerentur in MSS., sic ea excudi iussit Camerarius, de se additis verbis *mulieres* et *villico*: *Illae autem in cubiculo armigerum ornant* mulieres, *Quem dent pro Casina nuptum nostra* villico. Satis probabilis haec ratio, quam insuper habuisse piget, dum simul illata *Nimium lepide* et *Nimis lepide* suspicionem interpolationis movent, quam quidem nunc suspicionem facile diluendam arbitror. Itidem frustra turbant h. l. Angelius, Aldus, Acidalius, ex quibus hic, Iuntinam potissimum secutus: *Quem dent pro Casina nuptum nostra; sed nimis Lepide huius quod futurum est dissimulant fore. Condigne autem nimis lepide huc conducti coqui Ei rei dant operam, ne coenet senex.* Pareus tanquam ex Pall., *nostro*. G, *Condigne*.

Incoenem extrudere cupiunt ex aedibus,
Vt ipsae solae ventres distendant suos.
Novi illas: ambo estrices: corbitam cibi
Comesse possunt. Sed aperitur ostium.

STALINO. PARDALISCA.

STALINO

Si sapitis, uxor, vos tamen coenabitis, i. s. IV, 2
Coena ubi erit cocta; ruri ego coenavero:
Nam novom maritum et novam nuptam volo
Rus prosequi: novi hominum mores maleficos:
Ne quis eam abripiat. Facite vostro animo volup.
Sed properate istum atque istam actutum emittere,
Tandem ut veniamus luci. Ego cras hic ero;
Cras habuero, uxor, ego tamen convivium.

PARDALISCA

Fit, quod futurum dixi: incoenatum senem
Foras extrudunt mulieres.

STALINO

Quid tu hic agis?

PARDALISCA

Ego? Eo, quo me ipsa misit.

STALINO

Veron'?

623. Libri vulgati, *Cupiunt extrudere incoenem ex aedibus*, quae versum hiantem destituere quum animadvertisset, invitis scriptis et vett. edd. edidit Camerarius: *C. e. incoenatum ex aed.*, quomodo mox (635) legitur, *incoenatum senem Foras extrudunt mulieres.* Isidorus quoque in glossis, *Incoenis.* Plautus, *Incoenem ex aedibus.* Langg. liber Meursii Iunt. Aldin. recte, ut excudi iussimus.

625. Vulg. inconcinne, *Novi ego illas ambas estrices*: *c. c.* etc. De omisso *ego* vid. nos ad Asin. 343. *Ambo* pro *Ambae* etiam alibi poëta: vid. lexica.

629. Frustra Iunt. Ald., *N. n. m. hinc et n. n. v.* Tò *maritum* non eliditur: vid. ad Amph. 341.

637. Vulg. minus vivide, *Ego eo*,

PARDALISCA

Serio.

STALINO

Quid hic speculare?

PARDALISCA

Nil quidem speculor.

STALINO

Abi:
Tu hic cunctas; intus alii festinant.

PARDALISCA

Eo.

STALINO

Abi hinc, sis, ergo, pessumarum pessuma!
Iamne abiit illaec? Dicere hic quidvis licet:
Qui amat, tamen hercle, si esurit, nilum esurit.
Sed eccum progreditur cum corona et lampade
Meus socerus, conpar, conmaritus, villicus!

OLYMPIO. STALINO.

OLYMPIO

Age, tibicen, dum illam educunt huc novam nuptam foras, t. t. c. IV, 3.
Suavi cantu concelebra omnem hanc plateam hymenaeo. t. tr.
Io, Hymen, Hymenaee! ithyph.

q. m. i. m. — *Veron'?* — *Serio.* Formula: cf. Truc. 273.

641. Itidem ex formula haec. Conf. Truc. 840.

642. *nilum*) Ita Meursius in Exerc. crit. verbo Lucretiano; bene Boxhornius quoque, *ne hilum.* Vulgo *nullum*, quod quidem, pro *nihil* acceptum, non significare possit, sicut οὐδὲν, sed prorsus inusitatum est.

646. Sic etiam vulgatae edd. De huiusmodi trochaïcis vid. supra ad vs. 67.

647. Mire codd., *meo*, *meio*, *meyo heyo*, ut G, *hymen*, *hymenaee.* Similiter Catullus carmine in nuptias

STALINO

Io, Hymen! Quid agis, mea salus?

OLYMPIO

Esurio hercle, atque adeo haud sitio. t. t.

STALINO

At ego amo.

OLYMPIO

At ego hercle nihil facio tibi, Amor, pericli:

Manlii Torquati et Iuliae Auruncule-iae:

Collis o Heliconii
Cultor, Vraniae genus,
Qui rapis teneram ad virum
Virginem, o Hymenaee! Hymen!
Hymen! o Hymenaee! etc.

De metro vid. ad Ba. 1114 sq.

648. Male verba *Io, Hymen* continuantur villico, ubi mireris, ad iubilum sui soceri, comparis, commaiiti, prorsus obmutescere senem, tanquam alienum. Similiter peccatum infra 654. Caeterum Langg.: *haud spicio* pro *haud sitio*. Qua lectione inductus videtur Palmerius ad corrigendum *auspicio*. «Fabula, *inquit*, de nuptiis est, in quibus omina atque auspicia contracturi captabant, si alias unquam. Nec vero nisi auspicato nubebant, aut ducebant. Itaque Olympio, qui iam uxorem duceret, se ait pro auspicio esurire, sive (ridiculum) auspicato. Et fallor, an eo sibi augurabatur perpetuam deinde cum sua uxore famem?» Sic ille, acute quidem, ut solet. Sed is, qui tantopere cavet (294, 666—669), ne mala sibi forte omina faciant alii, ut ipse sponte, vel per iocum, in pessimum omnium incurrat? Cras fortasse credam, non hodie. Bene me iudice Salmasius, quocum sentiunt Camerarius et Lambinus: « Nihil puto mutandum: qui valde esuriunt, non sitiunt. — Hoc certe hic vult Olympio, se tantum esurire, ut ipsi non vacet sitire. Alioquin contrarium rerum naturalium periti, nempe ieiunos citius sitire quam esurire. De quo est quaestio in Symposiacis Plutarchi lib. VI, cap. 1: «Τίς ἡ αἰτία, δι' ἣν οἱ νηστεύοντες διψῶσι μᾶλλον, ἢ πεινῶσι». Immani igitur fame se cruciari dicit villicus, et ea, quae etiam sitis sensum sibi adimat. Hoc vulgo non fieri, demus Acidalio, demus Gronovio. Quid postea? Voluit novum et insolitum dicere poëta; minimeque (pace Acidalii dixerim) audiendi Angelius et Aldus, *parum* ante *sitio* inculcantes; nec magis probandum Gronovii commentum: *atque adeo au! sitio*, quod perinde esse arbitratur vir optimus, ac si ille dicat: atque adeo, quod liceat dicere, sitio: nam *au* particulam interponi, quum aliquid dicatur, quod dici nolimus, velut apud Terentium legatur Phorm. V, 1, 27: *Quid? duasne is uxores habet?* So. *Au, obsecro, unam ille quidem hanc solam*. In H omissum *haud*.

649. Insigne exemplum cessantis vocalium elisionis, quem locum induxi ad Amph. 341: nam hic quidem ex quatuor nulla est, quae sequente alia liquescat, sed ita scandendus versus: *At egŏ | amŏ.—At | egŏ her | cle nihil | facio | tibĭ, A— | mor, pe | ri-cli |*.

Mihi iamdudum inanitated intestina murmurant. t. t. c.

STALINO

Nam quid illaec nunc tamdiu intus remorantur remeligines,
Quasi ob industriam? Quanto ego plus propero, tanto illaec minus!

OLYMPIO

Quid, si etiam obfundam hymenaeum? anacr.

STALINO

Censeo; et ego te adiutabo in nuptiis communibus. t. t. c.

OLYMPIO

Io, Hymen, Hymenaee!

STALINO

Io, Hymen!

650. Vulg. *Nam quid illaec nunc tamdiu intus remoratur, quasi ob industriam?* Et sic quidem MSS. Plauti: sed Festus Fragment. pag. 43 ed. Dacer.: «*Remeligines* et *remorae* a morando dictae sunt a Plauto in Casina: *Nam quid illae nunc tam diu intus remorantur remeligines?* Ad quae Dacerius: «Vel *remeligines* et *remorae* non sunt eiusdem originis, vel legendum *remoragines*, ut Lambino placuit. Quodsi vera lectio sit *remeligines*, verum erit, quod sensit Scaliger, esse ab antiquo *remello*, quod est *retardo:* nam et *promello*, h. e. procrastino, dicebant veteres, ut suo loco dictum est. *Remeligo* autem et *remora* dicitur, quodcunque remoratur; unde piscis, qui navem retardat, remeligo et remora dictus est, ut Graecis ἐχενηΐς etc.». Afranius in Prodito apud Festum ibidem: *Remeligo a Laribus missa sum, quae cursum navis cohibeam.* Lambinum igitur secutus, retraxi fugitivum *remeligines*, reposuique cum eodem *remorantur*, sicut legitur apud Pompeium. De industria mutatum hoc videtur, ex quo excidit verbum *remeligines* et τὸ *illaec* pro singulari haberi coepit; unde etiam factum, ut sequente versu scriberetur *illa* pro eo, quod sententia poscit, *illae* vel *illaec*, h. e. *illaece*. Vid. ad Amph. 138.

651. *illaec*) Vulgo inconcinne, *illa*. Abest vocula a nostris codd. et ed. Mediol. Vid. praecedens annotatio.

652. *obfundam*) etsi super *u* litera superscripto *e*, Helmstadiensis codex, quem inspexi, *offendam* fere caeteri MSS., etiam nostri G, M, et vett. edd., in his princeps Veneta, quod primitus fuisse *offundam* vidit Salmasius ad Pallium Tertulliani. Ita Carmina offundere vel diffundere, Septenarios fundere, Modos effundere. Vid. Gron. ad h. l. Similes anacreontei leguntur infra 652. 667 sq. Curc. 120 sq, Men. 176 et inprimis Stich. 298 sqq.

654. Vulg. OL. *Hymen hymenaee! io hymen.* Bene Iunt. Ald. *Io, Hymen* etc., sicut supra 647. Neque

Perii hercle ego miser! dirumpi cantando hymenaeum licet; t. t. c.

Illo morbo, quo dirumpi cupio, non est copia!

OLYMPIO

Edepol nae tu, si equos esses, esses indomabilis.

STALINO

Quo argumento?

OLYMPIO

Nimis tenax es.

STALINO

Num me expertus uspiam?

OLYMPIO

Dî melius faciant! Sed crepuit ostium: exitur foras.

STALINO

Dî hercle me cupiunt servatum: iam oboluit Casinus procul!

omnia haec Olympio; sed verba *Io Hymen* itidem, ut l. l., tribuenda Stalinoni, villicum sic adiutante in cantando hymenaeo, quod facere se velle significat versu praecedente, fecisse, sequente. *Io*, *Hymen* basis est trochaica, clausulae loco usurpata, sicut similis Truc. 98.

655. Pessime edd., *ego miser dirupi cantando hymenaeum* : *licet illo morbo*, *quo* etc. Libri vetusti fere *dirumpi* utroque loco, quos recte sequitur Pareus, non improbante eos etiam Acidalio. Ista lectio, pro qua tam acriter propugnat Taubmannus, ne intelligi quidem potest, neque tanta est vel Camerarii, vel Sambuci, vel Dousae, vel cuiusvis doctissimi, auctoritas, ut propterea scriptura bona codicum negligatur, mala nullius libri antiqui obtrudatur scriptori.

660. *Iam Casina oboluit procul*) V. C., teste Pareo, *Casinus*, perlepide, quasi ipse senex sentiat, cum mare sibi rem futuram. Hoc receptum in ordinem oportuit. Neque metri causa vulgata lectio *iam oboluit Casina procul* mutanda erat, siquidem nominis *Casina* syllaba postrema vi sequentium duarum consonarum producitur. Vid. ad Aululariam vers. 109 seqq.

ANCILLAE DVAE. OLYMPIO. STALINO.

ANCILLA

Sensim super attolle limen pedes, nova nupta: sospes
as. ex t. d. et i. d. c. IV, 4.
Iter hoc incipe, ut viro tuo semper sis superstes,
Ac potior pollentia sis, victrixque sis, superetque
Tuom imperium, vir te vestiat, tu virum despolies; 664
Noctuque et diu ut viro subdolassis, obsecro, memento.
as. ex 3 i. h.

OLYMPIO

Malo maxumo suo hercle eloco, ubi tantulum peccassit!

STALINO

Tace!

OLYMPIO

Non taceo.

STALINO

Quae res? an.

OLYMPIO

Malae malae male monstrant.

663. Vulg. inconcinne, *atque ut potior*. Abest coniunctio libris H et M.

Ib. Vulgo: — *sis*, *vincasque virum*, *victrixque sies*, quae adeo ταυτολόγα sunt, ut simul consistere nullo modo possint. Manifestius se prodit glossema in G omissa copula, *vincas virum*. Gronovius in Addendis: « In Togatis, *inquit Servius ad Virg. lib. XI*, victrices appellantur, quae viros extulerunt ». Malim autem *sis* pro *sies*, ne crebrius inferantur anapaesti.

664. *Tuom*, vox gravis, non eliditur. Vid. ad Amph. 341.

665 sqq. *et diu*) Cur diu tantum? cur non semper, sicut ante precantur malae merces, ut viro semper sit superstes Casina? Hoc mecum reputanti potior iam mihi quoque videtur Gul. Canteri ratio, Novarum Lectionum IV, 6, proposita, ut huc pertinere credantur Nonio tanquam ex Mercatore laudata illa: *Noctuque et diu ut viro subdolassis*, h. e. *N. e. d. u. v. subdola sis*. Ea igitur in ordinem recipienda censui. — *diu* μονοσυλλάβως pronuntiandum, sicut *Malo* sequente versu: vid. ad Amph. prol. 74. De metro dixi ibid. ad 422.

666. Vox *Malo*, a Camerario addita, metro pulcre confirmatur, sicut et ab eodem profectum *Tace* sequente versu.

667. Vulg. inconcinne, *Mala malae*

Facient hanc mihi rem ex parata inparatam! b. t.
Id quaerunt, volenti haec mi ut infecta faciant.

ANCILLA

Age, Olympio, quando vis, uxorem accipe hanc a nobis! i. t. c.

OLYMPIO

Date ergo, daturae sid unquam estis hodie! b. t.

STALINO

Abite intro!

ANCILLA

Amabo, integrae atque inperitae
Huic inpercito!

STALINO

Sic futurum est. Valete.
Itin'? *

ANCILLA

Iam valete. b. t.

STALINO

Iamne abscessit uxor?

OLYMPIO

Domi est: ne time.

STALINO

Euax, b. t.
Nunc pol demum ego sum liber! — Meum corclum, melculum, verclum...! as. ex t. d. et i. d. c.

m. m. quod vix intelligas. De metro monui supra ad 652.

668. Camerarius: *Perii! istae facient hanc rem m. e. p. i.* quum satis esset *facient* inculcasse ad sarciendum versum bacchiacum, quem prodebant et reliquae versus voces et sequens similis. Sed eos quidem non agnoverat optimus Ioachimus.

670. *Quando.* H, *quoniam.* Compendium fraudi fuit.

671. Vulgo putide interpretantes et versu nullo: — — — OL. *Date ergo* (G, *igitur*), *daturae Si unquam estis hodie uxorem.* Vid. ad Amph. prol. 149, ibique inprimis a Lipsio mutuata.

673. Nota personae *se.* (senex: nam sic fere Stalino designatur in codd.) offecisse videtur τῷ *Sic* persimilis, quod sequebatur.

* Vulgo inconcinne, *Ite.*

675. *Verculum*) Similiter Dinarchus Truc. 324 sq.: *Ver vide! Vt tota floret! ut olet! ut nitide nitet!* Vulgo autem pro *melculum* legitur

OLYMPIO

Heus tu, malo, si sapis, cavebis: as. ex 2 i. h.
Mea est haec.

STALINO

Scio; sed meus fructus prior est.

OLYMPIO

Ten' lampadam hanc?

STALINO

Imo ego iam* tenebo.
Venus multipotens, bonam mihi vitam
Dedisti, quom huius copiam dedisti!
Corpusculum mellitulum! —

OLYMPIO

Heia, uxorcula! i. s.

absque analogia *melliculum*, et corruptius etiam in scriptis *mellioculum* (M et Pal. 1), *meliorculum* (Pal. 2), *mel vermiculum* (Pal. 3) etc. Priscianus lib. III, pag. 610 Putsch.: « Neutrorum sunt formae hae: culum, ulum sine c, olum, ellum, illum cum x et sine eo, ullum, ut corpusculum, corculum. Plautus in Casina: *Meum corculum*, *melculum*, *verculum* ».

676. De metro vid. ad Amph. 422.

* *iam* libri vetusti, tam scripti quam excusi, vel *hanc*, ut H et Pal. 1, a recenti manu, vel *eam*, ut Pal. 6, nullus, quod sciam, *illam*, quod Camerarius induxit, superfluum id quidem et ab interprete, ni fallor, additum, quod etiam metro minus congruit. G, excluso verbo medio, *ego tenebo*. Caeterum vulgo *lampadem*; sed Priscianus lib. VII, pag. 758, Putsch.: « In graecis, *inquit*, frequenter invenimus auctores, tam in hac (tertia) quam in aliis declinationibus, graecos plerumque servantes accusativos, ut *Titana*, *Sirena*, *thoraca*, *lampada*, pro *Titanem*, *Sirenem*, *thoracem*, *lampadem*; quamvis Plautus *hanc lampadam* dixit in Casina: *Tene lampadam. Imo ego hanc tenebo. Lampada* pro *Lampas* item Noster Condalii fragm. 1. Manilius quoque: vid. lexica. *Tenere* inter verba nupta: vid. Parei lexicon Plaut h. v.

678. Vulg. minus concinne, seu metrum seu verba consideres: *Ded.*, *huius cum copiam mihi fecisti*. Pronomen cuiusvis erat addere, et elegantius abest, quam adest. *Dedisti* pro *fecisti* omnes Pall. (certe sic nihil monito lectore Pareus edidit), item noster H et vett. edd., in his Iunt.; sed Langg. *fecisti*, ex interpretatione, ut videtur.

679. Seno ad Casinam suppositiam alludente, Olympio quoque sperata sua frui aliqui cupit; quam lascivius contrectans, pedem pede haud leniter sibi pressum sentit, itaque exclamat: *Heia, uxorcula! Eia* pro vulgato *mea* Iunt. et Ald. Τῷ *eia* (vid. ad Asin. 24) *m* praecedens adhaeserit, indeque *mea* fuerit con-

STALINO

Quid est?

OLYMPIO

Institit plantam.

STALINO

Quasi iocabo. — b. t.

Nebula haud est mollis atque huius est.... as. c. ex 2 i. h.

Edepol papillam bellulam! — Hei misero mihi! i. s.

OLYMPIO

Quid est?

STALINO

Mihi pectus angit haec cubito nunc.

OLYMPIO

Quid tu ergo as. ex 2 an. 683

Hanc, quaeso, tractas tam? At mihi, qui belle hanc tracto, non..... gall.

Vaha!

STALINO

Quid negotî est?

OLYMPIO

Obsecro, ut valentula est! i. s.

flatum. Certe tale quid passum hominem queri convenit, uxorique creditae feritatem suam exprobrare, quomodo statim simili de causa silicernium: *Hei misero mihi!* et eiusmodi aliquid accidisse verbumque propterea iecisse Olympionem, indicio sunt cum vehementius metri genus, quod ibi usurpatur, bacchiacum, tum senis quaestio: *Quid est?* qua novi quid factum esse indicatur. Cf. 682. Vulgo quoque, *Corp. mellicu-lum*, quod quid sibi velit, nemo dixerit; nec nisi casu factum est, ut haec lectio servaretur in nostra editione, quum Camerarii *mellitulum* expressum vellem. In usu sunt aptaque huic loco *Mellitus* et *Mellitulus*. Apuleius Met. III, fere medio: *Mea mellitula!* quem prisca sectari constat. Vicinae *t* et *c* literae in scriptis.

680. *Quasi* priore longa: vid. ad Capt. 956.

683. Egregie G meus, *angit*, quum vulgo legatur *agit*, quod aegre explices. Idem liber τὸ *haec* exhibet, quod non spernendum duxi, quum frequenter uti pronominibus Hic soleat. H quoque, *pectus mihi hic agit nunc cubito*. Male autem vulgatae verba *Edepol* etc. et *Pectus* etc. Olympioni tribuunt, quum in eo consistat lusus hic comicus, ut simili modo uterque amator accipiatur a puella credita.

Pene exposivit cubito.

STALINO

Cubitum ergo ire volt.
Quin imus * ergo belle, bella tu mea?

PARDALISCA. MVRRHINA.

PARDALISCA

Acceptae bene et commode eximus intus b. t. V, 1
Ludos visere hic in via nuptialis:
Lubet scire, quid agat, Chalinum, novom * nuptum,
Novo cum marito. b. t. claus.

MVRRHINA

Nunquam ecastor ullo die risi adaeque,
Neque hoc, quod reliqüom est, plus risuram opinor,

Sed omnino turbatum h. l. in personarum notis. De metro vid. ad Amph. scen. *Di vostram* 16—18.

685. *exposivit* V. C.; caeteri libri fere *exposuit*, H *excussit*, utrumque ex interpretatione.

* Verba *Quin imus* etc. vulgo tribuuntur Olympioni; sed magis decent cupidiorem senem, quum praesertim is de Casina supposititia dixerit, cubitum ire velle. Pro *belle, bella tu mea* vulgo legitur insulse: *bella bellatula*, et in editionibus vett. *bella bellatura*. Quod dedimus nos, est a Dousa Centur., ubi locum hunc expendit, qui similiter Asin. 655 dictum monet: *I sane, bella, belle*; et Curc. 516: *Sequere istum, bella, belle*; Rud. vero 367 in re parissima, *Hem tibi aquam, mea tu bella*. Quicum sentit Acidalius, et sane *tumea* continue scriptum facile degenerare potuit in *tũea*, *tuea*, *tura*, vel *tula*. Aliorum commenta minus sunt probabilia, neque vel accipiendum *mulier*, quod versui additum legitur in Pall. 1, 2, G, vel nomen *Casina* ibidem positum in codice Meurs. Iunt. Ald., ut quae ab interpretibus haud dubie sint profecta.

* *novom* μονοσυλλάβως legendum, elisa *u* litera: vid. ad Amph. prol. 90.

690. Vulg. *reliquom*. Lege *reliqüom* τετρασυλλάβως, etsi minus recto accentu vocis, quo offensus *relictum* dedi, dum obliviscor, dormitare interdum bonum Plautum. Vid. ad Amph. 203. Reliqua huius scenae vulgo sic leguntur: — — — — — *opinor* • *Lubet Chalinum, quid agat, scire novom Nuptum cum novo marito, nec fallaciam Astutiorem ullus fecit poëta, atque Vt haec est fabre facta a nobis. obtunso Ore nunc pervelim progrediri senem, Quo senex nequior nullus vivit. ne illum Quidem nequiorem arbitror esse, qui locum Praebet illi* * * *nunc praesidem* * * *hic*

Nec fallaciam astutiorem ullus fecit
Poëta, atque ut haec est fabre facta a nobis.
Obtunso ore nunc pervelim progrediri
Senem, quo senex nequior nullus vivit!
Ne illum nequiorem quidem esse arbitror, qui
Locum praebet illi. b. d. claus.
Nunc praesidium hic *1 esto, qui istinc exeat, eum uti ludibrio habeas, t. t.
Pardalisca.

PARDALISCA

Fecero lubens et solens.

MYRRHINA

Spectato hinc omnia *2
Intus, quid agant*, et mone med, amabo. Et licet audacius t. t. c.

Pardalisca Esto: qui hinc exeat, eum ut ludibrio habeas. PA. *Lubens fecero et solens.* MY. *Spectato hinc omnia, Intus quid agant.* PA. * * *pone me, amabo.* MY. *Et illi audacius licet quaevis libere Proloqui.* PA. *tace: nostra foris crepuit.* In quibus id statim apparere puto, loco suo mota esse verba *Lubet Chalinum — facta a nobis*: si quidem, quae se multum risisse dixit, si eadem se cupere diceret scire, quid ageret Chalinus cum Olympione, scripsisset procul dubio poëta: *Sed lubet* vel *Sed tamen lubet, Chalinum* etc. (h. e.: Etsi iam satis risi, tamen etiam lubet scire, quid nunc intus geratur negotii; verum appone haec, non Myrrhinae extremae, in qua opinione olim fui, sed Pardaliscae primae orationi, et optime cohaerebunt, ut propterea se exiisse dicat ancilla ludos visere nuptiales, quia lubeat scire, quid agat cum villico homo eiusmodi ludorum tam callidus, quam est Chalinus; ineptiusque etiam eo loco, ubi vulgo, leguntur verba *nec fallaciam — a nobis*, quum mulier, quisquis haec loquitur, de rebus iam futuris intus dicere inceperit, statimque nullo facto transitu dicere pergat de fallacia a poëta seque dudum instituta, h. e. de Chalino pro Casina supposito; quae inculcanda sunt post *opinor*, ut tantum risisse se dicat Myrrhina, quia nunquam astutiorem fallaciam conspexerit. Haec igitur satis probabiliter a me disputata arbitror, itaque principium scenae nunc ita lectum velim, ut exarari iussi.

*1 Vulg. inconcinne, *hinc*, quod nec recte τῷ *hic* opponitur. Tò *praesidem* corruptum esse, nemo inficias ibit, spero.

*2 *Omnia* prima syllaba brevi, sicut passim, velut Aul. 558, Cist. 6, Mil. 55, Poen. 910, Terent. Andr. 363, 664, Hec. 310 Virgilius Aen. VI, 33: *Bis patriae cecidere manus. Quin protinus omnia Perlegerent oculis.* Alioqui vox non congrueret ad versum.

* Vulgo: — *agant.* PA. * * *pone me* etc. Sed Langiani, *mone me*, re-

Quaevis libere illi proloqui.

PARDALISCA

Tace: crepuit foris. 702

OLYMPIO. CLEOSTRATA. MYRRHINA.

OLYMPIO

Neque quo fugiam, neque ubi lateam, neque dedecus quomodo celem, a. Ar. V, 2
Scio: tantum herus atque ego flagitio superavimus nuptiis nostris.
Ita nunc pudeo, atque ita nunc paveo, atque ita ridiculo sumus ambo!

ctissime; H et M, *one me.* Lacunae saepe casu ortae in codicibus, quum longiorem vocem in novum versum transferre quam in duos dividere mallent librarii, aliisque de causis, quas commemorare longum est; velut h. l. lacunae nullae comparent in H, in V. autem C et G spatium versus dimidii relictum post *solens. Et licet* pro *et quidem licet*, sicut passim usurpatur haec coniunctio: vid. Horat. Tursell. h. v. §. 25.

702. *crepuit foris*, non *foris crepuit*, G. Tritum ordinem verborum, more suo, sectati sunt scribae. Caeterum pro vulgato *vostra* idem codex et H, V. quoque C. Camerarii, *nostra.* Vtrumque falsum arguit versus, mireque languet *vostra*, quum prope ianuam Myrrhinae stet ancilla, nec procul absit Myrrhina, ut putidum sit indicare, quam forem dicat, nisi si aliam, quam ipsam illam ad quam accessit.

703–707. Anapaestos Aristophaneos h. l. invenire sibi visus est G. Hermannus de Metris p. 306, et sane speciem eorum habent hi versus, nisi quod vocum *fugiam*, *lateam*, *flagitio*, *insipiens*, *facio*, denique *Operam*, accentus perversi (*fugiám*, *lateám*, *flagitió*, *insipiéns*, *fació*, *Operám*, pro *fúgiam*, *láteam*, *flagítio*, *insipiens*, *fácio*, *Operam*) suspicionem iniiciunt, habendos potius esse hos versiculos pro asynartetis ex trochaïco dimetro et anapaestico simili, sed catalecto, compositis; praesertim quum eiusmodi plenos repererim Rud. 823 sq. diversaque ratione ex anapaestico dimetro et troch. dim. cat. conflati habeantur Stich. 710 sq., unde eiusmodi metrorum compositionibus haud abstinuisse Plautum intelligitur, sicut in genere versibus asynartetis pullulat hic Comicus. Caeterum vulgo versu 703 legitur metro impedito, *neque hoc dedecus q. c.* Abesse potest pronomen et ab interprete videtur profectum esse. Versu sequente plerique Pall. et 3 nostri pro *herus* mire *fraus.* Ortum hoc pu-

Sed ego insipiens nova nunc facio: pudet, quoi prius non
puditum umquam est.
Operam date, dum mea facta itero! est operae auribus
accipere
Ita ridicula auditu, iteratud ea sunt, quae ego intus tuli.
t. t. c.
Intus ubi hanc (novam nuptam) recta via deduxeram,
abduxi clavem.
Sed tamen tenebrae ibi erant, tanquam nox.
Conloco, fulcio, mollio, senex ab se decumberet
Vt prior quam senex nupt
Tardus esse eloco coepi, quoniam
Respecto itentidem, ne prius senex

to ex FRVS pro ERVS forte scripto, sicut E et F literae permutari solent: vid. ad Asin. 530, Cas. 245. Plene autem distingue versu extremo, siquidem sequens *Ita* pro *Itaque* positum est: vid. ad Cist. 393—395. Versu 705 vulgo legitur item scabris numeris, *atque ita inridiculum s. a.* Pal. 2 et H, *a. i. ridiculo s. a.* Versu horum postremo vulgo legitur *percipere*, sed in H M et edd. Mediol. Iunt, *accipere*, quod versui paulo melius convenit, quem additis verbis hanc rem non male explet I. I. G. Hermannus.

708. *turbavi*) V. C. tantum *tu*....... Pall. et nostri G H, item vv. edd., in his H, *tuli*, quod recipiendum duxi, quum praesertim metrum hoc versu mutari videretur et ad trochaïcos transire. *Quae* ictum excipiens non eliditur: vid. ad Amph. 149. In sequentibus varias codicum lectiones omnes et quidquid diversi praebent a vulgatis libris, commemorare Herculeus labor est. Potiora tantummodo hic annotabuntur, eaque inprimis, quae in tribus scriptis illis, quorum usus mihi permissus fuit, observavi.* Versu igitur 709 G quoque et M et Mediol., *intro*, sicut V. C., non *intus*, quod arcessitum ex MSS. Vaticanis. H quoque, *inito. Nuptam* abest nostris, neque id in suis invenisse videtur Salmasius ad h. l.

710–713. Haec ex 7 MSS. Pall. ita se restituisse gloriatur bonus Pareus, quum antea omnia fuerint luxata: — — — — — *tanquam nox. Conloco, fulcio, mollio, ut prior quam senex apte decumbam. Tardus esse* etc. Contra verba *Conloco fulcio mollio* post ... *nex apte decumbam* posita in V. C. et edd. primis, auctor est Taubmannus. In Langg. omissa illa, *Senex apte* vel *abs te*, ut vulgo legitur, et pro *decumbam* iidem libri, *decumbe*, addito *inquam*, M *ad te decumbere*, V. C. *decumbe in*, H *adcumbera* etc. Malim equidem nunc, (ut) *senex ab se decumberet*, h. e. ab ea, Casina: vid. supra ad 91.

714. MS. 2 Bartholi Schobingeri ICti apud Pareum: *R. i. adstitue senex*

Inlecebram stupri principio eam savium posco: manum t. t. c.
Repulit mihi, nec quietum savium dare me sinit.
Enim iam magis adpropero; iam magis inruere in Casinam lubet.
Cupio illam operam seni subripere: obdo forem, ne me opprimat.

MYRRHINA

Agedum, tu*te* adi hunc, *Cleostrata.*

CLEOSTRATA

Obsecro, ubi tua nova nupta est? t. t.

OLYMPIO

Perii hercle ego! manufesta res est!

CLEOSTRATA

Omnem ex ordine rem fateri
Ergo aequom est. Quid intus agitur? quid agit Casina? satin' morigera est?

OLYMPIO

Pudet.....

CLEOSTRATA

Memora, ut occeperas.

OLYMPIO

Pudet hercule.

CLEOSTRATA

Age, *age* audacter. i. t. c.

715. Pareus: — — — *adsitue senex: primus capiat Inlecebram stupri.* «Ita, *inquit*, diserte Pall. 2 et 4 in glossa; caeteri *prius*. Sed in V. C. nihil tale visitur.»

716. *nec quietem*) Langg., *neque etiam*; V. C. et Mediol., *neque enim*.

718. V. C. Langg. Pall. 3, G et vv. edd., *opprimeret*. Putide autem vulgatae, *ne senex me opprimat*.

719. Circa nomina personarum saepe erratum esse in codd., monui ad Amph. 436.

720. *ordine*) V. C. et Langg. *in ordinem*.

721. *Fateri ergo aequom est. Quid* etc.) Ita vulgo, sed G, *Fateri necessum est ergo actutum est. Actutum* pro *aequum* etiam Pal. 1, caeteri fere *actum*, quod *aecum*, h. e. *aecuum* fuisse puto: vid. supra ad 449. Tò *Casina* abest H.

722. OL. *Pudet dicere me*) verba

*Post*quam decubuisti, hinc volo memorare te, ut est factum. 724

OLYMPIO

Nam flagitium est.

CLEOSTRATA

Cavebunt, qui audierint, faciant.

OLYMPIO

Ac magnum est. t.t.

Primum

CLEOSTRATA

Perdis! quin tu pergis?

OLYMPIO

Vbi

us subtus porro

quid 728

OLYMPIO

Papae!

CLEOSTRATA

Quid?

OLYMPIO

Papae.

dicere me non comparent in Langianis. Interrumpitur villici oratio: *Pudet, pudet hercle.* Vulgatum *ordine* post *Memoria* ex versu 720 videtur repetitum. *Age* semel scripsere monachi, more suo in iterandis.

724. *Vt eam occlusisti, inde*) Vulg. *Postquam decubuisti, hinc de;* sed G, *Vt cum occlusisti, inde; inde* pro *hinc de* etiam H et Mediol., et facile quidem persuadeor, ab *hinde* pro *inde* perperam exarato nihili istorum *hinc de* ortum esse repetendum. Vid. ad Asin. 24. Quamquam neque eorum ratio vituperanda est, quam sequor, qui dicant, *te* pro *de* legendum esse, sicut passim *t* et *d* literas inter se permutatas constat. — *ut est factum* pro vulgato *quid est factum* G. Idem, *memorari.*

725. *Ac magnum est*, h. e. Ac magnum quidem est flagitium. Infra 756 maximum id dicit senex. Codd. fere, *Hoc* (*hoe, ohe, oh*) *magnus* (vel *magnum*, ut G M et Mediol.) *est.* Pro *Ac* scriptum *Hac*, deinde *Hoc.* Vid. ad Asin. 24. Vulg., *At flag. est*; sed *At* exulat a codicibus, cuius loco *Nam* praebet M, quod elegantissimum. *Flagitium* non eliditur. Porro *faciant* libri, ubi ab uno, Pal. 2, discesseris, quod in *faciam* temere mutavit Scioppius Suspp. Lectt. I, 11. Langg., OL. *Flagitium audierint, fac hoc.* STA. *primum perdis. quin tu pergis?* OL. *papae.* ST. *quid babe, quid papae?* OL. *Flagitium oh erat maxumum.*

727. Pro *us*, H *Aus.* An hoc compendium verbi *Animus?*

728. Vulg., *quid.* OL. *Babae.* CL.

quid est.

OLYMPIO

Oh, erat maxumum.
gladium haberetne, an columnam, metui:
occoepi id quaerere. t. t. c.
Dum, gladiumne habeat, quaero, arripio capulum.
Sed quom cogito, non habuit gladium: nam esset frigidus. t. t. c.

CLEOSTRATA

Eloquere.

OLYMPIO

At pudet.

CLEOSTRATA

Num radix fuvit?

OLYMPIO

Non.

CLEOSTRATA

Num cucumis?

OLYMPIO

Profecto hercle non fuit quidquam olerum;
Nisi, quidquid erat, calamitas profecto attigerat nunquam quidquam: t. t.
Ita quidquid erat, grande erat.

Quid? Ol. *Papae.* Sed G H utroque loco *Papae*, quod melius altero affectui convenit Olympionis, siquidem *Babae* admirantis est approbantisque, ut videre est Pers. 794. Pseud. 357; contra *Papae* merae admirationis est, teste Prisciano l. 15, p. 1024 Putsch. Vide loca suggesta a Pareo in lexico Plaut. h. v., quibus addas licet Terent. Eun. 181. Quamquam haec miscentur, sicut facile approbationem inveniunt, quae admiramur; unde est, quod exclamat parasitus Eun. 365 sq.: *Pulcre mehercle dictum et sapienter! papae, iugularas hominem!* Et similiter *Babae* et *Papae* iunguntur Stich. 742.

729. Tò *quid* suppeditavit G: nam vulgo abest.

730. Tò *gladium* praebuere Langg. et G, in quo praeterea inter verba *haberet* et *metui* haec leguntur, *non calumniam*. Correxerim: *Gladium haberetne an columnam, metui: occoepi id quaerere.* Quam columnam dicat pessimus homo, disce ex Martialis Epigr. VI, 49, 3.

736 sq. Coniungi haec possunt in asynartetum ex trochaeo d. et iambo d. c. constantem.

MYRRHINA

Quid fit denique? edisserta.

OLYMPIO

Vbi adpello: Casina, inquam,
Amabo, mea uxorcula, cur tuom virum sic b. t.
Me spernis? Nimis tu quidem hercle immerito nunc
Meo mi haec facis: quia mihi te expetivi:
Illa haud verbum facit, et sepit veste id, qui estis.
Vbi illum saltum video obseptum, rogo, ut altero sinat
ire. as. ex t. d. et i. d. c.
Volo, ut obvortam cubitissim:
Vllum muttire
Surgo, ut ineam, in
Atque illam in

MYRRHINA

Perlepide narrat.

OLYMPIO

Savium dum quaero
ita quasi setis labra barba conpungit mihi. t. t. c.
Continuo in genua adstituto pectus pedibus percutit.
Decido de lecto praeceps: subsilit, obtundit mihi os.
Inde foras tacitus proficiscens hoc ornatu, quo vides,
t. t. c.
Exeo, ut senex hoc eodem poclo biberet, quo ego bibi.

CLEOSTRATA

Optume est. Sed ubi palliolum?

739. Verbum *nunc*, quo vulgati libri carent, legitur ante *immerito* in Iunt. Ald.; Sarracen. quoque et Mediol. anni 1500, *hercle nunc erit immer.*

747. Verba *dum quaero* in solo G reperi.

748. Vulg. *I. q. s. l. m. c. b.*, qui versus est asynartetus, ex 2 anacr. compositus.

749. Vulg. ex interpretatione, *pectus mihi p. p.*

751. *proficiscor*) V. C. et Pall. *preficiens, proficiens, proficiscens*; Langg. *proficiens*; nostri *proficiscens*, recte.

753. Vulg. inconcinne, *Sed ubi est palliolum tuum? Est* non legitur in G. Eodem nomine reprehendenda vulgatarum lectio *Quid nunc?* Bene H noster, *Quid? satin'* etc. Noster

OLYMPIO

Hic intus reliqui.

CLEOSTRATA

Quid? satin'

Lepide adita est vobis manus?

OLYMPIO

Merito. Sed concrepuerunt fores.

Num illa me nam sequitur?.... t. d. br.

STALINO. OLYMPIO.

STALINO

Maxumo ego ardeo flagitio, nec quid agam scio meis rebus, t. t.

Nec, meam ut uxorem adspiciam contra oculis: ita disperii.

Omnia palam sunt probra! omnimodis occidi miser: ita manufesto

Amph. 494: *Quid me expectatum non rere amicae venturum meae?* Et Aul. 248: *Quid? hic non poterat de suo Senex obsonari filiai in nuptiis?* Terentius Eun. 369: *Quid? illud, Gnatho, Quo pacto Rhodium tetigerim in convivio, Nunquam tibi dixi?* Et Phorm. 529: *Quid? qua profectus causa hinc es Lemnum, Chreme, Adduxtin' tecum filium?* Quomodo Graeci suum τί δαί; usurpant. — Pro *Sed concr. for.* vulgo libri, *St. conc. f.* Sequimur nos V. C. G H et vv. edd., in his Iunt., adstipulatoremque habemus Acidalium.

758. Proceleusmatici (*Omnia pa–, ita manu–*) nusquam dedecent trochaïcos, decent in affectibus vehementioribus, qualis est h. l. senis. Lucretianum omnimodis, non eius glossema, quod vulgatas obsidet, omnibus modis, requirebat metrum. Vid. ad Bacch. 350. Eodem argumento vulgatae lectioni *expalliatus*, quod verbi alibi nusquam visitur, Palatini primi et editionum quarundam principum, in his Mediolanensis, *exspoliatus* sufficiendam esse vidi, quum praesertim non pallium modo, sed etiam baculum, praecipuum insigne senum (vid. 778, 802), amiserit pessimus Stalino. Tò *meam* vers. 757 non eliditur, et ibidem *ita* posteriorem syllabam porrectam habet: vid. ad Amph. 341 et 475. Versus *Qui exspol.* ex eiusmodi clausulis videtur esse, de quibus dixi ad Bacch. 1114 seq.

Faucibus teneor, nec quibus modis purgem scio meae med uxori,
Qui exspoliatus sum miser! t. d. c.
palam clandestinae nuptiae
censeo.
mihi optumum est.
Ea dux uxorem meam:
riam
Sed ecquis est, qui homo munus velit fungier pro me?
Quid nunc agam, nescio, nisi ut inprobos famulos imiter, ac domo fugiam:
Nam salus nulla est scapulis, si domum redeo.
Nugas istuc dicere licet; vapulo hercle ego invitus, tamen -
etsi malum merui. Hac dabo protinam me in fugam.

OLYMPIO

Heus, sta eloco,
Amator!

STALINO

Occidi! revocor. Quasi non audiam, abibo.

762. Verbum *palam*, quod vulgo desideratur, offerebant Langg.

765. *dux*) G, *dixit.*

766. Pal. 1, *nam.*

767. II, *velit viam fugere p. m.*

768. Langianis abest *ut.*

769. Similiter Terentius Phorm. 1, 226, *Scapulas perdidi*, et Noster Epid. 88, *Corium perdidi.*

770. Vulg. — *tamen*, *Etsi* etc. Antiquum adverbium postliminio reduxit I. Gulielmius Quaestt. in Cas. c. 3. Vid. Parei lexic. Plaut. v. *tamenetsi.*

771. Vulg. inepte, *hac dabo protinam et fugiam.* Saltem scripsissent, *hac dabo protinam me et f.* ut legitur Curc. 361 et fragm. *Astrabae* 4. Sequor Dousam. Vidd. lexica. Vulgo quoque: OL. *heus, Stalino,* sed Langg. *h. sta loco*, unde nostrum eruit Gulielmius Verisimm. II, 22. Terentius Phorm. I, 4, 17, *Revocemus hominem.* AN. *Sta eloco.* V. C., *heus*, *stalicio;* Pall. et M, *h.*, *talicio.*

CHALINVS. STALINO. CLEOSTRATA. MVRRHINA. OLYMPIO. ANCILLAE.

CHALINVS

Vbi tu es nunc, qui colere mores Massiliensis postulas?
t. t. c. V, 4
Nunc, tu si vis subigitare me, proba est occasio.
Periisti hercle! Age, accede huc.

Hic desunt octo versus.

STALINO

Hac ibo: caninam scaevam spero meliorem fore.

CLEOSTRATA

Quid agis tu, marite, mi vir? unde ornatu hoc advenis?
Quid fecisti scipione, aut, quod habuisti pallium?

ANCILLA

In adulterio dum mechissat Casinam, credo, perdidit.

STALINO

Occidi!

CHALINVS

Etiamne imus cubitum? Casina sum!

775. Haec inter et sequentia duo tantum versus et dimidius deerant in G, nullus in H, ut in talibus differunt libri scripti, quae raro annoto.

776. Minis acerrimis acceptus a Chalino senex, quum ad eum adire instituisset, pedem refert et « Hac ibo, *inquit:* caninam scaevam spero meliorem fore; » h. e. adibo mulieres, quae pervulgato convicio, a Graecis accepto, canes audiunt ob crebra litigia, quibus vexant viros. Hic supra 202 sqq.: STA. *Quid istuc est? quicum litigas, Olympio?* OL. *Cum eadem, qua tu semper.* STA. *Cum uxoren' mea?* OL. *Quam tu mi uxorem? Quasi venator tu quidem es: Dies ac noctis cum cane aetatem exigis.* Et Men. 621 sqq.: ME. *Non tu scis, mulier, Hecubam quapropter canem Graii esse praedicabant?* MV. *Non equidem scio.* ME. *Quia idem faciebat Hecuba, quod tu nunc facis; Omni mala ingerebat, quemquem adspexerat; Itaque adeo iure coepta appellari est canes.* Verba igitur servuli, obviam facti, *Periisti hercle!* abominatus senex, mulierumque occursum meliora sibi portendere arbitratus, eas potius adit, a quibus ta-

STALINO

I in malam crucem!

CHALINVS

Non amas me?

CLEOSTRATA

Quin responde, tuo quid factum est pallio?

STALINO

Bacchae ergo hercule, uxor, Bacchae, Bacchae...

ANCILLA

Nugatur sciens:

Nam ecastor nunc Bacchae nullae ludunt.

STALINO

Oblitus fui,

Sed tamen Bacchae...

CLEOSTRATA

Quid Bacchae? Enim istuc fieri non potest.

ANCILLA

Ecastor times.

STALINO

Egone?

CLEOSTRATA

Haud mentire hercle: nam palam est.

Hic in plerisque MSS. lacuna est versuum novem.

STALINO

Non taces?

OLYMPIO

Non hercle vero taceo: nam tu maxumo

men aeque male accipitur. Interpretes hic talpa caeciores.

780. Vulg. ellipsi inaudita, *In malam crucem. I* literam, more suo, non iterarunt librarii.

782. Putide libri metroque nullo: STA. *Bacchae ergo hercle, uxor. Bacchae, Bacchae hercle, uxor.* AN. *Nugatur sciens : nam* etc.

784. Vulg. depravate, *Quid Bacchae? in id fieri non potest. Et inid* quidem V. C. et G meus; caeteri libri fere, exclusa inutili visa praepositione, *Q., B.? id f. n. p.* Ortum *inid* ex *enĩd* (h. e. *enim id*), *eniid*, *enid. Bacchae* posterius et *enim* ἀντιθλίπτως pronuntianda, ut numeri constent: vid. ad Amph. 341.

785. Vulg. itidem corrupte, *nam pa* * *. Langg., *nam palam est*, quod

Me obsecravisti opere, Casinam ut poscerem uxorem mihi.

STALINO

Tui amoris causa istuc feci ego.

CLEOSTRATA

Imo hercle illius te quidem
Oppressisset.

STALINO

Feci ego istaec dicta, quae vos dicitis?

CLEOSTRATA

Rogitas etiam?

STALINO

Si quidem hercle feci, feci nequiter.

CLEOSTRATA

Redi modo huc intro: monebo, si quid meministi minus.

STALINO

Hercle, opinor, potius vobis credam, quod vos dicitis.
Sed viro da hanc, uxor, veniam! Murrhina, ora Cleostratam!
Si unquam posthac aut amasso Casinam, aut occepso modo,
Ne ut amasso; si ego unquam adeo posthac tale admisero:

etiam in annotatione ad h. l. praefert Taubmannus, Pareus vero cum in nullo MS. sic legi autumat, fugit eum ratio.

788. Male edd.: — *illius. Te quidem* etc. Dicit irridens mulier, illius quidem, h. e. Olympionis, causa (nam verbum causa ex antecedentibus intelligendum) te oppressisset. Dicit autem haec Casinae, personae mutae. Verba *Tui amoris causa istuc feci ego*, quomodo legendum arbitror, Stalinoni tribuuntur in libris omnibus; recte; id quod indicare obliti sunt operae.

789. *Dicta*, h. e. res, vel facta. Vidd. inttpp. ad h. l., item Parei lexic. Plaut. vv. *Dicta* et *Fabula*.

795. Libri, *ne ut eam amasso*, bene *Ne* pro *Nedum*, quod, Taubmanno obsecutus, perperam arcessivi, dum metro timeo; minus bene *eam*, quod et facile eleganterque intelligitur, et inculcatum videtur a metricis, *Ne* monosyllabum sub ictu positum non liquescere nescientibus,

Nulla causa est, quin pendentem me, uxor, virgis verberes.

MVRRHINA

Censeo ecastor, hanc dandam veniam.

CLEOSTRATA

Faciam, uti iubes.

Propter eam rem hanc tibi nunc veniam minus gravate prospero;

Hanc ex longa longiorem ne faciamus fabulam.

STALINO

Non irata es?

CLEOSTRATA

Non sum irata.

STALINO

Tuae fide credo?

CLEOSTRATA

Meae.

STALINO

Lepidiorem uxorem nemo quisquam, quam ego, habet.

CHALINVS

Hanc habe.

CLEOSTRATA

Age tu, redde huic scipionem et pallium.

CHALINVS

Tene, si lubet.

Legam igitur, *Ne ut amasso*, h. e. *Nedum ut am.* Vid. Parei lexic. v. *Ne.*

796. Cf. Asin. 842 nosque ad eum locum.

797. *ecastŏr*) vid. ad Amph. prol. 38. Vulg. inconcinne, *Censeo* etc. *veniam hanc dandam.* CL. *fac. ut* (Pareus et Taubm. tanquam ex MSS., *uti*, quod versui melius congruit; quamquam etiam *ut* ferri potest, ubi non eliseris τὸ *faciam*) *iubes*; nec melius rem gessit Lambinus, pro arbitrio reponens, *Censeo ecastor, veniam hanc esse huic dandam.*

802. Absurde edd. CHAL. *Tene.* ST. *lubet.* Lectio scriptorum *Tene si lubet* forte in *Tene se lubet* mutata, sicut passim *e* et *i* literae miscentur, locum graviori depravationi dedit, quum *se* pro nota personae (*se.* h. e. *senex*) haberetur. Certe per se intelligitur, seni libere scipionem suum et pallium recipere. *Sis*, *Si vis*, *Si lubet*, *Vbi lubet* imperativis addi solent: vid. ad Capt. 64.

Mihi quidem edepol insignite facta est magna iniuria:
Duobus nupsi; neuter fecit, quod novae nuptae solet.

GREX

Spectatores, quod futurum est intus, hic memorabimus. t. t. c.
Haec Casina huius reperietur filia esse e proximo,
Eaque nubet Euthynico nostro herili filio.
Nunc vos aequom est manibus meritis meritam mercedem dare.
Qui faxit, clam uxorem ducat scortum semper, quod volet;
Verum qui non manibus clare, quantum poterit, plauserit,
Ei pro scorto supponetur hircus unctus nautea.

CISTELLARIA

DRAMATIS PERSONAE

SILENIVM, GYMNASIVM, } *meretrices.*
LENA.
AVXILIVM, *prologus.*
MELAENIS, *lena.*
ALCESIMARCHVS, *adolescens.*
LAMPADIO, *servos.*
PHANOSTRATA, *uxor.*
HALISCA, *ancilla.*
DEMIPHO, *senex.*
GREX.

ARGVMENTVM

Comprimit adolescens Lemnius Sicyoniam.
Is redit in patriam et gnatam generat nuptiis.
Sicyonia quam parit puellam, hanc servulus
Tollit et exponit, et ex insidiis aucupat;
Eam sublatam meretrix alii detulit.
Lemno post rediens ducit, quam compresserat,
Lemnius, et gnatam spondet adolescentulo,
Amore capto illius proiectitiae.
Requirens servus reperit, quam proiecerat;
Itaque hanc lege et rite civem cognitam
Alcesimarchus, ut erat nactus, possidet.

Vs. 3. Vulg. numero durissimo vel potius nullo, *Sicyonia aeque parit.* Langg., *Sycio neque*, in quo verum deprehendere mihi videbar, *Sicyonia quã*, h. e. *Sicyonia quam*, eoque in ordinem recepto levius, quam vulgo fit, distinxi post *puellam*.

4. Vulg. inconcinne, *Tollit atque exp.*

7. Vulg. *Lemnique natam despondit adol.*, ut intelligatur ex antecedentibus, *Lemnius.* Verum idipsum loco τοῦ *Lemno* vulgati versu 6 praeferunt edd. Iunt. Ald., quod non spernendum duxi, quum praesertim dubium esse non possit, utram ille filiam desponderit, qui de Sicyonia nihil tum inaudivisset. Si quis tamen receptam lectionem potiorem iudicabit, non repugnabo. *Despondit* versui refragatur. M, *despondet.*

10. Τὸ *hanc* itidem arcessivi ex Iunt. et Ald., ne civis Lemnia intelligeretur.

SILENIVM. GYMNASIVM. LENA.

SILENIVM

Cum te antehac amavi et mi amicam esse crevi, b. t. I, 1
Mea Gymnasium, et matrem tuam; tum (id mihi hodie
Aperuistis, tu atque haec), soror si mea esses,
Qui mage potueratis mihi habitum ire honorem,
Nescio; nisi, ut meus animust, fieri non posse arbitror: t. t. c.
Ita omnibus relictis rebus, mihi frequentem operam dedistis. t. t.
Eo et ego vos amo, et eo a me magnam inistis gratiam. t. t. c.

GYMNASIVM

Pol istoc quidem pacto et pretio facile est

Vs. 4. Vulg. corrupto numero bacchiaco, *potueris*. Pall. 3, H et vv. edd. *potueritis*, quod ferri potest; verum elegantius est, quod ex membranis Langianis recepi, *potueratis*, dictum id quidem pro *potuissetis*, Graecorum more, modum indicativum pro coniunctivo passim usurpantium. Vid. Vechneri Hellenolex. edit. Heusinger. pp. 384 sqq. nos ad Amph. 851.

6. Prima syllaba τοῦ *omnibus* corripitur, quod passim fieri docui ad Cas. 699.

7. Vulg. hiante versu, *eo ego vos amo* etc. Codices nostri et vv. edd., in his Iunt., *et ego v. a.* Apparet superfluum visum *et* prius de industria omissum. Caeterum versus 5—7 ita, ut in hac editione, descripti sunt in V. C. M et vv. edd., in his Sarraceni et Pii, quum vulgo prorsus inconcinni iaceant. De singulis trochaicis, παθητικῶς usurpatis, dixi ad Amph. 596.

8 sqq. Vulg., *P. i. q. nos pretio f. e. Fr. tibi, utilesque habere.* Sed

Frequentare nos tibi utilisque haberi:
Ita in prandio nos lepide atque nitide
Accepisti apud te, ut semper meminerimus.

SILENIVM

Lubenti edepol animo factum et fiet a me,
Quae vos arbitrabor velle, ea ut expetessam.

LENA

Quod ille dixit, qui secundo vento vectust, i. tr. h.
Mari tranquillo, ventum ecastor gaudeo ad te:
Ita hodie suavibus modis hic sumus acceptae;
Neque, nisi disciplina, fuit apud te quidquam
Ibi, quin mihi placeret.

SILENIVM

Quid ita, amabo?

LENA

Raro
Nimium dabat, quod biberem, adque id merum infuscabat.

GYMNASIVM

Amabo, hiccine istuc decet?

LENA

Iusque fasque est: b. t.

Langg., *P. i. q. pacto nos f. e.* Vtroque et *pacto* et *pretio* recepto in ordinem, apparet metrum asynartetum, e baccheo dimetro et iambo hypercatalecto constans, de quo monitum ad Amph. 422: nam quod hos versus in formam merorum bacchiacorum redigere studui, erravi. Vs. 9 et 11, *tibi* et *apud* legend. extritis *i* et *u* literis (vid. ad Amph. prol. 74). *I* posterius productum in *meminerimus*, sicut communes sunt futurorum subiunctivi terminationes *is*, *imus*, *itis*: cf. Capt. 179, Cas. 1087, ubi vidd. nos, Pseud. 98, Terent. Heaut. 5, 4, 3, G. I. Vossii Syntax. lat. p. 134.

13. *expetessam*) Hoc requirebat versus bacchiacus t., qualis hic est et antecedens. Libri, *expetam*, *expetem*, ut Langg. et G, *expetes*, ut M Sarrac. Mediol., quas saepe laudo, *expectes*, ut H.

15. V. C., *mare.* Vid. Charisius Institutt. gramm. lib. 1, pp. 44 sqq.

19. *Nimium.* Etiam 3 nostri, sicut olim Pall. 1, 2, *vinum*; omnes autem libri, *atque id*, quod minus iam probo malimque, *adque id*, h. e. et praeterea. Caeterum bene libri, *infuscabat*, quod verbum vel proprie vel figurate usurpatum huic loco convenit, ut nesciam, cur *infucabat* re-

Nemo alienus hic est.

SILENIVM

Merito vostro amo vos,
Quia me colitis et magnificatis. b. tr.

LENA

Decet pol, mea Silenium, hunc esse benevolentis
as. ex 2 an.
Inter sese ordinem, beneque amicitia utier, gall.
Vbi istas videas summo genere natas, summatis manas,
t. t.
Vt colunt amicitiam atque ut eam bene iunctam habent
inter se.
Si idem istuc nos facimus, si idem istuc imitamur, b. t.
Ita tamen vix vivimus cum invidia summa. i. tr. h.
Suarum nos opum volunt esse indigentis, i. tr. h.
Nostra nos nihilum copia volunt potesse,
Suique omnium rerum nos indigere, b. t.
Vt sibi simus supplices. Eas si adeas, abitum quam aditum malis: t. t.
Ita nostro ordini palam blandiuntur: clam si occasio usquam est,
Aquam frigidam subdole subfundunt. as. ex b. d. et i. h.

positum sit a Dousa, Palmeriusque suffragante Acidalio, et hoc et vulgatum spernat prae suo *infutabat*, quod quid sonet scio cum ignarissimis.

22–26. Ita restitui haec iam puto absque violentiore medicina.

24. Vid. de his metris ad Amph. scen. supposit. *Di vostram* 15–29.

26. Nescio qua freti auctoritate Angelius et Aldus, *ut sancte amic. colunt*. Sequuntur iambi tr. h.

27 sqq. Posterius *istuc*, quo versus sarcitur, praebuere Iunt. Ald., quae etiam *facimus* pro vulgato *faciamus*, sicut omnes propemodum libri, *imitamur*, non *imitemur*, ut vulgo editur.

28. Vocabulum *Ita* posteriorem syllabam producit: vid. ad Amph. 475.

30. Male libri *nihilo*; Iunt. Ald., *nihil*.

33. *palam* δισυλλάβως pronuntiandum: vid. ad Amph. prol. 74. Frustra G et M, *si occasio ulla usq. e.*

34. Vid. de hoc genere metri ad Amph. 422. Iunt. Brix. Ald., item codice Meursii, omissum *Aquam*, quibus libris, quamvis Meurs. probatis, olim obtemperasse me nunc piget.

Viris cum suis praedicant nos solere; b. t.
Suas pellices aiunt esse; eunt depressum:
Quia nos libertinae sumus, et ego et tua mater ambae i. t. c.
Meretrices fuimus; illa ted, ego hanc mihi educavi
Ex patribus conmentis. Neque hanc superbiai causa

39. Vulg. ex I. Gulielmii coniectura, *Ex patribus conventitiis.* Gronovius, «Monstra, *inquit*, coniecturarum, *ex patribus contignis* (Lambin.), *ex patribus conventis* (Palmer.), *ex paribus conventis* (Dousae, Pistoris, qui opinatur firmandae lectioni esse, quod legitur infra 144, *Id duae nos solae scimus, ego, quae illi dedi, Et illa, quae a me accepit:* ut fuerint haec, interprete Taubmanno, illa paria conventa, quibus utraque statuerat sibi filiam educare), *ex partibus conventis* (quae Dousae coniectura, cui plurimum tribuit), *ex patribus contiguis* (Meursii secundum edd. primas et medias, quarum illae *conticuis*, hae *contiguis*, quod elegans videtur Meursio, cui *contigui patres* sunt fortuiti et illegitimi, quales sunt spuriorum. C quoque et H nostri, *conticuis*, Pal. 1 *constituis*, M *cuntituis*), *ex patribus confidustis* (C. Barthii a *fidus*, sive *confoedustis*, foedere coniunctis, de qua voce Festus et ibi Scaliger), *ex pactibus conventis.* Codex optimus, *ex patribus conventus.* Cui nihil literis propius, ut sensu nihil aptius, video, quam *ex patribus commentis*, h. e. ex patribus, quibus hos partus supposuimus: quibus vos esse filias finximus. Quid enim hoc magis convenit istis sc. sequente (138): *illico Eandem puellam peperit, quam a me acceperat, Sine obstetricis opera et sine doloribus.* Quid quod in Truculento Phronesio est et Stratophani? Deprendit hunc sensum quoque Camerarius, cuius omnibus istis sanior est coniectura *commenticiis.* Sed illud sufficit. Ovidius tertia Metamorphosi (558): *Assumtumque patrem commentaque sacra fateri.* lib. I artis (319): *cadere ante aras commentaque sacra.* Illud *ex patribus*, ut Iustino lib. 13 (c. 2.): *Roxane matura iam Alexandro erat.* Intellige igitur: illa te et ego hanc mihi educavi (quasi quas peperissemus) ex patribus commentis, quibus libuit hoc munusculum deferre.»

Caeterum vulgo pessumdatis metris: *E. p. c. neque ego hanc superbiae causa Repuli ad mer. qu., n. u. n. esurirem.* Antiqua genitivorum et dativorum terminatio *ai* saepissime obliterata est a grammaticis et scribis: cf. Aul. 249, 324, 493, Epid. 497, Parei lexici Mantiss. voc. *Genitivus antiquus.* Quod verba *superbiae causa* exponunt contumeliae causa, nimis absurde faciunt, quasi interfuerit scilicet lenae contumelia puellam afficere, quam sibi tanto usui futuram sperabat augurabaturque. Imo nihil aliud dicit anus, nisi hoc: minime superbum esse ordinem *meretricum*, sed vilem atque ignobilem, ut nulla causa sit, quamobrem invideant ei matronae, quod faciant. *Esuriam* non solum metro convenit, quod evertitur τῷ *esurirem*, sed etiam sententiae magis aptum est, ut intelligamus cu-

Ego repuli ad meretricium quaestum, nisi, ut ne esuriam.

SILENIVM

At satius fuerat, eam viro dare nuptum potius.

LENA

Heia!
Ecastor haec cotidie quidem nubit, nupsitque hodie,
Nubet mox noctu. Nunquam ego hanc viduam cubare sivi:
Nam si haec non nubat, lugubre fame familia pereat.

GYMNASIVM

Necesse est, quo tu me modo voles, ita esse, mater.

LENA

Ecastor haud me poenitet, si, ut dicis, ita futura es:
Nam si quidem ita eris, ut volo, non Hecala fies unquam,
Semperque istanc, quam nunc habes, aetatulam obtinebis,
Multisque damno et mihi lucro sine sumtu meo eris saepe.

GYMNASIVM

Dî faxint!

LENA

Sine opera tua nil dî horunc facere possunt.

rasse lenam, ut non per tempus modo a famis periculo liberaretur, sed ut in perpetuum victus sibi suppeteret; quae vis est temporis praesentis.

42. Vulg. *Haec quidem ecastor cotidie viro nubit nupsitque hodie*, quam lectionem eo modo tueare, ut liquescere dicas *i* literam in verbis *quidem* et *viro*, ut de *viro* quidem visum esse sagacissimo V. Reizio, auctor est G. Hermannus De Metris p. 175. Vid. ad Amph. prol. 74. Dicit autem lena, *hodie* (h. e. nunc, ex quo adulta est Gymnasium: vid. ad Amph. 270) quotidie vel nubere alumnam suam, vel nupsisse, vel in eo esse, ut nubat; quae faceta est descriptio vitae meretricis, in cuiusvis amplexus argento dato sine discrimine ruentis.

45. Vulg. ex interpretatione metroque aegre explicando: *Necesse est, quo tu me modo voles esse, ita esse, mater.*

47. Male vulgo, invitis quidem vv. edd., *N. s. q. i. e., u. v., nunquam Hecata fies.* Nihil hic negotii est *Hecatae*, est *Hecalae*, paupertate insigni anui, quae hospitio excepisse fer-

GYMNASIVM

Equidem hercle addam operam sedulo. Sed quid tu haec inter verba,
Meus oculus, mea Silenium? Nunquam ego te tristiorem
Vidi esse. Quid, cedo, te obsecro, tam abhorret hilaritudo?
Neque munda adaeque es, ut soles. Hoc, sis, vide, ut petivit
Suspirium alte! Et pallida es. Eloquere utrumque nobis,
Et, quid tibi est, et, quid velis nostram operam, ut nos sciamus.
Noli, obsecro, lacrumis tuis me exercitum imperare!

SILENIVM

Male excrucior, mea Gymnasium; male mihi est, male maceror; t. t. c.

tur Herculem; id quod dudum viderunt Dousa, Palmerius, Salmasius, alii. Non autem probo eos, qui inculcant *aetate* inter *nunquam* et sequens vulgo verbum; sed reponendum *non unquam*, quod glossemati cessit suo.

51 sqq. Vulg. inconcinne ac nulla forma orationis: GY. *Equidem hercle addam operam sedulo. Sed quid tu inter istaec verba, Meus oculus, mea Silenium, (nunquam ego te tristiorem Vidi esse) quid, cedo, te obsecro, tam abhorret hilaritudo?* Nec placent, qui metri causa anterius *quid* omittunt, etsi id abesse video tribus a me versatis MSS. veteribusque nonnullis edd., in his Iuntinae, voculamque, tanquam in Palatinis quoque omissam, non praeferat Pareus. Legendum cum vetustis editionibus *haec* pro *istaec*, praeterea nihil mutandum, sed seorsim accipiendum illa, *Sed quid tu haec inter verba, Meus oculus, mea Silenium? Quid tu?* h. e. quid tu agis? quam ellipsin, Comicis valde usitatam, exemplis illustravi ad Aul. 138.

58. Libri antiqui fere, SI. *Mea, excrucior, mea Gymnasium.* Bis in eadem sententia illato verbo *mea* vexati, prius ad antecedentia retulerunt, ut scriberetur, quomodo hodieque legitur: — — — *imperare, Mea.* SI. *Excrucior*, etc. Sed obtemperandum erat libris antiquissimis, distinctionem illam personarum prorsus ignorantibus, magisque etiam audiendi erant libri quidam aetatis mediae, in his codex Meursii et edd. Iunt. Ald., quibuscum facit MS. G, loco prioris *Mea* exhibentes *Male*, sensu aptissimo et repetitione verbi gravissimi *Male* admodum pathetica, ut eadem ratione dicatur *Male excrucior, male mihi est, male maceror*, qua statim *Doleo ab animo, doleo ab oculis, doleo ab aegritudine.* Istam

Doleo ab animo, doleo ab oculis, doleo ab aegritudine.
Quid dicam, nisi: Stultitia mea me in moerorem rapit.

GYMNASIVM

Ibidem, unde oritur, facito ut facias stultitiam sepelibilem. 61

SILENIVM

Qui faciam?

GYMNASIVM

In latebras abscondas pectore penitissumo.
Tuam stultitiam sola facito ut scias sine aliis arbitris.

SILENIVM

At mihi cor est.

GYMNASIVM

Qui id? unde est tibi cor, conmemora, obsecro,

igitur lectionem arcessivi, neque iam transposuerim *Excrucior male*, sed potius adverbium non elidi putaverim sequente vocali, ad quam faciem Horatius dixit, Od. III, 14, 11: *Iam virum expertae, male ominatis.* Vid. ad Amph. 341.

61. Vulg. *Indidem unde oritur*, quod per enallagen, de qua monui ad Terent. Andr. prol. 3, fert sententia, non fert versus, siquidem nullo artificio effici potest, ut verba *Indidem unde* cogantur in unum pedem τρίσημον vel τετράσημον. Recepi igitur Acidalii coniecturam *Ibidem*, quam sententia magis probari dicit; nec tamen spreverim Guelferbytani codicis lectionem *In diem*, h. e. *de die in diem* seu *quotidie*, qua recepta vox *diem* μονοσυλλάβως pronuntiandum erit, id quod saepius fieri docemus ad Amph. prol. 74.

62. Charisius lib. II, p. 166 Putsch., *pectori penitissime*, quod pro *pectori* (i. e. *pectoris*) *penitissume* non male accipit, probatque Gulielm. Quaestt. in Epid. c. 3 extremo.

64 sqq. Libri: — — — SI. *at mihi Cordolium est.* GY. *quid id? unde est tibi cordolium, commemora obsecro? Quod neque ego habeo, neque quisquam alia mulier, ut perhibent viri.* SI. *Si quid est, quod doleat, dolet: si autem non est, tamen hoc hic dolet.* Quid? nunquamne cordolium habuit Gymnasium? Et fac, eam quidem nunquam habuisse, num etiam aliae mulieres nunquam doluerunt? num aliis quoque nunquam aliquid aegre fuit? Et hoc tam absurdum ut perhibeant viri? ut in proverbium abierit, tanquam vulgo creditum et approbatum? Miror profecto patientiam editorum, talia mussitantium; miror rectius monstranti, velut h. l. Meursio, non auscultantes. Vi sententiae pariter ac metri legendum utroque loco *cor* pro *cordolium*. Abscondere iussa pectore intimo stultitiam suam, h. e. aegritudinem, *At mihi cor est*, respondet Silenium, h. e.: At animus mihi est, qui gaudium doloremque sentit, nec tam facile domari potest, ut ingruente miseria non reluctetur

Quod neque ego habeo, neque quisquam alia mulier, ut perhibent viri?

SILENIVM

Si quidem est, quod doleat, dolet; sin autem est, tamen hoc huic dolet.

GYMNASIVM

Amat haec mulier.

SILENIVM

Eho! an amare occipere amarum est, obsecro?

GYMNASIVM

Namque ecastor amor et melle et felle est fecundissimus.
Gustatum dat dulce, amarum ad satietatem usque oggerit.

frenumque mordeat; quomodo corde amare dicimur (Capt. 350), et habere, quod nostro cordi carum sit (Epid. 126, Terent. Eun. 155 sq.), et forti corde perferre mala (Ovid. Trist. III, 3, 67). Sed aliorsum τὸ *cor* interpretata Gymnasium, ut mentem seu sapientiam significet, cavillatur amicam suam, quasi id habere se dixerit, quod mulieribus abiudicetur a viris: nam eo quidem sensu τοῦ *cor* communi proverbio cor non habere mulieres dicebantur. Noster Mil. 778 sq., laudante Meursio: PA. *Eam des, quae sit quaestuosa, quae alat corpus corpore, Quoique sapiat pectus: nam cor non potest, quod nulla habet.* Et sic passim. In quam sententiam stultos quoque γυναικὸς φρένας gerere perhibebant, teste Diogeniano: vid. Erasmi Adagg. III, 6, 51. Hoc igitur modo a Gymnasio irrisa, serio altera, *Si quidem*, inquit, *est, quod doleat* (h. e. Si quidem cor id est in nobis, quod doleat seu quo doleamus), *dolet* (cor meum); *sin autem est* (h. ç. si non corde dolet quicumque dolet), *tamen hoc* (hic dolor, quem experior) *huic* (i. e. mihi: vid. ad Capt. 84) *dolet.* Quo loco vulgo libri ineptissime: *Si quid est, quod doleat, dolet*, quasi scilicet dubitante Silenio, an aliquid sit, quod sibi doleat, necne, quae moerore atque aegritudine consumta est; nec melius iidem rursus, *si autem non est, tamen hoc hic dolet*, quasi dolere aliquid possit mulierculae, *si nihil est, quod doleat*, h. e. quo dolorem ipsa percipiat sentiatque. Obsecutus igitur sum membranae G, *quidem* pro *quid* exhibenti et *sin* pro *si* posteriore, quo quidem recepto itaque τῷ *non* deleto, versus quoque iam stabat recto talo, quum vulgo male claudicet. Etiam versu 64 levi mutatione *Qui id?* reposui pro vulgato *Quid id?* quum obscuri aliquid dixerit Silenium, quamobrem altera quaerat, quid id sit, verum id tantum sciscitetur per iocum meretricula, *qui*, h. e. quomodo, hoc fiat, quod dixerit, cor sibi esse, quod nulla mulier habeat.

69. Libri inconcinne, *Gustu dat dulce;* neque audiendi, qui vel *qui*

SILENIVM

Istam ad faciem est morbus, qui me, mea Gymnasium,
macerat.

GYMNASIVM

Perfidiosus amor est.

SILENIVM

Ergo in me peculatum facit.

GYMNASIVM

Bono animo es: erit isti morbo melius.

SILENIVM

Confidam fore,
Medicus si veniat, qui huic morbo facere medicinam
potest.

GYMNASIVM

Veniet.

SILENIVM

Spissum istuc amanti est verbum «Veniet» nisi venit.
Sed ego mea culpa et stultitia peius misera maceror:
Quia ego illum unum mi exoptavi, quicum aetatem
degerem.

LENA

Matronae istuc conducibile magis est, mea Silenium,
Vnum amare et cum eo aetatem exigere, quoi nupta
est semel;
Verum enim meretrix fortunati est oppidi similluma:
Non potest suam rem obtinere sola sine multis viris.

vel *vix* post *Gustu* pro arbitrio inculcant. Male etiam ipse olim, *Gustulum dat dulcem*. Legendum sine controversia: *Gustatum dat dulce, amarum ad satietatem usque oggerit.* Literae *a* et *u* quum facile inter se commutentur, scriptum per compendium *Gustatū*, simili syllaba omissa, transiit in *Gustū*, *Gustu*. Pravis accentibus laborat τὸ *Gustatum*, fateor; sed talia interdum sibi indulsit Novster. Cf. infra 339, 353, Amph. prol. 36, Merc. 202, 836, Poen. 27, Stich. 368, 422 etc.

74. Non opus est τῇ ἄρσει tolli τὸ *amanti*: vid. ad Asin. 159. Caeterum G: — *verbum Veniet, si non venit*, et sequente versu, — *stultitia et peius m. m.*

77-80. Digniora haec verba mihi videbantur lena, quam Gymnasio, cui vulgo tribuuntur.

SILENIVM

Hoc volo agatis: qua arcessitae causa ad me estis, eloquar.
Nam mea mater, quia ego nolo me meretricem dicier,
Obsecuta est; de ea re gessit morem morigerae mihi,
Vt me, quem ego amarem graviter, sineret cum eo vivere.

LENA

Stulte ecastor fecit. Sed tu en unquam cum quiquam viro
Consuevisti?

SILENIVM

Nisi quidem cum Alcesimarcho, nemine,
Neque pudicitiam meam mi alius quisquam inminuit.

LENA

Obsecro,
Quo is homo insinuavit pacto se ad te?

85. V. C. et G, *Sed tun' unquam.* Acidalius Divinatt. in Cistell. c. 2: « LE. *Stulte ecastor fecit. sed tun' unquam cum quiquam viro Consuevisti?* Paullum mutant vetustiores libri, *sed tu, en unquam*: paullum ad literas, ad elegantiam dictionis permultum. Ita Trinummo (555): — — — *o pater, En unquam aspiciam te?* Menaechmis (823): *Dic mihi, en unquam intestina tibi crepant.* Vbi sic non Brixiensis tantum codex, quem Gulielmius noster laudat, sed et Aldinus et Coloniensis, aliique. Varro lib. I, c. 2 de re rust. *En ibi tu quidquam nasci putas posse, aut coli natum?* Virgil. Eclog. (I, 67): *En unquam patris longo post tempore fines* etc. Terent. Phormione Act. 2, sc. 3, vs. 1: *En unquam cuiquam contumeliosius Audistis factam iniuriam, quae haec est mihi?* Item ibidem Act. 5, sc. 8 (vel 9, vs. 20): — *En quidquam hodie est factum indignius?* Ita namque et hic manuscriptus diserte etc. » Bene sic vir sagax, nisi quod de Menaechmorum loco laudato, an eo modo legendus sit, ut ipsi placet, necne, dubium me facit codicum ibi scriptura haec *Dic me hic nunquam* etc., quod primitus fuisse puto, *Dic mihi*, ē (h. e. en) *nunquam* etc. Ad quam faciem et apud Maronem reponere suadeo *En nunquam patrios*, vel accipiendum *En* pro interiectione, qua etiam in interrogationibus utuntur, velut Virgilius quum dicit Eclog. VIII, 7 sqq. — — — *en erit unquam Ille dies, mihi cum liceat tua dicere facta? En erit, ut liceat* etc. et Aen. IV, 534: *En quid ago?* et ib. VI, 346: *Venturum Ausonios. En haec promissa fides est?* Haec enim interiectio quum nihil aliud sit quam graecum ἦνι sive ἦν, recte producitur in ea e vocalis; in altero illo *En* non magis fieri id potest, quam in *Ne* enclitico, quod idem conversum est; neque in locis Virgilianis omnibus vi caesurae

SILENIVM

Per Dionysia
Mater me pompam spectatum duxit. Dum redeo domum,
Conspicillo consecutust clanculum me usque ad foris;
Inde in amicitiam insinuavit cum matre et mecum simul
Blanditiis, muneribus, donis.

LENA

Mi istum hominem vellem dari!
Vt ego illunc vorsarem!

SILENIVM

Quid opus verbis? Consuetudine
Coepi amare contra ego illum, ut ille med.

LENA

O mea,.....

SILENIVM

Quid est?

LENA

Adsimulare amare oportet: nam si ames, extempulo
Melius illi multo, quem ames, consulas, quam re tuae.

SILENIVM

At illic conceptis iuravit verbis apud matrem meam,
Me uxorem esse ducturum. Ei nunc alia ducenda est domum,

effici crediderim, ut hoc *En* ante vocales porrigatur. Vidd. etiam Parei lexicon Plaut. v. *En-unquam*, et inttpp. ad h. l.

94. Vulg. vel nullis numeris, vel, si *med* legatur, versu troch. pentametro cat., qui monstri similis est in Plauto: *Coepi amare contra ego illum et illo me.* LE. *O mea Silenium.* St. *Quid est?* Malae notae ista *et illo me* confidenter induximus, quum satis intelligatur, non consuetudine demum amari coepisse ab Alcesimarcho Silenium, sed statim, ubi primum eam vidit, idque vel hoc ipso loco comprobetur, quum tandem contra amare illum se coepisse dicit mulier, ut qui dudum ante ipsam deperiret. Nec me invito correxeris: *Coepi amare contra ego illum, ut ille med.* LE. *O mea*, ... St. *Quid est?* ut *Mea* seorsim positum credatur, sicut Most. 336, cui additum forte fuerit nomen personae sequens, de quo genere corruptionis monui ad Amph. 436, de *ut* cum *et* confuso autem ad Capt. 840. Hoc iam praetulerim.

96. M, *consules*.

Sua cognata Lemniensis, quae habitat hic in proxumo:
Nam pater eius subegit. Nunc mea mater irata est mihi,
Quia non redierim domum ad se, postquam eam rem resciverim,
Vxorem eum ducturum esse aliam.

LENA

Nihil amori iniurium est.

SILENIVM

Nunc ego te amabo, ut hanc hoc triduom solum sinas
Esse hic, et servare apud me: nam ad matrem arcessita sum.

LENA

Quanquam mi istud erit molestum triduom, et damnum dabis,
Faciam.

SILENIVM

Facis benigne et amice. Sed tu, Gymnasium mea,
Si me absente Alcesimarchus veniet, nolito acriter
Inclamare eum (utut erga me est meritus, mihi cordi est tamen);
Sed, amabo, tranquille! ne quid, quod ei doleat, dixeris!
Accipias clavis, si quid erit tibi opus promtu, promito.
Ego volo ire.

GYMNASIVM

Vt mi excivisti lacrumas!

100. Vulg. τῷ *Nam* vix audito, *Nam eum pater eius subegit*, Quamquam ferenda talia.

102. Vulg.: *Eum uxorem ducturum esse aliam* etc. *eum* pronomine sic eliso, ut non adesse sentias, τῷ *uxorem* vero pravis accentibus vitiato. Vtrique malo medicere reponendo *Vxorem eum ducturum esse aliam*, ubi verbum *Vxorem* sequente litera vocali accentum retrahit.

102. *amori*) Sic Is. Pontanus e codice Oxon., quod etiam coniectura assecutus est Acidalius, lectionibusque scriptorum atque olim impressorum *amore* et *amare* praetulit Grut.

103. Τὸ *ego*, quod versum fulcit, praebent Iunt. Ald.: nam vulgo desideratur. Caeterum male istae: — *amabo obsecro, ut hanc mecum triduum* etc.

109. Vulg., *quod illi doleat*. Ferri hoc potest elisa *o* litera in *quod*: vid. ad Amph. prol. 74.

SILENIVM

Gymnasium mea,
Bene vale.

GYMNASIVM

Cura te, amabo. Siccine inmunda, obsecro,
Ibis?

SILENIVM

Inmundas fortunas aequom est squalorem sequi.

GYMNASIVM

Amiculum hoc sustolle saltem.

SILENIVM

Sine trahi, quom egomet trahor.

GYMNASIVM

Quando ita tibi lubet, vale atque salve.

SILENIVM

Si possim, velim.

GYMNASIVM

Numquid me vis, mater, intro quin eam? Ecastor mihi
Visa amare.

LENA

Istoc ergo auris graviter obtundo tuas,
Ne quem ames. Abi intro.

GYMNASIVM

Numquid me vis?

LENA

Vt valeas.

GYMNASIVM

Vale.

LENA

Idem mihi, quod magnae parti est vitium mulierum, i. s.
Quae hunc quaestum facimus, quae, ubi saburratae sumus,
Largiloquae extemplo sumus; plus loquimur, quam sat est.

121–129. Vulg. hi versus hoc ordine leguntur: *Largiloquae*, *Nam*, *Puellam*, *Adolescens*, *Quin*, *Quidque*, *Magis*, *Tacere*, *Sicyone*. Ver-

Quin ego nunc, quia sum onusta mea ex sententia,
Quiaque adeo me conplevi flore Liberi,
Mage libera uti lingua conlubitum est mihi;
Tacere nequeo misera, quod tacito usus est.
Nam illanc ego olim, quae hinc flens abiit, parvolam
Puellam proiectam angiportu sustuli.
Adulescens quidam hic est adprime nobilis
(Sicyone summo genere ei vivit pater);
Is amore misere hanc deperit mulierculam,
Quae hinc modo flens abiit; contra amore haec perdita est.
Eam meae ego amicae dono huic meretrici dedi:
Quia saepe mecum mentionem fecerat,
Puerum aut puellam alicunde ut reperirem sibi
Recens natum, eapse quod sibi supponeret.
Vbi mihi potestas primum evenit, eloco
Feci eius eii, quod me oravit, copiam.

suum *Quin* — *Tacere* sententias quum nimis devertere ab antecedentibus sequentibusque intelligerent, parenthesi inclusere quidam, in his Taubmannus. Sed Acidalius Divinatt. in Plaut. p. 153: «Nihil, *inquit*, ad scenam parentheticus is sermo, nimis obscurus et implicatus: cuius nec aliud usquam in Comoediis exemplum, nec ferunt earum leges. Qui enim convenit theatro tam multos versus continuo sermoni interfari? quem interruptum vix e populo quisquam sciat connectere, nemo certe aequis auribus redeuntem in orbem tanto tractu exspectarit. Abhorret ut a familiari, sic comica oratione diligens et exacta illa structurae ratio, qua suspendi diutius animos nostros vix legentes aliquando ferimus, quo magis recusamus audientes.» Iamque versibus illis ita dispositis, ut in hac editione factum est, sic pergit: «Quis est, obsecro, qui orationis hac aequabili continuitate interruptam illam, ut sic dicam, confragositatem mutare nolit, aut germanum illum Plauti ordinem lubens mecum non agnoscat? Agnoscet profecto, aut neque Plautum neque Comicum ullum noscet.» Passim traiectos in Hoc versus, monui ad Asin. 18.

122. *sum onusta*) H. e.: edi quantum sat. Mercat. 733 sqq. coquus: *Nam qui amat, quod amat, si id habet, id habet pro cibo, Videre, amplectier, oscularier, adloqui; Sed nos confido onustos redituros domum.* Caeterum libri vv., etiam 3 nostri, non infrequente lapsu, *sum honesta*. Vid. ad Asin. 24.

133. Vulg. soloece, *fecerit*. Correxit Camerarius. Τοῦ *fecerat* glossema

Postquam eam puellam a med accepit, eloco
Eandem puellam peperit, quam a me acceperat,
Sine obstetricis opera et sine doloribus,
Item ut aliae pariunt, quae malum quaerunt sibi:
Nam amatorem aibat esse peregrinum sibi:
Suppositionem eius re facere gratia.
Id duae nos solae scimus, ego, quae illi dedi,
Et illa, quae a me accepit, praeter vos quidem.
Haec sic res gesta est: si quis usus venerit,
Meminisse ego hanc rem vos volo. Ego abeo domum.

AVXILIVM

Vtrumque haec, et multiloqua et multibiba, est anus.
i. s. I, 2
Satin' vix reliquit deo, quod loqueretur, loci?
Ita properavit de puellae proloqui
Suppositione. Quod si tacuisset, tamen
Ego eram dicturus, deus, qui poteram planius:
Nam mi est Auxilio nomen. Nunc operam date,
Vt ego argumentum hoc vobis plane perputem.
Sicyoni fuere iamdiu Dionysia;
Mercator venit huc ad ludos Lemnius,
Isque hic conpressit virginem adulescentulus
Vi, vinolentus, multa nocted, in via.

est, quod in Pall. 1, 2, item G et M, exhibetur, *fecit.*

138. G addit *fraude*, et H, *Postquam eam puellam.* An reliquit Plautus: *Postquam eam puellam a me accipit, fraude eloco* etc.? Non inelegans quidem hoc foret (vid. ad Amph. 503); sed puto tamen, ab interprete esse istud *fraude.*

158. Male libri: *Vinolentus, multa nocte, in via.* Peius Gruterus, quum Pal. 2 ac 4 praeferrent *violentus*, tentabat, *Vinolentus, violentus, m. n. i. v.*, quod adeo placuit Taubmanno, ut in ordinem id recipere dignaretur. Verum ut ille versus est ἀκέφαλος, ita hic est πολύπους, vel potius ἄπους. Quid multa? Vera est

Is ubi malam rem scit se meruisse, eloco
Pedibus perfugium peperit: in Lemnum aufugit,
Vbi tum habitabat. Illa, quam conpresserat,
Decumo post mense exacto hic peperit filiam;
Quoniam reum eius facti nescit, qui siet,
Paternum servom sui participat consilî;
Dat eam puellam ei servo exponendam ad necem.
Is eam proiecit; haec puellam sustulit;
Ille *illam* clanculum observavit servolus,
Quo aut quas in aedis haec puellam deferat.
Vt eampse vos audistis confiterier,
Dat eam puellam meretrici *huic* Melaenidi;
Eaque educavit eam sibi pro filia
Bene ac pudice. Tum illic autem Lemnius
Propinquam uxorem duxit, cognatam suam.
Ea diem suom obiit; facta morigera est viro.
Postquam ille uxori iusta fecit, eloco

Parei coniectura, *Vi*, *vinolentus m. n. i. v.* Terentius Hec. 771: *Homo se fatetur vi in via nescio quam compressisse.* Ad. 282: *Cui miserae indigne per vim vitium obtulerat.* Et sic passim. Tò *vi* sequens similis syllaba intercepit.

167. Vulg. versu μειούρῳ: *Ille clam observavit servos.* Pro arbitrio Camerarius supplevit, *qui eam proiecerat.* Quem tamen magis probo quam Angelium et Aldum, verbis *servos* et *aut quas in aedes* inductis, e duobus versibus unum fabricatos, hunc: *Ille clam observavit, quo haec puellam deferat.* Nos *illam* a simili *ille* raptum, pro *clanculum* autem et *servolus* eorum verborum interpretamenta obtinuisse, existimamus. Sic infra 179, *Illa illi dicet*, etc. et 181, *Ille extemplo servolum* etc. Nam quod hoc versu *illam* et sequente *haec* dicitur de eadem muliere, promiscue haec pronomina usurpantur, velut supra 126 legitur: *Nam illanc ego olim, quae hinc flens abiit*, et paulo post: *Is amore misere hanc deperit mulierculam, Quae hinc modo flens abiit.*

170. Pravis accentibus verbi *meretrici* (méretrici) offensus, et h. l. et infra 300 *huic* addidi, ut accentu retracto recte pronuntiaretur *meretrici*. *Hic*, *haec*, usurpari solent in vicinis, quorum domus digito monstres, quomodo supra 132 legitur: *Eam meae ego amicae dono huic meretrici dedi;* et Men. 92: *Nunc ad amicam defertur, hanc meretricem Erotium*, itidemque ibi 502: *Quam hodie uxori abstuli atque huic detuli Erotio.* Cf. Terent. Andr. 78, Phorm. 739, Hec. 662, qui locus sic se habet: — — — — *Eho, puere, curre ad Bacchidem*

Huc conmigravit; duxit uxorem sibi
Eandem, quam olim virginem hic conpresserat.
Et eam cognoscit esse, quam conpresserat.
Illa illi dicit, eius se ex iniuria
Peperisse gnatam, atque eam se servolo eloco
Dedisse exponendam. Ille extemplo servolum
Iubet illum eundem persequi, si qua queat
Reperire, quae sustulerit. Ei re nunc suam
Operam usque adsiduo servos dat, si possiet
Meretricem illam invenire, quam olim tollere,
Quom ipse exponebat, ex insidiis viderat.
Nunc, reliquom quod restat, volo persolvere,
Vt expungatur nomen, ne quid debeam.
Adulescens hic est (Sicyoni ei vivit pater);
Is amore proiecticiam illanc deperit,
Quae dudum flens hinc abiit ad matrem suam;
Et illa hunc contra, qui est amor suavissumus.

hanc Vicinam nostram. Pronomina temere nunc addi, nunc omitti a librariis, monui ad Asin. 843. Quamquam dormitat interdum bonus Sarsinas.

176. Vulg. *duxit uxorem hic sibi.* Superfluum *hic* et putide repetitum in Langianis non videbatur, et in H post *sibi* ponitur, sicut incertae sedes esse solent glossematum.

180. Vulg. *cervo*, quod ferri poterat non eliso *gnatam.* Vid. ad Amph. 341.

187. Vulg. *Nunc, quod reliquom restat*, minus bene de accentu verbi *reliquom:* vid. ad Amph. 203. Talia, ubicunque corrigi possunt (nam interdum non possunt), corrigenda sunt.

189. Vulg. haec ita distinguuntur: *Adolescens hic est Sycioni: ei vivit pater.* Male, me iudice: nam nisi urbs indicetur, ubi habitet pater adolescentuli, opinemur necesse est, patrem quoque Athenis vivere, miremurque, de longo filii amore nihil adhuc eum rescivisse. Sin pater Sicyone vivit, filius Athenis, facile fieri potuit, ut huius cum Silenio commercium Sicyone ignoraretur. Atque sic plane rem esse, supra dictum est 128 sq.: *Adulescens quidam hic est adprime nobilis (Sicyone summo genere ei vivit pater); Is* etc.

192. *qui est amor suavissumus)* Militis versu 101 hoc ita effert Plautus, *qui est amor cultu optumus*, quae mutatio est viri ante a se scripta variantis, quodque primus quasi et felix impetus naturae dederat, arte ornantis fucantisque. Nam versus hic Cistellariae, praeterquam quod meliores habet numeros, naturali quadam gratia se commendat; in versu

Vt sunt humana, nihil est perpetuom datum:
Pater adulescenti dare volt uxorem. Hoc ubi
Mater rescivit, iussit arcessi eam domum.
Haec sic res gesta est. Bene valete et vincite
Virtute vera, quod fecistis antidhac!
Servate vostros socios, veteres et novos!
Augete auxilia vostris iustis legibus!
Perdite perduelles! parite laudem et lauream,
Vt vobis victi Poeni poenas subferant.

Militis nihil est, quod laudes, praeter sententiae veritatem. Numero autem Cistellariam in primis poëtae operibus, non tam propter argumenti tenuitatem, quam quia minus copiose atque ex regulis artis scripta est haec fabula.

196. Vulg. *Haec res sic gesta est*, communi ordine verborum. V. C. et Pall. 4, *Haec sicut g. e.;* Pal. 4, *H. r. g. e. s.;* H et M, *H. r. g. s. e.* Plures igitur, nec deteriores, libri vagans illud *sic* primo versus pede post *Haec* ponunt ἐμφατικῶς, quos sequor.

200. V. C., *parite laudeam et lauream;* Langg. graviore depravatione, *p. ludeam et lauream. Laudeam* et *lauream*, pro *laudem* et *lauream*, quod versus non magis quam ipsa sententia comprobat, ad id genus peccatorum olim a librariis pertinere mihi videtur, de quo dixi ad Aul. 237. Meursio τῷ ἀρχαΐζοντι, quo loco Exercitationum critt. haec expendit, reponere placet, *laudem* et *ludeam* pro *laudem* et *laudeam*, quomodo *cludo*, *defendo* et similia legantur: nam teste Isidoro Origg. lib. XVII, c. 7, *laudeam* antique dici *lauream*, sicut *audicula*, *medidies*, pro *auricula*, *meridies*, priscis fuerint in usu.

ALCESIMARCHVS. MELAENIS.

ALCESIMARCHVS

Credo ego amorem primum apud homines carnuficinam commentum! as. ex t. d. et i. d. c. II, 1
Hanc ego de me coniecturam domi facio, ne foras quaeram,
Qui omnis homines supero atque antideo cruciabilitatibus animi:
Iactor, crucior, agitor, stimulor, vorsor in amoris rota miser,
Exanimor, feror, differor, distrahor, diripior: ita nullam mentem

202 sq. Libri, *commentum*, et sequente versu, *ne foris quaeram;* quae ideo in *commentatum* et *forasne quaeram* mutaveram, quia versus hos pro trochaicis t. acat. habui, quales sunt reliqui huius orationis. Sed nunc video, esse eos ex asynartetis illis, qui trochaïco dimetro et eiusmodi iambo catalecto continentur, neque esse quod eorum duritia offendamur magis, quam Bacchidum 1044 et sequentis, qui similiter trochaïcis plenis praemittuntur.

202. Vel lege, *commentum carnuficinam*, numero optimo.

203. *foras*) Ita V. C. Pall. 1–3, M noster et vetustae edd., in his Sarracenia, quod magis vividum atque, ut ita dicam, motorium est, quam vulgatum *foris*. Vide nos ad Amph. 545 et Cas. 368. Verba *domi* et *foras* μονοσυλλάβως pronuntianda, id quod passim fieri demonstratum ivi ad Amph. prol. 74. Iam qui sequuntur versus usque ad 215, sunt trochaïci t. acat.

205. *vorsor miser in rotula amoris*) Obtemperans quibusdam, qui putant, non probant, dactylum extremo pede non decere versum trochaïcum, lectionem librorum veterum temere mutaveram, quae talis est, *vorsor in amoris rota miser*. Hanc reddendam scriptori censeo. Pall. 1, 2, M et codex apud Gulielmium Quaestt. in Cist. c. 1, *vexor*, quod frustra defensum it vir doctissimus.

206. Versus absque elisionibus vocalium brevium, de quibus exposui ad Amph. prol. 74, plane non expediendus. Cui, nescio quo auctore, adscriptum ab antiqua manu in margine codicis M, a me collati: «Verba Caesaris fuerunt, quum occideretur a Bruto et Cassio». Caeterum V. C. et Langg., *nubilam mentem*, probantibus Gulielmio et Grutero, dubitante Acidalio. Verum qui exa-

Animid habeo; ubi sum, ibi non sum; ubi non sum, ibi animus est: ita mi
Omnia sunt ingenia; quod lubet, non lubet id iam continuo.
Ita me amor lassum animi ludificat, fugat, agit, adpetessit,
Raptat, retinet, lactat, largitur; quod dat, non dat; deludit;
Modo quod suasit, dissüadet; quod dissuasit, itidem ostentat.
Maritumis mecum experitur moribus: ita meum frangit animum;

nimatur ac diripitur, ut ubi sit, ibi non sit, qui animum suum frangi queritur, neque, nisi quod non pessum eat, ullam sibi abesse perniciem, eius quidem mens rectius dicetur *nulla*, quam *nubila*, quae mera descriptio atque imago est moeroris. Similiter, monente Acidalio, Virgilius Ciri (327): *Ne tantum in facinus tam nulla mente sequaris.* Nam quod idem alteram lectionem, *nubilam mentem*, adstruere sibi videtur his Trinummi (633 sq.): *Scio te sponte non tuapte errasse, sed amorem tibi Pectus obscurasse*, verbisque Iuvenalis (Sat. VI, 612 sqq.) de amore philtris inducto: .... *Quod desipis, inde est; Inde animi caligo et magna oblivio rerum, Quas modo gessisti:* probat, Latine dici *nubilam mentem*, quod nemo dubitat; hoc loco sic legendum esse, non probat: adeo vere poëta ille: Καλὸν τὸ καλὸν, ἤν τι μὴ καιροῦ τύχῃ, h. e. interprete Erasmo Adagg. IV, 3, 2: *Bonum malum fit, tempore haud datum suo.*

207. Vox *ita* posteriorem syllabam producit. Vid. ad Amph. 475. G, *ibi est an. meus. Ita* etc.

209. *lassum*) Frustra Pall. 1, 6, H et vv. quaedam edd., in his Mediol. et Iunt., *lapsum*, Pal. 3, *lapsis*. Probat Gruterus *lassum*, «et inde fit, *inquit*, quod tot habeat animos, quum statim lassitudo eum taediumque capiat unius alteriusque.» Vulg. autem versu μειούρῳ: *Ita me amor lassum animi ludificat, fugat, agit, appetit*, nisi inter tot trochaïcos plenos, eadem sententia eodemque affectu ad haec pertinentibus, temere mutari metrum eiusque vim infringi placeat, illato eiusmodi versu catalecto. *Adpetesse* vel *Adpetisso* pro *Adpeto* Attius aliique usurparunt prisci, Hic passim simile *Expetesso* pro *Expeto*, qua voce vid. Parei lexicon Plautinum.

211. *dissuadet*) Ita Pal. 6 et edd. Iunt. Ald. Brix. Colon., quod ipsa sententia requirit, non caeterorum fere librorum lectionem *dissuasit*. Inconcinne antem vulgo, *quod dissuasit, id ostentat.*

212. Vulg. *Maritumis moribus mecum experitur: ita meum frangit amantem Animum.* Sed putide Amor dicitur frangere amantem ani-

Neque, nisi quia miser ne eo pessum, ulla mi abest perdito pernicies:
Ita pater apud villam detinuit me hos dies sex ruri continuos,
Nec licitum interea est meam visere amicam. Estne hoc miserum memoratu?

MELAENIS

Eo facetus, quia tibi alia est sponsa locuples Lemnia t. t. c.
Habeas! Neque nos factione tanta, quanta tu, sumus;
Neque opes nostrae tam sunt validae, quam tuae: verum tamen
Haud metuo, ne iusiurandum nostrum quisquam culpitet;
Tu, iam si quid tibi dolebit, scies, qua doleat gratia.

ALCESIMARCHVS

Dî me perdant....!

MELAENIS

Quodcunque optas, tibi cupio contingere.

ALCESIMARCHVS

Si illam uxorem duxero unquam, mihi quam despondit pater!

MELAENIS

Et me, si uxorem tibi unquam filiam dedero meam.

mum, quod est mortuum interficere. Hoc sensisse videntur illi, qui reponerent *amentem*, ut V. C. a m. 1, et noster G, quamquam utrumque et *amantem* et *amentem*, pro glossemate est habendum delendumque, τὸ *meum* μονοσυλλάβως pronuntiandum.

213. *ne eo pessum*) Sic vv. edd., in his Iunt.; H et M, *ne oppessum*; G, *me oppressum*. Vulg., *non eo pessum*, ex interpretatione metroque minus expedito, cui magis etiam opitulaturus nunc reponam: *Neque, nisi quia miser ne eo pessum, ulla mi abest perdito pernicies*. De proceleusmaticis *Neque nisi* et in sequentibus *Ita pater*, *Neque lici*- vid. ad Amph. 356. Quod autem verbi *ulla* posterior syllaba acuitur, ne mireris, facient, opinor, quae nos ad Asin. 159.

214. *dies* pro monosyllabo est, sicut *scies* 220: vid. ad Amph. prol. 74.

221. G, *optas*. *Tibi velim* V. C. G, H, edd. vv., quod concinnius vulgato *velim tibi*. Langg.: — *optes*, *tibi cupio cont.*, quae lectio fraudem non prae se fert, altera prae se fert.

222. Libri *duxero mihi unquam*,

ALCESIMARCHVS

Periurare me patieris?

MELAENIS

Atque aliquanto facilius,
Quam me meamque rem perire et ludificari filiam.
Abi, quaere, ubi iuriiurando tuo satis sit subsidî:
Hic apud nos iam, Alcesimarche, confregisti tesseram.

ALCESIMARCHVS

Face semel periclum!

MELAENIS

Saepe feci, quod factum queror.

ALCESIMARCHVS

Redde mihi illam!

MELAENIS

Inter novam rem verbum usurpabo vetus:
Quod dedi, datum non vellem; quod reliquom est, non dabo.

ALCESIMARCHVS

Non remissura es mihi illam?

MELAENIS

Pro me responsa tibi.

corrigente Gulielmio Quaestt. in Cist. c. 1.

224. Vulg. inconcinne, *patiere.* Vidit Acid.

226. Pessime vulgatae edd.: *Abi quaerere* (vel *querere*), *ubi iurando tuo s. s. s.*, in quibus nulla comparet metri forma. Pall. 6 et H, *quaere*: plerique autem Pall., item G et H, *iuriiurando.*

231. *responsas*) Vulg. *responsa.* Sed Scioppius Suspp. Lectt. lib. V, epist. 19: «Nimio festivior erit lectio, *pro me responsas tibi.* q. d. quid opus est me dicere, quod non remissura sim, quum tu ipse dixeris? Sic vs. sq. *Non remittes? Me. Scis iamdudum omnem meam sententiam.* gemiuum plane illi, quod in sacris literis, *Tu dicis.*» Simili ioco Captiv. 893 sqq. *Recte et vere loquere. Sed neque vere tu neque recte adhuc Fecisti unquam.* STA. *Quod ego fatear, credin' pudeat, quom autumes?* et pullulat eiusmodi facetiis Comicus. Nihilominus pro vulgato *responsa* nunc propugno, ut eodem modo h. l. ipse sibi responsare iubeatur Alcesimarchus, quo versu sequente omnem Melaenidis sententiam scire iamdudum dicitur: nam qui sciret eam, poterat nimirum sibi ipse respondere de remittenda filia.

ALCESIMARCHVS

Non revortet?

MELAENIS

Scis iamdudum omnem meam sententiam.

ALCESIMARCHVS

Satin' istuc tibi in corde certum est?

MELAENIS

Quin ego commentor quidem;
Non edepol tua istaec dicta nunc in auris recipio.

ALCESIMARCHVS

Non? hem! quid agam?

MELAENIS

Igitur animum adversorte iam, ut, quid agas, scias.

ALCESIMARCHVS

At ita me dî deaeque, superi atque inferi et medioxumi,
Itaque me Iuno regina et Iovis supremi filia,

232. Vulg. *Non remittes? M, non revertes*, unde feci *Non revortet*, quod variandae orationi faceret.

233. Vulg.: AL. *Satin' tibi istuc in corde certum est?* ME. *Quin ego commentor quidem: Non edepol* etc. Et casu quidem factum, ut *in* praepositio ante *corde* omitteretur, quae servanda est, verbumque *tibi* μονοσυλλάβως pronuntiandum, quem locum perpurgare studui ad Amph. prol. 74. Sed quae respondet mulier *Quin ego commentor quidem*, quum frigide mihi dicta viderentur, reposueram, *Quin ego coagmento quidem*, ut per iocum, si quid sibi minus certum sit in corde, id magis se stabilire et quasi ferruminare diceret Melaenis. Nunc video, neque in his quidquam fuisse immutandum, sed mulierem se dicere *commentari*, h. e. de quavis alia re meditari secum, neque attendere ad verba miseri adolescentis.

235. Vulgo: AL. *Non? hem, quid agis?* ME. *igitur animum adverte, ut quid agas, scias.* aliud altero quaerente, altero respondente. Quod mecum reputans, quum in G reperissem, *hem quid ais?* in Langianis vero et 3 nostris veteribusque editionibus *iam* post *adverte*, satis probabiliter, ut opinor, locum reformaveram, reponendo: *N.? hem, quid ais?* ME. *Ig. an. adv. quid aiam, ut iam scias.* Nunc intelligo, sequendos mihi potius fuisse codices Langianos, *hem, quid agam?* exhibentes, quibus respondere verba Melaenidis *quid agas*, probe vidit Gulielmius Quaest. in Cist. c. 1. Legendum igitur, ut scribi iussi, non eliso *agam*, de qua re vid. ad Amph. 341. Nam quod τὸ *igitur* ad *agam* referendum censet Acidalius, non consentio. Caeterum similiter, monente eodem viro docto Divinatt. in Asin. c. 5, Noster Asin.

Itaque me Saturnus, patruos eius....

MELAENIS

Ecastor pater.

ALCESIMARCHVS

Itaque me Ops opulenta illius avia....

MALAENIS

Imo mater quidem.

ALCESIMARCHVS

Iuno filia et Saturni patruos, summus Iupiter...
Tu me delenis! propter te haec pecco!

MELAENIS

Perge dicere!

ALCESIMARCHVS

An ne etiam, quid consultura sis, sciam?

MELAENIS

Perge eloqui!

426: Li. *Non etiam.* Le. *Hem, non? Nunc si velis, da, commoda, homini amico;* Et Terentius Andr. 166: Da. *Non hercle intelligo.* Si. *Non? hem!* Da. *Non: Davos sum, non Oedipus.*.

240. Vulg. nullis numeris: *Iuno filia et Saturnus patruus et summus Iuppiter.* M noster omissa copula, *I. f. et S. patruus summus I.*

241-243. Hi versus ita leguntur in vulgatis, addito *ut* ante *etiam* versu 242. Sed Acidalius Divinatt. p. 156, « Continenter, *inquit*, omnia sunt Alcesimarchi praeter haec postrema, *Non remittam, definitum est.* Reliquis contemnificam et fastidii plenam meretricem, quae respondere non dignabatur, urget et instat assiduo, donec vocem et sententiam extorqueat. Sed inibi *consultura sis* male sensui quadrat, etiamque versui ipsi. Correxerim *consultaris.* quaerit enim, non quid consultura sit in futurum, quod ridicule quaerat, sed quid consultum apud se iam decreverit. Ita igitur rescribes: Al. *Iuno filia et Saturnus patruus et summus Iupiter. Tu me delenis, propter te haec pecco. perge dicere. An nec etiam, quid consultaris, sciam? perge eloqui.* Me. *Non remittam* etc. » Ita vir praestantissimus, cuius in sententiam hactenus eundum mihi olim existimavi, ut verba *Perge dicere*, *Perge eloqui*, Alcesimarcho tribuerem. Nunc neque id placet, quod dicere vel eloqui pergere iubetur, quae adhuc paucissima tantum, neque ad rem facientia, adolescenti est interlocuta, et sine causa in verbis *quid consultura sis* haesisse arbitror Acidalium. Probandi igitur primum libri, ista *P. d.*, *p. e.*, Melaenidi tribuentes, siquidem irridentis est eum loqui iubere, qui ita perturbatus sit, ut loqui nesciat deliraque omnia effundat; quod te sentire correctionibus tuis interpositis (*Ecastor pater, Imo mater quidem*) ostenderis. Deinde soloecismus di-

Non remittam! definitum est.

ALCESIMARCHVS

Enimvero, ita me Iupiter,
Itaque me Iuno et Saturnus; ita... Quid dicam, nescio,
Iam scio. Imo, mulier, audi, meam ut scias sententiam:
Di*vi* med omnes, magni*que* minutique et patellarii,
Faxint, ne ego dem vivos *vivae* savium Silenio,
Nisi ego teque tuamque filiam et me hodie obtruncavero,
Post autem cum primo luci cras nisi ambo occidero,
Et quidem hercle nisi pedatu tertio omnis ecflixero,
Nisi tu illanc remittis ad me! Dixi, quae volui. Vale.

MELAENIS

Abiit intro iratus. Quid ego nunc agam? Si redierit
Illa ad hunc, ibidem loci res erit, ubi odium occoeperit:

centis *quid consultura sis* pro *quid consulueris* ut in persona perturbationibus vacua reprehendendus, ita in persona moerore misere affecta deque statu deiecta suo non modo reprehendendus, sed etiam laudandus est, tanquam ἠθικὸς, sicut errores istos Alcesimarchi circa deos deasque nemo est qui culpet, sed approbamus eos tanquam aptissimos ad declarandum hominem in oblivionem sui suorumque omnium adductum. Amarissima autem cavillatione meretrix ubi eloqui iussit puerum, statim addit, *Non remittam! definitum est;* de qua sententia ut eam deducat, unicus sermonum Alcesimarchi finis. Haec igitur bene se habent omnia. Sed *ut* illud ante *etiam*, quod ne versus quidem fert sententiaque vix admittit, recte me puto delevisse. Ortum autem videtur ex sequente *et*- syllaba perperam geminata. Vid. ad Capt. 840.

246. sq. Vulg. deficientibus numeris: *Di me omnes magni minutique et patellarii Faxint, ne ego dem vivos savium Silenio.* De forma *Divus* monui ad Ba. 593. Altero versu Camer. et Lamb.: *F. n. e. d. vivos hodie sav. Sil.*

248. Vulg. versu durissimo (durissime enim, quamquam non sine exemplo, τὸ *filiam* pro δισυλλάβῳ haberetur) et ex interpretatione, ut opinor: *Nisi ego teque* (Langg. *te quoque*) *tuamque filiam meque hod. obt.* Monachiensis libri lectio *N. e. t. t. f. ego hod. obt.* correctionem sapit. De elidendo *i* posteriore in *filiam* vid. ad Amph. prol. 74.

249. *Postea autem primo l.*) Vulg. inconcinne, *Postea autem cum p. l.* Sed legendum potius, *Post autem c. p. l.*

250. Male libri, *Et equidem*. Sequor Dousam. *Et quidem* ad amplificationem pertinet. Saepe autem haec miscentur. Τὸ *omnis* priore brevi pronuntiandum est: vid. ad Cas. 699.

Illam extrudet, hanç uxorem Lemniam ducet domum.
Sed tamen ibo et persequar: amens ne quid faciat, cauto opust.
Postremo, aequa lege quando pauperi cum divite
Non licet, perdam operam potius, quam carebo filia.
Sed quis hic est, qui recta platea cursum huc contendit suom?
Et illuc paveo, et hoc formido: ita tota sum misera in metu.

LAMPADISCVS

Anum sectatus sum clamore per vias: i. s. II, 1.
Miserrumam habui! Vt illaec hodie quot modis
Sibi moderatrix fuit atque inmemorabilis!
Quot illi blanditias, quid illi promisi boni!
Quot admoenivi fabricas, quot fallacias,
In quaestione! Vix exsculpsi ut diceret,
Quia ei promisi dolium vini dare.

PHANOSTRATA. LAMPADISCVS. MELAENIS.

PHANOSTRATA

Audire vocem visa sum ante aedis modo i. s. II, 2
Mei Lampadisci servi.

LAMPADISCVS

Non surda es, hera:

258. Vulg. sententia et libris invitis *hic* pro *huc* legitur.
264 sq. Minus recte haec ita interpungunt: — *quot fallacias! In quaestione vix* etc.

Recte audivisti.

PHANOSTRATA

Quid agis hic?

LAMPADISCVS

Quod gaudeas.

PHANOSTRATA

Quid id est?

LAMPADISCVS

Hinc ex hisce aedibus paulo prius
Vidi exeuntem mulierem...

PHANOSTRATA

Illam, quae meam
Gnatam sustulerat?

LAMPADISCVS

Rem tenes.

PHANOSTRATA

Quid postea?

LAMPADISCVS

Dico ei, quo pactod eam ab hippodromo viderim
Herilem nostram filiam sustollere.
Extimuit.

MELAENIS

Etiam male horret corpus, cor salit:
Nam mihi ab hippodromo memini adferri parvolam
Puellam, eamque me mihi supponere.

PHANOSTRATA

Age, perge, quaeso te: animus audire expetit,
Vt gesta res sit.

275. Vulg. PH. *Extimuit tum illa?* ME. *horret corpus, cor salit*; sed in Pall., item M et veteribus editionibus, velut Mediol. Iunt., *E. t. i.* ME. *iam horret c. c. s.;* et in G, PH. *Hem timuit t. i.?* ME. *Iam male horret* etc. Quae reposui, *Extimuit. A* litera in *male* liquescit. Vid. ad Amph. prol. 74. *Etiam male* in vulgatis *Extimuit tum illa* latere arbitror. Certe neque *tum* neque pronomen ullam vim habent hoc loco modulumque glossatoris superare mihi videtur illud *male* in G.

278. Vulg. hiante versu, *A. p. quaeso, animus* etc. Tò *te* item praebuit G. Iunt., — *quaeso: nam animus* etc.

MELAENIS

Vtinam audire non queas!

LAMPADISCVS

Pergo illam subagitare blandis, benedicis
Dictis. Illaec Forti Fortuna fortius
Auris obturat. Ergo alumnam voco foras:

280–282. Locus lacer, qui in libris vetustioribus, quos sequuntur vulgo editores, sic se habet: LA. *Pergo* (G, *Perge*) *illa.........dictis: illaec te anus Forte* (G, *Fortuito*, ut edd. sequiores in his Camer. et Lamb.) .... *seras* (M, *seres*, Pal. 6, *foras*) *vocat. Nam illaec* etc. Quae alii aliter explevere; nam medias editiones, Iuntinam praesertim et Aldinam, nemo respicere dignatus est, quae quidem ita locum exhibent: LA. *Pergo illo, subagito blandis et benedicis Dictis. illaec forti fortuna fortius Aures obserat. ego Lemniam foras voco. Nam* etc. At non sic Acidalius, qui Divinatt. p. 157: «Quam hae, *inquit*, lectiones horum (dicit autem editores recentiores, inprimis Camerarium et Lambinum, quorum ille: *Perge illam his alloqui dictis: illaec anus Fortuito matrem ne se deseras vocat;* hic, peioribus etiam numeris, sed sententia paulo meliore: *Pergo. puellam his colloquor dictis: istaec anus Fortuito inventam, ne se deseras, vocat;* quam igitur hae duorum istorum editorum lectiones) concisae et abruptae, tam illa vetustiorum codicum laxa et fluxa, neque multo sane minus vitiosa: *Pergo illo. subagito blandis et benedicis Dictis: illaec* (Venetus hic inserit etiam *te anus*) *forti fortuna fortius Aures obserat. ego Lemnium foras voco: Nam illaec tibi nutrix est.* Horum ut omnia Plauti non germana, sic pleraque nec a glossis, meo quidem animo. Nam primum hoc, *subagito blandis et benedicis dictis*, quin Plauti sit, nemo persuaserit mihi: qui quidem Apuleium sciam eadem usum phrasi; cuius imitatione, nisi quae solemnis ipsi, Plauti? Apol. 2: *Cur autem tam absurdis tamque tabernariis blanditiis subagitarem, quem iidem aiunt versibus amatoriis satis scite lascivire?* *) — Deinde nec *aures obserat* esse Plautinum dubitem, etsi verba non memini in eam sententiam eadem: sententiam ipsam quidem memini crebriusculam. Supra hac fabula (234): *Non edepol istaec tua dicta nunc in aures recipio.* Epidico (326): *Neque ego id immitto in aures meas.* Scilicet ad verba servi claudebat anicula aures et velut obserabat. Iam *forti fortuna* et *Lemniam* perspicue quidem falsa, nata tamen magis ex dubia manuscriptorum lectione, quam ineptorum glossographorum inculcatione. *Foras voco* denique vel sententia probet: quae ex ratione oeconomiae vult, quum aniculam servus clamore per viam sectatus esset, eum eam insecutum ad ipsas aedes, atque ibi quum parum etiam proficeret, ipsam tandem puellam evocasse et ei rem totam, spe certa abalienandi, denarrasse. De re, quae geritur, et verbis in parte, quae libri veteres habent, sic esse, res ipsa

* Nequitia quoque τὸ *Subagitare* placuerit servulo et Plauto.

» Nam illaec tibi nutrix est: ne matrem censeas.
Ego te reduco et ad divitias revoco,

loquitur et verba pleraque consentiunt: caeterum ex lectionum omnium collatione locum ipsum concinnare, sic ut integer ad ipsum Plauti exemplum restituatur, insanus tantum conari audeat, sanus autem nemo vel sperare possit; tantum abest, ut quisquam omnium, nisi si plane divinus aut deus ipse, praestare. Nos tamen animi saltem gratia ludibundi tentavimus, an selectis undique verbis, quae maxime convenirent, explere sententiam et connectere versus possemus, atque in hunc modum quasi ferruminavimus: PH. *Age perge, quaeso: animus meus audire expetit, Vt res sit gesta.* ME. *Vtinam exaudire non queas.* LAM. *Ergo* (vel *Ego*) *illam subagito blandis et benedicis Dictis: at illaec fortius aures obserat. Ego puellam foras voco atque his colloquor: Illaec te anus fortuito inventam filiam, Fortuito matrem se, ne deseras, vocat. Nam illaec tibi nutrix est, ne matrem censeas.»* — Ita vir ingeniosus, quem singula quaedam huius loci bene expedivisse, sed in ponendo toto infeliciorem fuisse, quis miretur, quis vitio vertat? Erravit cum multis aliis; viam stravit solus, quam melius, si fieri possit, munire officium nostrum est. Non recte igitur verba *Forti Fortunu* in suspicionem nobis adduxisse videtur Acidalius, cum propterea, quia passim ap. scriptores obvia *Fors Fortuna;* tum autem ob lepidam Plautinoque dignam ingenio agnominationem, quae inest verbis *Forti Fortuna fortius;* tum quod difficilis duraque miseris hominibus audire solet haec dea, qua nulla inconstantior. Noster Asin. 704: *Vt consuevere homines, Salus frustratur et Fortuna.* Et Capt. 766: HE. *Respice.* ERG. *Fortuna quod tibi nec facit nec faciet.* Quidni hanc aures obserantem vel surdam fingere licuerit Comico? Bene igitur se habent ista in dubium vocata, neque ablativo *Forti* pro *Forte* offensum iri quemquam arbitror, qui vel legerit, quae nos ad Capt. prol. 16. Secundo loco peccavit Acidalius, quum vocem *Leniam* prorsus negligere maluit quam emendare. In qua *alumnam* facile agnovi, sicut *alumnum* in *idem unum* Curc. 668. Infra 485 Halisca: *Nam nostra alumna haec tua profecto est filia.* Horum igitur altero vindicato, altero correcto, caetera non multum negotii faciebant, nisi quis grave quiddam putet mutare *subagito* in *subagitare*, et τὸ *anus*, quod versui refragatur glossamque sapit, omittere cum Acidalio, pro *obserat* vero itidem metri causa reponere non absimile Horatianum *obturat*, et *Ergo* pro vulgato *Ego*, quae saepissime confunduntur. Asyndeto verborum *blandis, benedicis* si offendare, vide, sis, nos ad Capt. 336.

284 sq. Vulg. nullis numeris: *Ego te reduco et voco ad divitias, ubi Tu locere in luculentam familiam;* nec melius, qui vel *revoco* priore versu ex MS. Schobingeriano et mediis quibusdam editionibus, in his Iunt., vel *collocere* posteriore. Non poenitet coniecturae meae quam publicavi, quum verisimile sit, *te vocó* transiisse in *revoco:* sed verius nunc puto hoc: *Ego te reduco et ad divitias révoco, Vbi* etc. *Re* syllabam saepe produci in compositis, monui ad Asin. 375. Τῷ *ubi* alterum versum incipere, ipsa sententiarum concinnitas docet.

Vbi tu locere in luculentam familiam,
Vnde tibi talenta magna viginti pater
Det dotis. Non enim hic, ubi es, Tusco modo
Tute tibi indigne dotem quaeras corpore. »

PHANOSTRATA

An, amabo, meretrix illa est, quae illam sustulit?

LAMPADISCVS

Imo fuit. Sed, ut siet de ea re, eloquar.

286. Ne anapaestus sequatur dactylum (*Vnde ti- bi talen-*), quod invenustum, *Vnde* μονοσυλλάβως pronuntiari poterit, de quo loco vid. ad Asin. 770.

287. Vulg. *Non enim hic, ubi ex Tusco modo Tute tibi* etc., pendentibus verbis *Non enim hic*, ut in quibus neque *locere in luculentam familiam*, neque *dos tibi detur*, intelligi possit commode ex antecedentibus. Non igitur male me reposuisse censeo: *Non enim hic, ubi es, Tusco modo Tute* etc., praesertim quum haud sciam an nemo unquam veterum dixerit *ex modo* pro *modo*. Nam quod *Non* iungitur subiunctivo, similiter Terentius Hec. III, 2, 7: PAR. *Non visas, nec mittas quidem visendi causa quemquam*, ubi, quod reponit Bentleius, *Non visas?* eo sensu, quem vult, ne Latinum quidem est, sed dicendum vel *Num visas?* vel *Visas?* Neque aliter ac vulgo haec legisse veterem interpretem, verba eius declarant: «unam rem Sostrata consuluit, hic de duabus respondet: namque et illam non vult ingredi, et cavet, ne ipse mittatur.» L. Valla Elegantiarum lat. ling. lib. III, cap. 28: «Hic nos Quintilianus (I, 5, 50) admonet, ne pro illo *Ne feceris* dicamus *Non feceris*: quia alterum negandi est, alterum vetandi. Ideoque *Ne* cum prima persona singularis numeri nunquam coniunctum invenimus ob eamdem causam, propter quam imperativum caret prima persona in singulari, quia nemo sibi soli imperat aut vetat. Vnde frequenter legimus *Ne timuerimus*, *ne timeas*, *ne timueritis*, *ne timeant;* nunquam autem *Ne timeam* (nisi *Ne* pro *Vt non*), sed *Non timeam*, *non ausim*, *non sperem*, *non timuerim*, *non speraverim*, *non crediderim*, id est Timere, audere, sperare, credere non possum aut non debeo. Ita in aliis personis, ut idem Quintilianus: *Non expectes, ut statim gratias agat, qui sanatur invitus; id est Expectare non debes* etc. Vides igitur, frustra de soloecismo sollicitum fuisse optimum Richardum, quem dum fugit, incucurrit; itemque nos h. l. recte coniunxisse verba *Non quaeras*, h. e. Quaerere non debes, quomodo apud Afrum Parmeno *Non visas*, h. e. Visere non debes, quod consulentis est, quae persona decet servos. Nec praetulerim equidem, quod cuivis in mentem veniat: ....*Non enim hic, ubi es, Tusco modo Tute tibi indigne dotem quaeres corpore*, etsi futura saepius commutata cum similibus subiunctivis haud nesciam. Acidalius pendenti sententiae retro lecta enim particula succurrebat, ut scriberetur: *Non mane hic*; cui non consentio.

290. Vulgatae versu nihili: *Imo*

Iam perducebam illam ad me suadela mea.
Anus ei amplexa est genua, plorans, obsecrans,
Ne deserat se: eam suam esse filiam;
Seque eam peperisse, sancte adiurabat mihi.
Istanc, quam quaeris, inquit, ego amice dedi
Meae, quae educaret eam pro filiola sua;
Et vivit, inquit. Vbi ea est? inquam extempulo.

PHANOSTRATA

Servate me, divi, obsecro!

MELAENIS

At me perditis!

PHANOSTRATA

Quo illanc dedisset, exquisisse oportuit.

LAMPADISCVS

Quaesivi, et dixit, meretrici huic Melaenidi.

MELAENIS

Meum elocutust nomen! interii oppido!

LAMPADISCVS

Vbi elocuta est, ego continuo interrogo:
« Vbi habitat? inquam. Duc ac demonstra mihi. » —
« Avecta est, inquit, peregre hinc habitatum. »

MELAENIS

Obsipat

meretrix fuit; sed ut sit, de ea re eloquar. Ab interprete adscriptum *meretrix*. Servari autem potest receptum *sit* ea lege, ut sequens, sub ictu positum, *de* monosyllabum non elidatur. Vid. ad Amph. 149.

298. Vulg. PHA. *Servate me, dei, obsecro.* Codd. *di* vel *dii*. *Dei* vel *dii* semper μονοσυλλάβως pronuntiatur apud Comicos; ubi δισυλλάβως opus est, forma *divi* usurpatur, de qua vide ad Ba. 593.

299. Vulg. *Quoi illam*, synaloepha rarissima, de qua monui ad Capt. 79. MSS. et vv. edd. fere, *Quo illam dedisset*, recte: vid. ad Aul. 146 sq.

301. *oppido*) Ita Iunt. Ald., ut Hic saepius, velut Amph. 143, Asin. 269, Aul. 362. Vulg. versu imperfecto: ME. *Meum elocutus est nomen: interii.*

302. Vulg.: *Vbi elocuta est, ego continuo anum interrogo.* Bene Acidalius Divinatt. in Plaut. p. 159: « Vt numeris obsequar, excludo vocem *anum*, quae nec ad sensum necessaria, et glossema videtur. »

Aquolam.

LAMPADISCVS

« Quo avecta est, eo sequemur. Sicne agis
Nugas? Peristi! Ne hercle hoc longed! » Institi
Instare usque adeo, donec se adiurat mihi
Iam anus monstrare.

PHANOSTRATA

At non amissam oportuit.

LAMPADISCVS

Servatur; sed illaec se quandam aibat mulierem
Suam benevolentem convenire etiam prius,
Conmune quacum id esset sibi negotium;
Et scio venturam.

MELAENIS

Me indicabit et suas

305. *Aquolam*) Sic Iunt., prisce. Vulg. *Aquulam*; V. Ç. H, M, *aculam*. Vid. ad Cas. 449. Caeterum vulgo libri perverso numero: .... *sequemur. siccine Agis nugas?* etc. H et M, *sie ne*; G, *sic me*.

306. Absurde codices: — *ne hercle hoc longe, destiti Instare usque adeo, donec* etc. « Scrupulus, *inquit Gronovius*, est in eo *destiti instare*. Non enim destitit, sed perseveravit in urgendo, donec extorsit anui, quod volebat. » Tentat igitur, *persisti Instare*; sed infeliciter. Scripti fere, — *longe. dedisti*, editores pro arbitrio *nec destiti, non destiti, ni hercle hoc edisseris* etc. Legendum non inficeta agnominatione, — *longed. Institi instare*. Vid. ad Amph. prol. 149. Fefellit compendium, *longedīstiti*. *Insistere* cum infinitivo passim legitur.

307. Vulg. ....*donec se adiurat anus Iam* (Iunt. Ald. *Eam*) *mihi monstrare*. porrecta syllaba *-rat* in *adiurat* ante vocalem, ut pro *adiuravit* positum videatur, sicut *cantat* pro *cantavit* Aul. 576, ubi vide quae annotamus. Huiusmodi contractione quia nusquam alibi Hic utitur, transponenda verba existimavi.

308. Vulg. deficiente numero: *Iam mihi monstrare*. PHA. *At non missam oportuit*. Reposuimus *amissam*, nec tamen refragabimur, si quis potius iudicet *monstrared*. Vid. ad Amph. prol. 149.

312 sqq. MSS. et vv. edd.: ME. *Me indicabit et suas Ad meas miserias alias*. Vulgatum *addet* pro *alias* est a Camerario, quod quo sensu dicatur, non admodum perspicio. *Miserias* vocat facta sua et lenae, quae aeque male atque hoc cecidere. Haec indicaturam omnia totasque ipsarum vitas narraturam dicit anum illam, matrem Gymnasii.

Male item vulgo: PHA. *Fac me consciam*, quum scripti fere praeferant *faciant*, V. autem C, *faciem*. Reponerem *Fac iam consciam*, nisi

Ac meas miserias alias.

PHANOSTRATA

Fac me consciam,
Quid nunc vis facere me?

LAMPADISCVS

Intro abi, atque animo bono es.
Vir tuos si veniet, iube domi opperirier,
Ne quaestioni mihi sit, si quid eum velim.
Ad anum recurro ego rursum.

PHANOSTRATA

Lampadio, obsecro,
Cura!

LAMPADISCVS

Perfectum ego hoc dabo negotium.

PHANOSTRATA

Deos teque spero.

MELAENIS

Eosdem ego, ut tu abeas domum. —
Adulescens, adsta atque audi!

LAMPADISCVS

Men', mulier, vocas?

MELAENIS

Te.

LAMPADISCVS

Quid negotî est? nam occupatus sum ampliter.

MELAENIS

Quis istic habitat?

LAMPADISCVS

Demipho, dominus meus.

statim sequeretur, *Quid nunc vis facere me.* V. C.: *Facien' consciam*, quod recepi.

316. Vulg. *in quaestione — sit*, quod alio ac quo hic opus est sensu dicitur. Abest autem praepositio V. C. Langg. H et M. *Quaestioni* Pall. H M et vv. edd., in his Sarrac. Mediol. Iunt., probante Scioppio Suspp. Lectt. III, 15. V. C. et editio princeps *quaestionem*; vv. quaedam edd., *in quaestionem*.

319. Vulg. debiliore numero, *ut abeas domum*. Vid. ad Amph. 355.

321. In G τὸ *sum* omissum, haud male: vid. ad Amph. 168.

MELAENIS

Nempe istic est, qui Alcesimarcho filiam
Suam despondit in divitias maxumas?

LAMPADISCVS

Is ipsust.

MELAENIS

Ehodum, quam vos igitur filiam
Nunc quaeritatis alteram?

LAMPADISCVS

Ego dicam tibi:
Non ex uxore gnatam uxoris filiam.

MELAENIS

Quid istuc verbi est?

LAMPADISCVS

Ex priore muliere
Nata, inquam, meo hero filia est.

MELAENIS

Certe modo
Huius, quae locuta est, quaerere aibas filiam.

LAMPADISCVS

Huius ergo quaero.

MELAENIS

Quo modo igitur, obsecro,
Haec est prior, quae nupta nunc est?

LAMPADISCVS

Conteris
Tu tua me oratione, mulier, quisquis es.
Medioxumam quam duxit uxorem, ex ea
Nata haec est virgo, Alcesimarcho quae datur.

325. Libri, *Is ipsus est.* Nugas agunt VV. DD., Langianorum *Ipsipsus est* tuentes tanquam purum putum Plautinum. *Ehodum* iidem codd., quod placuit etiam Meursio, estque sane ex usu Comicorum: vidd. Parei lexic. h. v. et indices Terentii. Vulg. *Eho tu.*

326. *dicam*) V. C. et Langg., *deiciam*, quod *deicam* pro *dicam* initio fuisse puto.

329. MSS. *certo*; G, *certon eo.*

Ea uxor diem obiit. Scis?

MELAENIS

Teneo istuc satis;
Sed ego illud quaeso confragosum, quo modo
Prior posterior et posterior sit prior?

LAMPADISCVS

Prius hanc conpressit, quam uxorem duxit domum;
Prius gravida facta est, priusque peperit filiam;
Eam postquam peperit, iussit parvam proiici;
Ego proieci eam; alia mulier sustulit;
Ego inspectavi; herus hancce duxit postibi.
Eam nunc puellam filiam eius quaerimus.
Quid nunc supina sursum in coelum conspicis?

MELAENIS

I nunc ïam istuc, quo properabas: nil moror:
Nunc intellexi.

LAMPADISCVS

Dîs hercle habeo gratiam:
Nam ni intellexes, nunquam credo amitteres.

MELAENIS

Nunc mihi bonae necessum est esse ingratiis,
Quamquam esse nolo: rem palam esse intellego:

336. Vulg. versu vix expediendo: *Ea uxor diem abiit. Iam scis.* ME. *T. i. S. Iam* abest Pall., ubi a vetere codice discesseris, tribusque nostris, item editionibus antiquis; Langg. *ante obiit* exhibebant, quo item signo spurium agnoscitur, siquidem errare solent glossemata. *Scis?* pro *Scisne?* sicut Asin. 46, ubi videnda nostra annotatio, Mil. 1352 etc.

337. Vulg. *quaero;* sed M noster, *S. e. istuc quaeso* etc. *Quaeso* antiquis idem τῷ *quaero* significasse, Festus auctor est.

338. Vulg. inconcinne: *Prior posterior sit et posterior sit prior.* Tò *et* omittunt vv. edd.

339. *uxorem*) Vid. supra ad 69.

342. Vulg. *Ego eam proieci; alia m. s.*

343. *E. i.; duxit herus hanc postibi*) Vulg. laborante versu: *Ego inspectavi; herus hanc duxit postibi.* H, *herus modo h. d. p.* Malim nunc, *herus hancce d. p.*, ut sub ictu ponatur *hanc*, verbum grave. Vid. ad Amph. 138.

348. *Intellexes* pro *intellexisses*, Vid. Pareani lex. Mantiss. v. *Syncope*.

Nunc egomet potius hanc inibo gratiam
Ab illis, quam illaec indicet me. Ibo domum,
Atque ad parentes reducam Silenium.

MELAENIS. ALCESIMARCHVS. SILENIVM.

MELAENIS

Rem elocuta sum tibi omnem: sequere, mea Silenium, t. t. c. III.
Vt eorum, quoiam esse oportet te, sis potius, quam mea.
Quamquam invita te carebod, animum ego inducam tamen
Meum, ut illucce, quod tuam in rem bene conducat, consulam.

353. *reducam*) Ita Pall. et 3 nostri, item vv. edd., sicut modo, *ibo*, non *eo*. V. C. *reduco*, quod arripuerunt editores. Scioppius Suspp. Lectt. I, 9 in V. C. se legisse testatur: *A. a. p. suos reduco Sil.*, sed negat Pareus ibi reperiri. Certe in Iunt. Ald. legitur istud *suos*, sed malae notae est seque traduxit Scioppius, quum talem versum nobis propinaret pro iambo senario: *atque ád | parén | tes suós | redú | co Silé | nium.* Nam prima syllaba nominis *Silenium* porrecta est: Lucretius IV, 1162: *Simula Σιληνή ac Satyra est, Labiosa φίλημα.*

354. Vulg. turbatis numeris: *sequere me, mea Silenium.* Alterutrum, *me*, vel *mea*, versum respuere intellexit Acidalius. Similiter infra 394 vulgatae: *Itaque petulantia mea me animi miseram habet*, et Trin. 1: *Sequere me, mea gnata, ut munus fungaris tuum*, ubi τὸ *mea* tollendum esse vidimus.

356 sq. versibus claudicantibus, posteriore praesertim (nam priori *carebod* reponendo succurreris): *Q. i. t. carebo, animum ego inducam tamen. Vt illud quod tuam* etc. Iunt. et Ald.: — *carebo, meum animum* etc., quod placebat Acidalio; sed quid tunc fiet sequente versiculo μετεώρῳ? H quoque praebet τὸ *meum*, sed post *animum*. Licebit id commodissimo, ut opinor, loco collocare, principio versuum horum posterioris, ut legatur: *Quamquam invita te carebod: animum ego inducam tamen Meum, ut illucce, quod tuam in rem bene conducat, consulam:* nimis enim suaviter ad aures accidit *tamen* in fine versus ubi saepe, praesertim in extremis sententiis, locum id habere apud Hunc monui ad Amph. 386, et

Nam hic crepundia insunt, quicum te illa olim ad me detulit,
Quae mihi te dedit, parentes ut cognoscant facilius.
Accipe hanc, Halisca, cistellam: agedum pulta illas foris:
Dic, me orare, ut aliquis intus prodeat. Propera ocius!

ALCESIMARCHVS

Recipe me ad te, Mors, amicum et benevolum!

SILENIVM

Mater mea,
Periimus miserae!

ALCESIMARCHVS

Vtrumne hac me feriam, an ab laeva, latus?

MELAENIS

Quid tibi est?

SILENIVM

Alcesimarchum non vides ferrum tenentem? t. t.

ALCESIMARCHVS

Ecquid agis? remorare! lumen linque!

SILENIVM

Amabo, adcurrite, t. t. c.
Ne se interimat!

ALCESIMARCHVS

O salute mea salus salubrior,
Tu nunc, si ego volo seu nolo, sola me, ut vivam, facis!

---

illucce pro *illud* a me inductum item antiqui usus est, quem illustratum vide, sis, ad Amph. 138.

358. *quibuscum*) Malim *quicum* eodem sensu, prisce, et similiter infra 387. Cf. Capt. 936.

359. *Quae mihi te dedit*) Sic bene G meus: nam vulgo *te* desideratur.

361. Vulg. *Dic me orare, ut aliquis intus prodeat propere ocius.* Plerique Pall. et nostri H M, *propera.*

362. Hoc versu nova scena infit in plerisque Pall. et M. Pall. autem et Langg. et H cum Monachiensi libro non *Recipe*, sed *Accipe*, quod probat I. Gulielmius Quaestt. in Cist. c. 2: «nam id verbum, *inquit*, hospitiis et invitationibus conviviorum servit. unde illa vulgata *lepide accipere*, *pulcre acceptus*. et hic adolescens ad mortem tanquam in hospitium devorti se velle ait.» Nihil definio.

363. Vulg. *Vtrum*, minus expedito versu, nisi vocem ἀνεκθλίπτως

MELAENIS

Hau! voluisti istuc severum facere?

ALCESIMARCHVS

Nil mecum tibi:
Mortuos tibi sum: hanc, ut habeó, certum est non amittere:
Nam hercle iam ad me adglutinandam totam decretum est dare.
Vbi estis, servi? Occludite aedis pessulis, repagulis, i. t.
Vbi ego hanc tetulero intra limen.

MELAENIS

Abiit; mulierem abstulit.
Ibo, persequar ïam illunc intro, ut haec ex me sciat
Eadem, si possum tranquillum facere ex irato mihi.

pronunties; sed sane praestat legere *Vtrumne*. Sin alteram rationem ineas, vide, quae nos ad Amph. 341.

368. *Hau*) Codd. fere, *Haud* vel *Aut*, Pal. 6 *Ah*, G *At*, H *An*. Bene editores *Hau*, quo etiam Afer usus est semel et Hic saepius: vid. Parei lexicon Plaut. h. v. Nec spreverim tamen *Au*, quod frequentius usurpatur latetque fortasse in *Aut*, lectione Palatinorum 3 et 4; quamquam neque aspirata litera negotium facessere debet reputanti, quae nos ad Asin. 24.

370. Similiter Terentius Andr. 883: *Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?* Noster metaphoram frequentat. Aul. 755 sq.: *Ita mihi ad malum malae res plurimae se adglutinant.* Et Men. 256: *Postilla extemplo se adplicant, se adglutinant.*

371. Hic versus potius habendus est pro iambo t., tum quia id metri genus vehementius est trochaïco decetque ex abrupto ac magno spiritu servos evocantem; tum quia priorem syllabam τοῦ *estis* corripi durum est, quo facto opus esset, si versum pro trochaïco, quales quidem reliqui sunt huius scenae, haberemus.

372 sq. Vulg. prorsus inconcinne: *Vbi hanc ego tetulero intra limen.* ME. *abiit, abstulit Mulierem. ibo persequar iam illum intro*, etc. Τοῦ *ibo* alterum versum incipere ipsa nos sententiarum concinnitas iubet. *Persequar* syllabam extremam sequente vocali litera producit: vid. ad Amph. prol. 38.

LAMPADISCVS. PHANOSTRATA.

LAMPADISCVS

Nullam ego me vidisse credo magis anum excruciabilem, t. t. c. IV, 1
Quam illaec est: quae dudum fassa est mihi, quaene inficias eat?
Sed eccam heram video! Sed quid hoc est, haec quod cistella hic iacet
Cum crepundiis, nec quemquam conspicor alium in via?
Faciundum est puerile officium: conquiniscam ad cistulam.

PHANOSTRATA

Quid agis, Lampadio?

LAMPADISCVS

Haec cistella numnam hinc ab nobis domo est?
Nam hinc ab ostio iacentem sustuli.

PHANOSTRATA

Quid nuntias
Super anu?

LAMPADISCVS

Scelestiorem in terra nullam esse alteram:
Omnia infitiarier ea, quae dudum confessa est mihi.

376. — *quaene inficias eat?* Vid. ad Aul. 389.

377. Dum non recordor, pronomen *hoc* passim corripi ante vocalem, copulam temere omisi, ut versui scilicet opituler, qui sanissimus est. Legendum, ut in libris omnibus: *Sed eccam heram video! Sed quid hoc est, haec quod cistella hic iacet* etc. Itidem de metro solliciti videntur fuisse, qui τὸ *haec* excluderent, quod abest nonnullis Palatinis, G et vv. edd., in his Iuntinae.

383. *O. ire inficias ea*) Verba transposui, ut *inficias* sub ictu poneretur. Vulgo *inficias ire*; MSS., etiam nostri, et edd. vv., *infitiare*. Malim nunc: *Omnia infitiarier ea*, *quae* etc. Vel legendum, *Omnia infitiared ea*, *quae* etc. Τὸ *infitiare* codicum servavit etiam Pareus. et in lexico Plaut. h. v. ex Glossis profert:

Nam hercle ego illam anum inridere me ut sinam? Satiust mihi
Quovis exitio interire!

PHANOSTRATA

Dì, obsecro vostram fidem!...

LAMPADISCVS

Quid deos obsecras?

PHANOSTRATA

Servate nos!

LAMPADISCVS

Quid est?

PHANOSTRATA

Crepundia
Haec sunt, quicum tu extulisti nostram filiolam ad necem!

LAMPADISCVS

Sanane es?

PHANOSTRATA

Haec sunt profecto!

LAMPADISCVS

Pergin'?

PHANOSTRATA

Haec sunt!

LAMPADISCVS

Si mihi
Alia mulier istoc pacto dicat, dicam esse ebriam.

PHANOSTRATA

Non ecastor cassa memoro. Nam, obsecro, unde haec gentium,
Aut quis deus obiecit hanc ante ostium nostrum? Quasi
Dedita opera, in tempore ipso Spes mihi sancta subvenit.

« *Infitiat*, ἀπαρνεῖται. Priscianus p. 799 Putsch.: « Multa, *inquit*, similiter ancipiti terminatione in una eademque significatione protulerunt antiqui, ut *partio* et *partior*, *munero* et *muneror* etc.» Vid. ad Amphitruonem vs. 82.

387. *quibuscum*) Vid. supra ad 358.

HALISCA. LAMPADISCVS. PHANOSTRATA.

HALISCA

Nisi quid mi opis dî dant, disperii, neque, mi unde auxilium expetam, habeo: t. t. IV, 2
Ita petulantia me animi miseram habet, quae in tergum meum ne eveniat,
Male formido, si hera mea sciat, tam socordem *me* esse, quam sum.

393–95. Vulg. nullis numeris neque oratione satis latina: *Nisi quid mi opis Di dant, disperii: neque unde auxilium expetam habeo. Itaque petulantia mea me animi miseram habet: Quae in tergum meum ne veniat, male formido: Si hera mea sciat, tam socordem esse, quam sum.* Et ita quidem Camerarius haec divisit, nec melius Pareus, codices scripti alius aliter, nullus bene. Quorum in H quidem primi duo versus ita digesti sunt: *Nisi quid mi opis di dant, disperii, Neque unde auxilium expetam habeo;* ubi anapaestum dim. facile suspicere; sed eo recepto, quid fiet reliquis *Neque unde* etc.? Quum igitur MS. Meurs. et edd. Iunt. Ald. praeferre viderem, *neque unde auxilium mihi aut praesidium exp. hab.*, verbum *praesidium* quidem ex similibus locis, ubi haec iunguntur (velut Rud. 567 legitur: *Auxili, praesidi, viduitas nos tenet*), transcriptum putavi, pronomen vero non spernendum duxi, sed fulciendo versui recipiendum. Porro illud *Itaque* et numeros evertit, neque sententiae congruit, quum non longior aliqua vel narratio vel disputatio hisce versibus concludatur, ubi locum habet *Itaque*, sed iis causa indicetur, quamobrem perditam et ab omni auxilio exclusam se dicat mulier, petulantia ac socordia, qua factum, ut cistulam, commissam sibi a domina, amitteret. Atqui causas rerum gestarum gerendarumve passim indicet *Ita* apud veteres, praesertim Plautum. Aul. 360 sq.: *Neque ego unquam, nisi hodie, ad Bacchas veni in Bacchanal coquinatum: Ita me miserum et meos discipulos fustibus male contuderunt., Totus doleo atque oppido perii:* ita *me iste habuit senex gymnasium; Neque ligna usque ego gentium praeberi vidi pulcrius.* Itaque *omnis excegit foras* etc. Qui locus diversam utriusque particulae potestatem sub uno adspectu ponit. Mil. 166 sqq. PA. *Nescio quid malefactum a nostra huic familia est, quantum audio:* Ita *senex talos elidi iussit conservis meis.* Et ibidem paulo post: ...... PA. *Quis homo vidit?* PE. *Tuos conservos.* PA. *Qui is homo est?* PE. *Nescio:* ita *abripuit repente sese subito.* Quumque interdum *Ita* usurpetur pro *Itaque*, velut itidem Mil. 153: Ita *sublinetur os custodi mulieris.* et Cas.

Quamne in manibus tenui atque accepi hic ante aedis b. t.
Cistellam? Vbi ea sit, nescio; nisi, ut opinor,
Loca haec circiter excidit mihi. b. tr.
Mi homines, mi spectatores, facite indicium, si quis vidit, t. t.
Quis eam abstulerit, quis sustulerit, et, hac an illac iter institerit!
Non sum scitior, quae hos rogem aut quae fatigem, b. t.

705; Ita *nunc pudeo atque* ita *nunc paveo atque* ita *ridiculo sumus ambo: Itaque* natura sua, quum ante dictis aliquid additum iri indicet coniungens *que* particula, causa vero non consequens aliquid est, sed antecedens, pro *Ita* nunquam usurpari potest. Reponendum igitur vi sententiae *Ita* h. l., quod in *Itaque* mutatum fuerit, ex quo τελείᾳ στιγμῇ distinguere perperam coepere post *habeo* versu praecedente. Iam quod *eveniat* reposui pro vulgatarum soloeco isto *veniat*, suasu Acidalii feci, qui Divinatt. in Plaut. p. 162: «Plane, *inquit*, scribendum *ne eveniat*. Id enim compositum idem est cum *expetendi* verbo, de quo ad Amphitruonem (430). Ovidius Heroid. Acont. Cydipp. (vs. 127 sq.): *Inque caput nostrum dominae periuria quaeso Eveniant: poena tuta sit illa mea.*» Cf. Parei lexic. Plaut. h. v. Denique versu 395 *sciat* μονοσυλλάβως pronuntiandum est vel elisa ι litera vel loco consonae usurpata: vid. ad Amph. prol. 74. *Me* vero pronomen *socordem* inter et *esse* positum quam facile obliterari potuerit, praesertim in scriptura continua, nemo, ut opinor, est, quin videat. Et ita quidem correctiones huius loci nostras videmur asseruisse.

398. *circitĕr*) Vid. ad Amph. prol. 38.

400. Male libri: *Si quis eam abstulerit, quisve sustulerit.* Non erat dubium, quin aliquis cistellam abstulisset, quum nusquam ea conspiceretur; sed quis fur fuisset, id quaerebat mulier. Legendum igitur *Quis eam abstulerit*, sicut in simili causa legitur Aul. 669, et versus potissimum gratia neque ineleganti asyndeto, praesertim in tanta animi perturbatione, *quis sustulerit*, quamquam nec μονοσυλλάβως pronuntiatum *quisve* reprehenderim. Vid. ad Asin. 770 et de asyndeto ad Capt. 336. Priorem syllabam τοῦ *illac* corripi extremo versu, ubi debiliores eius vires, quia durius mihi videtur, malim usitatissima ellipsi, de qua vid. Horat. Tursell. v. *An* §. 4, et utroque, *hac* atque *illac*, sub ictu posito: *Quis eam abstulerit, quis sustulerit, et, hac an illac iter institerit.* Nam sane ab interprete additum videtur *utrum* ante *hac*. Proceleusmaticum (*-tulerit et*) qui mirabitur, legat velim quae nos ad Amph. 356. Langg., — *abstulerit, quis eam tulerit* etc.

401. I. Gulielmius Verisimilium III, 23, probante Acidalio: «*Sed nonne ecastor ego sum multo inscitior, hos quae rogem atque fatigem, Quae semper malo muliebri sunt lubentes.* Ita o. l. veteres (in Brixiana ed. ita legi ait Taubmannus), ut testati sunt alii. Verum est aut veri saltem non

Qui semper malo muliebri sunt lubentes.
Nunc vestigia hic si qua sunt, noscitabo:
Nam si nemo hac praeteriit, postquam intro abii, as. ex b. d. et i. h.
Cistella hic iaceat. Quid «hic»? Periit, opinor.
Actum est! ilicet me infelicem et scelestam!
Nulla est, neque ego sum usquam! b. d.
Perdita perdidit me! — Sed pergam ut coepi; tam quaeritabo: t. t.
Nam et intus paveo et foris formido: ita nunc utrobique metus me agitat.
Illo homines sunt misere miseri: t. d.
Ille nunc laetus est, quisquis est, qui illam habet, c. t.
Quae neque illi ipsi quidquam usui est, mihi potest c. t.
Esse. Sed me moror, quom hoc ago secius.
Halisca, hoc age: ad terram adspice; dispice; as. ex b. (d. et t. h.
Oculis investigans astute augura.

dissimile, scripsisse Plautum *mulo inscitior*, quod adagionem urbanum et politissimo poëta dignum redolet: nam ita mulos παροιμιωδῶς nominabant stupidos et hebetes καὶ ἀναισθήτους. Catullus (83): *Mule, nihil sentis.* »

402. Nota locutionem *Lubentem esse* re aliqua pro *Gaudere*.

404. Vulg. soloece: *nam si nemo hac praeteriit, — Cistella hic iaceret.* Aut dicendum, *si nemo hac praeteriisset, — cist. hic iaceret*; aut, *si nemo hac praeteriit, cist. hic iaceat.* Sic passim errari monuimus ad Amph. 332. Reponendo *iaceat* etiam metrum posterioris versus prioris aequatum est, de quo dixi ad Amph. 422. Verba *Quid hic* recte interpretatur Taubmannus: «Quid hic iacere dico? Imo perpetuo periit.» Vid. Parei lexic. Plaut. v. *Quid, quare, propter quid.* Elidendum autem *Quid* metri causa: vid. ad Amph. prol. 74.

408. *tam* pro *tamen*: vid. ad Ba. 1135 sqq.

409. *Nam* non elidendum: vid. ad Amph. 149; sed *o* in *foris* liquescit, ut passim fieri monui ad Amph. prol. 74.

410. *miseri*) H. e. *mali*, sicut Graeci sua δύστηνος, μέλεος et similia usurpant. Vidd. Ruhnkenii epist. critt. p. 139, nos ad Terent. Andr. 855.

412. Insulse libri: *Q. n. illa illi q. u. e.*

413. Vulg. inconcinne, *memet.* Perperam iteratum mihi videtur *me* pronomen.

414. Vulg. metro everso, *aspice et dispice.* Nisi asyndeton hic usurpasset Noster, etiam in proximis dixisset, *et oculis investigans astute augura.*

LAMPADISCVS

Hem, hera...

PHANOSTRATA

Hem, quid est?

LAMPADISCVS

Haec est...

PHANOSTRATA

Quis?

LAMPADISCVS

Quoi haec excidit cistella. as. ex 3 i. h.
Certe eccum locum signat, ubi ea excidit. as. ex b. d. et t. h.

PHANOSTRATA

Adparet.

HALISCA

Sed is hac iit: b. d. claus.
Hac video socci vestigium in pulvere. c. t.
Persequar hac. In hoc iam loco cum altero
Constitit, nec provorsum iniit hac. Hic stetit.
Hinc illuc exiit. Hic concilium fuit.
Ad duos attinet. Sed qui sunt? Attate,
Singulum video vestigium! Hic se meis
Turbo obiecit modo oculis.

Sed amat eam figuram. Vid. ad Capt. 336, et de metro ibid. ad 428 sqq.

416. Vid. de hoc metri genere ad Amph. 422.

422. Vulg. verba *Hic meis turbo oculis modo se obiecit* (nam sic legitur) post *Constitit* inculcantur, causa quidem non apparente, cur turbinem oculis suis obiectum dicat mulier. Constiterit sane ille cum alio: quid tum postea? si ut constitere, ita etiam discedunt, clare distinguendis utriusque vestigiis: nihil hic erroris. Sed mox, ubi rursus singulum vestigium videt, h. e. unius, non amplius duorum, sicut antea, ibi locus querelae illi. Iamque et metri ratio constat, quam in vulgatis aegre expedias. De traiectis in Hoc versibus vid. ad Asin. 18 sqq. Caeterum versus reponi iussit priscae monetae verbum *provorsum* pro vulgato *prorsum*.

424. *Sed qui sunt?* Vulg. *hi qui sunt?* sed plerique Pall. item H, M et vv. edd., *Si quis*, vel *Si qui*, Pall. 3, *Ii quis*, G, *liquet*, ut facile *s* et *l* li-

Sed is hac abiit. Contemplabo. Hinc huc iit; hinc nusquam abiit. Actum 1. t.
Rem ago! Quod periit, periit: corium meum cum cistella. Redeo intro. 428

PHANOSTRATA

Mulier, mane: sunt, qui te volunt conventam.

HALISCA

Quis me revocat? i. t. c.

LAMPADISCVS

Bona femina et malus masculus volunt te.

HALISCA

Postremo ille 432
Plus, qui vocat, scit, quid velit, quae ego, quae vocor: revortor.
Ecquem vidisti quaerere hic, amabo, in hac regione
Cistellam cum crepundiis, quam ego hic amisi misera?
Nam dudum ut adcucurrimus ad Alcesimarchum, vitam
Ne suam interimeret, *tum puto* timore *mi* excidisse.

terae miscentur. Iam *Si* et *Sed* confundi, monuimus ad Terent. Heaut. prol. 13.

427. Vulg. inconcinne, *Contemplabor*. Frequentat activam formam Noster: vid. Parei lexicon v. *Contemplo*.

432. Male Gulielmius et Dousa inter *te* et *Postremo* ista, tanquam a serva dicta, inculcabant ex Nonio, quibus in fragmentis locum dedi: *Malum aufer, bonum mihi opus est.* Huc ea non pertinere, vel metrum erat indicio.

436. Vulg. inconcinne, *accurrimus*. Caeterum V. C. 3 nostri et vv. edd., in his Mediol. et Iunt., *se* pro *suam*, ex interpretatione, ut opinor, quum nescio quis verbis *vitam suam*, *se* adscripsisset, tanquam idem significans. Quod plerique codd. *vita* pro *vitam*, vel virgulam supra *a* ponendam neglexere scribae, vel positam non agnovere.

437 sqq. Libri vetusti haec tantum: .... *Alcesimarchum, ne suam vitam Interimeret, tum* .... *imore* .... *excidisse Cistellam*. LA. *Haec mulier* .... *amus, hera, parumper.* Quae sic explevit Camerarius, « dux gregis ille »: ....*A., n. s. v. Interimeret, tum mihi puto prae timore hic excidisse Cistellam.* LA. *haec mulier nostra est. quin operam damus, hera, p.* Et de reponendo quidem verbo *timore*, convenit mihi cum viro optimo. Caeterum cur nostra vocetur *mulier*, parum intelligo; certe familiaris Lampadioni non est. Sed omnino in hoc versu me non explet corrector, quem versum ita quidem typis describi iussit Sarracenus: LA. *Cistellam haec*

Disperii misera! quid ego herae dicam, quae me opere tanto
Servare iussit, qui suos Silenium parentes
Noscere potesset facilius, quae herae supposita est parva,
Quam quaedam meretrix ei dedit?

LAMPADISCVS

Nostram haec rem fabulatur.
Hanc scire oportet, filia tua ubi sit, signa ut dicit.

HALISCA

Nunc eam volt suae matri et patri, quibus nata est, reddere ultro.
Mi homo, obsecro, alias res geris: ego tibi meas res mando.

LAMPADISCVS

Istuc ago, atque istuc mihi cibust, quod fabulare;

mulier quaeritat. camus, hera, parumper; in quo agnoscere mihi videbar, quod dedi versu 430: *Cist. h. m. quaeritat. Adeamus, h., p., Ad-* syllabam a simili, quae antecedit, raptam arbitratus: itaque anteriore quodam loco haec ponenda duxi, ubi nondum cistellam quaeri, ex ipsa Haliscae oratione constaret, neque aptiorem illo facile inveniri posse mihi persuadebam. Nunc amplio, dum de fide istius lectionis Sarraceniae constiterit, versumque hunc eo loco, quo vulgo legitur, et lacerum utrumque potius quam male interpolatum, ediderim. Nisi quis audiendum putet Meursium, ex suo codice, quicum verbo tenus concinunt Iunt. Ald., ista proferentem, in quibus captum agnoscas librariorum et inprimis editorum veterum, velut Angelii (nam de codice MS. Meursii quam mihi res dubia videatur, significavi ad Aul. 782 sqq.), ultra iambos senarios trochaicosque tetrametros catalectos raro sapientium: ...... *misera? nam dudum Vt ad Alces. istuc omnes accurrimus, Capillo scisso* (Iunt. Ald. *cisso*) *atque excissatis auribus Tumultuantem, ne se vita interimeret, Timore puto excidisse cistellam mihi.* (Iamque omissis illis laceris *haec mulier ... amus, hera, parumper*, continue:) *Disperii misera* etc. Ex his quae laudantur a Nonio v. *Excissatum*, in Fragmentis posui; reliqua idem est indicasse et iudicasse.

438. Vulg. parum concinne: *D. m. q. ego meae h. d.* etc. similiterque mox, *herae meae supposita est parva*, ubi quidem pronomen abest G.

440. Vide praecedentem annotationem. Vulg. autem: *Facilius posset noscere*, quae, offensus minus recto accentu verbi *Facilius* (vid. ad Amph. 203), transposui, quum mussitanda essent, ut alia huiusmodi nonnulla apud Hunc et Afcum. Quod medio in versu pyrrhichius (*-scere*)

Sed inter rem agendam istam herae huic respondi, quod rogabat;
Nunc ad te redeo. Si quid est opus, dic, impera.

HALISCA

Et tu.

LAMPADISCVS

Quid quaeritabas?

HALISCA

Mi homod et mea mulier, vos saluto.

PHANOSTRATA

Et nos te. Sed quid quaeritas?

HALISCA

Vestigium hic requiro,
Qua aufugit quaedam, nescio, *quam dicam*.

PHANOSTRATA

Quid id *est*?

LAMPADISCVS

Quidnam est?

HALISCA

Nescio, alienum*ne hoc ego*, *anne* familiarem memorem.

est pro iambo, vid. ad Amph. 1. Cf. 442.

447. Inepte libri, non immisso personae nomine: .... *Si quid est opus : dic, impera et tu. Quid quaeritabas?* Paulo melius vv. edd.: ..... *impera. et tu*, vel *impera. Et tu.* Civiliter compellata mulier nota illa formula *Si quid est opus*, *impera*, de qua dixi ad Aul. 101, par pari ut referat, respondet, *Et tu*, h. e. Et tu dic et impera, si quid opus est; quomodo salvere iussi respondere solent *Et tu salveto, et valere: Et tu vale*, vel breviter; *Et tu.* Vid. ad Cas. 104.

450 sq. Lacunosi etiam hic codices, qui fere haec dant: *Qua aufugit quaedam nescio quo.* PH. *quid id quidnam* est *Alienum.........et memorem familiarem.* Supplevit Camerarius: *Q. a. q. n. quo mihi.* PH. *q. i., q. id n. e.?* HA. *A. quod damnum afferat et moerorem familiarem.* Non omnino male, ut hoc furtum cistellae damno afficere dicatur Silenium, monumentis iam orbatam, quibus agnosci possit, moerorem vero afferre familiarem, h. e. qui pertineat ad familiam Haliscae inprimisque ipsam ancillulam, quae perdidit cistellam. Sed iusto audacior ista est mutatio, longeque lenior medicina, quam loco nos fecimus. Neque inficete, opinor, dubitare se ait mulier, alienam an familiarem, h. e. quam ipsa vel sui accipiant, iacturam hanc dicat, quum amissio cistellae aeque ingrata esset futura dominae suae et Silenio. Ma-

LAMPADISCVS

Mala merx, hera, haec et callida est.

PHANOSTRATA

Ecastor ita videtur.

LAMPADISCVS

Imitatur nequam bestiam et damnificam.

PHANOSTRATA

Quamnam, amabo?

LAMPADISCVS

Involvolum, quae in pampini folio intorta implicat se:
Itidem haec exorditur sibi *hic* intortam orationem.
Quid quaeritas?

HALISCA

Cistella mi hic, mi adulescens, evolavit.

LAMPADISCVS

In caveam latam oportuit.

HALISCA

Non edepol praeda magna!

LAMPADISCVS

Mirum, quin grex venalium in cistella infuerit una.

PHANOSTRATA

Sine dicat.

LAMPADISCVS

Si dicat quidem.

PHANOSTRATA

Age tu, loquere, quid ibi infuerit.

HALISCA

Crepundia una.

LAMPADISCVS

Est quidam homo, qui illam ait se scire, ubi sit.

lim autem nunc, τῷ *alienum* non refecto: *Nescio, alienumne hoc ego, anne familiare memorem.*

452. G, *Mercis*, h. e. *mercas*, prisce. Charisius Institutt. gramm. 1, p. 27 Putsch.: «Feminini generis haec: *Lanx*, *lex*, *lens*, *laus*, *lis*, *lux*, *mens*, *merx*. Sallustius *merces* dixit.

455. Tò *hic* additum a Pareo ad fulciendum versum, cui sic quoque opituleris, ut vel reponas *sibid*, vel vocem *hanc* non elidas. Vid. ad Amph. prol. 149, Amph. 341.

458. *grex venalium*) Cf. Aul. 404.

HALISCA

At pol ille ad quandam mulierem, si eam monstret, gratiam ineat. 461

LAMPADISCVS

At sibi ille quidam volt dari mercedem.

HALISCA

At pol illa quaedam,
Quae illanc cistellam perdidit, quoidam negat esse quod det.

LAMPADISCVS

At enim quidam argentum expetit.

HALISCA

*At enim expetit nequid*quam.

LAMPADISCVS

At pol ille quidam, mulier, in nulla opera gratuita est.

PHANOSTRATA

Commodo loquelam iam tibi. 465

HALISCA

Num proderis?

PHANOSTRATA

Confitemur,

461. *ad quandam mulierem — gratiam ineat*) Ita 3 libri nostri et vv. edd., in his Mediol. Iunt., quod lectius vulgato *a quadam muliere — g. i.*

464. Libri haec tantummodo: LA. *At enim ille quidam* (V. C. *quam*) *argentum expetit*. Camerarius versu ὑπερμέτρῳ: LA. *A. e. i. q. a. e.* HA. *at neequicquam argentum expetit*.

466. Inepte edd. vulgatae: *Commoda loquelam tuam: tibi nunc proderit confitemur Cistellam habere*. Iamdudum loquelam suam commodavit, h. e. locuta est, Halisca, ut non sit, quod id eam facere iubeat Phanostrata. Deinde verba *tibi nunc proderit confitemur* absurdiora etiam sunt: nam quomodo tandem, quaeso, cistellam habere, h. e. possessio cistellae, prodesse potest ei, qui iam eam non habet? Laxe pro more suo explicat Taubmannus: «Tuae iam erant vices respondendi servo meo; sed eas tu mihi nunc commoda tuo bono.» MSS. et vv. edd. non *Commoda*, sed *Commodo*, *Quomodo*, *Commendo*, et loco τοῦ *proderit* vel *prodens*, ut MSS., vel *proderis*, ut fere edd. vv. Inde non adeo difficile erat coniicere Plauti manum, siquidem nihil aptius huic loco est, quam ut, ineptiis servi fatigata, iam propius ad ancillam accedat Phanostrata, seque ipsam colloqui cum ea velle si-

Cistellam habere.

HALISCA

At vos Salus servassit! Vbi ea nunc est?

PHANOSTRATA

Salvam eccam! Sed ego rem meam magnam confabulari
Tecum volo: sociam mihi te adopto ad meam salutem.

HALISCA

Quid istuc negotî est, aut quis es?

PHANOSTRATA

Ego sum illius mater,
Quae haec gestitavit.

HALISCA

Hiccine tu ergo habitas?

PHANOSTRATA

Hariolare.
Sed, quaeso, ambages, mulier, mitte atque hoc age: i. s.
Eloquere, unde haec sunt tibi, cito, crepundia.

HALISCA

Mea haec herilis gestitavit filia.

LAMPADISCVS

Mentire: nam mea gestitavit, non tua.

PHANOSTRATA

Ne obloquere.

LAMPADISCVS

Taceo.

PHANOSTRATA

Mulier, perge dicere.
Vbi ea est, quae gestitavit?

gnificet. Cui Halisca, *Num proderis?* h. e. num id ex usu erit meo, an pari modo atque hic servus tuus, me ludificabere? Solaturque eam Phanostrata verbo plano ac vero, quale matronam decet: *Confitemur cistellam habere.* Redeundo igitur ad codicum scripturam veterrimorum adscribendisque personarum notis, quas temere vel addi vel omitti in scriptis constat (vid. ad Aul. 281), restituisse hunc locum videor.

473. Synchysis. Vid. ad Amph. 378.

HALISCA

Hic in proxumo.

PHANOSTRATA

Istic quidem edepol mei habitat viri gener.

LAMPADISCVS

Nae...

PHANOSTRATA

Obloquere rursus? — Perge porro dicere.
Quot annos nata dicitur?

HALISCA

Septemdecim.

PHANOSTRATA

Mea est!

LAMPADISCVS

Ea est, annorum *numerum* ut attulit.

PHANOSTRATA

Quod quaeritabam, filiam inveni meam!

478. Hunc versum inter et sequentem ineptissime ista ex Prisciani libro IV inculcat Lambinus, quae in fragmenta retulimus, quum ab hoc quidem loco non modo sensa eorum, sed etiam metrum abhorrere intelligeremus: LA. *Adhinnire equulam possim ego hanc, Si detur sola soli. Nam ita mustulentus aestus narcis attigit.* Quae etiam in Iunt. et Ald. leguntur, sed versu 481, post *Mea est.* Repertus est, qui invento cumulum adderet, Dissaldaeus, ex eodem Prisciani loco haec proferens istisque addens: HA. *Me respondere postulas? iniurium est. Stipulari semper Me ultro oportet a viris, eum quaestum facio.* Quae sic enarrat: « Ait Halisca iniuriam sibi fieri a Lampadisco, quod prior eam sollicitaverat, quae ultro soleat rogare viros, atque inde quaestum facere. Decet haec oratio meretriciam ancillam. » Decet fortasse, praesertim foediorem, quam quae ultro expetatur a fututoribus. Sed quid haec omnia ad rem praesentem? Sane tibi, o bone, insusurrarim Flacci ista: Nunc non erat his locus.

480. *Septemdecim*) Ita, vel *Septem decem*, MSS. et edd. vv., *non Septem et decem*, ut vulgatae.

481. Libri versu excorde: PH. *M. e.* LA. *e. est..........us annorum attulit.*

482 sqq. Haec vulgo sic ordinantur, in quibus, quae a libris veteribus absunt, latioribus literarum interstitiis excudi iussi: HA. *Quod quaerebas, repperisti: iam quaero meam.* LA. *At pol hae suas nactae sunt, quaero tertiam.* (Hi duo versus non leguntur in Iunt. et Ald.) PH. *Quod quaeritabam* etc. Sed facile intelligitur, eodem tenore dici

HALISCA

Quid? quon*iam tuam invenisti*, iam quaero meam?

LAMPADISCVS

At pol, si haec duas sunt nactae, quaeram tertiam!

HALISCA

Nam nostra alumna haec tua profecto est filia,
Et reddituṛa *hera* est tibi, et ea gratia
Domo profecta est. Caeterum ex ipsa, obsecro,
Exquaeritote: ego serva sum.

PHANOSTRATA

Aequom postulas.

ista Phanostratae *Mea est!* et haec, *Quod quaeritabam, filiam inveni meam.* Iamque, ubi matrona se, quod perdiderit, reperisse dixit, locus est iocis servuli et ancillae, *Iam quaero meam* (cistellam), *Iam quaero tertiam* (puellam aliq am, quae caput mecum limet). Quod versum *At pol* 497 inter et 499 inculcavi, nunc factum nollem, poenitetque etiam olim placitae correctionis. Sed probabiliter mihi videor reposuisse *Quid? quoniam tuam invenisti, iam quaero meam?* ut civiliter quaerat ancilla, an inventa Phanostratae filia sibi iam liceat videre, quid cistella sua factum sit. Quae si vera divinavi (vix autem aliud quidquam vel loco huic vel personae convenit), apparet iam, similiter traiectos esse versus 484-493, ut primum pluribus argumentis serva confirmet, revera istam puellam esse Phanostratae filiam, deinde obsecret matronam, ut cistula sibi reddatur sua. Neque magis ad eum locum, ubi positos eos inveni, pertinent versus 494 sq., sed ibi illos inseri consentaneum est, ubi cistellam servae reddidit Phanostrata: siquidem, si recte conieci, ratio illis versibus redditur, cur non neganda Haliscae fuerit cistella, quia per fidem crediderit (sibi, Phanostratae), quaecunque de Silenio scivit, *ne bene merenti sit malo benignitas.* Nam vulgo hoc ordine haec exhibentur, servae, nescio quo sensu, tributis verbis *Aequom – benignitas: ....inveni meam.* HA. *Aequom est tenere, per fidem quod creditum est,* (istud *tenere* a Camerario additum est: nam vv. libri h. l. lacunosi) *Ne bene..... Nostra haec alumna est tua p. f.* (*Nam* addidi ex more Plauti, ad sententias iungendas) *Et reddittura hera est tibi tuam: et ea gratia* (*hera* abest libris, sed probabiliter insertum est. Tò *tuam* non legitur in H, recte: nam versum impedit) *Domo......... Exquiritote..................* (V. C. *Exqueritote.* Vid. ad Amph. 28.) HA. *Illius..... Sed istanc.....* PH. *Quid fit, ...* (Langg. *tene tibi*, probante Scioppio Suspp. Lectt. 3, 7. Equidem hoc ex versu 493 petitum censeo proboque vulgatum, *quod tuum est, teneas tuum*, h. e. teneas, quia tuum est.) PH. *At.........* *Da.......* PH. *Tibi auscultabo. Tene tu cistellam tibi. Abeamus intro* etc.

HALISCA

Illius ego istanc esse malo gratiam.
Sed istanc cistellam te obsecro ut reddas mihi!

PHANOSTRATA

Quid fit, Lampadio?

LAMPADISCVS

Quod tuom est, teneas tuom.

PHANOSTRATA

At me huius miseret.

LAMPADISCVS

Sic faciundum censeo:
Da isti cistellam et intro abi cum istac simul.

PHANOSTRATA

Tibi auscultabo. Tene tu cistellam tibi
(Aequom est) *prod illo*, per fidem quod creditum est,
Ne bene merenti sit malo benignitas.
Abeamus intro. Sed quod est nomen tuae
Dominae?

HALISCA

Melaenis.

PHANOSTRATA

I prae; iam ego te sequar.

497. Vulg. inepta repetitione, *I, i. prae.* Omittunt alterum *i* Pall. C II et vv. edd.

DEMIPHO. LAMPADISCVS.

DEMIPHO

Quid negotî hoc est, quod homines fabulantur per vias,
t. t. c. V.
Filiam mihi esse inventam? et Lampadionem me in foro
Quaesivisse aiunt.

LAMPADISCVS

Here, unde is?

DEMIPHO

Ex senatu.

LAMPADISCVS

Gaudeo,
Tibi mea opera liberorum esse amplius.

DEMIPHO

Enim non placet:
Nil moror, aliena mi opera fieri pluris liberos.
Sed quid istuc est?

LAMPADISCVS

Propera ire intro huc ad adfinem tuom:
Filiam tuam iam cognosces. Intus ibidem uxor tua est.
Abi cito!

DEMIPHO

Praevorti hoc certum est aliis rebus omnibus.

499. Vulg. *Quid hoc negoti est, quod omnes homines fabulantur per vias*, quod servari potest, modo *Quid* elidatur et τοῦ *omnes* corripiatur prior syllaba. Vide ad Amph. prol. 74, Cas. 699. Abest *omnes* Iunt. et Ald.

502. Vulg. *Etenim non placet*, quod item ferendo est, quamquam elegans et ex usu Plauti, quod reposui, *Enim. Sed enim* placet Gulielmio Quaestt. in Cist. cap. 2; sed profecto nihil mutandum est.

GREX

Ne exspectetis, Spectatores, dum illi huc ad vos exeant:
t. t. c.
Nemo exibit: omnes intus conficient negotium;
Vbi id erit factum, ornamenta ponent; postidea loci,
Qui deliquit, vapulabit; qui non deliquit, bibet.
Nunc, quod ad vos, Spectatores, reliqüom relinquitur,
More maiorum date plausum postrema in comoedia.

CVRCVLIO

DRAMATIS PERSONAE

PALINVRVS, *servos.*
PHAEDROMVS, *adolescens.*
LENA, *anus.*
PLANESIVM, *virgo.*
CAPPADOX, *leno.*
COCVS.
CVRCVLIO, *parasitus.*
LYCO, *trapezita.*
CHORAGVS.
THERAPONTIGONVS, *miles.*

ARGVMENTVM

Curculio missu Phaedromi ivit Cariam,
Vt petat argentum; ibique eludit anulo
Rivalem, scribit atque obsignat literas.
Cognoscit signum Lyco, ubi vidit, militis:
Vt amicam mittat, pretium lenoni dedit.
Lyconem miles ac lenonem in ius rapit;
Ipsus sororem, quam peribat, reperit,
Oratu cuius Phaedromo nuptum locat.

Vs. 1. Vulg.: *C. missus P. it Cariam.* Et ita quidem libri vetusti, qua scripti, qua impressi, nisi quod Langianos *missu* pro *missus* exhibuisse narrat Pareus, quomodo Trin. 1103 legatur *allegatu meo;* quod tamen negatur a Gulielmio et Taubmanno. Aeque bellum nobis versum propinat Angelius, Iuntinae curator editionis, hunc: *Curculi* | *o mis* | *sus a* | *Phaedromo it* | *in Ca* | *riam.* quem temere secuti Aldus, Camerarius, alii. Quamquam Camerarius quidem in annotatione ad h. l. « Primum, *inquit*, argumenti versum mendosum esse, certum est. Sed omnino existimo paulo sic rectius lectum iri, ut subscripsimus: *Curculio parasitus Phaedromi it in Cariam.* » Sed haec medicina, seu verborum seu metri rationem habeas, deterior etiam Angeliana, quia violentior, nec tamen magis quidquam proficiens. Sic autem illo seculo in re metrica versati erant etiam doctissimi, in quibus optimus Ioachimus: vicisse se arbitrabantur, si versus iustum haberet pedum numerum, « legitimumque sonum digitis callebant, non aure. » Longe melius I. Gulielmius Quaestt. in Curc. c. 1: *Curculio missu Phaedromi it in Cariam.* « Missu, *inquit*, ut iussu, ductu, ausu, infinita alia. » Sed *in* praepositio non erat arcessenda ex mediae aetatis libris; verum *it* in *ivit* resolvendum, quod suasit Gruterus. Caeterum recte Camerarius: « Haec Caria quae sit, aut ubi terrarum sita, quaerendum, quo ille undeque redire potuerit quatriduo. Sic enim ait adolescens (204): *Parasitum misi nudius quartus Cariam Petere argentum. is hodie hic aderit.* Nam in Cariam Ioniae Epidauro navi veniendum fuit, neque tam brevis traiectus esse potuit. »

2. Vulg. *ibi ille eludit a.* Sed libri vv. pronomen non agnoscunt.

3. Pessimo exemplo Gronovius Ernestiusque, *obsignavit*, quae lectio et inconcinna, et ne unius quidem libri veteris suffragio adiuta.

PALINVRVS. PHAEDROMVS. PVER.

PALINVRVS

Quo ted hoc noctis dicam proficisci foras i. s. I,
Cum istoc ornatu cumque hac pompa, Phaedrome?

PHAEDROMVS

Quo Venus Cupidoque imperat suadetque Amor.
Si media nox est, sive est prima vespera;
Si status condictus cum hoste intercedit dies;
Tamen est eundum, quo imperant, ingratiis.

PALINVRVS

At tandem... tandem...

PHAEDROMVS

Tandem es odiosus mihi.

PALINVRVS

Istuc quidem nec bellum est nec memorabile:
Tute tibi puer es: lautus luces cereum.

PHAEDROMVS

Egon' apicularum congestum opera non feram,
Ex dulci oriundum, melculo dulci meo?

Vs. 1, *ted.* Vid. ad Amph. prol. 149. Etiam Terentii Eun. 1021, Heaut. 739, Phorm. 260, 405 *d* literae, separandarum vocalium gratia verbis olim addi solitae, vestigia visus mihi sum deprehendere.

3. Frustra Iunt. Argent., *imperant.* Petitum hoc, opinor, ex versu 6.

11. Vulg. *melliculo*, voce nihili. Vid. ad Cas. 675.

PALINVRVS

Nam quo te dicam ego ire?

PHAEDROMVS

Si tu me roges,
Dicam, ut scias.

PALINVRVS

Si rogitem, quid respondeas?

PHAEDROMVS

Hoc Aesculapi fanum est.

PALINVRVS

Plus iam anno scio.

PHAEDROMVS

Huic proxumum illud ostium occlusissumum.
Salve! Valuisti usque, ostium occlusissumum?

PALINVRVS

Caruitne febris te heri vel nudius tertius,
Et heri coenavistine?

PHAEDROMVS

Deridesne me?

PALINVRVS

Quid tu ergo, insane, rogitas, valeatne ostium?

16. Inconcinne libri, *valuistin'*. Omitti solet *ne* particula interrogativa. Vid. ad Cist. 336. Sic autem vel compellare, quos ex intervallo viderent, vel inquirere de absentibus solebant. Aul. 138, *Quid tu? recten' atque, ut vis, vales?* Ba. 154, *Nempe recte valet?* Ibidem 213, *Benene usque valuit?* Epid. 15, *Quid ais? perpetuon' valuisti?* Merc. 934, *Salve, mi sodalis Eutyche. Vt valuisti? Quid parentes?* Ad quae fere respondetur *Vsque, ut vides*, sicut Most. 439, vel *Sustentatum est sedulo*, seu *Sustentavi sedulo*, ut Stich. 446, 560. Vid. etiam Taubmannus ad h. l.

17 sq. Recte has servi quaestiones eo pertinere putant, quod herus insanire homini videbatur. Delirare enim interdum et mentis errore affici solere homines ex febre aut ex longo ieiunio, quo saevi etiam redduntur. Theocritus XV, 148: .... πεινᾶντί γε μήδεποτ' ἐνθῃς: esurienti quidem nunquam occurras. Et scriptor scenae Amphitruoni suppositae *Di vostram* vs. 45: *Vetus est adagium: Famis et mora bilem in nasum conciunt.* Inde statim servulus: *Quid tu ergo, insane, rogitas, valeatne ostium?* Notabis autem enallagen in verbis *Caruitne te febris.*

PHAEDROMVS

Bellissumum hercle vidi et taciturnissumum:
Nunquam ullum verbum mittit; quom aperitur, tacet;
Quomque illa noctu clanculum ad me exit, tacet.

PALINVRVS

Numquid tu, quod te aut genere indignum sit tuo
Facis, aut inceptas facere facinus, Phaedrome?
Num tu pudicae quoipiam insidias locas,
Aut quam pudicam oportet esse?

PHAEDROMVS

Nemini,
Nec me ille sirit Iupiter!

PALINVRVS

Ego item volo.
Ita tuom conferto amare semper, si sapis,
Ne id, quod ames, populus si sciat, tibi sit probro.
Semper curato, ne sis intestabilis.

20. Pall. H M, *vide;* Pal. 6, *B. ergo vide e. t.;* G, *B. ergo unde e. t.* Non improbarem equidem hanc lectionem, *Bellissumum hercule vide et taciturnissumum*, nisi quod ostium a se salutatum ait Phaedromus, quia id viderit, tanquam hominem obvium sibi factum, et bellissimum quidem et taciturnissimum.

21. Vulg. *muttit*, quod ex versu 94 videtur ductum. Pall. et nostri H M, *mittit;* etiam Langiani *mutit*, quod eodem modo explicari potest.

27. *Iupitĕr*) Vide ad Amph. prol. 38. Noli enim sic dimetiri: *Iu | piter. E | go item | volo*, siquidem paribus trochaïcorum, imparibus iamborum regionibus amantur pedes τετράσημοι, sicut monui ad Amph. 355.

28. *amare*) H. e. *amorem*, quomodo verbum proprie dictum pro nomine usurpare solent Graeci: vid. ad Ba. 124. Persius Sat. VI, 38 sq.: *Ita fit, postquam sapere urbi Cum pipere et palmis venit nostrum hoc maris expers;* h. e., ni fallor: Ita fit, postquam sapientia graeca cum pipere et palmis venit nostram hanc in terram, Italiam. *Maris* enim *expers* recte dicatur ὁ χέρσος, qui aquis marique adeo opponitur; neque improbanda mihi videtur haec explicatio propterea, quod affectati quiddam in se habet: nam eius quidem vitii non omnino immunis, me iudice, hic poëta.

30-32. Male hoc ordine haec leguntur in vulgatis: *Semper curato, ne sis intestabilis: Quod amas, amato testibus praesentibus.* PH. *Quid istuc est verbi?* PA. *Caute ut incedas via.* PH. *Quin* etc. Si ita scripsisset Plautus, Phaedromum dubitan-

PHAEDROMVS

Quid istuc est verbi?

PALINVRVS

Caute ut incedas via:
Quod amas, amato testibus praesentibus.

PHAEDROMVS

Quin leno hic habitat.

PALINVRVS

Nemo hinc prohibet nec vetat
Quin, quod palam est venale, si argentum est, emas.
Nemo ire quemquam publica prohibet via.
Dum ne per fundum septum facias semitam,
Dum ted abstineas nupta, vidua, virgine,
Iuventute et pueris liberis, ama quidlubet.

PHAEDROMVS

Lenonis haec sunt aedes.

PALINVRVS

Male istis evenat!

PHAEDROMVS

Qui?

PALINVRVS

Quia scelestam servitutem serviunt.

PHAEDROMVS

Obloquere!

PALINVRVS

Fiat maxumed.

PHAEDROMVS

Etiam taces?

tem fecisset de potestate verborum *Quod amas, amato testibus praesentibus*, quae meridiana luce clariora. Sed τὸ *intestabilis* scrupulum iniicere adolescenti poterat, quem eximit Palinurus statim addita interpretatione, *Quod amas*, etc. Sic passim errari, monui ad Asin. 18 sqq.

38. *Iuventute* extrita *u* litera pronuntiandum: vid. ad Amph. prol. 90.

39. *haec*) Bene sic H: vid. ad Amph. 138. Vulg. interpretantes, *hae*. *Male* pro monosyllabo est: vid. ad Amph. prol. 74. Pessime autem vulgatae edd. *eveniat*, quod dudum est quum antiqui usus metrique inprimis gratia correxit Muretus.

41. Vulg. *maxume*. Pareus de se,

PALINVRVS

Nempe obloqui me iusseras.

PHAEDROMVS

At nunc veto.

Sed (ita, ut iam occoepi dicere) eii ancillula est...

PALINVRVS

Nempe huic lenoni, qui hic habitat?

PHAEDROMVS

Recte tenes.

— *maxume*. PH. *Etiam tu taces?*

43. Vulg. inconcinne neque satis ex usu Nostri in hoc genere: *Id uti occoepi dicere, ei ancillula est.* Liber Sambuci MS. ap. Gulielmium Quaestt. in Curc. c. 1, *Inducias occepi*, unde Gulielmius coniiciebat legendum esse *Inde, ut iam occepi.* Sed Acidalius Divinatt. p. 105: «Plautinum, *inquit*, et Comicum magis est *Ita uti iam occepi dicere.* Sic enim de integro ordiuntur interruptam narrationem pertexturi. Poenulo (341): *Ita ut occepi dicere, Lenulle, de illac pugna.* Sticho (553): *Ita ut occepi narrare vobis, cum hic non adfui.* Simul autem eodem versu versus causa *eii* scribes *i* geminato, quod Plauto solens, ut prior syllaba producatur.» Ita vir doctissimus, nec male: nam Stichi quidem loco non facile quisquam ei concedet, ita, ut vult, legendum esse; sed Poenuli recte ab eo laudatus est, similiterque etiam Rud. 965 habes: *Ita, ut occepi dicere, illum, quem* etc. et Trin. 859: *Ita, ut occepi, si animum advortas, dicam.* Nihilominus aliam viam ut insisterem, movit me libri H, a me collati, lectio haec, *pa. Si Indutiaſ occepi dicere phe ei* etc. h. e., ni fallor: Sed ita ut iam occepi etc., siquidem *Sed* et *Si* saepissime miscentur, velut item Ovidii Metamm. XIII, 507 vulgo legitur *si finita*, at in codice satis bonae notae Berolinensi, quem versavimus, recte, *set finita*; et contra Terentii Heaut. prol. 13 *Si* pro vulgato *Sed* reponendum esse vidit Bentleius; *ita* vero et *ind* quam sint similia in scriptis, quamque proclive fuerit, literae *m* finalis formam, qualis conspicitur in multis medii aevi libris, habere pro *s* mimuto, non est, quod doceam. Elegans autem illud *Sed*, iungendis orationibus serviens et scriptorum Comicorum quavis pagina recurrens, ut monui ad Amph. 938. Pers. 515: *Sed, ut occepisti, ex tabellis nosce rem.* Pseud. 1007: *Sed, ut occepisti, perge operam experirier.* Stich. 553: *Sed (id, quod occepi narrare vobis) dum* etc. ubi libri soloece, *Sed ita quod occoepi* etc. Et similiter Poen. 1087: *Sed illut, quod volui*......... Sic igitur locum hunc emendandum censui, quum praesertim Mureto, optimo harum elegantiarum iudici, iam olim placuisse scirem, *Sed ita ut occoepi* etc. Caeterum *Indutias* pro *Id uti etiam* Pall., noster G, et vv. edd., in his Mediol. Iunt. Argent.; M, *Inditias.*

44. Malim numero meliore, *qui hic habet. Habere* pro *Habitare* pas-

PALINVRVS

Minus formidabo, ne excidat.

PHAEDROMVS

Odiosus es.
Eam volt meretricem facered. Ea me deperit;
Ego autem cum illa facere nolo mutuom.

PALINVRVS

Quid ita?

PHAEDROMVS

Quia proprium facio: amo pariter simul.

PALINVRVS

Malus clandestinus est amor; damnum est merum.

PHAEDROMVS

Est hercle ita, ut tu dicis.

PALINVRVS

Iamne ea fert iugum?

PHAEDROMVS

Tam a me pudica est, quasi soror mea sit, nisi
Si est osculando quidpiam inpudicior.

PALINVRVS

Semper (tu scito) flamma fumo est proxuma.
Fumo conburi nil potest, flamma potest.
Qui nuculeum e nuce esse volt, frangit nucem;
Qui volt cubare, pandit saltum saviis.

sim Noster: vid. Parei lexic. Plaut. h. v. Quamquam et *Hic* adverbium corripi interdum suspicor apud Comicum. Vid. ad Amph. prol. 140.

45. Vulg. *Minus formidabo, ne exedat.* Taedet ineptiarum, quas hic effutiunt viri docti, dum ineptum pro apto vendere se posse putant. Pal. 3 et Salmasiani libri prope verum, ille, *excadat*, hi, *excedat;* rectissime autem H noster a manu prima, *excidat*, sicut olim quoque Langiani. Lipsius Antiqq. Lectt. I, 21: «Scribendum, inquit, *formido ne excidat.* Quum herus diceret *Recte tenes*: servus ludificans in verbo *Tenendi*, Nimirum, inquit, metuo ne elabatur.» Legit autem Lipsius, *Nimis formidabo*, quod praeferunt Pall. 5, nostri G M et vv. edd., in his lunt.

55. Vulg. *nucleum;* sed Langiani prisce, *nuculeum*. Vid. ad Capt. 576.

PHAEDROMVS

At illa est pudica, neque dum cubitat cum viris.

PALINVRVS

Credam, pudor si quoiquam lenoni siet.

PHAEDROMVS

Imo ut illam censes? Vt quaeque illi occasio est
Subripere se ad me: ubi savium oppegit, fugit.
Id eo fit, quia leno hic aegrotus incubat
In Aesculapi fano. Is me excruciat.

PALINVRVS

Quid est?

PHAEDROMVS

Alias me poscit pro illa triginta minas,

58. Vulg. minus concinne, *cuipiam. Cuiquam* Langg. G H et ed. Argent.

59. *Imo ut illam censes?* «Perperam, *inquit Acidalius Divinatt. in Plaut. p.* 166, Lambinus, qui mutat *imo quid censes?* Venustissima locutio est vulgata, quae eadem et Bacchidibus, sed nec ibi recte intellecta. Transferam adeo inde locum huc, ut uterque collatione alterius illustretur. Scen. *Mirum est* (Ba. 170 sqq.): CH. *Vt istuc est lepidum! proximae viciniae Habitat. ecquidnam meminit Mnesilochi?* PI. *rogas? Imo unice unum plurimi pendit.* CH. *papae!* PI. *Imo, ut eum credis, misera amans desiderat.* Hic ita interpretantur: ut ipsum Mnesilochum desiderio Bacchidis macerari facile credis, ita prorsus illa mutuo illum ardentissime desiderat. Inepte, certe false, quod tamen ignosco doctis viris: nam lectio ipsa falsa, quam ad hoc exemplum etiam illic emendabis: PI. *Imo ut eam credis?* Formula est mirum aliquid et inopinatum de aliquo narrare parantium. Bacchidibus ergo valet: quomodo Bacchidem erga Mnesilochum esse credis? Curculione: qui Planesium affectam et quid facere censes? quasi dicat utrobique: vix fidem habiturus es mihi de eo, quod vere sum dicturus. Tenuem et adumbratam similitudinem habet illud Terentii Andriâ Act. 5, sc. 2, 11 sq.: S. *Eho non tu dixti esse inter eos inimicitias, carnufex?* D. *Sunt.* S. *cur igitur hic est?* CH. *quid illum censes? cum illa litigat.* Itemque Adelphis Act. 4, sc. 5, 22: *Quid ipsae? quid aiunt?* MI. *quid illas censes? nihil.* Multo similius hoc Mercatore nostri scen. *Homo me,* 345 sq.: *Nunc si dico, ut res est, atque illam mihi me Emisse indico, quemadmodum existimet me?*» Sic ille, a quo prolatis locis viri docti addunt ista Trin. 777 sq.: — — — *quid illum putas Natura illa atque ingenio? Iamdudum ebriust.* Videntur autem mihi potius formulae istae esse alterius de aliquo aut falsam aut minus aequam opinionem, seu serio, ut in

Alias talentum magnum, neque quidquam queo
Aequi bonique ab eo inpetrare.

PALINVRVS

Iniurius,
Qui, quod lenoni nulli est, id ab eo petas.

PHAEDROMVS

Nunc hinc parasitum in Cariam misi meum
Petitum argentum a meo sodali mutuom;
Quod si non adfert, quo me vortam, nescio.

PALINVRVS

Si deos salutas, dextrovorsum censeo.

PHAEDROMVS

Nunc ara Veneris haec est ante horunc foris:
Me inferre Veneri vovi iam ientaculum.

PALINVRVS

Quid antepones Veneri iam ientaculo?

his locis Plauti, seu per iocum, ut in loco Andriae corrigentis.

73. Male, Is. Pontano obsecuti, edunt: *Quid? an te pones Veneri ientaculo?* Quia scilicet dixerit adolescens: *Me inferre Veneri vovi iam ientaculum*, id calumniatum ridiculi causa Palinurum, quasi se ipsum inferre Veneri pro ientaculo vovisset ille, quum ex abundanti illatum esset, more prisco, *me* pronomen, de quo usu dixi ad Amph. 356, sed id calumniatum servum quaerere: *Quid? an te pones Veneri ientaculo?* Cui item iocula-riter respondeat Phaedromus: *Me te atque hos omnes.* Libri praeter Pontani unicum coniunctim, *antepones*, quomodo passim legitur *anteponere*, velut Hic dicit Trin. 412 sq.: *Scelestiorem ego coenam coenavi tuam, Quam quae Thyestae anteposita est et Tereo.* Hoc igitur noli dubitare quin recte sit a nobis repositum. Sed unde, inquies fortasse, illud *iam* inter verba *Veneri* et *ientaculo?* Aio id latere in scriptorum et editionum veterum lectione *Veneri* (vel *venerei*, ut Sarracen.) *a ientaculo*, ut continue exaratum *veneriiamientaculo*, quum primum semel posuissent scribae *i* literam bis perscribendam, deinde *m* in *iam* virgula superscripta indicassent, quae deinceps omissa est, ita paulatim gliscente depravatione transierit in *veneriāientaculo* et *veneriaientaculo.* Per iocum autem τὸ *iam*, ab hero usurpatum, item adhibet in quaestione sua servulus, ut saepe verba eorum, a quibus dissentimus, satis refellere videmur nobis, si modo repetamus, ut eorum absurditas altius auditorum subeat animos. Acidalius quoque olim: PA. *Quod antepones Veneri iam ientaculum?*

PHAEDROMVS

Me, te, atque hosce omnis.

PALINVRVS

Tum tu Venerem vomere vis.

PHAEDROMVS

Cedo, puere, sinum.

PALINVRVS

Quid facturus?

PHAEDROMVS

Iam scies.
Anus hic solet cubitare custos, ianitrix.
Est nomen lenae Multibiba atque Merobiba.

PALINVRVS

Quasi tu lagenam dicas, ubi vinum solet
Chium esse.

PHAEDROMVS

Quid opust verbis? Vinosissuma est;
Eaque, ubi extemplo vino has conspersi foris,

74. *hosce omnis*) Pueros, sinum lagenam et quidquid instruendo esset illi ientaculo ferentes.

77. Vulg. *Nomen ei est lenae, multibiba atque merobiba.* Sed abest pronomen V. C. Pall. 3 nostris et editionibus veteribus.

80. Vulg. inconcinne: *Eaque extemplo ubi vino h. c. f.* Lambinus autem metro durissimo: *Eaque ex | tempulo u | bi vino* etc. Legendum haud dubie: *Eaque, ubi extemplo vino has conspersi fores*, *De odore* etc. Nam sic *Quom extemplo*, quod idem τῷ *Vbi extemplo*, passim invenitur apud Sarsinatem, pro quibus *Quum primum*, *Vt primum*, *Vbi primum*, usurpant seriores. Asin. 423: *Aibat reddere, quom extemplo redditum esset*, ut recte emendare censeo Schellerum in lexico latinogermanico v. *Extemplo*, quum vulgo legatur *quam extemplo*; h. e. *Aibat extemplo reddere, quum redditum esset.* Cf. tamen Mil. 11, 62. Capt. 364: *Ne tu me ignores, quom extemplo e meo conspectu abscesseris.* Merc. 290: *Senex quom extemplo est, ... Aiunt, solere eum rursum repuerascere*, pro: *Cum senex est, aiunt, extemplo solere eum rursum repuerascere.* Mil. 573 sqq.: *Scio, quam rem gerat: Vt miles, quom extemplo a foro adveniat domum, Domo comprehendat.* Ibidem 923: *Hanc ad nos, quom extemplo a foro veniemus, mittitote.* Most. 1016: *Eloco intra limen adstate illi, ut, quom extemplo vocem, Continuo exiliatis.* Et similiter Pseud. 806, Rud. 879, Trin. 221, 692. Non autem haec dicta existimabis per synchysin, de qua ge-

De odore adesse me scit: aperit eloco.

PALINVRVS

Eine hic cum vino sinus fertur?

PHAEDROMVS

Nisi nevis.

PALINVRVS

Nolo hercle: nam isti hunc qui fert, adflictum velim.
Nobis adferri ego censui.

PHAEDROMVS

Quin tu taces?
Si quid super illi fuerit, id nobis sat est.

PALINVRVS

Quisnam istic fluviust, quem non recipiat mare?

PHAEDROMVS

Sequere hac, Palinure, me ad foris! fi mi obsequens!

PALINVRVS

Ita faciam.

PHAEDROMVS

Agite, bibite, festivae fores!
Potate! fite mihi volentes propitiae!

PALINVRVS

Voltisne olivas aut pulmentum aut capparim?

neratim monuimus ad Amph. 378; sed expressa sunt de graecis ὡς τάχιστα, ὡς θᾶσσον, de quibus vid. Viger. ed. Hermann. pp. 562, 807.

82. *cum vino sinus*) Vid. ad Ba. 363. — *Nisi nevis* idem frequentioribus formis *Si vis* seu *Sis*, *Si lubet*, *Si tibi placet*, de quibus dixi ad Aul. 64. Cf. Men. 695.

83. Vulg. *Nolo hercle. nam istunc qui fert, afflictum velim.* Sed Acidalius Divinatt. p. 107: «Sententiae, *inquit*, ratio suadet magis ut scribas *nam isthuc qui fert*, i. e. ad anum. Cur enim male illi velit, qui sinum ferat, nisi quia anui ferat?» Sane hanc solam ob causam malum precatur puero; caeterum satius mihi videbatur reponi *isti hunc*, isti, h. e. anui illi pessimae, quam odi, quomodo passim adhibetur hoc pronomen.

88. Vel τοῦ *Ita* posterior syllaba producenda est, sicut saepe fieri monemus ad Amph. 475, vel verbum *faciam* sequente vocali non est elidendum, de qua figura vid. ibidem ad 341. Hac ratione inita habebimus proceleusmaticum (*faciam. Agi-*) in iambo, nec male: vid. ibidem ad 356.

90. Vulg. inconcinne: *Voltisne*

PHAEDROMVS

Exsuscitate vostram huc custodem mihi!

PALINVRVS

Profundis vinum. Quae te res agitant?

PHAEDROMVS

Sine.

Vide, ut aperiuntur aedes festivissumae!
Num muttit cardo? Est lepidus!

PALINVRVS

Quin das savium?

PHAEDROMVS

Tace! occultemus lumen et vocem.

PALINVRVS

Licet.

LENA. PHAEDROMVS. PALINVRVS.

LENA

Flos veteris vini meis naribus est obiectus: as. ex ch. d. iamb. et ithyph. I, 2.

olivas aut pulpamentum aut capparim? *Pulmentum* Scaliger, probante Bentleio ad Terentii Eun. III, 1, 36, ubi similiter peccatum; et sic plane G.

91. H, *hanc* pro *huc*. Fuerit illud initio *hac*, quod exquisitius. Conf. Hunc supra 87, Trin. 1 etc. item Terentium passim.

93. Vulg. metro aegre explicando: *Viden' ut aperiuntur aedes festivissimae?*

94. *Num*) H et mediae quaedam edd., *Non*, frequenti permutatione.

96 sq. Versus asynarteti ex illis, quorum tanquam ab Anacreonte usurpatorum meminit Hephaestio in libro Περὶ Μέτρων καὶ Ποιημάτων ed. Paris. anni 1553, pag. 56, ubi postquam de metro Euripideo et similibus exposuit, in quibus iambi cum trochaeis copulantur, sic pergit grammaticus: «Ἀνακρέων δὲ οὐκ ἰαμβικῷ, ἀλλὰ χοριαμβικῷ ἐπιμίκτῳ πρὸς τὰς ἰαμβικὰς ἐπήγαγε τὸ ἰθυφαλλικόν. Τὸν λυροποιὸν ἠρόμην | Στράττιν, εἰ κομίσσει.» Sic enim versum hunc legendum vidit G. Hermannus De Metris p. 387. Cui versui similem hunc profert Marius Victorinus libro IV De Connexis inter se atque Inconnexis, quae Graeci Ἀσυνάρτητα vocant, ed. Putsch. p. 2592: *Lydia, dic, precor, mihi cur tacere nolis.* Constat igitur id metri genus choriambo dimetro ἰαμβίζοντι et trochaico dimetro bra-

Eius amos cupidam med huc prolicit per tenebras.

chycatalecto sive ithyphallico, habetque hanc formam: — ᴗᴗ — ᴗ — ᴗ — | — ᴗ — ᴗ — ᴗ. Sed hic quoque Noster poëtarum latinorum licentiis frui se impune posse arbitratus est, ut non modo in iamborum, quibus ex parte hi versus continentur, regionibus imparibus pedes τετρασήμους, (*vini*, *cupidam*) usurparet pro legitimis τρισήμοις quod etiam Graeci faciunt in hoc genere, sed in paribus quoque idem sibi indulgeret, si quidem recte *med* rescripsi pro vulgato *me*, nec fortasse *me* ἀνεκθλίπτως legendum est et pro brevi syllaba habendum, quam figuram illustravi ad Amph. 341. Sed sane consueta in hisce civium suorum libertate etiam hic, sicut passim alibi, usus est Comicus, nec magis abstinuit spondeis in iambis, quam molossis in creticis, ionicisque in bacchiacis. Et semel quidem hoc loco istud metrum invenitur apud veteres Latinos, cui vicinum, quod Catullus adhibuit in carmine ad Coloniam, quod sic incipit: *O Colonia, quae cupis ponte ludere ligneo Et salire paratum habes, sed vereris inepta* etc. Inest autem illius priori parti, quae choriambo et iambo continetur, gaudii voluptatisque non mediocris significatio, quum pars posterior, quae constat versu ithyphallico, nescio quid fracti in se habeat effeminatique, quod mirum quantum valet ad indolem anus vinosae declarandam.

Caeterum non nescio, esse, qui haec in formam senariorum iambicorum sibi redigere videantur, velut Angelius et Aldus ita excudi iussere: *Flos veteris vini meis naribus obiectus est. Eius amor cupidam me huc per tenebras prolicit.* Quos priore versu, pessimo illo quidem, secuti sunt recentiores. Verum si eiusmodi iambici sunt hi versus, quomodo fit, ut choriambo incipiat uterque, secus ac solent iambi? Et quo casu dicamus accidisse, ut posteriore horum versuum omnes, quotquot sunt, libri antiqui non *per tenebras prolicit*, qui est iambi exitus, sed unanimi praeferant *prolicit per tenebras*, qui est trochaïci acatalecti, quod genus metri minus notum vulgo librariorum, ultra iambos senarios trochaïcosque tetrametros catalectos nihil sapienti? An in planissima ipsisque notissima via nescio qua de causa titubasse homines censebimus, ut habeant scilicet Angelii, quo ignorantiam suam defendant? Minime id committendum, neque, puto, istorum opinioni nunc quisquam suffragetur, nisi quod multi sunt, qui, hodiernorum dramatum deliciis capti, quae fere meris iambis decurrunt, quo quidque his similius reperire sibi videntur apud veteres, eo magis id suspiciunt, metrisque olim usitatis variis et ad exprimendas affectionum animi vicissitudines aptissimis frigidam recentiorum uniformitatem anteponunt. Quibus iam olim praeivit rhetorum latinorum celeberrimus, Quintilianus, Institutt. orat. X, 1 ita scribens: «In Comoedia maxime claudicamus, — licet Terentii scripta ad Scipionem Africanum referantur; quae tamen in hoc genere sunt elegantissima, et plus adhuc habitura gratiae, si intra versus trimetros stetissent.» Hunc merito exagitans Bentleius Schediasm. de metris Terent. c. 3: «Mirificum sane, *inquit*, magni rhetoris iudicium! Optabat scilicet, ut fabulae Terentianae, quae in

Vbiubi est, prope med est. — Evax, habeo! Salve,
anime mi, as. ex t. d. et i. d. br.
Liberi lepos! Vt veteris vetusti cupida sum!
Nam omnium unguentum odos prae tuo nautea est! c. t.

primo cuiusque actu a trimetris inchoantur, eodem metro ac tenore per omnes actus scenasque decucurrissent. Crederes profecto hominem nunquam scenam vidisse, nunquam comoedum partes suas agentem spectavisse. Quid voluit? quod nec Menander nec ullus Graecorum fecit, Terentius ut faceret? ut ira, metus, exultatio, dolor, gaudium, et quietae res et turbatae, eodem metro lente agerentur? ut tibicen paribus tonis perpetuoque cantico spectantium aures vel delassaret vel offenderet? Tantum abest, ut eo pacto *plus gratiae habitura esset fabula*, ut quantumvis bene morata, quantumvis belle scripta, gratiam prorsus omnem perdidisset. Id primi artis repertores pulchre videbant: delectabant ergo varietate ipsa, diversaque ἤθη καὶ πάθη diverso carmine repraesentabant. » Ita vir egregius, cuius sententiae plane subscribo et hoc addo, quo propiora origini suae lyricae dramata fuerint Graecorum et Latinorum, eo magis metris omnis generis melicis iuveniliter lasciviisse, praesertim apud Siculos, populum vividum neque inficetum, qui, sub imperio tyrannorum de administrandis rebus publicis multo minus sollicitus quam Atheniensis, voluptatibus ac delectamentis, inprimis spectaculorum comoediarumque (nam iis quidem avidius inhiabant Siculi) secure vacabat, nihilque in hoc genere fastidiebat, quod vel novitate rerum actarum dictorumque facetiis mentes auresque auditorum, longiore usu nondum callosas factas, erigeret, vel metrorum ac modorum musicorum, itemque gestuum saltationumque molliorum, mirabili varietate sensus titillaret. Nam ex quo magis magisque discerni coeperunt singula genera poëseos et eorum quodque propriis suis terminis continebatur, quos migrare nefas esset, sobrior quoque ac modestior in rebus dictisque exstitit ars dramatica, praesertim Comica, et quod ad metra attinet, Menandri quidem tempore eo deducta esse res videtur, ut iambicis trochaïcisque versibus contenta esset comoedia, et reliquam, qua olim instructa fuerat, metrorum supellectilem Lyricis sine invidia concederet. Certe talem fere fabulam Menandream, h. e. sequioris aevi graecam, invenimus in Terentii imitationibus, et Marius Victorinus Artis gramm. libro I, p. 2500 Putsch., non nisi duobus istis metrorum commemoratis generibus: « Menander, *inquit*, in comoediis frequenter a continuatis iambicis versibus ad trochaïcos transit et rursum ad iambicos redit. » Veterrimos autem Graecorum poëtas, inprimis Epicharmum, expressit Plautus.

98 sq. De his versibus asynartetis breviter dixi ad Amph. scen. suppos. *Di vostram* 15–29, pag. 128. Vidi, qui versum *Liberi* itidem haberet pro iambo senario, elisa scilicet e litera in *Liberi*, quod propter ambiguitatem, quum nescires, *Liberi* an *libri* diceretur, fieri non potest. M, *vestuti* pro *vetusti*.

100. Vulg. *odor*. Sed recte Aci-

Tu mihi stacte, tu cinnamum, tu rosa,
Tu crocum et casia, tu bdellium es! c. tr.
Nam ubi tu profusus, ibi ego me pervelim sepultam! as. ex t. d. et i. d. c.
Sed quom adhuc naso, odos, obsecutus meo, c. t.
Da vicissim meo gutturi gaudium!
Nil ago tecum: ubi est ipsus? ipsum expeto
Tangere, invergere in me liquores tuos
Sino ductim! Sed hac abiit: hac persequar.

PHAEDROMVS

Sitit haec anus.

PALINVRVS

Quantillum sitit?

PHAEDROMVS

Modica est: capit quadrantal. i. t. c.

PALINVRVS

Pol, ut praedicas, vindemia haec huic anui non satis soli est.
Canem esse hanc quidem mage par fuit: sagax nasum habet.

LENA

Amabo,
Quoia vox sonat procul? t. d. c.

dalius Divinatt. p. 107: «Scriptum a Plauto *odos*: quo terminatu in similibus aliis utitur, ut sermonem annis blaesulae exprimat, admodumquam decore. Nam cave alia de causa putes *amos* et *lepos* dixisse potius, quam *amor* et *lepor*.»

101. Vulg. ἄμετρον Langianorum et 4 Palatinorum *cinnamomum* obtinet. *Cimmamum* vel *cinamum* V. C. et Pall. 2, 4, item 3 nostri.

102. Vulg. minus concinne, id quod sensit etiam G. Hermannus de Metris, quo loco haec expendit: *Tu crocinum et casia es, tu bdellium*. *Crocum* Pall., ubi a vetere cod. discesseris. item H, G, *crocus*.

104. Vulg. interpretatione inconcinna, *obsecutus es*. G. Hermannus l. l. ad 102; *obsecutu's*: sed vid. ad Amph. 168. Codd. fere, *obsecutus est*.

110. Vulg. itidem ἀμέτρως, *ut tu praedicas*. Pronomen abest Langg. G et vv. edd.

112. De huiusmodi clausulis trochaïcis monui ad Ba. 1114 sq. Epid. 121 trochaïcus dimeter etiam post bacchiacum tetrametrum sic infertur.

PHAEDROMVS

Censeo hanc adpellandam anum. Adibo. Redi et c. t.
Respice ad med huc, lena!

LENA

Imperator quis es?

PHAEDROMVS

Vini pollens, lepidus Liber, tibi qui screanti, siccae, as. ex t. d. et i. d. c.
Semisomnae, potionem adfert et te sedatum it.

LENA

Quam longe a me abest?

PHAEDROMVS

Lumen hoc vide! as. ex b.d. et i.

LENA

Grandiorem gradum ergo fac ad me, obsecro! c. t.

PHAEDROMVS

Salve.

LENA

Egon' salva sim, quae siti sicca sum?

PHAEDROMVS

At iam bibes.

LENA

Diu fit. anacr.

PHAEDROMVS

Hem tibi, anus lepida.

LENA

Salve,

113. Vox *anum* non elidenda, si metrum salvum velis, haud magis quam mox *potionem*. V. ad Amph. 341.

114. *es?* Ita Pall. praeter 4 et V. C., item G M et vv. edd. Vulg. minus bene, *est?*

116. *potionem*) Vid. praecedens annotatio. Caeterum τὸ *te* non agnoscunt scripti, sed comparet in veteribus editionibus omnibus. In V. C. adscriptum eius loco ab aliena manu, *sitim*, quod in ordinem recepit Pareus. Iam ne metro quidem id congruere intelligitur.

117. Vide de hoc genere versuum asynartetorum ad Amph. 422, Aul. 92-95.

120 sq. Dictum de versibus Anacreonteis, a Plauto usurpatis, ad Cas. 652.

Oculissume homo!

PALINVRVS

Age, cito hoc ecfunde in barathrum! propere prolue i.t.
Cloacam!

PHAEDROMVS

Tace: nolo huic maledici.

PALINVRVS

Faciam igitur male potius. i. t. c.

LENA

Venus, de paulo paululum hoc tibi dabo haud lubenter:
Nam tibi amantes, propitiantes, vinum danunt potantes
as. ex t. d. et i. d. c.
Omnes: mi haut eveniunt saepe tales hereditates.

PALINVRVS

Hoc vide, merum ut ingurgitat inpura in se avariter faucibus plenis! t. t.

PHAEDROMVS

Perii hercle! huic quid primum dicam, nescio.

123. *Tace*) Langg. addunt, *modo*, quod ex sequente *nolo* ortum puto.

125. *propitiantes*) Vulg. *propinantes*. Sed si propinant amantes, sponte sequitur potare eos, ut nihil frigidius fingi possit, quam istud *potantes* in sequentibus. Hoc sentientes quidam, in his Angelius et Aldus, τὸ *potantes*, tanquam glossema, delere, quam τὸ *propinantes* emendare, maluerunt. Cui quidem quam sit vicinum, quod reposui, *propitiantes*, nemo est quin videat. Sed aptissima quoque haec vox cum sententiae tum metro et ab usu Nostri minime aliena. Poen. 202: AG. *Quo te agis?* AD. *Egone? In aedem Veneris.* AG. *Quid eo?* AD. *Vt Venerem propitiem.* Ibidem 714 sqq.: SYNC. *Nunc domum haec ab aede Veneris refero vasa, ubi hostiis Herus nequivit propitiare Venerem suo festo die.* Cf. ibidem 246 sq. 323. *Dant* quoque vulgo legitur, sed *danunt*, quod metro convenit, in Iunt. et Ald.

126. Hereditas, praesertim sine sacris, passim apud Hunc dicitur res gratissima. Capt. 700 sqq. *Iupiter supreme, servas me measque auges opes? Maxumas opimitates opiparasque offers mihi: Laudem, lucrum, ludum, iocum, festivitatem, ferias, Pompam, penum, potationes, saturitatem, gaudium; Sine sacris hereditatem sum aptus ecfertissumam* etc. Trin. 451: *Coena hac annona est sine sacris hereditas.* Stich. 370 sq.: GE. *Non vendo logos Iam; iam non facio auctionem: mi obtigit hereditas.*

127. *avariter*) G, *cupide*, ex inter-

PALINVRVS

Hem istuc, quod mihi dixti.

PHAEDROMVS

Quid id est?

PALINVRVS

Periisse ut te dicas.

PHAEDROMVS

Male dì faciant tibi!

PALINVRVS

Dic isti.

LENA

Ah!

PALINVRVS

Quid est? ecquid lubet?

LENA

Lubet.

PALINVRVS

Etiam mihi quoque stimulo fodere lubet te.

PHAEDROMVS

Tace! noli...

PALINVRVS

Taceo. Ecce autem bibit arcus; pluet, credo, hercule hodie.

PHAEDROMVS

Iamne ego huic dico....

PALINVRVS

Quid dices?

PHAEDROMVS

Me periisse?

PALINVRVS

Age, dice.

PHAEDROMVS

Anus, audi! Hoc
Te volo scire: perditus sum miser!

pretatione. H omisit. Legendum ut *avar'ter:* vid. ad Amph. prol. 74.

130. Prius *lubet u* literam elidit, sicut itidem infra 143. Vid. ad Amph. modo l. l.

133 sq. *Anus, audi! Hoc volo sci-*

LENA

At pol ego oppido servata!
Sed quid est, quod lubet perditum dicere c. t.
Te?

PHAEDROMVS

Quia id, quod amo, careo. c. d. h.

LENA

Phaedrome mi, ne plora, amabo! tu me curato, ne sitiam: t. t.
Ego tibi, quod amas, iam huc adducam.

PHAEDROMVS

Nae ego, fidem si servas mecum,
Vineam pro aurea statua statuam, quae tuo gutturi sit monumentum.
Qui med in terra aeque fortunatus erit, si illa ad me bitet,
Palinure?

PALINVRVS

Edepol, qui amat, si eget, misera adficitur aerumna. as. ex t. d. et i. d. c.

PHAEDROMVS

Non ita res est: nam confido parasitum hodie adventurum
Cum argento ad me.

PALINVRVS

Magnum inceptas, si id expetas, quod nusquam est.

PHAEDROMVS

Quid, si adeam ad forem atque occentem?

PALINVRVS

Si lubet. Neque veto neque iubeo: t. t.

re) Vulg. *Hoc volo scire te, perditus* etc. Servari potest *te* pronomen, si hoc modo rescribatur: *......audi! Hoc Te volo scire: perditus sum miser!*

134. Vulg. *sed quid est, quid lubet* etc. Sequor Pall. M. et vv. edd.

135. Vulg. *Te esse?* ex interpretatione, ut opinio fert mea. Certe τὸ *esse* aegre admittit metrum creticum, quo hos versus conscriptos esse, luce meridiana clarius est. De clausulis creticorum vid. ad Amph. 81.

140. Dixi de hoc metri genere ad Amph. scen. supposit. *Di vostram* 15–29.

142. *expetas*) Libri duriore numero, *expectas*. Saepius haec verba mixta.

143. *lubet*) Vid. supra ad 130.

Quando ego te video inmutatis moribus esse, here, atque ingenio.

PHAEDROMVS

Pessuli, heus, pessuli, vos saluto lubens, c. t.
Vos amo, vos volo, vos peto atque obsecro:
Gerite amanti mihi morem, amoenissumi!
Fite causa mea ludii barbari:
Subsilite, obsecro, et mittite istanc foras,
Quae mihi misero amanti ecbibit sanguinem! —
Hoc vide, ut dormiunt pessuli pessumi,
Nec mea gratia conmovent se ocius!
Respicio, nihili meam vos gratiam facere. t. tr. h.
Sed tace, tace.

PALINVRVS

Taceo hercle. Quid est?

PHAEDROMVS

Sentio sonitum.
Tandem edepol mihi morigeri pessuli fiunt.

148. Pessime libri *lydi* vel *lidi* Recte A. Turnebus Adversarr. XIX, 10: « Ego, *inquit*, modulo versus adductus, qui cretico pede canticum quoddam saltat, *ludii barbari* lego, i. e. *ludii Romani*. nam in omnibus pompis ludisque Circensibus iuvenes ibant, in numerum saltantes et subsilientes, qui *ludii* et *ludiones* dicebantur. *Praesultor* etiam dicebatur, qui in ludis aut sacris praesultabat. Explicatur in antiquo lexico ὁ *ἐν τοῖς ἱεροῖς προορχούμενος*. »

Quod Latini vocantur barbari, vid. Parei lexic. Plaut. v. *Barbare*, ubi laudantur Asin. prol. 11, Mil. 211, Poen. 467, Trin. prol. 19. Festus voc. *Vapula Papiria*: « In Barbaria est in Italia. » Graecos in hoc parum consulte imitati sunt Latini.

153–155:
Respicio — — — — *facere.*
Sed tace! PA. *Taceo hercle. Quid id est?* PH. *S. s*
Tandem — — — — *fiunt.*

Sic fere hos versus exhibent libri omnes. Quos versus cur in formam iamborum senariorum redigere velimus, quod quibusdam placet, equidem non intelligo, quum et λυρικώτερόν τι spiret hic locus, quam quod tritissimo iamborum genere exprimatur, et trochaïci trimetri cum acatalecti tum catalecti et brachycatalecti etiam alibi reperiantur apud Nostrum. Vid. ad Cas. 67. Caeterum medio horum versuum codices vulgati: *Sed tace, tace.* PA. *taceo hercle, quid est?* PH. *S. s.* V. C. et 5 Pall. *Sed taceo.* PA. *taceo hercle* etc. G noster, *S. t. t.* PA. *T, hercle. sed quid*

ANVS. PLANESIVM. PHAEDROMVS. PALINVRVS.

ANVS

Placide egredere et sonitum prohibe forium et crepitum cardinum, t. t. c. I, 3.
Ne, hic quod agimus, herus percipiat fieri, mea Planesium.
Mane, subfundam aquolam.

PALINVRVS

Viden', ut anus tremula medicinam facit?
Eapse merum condidicit bibere; foribus dat aquam, quam bibant.

PLANESIVM

Vbi tu es, qui me convadatus Veneriis vadimoniis?
(Vbi tu es, qui me libello Venerio citavisti?)
Ecce me! sisto ego tibi me, et mihi ades contra suadeo.

est. Volgatam lectionem nunc tuear, etsi non admodum placet sub ictu posita τοῦ *hercle* syllaba posterior. Sed vid. ad Asin. 159.

156. *crepitum*) G, *strepitum*, ut item infra 201.

157. *percipiat*) H ex interpretatione, *sentiat.*

159. *bibant*) G et M, *combibant.*

160–162. Vulg. haec ita leguntur: PL. *Vbi tu es.........* *Vbi tu es, qui me libello Venerio citavisti? ecce me. Sisto ego tibi me, et mihi contra itidem te ut sistas suadeo.* Tulissem medium horum versuum, etsi speciem interpretamenti satis manifesto prae se fert, nisi abesset V. C., Pall., ubi discesseris a sexto recentissimo, ut qui anno 1456 ab Omnibono Leoniceno recensitus fuerit, teste Grutero ad h. l., item Langg., nostris G et M editionibusque veteribus. Exhibet eum, sed absque verbis *ecce me*, H noster, et ad marginem scriptus olim legebatur in Pall. 1, 3; unde etiam Gruterus eum pro spurio habebat, aut certe pro tali, qui aliunde similitudinis causa huc fuerit arcessitus. Vncinis igitur inclusi versiculum ταυτολόγον, quum in G invenissem, *sisto ades contra*, quae elegantissima et ea, quibus ista itidem *te ut sistas* pro interpretatione adscripta esse videantur, servatisque verbis *ecce me*, quae non commovent suspicionem, probabiliter, nisi fallor, refinxi locum. Si quis tamen est, qui versum sublestae fidei sibi eripi nolit, is certe sic in numeros restitutum deinceps legat suadeo, sequente non mutato: *Vbi tu es, Venerio libello qui citavisti? Ecce me.*

PHAEDROMVS

Adsum: nam si absim, haud recusem, quin mihi male sit, mel meum.

PLANESIVM

Anime mi, me procul amantem abesse, haud consentaneum est.

PHAEDROMVS

Palinure, Palinure!

PALINVRVS

Eloquere, quid est, quod Palinurum voces?

PHAEDROMVS

Est lepida?

PALINVRVS

Nimis lepida.

PHAEDROMVS

Sum deus?

PALINVRVS

Imo homo haud magni preti.

PHAEDROMVS

Quid vidisti, aut quid videbis mage dîs aequiparabile?

PALINVRVS

Male valere te, quod mi aegre est.

PHAEDROMVS

Male mihi morigerus! tace!

163. Vulg. hiante versu: *An. mi, procul amantem* etc. G M, *A. m. me procul* etc.

165. Vulg. orationibus minus concinuis: PH. *Est lepida.* PA. *Nimis lepida.* PH. *Sum deus.* PA. *Imo* etc. Iunt. Ald., *Est lepida?* Sic statim: *Quid vidisti aut quid videbis mage dis aequiparabile? Sum deus.* Nos ad Terentii Hec. 786: « Hoc est *felicissimus sum*: nam sic loquuntur, ubi vel singularem dignitatem vel summam fortunam significare volunt. Sophocles Electrae 150 ed. Brunck.: Ιω, παντλάμων Νιόβα, σὲ δ' ἔγωγε νέμω θεὸν, Ατ' ἐν τάφῳ πετραίῳ Αἰαῖ δακρύεις. ubi vid. Musgravius. (Graeculus ille in Anthologia: Εὐδαίμων ὁ βλέπων σὲ, τρισόλβιος, ὅςις ἀκούει, Ημίθεος δ' ὁ φιλῶν, ἀθάνατος δ' ὁ συνών. Et Propertius II, 14: *Immortalis ero, si altera talis erit.* Quae loca suggessit Pareus lexic. Plaut. v. *Deus sum.*) Similiter in coelo esse dicuntur, qui sunt beatissimi. Adi, sis, Erasmum

PALINVRVS

Ipsus se excruciat, qui homo, quod amat, videt, nec potitur, dum licet.

PHAEDROMVS

Recté obiurgat. Sane haud quidquam est, mage quod cupiam tam diu.

PLANESIVM

Tene me, amplectere ergo!

PHAEDROMVS

Hoc etiam est, quamobrem cupiam vivere.
Quia te herus prohibet, clam hero potior.

PLANESIVM

Prohibet, nec prohibere quit,
Nec prohibebit, nisi mors animum meum abs te abalienaverit.

PALINVRVS

Enimvero nequeo durare, quin ego herum accusem meum:
Nam bonum est pauxillum amare sane; insane non bonum est;
Verum totum insanum amare, hoc est, quod meus herus facit.

Adagg. I, 6, 99 sq. Rarius tamen felicitas ita significatur, quam dignitas. Afer Adelph. 509: *Laudarier te audit lubenter: facio te apud illum deum, Virtutes narro.........* et Phorm. 311: *Ea qui praebet, non tu hunc habeas plane praesentem deum?* Sic passim. Quomodo et regem esse dicimus eum, qui virtutis laude est praestantissimus. Vid. inttpp. ad Plauti Poen. III, 3, 58. »

168. Versum habui pro trochaïco t. c., quales sunt caeteri huius scenae, nec male, quum *videt* extrita i litera pronuntiari possit, quam figuram prosodicam illustravi ad Amph. prol. 74. Sed satius fuerit iambis eum adnumerare tetrametris acatalectis, quales immisceri solent trochaïcis, siquidem aptior talis versus ad diversum ab heri affectum servi irati exprimendum. Cf. 171.

171. Vulg. metro vix et ne vix quidem explicando: *Quia te prohibet herus, clam hero potior* etc. Recte Iunt. Ald.: *Quia te herus prohibet, clam.........* Sed hic quoque versus est iambicus t., τῷ *clam*, quia sub

PHAEDROMVS

Sibi sua habeant regna, reges, sibi divitias divites,
Sibi honores, sibi virtutes, sibi pugnas, sibi proelia!
Dum mi abstineant invidere, sibi quisque habeant, quod suom est!

PALINVRVS

Quid tu? Venerin' pervigilare te vovisti, Phaedrome?
Nam hoc quidem edepol haud multo post luce lucebit.

PHAEDROMVS

Tace!

PALINVRVS

Quid taceam? quin tu is dormitum?

PHAEDROMVS

Dormio: ne obclamites!

PALINVRVS

Tu quidem vigilas.

PHAEDROMVS

At meo more dormio: hic somnust mihi.

PALINVRVS

Heus tu, mulier, male mereri de inmerenti inscitia est.

PLANESIVM

Irascere, si te edentem hic a cibo abigat?

PALINVRVS

Ilicet!

ictu positum; non liquescente, de qua figura dixi ad Amph. 149. Caeterum vid. praecedens annotatio.

177. Primum *Sibi* non eliditur: vid. ad Amph. modo l. l. Vel scribendum *Sibid*, usu veteri, quem explicavi ad Amph. prol. 149. Sed illud potius.

180. *hoc – lucebit*) Vid. ad Amph. 387.

183. Vulg. *merere;* sed *mereri* noster G et vv. edd., quo et alibi Hic utitur, velut Most. 864 et inprimis Trin. 306, ubi sic legitur: *De mendico male meretur, qui ei dat, quod edit aut bibat.* Si vulgatum retinebis, continue sequentur quatuor voces, *e* litera terminatae; quod invenustum. Similiter autem Terentius Hec. 683: *Inscitum offerre iniuriam tibi me est inmerenti.* nam sic eum locum emendandum esse, demonstratum ivimus in editione nostra Terentii p. 607.

184. Vulg. soloece: *Irascere, si te edentem hic a cibo abigat.* Id si affir-

Pariter hos perire amando video; uterque insaniunt.
Viden', ut misere moliuntur, nec queunt conplecti satis?
Etiam dispartimini?

PLANESIVM

Nulli est homini perpetuom bonum:
Iam huic voluptati hoc adiunctum est odium.

PALINVRVS

Quid ais, propudium?
Tun' etiam cum noctuinis oculis odium me vocas,
Ebriolae persolla, nugae?

PHAEDROMVS

Tun' meam Venerem vituperas?
Quod quidem mihi polluctus virgis servos sermonem serat?

mare voluisset Planesium, dixisset, usurpato modo potentiali, de quo vid. ad Aul. 42, *Irascare, si* etc. Id quod sensisse videtur Camerarius. Nam pro certo affirmare puella non poterat. Saepissime autem erratur in interpunctione, quam vel nullam vel imperfectam praeferunt libri olim scripti et excusi.

186. Vulg. minus recte: *Viden', ut misere moliuntur! nequeunt complecti satis;* ubi quaeras, quid illi moliantur. Pal. 6, G et vv. edd., *nec queunt c. s.*, bene, ut variis modis se complecti molitos esse intelligas.

187. *Etiam dispartimini?* Indignantis vel impatientis τὸ *Etiam* est h. l., sicut passim in interrogatione, quod minus animadvertunt lexicographi. Amph. 220, *Etiam clamas carnufex?* 225, *Etiam muttis?* 238, *Etiam denuo?* Asin. 93, *Etiamne ambulas?* sicut Poen. 300, *Etiamne abis?* 690, *Etiam tu, here, istum abs te amoves ac me vicissim adgredere etc.?* Most. 373, *Etiam vigilas?* cf. ibid. 886, 907 sq. Poen. 1090, Truc. 581, Merc. 189, quomodo etiam Petronius, laudante Pareo in lexico v. *Etiam*: *Etiam minitaris?* Interdum extra interrogationem. Ba. 1144: *Etiam tu, homo nihili, quod di dant boni, cave culpa tua amissis.*

188. *adiunctum*) Edd. aliquot vv., in his Sarracen. Iunt. Ald., *adinventum*, non improbante Grutero Suspicc. VII, 3.

190. Vulg. sententia obscuriore atque minus concinne, *Ebriola, persolla* etc. *Ebriolae personam* vocat Planesium, h. e. eam, quae se pro ebria gerat, ut supra 185 utrumque insanire dixit. Catullus carm. XLV, 11: *Et dulcis pueri ebrios ocellos* etc. Derivatum *persolla* a *persona*, sicut *corolla* a *corona*, iam alii observavere.

191. Minus pro affectu adolescentis libri: *Quod quidem mihi polluctus virgis servus sermonem serat.* Vsurpata autem *Quod* (ὅτι) particula cum coniunctivo pro accusandi casu cum indicativo, quomodo, monente Vechnero Hellenol. I, 2, 37, Varro

At nae tu hercle id cum cruciatu magno dixisti tuo!
Hem tibi maledictis pro istis, dictis moderari ut queas.

PALINVRVS

Tuam fidem, Venus noctuvigila!

PHAEDROMVS

Pergin' etiam, verbero?

PLANESIVM

Noli, amabo, verberare lapidem, ne perdas manum.

PALINVRVS

Flagitium probrumque magnum, Phaedrome, expergefacis:
Bene monstrantem pugnis caedis; hanc amas, nugas meras.
Hoccine fieri, ut inmodestis te hic moderere moribus?

PHAEDROMVS

Auro contra cedo modestum amatorem! a me aurum accipe!

PALINVRVS

Cedo mihi contra aurichalco, quoi ego sano serviam!

PLANESIVM

Bene vale, ocule mi: nam sonitu et crepitu claustrorum audio

de R. R. I, 7: *Cato gradatim praeponens, alio agrum meliorem dicit esse, et quod sit primus, ubi vineae possunt esse bono vino et multo* etc. Idem ibidem II, 10: *Facile est, quod habeant conservam in villa.* Cicero De Off. I, 12: *Illud etiam animadverto, quod, qui proprio nomine perduellis esset, is hostis vocaretur.* Suetonius Vespas. 9: *Recordatus super coenam, quod nihil toto die cuiquam eorum praestitisset.* Caeterum vide ad Asin. 38.

192. Vulg. *A. n. t. h. c. c. m. dixisti id tuo.* Tò *id* abest H, M, Iunt. Ald.

199. *auro contra*) Vid. Parei lexic. Plaut. v. *Contra*, ubi similiter, quem laudat, Varro de R. R. I, 2: *Vbi poma veneunt auro contra.*

201. Vulg. nulla forma orationis: .... *nam sonitum et crepitum claustrorum audio, Aedituum a. f.* Vox *Aedituum* non liquescit: vid. ad Amph. 341. Frustra Iunt. Ald. *Aedituumque.*

Aedituom aperire fanum.

PHAEDROMVS

Quousque...?

PLANESIVM

Quaeso, ad hunc modum
Inter nos amore utemur semper subrepticio?

PHAEDROMVS

Minume: nam parasitum misi nudius quartus Cariam
Petere argentum; is hodie hic aderit.

PLANESIVM

Nimium consultas diu.

PHAEDROMVS

Ità me Venus amet, ut ego hoc te triduom nunquam sinam
In domo esse istac, quin ego te liberalem liberem!

PLANESIVM

Facito, ut memineris! Tene etiam, priusquam hinc abeo, savium!

PHAEDROMVS

Si quidem mi hercle regnum detur, nunquam id potius persequar.

202. Vulg. ....*fanum.. quousque, quaeso, ad hunc modum Inter nos amore utimur semper surrepticio?* pingui oratione, siquidem verborum *quousque* et *semper* alterum ab altero excluditur. Neque tali quaestioni convenit Phaedromi responsio *Minime*, quod sensit etiam Acidalius; sed tempus ab eo indicatum oportuit, quoad liberare cogitaret amores suos, si illud *Quousque* a Planesio pronuntiaretur. Verum non sic res est, si quid sentio, sed hunc vel similem sermonem orsurus adolescens, *Quousque sine te ero?* interpellatur a puella subirata verbis *Quaeso, ad hunc modum Inter nos amore utemur semper subrepticio?* Ad quae ille recte, *Minume:* et quia non dixerat Planesium, quo tempore se revidendi copia futura esset cupido amatori, versu 210 iterum hic quaerit, *Quando ego te revidebo?* Cui ne nunc quidem rem ipsam dicit meretricula, sed persistit in proposito suo exprobrandi potius puero tarditatem consiliorum, quam respondendi. *Vtemur* metri gratia reponendum esse, suboluit etiam Taubmanno.

208. Ernestina vitio, ni fallor operarum, invitis quidem omnibus libris et metro pessumdato, ineleganti autem oratione: *Facito ut me memineris.*

209. Vulg. *Si quidem herclè mihi*

Quando ego te videbo?

PLANESIVM

Ehem, istoc verbo vindictam para!
Si amas, eme! ne rogites! facito, ut pretio pervincas tuo!
Bene vale!

PHAEDROMVS

Iamne ego relinquor? —Pulcre, Palinure, occidi!

PALINVRVS

Ego quidem, qui et vapulando et somno pereo.

PHAEDROMVS

Sequere me.

CAPPADOX. PALINVRVS.

CAPPADOX

Migrare certum est iam nunc e fano foras, i. s. II, 1.
Quando Aesculapi ita sentio sententiam,
Vt qui me nihili faciat nec salvom velit.
Valetudo decrescit, adcrescit labor:
Nam iam, quasi zona, liene cinctus ambulo;
Geminos in ventre habere videor filios.
Nil metuo, nisi, ne medius disrumpar miser.

PALINVRVS

Si recte facias, Phaedrome, auscultes mihi,
Atque istam exturbes ex animo aegritudinem.
Paves, parasitus quia non rediit Caria?
Adferre argentum credo: nam si non ferat,
Tormento non retineri potuit ferreo,

r. d.; quod ferri potest: vid. ad Asin. 159.

210. Vulg. *Hem*, hiante versu, nisi legatur *videbod*. Vid. ad Amph. prol. 149. *Istoc verbo*, h. e. ob id, quod dixisti, ut recte Gronovius, quem vide ad h. l.

223. Haec quoque interrogantur,

Quin recipiat se huc esum ad praesepim suam.

CAPPADOX

Quis hic est, qui loquitur?

PALINVRVS

Quoiam vocem ego audio?

CAPPADOX

Estne hic Palinurus Phaedromi?

PALINVRVS

Qui hic est homo
Cum conlativo ventre atque oculis herbeis?
De forma novi, de colore non queo
Novisse. Iamiam novi: leno est Cappadox.
Congrediar.

CAPPADOX

Salve, Palinure.

PALINVRVS

O scelerum caput,
Salveto. Quid agis?

CAPPADOX

Vivo.

PALINVRVS

Nempe, ut dignus es.
Sed quid tibi est?

CAPPADOX

Lien necat, renes dolent,
Radices cordis pereunt, hirae omnes dolent,

secus ac vulgo fit in libris, unde sequente versu *At ferre* pro *Adferre* legere suadebat Acidalius.

226. Soloece libri, *reciperet:* quum *ferat*, non *ferret*, sit praegressum. Ita saepissime errari, monuimus ad Amph. 332.

230. *de colore non queo Novisse*) Quia colorem pristinum perdidit propter morbum.

234-242. Hi versus vulgo hoc ordine leguntur: Sed — Pulmones — Radices — PA. Tum — CA. Facile — Perdura — Nunc — Venire — Lien. Sed recte Acidalius Divinatt. in Plaut. p. 109: «Ille versus videtur positus non suo loco: CA. *Lien dierectust.* PA. *Ambula, id lieni optimum est.* Qui enim huic subiicitur, melius haeret iis, qui hunc ipsum antecedunt, ad quos respicitur omnino, quando ait Cappadox *Aufer istaec*

Pulmones distrahuntur, cruciatur iecur.

PALINVRVS

Tum te igitur morbus agitat hepatarius.

CAPPADOX

Lien dierectust.

PALINVRVS

Ambula: id lieni optumum est.

CAPPADOX

Facile est miserum inridere.

PALINVRVS

Quin tu aliquot dies
Perdura, dum intestina exputescunt tibi,
Nunc, dum salsura sat bona est. Si id feceris,
Venire poteris intestinis vilius.

CAPPADOX

Aufer istaec, quaeso, atque hoc responde, quod rogo.
Potin' coniecturam facere, si narrem tibi,

quaeso: iocum scilicet avertens de intestinorum putredine et salsura. Nec vero incommoda ei sedes sit post illum statim: *Tum te igitur morbus agitat hepatarius.* Nam quum de symptomatibus variis et incondite congestis ridicule coniicit Palinurus, hepatarium morbum esse: non indecore contradicere videbitur ille, et non tam hepatis quam lienis affectum caussari, qui sane potissimus erat, ut ex superioribus cognoscimus, et illo maxime loco: *Nam iam, quasi zona, liene cinctus ambulo.*»

239-242. H. e. Ex tuis intestinis sale conditis hac anni tempestate (h. e. vere vel autumno, quando spectacula edi solebant et salsamentorum parandorum causa, sicut hodieque, bona salsura ubique veniebat) salsamenta confici possunt, quae carius distrahantur, quam tu ipse. Quomodo fere Lambinus et Gruterus interpretantur. Nec male Turnebus ad garum, pretiosum liquamen ex intestinis piscium putridis, respici arbitratur. Nam Gronovius quidem multum hic tricando nihil extricat, nec videt, dum salsuram explicat ipsius Cappadocis, quae conservet eius intestina, pugnantia loqui alterum, siquidem quamdiu salsura vel muries intestinorum hominis, secundum Gronovii sententiam, satis bona est, h. e. integra et quae faciat officium suum, fieri non potest, ut illa exputescant; id quod significaretur verbis *Si id feceris.* Male autem in editionibus vulgatis, quas temere secutus sum, plene distinguitur post *tibi. Si id feceris*, h. e. si eo usque perduraveris, si intestina tua computruerint et sale condita veneant. Caeterum Pall. 2, 5, G H et vv. edd.

Hac nocte quod ego somniavi dormiens?

PALINVRVS

Vah, solus hic homo est, qui sciat divinitus.
Quin coniectores a me consilium petunt:
Quod eis respondi, ea omnes stant sententia.

COCVS. CAPPADOX. PALINVRVS. PHAEDROMVS.

COCVS

Palinure, quid stas? quin depromuntur mihi, i. s. II, 2.
Quae opus, parasito ut sit paratum prandium,
Quom veniat?

PALINVRVS

Mane, sis, dum huic coniicio somnium.

COCVS

Tute ipse, si quid somniasti, ad me refers.

PALINVRVS

Fateor.

COCVS

Abi, deprome!

PALINVRVS

Age, tu interea huic somnium
Narra: meliorem, quam ego sum, suppono tibi:
Nam quod scio, omne ex hoc scio.

CAPPADOX

Operam ut det.

PALINVRVS

Dabit.

CAPPADOX

Facit hic, quod pauci, ut sit magistrod obsequens.
Da mi igitur operam.

---

exputrescant, et omnes Pall. item nostri 3, *saltura*. G, *Nec dum saltura* etc. H, *Nec tum*.

246. *hic homo*) H. e. *ego*. Vid. ad Capt. 84.

COCVS

Tametsi non novi, dabo.

CAPPADOX

Hac nocte in somnis visus sum viderier
Procul sedere longe a me Aesculapium,
Neque eum ad me adire, neque me magni pendere
Visum est.

COCVS

Item alios deos facturos scilicet:
Sane illi inter se congruont concorditer.
Nil est mirandum, melius si nil sit tibi:
Namque incubare satius te fuerat Iovi,
Tibi qui auxilio in iureiurando fuit.

CAPPADOX

Si quidem incubare velint, qui periuraverint,
Locus praeberi non pote in Capitolio.

COCVS

Nunc animum advorte. Pacem ab Aesculapio
Petas, ne forte tibi eveniat magnum malum,
Quod in quiete tibi portentum est.

CAPPADOX

Bene facis.
Ibo atque orabo.

COCVS

Quae res male vortat tibi!

257. Pall. et 3 nostri, *etsi*, ex interp.

261. *Visum est*) Sic libri nostri. Edd. vulgatae ambigue., *Visu'st;* Lambinus soloece, *Visus est.*

265. Vulg. *auxilium*, quae unius lectio codicis, Camerarianorum quidem antiquissimi, sed quem minus correctum alterum fuisse constat: vid. ad Asin. 632. Non igitur prae hoc caeteros libros omnes, in quibus *auxilio*, contemserim, quod facit Gronovius, sed potius genuinam scripturam *auxilio* cum compendio *auxiliû* forte permutatam esse crediderim.

266. Langg. haud male, *incubitare.*

268. *Nunc*) Ita G, H; h. e. igitur: vid. ad Ba. 73. M et vv. edd. *Huc*; vulg. *Hoc. Nunc* magis ex usu Nostri; quamquam sic etiam Pseud. 270 legitur: *Et id et hoc, quod te revocamus, quaeso, animum advorte.* Nihil igitur definio.

PALINVRVS

Proh dî inmortales, quem conspicio? qui illic est?
Estne hic parasitus, missus qui est in Cariam?
Heus, Phaedrome, exi, exi, exi, exi, exi, inquam, ocius!

PHAEDROMVS

Qui istic clamorem tollis?

PALINVRVS

Parasitum tuom
Video currentem, ellum, usque in platead ultima.
Hinc auscultemus, quid agat.

PHAEDROMVS

Sane censeo.

CVRCVLIO. PHAEDROMVS. PALINVRVS.

CVRCVLIO

Date viam, noti atque ignoti, dum ego hic officium meum t. t. c. II, 3.
Facio: fugite omnes, abite et de via secedite:
Ne quem in cursu capite aut cubito aut pectore obfendam aut genu:
Ita nunc subito et propere et celere obiectum est mihi negotium;

274. Vulg. τὸ *exi* ter tantummodo legitur, versu imperfecto, Patheticae eiusmodi vocum repetitiones amantur a poëtis. Aristophanes Avv. 1122 sq. edit. Invernizz.: Ποῦ, ποῦ 'στι, ποῦ, ποῦ, ποῦ 'στι, ποῦ, ποῦ, ποῦ 'στι, ποῦ, Ποῦ Πεισθέταιρος ἐστιν, ἄρχων; Vid. etiam ad Aul. 588.

276. Vulg. *Video occurrentem*; sed scripti fere, *Vide occurrentem*; G dilucide, *Video currentem*, quod invenit etiam Gruterus Suspicc. VII, 3. Hoc probum, siquidem occurrere vix dicuntur, qui tam longe a nobis absunt, quam adhuc a se abesse parasitum dicit servulus, ut quem in ultima platea currentem conspiciat.

278. Vulg. interpretatione inconcinna, *Date viam mihi*, *noti* etc.

281. *et propere*) Ita Langg., ridiculi fortasse causa repetita *et* coniunctione, praesertim in verbis fere συνωνύμοις. Vid. ad Cas. 485 sq. Vulg. τὸ *et* desideratur.

Nec sit tam opulentus quisquam, qui mi obsistat in via,
Nec strategus nec tyrannus quisquam neque agoranomus
Nec demarchus nec comarchus nec cum tanta gloria,
Quin cadat, quin capite sistat in via de semita!
Tum isti Graeci palliati, capite operto qui ambulant,
Qui subfarcinati incedunt cum libris, cum sportulis,
Constant, conferunt sermones inter sese drapetae,
Obstant, obsistunt, obcedunt cum suis sententiis;
Quos videas semper lubentes esse in thermopolium,
Vbi quid subripuere (operto capitulo calidum bibunt;
Tristes atque ebrioli abscedunt): eos ego si obfendero,
Ex unoquoque eorum eiiciam crepitum polentarium!
Tum isti, qui ludunt datatim, servi scurrarum in via,
Et datores et factores omnes subdam sub solum!
Proinde se domi contineant, vitent infortunio!

PHAEDROMVS

Recte hic monstrat se imperare posse: nam ita nunc mos viget,

289. Vulg. satis inficete, *incedunt.* Hoc eos facere, dictum iam 287; sed nunc non *incedere* tantummodo, sed *occedere* aliis eos dici molestiamque exhibere, ut credamus, in causa sunt similia coniuncta *Obstant*, *obsistunt.* Nec mala agnominatio in *Obstant*, *obsistunt*, *obcedunt*, quales amat Noster. Facile mixta *ocedunt*, *icedunt.* Similiter mox peccatum, versu 292.

290. *lubentes*) Ita Lipsii liber et noster H, item vv. libri apud Acidalium Divinatt. p. 112, qui vulgato *bibentes* merito id praefert. Putide autem iidem hoc loco semper esse *bibentes in thermopolio* et statim capite operto calidum bibere dicerentur, quod et idem est, et a maiori ad minus descendit, vitio negligentium scriptorum, qualem se in hoc genere non praebet Noster. Dedi quoque *esse in thermopolium*, quomodo haec et similia dicuntur in mentem esse, in lustra iacere, de quibus disputavi ad Amph. 545; vulgo enim, *in thermopolio*, quod minus motorium.

292. Vulg. *incedunt.* Vid. supra ad 289. *Abscedunt* permutatum puto cum *accedunt*, *acedunt*, *icedunt.* Lubentes ire in thermopolium dicuntur isti Graeculi, et tristes redire inde; quod aptissimum.

293. *eiiciam*) Ita vel *eiciam* (H, *eitiam*) Pall. liber Meurs. 3 nostri et vv. edd.; mediae *excutiam.* V. C. et Langg. *extiam*, vel *exciam*, quod metro refragatur.

296. *infortunio*) Sic vulgo, quomodo legitur in G. Caeteri libri minus eleganter, *infortunia.*

297. Insulse libri: *Recte hic monstrat*, *si imperare possit.* Correxit

Ita nunc servitium est. Profecto modus haberi non potest.

CVRCVLIO

Ecquis est, qui mihi conmonstret Phaedromum, genium meum?
Ita res subita est: celeriter mi hoc homine convento est opus.

PALINVRVS

Te ille quaerit.

PHAEDROMVS

Quid, si adeamus? Heus, Curculio, te volo.

CVRCVLIO

Quis vocat? quis nominat me?

PHAEDROMVS

Qui te conventum cupit.

CVRCVLIO

Haud mage cupis, quam ego te cupio.

PHAEDROMVS

O mea opportunitas,
Curculio exoptate, salve!

CVRCVLIO

Salve!

PHAEDROMVS

Salvom gaudeo
Te advenire! Cedo tuam mihi dextram! Vbi sunt spes meae?
Eloquere, obsecro, hercle!

CVRCVLIO

Eloquere, te obsecro, hercle, ubi sunt meae?

PHAEDROMVS

Quid tibi est?

CVRCVLIO

Tenebrae oboriuntur, genua inedia succidunt.

Dousa in Centurionatu, ubi hunc locum tractat.

306. Vulg. manco numero: *Eloquere, obsecro hercle.* Cv. *eloquere, te obsecro, ubi sunt meae?* Egregie codex G repetitione ad iocum com–

PHAEDROMVS

Lassitudine hercle, credo.

CVRCVLIO

Retine, retine me, obsecro!

PHAEDROMVS

Vide, ut expalluit! datin' isti sellam, ubi adsidat, cito,
Et aqualem cum aqua? properatin' ocius?

CVRCVLIO

Animo male est.

PHAEDROMVS

Vin' aquam?

CVRCVLIO

Si frustulenta est, da, obsecro, hercle: obsorbeam.

PHAEDROMVS

Vae capiti tuo!

CVRCVLIO

Obsecro hercle, facite, ventum ut gaudeam.

PHAEDROMVS

Maxume.

CVRCVLIO

Quid facitis, quaeso?

PALINVRVS

Ventum.

CVRCVLIO

Nolo equidem mihi
Fieri ventulum.

PHAEDROMVS

Quid igitur?

CVRCVLIO

Esse, ut ventum gaudeam.

posita, qualibus Hic scatet: *Eloquere, obsecró hercle.* Cv. *eloquere, te obsecro hercle, ubi sunt meae?* Amat hanc formulam Curculio: conf. 311 seqq.

309. Vulg. inconcinne, *Viden'*, ut *expalluit.* Sequor editionem Argent.

314. Vulg. ex interpretatione, quae metro arguitur: *Fieri ventulum.* Ph. *quid igitur vis?* Cv. *esse* etc. Nota Comicorum formula loquendi *Quid igitur?* de qua vid. Par. lexic. Plaut.

PHAEDROMVS

Iupiter te dîque perdant!

CVRCVLIO

Perii, prospicio parum;
Osmarum habeo dentis plenos; lippiunt fauces fame;
Ita cibi vacivitate venio laxis lactibus.

PHAEDROMVS

Iam edes aliquid.

CVRCVLIO

Nolo hercle aliquid; certum quam aliquid mavolo.

PHAEDROMVS

Imo si scias, reliquiae quae sint tibi....

CVRCVLIO

Scire nimis lubet,
Vbi sient; nam illis conventis sane opus est meis dentibus.

PHAEDROMVS

Pernam, abdomen, sumen, sueris glandium.

CVRCVLIO

Aiin' tu omnia hic?

316. Vulg. nec numeris probis, nec sententia perspicua: *Os amarum habeo, dentes plenos, lippiunt fauces fame.* Multa ad h. l. interpretes, quorum nihil proficit. Reposui *Osmarum* ab *osma* (ὀσμή), sicut passim latinis immixta graeca hic leguntur, et similiter *moera* cum alibi tum certissime me auctore Mil. 874. *Osmarum* quam huic loco congruat, non est quod multis exsequamur. Nidorum cibi varii plenos se dentes habere per ridiculum dicit Curculio, significaturus, se tanta fame cruciari, ut iam edendi voluptatem quasi praesagire os sibi videatur, et odore anticipare cibos.

317. *laxis*) Ita Nonius. Libri Plautini, *lassis.*

319. Vulg. abest *tibi*, quod praebuit H liber, quem excussimus. Iam ex regula τοῦ *reliquiae* prima syllaba acuitur: vid. ad Amph. 203. *Scias* μονοσυλλάβως pronuntiandum extrita *i* litera, usu veteri, quem illustravi ad Amph. prol. 74.

321. Vulg. nullis numeris: PH. *Pernam, abdomen, sumen, suis glandium.* CV. *ain' tu omnia haec?* Noster *Carbonariae* fragmento 2, laudante Festo v. *Spetile*: *Egeo pernam, sumen sueris, spectile, callum, glandia.* Cf. lexica. E loco *Carbonariae* verbum *callum* petiisse videtur Argentoratensis curator editionis, quam saepe dico, quod post *Pernam* pessime inculcat. Nec recte *sumen* est omissum in G H et vv. edd.

In carnario fortasse dicis.

PHAEDROMVS

Imo in lancibus;
Quae tibi sunt parata, postquam scimus venturum.

CVRCVLIO

Vide,
Ne me ludas.

PHAEDROMVS

Ita me amabit, quam ego amo, ut haud ego mentior.
Sed quod te misi, nihilo sum certior.

CVRCVLIO

Nihil attuli.

PHAEDROMVS

Perdidisti me!

CVRCVLIO

Invenire possum, si mi operam dabis.
Postquam tuo iussu profectus sum, perveni in Cariam;
Video tuom sodalem; argenti rogo uti faciat copiam.
Scires, velle gratiam tuam: noluit frustrarier,
Vt decet velle hominem amicum amico atque opitularier:
Mihi respondit paucis verbis atque adeo fideliter,
Quod tibi esset, item sibi esse, magnam argenti inopiam.

323. *scimus*) Ita V. C. a m. 2 et Pall. 3, 4, 6, eleganter quidem; vid. ad Amph. 503. Vulg. *scumus* vel *scivimus*.

324. *haud ego*) Egregie sic H, sub ictu posita voce graviore. Vulg. trito verborum ordine, quem sectari solet vulgus librariorum, *ego haud*.

326. *possum*) Ita V. C. 3 Pall. G H, prae quo languet vulgatum *possim*. Vulg. quoque, *si mihi operam datis*. Sed recte observat Gruterus Suspicc. VII, 3, uno Phaedromo opus esse, nec male tentat, *s. m. o datas*; melius tamen Iunt. Ald. *dabis*. Literae *b* et *t* non semel sibi fraudi fuere in libris scriptis, velut etiam infra 657 non *dotis*, sicut vulgo, sed legendum est, quo ipsa sententia ducit, *dabis*.

332. Tò *magnam* non eliditur: vid. ad Amph. 341. H *copiam* pro *inopiam*. An ita iocari existimemus parasitum? Equidem non puto.

PHAEDROMVS

Perdis me tuis dictis!

CVRCVLIO

Imo servo et servatum volo.
Postquam mihi responsum est, abeo ab illo moestus ad forum,
Frustra med illo advenisse. Forte adspicio militem,
Adgredior hominem, saluto adveniens. Salve, inquit, mihi,
Prendit dexteram, seducit, rogat, quid veniam Cariam.
Dico, me illo advenisse animi causa. Ibi me interrogat,
Ecquem in Epidauro trapezitam Lyconem noverim?
Dico, me novisse. — Quid lenonem Cappadocem? — Adnuo,
Visitasse. Sed quid eum vis? — Quia de illo emi virginem
Mnis triginta, vestem, aurum. Et pro his decem coaccedunt minae. —
Dedisti argentum? inquam. — Imo apud trapezitam situm est
Illum, quem dixi, Lyconem; atque ei mandavi, qui anulo

337. Vulg. inconcinne, *Prehendit.*

342. Vulg. numeris innumeris: *Triginta minis, v. a.: et pro iis d. c. m. Mnis triginta* G et Meursii liber, item vv. edd., in his Iunt. Ald. Argent. *His* pro *iis* V. C. et vv. edd., quod versum iuvat. Non elidendum autem τὸ *vestem*, *decem* μονοσυλλάβως pronuntiandum ut *d'cem*, de qua figura monui ad Amph. prol. 74.

343. Vulg. itidem inconcinne: *Dedisti tu argentum? inquam* etc. nam quod placet Wasio Senarii capite 16, *Dedi* interdum priore syllaba longa legi apud poëtas veteres Latinos, fugit eum ratio. Sic passim *Dedere* pro *Dare*, compositum pro simplici, usurpatur. Ba. 59, *tibi dedo operam.* Stich. 418, *Hunc tibi dedo diem.* Pronomen recte abest editionibus veteribus, in his Iunt. Ald.; sed eaedem pessime, *imo, inquit, apud t. s. e.*

344–346. Haec ut metrorum se ignaros et contemtores ostenderent, secundum libros antiquos, quibus nihil in his auctoritatis, ita describi insserunt Gronovius Ernestiusque:

Illum - — — — — *meo*
Tabulas — — — — *operam*,
Vt — — — — — *abduceret*,

quum rectam viam dudum monstrassent Gruterus ac Taubmannus. Hoc-

Meo tabellas obsignatas attulisset, ut daret
Operam, ut mulierem a lenone cum auro et veste abduceret.
Postquam hoc mihi narravit, abeo ab illo; revocat me eloco,
Vocat ad coenam; religio fuit: denegare nolui.
Quid, si abeamus, decumbamus? inquit. Consilium placet.
Neque diem decet morari, neque nocti nocerier.
Omnis res parata est, et nos, quibus paratum est, adsumus.
Postquam coenati atque adpoti, talos poscit sibi in manum;
Provocat me, in aleam ut ego ludam. Pono pallium;
Ille suom anulum opposivit, invocat Planesium.

PHAEDROMVS

Meosne amores?

CVRCVLIO

Tace parumper. Iacit volturios quatuor.
Talos arripio, invoco almam meam nutriculam Herculem,

cine est ex industria insanire? *Tabulas* exhibuisse videntur V. C. et Pall.; sed *tabellas* Langg. G M et vv. edd., id quod metrum comprobat.

349. Inepte libri atque inconcinne: *Quid si adeamus ac decumbamus? i. c. p.* Pro *ac*, G *et*. Scires, utrumque suppostitium. Certe nec versus admittit copulam, et asyndeton Hic amat, de quo dixi ad Capt. 336. *Abeamus*, *a foro*, iam olim I. Brantio in mentem venit. Si genuinum esset *adeamus*, dicendum fuisset militi, quo adire cum Curculione cogitaret.

350. Male vulg. *Neque diem decet me morari, n. n. n.*: nam haec generalis sententia, ex qua probat, consentaneum fuisse, ut militis consilium sibi placeret, quia die nocteque epulandum sit. Tò *me* ortum ex sequente syllaba, quo deleto iam versus quoque decenter currit.

352. Male Angelius et Aldus, de metro haud dubie solliciti: *P. c. a. a. t. poscit in manum*, quum nescirent, *i* literam priorem in *sibi* liquescere, quod saepe fieri monemus ad Amph. prol. 74.

356. Vera mihi videtur I. Lipsii sententia, Antiqq. Lect. I, 21, decumas Herculaneas h. l. interpretantis, quarum inprimis, Graecorum more, parasiti participes. Etiam iactum basilicum et vulturios recte eum explicare puto. Non autem necesse est reponi *nutricem* eo pacto, ut vox non elidatur. Vid. ad Amph. 341. De decumis Herculaneis cf. Ba.

Iacto basilicum, propino magnum poclum; ille ecbibit,
Caput deponit, condormiscit; ego ei subduco anulum,
Deduco pedes de lecto clam, ne miles sentiat;
Rogitant servi, quo eam? dico me ire, quo saturi solent;
Ostium ubi conspexi, exinde me eloco protinam dedi.

PHAEDROMVS

Laudo.

CVRCVLIO

Laudato, quando illud, quod cupis, ecfecero.
Eamus nunc intro, ut tabellas consignemus.

PHAEDROMVS

Non moror.

CVRCVLIO

Atque aliquid prius obtrudamus, pernam, sumen, glandium.
Haec sunt ventri stabilimenta, pane et assa bubula,
Poculum grande, aula magna: ut satis consilia suppetant.
Tu consignato tabellas; hic ministrabit; ego edam:
Dicam, quemadmodum conscribas. Sequere me hac intro.

PHAEDROMVS

Sequor.

624, Stich. 222, 373; et quod non *nutritorem*, sed *nutricem* Herculem homo dicit, similiter de agro illo, quem a se abalienare vult prodigus adolescens, servus Stasimus Trin. 479 sq.: *Nostramne vis nutricem, here, quae nos educat, Abalienare a nobis?* Ducta imago a nutricibus infantium.

360. Vulg. prorsus inconcinne: *Rogant me servi, quo eam? me dico ire, q. s. s.* G recte, *Rogitant*, quo recepto expungendum erat metri causa *me* prius, quod adscriptum videtur ab interprete. Passim confusa *Rogare* et *Rogitare*. M, *ego me dico ire* etc., quam correctionem puto eius, qui nesciret, quae de monosyllabis sub ictu positis monuimus ad Amph. 149.

362. *Cupis* posteriore syllaba porrecta a *Cupire*, quod exstat apud Lucretium, monente etiam Nonio.

363. Male V. C., *tabulas*.

365. *pane*) Ita quaedam vv. edd., in his Mediol. Iunt. Argent., item Nonius 3 n. 161. Male Charisius Institutt. gramm. 1, p. 69 Putsch.: « Panis masculino genere dicitur. nam etsi neutro genere Plautus dixit, *Pane et, assa bubula*, tamen vitiose.» Cf. Lambin. ad h. l. et Meursii Exercc. critt. in Curc. c. 2. Vulg. autem soloece, *panem*; H etiam, *assam bubulam. Haec* indicat sequentia, sicut saepe Graecorum τόδε, τάδε. Vid. etiam infra ad 401.

367. Vulg. aegre expediendo metro: *Tute tab. cons.: h. m. e. e. Tu*

LYCO. CVRCVLIO. PVER. LENO.

LYCO

Beatus videor: subduxi ratiunculam, i. s. III.
Quantum aeris mihi sit, quantumque alieni siet:
Dives sum, si non reddo eis, quibus debeo.
(Si reddo eis, quibus debeo, plus alieni est.)
Verum hercle vero *viros* convellere cogito,

Langg. G M et vv. edd., in his Mediol. et Iunt.

371. Quae hunc versum inter et sequentem uncinis a me inclusa legis, non inconcinna tantum sunt, verum etiam inepta: nam si rediderit Lyco, quibus debet, nihil nimirum ei erit alieni. MSS., — *alieni siet*, quod ex 370 petitum, nec praecedentibus *Dives sum* respondet. Si quis tamen est, qui inficeta ista sibi servari postulet, is certe sic in numeros redigat suademus: *Si illis, quibus debeo, reddo, alieni plus siet.* Similiter autem, monente Dousa Centurionat. c. 24, Timocles: *Δημοσθένης τάλαντα πεντήκοντ' ἔχει, Μακάριος, εἴπερ μεταδίδωσι μηδενί.*

372. Vulg. secundum I. Gulielmium Quaestt. in hanc fabulam cap. 2: *Verum hercle vero cum belle recogito* etc. Gulielmius l. l.: «*Verum hercle vero cum vere recogito.* (nam sic quaedam edd. recentes.) Non temerarium est, quod in Langianis fuit, *cum velle recogito.* Puto vitiosa illa scribendi ratione *Velle* esse *belle.* Bellum esse videtur avaro trapezitae non reddere, quod debeat, nisi in iure coactum.» *V. h. v. cum velle recogito* etiam V. C. Camerarianus, ferrique possit *belle*, non eo quidem sensu, qui placet Gulielmio, ut *bellum* sibi videri dicat trapezita non reddere, quod debeat, nisi apud praetorem, sed ita, ut pro *bene* accipiatur, sicut passim, nisi obstat accentus vitiosus in verbi posteriore syllaba (*V. h. v. cum bellé recogito*), et, quod maximum est, caeterorum fere omnium lectio librorum scriptorum et olim excusorum haec: *V. h. v. convellere cogito* (G, *V. h. v. convellere undique cogito;* H, *V. h. enim non convellere cogito*), quo ducit etiam Langianorum et veteris codicis, quum constet, *cum* et *con* praepositionem inseparabilem saepissime esse mixta. *Viros* igitur a praecedente verbo simili *vero* interceptum arbitror, quo restituto et iustum habet versus pedum numerum, neque ineleganter viri dicuntur hominis creditores. Asin. 650 sq.: ARG. *Quin ad hunc, Philenium, adgredimur, Virum quidem pol optimum et non similem furis huius?* Chalinus Cas. 354: *Hic ipsus Casinam deperit! habeo viros!* Et sic passim *vir* pro *homo* usurpatur, praesertim in iis, de quibus paulo ante locuti sumus.

Si mage me instabunt, ad praetorem subferam.
Habent hunc morem plerique argentarii,
Vt alius alium poscant, reddant nemini,
Pugnis rem solvant, si quis poscat durius.
Mature qui quaesivit homo pecuniam,
Nisi eam mature parsit, mature esurit.
Cupio aliquem emere puerum, qui usurarius
Nunc mihi quaeratur: usus est pecunia.

CVRCVLIO

Nil tu me saturum monueris: memini et scio.

373. *Si mage me instabunt*) Camerarius: *Mi* potius legendum est. Sed recte Acidalius Divinatt. p. 113: «Qui genus antiquum dicendi mutant: *Si magis me instabunt, ad Praetorem sufferam:* et *mi* faciunt pro *me*, temere faciunt, nec alibi sic locutum Plautum meminerunt. Is autem Poenulo (787 sq.): *Dii inmortales meum herum servatum volunt Et hunc disperditum lenonem: tantum eum instat exitii.* Item Epidico (79): *Tantae te impendent ruinae.* Nam recte sic editiones priscae, quibus recentiores *in* inferserunt. (In hoc quidem fallitur.) Atqui et Terentius omisit (Phorm. 146): *Tanta te impendent mala.*» Quomodo etiam *inservire* bis constructum apud Nostrum monet Most. 184, 210, et *Servire* apud Turpilium Non. v. *Servire.*

376. *durius*) Ita V. C. et Langg., «profecto vere, *inquit Taubmannus*, auctoribus Gulielmio et Grutero: nam *poscere clarius* in nominibus appellandis, proprie et latine si loquare, *flagitare* est. Glossae vett., *flagitaverit*, μετὰ βοῆς ἀπαιτήσῃ. Eaedem alibi, Ἀπαιτῶ βιαίως, *Flagito*, *efflagito*, *profligo*. Pseud. I, 5 (550): *Clamore magno et multum flagitabere.* hac fab. inferius (674 sq.): *Postquam nihil fit, clamore hominem posco: ille in ius me vocat*, quae verba mire hunc locum confirmant, in eadem re et homine praesertim posita. Hinc *flagitatores*, qui nomine tumultuosius et instantius appellant. Et *flagitium*, appellatio clamosa et cum verborum contumelia. Epid. III, 4 (505): *Flagitio cum maiore post reddes tamen.*» Sic ille secundum Gulielmium Quaestt. in Curc. c. 4, laudato quoque in hanc rem Mercatoris loco illo (400): *Vellicent, vocent, molesti sint, occentent ostium*, qui certe alienus est. Sed id etiam, clarius vel clare poscere idem esse flagitando, etsi satis probabile videtur, nullo tamen loco simili id probavere Taubmannus et qui pro eo de hac re sponsores. Neque sic tamen sponte sequeretur, prae ista lectione contemnendam esse caeterorum Palatinorum, 3 nostrorum et veterum editionum, *durius*, quae et minime languet (nam illud *clarius* per se intelligitur, siquidem rogare aliquid solemus submissa voce, poscere semper *clara* sive *alta*), et ita comparata est, ut quae facile cum altera potuerit permutari, praesertim in codice minus correcto, qualem fuisse veterem Camerarianum ipse Taubman-

Ego hoc ecfectum lepide tibi tradam! Tace.
Edepol nae ego hic med intus explevi probe,
Et quidem reliqui in ventre cellae uni locum,
Vbi reliquiarum reliquias reconderem.
Quis hic est, operto capite qui Aesculapium
Salutat? Attat, quem quaerebam! Sequere me.
Simulabo, quasi non noverim. Heus tu! te volo.

LYCO

Vnocule, salve.

CVRCVLIO

Quaeso, deridesne me?

LYCO

De Coclitum prosapia te esse arbitror:
Nam ii sunt unoculi.

CVRCVLIO

Catapulta hoc ictum est mihi
Apud Sicyonem.

LYCO

Nam quid id refert mea,
An aula quassa cum cinere ecfossus siet?

CVRCVLIO

Superstitiosus hic quidem est: vera praedicat:
Nam illaec*ce* catapultae ad me crebro conmeant.
Adulescens, ob rempublicam hoc ictum est mihi

nus fatetur ad Asin. 632, et in membranis bonis quidem, sed in quibus tamen ipsis quoque multa humanibus errata sunt, ut ab iis dissentire non sit nefas.

394. *quidem* elisa *i* litera pronuntiandum: vid. ad Amph. prol. 74.

395. Vulg. *illaec*, non liquescente verbo *catapultae*, quod duriusculum, etsi non sine exemplo: vid. ad Amph. 341. *Hicce*, *Illicce*, pro *Hic*, *Ille*, usitata priscis: vid. ibid. ad 138. Tò *catapultae* iam, vocali sequente, accentum retrahit, qua de re monitum ad Asin. 143.

396 sq. Vulg. *A.*, *ob rempublicam hoc intus mihi* (Langianis abest *mihi*) *Quod insigne habeo*, *quaeso*, *ne me incomities*. Ampla materies coniiciendi, nisi quis Dacerium audiendum putet, ad Festum voc. *Incomitiare* haec scribentem: « *Intus* sic absolute accipiendum est pro fossa illa, ex qua oculus exculptus fuit. Nihil certius et facilius. » Igitur pro *intus* Gruterus Suspicc. VII, 5, *incussum*;

Quod insigne habeo: quaeso ne me incomities.

LYCO

Licetne inforare, si incomitiare haud licet?

CVRCVLIO

Non inforabis me quidem, nec mihi placens
Tuom profecto nec forum nec comitium.
Sed hunc, quem quaero, conmonstrare si potes,
Inibis a me solidam et grandem gratiam.
Trapezitam ego Lyconem quaero.

LYCO

Dic mihi,
Quid eum nunc quaeris, aut quoiatis.

CVRCVLIO

Eloquar.
Ab Therapontigono Platagidoro milite.

LYCO

Novi edepol nomen: nam mihi istoc nomine,

Acidalius Divinatt. p. 113 *ictus*, ut insigne ictus vestigium dicatur vulneris catapulta icti; Pareus, *ulcus*, quasi de ulcere ageretur; Salmasius, *inustum*; pessime omnium Gronovius, *virtutis*, cui verbo quid negotii sit cum lectione scriptorum *incus*, nemo exputaverit. Si res ad me deferatur, dicam, pro genuinis Planti *ictum est* paulatim scribere coepisse, pro more suo, librarios *ictust*, mox *ictus* et una literula mutata *intus*. Certe sic paulo ante habuimus, *Catapulta hoc ictum est mihi*, neque illepide insigne aliquod *ictum* alicui dicitur.

398. Libri inconcinne: *Licetne inforare, si inconitiare non licet?* Interpretis videtur esse *non* pro *haud* perscriptum. *Incomitiare* accentum retrahit: vid. ad Asin. 143.

399 sq. Vulg. itidem ex interpretatione: *N. i. m. q., nec mihi placet Tuum profecto nec forum, nec comitium.* V. C. Pall. et 3 nostri, item vv. edd., in his Mediol., *placens*, Argent., *places*, quod eodem redit, usurpata coniugatione periphrastica, de qua dixi ad Amph. 761.

401. *hunc*) H. e. eum, quem dicturus sum, τόνδε, τοῦτον. Cf. 365. Sophoclis Oed. Tyr. 101, Oedip. Colon. 1144 etc.

403. Vulg. perverso metro: *Lyconem quaero trapezitam.* LY. *dic mihi* etc. Antispastica vox est *trapezita*. Assumsi igitur pronomen *ego* ex Iunt. Ald.

404. *cuiatis*) H, *quoiatis*, prisce, sicut alibi quoque Noster saepius. Forte id neglexeram. Caeterum *quoiatis* dictum pro *quoias*, sicut *Sarsinatis* pro *Sarsinas* Most. 747, et *sortis* pro *sors* Cas. 264. Vid. Priscian. pp. 751, 950.

Dum scribo, explevi totas ceras quatuor.
Sed quid Lyconem quaeris?

CVRCVLIO

Mandatum est mihi,
Vt has tabellas ad eum ferrem.

LYCO

Quis tu homo es?

CVRCVLIO

Libertus illius, quem omnes Summanum vocant.

LYCO

Summane, salve. Qui Summanus? fac sciam.

CVRCVLIO

Quia vestimenta, ubi obdormivit ebrius,
Summano: ob eam rem me omnes Summanum vocant.

LYCO

Alibi te meliust quaerere hospitium tibi:
Apud me profecto nihil est Summano loci.
Sed istunc, quem quaeris, ego sum.

CVRCVLIO

Quaeso, tune is es
Lyco trapezita?

LYCO

Ego sum.

CVRCVLIO

Multam me tibi
Salutem iussit Therapontigonus dicere,
Et has tabellas dare me iussit.

407. *Dum scribo*) H. e. Dum scripsi. Vid. ad Amph. 503.

411. G, *quid*. Langg. *face*.

412 sq. Insulse libri atque inconcinne: *Quia vestimenta, ubi obdormivi ebrius, Summano*. Mirus profecto homo, qui simul obdormire ebrius et suffurari vestimenta possit. Sequor Scaligerum; aliquis intelligens in *obdormivit*, quod passim subaudiri monui ad Asin. 433.

416. G, *quaeso hercle ne tu es*. Fuerit hoc initio, *quaeso hercle, an tu is es*. *Quaeso* et *hercle* saepius coniungi apud Nostrum, doceat vel Parei lexicon Plaut. h. v.

LYCO

Mihin'?

CVRCVLIO

Ita.

Cape; signum nosce. Nostin'?

LYCO

Quidni noverim,

Clypeatus elephantum ubi machaera dissicit?

CVRCVLIO

Quod istic scriptum est, id te orare iusserat
Profecto ut faceres, suam si velles gratiam.

LYCO

Concede: inspiciam, quid sit scriptum.

CVRCVLIO

Maxume,

Tuo arbitratu, — dum auferam abs te id, quod peto.

LYCO

« Miles Lyconid in Epidaurod hospiti
Suo Therapontigonus Platagidorus plurimam
Salutem dicit.

423. *Iusserat* pro *iussit*) Vid. ad Amph. prol. 81.

426. *dum auferam abs te id, quod peto*) Haec secum aversus homo, quae vulgo indistincta, sine lepore et sale, sic leguntur: *Maxime, Tuo arbitratu, dum auferam* etc. De lineola, quam addidi, vid. ad Ba. 468.

427 sq. Dum *D* illud ephelcysticum ignorant, de quo egi ad Amph. prol. 149, versuum horum alterum altero male farciunt, Angelium imitati, editores recentiores, itaque priore quidem loco ponunt aliquid iambi simile; sed posteriore quod propinant, ne iambicum quidem carmen est, sed versus trochaicus trim. cat., nisi τὸ α in *Therapontigonus* (Θεραποντίγονος) produci existimaverint, quod fieri nequit, ut sciunt, qui graece sciunt. Sic autem vulgo haec leguntur: *Miles Lyconi in Epidauro hospiti suo Therapontigonus Platagidorus plurimam Salutem dicit*, quum in vetustioribus editionibus, velut Sarracenia et Mediolanensi, τὸ *suo* sequenti versui recte additum esset, verbis *Lyconi* et *Epidauro* non elisis, qua de re vid. ad Amph. 341. Tanta socordia in metricis adhuc versati sunt viri caeteroquin doctissimi; quod aliquoties notasse non abs re fuerit, caute ut incedamus, nec, nominum claritudine occaecati, qui multa callent, eos omnia posse animum inducamus.

CVRCVLIO

Meus hic est: hamum vorat.

LYCO

« Tecum oro et quaeso, qui has tabellas adferet
Tibi, ut ei detur, quam istic emi virginem
(Quod te praesente istic egi atque interprete)
Et aurum et vestem. Scis, uti convenerit.
Argentum des lenonid, huic des virginem. »
Vbi ipsus? cur non venit?

CVRCVLIO

Ego dicam tibi.
Quia nudius quartus venimus indu Cariam
Ex India: ibi nunc statuam volt dare auream
Solidam faciundam ex auro Philippeo, quae siet
Septempedalis, factis monumentum suis.

LYCO

Quamobrem istuc?

CVRCVLIO

Dicam. Quia enim Perses, Paphlagonas,
Synopeas, Arabas, Caras, Cretanos, Syros,
Rhodiam atque Lyciam, Perediam et Perbibesiam,
Centauromachiam et Classiam Vnomammiam,

429. *Tecum oro*) Vid. ad Ba. 459.

431. Vulg. inconcinne: *Q. t. p. istic egi teque interprete.* Secutus sum Guelferbytanum codicem, *atque* pro *teque* exhibentem, nec tamen spreverim legentes: *Q. t. p. isti egi teque interprete.* *Isti* pro *istic*, sicut Cas. 430, ubi vide, quae annotamus.

432. Vulg. *Et a. e. v.: iam scis, ut conv.*, verbo graviore *scis* in thesi occultato. Tò *iam* non comparebat in nostris libris.

435. Vulg. inconcinne: *Q. n. q. venimus in Cariam.* De *Indu* pro *In* priscis usitato passimque reponendo in aevi illius scriptoribus monui ad Ba. 897. Non male etiam rescribas: — *veneramus Cariam*, plusquamperfecto in vicem perfecti succedente, sicut supra 422. De *in* omisso vid. ad argum. 1.

440 sqq. Variant in his populorum et regionum nominibus codd. qua scripti qua vetustius impressi, nec tamen quidquam praebent receptis lectionibus melius, subinde autem pessime aberrant, ut fieri solet in novis et quae captum vulgo librariorum superant.

Libyamque totam *et* omnem Conterebromiam,
Dimidiam partem nationum usque omnium,
Subegit solus intra viginti dies.

LYCO

Vah!

CVRCVLIO

Quid mirare?

LYCO

Quia enim in cavea si forent
Conclusid, itidem ut pulli gallinacei,
Ita non potuere uno anno circumirier.
Credo hercle, te esse ab illo: nam ita nugas blatis.

CVRCVLIO

Imo etiam porro, si vis, dicam.

LYCO

Nil moror.

443. Vulg., *Libyamque oram omnem Conterebromiam*, quae non in metrum tantum peccant, verum etiam sententiae vim infringunt, siquidem qui Persas, Arabas, Syros, omnes subegerit, eum Lybiae non nisi oram expugnare, parum est; ne addam, soloecismi simile esse *Lybiam* pro *Libycam* usurpatum, quamquam sic *Libyam citrum* pro *Libyca* dixisse videtur Varro apud Vechnerum Hellenolex. I, 2, 8, pag. 187 ed. Heusinger. Sed profecto ut *omnem Conterebromiam*, ita *totam Libyam* istum cepisse voluit Plautus, nec praeter rem modestus subito factus est, ubi liber campus ad mendacia datus esset. Verba *Libyamque totam* quam in vulgatam lectionem *Libyamque oram* mutari proclive fuerit, literis *e r* et *t* similiter olim scriptis, nemo est quin videat. Copula autem eodem modo omissa est, opinor, hoc versu in Palatinis codicibus, quo praecedente in Langianis, qui ibi: *Centauromachiam Classiam Vnomammiam.* Non igitur Libya tantum illa, quae vini est ferax, h. l. indicatur, ut vult Gruterus Suspicc. VII, 11, sed omnis terra, ubi Bromius, h. e. vinum, conteritur, quod longe maius quid sonat, digniusque est ut nugatore Curculione, ita milite gloriarum pleno, de quo narrat.

446. G, *in caveam*, quod non deterius.

447. Vulg. flaccidioribus numeris: *Conclusi, itidem uti pulli gallinacei.* MSS. et vett. edd. *ut*, pro more suo: nam raro alteram formam praeferunt. Argent., *C., i. ut sunt p. g.* H corrupte, *C. i. u. pallsi gall.*, quod initio fuisse videtur, *C. i. u. pulli sunt gall.*

448. G, *potuerunt.* Reliquerat fortasse scriptor, *Ita non potuerunt anno circumirier.* Cessat ecthlipsis in *circumirier:* cf. Rud. 58 et inprimis monita ad Amph. 341.

449. *nam ita nugas blatis*) Satis erat dixisse, *ita nugas blatis.* Vid. ad

Sequere hac: te absolvam, qua advenisti gratia.
Atque eccum video. Leno, salve.

LENO

Dî te ament.

LYCO

Quid hoc, quod ad te venio?

LENO

Dicas, quid velis.

LYCO

Argentum accipias, cum illo mittas virginem.

LENO

Quid, quod iuratus sum?

LYCO

Quid id refert tua,
Dum argentum accipias?

LENO

Qui monet, quasi adiuvat.
Sequimini.

CVRCVLIO

Leno, cave mihi sit in te mora!

Cist. 393—395. Id quod sentiens, ut videtur, Gulielmius Quaestt. in hanc fabulam cap. 4 non male concinniorem fore lectionem arbitrabatur, si rescriberetur: *C. h. te esse ab illo iam : ita n. b.*

457. Libri vett. fere, *morari mihi*; sed V. C., *mora mihi*. An *morari* pro *mora* dixit Plautus, sicut *amare* pro *amore* supra 28? Sed versus ei lectioni videtur refragari, nisi reponas, excluso pronomine, quod facile intelligitur: *Sequimini*. Cv. *Leno*, *cave morari in te siet.* Caeterum mire M noster: — *morari mihi miles.* Et similiter H ante sequentem versum, *Miles loquitur.* Sarracenia quoque et Mediolanensis, quas saepe laudo, *Miles. Edepol* etc.

CHORAGVS

Edepol nugatorem lepidum lepide hunc nactust Phaedromus. t. t. c. IV, 1
Kalophantam hunc an sycophantam mage dicam esse, nescio.
Ornamenta, quae locavi, metuo ut possim recipere.
Quamquam cum istoc mihi negotî nihil est: ipsi Phaedromo
Credidi; tamen adservabo. Sed dum hic egreditur foras,
Conmonstrabo, quo in quemque hominem facile inveniatis loco:
Ne nimio opere sumat operam, si quem conventum velit,

459. Vulg. *Halophantam an sycophantam hunc magis esse dicam nescio.* Salmasius ad hunc locum: «Recte, *inquit*, se habet Halophanta. Non reperitur tamen hoc nomen apud Graecos, sed fictum est a Comico, ut olim bene Scaliger censuit, ab habitu marino (quandoquidem e Caria per mare Epidaurum appulerat Curculio, ut observat G. Canterus Nov. Lect. IV, 10). Ἁλοφάντης, ut συκοφάντης· Nam et φαντάζεσθαι Graeci pro decipi et συκοφαντεῖσθαι dixere. Hesychius, φαντάζομαι, συκοφαντοῦμαι. Et ita apud Aristophanem legitur. (Acharn. 830 edit. Invernizz., Δικαιόπολι, Δικαιόπολι, φαντάζομαι Ὑπὸ του) Sed et φαίνειν absolute pro συκοφαντεῖν posuerunt, ut idem Aristophanes (Acharn. 833), Τὶ ἠ μαθὼν φαίνεις ἄνευ θρυαλλίδος; item (ibid. 831), Τίς ὁ φαίνων ἐστιν; Sic ἁλοφάντης maritimus est sycophanta cum habitu thalassico. Alioquin et ὁλοφάντης (quae Turnebi coniectura et lectio libri H) etiam diceretur omnia mentiens et fallens, non ut inepte vocem eam explicat breviator Festi». Sic ille, quocum sentiunt editores. Sed ut concedamus, ἁλοφάντην dici posse eum, qui thalassico habitu incedat; quid postea? aut qua se facetia commendat haec lectio, ut propterea manu scriptorum *Kalophantam* deserenda sit, quam bene Alciatus Παρέργων XI, 4 interpretatur χρηστολόγον, h. e. qui honesta quidem loquitur, sed cuius facta ab oratione discrepant? Hoc igitur recte Sarsinati me asseruisse puto.

460. *metuo ut possim recipere*) V. C. *metuo haud*, Pall. et 3 nostri et vett. edd., si ab Aldina discesseris, *m. haud*, quod non omnino reiiciendum videbatur Taubmanno ob consensum.

463. *quo in*) Pro *in quo*. Vid. grammatici et Pareani lexici Mantiss. vv. *Anastrophe* et *Metathesis*.

464. *sumat*) Intelligendum aliquis.

Vel vitiosum vel sine vitio, vel probum vel inprobum.
Periurum hominem convenire qui volt, mitto in comitium;
Qui mendacem et gloriosum, apud Cloacinae sacrum.
Ditis damnosos maritos sub Basilica quaerito.
Ibidem erunt scorta exoleta, quique stipulari solent.
Symbolarum conlatores apud forum piscarium.
In foro infimo boni homines atque dites ambulant.
In medio propter Canalem, ibi ostentatores meri.
Confidentes garrulique et malevoli supra Lacum,
Qui alteri de nihilo audacter dicunt contumeliam,
Et qui ipsi sat habent quod ipsis vere possit dicier.
Sub Veteribus, ibi sunt, qui dant quique accipiunt foenori.
Castoris pone aedem, ibi sunt, subito quibus credas male.
Tusco in vico, ibi sunt homines, qui ipsi sese venditant.
In Velabro vel pistorem, vel lanium, vel haruspicem,
Vel qui ipsi vortant, vel, quae aliis subvorsentur, praebeant.
(Ditis damnosos maritos apud Leucadiam Oppiam.)
Sed interim fores crepuere: linguae moderandum est mihi. i. t.

Vid. ad Asin. 433. Hoc non advertentes Angelius et Aldus frustra reposuere, *qui quem conv. v.*

468. G, *quaeritet.*

475. Vulg. *Et qui ipsi sat habent*, *quod in se possint vere dicier.* Sed H noster et edd. vett., in his Mediol. Iunt. Argent., *E. q. i. s. h. q. ipsis p. v. d.* (M quoque *ipsi* pro *in se*). Hoc longe concinnius vulgato.

480. Vulg. nullo sensu: — *vel, qui alii subvorsentur, praebeant. Quae aliis subvorsentur*, h. e. quae ab aliis subvorsentur, quae alii subvortant. « Finxit enim, inquit Gronovius, *subversari*, ut *suppromum*, *subballionem*, ille apud Quinctilianum *subcoenant*, Ovidius *subnuba lecti* ». Quae hunc inter et sequentem versum leguntur, uncinis a me inclusa, ea quin a recentiore manu sint addita, dubitare nos vetat versus 468. Caeterum libertam aliquam Oppiorum, ad quam plerumque damnosi et nequam diverterint, non male intelligit Turnebus Advers. pag. 327 et 956, quum in illa urbis regione fuerit Oppiorum domus. Pervetustus autem liber, quem inspexit Turnebus, item Pal. 2, et Noster M, non *Oppiam*, sed *Operiam*, quam lectionem frustra excruisse puto virum doctissimum,

CVRCVLIO. CAPPADOX. LYCO.

CVRCVLIO

I tu prae, virgo: non queo, quod pone me est, servare.
i. t. c. IV, 2
Et aurum et vestem omnem suom esse aibat, quidquid haec haberet.

CAPPADOX

Nemo iit inficias.

CVRCVLIO

Attamen meliusculum est monere.

LYCO

Memento, promisisse te, si quisquam hanc liberali
Causa manu adsereret, mihi omne argentum redditum iri,
Minas triginta.

CAPPADOX

Meminero; de istoc quietus esto:
Et nunc idem dico.

CVRCVLIO

Et conmeminisse haec ego volam te.

CAPPADOX

Memini et mancupio tibi dabod.

CVRCVLIO

Egon' ab lenone quidquam
Mancupio accipiam, quibus sui nihil est, nisi una lingua,
Qui abiurant, si quid creditum est? Alienos mancupatis,

quum mera sit haec aberratio scribarum, lineolam in pede *p* literae verbi *Opiam* (nam sic plerique libri) forte factam pro olim usitato *er* syllabae compendio male habentium.

483. Vulg. inconcinne, *aiebat*. Ita passim erratur in his fabulis, sicut etiam in Terentii editionibus, quae Bentleianam antecessere.

484. Vulgo minus expedito metro, *Nemo it inficias*. Vid. tamen ad Amph. 483.

Alienos mittitis manud, alienisque imperatis;
Nec vobis auctor ullus est, nec vosmet estis ulli.
Item genus est lenonium inter homines meo quidem animo,
Vt muscae, culices, cimices pedesque pulicesque:
Odio et malo et molestiae, bono usui estis nulli;
Nec quisquam vobiscum in foro frugi consistere audet:
Qui constitit, culpant eum, conspuitur, vituperatur;
Eum rem fidemque perdere, tametsi nil fecit, aiunt.

LYCO

Edepol lenones meo animo novisti, lusce, lepide.

CVRCVLIO

Eodem hercle vos pono et paro: parissumi estis hibus.
Hi saltem in occultis locis prostant: vos in foro ipso;
Vos foenore, hi malo suadendo et lustris lacerant homines.
Rogitationes plurimas propter vos populus scivit,
Quas vos rogatas rumpitis: aliquam reperitis rimam.

495. Vulg. imperfecto versu vel: *Vt muscae, culices, pedesque, pulicesque*, vel: *Vti muscae culicesque p. p.* Τῷ *cimices* fraudi fuisse arbitror similis verbi *culices* vicinitatem. Non autem id tantummodo in editione Argentoratensi anni 1515 legitur, verum etiam apud Festum pag. 331 edit. Dacer.

599. *tametsi*) G, *tamen et si.*

501. Ita Charisius et Priscianus pagg. 40 et 961 Putsch., item V. C. Pall. 2, 3, 4, Langg. et nostri G et M; caeteri Pall. et vett. editt. *ibus* vel *iibus*, ut etiam H liber, quem versavimus.

503. Vulg. nec sententia satis clara et metro corrupto, siquidem posterior syllaba verbi male corripitur: *Vos fenore, hi male suadendo et l. l. h.* Rescripsi *malo*, h. e. malefacto, quomodo Trin. 101 legitur: *Malumque ut eius cum tuo misceres malo.* Malum suadere est lenonium. Pseud. 279 sqq: Ba. *Amabas. Invenires mutuom, Ad danistam devenires, adderes fenusculum, Subriperes patri.* Ps. *Subriperet hic patri, audacissume? Non periclum est, ne quid recte monstres.* Ba. *Non lenonium est.* Et nequam seu malum facere velle dicuntur congerrones, qui scorta adeunt. Poen. 525 sqq: *Ait se peregrinum esse, huius ignarum oppidi; Locum sibi velle liberum praeberier, Vbi nequam faciat. Nos hominem ad te adduximus.* Lenoni autem haec dicunt advocati. Sic passim, ut dubium vix esse possit, quin recte correxerim.

Quasi aquam ferventem frigidam esse, ita vos putatis leges.

LYCO

Tacuisse mavellem.

CAPPADOX

Haud male meditate maledicax es.

CVRCVLIO

Indignis si male dicitur, maledictum id esse dico;
Verum si dignis dicitur, benedictum est meo quidem animo.
Ego mancipem te nil moror nec lenonem alium quemquam.
Lyco, numquid vis?

LYCO

Bene vale.

CVRCVLIO

Vale.

CAPPADOX

Heus tu! tibi ego dico.

CVRCVLIO

Eloquere, quid vis.

CAPPADOX

Quaeso, ut hanc cures, bene ut sit isti.
Bene ego istam eduxi meae domi et pudice.

507. Vulg. LY. *T. m.* CA. *au! male meditate male dicax es.* Ferrem a Lycone dictum, *Au, tacuisse mavellem!* Cappadocem trapezitae vicem suspirantem non fero, ut quocum non adeo intima intercedit viro amicitia; sed ut ille lenonum irrisioni plausit istis (500): *Edepol lenones meo animo novisti, lusce, lepide!* ita h. l., par pari referens, Cappadox: *Haud male meditate maledicax es.* Atqui *Haud*, non *Au*, 4 Pall. codex Meursii, noster G et vett. edd., in his Sarracenia, Iunt. Ald.; Mediolanensis, *aut*, quod eodem redit, quum *h* litera perperam saepe omittatur. Vid. ad Asin. 492. Scaliger. in Carm. libero: *Haud male meditate male locutus es.*

511. Libri nostri, *Lyco, numquid me vis?* Metro timuisse videntur, qui pronomen inculcarent; sed anceps est *o* litera in *Lyco.* Vid. ad Amph. 136.

513. *Bene — et pudice*) Ex formula haec coniunguntur. Vid. ad Amph. 193.

CVRCVLIO

Si huius miseret,
Ecquid das, qui bene sit?

CAPPADOX

Malum.

CVRCVLIO

Tibi opust, qui te procures.

CAPPADOX

Quid, stulta, ploras? ne time; bene hercle vendidi ego te.
Fac, sis, bonae frugi sies! Sequere istum, bella, belle!

LYCO

Summane, numquid nunc iam me vis?

CVRCVLIO

Vale atque salve:
Nam et operam mi et pecuniam benigne praebuisti.

LYCO

Salutem multam dicito patrono.

CVRCVLIO

Nuntiabo.

LYCO

Numquid vis, leno?

CAPPADOX

Istas minas decem, qui me procurem,
Dum melius sit mihi, des.

LYCO

Dabuntur: cras peti iubeto.

514. *qui bene sit*) Ex interpretatione Langg. H et vett. edd., in his Mediol. Iunt. Argent. Ald., *quod bene sit*; M noster, *ut b. s.* Itidemque ex interpretatione vulgo, *tibi opus est hoc, qui te procures*; sed Argent. Iunt. Ald., *tibi opus, quo t. p.*

515. G non male: *bene ego hercle vendidi te.*

516. — *bella, belle*) Cf. Cas. 686 nosque ad eum locum supra p. 89.

518. Vulg. *Nam et operam et pec. b. p.* Pronomen recte addunt Argent. Iunt. Ald. H male, *tribuisti.*

521. Vulg. *Dum melius fit mihi*, ubi *fiat* potius exspectaris, neque satis usitata haec loquendi forma, quum bene vel melius esse alicui frequentissime dicatur. Expressi igitur edd. Sarracen. Mediol. Iunt. Ald.

CAPPADOX

Quando bene gessi rem, volo hic in fano supplicare:
Nam illanc minis olim decem puellam parvolam emi;
Sed eum, qui mi illam vendidit, nunquam postilla vidi;
Periisse credo. Quid id mea refert? ego argentum habeo.
Quoi dei homini sunt propitii, lucrum ei profecto obiiciunt.
Nunc re divinae operam dabo. Certum est bene me curare.

THERAPONTIGONVS. LYCO

THERAPONTIGONVS

Non ego nunc mediocri incedo iratus iracundia,
t. t. c. IV, 3
Sed eapse illa, qua excidionem facere condidici oppidis.
Nunc nisi tu mihi propere properas dare iam triginta minas,
Quas ego apud te deposivi, vitam propera ponere.

LYCO

Non edepol ego mediocri nunc te macto infortunio,
Sed eopse illo, quo mactare soleo, quoi nil debeo.

THERAPONTIGONVS

Ne te mihi facias ferocem aut supplicare censeas!

LYCO

Nec tu me quidem unquam subiges, redditum ut reddam tibi,
Nec daturus sum!

525. G, *Quid mea refert?*
532. *te macto infortunio*) Amat hanc locutionem Noster: vid. Parei lexicon Plaut. v. *Mactare infortunio.* Similiter Terentius Phorm. V, 8, 39: *Faxo tali eum mactatum, atque hic est, infortunio.*

536. *Sum* non liquescit: vid. ad Amph. 149.

THERAPONTIGONVS

Idem ego istuc, quom credebam, credidi,
Te nihil esse redditurum.

LYCO

Cur nunc a me igitur petis?

THERAPONTIGONVS

Scire volo, quoi reddidisti.

LYCO

Lusco liberto tuo;
Is Summanum se vocari dixit; eii reddidi,
Qui has tabellas obsignatas attulit.

THERAPONTIGONVS

Quas tu mihi tabulas, t. t.
Quos tu mihi luscos libertos, quos Summanos somnias?
Nec mihi quidem libertus ullus est. (t. t. c.

LYCO

Facis sapientius,
Quam pars latronum, libertos qui habent et eos deserunt.

THERAPONTIGONVS

Quid fecisti?

LYCO

Quod mandasti, feci honoris gratia,
Tuom qui signum ad me attulisset, nuntium ne spernerem.

THERAPONTIGONVS

Stultior stulto fuisti, qui iis tabellis crederes.

LYCO

Quîs res publica et privata geritur, nonne iis crederem?

539. Vulg. inconcinne, *ei.* H, *ei credidi*, quod primitus fuisse puto, *eii redidi.* Viderunt hoc etiam Taubmannus et Pareus; videre noluerunt recentiores.

540. *Quas tu mihi tabulas*) Male H M et vv. edd., *tabellas.* De singulo trochaïco t., eiusmodi catalectis immixto, vid. ad Amph. 596.

543. *latronum*) Bene sic Dousa. Scripti, etiam 3 nostri, et vv. edd., *lenonum*, quibus nihil hic debetur.

544. Vulg. interpretatione inconcinna, *feci tui hon. gr.*

Ego abeo: tibi res soluta est recte. Bellator, vale.

THERAPONTIGONVS

Qui valeam?

LYCO

At tu aegrota, si vis, per med aetatem quidem.

THERAPONTIGONVS

Quid ego nunc faciam ? quid refert me fecisse regibus,
Vt mi obedirent, si hic me hodie umbraticus deriserit?

CAPPADOX. THERAPONTIGONVS.

CAPPADOX

Quoi hominum dî sunt propitii, ei non esse iratos puto.

t. t. c. IV, 4.

Postquam rem divinam feci, venit in mentem mihi,
Ne trapezita exulatum abierit, argentum ut petam:
Vt ego potius comedim, quam ille.

THERAPONTIGONVS

Iusseram salvere te.

CAPPADOX

Therapontigone Platagidore, salve! Salvos quom advenis
In Epidaurum, hic hodie apud me — nunquam delinges salem.

549. Insulse libri, *Quid valeam*? quasi valere quis nolit. Legendum, *Qui valeam?* h. e. Quomodo valeam? quomodo valere possim? Sed τῷ *Qui* pro *Cur* accepto per cavillationem, quasi is revera valere nolit, trapezita: *At tu aegrota*, inquit, *si lubet*, *per me*, *aetatem quidem*. *Aetatem*, semper, in perpetuum: vid. Parei lexic. Plaut. h. v.

550 sq. — *quid refert me fecisse regibus*, *Vt mi obedirent* —? Possunt haec ita explicari, ut in *fecisse* intelligatur, *tale quid*, *male*. Sed malim accipere pro hoc: *quid refert me fecisse*, *ut reges mihi obedirent*, ad prodosin relato verbo, quod ad apodosin pertineret, quomodo Amph. 352 legitur: *Ecastor te experior*, *quanti facias uxorem tuam*, pro, *Ecastor experior*, *quanti tu facias uxorem tuam*, ad quem locum vide, sis, quae annotamus.

554. *Iusseram salvere te*) Vid. ad Asin. 391.

556. De addita lineola v. ad Ba. 468.

THERAPONTIGONVS

Bene vocas; verum vocata res est, ut male sit tibi.
Sed quid agit meum mercimonium apud te?

CAPPADOX

Nil apud me quidem,
(Ne facias testis), neque equidem debeo quidquam.

THERAPONTIGONVS

Quid est?

CAPPADOX

Quod fui iuratus, feci.

THERAPONTIGONVS

Reddin', an non, virginem,
Priusquamde huic machaerai te meae obicio, mastigia?

CAPPADOX

Vapulare ego te vehementer iubeo. Ne me territes!
Illa abducta est; tu auferere hinc a me, si perges mihi
Male loqui profecto, quoi ego, nisi malum, nil debeo!

THERAPONTIGONVS

Mihin' malum minitare?

CAPPADOX

Atque edepol non minitabor, sed dabo,
Mihi molestus si esse perges!

THERAPONTIGONVS

Leno minitatur mihi,
Meaeque pugnae proeliares plurimae obtritae iacent?
At ita me machaera et clypeus bene iuvent pugnantem
in acie, t. t.

562. *obicio*) Ita V. C. et Pal. 3, more prisco. Caeterum ferri possit etiam vulgata lectio haec, ubi τὸ *macherae* non eliseris, quem locum induxi ad Amph. 341: *Priusquam te huic meae machaerae obicio, mastigia*. Vel lege, caeteris immutatis, *machaerai*. Et hoc profecto verum. *Quamde* pro *Quam* veteres usurpasse, Festus auctor est: vid. ad Amph. prol. 69.

564. *tu auferere hinc a me*) Conf. Amph. 202.

568. H, *minitare*.

570 sq. Vulg. perversis metris: *At ita me machaera et clypeus Bene iuvent pugnantem in acie: nisi mihi virgo redditur; Iam* etc. Vid. ad

Nisi mihi virgo redditur: t. d. c.
Iam ego te faciam ut hic formicae frustillatim differant!

CAPPADOX

At ita me*ae* volsellae, pecten, speculum, calamistrum meum
Bene me amassint, meaque axicia linteumque extersui,
Vt ego tua magnifica verba neque istas tuas magnas minas
Pluris non facio, quam ancillam meam, quae latrinam lavat.
Ego illam reddidi, qui argentum a te attulit.

THERAPONTIGONVS

Quis is est homo?

CAPPADOX

Tuom libertum sese aiebat esse Summanum.

THERAPONTIGONVS

Meum?
Attat, Curculio hercle verba mihi dedit, quom cogito:
Is mihi anulum subripuit.

Amph. 596, et de trochaïcis dimetris clausularum loco usurpatis ad Ba. 1114 sq.

572 sq. Vulg. bis illato *me* pronomine: *At ita me volsellae, pecten, speculum, calamistrum meum Bene me amassint meaque axicia* etc. *Meae volsellae*, sicut *meum calamistrum*, *mea axicia*. Male autem vulg. legitur: *Bene me amassint, meaque axicia linteumque extersum.* Palmerius Spicilegio sub initium: «Varro lib. IV de lingua lat.: *Prius indutui aut amictui habent* etc. Tacitus (libello de moribus Germanorum): *Potui humor ex ordeo aut frumento in quandam similitudinem vini corruptus.* Ibid. .... *victui herba, vestitui pelles, cubili humus.* (quomodo et Sallustium dixisse monet, *alia aquae portandae conquiri*, et Livium: *ea modo, quae restinguendo igni forent, portantes.*) Haec addidi, ut Planti locum emendarem Curculione: *At ita meae* (ita Palmerius) *volsellae, pecten, speculum, calamistrum meum, Bene me amassint, meaque axicia, linteumque extersum.* Lege *linteumque extersui*, i. e. linteum ad extergendum comparatum.» Ita sententiae simul et versui succurrit vir sagacissimus, plaudente Dousa, caeteris editoribus non improbantibus quidem, sed lectionem veterum librorum absurdam, pro superstitione ineptissima sua, intactam relinquentibus.

576. Rectius hunc versum habeas pro iambo tetrametro, quum praesertim diverso metro gravius efferatur ponderosum hoc verbum *hominis*.

CAPPADOX

Perdidistin' tu anulum?
Miles, pulcre centuriatus es expuncto in manipulo!

THERAPONTIGONVS

Vbi nunc Curculionem inveniam?

CAPPADOX

In tritico facillume
Vel quingentos curculiones pro uno faxo reperies.
Ego abeo. Vale atque salve.

THERAPONTIGONVS

Male vale! male sit tibi! —
Quid ego faciam? maneam an abeam? Siccine mi os esse oblitum?
Cupio dare mercedem, qui illunc, ubi sit, conmonstret mihi!

CVRCVLIO

Antiquom audivi poëtam scripsisse in tragoedia, t. t. c. V, 1.
Mulieres duas peiores esse, quam unam. Res ita est;
Verum mulierem peiorem, quam haec amica est Phaedromi,
Non vidi neque audii, neque pol dici nec fingi potest
Peior, quam haec est: quae ubi me habere hunc conspicata est anulum,

580. Vulg. *est* legitur pro *es*, quod praebent Iunt. Ald., amariorem quidem eo reddentes irrisionem, velut Epid. 481 habes: *Senex, tibi os est sublitum plane et probe.*

582. Vulg *reperias*; sed H et M, *reperies.* Eleganter *Faxo* iungitur futuro: cf. Amph. 833, Asin. 725, Capt. 942, Men. 462, Poen. 34, 45.

583. G, *Ego abeo. ergo vale* etc.

589. Vulg. *audivi*, quod versus repudiat. *Audii* elisa *i* litera priore legendum est. Vid. ad Amph. prol. 74.

Rogat, unde habeam. — Quid tu id quaeris? — Quia mihi quaesito est opus. —
Nego, me dicere. Vt eum eriperet, mordicus arripuit manum.
Vix foras me abripui atque ecfugi. Apage istanc caniculam!

PLANESIVM. PHAEDROMVS. CVRCVLIO. THERAPONTIGONVS.

PLANESIVM

Phaedrome, propera. . . .

PHAEDROMVS

Quid properem?

PLANESIVM

Parasitum ne amiseris! t. t. c. V, 2.
Magna res est!

PHAEDROMVS

Nulla est mihi: nam, quam habui, adsumsi celeriter.
Teneo: quid negotî est?

PLANESIVM

Rogita, unde istunc habeat anulum.
Pater istuncce gestitavit meus.

CVRCVLIO

At mea matertera!

PLANESIVM

Mater eii utendum dederat.

CVRCVLIO

Pater eius rursum mihi!

596. *Teneo*) Ita V. C. Pall. G M et vv. edd. Vulgo libri inconcinne: Pl. *Tene.* Ph. *quid negotii est?* Pl. *rogita* etc.

597. Vulg. itidem ἀμέτρως: *Pater istum meus gestitavit.* Cv. *at mea matertera.* Angelius et Argentoratensis editor pro lubitu, *at pol mea mat.* De *istuncce* pro *istum* a me reposito vid. ad Amph. 138.

598. Insulse libri atque inconcinne: Pl. *Mater ei utendum dederat.* Cv.

PLANESIVM

Nugas garris.

CVRCVLIO

Soleo: nam propter eas vivo facilius. Quid nunc?

PLANESIVM

Obsecro, parentes ne meos mihi prohibeas!

CVRCVLIO

Quid ego? sub gemman' abstrusos habeo tuam matrem et patrem?

PLANESIVM

Libera ego sum nata.

CVRCVLIO

Et alii multi, qui nunc serviunt.

PLANESIVM

Enimvero irascor.

CVRCVLIO

Dixi equidem tibi, unde ad me hic pervenerit. Quotiens diçundum est? Elusi militem, inquam, in alea.

THERAPONTIGONVS

Salvos sum: eccum, quem quaerebam! Quid agis, bone vir?

CVRCVLIO

Audio.

pater tuus rursum tibi. Si fatetur Curculio, patrem Planesii annulum dedisse filiae, cur retinet, quod non suum est? At Langiani, *pater eius r. t. Mihi* pro *tibi* legendum esse, suboluit Taubmanno. De plusquamperfecto loco perfecti posito vid. ad Amph. prol. 81.

600. Solocce et inconcinne Angelius, quem sequuntur Pareus, Gronovius Ernestiusque: — — — PL. *Obsecro, parentesne meos mihi prohibeas?* Iactat Pareus codices scriptos, quibus in his rebus nulla est auctoritas.

603. *tibi* utraque *i* litera elisa pronuntiandum est; vid. ad Amph. prol. 74.

604. *Quotiens*) Ita Pareus, tanquam ex MSS., item 3 nostri et vv. edd., prisce. Vulg. *Quoties.*

605. *Audio*) Bene dicis, benigne dicis, vel etiam absolute, *bene*, ut Plaut. Bacch. 6, vel *benigne*, ut est apud Horatium, *audio* Phorm. 126, *novi* ibid. 658, *fateor* Eun. 553, Phorm. 202, *certo scio* Phorm. 756, *sat scio* Hec. 823, item *recte*, *nil: recte; fortasse* Heaut. 725, Plauti Asin. 473, 482, *credo* vel *creditur*

Sis tribus bolis, vel in chlamydem.

THERAPONTIGONVS

Quin tu is in malam crucem
Cum bolis, cum bullis? Reddin' etiam argentum aut virginem?

CVRCVLIO

Quod tu argentum, quas mihi tricas narras? quam tu virginem
Me reposcis?

THERAPONTIGONVS

Quam ab lenone abduxisti hodie, scelus viri.

CVRCVLIO

Nullam abduxi.

THERAPONTIGONVS

Certe eccistam video.

PHAEDROMVS

Virgo haec libera est.

Eun. 963, Heaut. 159, Hec. 400, ut opinor Adelph. 662, *censeo* Eun. 169, *aiunt*, *ita aiunt* Andr. 293, Adelph. 905, *ita ut dicis* Plaut. Capt. 56, Phorm. 360, *laudo* Eun. 229, formulae sunt, quae quo pertineant, dixi ad Terentii Eun. 229. Vid. etiam ad Capt. 56. Graecorum haec more omnia, qui similiter *καλῶς*, *κάλλιστα*, *αἰνῶ*, *ἐπαινῶ* aliaque eiusmodi usurpare solent. Vid. Brunck. ad Aristophanis Ran. 508, 888. Sed etiam nos ad Poen. 930.

606. *E* litera in *vel* liquescit. Vid. ad Amph. prol. 74.

607. Vulg. *Cúm bo | lḗtis, | cúm bul | bis : red | de étiam ar | géntum* etc. MSS. et vv. edd. fere, *C. bolis* (V. C. *boleis* prisce, Pal. 6, *bollis*), *cum bullis*, recte: nam *bolos*, non *boletos*, dixit parasitus, quod per derisionem repetit Therapontigonus, simileque *bullis* per agnominationem addit, figura Huic valde frequentata, quomodo etiam Terentius Andr. I, 3, 13: *Nam inceptio est amentium, haud amantium*; ubi Donatus: «Amabant veteres de proximo similia dicere, ut Cicero Verr. VI, 27: *Minus carum putavit fore de armario, quam quod de sacrario fuisset ablatum*. Et quidem si in verbis sunt, *παρόμοιον* dicitur: in nominibus, *παρονομασία*. Quamquam his saniora dant Charisius et Diomedes pp. 251, 441 Putsch., nisi legendum sit apud Donatum: «Et quidem si in privis sunt, *παρονομασία* dicitur; si in omnibus, *παρόμοιον*.» *Redde* vulgatum in *Reddin'* recte mutavit Dousa: vid. supra ad 187.

608. Libri pravis numeris: *Quod argentum, quas tu mihi tricas narras? quam tu virginem* etc.

609. Vulg. perperam acuta syllaba posteriore verbi *scelus* : *Me reposcis?*

THERAPONTIGONVS

Mean' ancilla libera ut sit, quam ego nunquam emisi manu?

PHAEDROMVS

Quis tibi hanc dedit mancupio, aut unde emisti? fac sciam.

THERAPONTIGONVS

Ego quidem prod istac rem solvi ab trapezita meo,
Quam ego pecuniam quadruplicem abs te et lenone auferam.

PHAEDROMVS

Qui scias mercari furtivas atque ingenuas virgines,
Ambula in ius.

THERAPONTIGONVS

Non.

PHAEDROMVS

Licet ted antestari?

THERAPONTIGONVS

Non licet.

PHAEDROMVS

Iupiter te, *male*, male perdat! intestatus vivito!

CVRCVLIO

At ego, quem licet, te....

PHAEDROMVS

Accede huc.

TH. *quam ab lenone abduxti hodie, scelus viri. Abduxisti* M et vv. edd., in his Mediol. Iunt. Argent.

613. Vulg. inconcinne, *pro*. Vid. ad Amph. prol. 149.

615. V. C. in rasura *scies*, quomodo etiam Pall., praeter quartum, item H et M. Non spreverim *scis*, quamquam et *scias* bene explicari potest, ut talis, qui sciat mercari virgines liberas, ad praetorem iubeatur ambulare.

616. Vulg. difficiliore numero: *A. i. i.* TH. *non eo* (Mediol. *ego*). PH. *licet te antestari?* TH. *n. l. Non* absolute, sicut passim. Terentius Andr. 167: DA. *Non hercle intelligo.* SI. *Non? hem!* DA. *Non: Davos sum, non Oedipus.* Caeterum verba *Licet ted antestari* parasito dicuntur, quem *antestari* contra militem vult Phaedromus.

617. Vulg. hiante versu: *Iupiter te male perdat: intestatus vivito.* Angelius pro arbitrio, neque sic tamen expedito versu: *I. t. m. p., miles i.*

THERAPONTIGONVS

Servom antestari? vide!

CVRCVLIO

Hem! ut scias me liberum esse.

THERAPONTIGONVS

Ergo ambula in ius. hem tibi!

CVRCVLIO

Cives, o cives!

THERAPONTIGONVS

Quid clamas?

PHAEDROMVS

Quid tibi istum tactio est?

THERAPONTIGONVS

Quia mihi lubitum est.

PHAEDROMVS

Accede huc, tu! Ego illum tibi dedam: tace.

CVRCVLIO

Phaedrome, obsecro, serva me!

v.; nec melius Argent., *l. t. m. disperdat miles i. v.*

619. Prius *Hem* admonentis est particula. Capt. 180 sq. *Hem, istuc si potes Memoriter meminisse, inest spes nobis huic astutiae.* Poen. 595 sq.: AC. *Hem, istaec volo ergo vos conmeminisse omnia Mox, quom ad praetorem usus veniet.* AD. *Meminimus* Alterum *Hem* est verberantis, quod passim legitur. Vid. Parei lexicon Plaut. h. v.

620. Vulg. parum modulato versu: CV. *O ci.*| *vés, ci* | *vés!* TH. *quid* | *clamas?* | PH. *quid i* | *stunc tibi* | *tacti* | *o est?* Sed negligentior in hoc genere interdum Plautus.

621. *Quia mihi lubitum est*) Confidentis hoc est, praesertim in rixis. Truc. 567 sqq.: *Loquere: unde es? quoius es? cur ausus mi inclementer dicere?* GE. *Lubitum.* ST. *Istuccine mihi responsas?* GE. *Hoc: non ego te flocci facio.* ST. *Quid tu? cur es causa te alium dicere hominem amare?* PH. *Lubitum.* Epid. 682 sq. PE. *Qua fiducia ausus primum, quae emta est nudius tertius, Filiam meam dicere esse?* EP. *Lubuit: ea fiducia.* Verbis *Accede huc, tu,* non miles iubetur auriculam Phaedromi prehendere, quae inepta Lambini est interpretatio, sed iis antestari se Curculionem iubet adolescens, et militem ipsi dediturum se promittit in iure victum. *Tace* consolantis est et bonum animum habere iubentis. Epid. 629: VIR. *Quid pater meus? vivost?* EP. *Animo liquido et tranquillo es! tace.* Et sic passim.

PHAEDROMVS

Tanquam me: genium meum!
Miles, quaeso, uti mihi dicas, unde illum habeas anulum,
Quem parasitus hic te elusit.

PLANESIVM

Per tua genua te obsecro,
Vt nos facias certiores!

THERAPONTIGONVS

Quid istuc ad vos attinet?
Quaeratis chlamydem et machaeram hanc, unde ad me pervenerit!

CVRCVLIO

Vt fastidit gloriosus!

THERAPONTIGONVS

Mitte istum: ego dicam omnia.

CVRCVLIO

Nihil est, quod ille dicit.

PLANESIVM

Fac me certiorem, te obsecro! i.t.

*622. Pessime edd., etiam mea ipsius, *Tanquam me et genium meum.* Nam quid istuc rei est, quod tanquam se ipsum et genium suum servaturum se promittit Phaedromus parasitum? quid iuris illi in genium, qui deus est? et quid hic negotii deo? Hoc sentiens, opinor, Meursius Exercitatt. critt. part. 1 in Curc. c. 2 legere suadet, *tanquam genius meus*, ad sensum non male, ad verba violentius, quam quod feramus. M et edd. vv., in his Sarracen. Mediol. Iunt. Ald., *tanquam met genium meum* (quamquam *meum* abest Sarracenia et Mediolanensi). Reponendum sine controversia: Cv. *Phaedrome, obsecro, serva me!* Ph. *Tanquam me, genium meum.* h. e. servabo te, tanquam me, ut qui sis meus genius. Genii passim audiunt, qui beneficia in nos contulere. Curculio supra 299: *Ecquis est, qui mihi commonstret Phaedromum, genium meum?* Capt. 810 sqq.: Er. *Ita me amàbit sancta Saturitas, Hegio, itaque suo me semper condecoret cognomine, Vt ego vidi........:* He. *Gnatum meum?* Er. *Tuom gnatum et genium meum.* Men. 62: *Salve!* Pe. *Salve!* Me. *Quid agis?* Pe. *Teneo dextera genium meum.* quae loca suppeditavit nobis Pareus in lexico Plaut. v. *genius*. Ex quo proprie intelligi coeperunt verba *genium meum*, τὸ *et* additum est a sciolo, ne Phaedromus ipso ipsius genius diceretur scilicet.

627. *istum*) Curculionem, quem retinebat Phaedromus, ne a milite vapularet, ut recte Lambinus atque Dousa.

628. Vulg. versu ὑπερμέτρῳ: Cv.

THERAPONTIGONVS

Ego dicam. Surge! Hanc rem agite atque animum advortite! i. s.
Pater meus habuit Periphanes, Planesium.

nihil est, quidquid ille dicit. PL. *fac me certiorem obsecro.* Quidquid est librorum veterum, tam scriptorum quam typis excusorum, non sic, sed: *Nihil est, quod ille dicit*, ut satis mirari nequeam os librariorum et editorum, tam perspicuam et aptam loco lectionem mutantium. Sed metro adversari crediderint τὸ *quod*, nescientes id elidi, ut saepe fieri demonstravimus ad Amph. prol. 74. Hoc igitur haud cunctanter reponendum esse vidi. Praeterea *te* addidi versui sarciendo, quod cui displicebit, is *certiorem* ἀνεκθλίπτως pronuntiabit. Vid. ad Amph. 341.

630. Vulg. *Pater | meus ha | buit | Peripha | nes.* PL. *Peri | phanes?* Quae ipso metro se produnt malae fidei. Sic tamen se legisse in caeteris Palatinis testatur Pareus, at in V. C.: *Pater meus habuit Periphanes, Planesium;* recte quidem, adstipulantibusque nostris G H et editionibus vetustis, in his Mediol. Argent. Iunt. Sic autem saepe unum praesentium nomine compellamus, omnes alloquimur: Epid. 193: — — — *Sed, here, optuma Vos video opportunitate ambo advenire.* Mil. 592: PA. *Cohibete intra limen etiam vos parumper, Pleusides.* Maro Aen. IX, 525: *Vos, o Calliope, precor, adspirate canenti.* Cur igitur haec mutavere, deterioraque melioribus anteposuere? Nempe, quae inconstantia est vulgo editorum, Acidalio hic obsecuti hallucinato, quem sexcentis locis recte monstrantem non audivere. Is enim postquam quaedam sub initium huius scenae item infeliciter tentavit, iam Divinationum in Curculionem capite 4 sic pergit: «In eadem interiore scena nescio quid etiam aliud videre mihi videor, quod magnam illi venustatem afferat, si rescribatur ex mea sententia. Nam quo loco legis: MI. *Ego dicam. surge. hanc rem agite atque animum advortite. Pater meus habuit Periphanes, Planesium. Is priusquam moritur, mihi dedit, tanquam suo, Vt aequum fuerat, filio.* etsi non invenuste Planesium prae caeteris compellat miles, dum Phaedromo simul et Curculioni narrat: tamen id Plautum non puto voluisse: qui mihi quidem bis scripsisse Periphanis nomen videtur, quod a milite auditum inopinata mentione percussa et admirabunda Planesium repetat hoc modo: *Pater meus habuit Periphanes.* PL. *Periphanes?* MIL. *Is priusquam moritur* etc. Quod tam profecto lepidum, ut istac iteratione tota scena collustretur. Rem cogita, quae in gestu posita. Nominabat miles patrem suum Periphanem, qui idem Planesii pater: hinc haec novitate rei excitata primum miratur secum Periphanem et illi parentem: mox, pergente illo et interim filium se eius appellante, magis commota mulier *proh Iuppiter!* exclamat: denique non se suumque gaudium tenens amplius, in affectum penitus effunditur, et repertum sibi fratrem gratulabunda consalutat. Et eritne, qui non hanc restitutionem ambabus, quod dicitur, manibus acceptet? Error, si quis re-

Is, priusquam moritur, mihi dedit, tanquam suo,
Vt aequom fuerat, filio...

PLANESIVM

Proh Iupiter!

THERAPONTIGONVS

Et isti heredem me facit.

PLANESIVM

Pietas mea,
Serva me, quando ego te servavi sedulo!
Frater mi, salve!

THERAPONTIGONVS

Qui istuc ego credam? Cedo,
Si vera memoras, quae fuit mater tua?

PLANESIVM

Cleobula.

THERAPONTIGONVS

Nutrix quae fuit?

PLANESIVM

Archestrata.

quirit, inde fluxit. Haesitans librarius, quum iterari vocem unam omnibus literis videret, eam scribendam potius censuit, quae notis erat designata. Sic ex PL., abiecto nomine altero, natum nobis *Planesium.*» Sic ille; et Taubmannus: «Rem cogita, quae tota in gestu est posita, et probabis.» Vbi vides, quantum possit apud homines parum firmi iudicii confidentia.

633. Vulg. *Et iste me heredem fecit*, perquam frigide illato *iste* pronomine, nec numeris probis. Et huic quidem medicinam facit G, qui sic, non inelegauter usurpato praesenti pro praeterito, de qua figura dixi ad Amph. 503: *Et iste heredem me facit.* PL. *p. m.* Sed quid τῷ *iste* faciendum? nam quis ita loquentem ferat: *Is, priusquam moritur, mihi dedit, tanquam suo, Vt aequom fuerat, filio, Et iste heredem me facit?* Scio, pronomina *Hic*, *Ille*, *Iste*, promiscue nonnunquam usurpari; sed hic quidem eorum quidquid superfluum est, illo *Is* non longe praegresso in eadem oratione, quae duobus tantum verbis alterius interrumpitur. Non male igitur reponere mihi videor: *Et isti heredem me facit. isti*, annulo, sicut supra 596 sq.: Pl. *Rogita, unde istunc habeat anulum. Pater istuncce gestitavit meus. Et isti anulo* pro *istius anuli*, sicut *bonis* heredes fieri dicimur pro *bonorum*. Nam quod annulum sibi datum esse a patre dixit in superioribus, poterat datus esse ut alteri cuidam traderetur: quod his verbis negat miles, se-

Ea me spectatum tulerat per Dionysia.
Postquam illo ventum est, iam, ut me conlocaverat,
Exoritur ventus turbo; spectacla ibi ruont;
Ego pertimesco: tum ibi me nescio qui arripit
Timidam atque pavidam, nec vivam nec mortuam;
Nec, quo me pacto abstulerit, possum dicere.

THERAPONTIGONVS

Memini, istanc turbam fieri. Sed tum dic mihi,
Vbi is est homo, qui te subripuit?

PLANESIVM

Nescio;
Verum hunc servavi semper mecum una anulum.
Cum hoc olim perii.

THERAPONTIGONVS

Cedo, ut inspiciam.

CVRCVLIO

Sanan' es,
Quae isti conmittas?

PLANESIVM

Sine modo.

THERAPONTIGONVS

Proh Iupiter!
Hic est, quem ego tibi misi natali die.
Tam facile novi, quam me. Salve, mea soror!

que verum eius possessorem profitetur.

640. *spectacla*) Sic teste Pareo V. C., ut metro monemur legere. Vulg. *spectacula*, quae est interpretatio verbi veterum more contracti. Vid. ad Amph. prol. 64.

641. Vulg. inconcinne, *quis*.

644. Vulg. itidem ἀμέτρως: *Meministin' hanc turbam fieri! sed tu dic mihi* etc. H vero et edd. Sarracen. Mediol., *Meministi hanc* etc., quod reperit etiam Gulielmius, qui sic Quaestt. in Curc. c. 4: «Mirum ni meminerit, turbam fieri, quae etiam multis verbis eam, ut facta est, explicarit, itaque oraculum putato, non coniecturam, *Memini istanc turbam fieri.* nam de sua memoria loqui militem, non Planesii, manifestum est.» Minus quoque bene vulgatae: *Sed tu dic mihi* etc. *Tum* et *Tu* confusa etiam alibi observavimus, ad Cas. 207. Synchisi autem Hic pathetica: *Sed tum dic mihi ubi is est homo qui te subripuit?* pro eo, quod

PLANESIVM

Frater mi, salve!

PHAEDROMVS

Deos volo bene vortere
Istanc rem vobis!

CVRCVLIO

At ego nobis omnibus:
Tu ut hodie adveniens coenam des sororiam;
Hic nuptialem cras dabit. Promittimus.

PHAEDROMVS

Tace tu!

CVRCVLIO

Non taceo, quando res vortit bene.
Tu istanc desponde huic, miles: ego dotem dabo.

THERAPONTIGONVS

Quid dabis?

CVRCVLIO

Egone? ut semper, dum vivat, me alat.

diceret minus perturbatus: *Sed dic mihi, ubi is est homo, qui te tum subripuit?* Vid. ad Amph. 378.

654. Vulg. — — — *dabit.* PH. *Promittimus.* TH. *Tace tu.* quasi vel Phaedromus promittere possit de utroque, se et milite, vel inurbano illo *Tace tu* in ordinem cogendus sit ab homine nec loco nec fortuna superiore et cuius iam sororem ducturus est. Paulo melius Acidalius, personae alterius notam delens, alterius mutans: *Hic nuptialem cras dabit. promittitin'?* PH. *Tace tu.* Nam Phaedromum quidem reprehensio ista sui parasiti magis decet, quam Therapontigonum alienum; sed *promittitin'* non magis ad rem facit, quam *promittimus* vulgatum. Convivalia verba sunt *Promittere*, *Promittere ad coenam*, *Promittere ad aliquem.* Most. 1080 sqq.: *Hic apud nos hodie coenes. Sic face.* TH. *Callidamate, di te ament. De coena facio gratiam.* CA. *Quin venis?* TR. Promitte: *ego ibo pro te, si tibi non lubet.* Men. 701: *Vna opera prohibere* ad coenam ne promittat, *postules* etc. Stich. 486 sqq.: AN. *Vocem ego te ad me ad coenam, frater tuos nisi dixisset mihi, Te apud se coenaturum hodie, quom me ad se ad coenam vocat; Et mage par fuerat, dare vobis me coenam advenientibus, Quam promittere med ad illum, nisi nollem advorsarier.* Sic passim. Facete igitur Curculio, cuius animus totus est in patinis, ubi de duabus coenis, dixit: *Promittimus*, inquit, h. e. *Promitto ad coenam, Promitto ad utrumque vestrum, si coenas istas dabitis.* Cui gulam verbis *Tace tu* exprobrat adolescens. Nihil clarius.

657. *Quid dabis?* Libri *Quid do-*

THERAPONTIGONVS

Verum hercle dico: me lubente feceris.
Et leno hic debet nobis triginta minas.

PHAEDROMVS

Quamobrem istuc?

THERAPONTIGONVS

Quia ille ita repromisit mihi,
Si quisquam hanc liberali adseruisset manu,
Sine controversia omne argentum reddere.

PHAEDROMVS

Nunc eamus ad lenonem.

THERAPONTIGONVS

Laudo.

PHAEDROMVS

Hoc prius volo,
Meam rem, agere.

THERAPONTIGONVS

Quid id est?

PHAEDROMVS

Vt mihi hanc despondeas.

CVRCVLIO

Quid cessas, miles, hanc huic uxorem dare?

THERAPONTIGONVS

Si haec volt.

PLANESIVM

Mi frater, cupio.

tis? quasi revera dotem expectet a paupere parasito, quicunque hoc dicit, sive is est Phaedromus, ut volunt vulgati libri, sive miles, ut non nolebat Acidalius, cui assentior, quia ad militem proprie res ea spectat. Aliquid, non dotem scilicet, daturum hominem, facile erat intelligendum, itaque non male me reposuisse puto *Quid dabis?* *b* et *t* literas mixtas h. l. arbitratus, velut supra 326 legitur in vulgatis libris: *Invenire possum, si mi operam datis;* sed in Iunt. et Ald. recte: *I. p., si mi op. dabis*, quia uni, Phaedromo, tantum haec dicuntur. Iam *Egone* media syllaba longa pronuntiandum est, ut metrum constet. Vid. ad Amph. 136. (*Dabo*) *Vt semper, dum vivat, me alat*, dictum ut illud Asin. 31: *Dono te ob istuc dictum, ut expers sis metu.*

660. *itā*) Vid. ad Amph. 475.

THERAPONTIGONVS

Fiat.

CVRCVLIO

Bene facis.

PHAEDROMVS

Spondesne, miles, mi hanc uxorem?

THERAPONTIGONVS

Spondeo.

CVRCVLIO

Et ego hunc alumnum spondeo.

THERAPONTIGONVS

Lepide facis.

Sed eccum lenonem, incedit, thesaurum meum.

CAPPADOX. THERAPONTIGONVS. PHAEDROMVS. PLANESIVM.

CAPPADOX

Argentariis male credi qui aiunt, nugas praedicant:

t. t. c. V, 3.

Nec bene nec male credi dico: id adeo ego hodie expertus sum:

668. Vulg. *Et ego hoc idem unum spondeo.* TH. *lepide facis.* Acidalius Divinatt. in Plaut. p. 117: «Suspicor, *inquit*, ne quod vulgo sic absque ullo fere sensu: PH. *Spondesne miles mihi hanc uxorem?* MI. *Spondeo.* CV. *Et ego hoc idem unum spondeo.* MI. *lepide facis.* emendandum sit in hanc sententiam: PH. *Et ego huic cibum una spondeo.* Respexerit enim ad superiorem perpetui cibi flagitationem Phaedromus, cui verba correcta tribuimus, et illum miles, qui ante suaserat, nunc promittentem opportune collaudarit, *Lepide facis.* quod militis dictum parasito et eius vulgatae consponsioni vix aliquo modo queat accommodari.» Sic ille. Vide, an nos probabilius. Certe depravata esse verba *hoc idem unum*, non potest negari; et pariter Cist. 282 *lemniam* pro *alumnam* exaratum esse animadvertimus. Simillimae autem olim *a* d et *l* literae in scriptis.

671. Inepte libri: *Nam et bene et male credi dico: id adeo hodie ego expertus sum.* Nam quid id ad rem praesentem, *et bene et male credi?* Omnino non credi argentariis, nec bene nec male, quidquid eis creda-

Non male creditur, qui nunquam reddunt, sed prorsum perit.
Velut decem minas dum *hic* solvit, omnis mensas transiit;
Postquam nil fit, clamore hominem posco; ille in ius me vocat;
Pessume metui, ne mi hodie apud praetorem solveret;
Verum amici conpulerunt: reddit argentum domo.
Nunc domum properare certum est.

THERAPONTIGONVS

Heus tu, leno, te volo.

PHAEDROMVS

Et ego te volo.

CAPPADOX

At ego vos nolo ambo.

THERAPONTIGONVS

Sta, sis, eloco,
Atque argentum propere propera vomere!

CAPPADOX

Quid tecum est mihi, aut
Tecum autem?

THERAPONTIGONVS

Hodie ex te quia faciam pilum catapultarium,

tur, dicit Cappadox, neque hoc credere dicendum esse, sed perdere. In quam sententiam, quae unice loco congruit, reponendum esse facillima mutatione: *Nec bene nec male credi* (illis) *dico* etc., quemvis arbitror intellecturum. Similiter quoque iam olim Lambinus suaserat: *Nam nec bene nec male credi dico* etc., male aures obturantibus codicesque suos rationi praeferentibus Grutero et Taubmanno: nam sane in ista Lambini lectione nihil est, quod reprehendas, nisi quod in metrum peccat.

673. *Velut* e litera elisa: vid. ad Amph. prol. 74. Nisi legere placeat *Vel* pro *Velut* eodem sensu, quod minime inelegans. Pronomen *hic* quod perspicuam sententiam reddit, legitur in Argent. Iunt. Ald.

679 sq. Vulg. satis insulse nec probis numeris: — — — CA. *quid mecum tibi? Aut tecum? aut?* TH. *quia ego ex te hodie faciam pilum catapultarium.* Istud *aut* posterius nemo concoxerit, nec proficit Acidalii medicina, militi id tribuentis, quasi, per iracundiam abrumpens lenonis argutationem, repetat hanc eius vocem, et, quid, inquiat, *aut* mihi oggeris et disputas? quid rei nobis et mihi praecipue tecum? Vid. Acidalii

Ac quia te nervo torquebo itidem ut catapultae solent.

PHAEDROMVS

Deligatum te hodie faciam cum catello ut adcubes;
Ferreum ego dico.

CAPPADOX

At ego vos ambo in robusto carcere
Vt pereatis.

THERAPONTIGONVS

Collum obstringe! abduce istum in malam crucem!

PHAEDROMVS

Quidquid est, ipse ibit potius.

CAPPADOX

Proh deum atque hominum fidem!
Hoccine pactod indemnatum atque intestatum me abripi

Divinatt. in Plautum pp. 117 sq. Sed legendum est, ut in Helmstadiensi libro, quem adhibuimus, *Aut tecum autem?* quod elegantissimum: vid. ad Cas. prol. 8. *Aut* prius extremo versu positum, sicut Men. 127, Pseud. 837. Τὸ *ego*, quod metro officit, non habetur in Langianis, G et edd. Argent. Iunt. Ald.

681. Vulgo, soloece iunctis verbis *ita itidem ut: Atque ita te nervo torquebo, itidem uti catapultae solent. Ac quia*, quod dedi pathetica repetitione, quam recentum sit vulgato *Atque ita*, in oculos incurrit.

682. Pessime libri, *Delicatum*, nisi quis audiendum censeat Pistorem, ita hanc lectionem asserentem, ut dicat, militem e re militari de catapulta exemplum ducere, Phaedromum autem, ut *delicatum* et amatorium adolescentem, de delitiis. G et C confundi solent in codicibus more prisco. Lipsius De recta pronunciatione lat. linguae c. 13: « G — vi et sono a C quantulum abit? Ne miremur priscos diu hanc usitatos pro illa. *Acna*, *Lece*, *Acro Cabino* pro *Agna*, *Lege*, *Agro Gabino*, Victorinus notavit, et in tabulis iudiciariis ego ipse legi QVI IOVDICARE NECARINT pro *Negarint*. Et grammatici testantur hoc vulgo. » Similiter Rud. 745 *claudius* pro *gladius* legitur in MSS.

685. Libri: PH. *Quid? quid est? ipse ibit potius.* Sed quam, quaeso, rem novam ita mirari, vel quid incommode ab altero dictum factumve istis *Quid? quid est?* improbare dicamus Phaedromum? Sane legendum, ut excudi iussimus: *Quidquid est, ipse ibit potius.* H. e. Quaeque haec res est, et quamvis male casura est lenoni, non tamen adeo demens erit, ut obtorto collo rapi quam sponte ire maluerit.

686. Itidem inepte vulgo: *Frater, obsecro te, noli hunc condemnatum perdere.* Recte MSS. Frising. Meurs. et vv. edd., in his Argent. Iunt. Ald. *indemnatum*. *C* litera huc traducta ex praecedente verbo.

Obsecro, Planesium, et te, Phaedrome, auxilium ut feratis! t. t.

PLANESIVM

Frater, obsecro te, noli hunc indemnatum perdere! t. t. c.
Bene et pudice me domi habuit.

THERAPONTIGONVS

Haud voluntate id sua: i. t.
Aesculapio huic habeto, quom pudica es, gratiam: t. t. c.
Nam is si valuisset, iampridem, quoquo posset, mitteret.

PHAEDROMVS

Animum advortite, si potissum hoc inter vos conponere.
Mitte istunc. Accede huc, leno. Dicam meam sententiam,
Si quidem voltis, quod decrero, facere.

THERAPONTIGONVS

Tibi permittimus.

CAPPADOX

Dum quidem hercle ita iudices, ne quisquam a me argentum auferat.

THERAPONTIGONVS

Quodne promisti?

CAPPADOX

Qui promisi?

PHAEDROMVS

Lingua.

CAPPADOX

Eadem nunc nego.
Dicundi haec, non rem perdundi, gratia nata est mihi.

691. Dicere videtur, Cappadocem moror, tanquam divinitus immissa clade, ita etiam cruciatum esse, ut, ad pietatem aliquando rediens, lenonem hactenus exuerit. *Posset mitteret.* Imperfectum positum pro plusquam perfecto. Vid. ad Aul. 697.

696. CA. *Qui promisi?* PH. *Lingua.* CA. *Eadem nunc nego.* Iunt. et Ald. indistincte: *Quod promisi lingua, eadem nunc nego.* Bene Dousa Centurionat c. 25 vulgatam lectionem exemplis similibus illustrat recteque statuit, *qui* illud indeclinabile utroque numero omnibus generibus convenire.

697. *Dicundi haec, non rem perdundi, gratia nata est mihi*) Tentat Acidalius Divv. p. 118: *Ditandi rem non perdendi*, cuius simile sit Rud.

THERAPONTIGONVS

Nihil agit: collum obstringe homini!

CAPPADOX

Iamiam faciam, ut iusseris.

THERAPONTIGONVS

Quando vir bonus es, responde, quod rogo.

CAPPADOX

Roga, quod lubet.

THERAPONTIGONVS

Promistin', hanc liberali si quisquam adsereret manu,
Te omne argentum redditurum?

CAPPADOX

Non conmemini dicere.

THERAPONTIGONVS

Quid? negas?

CAPPADOX

Nego hercle vero. Quo praesente? quo in loco?

THERAPONTIGONVS

Me ipso praesente et trapezita Lycone.

CAPPADOX

Non taces?

THERAPONTIGONVS

Non taceo.

CAPPADOX

Non ego te floccifacio, ne me territes.

THERAPONTIGONVS

Me ipso praesente et Lycone factum est.

PHAEDROMVS

Satis credo tibi.
Nunc adeo, ut tu scire possis, leno, meam sententiam:
Libera haec est; hic huius frater; haec autem illius soror;
Haec mihi nubet: tu huic argentum redde. Hoc iudicium meum est;
Tu autem in nervo iam iacebis, nisi mi argentum redditur.

1279: *Iusiurandum rei servandae, non perdendae, conditum est.*

709. Minus recte haec Therapontigono tribuuntur in vulgatis: nam

CAPPADOX

Hercle istanc rem iudicasti perfidiose, Phaedrome.
Et tibi oberit, et te, miles, dî deaeque perduint!
Tu me sequere!

THERAPONTIGONVS

Quo sequar ego te?

CAPPADOX

Ad trapezitam meum,
Ad praetorem: nam inde rem solvo omnibus, quibus debeo.

THERAPONTIGONVS

Ego te in nervom, haud ad praetorem, hinc rapiam, ni argentum refers!

CAPPADOX

Ego te vehementer perire cupio, ne me nescias!

THERAPONTIGONVS

Itane vero?

CAPPADOX

Ita hercle vero!

THERAPONTIGONVS

Novi ego hos pugnos meos.

CAPPADOX

Quid tum?

THERAPONTIGONVS

Quid tum? rogitas? Hisce ego, si tu me inritaveris,
Placidum te hodie reddam!

CAPPADOX

Age, ergo, recipe actutum.

THERAPONTIGONVS

Licet.

PHAEDROMVS

Tu apud me coenabis, miles: hodie fient nuptiae.

THERAPONTIGONVS

Quae res bene vortat mi et vobis! Spectatores, plaudite.

arcte cohaerent cum praecedentibus *Hoc iudicium meum est*, quod etiam τῷ *autem* indicatur.

715. Vulg. inconcinne, *ne tu me nescias*.

718. *recipe*) G, *accipe*.

EPIDICVS

DRAMATIS PERSONAE

EPIDICVS, } *servi.*
THESPRIO, }
STRATIPPOCLES, } *adolescentes.*
CHAERIBVLVS, }
APOECIDES, } *senes.*
PERIPHANES, }
MILES.
PHILIPPA, *mulier.*
VIRGO.
FIDICINA.
DANISTA.
GREX.

ARGVMENTVM

Emit fidicinam, filiam credens, senex
Persuasu servuli; atque is conducticiam
Iterum pro amica ei subiecit; filio
Dat herili argentum; eo sororem destinat
Imprudens iuvenis. Mox compressae ac militis
Cognoscit opera sibi senex os sublitum
(Vt ille amicam, haec quaeritabat filiam);
Sed inventa gnata servulum emittit manu.

Vs. 2, MSS. et vv. edd. *Persuasu servi atque conductam.* Hoc quum ἄμετρον, puto, intelligeret, primus mutavit Nicolaus Angelius, Iuntinae curator editionis, quae 1515 prodiit, deditque, nescio ex coniectura an secundum libros MSS., quod vulgo inde a Camerario legitur: *Persuasu servi, aliam qui conducticiam.* Huius lectionis quum dubia fides esset, antiquiorem illam potius scripturam mihi restituendam putavi, sed ita, ut ex Iuntina arcesserem *conductitiam*, quod etiam in scriptorum *conductam* facile agnoscas, tum pro *servi* metri causa reponerem *servuli*, quum vocalis elisione sequente altera vocali cessare, in serioris aevi scriptore non placeret; deinde *is* adderem, ne senex intelligeretur, sed servulus. Nec tamen refragabor, si quis, probato solo *conductitiam*, quod unice metro congruit, rescribat: *Persuasu servi; atque conducticiam* etc. Aldus mirifice: *P. servi atque conductam conducticiam.*

7. Codd. fere: *Vt ille amicam, hic senex quaerebat filiam.* Ab antecedente versu aberrasse videtur vox *senex*. Iunt. Ald.: *V. i. a. haec inquirebat f.*

EPIDICVS. THESPRIO

EPIDICVS

Heus, adulescens!

THESPRIO

Quis properantem me prehendit pallio? t. t. c. I, 1.

EPIDICVS

Familiaris.

THESPRIO

Fateor: nam odio es nimium familiariter.

EPIDICVS

Respice vero, Thesprio!

THESPRIO

Vah! Epidicumne ego conspicor?

EPIDICVS

Certe oculis utere.

THESPRIO

Salve.

EPIDICVS

Dî dent, quae velis. i. s.

Plautus Bacchidum 179 sq. sub Chrysali persona: *Etiam Epidicum, quam ego fabulam aeque ac me ipsum amo, Nullam aeque invitus specto, si agit Pollio.* Ianus Gulielmius Verisimilium lib. III, cap. 9: « Non abs re Epidicum suam tantopere amavit ipse Plautus, fabulam inventione argnta, sermone terso et facetiis affluentem, tum omni arte scenica expolitam. »

3. Libri versu hiante: EP. *Respice vero, Thesprio.* TH. *oh, Epidicumne ego conspicor?* Membranae Langianae: EP. *R. vero, obsecro.* TH. *oh, Epidicumne* etc. Sarracenia et Mediolanensis, quas saepe laudo: EP. *R. v., Thesprio.* TH. *Epidicumne* etc., exclusa *oh* interiectione. Hanc servare, sed emendatam, quum ubique legatur, malui quam, τῷ *obsecro* assumto ex singulis illis libris MSS., re-

Venire salvom gaudeo.

THESPRIO

Quid ceterum?

EPIDICVS

Quod coadsolet: i. t. s.

Coena tibi dabitur.

THESPRIO

Spondeo.

EPIDICVS

Quid?

THESPRIO

Me accepturum, si dabis.

EPIDICVS

Quid tu? agis, ut velis.

THESPRIO

Exemplum adest.

EPIDICVS

Intellego. Eugepae, t. t. c.

Corpulentior videre atque habitior!

THESPRIO

Huic gratia.

scribere: Ep. *Respice vero, Thesprio, obsecro.* Th. *Epidicumne ego conspicor?*

5. *Quod coadsolet*) Vulg. *eo assolet*; et sic quidem V. C. 4 Pal. et M noster, caeteri Pall. et libri G H, item vv. edd. *quod esse assolet*, vel metri causa, *esse quod assolet*, sicut Iunt.; Langg., *quod 'solet.* Acidalius Divinatt. in Plaut. p. 167 sq.: « Epidico primore sanum illud aliis fortasse, mihi quidem vix est: *Venire salvum gaudeo.* Th. *quid ceterum?* Ep. *quod eo assolet, Coena tibi dabitur.* Gestio namque et hic rescribere *quod coassolet*, ea forma, qua *coaccedere* et *coaddere*, de quibus ad Casinam Gulielmius noster olim, nos ad Captivos etiam supra. Neque tamen abiicio vulgatum *eo*, quod interpreteris: ad id. sed nostrum certe venustius fuerit. »

7. Male scripti, etiam quos ipsi versavimus: *Exemplum adesse intellego.*

8. *habitor*) Vid. ad Amph. prol. 38. Caeterum V. C. Pall. Langg. H M et vv. edd., *agilior*; sed G noster *habitior*, sicut olim MS. Roverianus, ex quo meliorem lectionem primus petivit Lipsius. Bene nutritum miratur Thesprionem Epidicus; cui alter, *Huic* (furtificae laevae) *gratia.* Recte. Agilior ope dextrae fieri non poterat.

EPIDICVS

Quam quidem te iamdiu *de*perdidisse oportuit.

THESPRIO

Minus iam sum furtificus, quam antehac.

EPIDICVS

Quid ita?

THESPRIO

Rapio propalam.

EPIDICVS

Dî inmortales te infelicent, ut tu es gradibus grandibus!
Nam ut apud portum te conspexi, curriculo occoepi sequi:
Vix apiscendi potestas modo fuit.

THESPRIO

Scurra es.

EPIDICVS

Scio

Te esse quidem hominem militarem.

THESPRIO

Audacter quamvis dicito.

EPIDICVS

Quid ais? perpetuon' valuisti?

THESPRIO

Varie.

EPIDICVS

Qui varie valent,
Caprigenum hominum non placet mihi neque pantherinum genus.

THESPRIO

Quid tibi vis dicam, nisi quod est?

EPIDICVS

Vtilia responses probe. i. t.

9. Inconcinne vulgo: *Quam quidem iamdiu te perdidisse oportuit.* Scripti paulo melius, *Q. q. te iamd. p. o.* Bene Camerarius, *deperdidisse.*

11. Male *te* abest codicibus vulgatis, quod praebent liber Meursii MS. et edd. Sarracen. Iunt. Ald., commendatum id etiam a Dousa Centurionat. c. 13. Plerique autem scripti solito errore, *infelicitent.* De formula *Di te infelicent* vid. ad 21.

13. Vulg. *adipiscendi*, quod glossema exquisitioris vocis.

17. Soloece libri: *Vt illa respon-*

Quid herilis noster filius? valet?

THESPRIO

Pugilice atque athletice.

EPIDICVS

Voluptabilem mihi nuntium tuo adventu attulisti. i. t. c.
Sed ubi is est?

THESPRIO

Adveni simul.

EPIDICVS

Vbi is ergo est, nisi si in vidulo, t. t. c.
Aut si in melina attulisti?

THESPRIO

Dî te perdant!

EPIDICVS

Te volo

deas probe; nec multo melius V. C. et Langg. *ut illi r. p.*, quod reponere suadet Acidalius, vel *At illi responde probe.* Si ad ea, quae iam dicturus est, iuberet respondere Thesprionem Epidicus, diceret, *ut huic respondeas probe, non illi*, siquidem illud pronomen proxima significat et propria, hoc remota et aliena; neque vel remotum vel alienum id est, quod ita in promtu habeas, ut quamvis subito dicere aut facere, si lubet, possis. Noster Curc. 365 sq.: *Haec sunt ventri stabilimenta: pane et assa bubula, Poculum grande, aula magna.* Et sic semper. Reposuimus igitur, *Vtilia responses probe.* Satis nugatus cum àltero Epidicus, iam utile aliquid et quod in rem sit, ut Hic ait Trin. 714, hoc est quod ad filium herilem pertineat, de quo unice sollicitus est, respondere iubet Thesprionem. Quod dedimus *responses*, versûs causa fecimus, cui molius id congruit quam *respondeas* vulgatum.

19. Ita hic versus describitur in M, quum vulgo sequentis prima due verba huic perperam addantur.

20. Vulg. *sed ubi Est is;* sed G noster recte, *sed ubi is est*, ut versui convenit trochaico, qualem hunc esse longe verisimilius est quam iambicum, cum quia, si iambos tetrametros continuare h. l. voluisset Comicus, certo non eiusmodi catalecticum immisisset, qui clausularum loco in transitibus ad alia metra usurpari solet, sed facili verborum transpositione scripsisset: *Voluptabilem mihi attulisti nuntium adventu tuo;* tum quia minime placet, in eadem sententia, eodemque affectu loquentis pertinente, mutari metrum. Dubitari autem non potest, quin sequens versus sit trochaïcus t. c.

21. *Di te perdant.* Hoc et similia *Di te infelicent*, quod supra 11 habuimus, *Iupiter te perduit*, quod infra est 64, vel saepe recurrens illud *Vae tibi*, eodem fere modo aliis dicuntur, quo *Perii* usurpari solet a secum loquentibus, de quo dixi ad

Percontarier. Operam dato: opera reddetur tibi.

THESPRIO

Ius dicis.

EPIDICVS

Me decet.

THESPRIO

Iam tu autem nobis praeturam geris? i. t.

EPIDICVS

Quem dices hominem digniorem esse hodie Athenis alterum?

THESPRIO

At unum a praetura tuad, Epidice, abest.

EPIDICVS

Quidnam?

THESPRIO

Scies:

Lictores duo, duo viminei fasces virgarum.

EPIDICVS

Vae tibi!

Sed quid aiis?

THESPRIO

Quid rogas?

EPIDICVS

Vbi arma sunt Stratippocli? t. t. c.

THESPRIO

Pol illa ad hostis trafugerunt.

EPIDICVS

Armane?

THESPRIO

Atque quidem cito. i. t.

Amph. 139. Cf. infra 26, Asin. 288, Capt. 818.

22. Vulg. hiante versu: *Percontari: operam da, opera reddibitur tibi.* H, *P. o. da, opera opera r. t.* MSS. et vv. edd., *redditur.* (V. C. *reditur*) vel *reddetur*, *Reddibitur* a Camerario est, quod quomodo tum a versu tum a sententia postulari dicat Taubmannus, non intelligo.

27. Vulg. inconcinne, *ais.* Vid. ad Amph. 128.

28. Vulg. *transfugerunt*, minus ex prisca consuetudine. Vide Pontede-

EPIDICVS

Serione dicis tute?

THESPRIO

Serio, inquam, hostes habent. t. t. c.

EPIDICVS

Edepol facinus inprobum!

THESPRIO

At iam ante alii fecerunt item.
Erit illi illa res honori.

EPIDICVS

Qui?

THESPRIO

Quia antea aliis fuit.
Mulciber, credo, arma fecit, quae habuit Stratippocles:
Travolaverunt ad hostis.

EPIDICVS

Tum ille prognatus Theti.
Sine perdat: alia adportabunt eii Nerei filiae.
Id modo videndum est, ut materies suppetat scutariis, i. t.
Si in singulis stipendiis ad hostis exuvias dabit.

THESPRIO

Supersede istis rebus iam.

EPIDICVS

Tu ipse, ubi lubet, finem face.

THESPRIO

Desiste percontarier.

rae librum, laudatum ad Amph. 64. Ita mox *Travolaverunt*, ubi male H M et vv. edd., *Transvolaverunt*.

29. Vulg. hiante versu: EP. *Serione dicis tu?* TH. *serio inq. h. h.* nec iuvant Iunt. Ald., *Serione* utroque loco praeferentes. Thesprionis nomen in plerisque codicibus tam scriptis quam pridem excusis literis *te.* vel *Te.* indicatur. Hoc compendium τὸ *-te* in *tute* omittendi ansam praebuisse puto, sicut passim turbant notae personarum: vid. ad Amph. 436.

30. Similiter Terentius Adelph. IV, 5, 54: *Fecere alii saepe, item boni.*

32–36. Haec vulgo Epidico omnia tribuuntur. Sequor editiones medias, in his Iuntinam, quum appareat, illis *Tum ille prognatus Theti* etc. re-

EPIDICVS

Loquere, ipse ubi est Stratippocles.

THESPRIO

Est causa, qua causa simul mecum ire veritust.

EPIDICVS

Quidnam id est?

THESPRIO

Patrem videre se nevolt etiam nunc.

EPIDICVS

Quapropter?

THESPRIO

Scies:

Quia forma lepida et liberali captivam adulescentulam
De praeda mercatust.

EPIDICVS

Quid ego ex ted audio?

THESPRIO

Hoc, quod fabulor.

EPIDICVS

Cur eam emit?

THESPRIO

Animi causa.

EPIDICVS

Quot illic homo animos habet? t. t. c.

sponderi ad id, quod alter transvolasse ad hostes dixerat arma Stratippoclis.

38. Vulg. scabris numeris, *eloquere*. Expressi veterem codicem Camer. Pall. nostros H M et vv. edd.

40. Iidem codd.: *Patrem videre senem non volt etiam* etc. H et M: EP. *quap.* TH. *tu scies.* An reliquit Plautus? *Senem videre non volt etiam nunc.* EP. *Quapropter?* TH. *Tu scies.* *Senes* passim audiunt patres in comoediis, satisque est probabile, *patrem* τῷ *senem* primum interpretandi causa adscriptum mox in ordinem receptum esse, ut solet fieri. Infra 156 sqq.: *Adeundum est! Senem oppugnare certum est consilium! I, i, abi Intro atque adulescenti dic iam nostro herili filio, Ne hinc foras ambulet neve uspiam obviam veniat seni.* Ibidem 177: *Acutum cultrum habeo, senis qui exenterem marsupium.* Bacch. 729: *Salvos sum: iratus est senex.* Et ibidem 902: *Nostro seni huic stolido, ei profecto nomen facio ego Ilio* etc. *Ne volt* pro *non volt* excudi iussi, non veteri tantum mori obsecutus, verum

Nam certo, priusquam hinc ad legionem abiit domo, i. s.
Ipsus mandavit mi, ab lenone ut fidicina,
Quam amabat, emeretur sibid. Id ei inpetratum reddidi. i. t.

THESPRIO

Vtcunque in alto ventust, Epidice, exin velum vortitur. i. t.

EPIDICVS

Vae misero mihi! male perdidit me!

THESPRIO

Qui? istuc quidnam est? i. tr. h.

EPIDICVS

Quid? istanc, quam emit, quanti eam emit?

THESPRIO

Vili.

EPIDICVS

Haud istuc te rogo. i. t.

THESPRIO

Redde igitur.

EPIDICVS

Quot mnis?

THESPRIO

Tot.

EPIDICVS

Quadraginta minis! i. s.

etiam versui prospiciens, qui media ista regione amat vel iambum purum, vel certe pedem τετράσημον, cuius prima syllaba aut vox accentu careat oratorio.

44. V. C. *legationem.*

45. Vulg. ἀμέτρως, *Ipse.*

50. *Redde igitur*) Hoc secundum V. C. et Langg., qui *Reddigitur*, *Redigitur*. Caeteri libri et vulg. editiones, *Quid igitur?* formula solemni, quam facile erat substituere non intellectis. Bene Acidalius Divinatt. p. 169: «*Redde* retineo: quo mutato magna pars intercidit venustatis. — Iocus in eo, quod Epidicus dixerat, *rogo*, consistit. Illius ambiguitas argutandi occasionem dedit. Nam quum alter pro *interrogo* usurpasset: alter sic accipit, quasi *mutuum aut commodato rogo.* Atque ita quum ille aliud velle innuisset, hic reddi id ipsum iubet. Idem fere iocus etiam infra in hac fabula scen.

THESPRIO

Id adeo argentum ab danista apud Thebas sumsit foenore, t. t. c.
In dies minasque argenti singulas numis.

EPIDICVS

Papae!

THESPRIO

Et is danista advenit una cum eo, qui argentum petit. i. t.

EPIDICVS

Dî inmortales, ut ego interii basilice!

THESPRIO

Quid iam, aut quid est, t. t. c.
Epidice?

EPIDICVS

Perdidit me!

THESPRIO

Quis?

EPIDICVS

Quis? Ille, qui arma perdidit.

THESPRIO

Nam quid ita?

EPIDICVS

Quia cotidie ipse ad me ab legione epistolas i. t.
Mittebat... Sed taceam optumum est. Plus scire satiust, quam loqui,
Servom hominem; ea sapientia est.

THESPRIO

Nescio edepol, quid timidus trepidas, as. ex t. d. et i. d. c.

Si quid est (536 sq.): Pe. *Salve sis.* Phi. *salutem accipio mi et meis.* Pe. *quid ceterum?* Phi. *Salvos sis: quod credidisti, reddo.* Pe. *haud accuso fidem.* » Vulg. autem minus concinne, *minis.* Formae verborum *mna* et *mina* passim confunduntur.

55. Vulg. claudicante versu: *Epidice?* Ep. *P. m.* Th. *Quis?* Ep. *Ille qui perdidit arma.* Iunt. Ald. recte, *qui arma perdidit.* Alterum *Quis* addendum vidit Bentleius ad Horatii Epp. I, 16, 67.— Additum iam fuerat ab aliis, ut videre est in Plauto Marol. a. 1658. Ed. T.

58-60. Vulg. perversis metris: *E.*

Epidice. Ita voltum tuom video: videre conmeruisse,
Hinc me absente, in te aliquid mali.

EPIDICVS

Potin', ut molestus ne sis?

THESPRIO

Abeo.

EPIDICVS

Adsta! abire hinc non sinam.

THESPRIO

Quid nunc me retines? i. tr. h.

EPIDICVS

Amatne istam, quam emit de praeda? b. tr.

THESPRIO

Rogitas? Deperit...

EPIDICVS

Degetur corium de tergo meo! t. t. c.

h. ea s. est. TH. *nescio ed., quid* (G et H inculcant, *tu*) *timidu' es.* (*timidu' es.* Absurdam hanc et similium scripturam primus induxit Gronovius; alibi recte, *timidus es* etc. Nunquam ante vocales *s* literam verborum finalem abiecerunt veteres) *Trepidus, Epidice: ita volt. t. video. videre comm. Hic, me abs., in t. a. m.* EP. *potin' uti mol. ne sies?* Libri vett., ubi a Sarraceuia et Mediolanensi discesseris, a quibus haec verba absunt, *timidus es*, ut dixi; deinde *ut*, non *uti*, quod raro in iis legitur, et extremo tertio horum versuum *sis*, quod ad metrum quadrat, de quo vid. tom. I, p. 128 sq. Ita causam indicat, ut monui ad Cist. 393 sqq. Poni solet post ea, quorum causam designat; hic autem praeponitur, sicut itidem Most. 715: *Sed, Simo, ita ventus navem deserit nunc.* Additurus enim erat servus, *periimus;* sed a Simone interpellatur. Et sic saepius, ut nihil opus sit reponi secundum Acidalium, *uti voltum tuum video* etc. Vox *mali* pro monosyllaba est: vid. ad Amph. prol. 74. Caeterum haec usque ad versum 73 ἀμετρα iacent omnia in vulgatis.

62. De singulis bacchiacis, qui aliis interdum versibus immiscentur apud Comicum, pauca monui ad Ba. 1124. Cf. Most. 379, ubi bacchiacus dimeter asynartetis insertus est, ex c. d. et t. h. compositis.

63. *Degetur*) MSS. *Detegetur;* sed vv. edd., *Degitur* pro *Degetur*, sicut 22 *Redditur* pro *Reddetur*, solemni *e* et *i* literarum confusione. Lipsius Electorum lib. II, cap. 21 extremo: «Degere, *inquit*, antiquis minuere, detrahere. Nonius Marcellus: *Degere etiam est minuere. Plautus Aulularia 120: Nune ego istum, soror, laborem degam et deminuam tibi. Degere est detrahere. Plautus Epidico: Degetur corium de tergo meo.* »

THESPRIO

Plusque amat, quamde unquam amavit.

EPIDICVS

Iupiter te perduit!

THESPRIO

Mitte nunc iam; nam illic me vetuit domum venire; as.
ex t. d. et i. d. c.
Ad Chaeribulum iussit huc in proxumum: i. s.
Ibi manere iussit: eo venturust ipsus.

EPIDICVS

Quid ita?

THESPRIO

Dicam. t. t.
Quia patrem prius convenire se nevolt neque conspicari,
Quam id argentum, quod debetur pro illa, denumeraverit. t. t. c.

EPIDICVS

Heu edepol res turbulentas!

THESPRIO

Mitte me, ut eam nunc iam.

EPIDICVS

Haeccine ubi scibit senex, puppis pereunda est probe. as.
ex t. d. et i. d. br.

Vid. etiam, quae nos ad Aulolariae l. l.

64. Inficetissime vulgo: *Plusque amat, quam te unquam amavit.* Nam quid, quaeso, hoc sibi vult, puellam istam plus amari, quam Epidicum, quem sic *nunquam amavit* adolescens? Apage stolidum iocum, et reponere mecum propera: *Plusque amat, quamde unquam amavit*, quae digna descriptio amoris tam cari 50, atque magni 609–611. *Quamde* pro *Quam* in usu veteribus fuisse, monui ad Amph. prol. 69, quod non intellectum a librariis cito mutari erat consentaneum.

67. *ipsus*) Ita Langg. et H; Monachiensis scriptor vitio calami, *ipius*. Vulg. *ipse*, ex interpretatione.

68. *nevolt*) Vulg. *non volt*. Illud priscum, hoc pervulgatum.

71. Lege, sis, quae nos de hoc genere versuum tom. I, p. 128. «Pereunda puppis, *inquit Acidalius Divinatt. p.* 170, valet: necesse est, puppim perire, ut Trin. 1120: *Si illa tibi placet, placenda dos quoque est, quam dat tibi.* De puppi autem

THESPRIO

Quid istuc ad med attinet, quo tute intereas modo?

EPIDICVS

Quia perire solus nolo; te cupio perire mecum, t. t.
Benevolens cum benevolente.

THESPRIO

Abi in malam rem maxumam a me
Cum istac conditione.

EPIDICVS

I sane, si quid festinas magis. t. t. c.

THESPRIO

Nunquam hominem quemquam conveni, unde abierim lubentius.

EPIDICVS

Ille hinc abiit: solus es nunc. Quo in loco haec res sit, vides,
Epidice. Nisi quid tibi in tete auxili est, absumtus es.
Tantae in te inpendent ruinae, nisi subfulcis firmiter,
Non potes subsistere, itaque in te inruont montes mali.
Neque ego nunc quo me modo expeditum ex inpedito faciam, t. t.

seu navi ἀλληγορικῶς frequenter Plautus. Vel Mostellaria insignem locum vide scen. *Melius anno* 715: *Sed, Simo, ita nunc ventus navem nostram subito Deseruit*, et quae sequuntur. Bacchidibus quoque 753: *Bene navis agitatur! pulcre haec confertur ratis!* Et Ovidius Epist. Sapph. Phaon. 72: *Non agitur vento nostra carina suo.*»

72. Vulg. hiante versu, *tu.*

79. Invenit Acidalius *Tantae te impendent ruinae*, exclusa praepositione; quem vide ad Curc. 373.

80. *itaque in te inruont montes mali*) Coniungenda haec cum antecedentibus *Tantae in te impendent ruinae.* De metaphora, quam frequentat Noster, consule interpretes ad h. l. et Pareum lexico Plaut. v. *Montes.*

81. *Neque ego nunc me quomodo exp.*) Vulg. perversis ac debilibus numeris: *Neque ego nunc quomodo me exp. e. i. f. C. p. ego miser perpuli meis dolis senem* etc. Etiam reponas licet: *N. e. nunc quo me modo exp.* etc. *Senicem* pro *senem*, sicut *senicis* pro *senis*, veteres usurpasse, ex grammaticis constat (nam Militis quidem versu 644 *semisenem*, non *senicem*, MSS. et priscae edd.); quod melius quam vulgatum *senem* decet

Consilium placet. Ego miser meis perpuli senicem dolis, t. t. c.
Vt censeret, suam sese emere filiam: is suo filio
Fidicinam emit, quam ipse amabat, quam abiens mandavit mihi.
Is nunc alteram ab legione amiculam adduxit sibi
Animi causa. Corium perdidi: nam ubi senex senserit,
Sibi data esse verba, virgis dorsum depoliet meum. —
At enim tu praecave! — Nihil istuc! plane hoc corruptum est caput! i. t.
Nequam homo es, Epidice. — Qui tibi lubido est male loqui? — t. t. c.
Quia tu tete deseris. — Quidnam faciam? — Men' tu rogas?

eam versus regionem trochaïci, sicut monui ad Amph. 355.

84. *amabat*) Vulg. *amat*, quod nec versui sufficit, et sententiam falsam obtrudit Plauto, siquidem, non amplius amari illam a Stratippocle, modo Epidicus rescivit. Infra 128 adolescens: *Illam amabam olim; nunc iam alia cura inpendet pectori.*

85 sq. Vulg. nec satis perspicua sententia et vitioso metro: *Is sibi nunc alteram ab legione adduxit animi Causa. corium perdidi: nam ubi* etc. H optime, *adduxit amicam animi causa*, nam nisi hoc vel simile aliquid addatur, in *alteram* intelligas alteram fidicinam, qualis non erat virgo, quam nunc peribat Stratippocles. Nam infra 147 altera tantum puella dicitur.

Versus autem potissimum causa *amiculam* reposui pro *amicam*, quamquam et contemnificum quid sonant diminutivae voces, quod loco valde convenit. Si quis tamen rixari volet, manus dabo concedamque retineri *amicam*, codicis lectionem, sed non elisam, nisi quis rescribi iubeat, quod neque ipsum quoque omnino improbarim: *Is nunc alteram ab legioned adduxit amicam sibi Animi causa.*

87. *depoliet*) Libri vv. *despoliet* vel *dispoliet*. Legendum *depoliet* viderunt Palmerius in Spicilegiis et Acidalius Divinationum pag. 171, quomodo *politiones* et *depolitiones* leguntur apud Nonium et apud Hunc ipsum et Terentium *Pugnis pectere*, *Fustis pectere*, *Depectere*. Vid. Parei lexic. Plaut. v. *Pectere pugnis*. *Despoliet* si retinendum esset, esset modus potentialis, de quo monui ad Aul. 42.

90. Vulg. pravis numeris: *Quia tute te deseris quid faciam? men' tu rogas?* nec multo melius Camerarius et Lambinus, *Quia tute tete deseris* etc., peius Iunt. Ald., *Q. tu te d.* Bene Langg. et noster G, *Quia tu tete d.* Praeterea G non *quid faciam?* sed *quoniam f.?* in quo reperire mihi visus sum, quod reposui, *Quidnam faciam?* qua lectione sarcitur versus.

Tu quidem antehac aliis solebas dare consilia mutua.
Quidquid aliqua reperiundum est. — Sed ego cesso ire obviam
Adulescenti, ut, quid negotî sit, sciam? Atque ipse illic est.
Tristis est. Cum Chaeribulo incedit aequali suo.
Huc concedam, orationem unde horum placide persequar.

STRATIPPOCLES. CHAERIBVLVS. EPIDICVS.

STRATIPPOCLES

Rem tibi sum elocutus omnem, Chaeribule, atque admodum t. t. c. I, 2
Meorum moerorum atque amorum summam edictavi tibi.

CHAERIBVLVS

Praeter aetatem et virtutem stultus es, Stratippocles.
Idne pudet te, quia captivam, genere prognatam bono,
In praeda es mercatus? Quis erit, vitio qui id vortat tibi?

STRATIPPOCLES

Qui vident, omnis inimicos mi istoc facto reperi:

91. Tò *quidem* elisa *i* litera pronuntiabis. Vid. ad Amph. prol. 74.

92. Vulg. versu ἀκεφάλῳ neque apte illato *Quid?* de quo dixi ad Cas. 751: *Quid? aliquid reperiundum est.* Camerarius *Quid, quid? aliquid* etc. *Aliqua* Pall. (sextus cum glossa, *ratione*) Langg. Frising. et omnes propemodum vv. edd. Vnde legendum puto *Quidquid aliqua reperiundum est*, alterum *Quid* alteri offecisse ratus, ut solet fieri. Nisi Langianorum librorum lectio *Quid faciam? aliqua rep. est*, potius adoptanda videatur, sic distincta: *Quid faciam, aliqua reperiundum est*, ut sibi aliquo modo reperiendum, h. e. excogitandum, dicat, quid faciendum sit.

99. Frustra v. editores, *capteivam*, quae scribendi ratio si inducenda est, reponendum quoque erit per omnia in priscis *heic*, *virei*, *meiles* et einsmodi sexcenta. MSS. et vv. edd., *captivam*.

101. Vulg. *Qui invident, omnes inimicos mi istoc facto repperi*, quod fere idem est ac si dicas, *Qui invident, invident:* nam inimicitia est invidia. Acidalius Divinatt. p. 172,

At pudicitiae eius nunquam nec vim nec vitium attuli.

CHAERIBVLVS

Iam istoc probior meo quidem animo, quom in amore temperes.

STRATIPPOCLES

Nihil agit, qui diffidentem verbis solatur; sed is
Est amicus, qui in re dubia re iuvat, ubi re est opus.

CHAERIBVLVS

Quid tibi me vis facere?

STRATIPPOCLES

Argenti dare quadraginta minas,
Quod danistae detur, unde ego illud sumsi foenore.

CHAERIBVLVS

Si hercle haberem, non negarem.

STRATIPPOCLES

Nam quid te igitur retulit
Beneficum esse oratione, si ad rem auxilium emortuom est?

CHAERIBVLVS

Quin edepol egomet clamore defatigor, differor.

«Non abnuam recte Gulielmium nostrum (Verisimill. III, 9) emendasse *Quin vide.* imo dixerim emendasse recte. Tamen pronius fuerat *Qui vident*, ut Captivis 429: *Vbi quisque vident, eunt obviam, Gratulanturque eam rem.* Pronius hoc fuerat, literas quidem si respicias: sed et sensum. Nec enim omnes prorsus habere potuit inimicos: saltem qui vidissent: et videre dum potuerunt perpauci, quum vix in patriam rediisset.» Plane autem Pal. 3, *Qui vident.*

103. Vulg. ex interpretatione, corrupto quidem versu: *Iam istoc probior es meo q. a.* Vid. ad Amph. 168.

104 sq. Absurde libri: *Nihil agit, qui diffidentem verbis solatur suis. Is est amicus* etc. Nam quid, quaeso, sibi vult istud *suis?* Nonne per se intelligitur? An ex aliorum quam Chaeribuli verbis plus solatii se percepturum sperat Stratippocles, ut ipsius allocutionem spernat, aliorum expetat? Nugae. Dedit poëta, quod excudi iussimus: *solatur; sed is est amicus* etc. Hoc quam facile transierit in *Si is*, mox *Suis, est amicus* etc. intelligent, qui frequentem *i* et *u* literarum verborumque *Sed* et *Si* in scriptis confusionem observarint. Vid. ad Curc. 43. M, — *solatur suis est amicus*, quo magis etiam confirmatur haec emendatio.

107. *Quod*) Vid. Pareani lexici

STRATIPPOCLES

Malim istiusmodi mi amicos furno mersos, quam foro!
Sed operam Epidici nunc me emere pretio pretioso velim,
Quem quidem ego hominem inrigatum plagis pistori dabo,
Nisi hodie prius conparassit mihi quadraginta minas,
Quam argenti elocutus fuvero ei postremam syllabam.

EPIDICVS

Salva res est: bene promittit; spero, servabit fidem.
Sine meo sumtu paratae iam sunt scapulis symbolae.
Adgrediar hominem. Advenientem peregre herum Stratippoclem
Salvad inpartit salute servos Epidicus.

STRATIPPOCLES

Vbi is est?

EPIDICVS

Adest. Salvom te gaudeo huc advenisse. b. t.

STRATIPPOCLES

Tam tibi istuc credo, quam mihi. t. d.

EPIDICVS

Benene usque valuisti?

STRATIPPOCLES

A morbo valui, ab animo aeger fui.

mantissa v. *Generis mutatio*, nos ad Aul. 725.

115. Vulg. vitiosis numeris: *Quam argen* | *ti fuero el. e. p. s.*

116. *servabit fidem*) Egregia haec Lambini correctio, quam laudant, nec tamen in ordinem receperunt, recentiores, quum veterum librorum lectio *idem*, ex quo *item* nobis fabricatum est, ne ad versum quidem satis quadret. Vide tamen ad Amph. 483; quamquam extremorum versuum debiliores sunt vires, ut vix huc valeat, quod ibi dixi.

120. Vide de singulo hoc bacchiaco ad Ba. 1124.

121. *Tam tibi istuc credo, quam mihi*) Non haec ita prorsus dicuntur, ut illa Aul. 259: *Haec mihi ted, ut tibi med, aequom est credere;* sed vel serio affirmat iuvenis, se id Epidico credere tanquam sibi ipsi, vel, quod malim, non magni pendere se salutem servi significat, sed accipere

EPIDICVS

Quod ad me attinuit, ego curavi, quod mandavisti mihi:
Inpetrâtum est: emta ancilla est, quod tute ad me literas
Missiculabas.

STRATIPPOCLES

Perdidisti omnem operam.

EPIDICVS

Nam qui perdidi?

STRATIPPOCLES

Quia meo neque cara est cordi neque placet.

EPIDICVS

Quid retulit,
Mihi tantopere te mandare et mittere ad me epistolas?

STRATIPPOCLES

Illam amabam olim; nunc iam alia cura inpendet pectori.

EPIDICVS

Hercle miserum est, ingratum esse homini id, quod tu facias bene.
Ego quod benefeci, malefeci: quia amor mutavit locum.

STRATIPPOCLES

Desipiebam mentis, quom illas scriptas mittebam tibi.

EPIDICVS

Men' piacularem oportet fieri ob stultitiam tuam,
Vt meum tergum tuae stultitiae subdas succidaneum?

STRATIPPOCLES

Quid istic verba facimus? huic homini opus quadraginta minis

eam ut rem, quae per se intelligatur.

123. *Quod* elisa vocali litera legendum. Vid. ad Amph. prol. 74. Nam versum iambicum tetrametrum hunc non putarim.

129. Vulg. *hominem*. *Homini*, quod sententia requirit, primus reponendum vidit Palmerius Spicilegg. p. 254. Vulg. quoque minus concinne, *id quod facias bene*. G et M, *id quod tu f. b.*, quos secutus sum.

134. Vulg. impedito versu: *Huic homini opus est q. m. Huic homini*, h. e. *mihi*. Vid. ad Capt. 84.

Celeriter calidis, danistae quas resolvas, et cito.

EPIDICVS

Dic modo, unde auferre vis me. A quo trapezita peto?

CHAERIBVLVS

Vnde lubet. Nam ni ante solem occasum elicies, meam domum ne t. t.
Inbitas; tute in pistrinum...! t. d.

EPIDICVS

Facile tu istuc sine periclo et cura, corde libero, t. t. c.
Fabulare; novi ego nostros: mihi dolet, quom ego vapulo.

STRATIPPOCLES

Quid tu nunc? patierin', ut ego me interimam?

EPIDICVS

Ne feceris.
Ego istuc accedam periclum potius atque audaciam.

135. Soloece vulgo, *resolvat*. Nunquam verba *Hic homo*, si primam personam significant, cum tertia verborum coniunguntur, sed itidem cum prima semper. Atqui *resolvas* MSS., nisi quod H *resolves*, et edd., etiam Taubmanni et Parei.

137 sq. Vulg. depravate: *Vnde libet. nam ni ante solem occasum elo, Meam domum ne imbitas; tu te in pistrinum.* Langiani non *elo*, sed *elo ces;* Lambinus ex libro, ut ait, viri cuiusdam docti: — *nam ni ante solem occasum hoc argentum eloces*, quod accipit pro *eruas*, nova profecto verbi potestate, quamque in seria oratione recte improbat Acidalius, nec tamen quidquam probabilius in medium affert. Vicinum *eloces* τῷ *elicies*, quod sententiae convenit. Pistori placebat *elicis*. De singulo trochaico acatalecto cum clausula, quae eiusmodi versu dimetro continetur, vid. ad Amph. 596, Ba. 1114, Curc. 112.

138. *Inbitas*) Vid. ad Capt. 611. — *Tute in pistrinum*) *Eas* vel simile quiddam additurus Stratippocles interpellatur a servulo impatiente.

140. *novi ego nostros*) Similiter Pinacium de patre Stic. 71: — *Novi ego nostros: exorabilist.* Et rursus pater de filiabus ibid. 66: — *Scio, litis fore: ego meas novi optume.* Recte igitur familiares Lambinus interpretatur; rectius Pistor heros, familiarum principes, hoc sensu, ut refert Taubmannus: « Ich weiss, dass meine Herrn nicht scherzen. Maiorem fallere herum, difficile est et cum periculo. Minori negare non minus. »

142. Diverso iam affectui servi respondeat necesse est diversum a praecedente genus metri. Quamobrem hunc versum iambicum tetrametrum

STRATIPPOCLES

Nunc places; nunc ego te laudo.

EPIDICVS

Patiar ego istuc quodlubet.

STRATIPPOCLES

Quid de illa fiet fidicina igitur?

EPIDICVS

Aliqua res reperibitur; i. t.
Aliqua ope exsolvam, extricabor aliqua.

STRATIPPOCLES

Plenus consilî es: t. t. c.
Novi ego te.

EPIDICVS

Est Euboïcus miles locuples, multo auro potens,
Qui, ubi tibi istam emtam esse scibit atque hanc adductam alteram,
Continuo te orabit ultro, ut illam tramittas sibi.
Sed ubi illa est, quam tu adduxisti tecum?

STRATIPPOCLES

Iam faxo hic erit.

CHAERIBVLVS

Quid hic nunc agimus?

STRATIPPOCLES

Eamus intro huc ad te, ut hunc hodie diem
Luculente habeamus.

EPIDICVS

Ite intro: ego de re argentaria
Iam senatum convocabo in corde consiliarium,
Quoi potissumum indicatur bellum, unde argentum auferam. —
Epidice, vide quid agas: ita res subito haec obiecta est tibi.

nunc puto, sequentem vero trochaicum rursus catalectum.

150. Etiam hic versus simili de causa non male existimabitur iambicus tetrameter.

Non enim nunc tibi dormitandum, neque cunctandi copia est.
Adeundum est. Senem oppugnare certum est consilium. I, i, abi
Intro atque adulescenti dic iam nostro herili filio,
Ne hinc foras ambulet neve uspiam obviam veniat seni.

APOECIDES. PERIPHANES.

APOECIDES

Plerique homines, nihil quom refert, pudent; as. ex c. d. et t. h. II, 1
Vbi pudendum est, ibi eos deserit pudor,
Quom usust, ut pudeant. c. d. c.

156. Vulg. *At eundem senem oppugnare* etc. quod ineptum, quum in toto hoc colloquio ne verbo quidem mentio facta sit de sene. Atqui Pall., teste Pareo, dilucide *Adeundum*.

156. Vtrumque *I*, vocali litera sequente, corripitur, Graecorum more, ita ut verba *I*, *i*, *abi* paeonem quartum efficiant, comparem cretico pedem, qui trochaïco extremo convenit.

158. *foras* priorem vocalem literam elidit. Vid. ad Amph. prol. 74.

159 sqq. Vulg. perversis metris: *Plerique homines quos, cum nihil refert, pudet: ubi pudendum est, Ibi eos deserit pudor, cum usus est ut pudeat. is adeo tu es. quid Est, quod* etc. G et H interpretantes, *Plerique sunt homines*. Sed bene τὸ *quos* excluditur in Sarracenia et Aldina, bene, quia Monachiensis liber, quem versavimus, *P. h. q. c. nihil refert, pudent*, quomodo Cas. 705 legitur: *Ita nunc pudeo atque ita nunc paveo* etc. et Priscianus lib. 11, p. 922 Putsch., ubi egit de impersonalibus *piget*, *pudet*, *taedet*, *poenitet*, *liquet*, *licet*, *libet*, *oportet*: «Sciendum tamen, *inquit*, quod haec omnia inveniuntur perfectorum declinationem habentia in usu veterum, teste Capro, *pigeo*, *pudeo*, *taedeo*, *poeniteo*, *liqueo*, *liceo*, *libeo*, *oporteo*; quomodo *placeo*, *contingo*, *evenio*, *vaco*, *attineo*, *accido*, *iuvo*, *delecto*, quorum tertiae personae impersonalium vice funguntur, *placet*, *contingit*, *evenit*, *vacat*, *accidit*, *attinet*, *iuvat*, *delectat*.» Exquisitum igitur illud *pudent* nequaquam repudiandum duxi, quum se ultro offerret, sed potius inducendum *quos*, ortum id, ut videtur, ex sequente *quom*, perperam geminato, praesertim quum abesset ab editionibus illis, quas dixi, quarum Sarracenia manu scripti instar esse recte existimatur. Iamque et metrum apparuit, de quo supra exposui ad

Is adeo tu es. Quid est, quod pudendum sit, as. ex c. d.
Genere natam bono pauperem domum (et t. h.
Ducere uxorem? c. d. c.
Praesertim eam, qua ex tibi conmemores as. ex 2. i. h.
Hanc, quae domi est, filiam prognatam?

PERIPHANES

Revereor filium.

APOECIDES

At pol ego te credidi u- c. t.
xorem, quam tu extulisti, pudore exsequi.
Quoius quotiens sepulcrum vides, sacruficas
Eloco Orco hostiis, neque adeo iniuria,
Quia vivendo tibi licitum eam est vincere.

PERIPHANES

Oh,
Hercules ego fui, dum illa mecum fuit;
Neque sexta aerumna acerbior Herculi, quam mi illa obiecta est. i. t. c.

APOECIDES

Pulcra edepol dos pecunia est.

PERIPHANES

Quae quidem pol non maritata est.

Amphitruoni suppositam scenam *Di vostram* tom. 1, p. 129. Caeterum altero horum versuum G, *deseruit.*

162. *sit*) Inconcinne codices, *siet.*

165. *qua ex*) Vide Pareani lexici Mantissa v. *Anastrophe.* De metro dixi ad Amph. 442.

167. In duos versiculos divisum verbum *uxorem*, praesertim in loco λυρικωτέρῳ, non est, quod nos male habeat, apud Horatium *u-xorius amnis*, similia passim et apud eundem et apud alios ferentes.

171. Librarii, tritum ordinem verborum sectantes nec synchysin capientes, quam versus maxime requirit, vulgo nullis numeris: *Neque adeo iniuria, quia licitum est eam tibi vivendo vincere.* Tò *vivendo* perperam omissum in M. De Synchysi, figura Huic frequentata, dixi ad Amph. 378.

EPIDICVS. APOECIDES. PERIPHANES.

EPIDICVS

Attat, tacete! habete animum bonum: liquido exeo foras i. t. II, 2.
Auspicio, avi sinistra. i. d. c.
Acutum cultrum habeo, senis qui exenterem marsupium! i. t,
Sed ecce ipsi ante aedis conspicor, qualis volo, vetulos duo!

175. Vulg. *St. st! tacete.* Hoc a Camerario est; nam V. C. *State* (quod fuerit *Atate*), *tacete;* Pall. et 3 nostri *at at* (vel coniunctim *atat*, sicut H), *tacete. Attat* vel *Attatae* (nam sic potius scribendum, quum a graeco ἀτταταῖ et ἰατταταῖ ducta sit vox) non solum est subito monstrantis, vel tacite secum mussitantis et aliquid intelligere incipientis, ut monet Pareus in lexico Plaut. hh. vv., neque admirationem tantum exprimit et terrorem quod vult Donatus ad Andr. 98, Hec. III, 4, 35, quanquam fieri potest, ut de solis istis locis Terentii loquatur, neque unquam dolentis esse memini apud scriptores Latinorum superstites, sicut ἰατταταῖ apud Aristophanem; sed omnibus affectibus, praesertim subitis atque vehementioribus convenit, estque hoc loco monentis, et quodammodo reprehendentis, ut loco Naevii in Tarentilla apud Charisium Institutt. gramm. lib. II, pag. 213 Putsch., qui locus sic se habet: *Atattatae, cave cadas, amabo.*

177. Codex Meursii et Iuntina, quacum editione consentire fere istum librum monui ad Aul. 782—784, item Aldina, *seni*, quod vulgato non deterius.

178. Vulg. oratione, in qua nec caput nec pes appareat: —*Sed eccum ipsum ante aedis conspicor Apoecidae, Qualis volo, vetulos duo.* nec melius Taubmannus, interpunctione locum expedire putans: —*Apoecidae. Qualis volo, vetulos duo.* Langiani, omissis verbis *ante aedis consp. Apoec.: sed eccos ipsos, qualis volo, senes duos;* bene, quod omiserunt istud *Apoecidae*, quod a glossatore haud dubie profectum, longeque rectius quam Dousa, qui id mutabat in *Apoeciden*, quum Periphani nihil negotii sit apud *Apoecidem*, et personam secundarum partium adire primariam deceat, non contra. Quod sensit etiam Acidalius, qui praeterea miratur, cur vel antiqui libri ante Apoecidae potius aedes senem constituant, quam ipsius, et quidem solum, vel Dousica editio *Apoecidem* potius, et aeque solum, quam *Periphanem.* Nam de hoc Epidico curam esse maximam; de altero nullam aut parvam. Et de utroque hic loqui servum, apparere ex sequentibus *Quales volo, vetulos*

Iam ego me convortam in hirundinem atque eorum exsugebo sanguinem,
Senati qui columen cluent! i. d.

APOECIDES

Continuo ut maritus fiat.

PERIPHANES

Laudo consilium tuom. t. t. c.

APOECIDES

Nam illum audivi in amorem haerere apud nescio quam fidicinam.

PERIPHANES

Id ego excrucior.

EPIDICVS

Dî hercle me omnes adiuvant, augent, amant:
Ipsi hi quidem mihi dant viam, quo pacto ab se argentum auferam. i. s.
Age nunc ïam orna te, Epidice, et palliolum in collum coniice,

duos. Emendat igitur vir optimus: *Sed eccum ipsum ante aedes conspicor et Apoeciden*, ut servus herum maiorem ante aedes (heriles, *inquit*, credo,) conspicere se dicat. Sed sane nomen *Apoecidae* fraudis suspicionem commovet, praesertim quum eo nomine deleto bene procedat versus iambicus tetrameter, qualibus principium huius scenae conscriptum est, servato vero sententia unius versus ambitu coniungenda in duos, eosque impares, divellenda sit hoc modo: *Sed ipsum ante sedis conspicor Apoecidae*, (vel et *Apoeciden*,) *Qualis volo, vetulos duo. Iam ego me convortam in hirundinem*; etc. ne dicam, versus hos iambicos etiam clausula, quae est 180, sic privari, qua transitus ad diversum metri genus legitime munitur. Recte igitur me reposuisse arbitror: *Sed ecce ipsi ante aedis conspicor, qualis volo, vetulos duo. Ipsi* pro *Ipsius*, *heri*, sicut Afranius *Omine* (nam ita, non *Homine*, legendum monui ad Asin. 24) apud Priscianum pag. 694 Putsch.: *Ipsi me velle vestimenta dicito.* De porrecta extrema syllaba τοῦ *conspicor* ante vocalem vid. ad Amph. prol. 38. — *ecce* scribi iussi pro vulgato *eccum*, quod nominibus pluralibus iungi nequit, docente eodem grammatico ibidem p. 949.

182. Vulg. pravis numeris, nisi legas *audii* et in hoc priorem *i* literam elidas, quod durissimum: *Nam ego illum audivi in amorem haerere* etc. *In amorem haerere*, ut in mentem esse et similia, de quibus dixi ad Amph. 545.

Itáque adsimulato, quasi per urbem totam hominem quaesiveris.
Age, si quid agis. — Dî inmortales! utinam conveniam domi t. t. c.
Periphanem, quem omnem per urbem sum defessus quaerere,
Per medicinas, per tonstrinas, in gymnasio atque in foro,
Per myropolia et lanienas circumque argentarias!
Rogitando sum raucus factus; pene in cursu concidi.

PERIPHANES

Epidice!

EPIDICVS

Epidicum quis est qui revocat?

PERIPHANES

Ego sum, Periphanes.

APOECIDES

Et ego Apoecides sum.

EPIDICVS

Et ego quidem sum Epidicus. Sed, here, optuma
Vos video opportunitate ambo advenire.

PERIPHANES

Quid rei est?

EPIDICVS

Mane, *mane!* sine respirem, quaeso!

PERIPHANES

Imo adquiesce.

EPIDICVS

Animo male est:

186. Vulg. nescio quo auctore, invitis autem Vetus Cod. Pall. Langg. et plerisque editionibus, etsi non omnino male, ut intelligas ex illis, quae in medium protuli ad Cist. 393 sqq., *Ita assimulato* etc. quomodo quidem G et M, quos adhibuisse Gronovium, non est quod nobis facile persuadeamus. H et edd. aliquot mediae, inprimis Iuntina, *atque assim.*

187. *Age, si quid agis*) Formula tardiorem incitantis. Vid. Parei lex. Plaut. h. v.

195. Vulg. semel tantum τὸ *mane* legitur, quod iterari iubet metrum. Passim similia sibi invicem offecere in libris scriptis.

Recipiam anhelitum.

APOECIDES

Clementer requiesce.

EPIDICVS

Animum advortite!

Ab legione omnes missi sunt Thebis domum. i. s.

197 sq. Vulg. *Ab legione omnes remissi sunt domum Thebis.* AP. *quis hoc Scit factum?* EP. *ego ita esse factum dico.* PE. *scin' tu istuc?* EP. *scio.* Et prior quidem horum versuum bene se habet, si metrum respicias, si sententiam sequentis huc protractam, ne ille quidem. Posterior autem neque numeros iustos habet, nisi, τῷ *factum* non liquescente, sic scandatur: *Scit fa | ctum?* EP. *ego i | ta* etc. quo nihil fingi potest durius absurdiusque. Atqui longe aliud cantant scripti et vv. edd., hoc: *A* (H bene, *Ab*) *legione omnes remissi* (Langg. *missi*) *sunt domum Thebis.* AP. *Sic factum est?* (Solus V. C. *Scit factum est*, sicut saepe sc pro *s* scriptum deprehendi monitum ad Capt. 773. Nam c et *t* literas persimiles facile inter se commutari demonstratione non indiget.) EP. *Ego ita factum esse dico* etc.

Primum igitur reponendum vidi, *Sic factum est?* inductis verbis *quis hoc*, quae a recentissima manu adscripta in vetere codice, qui κατ' ἐξοχὴν dicitur, male in ordinem recepta sunt a Camerario. Dein, approbata Langianorum librorum lectione *missi* pro vulgata *remissi*, verba *Ab legione omnes missi sunt Thebis domum* (nam sic postrema duo transponenda versus gratia) iambi senarii ambitu comprehendi, ut diverso metro graviter gravis sententia efferretur, velut leno ille dicit Pseud. 186 sqq. *Fac, sis, sit delatum huc mihi frumentum, hunc annum quod satis* (i. t.) *Mi et familiae omni sit meae, atque adeo ut frumento adfluam: Vt civitas nomen mihi conmutet meque ut praedicet Lenone ex Ballione regem Iasonem.* Nam clausulis quidem versum non adnumerem, quarum vicem sustinere solent non iambicae tantum basis (Stich. 661) et iambi monometri, vel acatalecti, ut Pseud. 568, vel hypercatalecti, ut Ba. 953, Trin. 214, item eiusmodi dimetri non unius moduli (Cas. 516, supra 176, Most. 887, Pers. 38, 659, Pseud. 924, Rud. 844, Truc. 688) verum etiam trimetri tum catalecti (Cas. 581, ubi vide, quae monemus), tum trimetri, qui vulgo senarii dicuntur. Et hi quidem pro clausulis non solum post iambos longiores inveniuntur, sicut supra 4, 44 sqq. 50, Curc. 629 sqq. Men. 486, 501, Pers. 27, Pseud. 189, Stich. 285, vel post trochaicos tetrametros, sicut Cas. 577 sqq. Men. 962, Merc. 878 sq. 915, Mil. 169, Pers. 614 sq., Poen. 667 sqq. (ut contra gliscente affectu trochaici tetrametri sequuntur iambos senarios, velut Rud.* 1104 sqq.); sed post bacchiacos quoque (Truc. 679) ita usurpatos eos licet deprehendere et post creticos (Pseud. 248, Rud. 169 sq.) variique generis asynartetos, velut Cas. 80 sq. 682, 684 sqq. Quae omnia sub uno aspectu ponere visum est, ut intellegerent lectores, quam liberi in hoc genere fuerint veteres poëtae, quamque recentiorum refu-

APOECIDES

Sic factum est?

EPIDICVS

Ego ita esse factum dico.

PERIPHANES

Scin' tu istuc?

EPIDICVS

Scio. t. t. c.

PERIPHANES

Qui tu scis?

EPIDICVS

Quia ego ire vidi milites plenis viis.
Arma referunt et iumenta ducunt.

PERIPHANES

Nimis factum bene!

EPIDICVS

Tum captivorum quid ducunt secum! pueros, virgines
Binos, ternos; alius quinque; fit concursus per vias;
Filios suos quisque visunt.

PERIPHANES

Hercle rem gestam bene!

EPIDICVS

Tum meretricum numerus tantus, quantum in urbe omni fuit,
Obviam ornatae occurrebant suis quisquis amatoribus;

gerint insipidam uniformitatem. Nunc de deverticulo in viam. Non male igitur fecisse nobis videmur, iambum senarium illum inducentes potius, quam ita haec scribentes, repudiata Langianorum lectione *missi: Ab legione omnes remissi sunt domum Thebis.* AP. *Sic factum est*, (t. t.) Epidice? EP. *Ego ita factum esse dico.* PE. *Scin' tu istuc?* EP. *Scio.* (t. t. c.) in quibus verbum *factum* non elidendum foret, cuius figurae prosodicae exempla protuli ad Amph. 341, et quod additum *Epidice* posteriore versu, videndum de turbis circa nomina personarum in comoediis ad Amph. 436; de singulis autem trochaïcis acatalectis, inter eiusmodi catalectos venientibus, ibidem ad 596.

205. Vulg. prorsus inconcinne: *Obviam ornatae occurrebant suis quaeque amatoribus*: nam e breve in *quaeque* non elidi, vix ausim credere, etsi adstrui possit aliquo modo haec ratio

Eos captabant adeo. Scin', qui?

PERIPHANES

Maxume animum advorterim. 206

EPIDICVS

Pleraeque haec sub vestimentis secum habebant retia.
Quom venio ad portum, atque illam illi ego video praestolarier,

iis, quae monui ad Amph. 341. Sed H non *quaeque*, sed *quisque*, unde reponendum esse conieci *quisquis*. Vid. Parei lexic. Plaut. v. *Quisquis* genere feminino.

206. Vulg. sine sensu: — — *captabant, id adeo, qui maxume animum advorterim*. Pall. 6, codex Meursii et Iuntina eiusque asseclae: *id adeo scio, qui m. a. a.* Vnde Acidalius Divv. pag. 175: — — *id adeo, scin' qui maxime animadv.?* «Nam argumentum, *inquit*, dicturus est, unde captari senserit: neque id potest elegantius nisi cum tali interrogatione prius insinuare». Bene quidem, quod argumentum dicturum esse ait Epidicum, unde captari amatores senserit, male, quod elegantem vocat locutionem, quae ne recta quidem est: siquidem non alio atque alio argumento id sensit servulus, hoc vero maxime, sed ob hanc solam causam fieri venaturam amatoriam coniecit, quia plerasque mulierum retia sub vestimentis habere vidit, ut per iocum persuadere cupit senibus. Igitur τὸ *id* induxi, quum praesertim non sententiae modo inutile id animadverterem, sed etiam versui officere; quod ex sequente *ad*- ortum puto. Dein immissa personae nota, quae vulgo abest, totum, ni fallor, locum illustravi. *Adeo* orationem continuat. Supra 51: *Id adeo argentum ab danista apud Thebas sumsit fenore.* Amph, 97 sq.: *Haec illic est pugnata pugnad usque a mane ad vesperum. Hoc adeo hoc conmemini magis, quia illo die impransus fui.* Et sic passim. Vid. Horat. Tursellin. De particulis lat. orat. voc. *Adeo* in medio pro *vero*.

207. *haec*) Vulg. *hae*; sed H, *hec*, i. e. *haec*, pro *haece*, priscorum more. Vid. Parei lexic. Plaut. h. v., nos ad Amph. 138.

208. Vulg. frustra onerato versu pravisque numeris: *Quom ad portum venio, atque ego illam illic vid. pr.* Pronomina temere nunc addita nunc omissa esse in vetustis codicibus, monui ad Asin. 843. *Atque* pro *Statim*, sicut passim apud scriptores. Ba. 245: *Dum circumspectod, atque ego lembum conspicor.* Most. 1007 sqq.: *Postquam ex obsidione in tutum eduxi maniplares meos, Capio consilium, ut senatum congerronum convocem. Quem quom convocavi, atque illi me e senatu segregant.* A. Gellius Noctt. Atticc. X, 29: «*Atque* particula a grammaticis quidem coniunctio esse dicitur connexiva, et plerumque sane coniungit verba et connectit; sed interdum alias quasdam potestates habet non satis notas, nisi in veterum literarum tractatione atque cura exercitis; nam et pro adverbio valet, quum dicimus *aliter ego feci atque tu*, — et gemina si fit, auget intenditque rem, de qua agitur; — — et praeterea pro alio

Et cum ea tibicinae ibant quatuor.

PERIPHANES

Quicum, Epidice?

EPIDICVS

Cum illa, quam tuos gnatus annos multos deamat, deperit,
Vbi fidemque remque seque teque properat perdere.
Ea praestolabatur illum apud portum.

PERIPHANES

Vide veneficam!

EPIDICVS

Sed vestita, aurata, ornata, ut lepide, ut concinne, ut nove!

PERIPHANES

Quid erat induta? an regillam induculam, an mendiculam?

EPIDICVS

Inpluviatam, ut istaec faciunt vestimentis nomina.

quoque adverbio dicitur, id est *Statim*, quod in his Virgilii versibus (Georg. I, 219 sqq.) existimatur obscure et insequenter particula ista posita esse: — — — *Sic omnia fatis In peius ruere ac retro sublapsa referri, Non aliter, quam qui adverso vix flumine lembum Remigiis subigit, si brachia forte remisit: Atque illum in praeceps prono rapit alveus amni*». Caeterum V. C. Pall. Langg. G H et vett. edd., *ad portam*. Quos libros hic deserunt editores recentiores, sed mox 212, quae hominum inconstantia est, ad eos redeunt. Recte Acidalius Divinatt. p. 175: «Dubium, — utrum verius, *portum* an *portam*, quorum alterum quidem scribendum utroque. De me, *portum* praeferam, quando Athenis haec geruntur». Vellem tamen ad confirmandam hanc lectionem in antecedentibus mentionem factam navium et transmarinae cuiusdam expeditionis.

215 sqq. Vulg. absque distinctione: — — — *mendiculam*, *Impluviatam*, *ut istaec f. v. nomina*. EP. *Vtin' impluvium induta eat*? PE. *quid istuc est mirabile?* etc. Vix senis Comici est tam copiose et facete loqui de his rebus. Atqui edd. Acidalio antiquiores recte verba *Impluviatam — nomina* Epidico tribuunt; sed rursus male eidem sequentia *Vt* (nam sic illae, sicut etiam Langg. et H noster) *impluvium induta erat?* quasi servi urbani sit et callidi talia mirari, ut nova, de quibus quotidie in sermonibus heri minoris eiusque amicorum mentionem factam esse consentaneum est. Illic igitur istas editiones exprimendas mihi putavi, hic non item, sed tri-

PERIPHANES

Vt? in inpluvium induta erat?

EPIDICVS

Quid istuc est mirabile?
Quasi non fundis exornatae multae incedant per vias.
At tributus quom inperatus est, negant pendi potesse; t. t.
Illis, quibus tributus maior penditur, pendi potest. t. t. c.

PERIPHANES

Quid ita?

EPIDICVS

Quia vesti quotannis nomina inveniunt nova:
Tunicam rallam, tunicam spissam, linteolum caesicium,

buendam hanc interrogationem Periphani, quem non mirum est rem feminarum vestiariam temporis novissimi (nam *regillam induculam* et *mendiculam* vestium nomina fuisse putem olim ipso adolescente usitatarum) ignorare. Veteres autem libri, tam scripti quam impressi, *Vti* (vel *Vt*) *impluvium induta erat* vel *erit*, ut V. C.; sed Acidalius, perperam Epidico haec adscribens, *Vtin' impluvium induta eat?* et praecedente versu, quem Periphani continuat, — (*mendiculam*), *An impluviatam? ut* etc. neutrum recte, et prius quidem propemodum soloece, siquidem in narranda re gesta dicendum potius *iret*, quam *eat*; certe inconcinne, quum *i* litera in *Vti* producatur, quam corripit Acidalius. Senex inauditum vestis nomen miratus, *Vt?* inquit (h. e. *Quomodo?* sicut Noster passim (vid. Parei lexicon h. v.) et Horatius Epist. I, 3, 12: *Vt valet? ut meminit nostri?*) *in impluvium induta erat?* » Cui Epidicus: *Quid istuc est mirabile?* etc. Caeterum MSS. et vett. edd. *istaec*, non *istae*, sicut vulgo ex interpretatione; et ibidem *facimus*, cuius in locum *faciunt*, quod praebet Nonius voc. *Impluvium*, bene succedere iusserunt editores: nam contemtim servus, *ut istaec* (mulieres) *faciunt vestimentis nomina.*

218. Vid. ad Amph. 596.

220. Vulg. *Quid istae, quae vesti quotannis nomina inveniunt nova* etc. et omnia haec servo tribuuntur. Sed non huc faciunt verba *Quid istae*, h. e. *Quid istae agunt* (vid. ad Aul. 138), ubi non novum quid narratur de istis mulieribus, sed quod iam ante dictum, mira vestimentis nomina eas facere, pluribus tantum exemplis illustratur. Deinde haec male cohaerent cum antecedentibus, ubi maior istis tributus pendi dicitur quam reipublicae; cohaerent bene, si mecum rescribas: PE. *Quid ita?* EP. *Quia vesti quotannis nomina inveniunt nova: Tunicam rallam, tunicam spissam* etc. ut maior tributus pendi dicatur mulierculis, quia quotannis nova et cara vestimentorum genera inducant, quorum sumtus auctiones facere subigant maritos. Verba *ita quia* quam in *istae quae* mutari proclive fuerit, unusquisque, opinor, videt.

Indusiatam, patagiatam, caltulam aut crocotulam,
Subparum aut subminiam, ricam, basilicum aut exoticum
Cumatile aut plumatile, cerinum aut gerrinum. Gerrae maxumae!
Cani quoque etiam ademtum nomen.

PERIPHANES

Qui?

EPIDICVS

Vocant Laconicum. i.t.
Haec vocabula auctiones subigunt ut faciant viri. t.t.c.

PERIPHANES

Quin tu, ut occepisti, eloquere.

EPIDICVS

Occepere aliae mulieres
Duae post me sic fabulari inter se; ego abscessi solens
Paulum ab iis; dissimulabam, harum me sermoni operam dare;
Nec satis exaudibam, nec sermonis fallebar tamen,
Quae loquerentur.

PERIPHANES

Id lubido est scire.

EPIDICVS

Ibi illarum altera
Dixit illi, quicum ipsa ibat...

224. Vulg. *Cumatile aut plumatile, cerinum aut melinum; gerrae maximae.* V. C. et MSS. Pall. omnes, item Langg. MS. Is. Pontani, nostri libri et vett. edd. non *melinum*, sed *gerrinum*, *garinum* (G), *gerinum* (H), *gerine.* Nihili autem vox est *gerrinum*, quam similem praecedenti *cerinum* ideo finxit Plautus, ut locus esset lepidae paronomasiae, quae inest verbis *cerinum aut gerrinum. Gerrae maximae.* Istud *melinum* editionum vulgatarum primum, nescio unde, inductum videtur a Camerario, quem inconsiderate sequi solent recentiores.

228 sq. Vulg. inconcinne: *se*, et *illis* pro *iis*.

231. *Quae*) Vid. ad Aul. 725.

PERIPHANES

Quid?

EPIDICVS

Tace ergo, ut audias.

Postquam illanc sunt conspicatae, quam tuos gnatus deperit:

« Quam facile et quam fortunate, obsecro, illi evenit mulieri, i. t.

Quam liberare volt amator! » — « Quisnam is? » inquit altera.

Illa ibi nominat Stratippoclem, Periphanae filium. t. t. c.

PERIPHANES

Perii hercle! quid ego ex te audio? i. d.

EPIDICVS

Hoc, quod actum. Egomet post, ubi illas audivi loqui, t. t. c.

Coepi rursum vorsum ad illas pauxillatim accedere,
Quasi retruderet hominum me vis invitum.

PERIPHANES

Intellego.

EPIDICVS

Ibi illa interrogavit aliam: « Qui scis? qui id dixit tibi? » — i. t.

« Quia hodie adlatae tabellae sunt ad eam a Stratippocle, t. t. c.

Argentum eum sumsisse apud Thebas ab danista foenore;

235. Vulg. corrupto numero: *quisnam is est? inquit altera.*

ib. Vulg. — *inquit altera Illi. Ibi* etc. quod et ipsum ferri potest, nisi quod magis perspicua et concinna mihi videbatur editionum Iuntinae et Aldinae lectio, quam dedi. Cf. 241.

236—238. Vulgo prorsus inconcinne: *Illi. ibi nom. Strat. Per. fil.* PE. *perii Hercle! quid ego ex te audio?* EP. *hoc quod actum; egomet post, ubi* (libri vett. fere *ibi*, M *tibi*) *illas audivi loqui, Coepi* etc.

241. Insulse libri: *Ibi illa interrogavit illam. Aliam*, h. e. alteram; vid. ad Capt. prol. 8.

242. *Quia*) Libri, *Quin*, quod impatientis et reprehendentis adeo est,

Id paratum, et sese ob eam rem id ferre. »

PERIPHANES

Cedo, egon' occidi?

EPIDICVS

Haec sic aibat; sic audivisse ab sese atque ab epistola.

PERIPHANES

Quid ego faciam nunc? consilium a te expetesso, Apoecides.

APOECIDES

Reperiamus aliquid calidi conducibilis consilî:
Nam ille quidem aut iam hic aderit, credo hercle, aut iam adest.

EPIDICVS

Si aequom siet,
Me plus sapere quam vos, dederim vobis consilium catum,
Quod laudetis, ut ego opino, uterque. . . .

PERIPHANES

Ergo ubi id est, Epidice?

EPIDICVS

Atque ad eam rem conducibile.

quale verbum non decet mulieres placide inter se colloquentes.

244. Vulg. sententia obscura: *Cedo: ego occidi*! vel *C. e. occidi?* Reposui, *Cedo, egon' occidi?* h. e. dic (mihi, Epidice), an ego occidi? vel nonne ego occidi? sicut passim *ne* pro *nonne* dicitur, et *Cedo* quoque sic Noster saepius usurpat: vid. Parei lexic. Plaut. hh. voc. *Dic* superscriptum τῷ *Cedo* in vetere codice. Nimis calide Acidalius: «Quam frigide senex quaerit, an occiderit! Certa quidem res erat, et facta, quae memorabantur, et facta eius malo. Quin scribis: PE. *credo ego; occidi!* Ait, omnia se isthaec credere, et certo periisse». Nam si iam certum id est seni, se periisse, quid sibi volunt verba Epidici: *Haec sic aibat; sic audivisse* etc.? Imo dubitans et quodammodo adhuc sperans, mentitas illas esse mulieres, senex quaerit: *Cedo, egon' occidi?* pro quibus eodem sensu dicere poterat: *Dic mihi, verane ista credis, ut ego perierim?* Cui servus, (Non istud equidem affirmare ausim; sed) *Haec sic aiebat, sic se audivisse.* Iamque senex abiecta spe omni, *Quid ego faciam nunc?* etc. *Ab sese*, ab illa, amica Stratippoclis. Vid. ad Cas. 91.

250. Invitis libris omnibus antiquis et metro pessumdato Gronovius Ernestiusque: *ergo ubi est, Epidice?*

APOECIDES

Quid istuc dubitas dicere?

EPIDICVS

Vos priores esse oportet, nos posterius dicere,
Qui plus sapitis.

PERIPHANES

Heia vero! Age, dice!

EPIDICVS

At deridebitis.

APOECIDES

Non edepol faciemus.

EPIDICVS

Imo si placebit, utitor
Consilium; si non placebit, reperitote rectius.
Mi istic nec seritur nec metitur; nisi ea, quae tu vis, volo.

PERIPHANES

Gratiam habeo. Fac participes nos tuae sapientiae.

EPIDICVS

Continuo arbitretur uxor tuo gnato; atque ut fidicinam
Illam, quam is volt liberare, quae illum conrumpit tibi,
Vlciscare; atque ità curetur, usque ad mortem ut serviat.

APOECIDES

Fieri oportet.

PERIPHANES

Facere cupio quidvis, dum id fiat modo.

EPIDICVS

Hem,
Nunc occasio est faciundi, priusquam in urbem advenerit,

251. *Quid i* literam elidit. Vid. ad Amph. prol. 74.

256. *Mi istic nec seritur, nec metitur*) H. e. Ista res nihil ad me pertinet, ut quae neque meo fiat periculo neque emolumento, ut recte Erasmus Adagg. I, 6, 82. Contra, eodem observante, Plautus Merc. prol. 71: *Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi item metis.*

257. Mire H, *G. h. Volo p. Volo p. n. t. s.*

Sicut cras hic aderit; hodie non veniet.

PERIPHANES

Qui scis?

EPIDICVS

Scio,
Quia mihi alius dixit, qui illinc venit, mane hic adfore.

PERIPHANES

Quin tu eloquere: quid faciemus?

EPIDICVS

Sic faciundum censeo,
Quasi tu cupias liberare fidicinam animi gratia,
Quasique ames vehementer tu illam.

PERIPHANES

Quam ad rem istuc refert?

EPIDICVS

Rogas?
Vt enim praestines argento, priusquam veniat filius,
Atque ut eam te in libertatem dicas emere....

PERIPHANES

Intellego.

EPIDICVS

Vbi erit emta, ut aliquo ex urbe amoveas; nisi si quid tua
Secus sententia.

PERIPHANES

Imo docte.

EPIDICVS

Quid tute autem, Apoecides?

APOECIDES

Quid ego nam, nisi, te conmentum nimis astute, intellego?

263. *veniet*) Libri inconcinne, *venerit*. Acidalius, *venit*. Male autem vulgo interpungitur, *Scio. Quia* etc.

270. Vulg. frequenti permutatione, *nisi quid tua*. Rarius τοῦ *Nisi* prior syllaba producitur. Vid. ad Amph. 124.

271. Vulg. pessimis numeris: *Secus sen | tenti | a est*. PE. *i | mó do | ctè*. EP. *quid | tu autem*, *A | poeci | des?* Vid. ad Amph. 168, et de *Tute* pro *Tu* passim usurpato apud Nostrum ad Ba. 684 sq.; quo reponendo multa eius loca facile restituuntur.

272. Vulg. minus aperta sententia; *Quid ego iam? nisi te* etc. Gulielmius

EPIDICVS

Iam *iam* igitur amota ei erit omnis consultatio
Nuptiarum, ne gravetur, quod velis.

APOECIDES

Vive, ut sapis
Et placet!

EPIDICVS

Tum tu igitur calide, quidquid acturus' s, age.

PERIPHANES

Rem hercle loquere.

EPIDICVS

Et reperi, haec qui abscedat te suspicio.

PERIPHANES

Sine me scire.

EPIDICVS

Scibis: audi.

APOECIDES

Sapit hic pleno pectore.

Quaestt. in hanc fabulam cap. 1, commodius lectum iri existimabat traiectis verbis, *Quid ego? nisi iam te* etc. Sed ibi quoque friget *iam* particula. Secuti igitur sumus Acidalium, *nam* tentantis Divinatt. in Capt. cap. 6. Vid. ad Aul. 732.

273. Vulg. pravis atque imperfectis numeris: Ep. *Iam igitur amota ei erit omnis consultatio.* In Iunt. Ald. *tum* post *iam* inculcatum, cui non est hic locus. Nec melius Pareus, *iam tunc igitur* etc. Pessime omnium Taubmannus: *Iam igitur amota ei erit omnis consultatio.* In nostra lectione *Iamiam* non eliditur. Vid. ad Amph. 341. Quae medicina si cui minus placebit, ei auctor sum ut reponat, extrema syllaba τοῦ *igitur* porrecta ante vocalem, de qua re dixi ad Amph. prol. 74, et inducta veteri forma *escit*, de qua videndus inprimis Dacerius ad Festum: *Iam igitur amota ei escit omnis consultatio.*

274 sqq. Vulg. perverso metro: *N. n. g. q. v.* Ap. *vive sapis! et placet.* Ep. *Tum tute — — — age.* Neque hoc solum, quod reprehendas; sed verba quoque ista *Vive sapis! et placet* tam incondita sunt, ut suspicionem non possint non adferre, nisi quis probet scilicet Gronovii sine exemplo positum *Vive* pro *Vivide*. Et V. quidem C. cum Langianis, *Vive sapis*; sed Pall., 3 nostri et vett. edd. *ut sapis*, quo pertinere etiam puto illud *hui* Palatini sexti, gliscente corruptione scriptum ratus *hut*, mox *hui*. Vid. ad Asin. 24. Vtroque igitur, et *Vive* et *ut*, recepto, sententiam Plauti genuinam restituisse mihi videor, ut felicitatem servo ita precetur Apoecides, ut ille sapiat eiusque commentum sibi ipsi placeat.

EPIDICVS

Opus est homine, qui illo argentum deferat pro fidicina:
Nam de lenone aeque opus facto est. . . .

PERIPHANES

Quid iam?

EPIDICVS

Ne te censeat

Iamque et metrum sartum tectum, modo insuper *tu* pro *tute* reposueris secundum H et Pareum, qui ita, non admonito lectore, edidit, ut haec Palatinorum quoque et veteris codicis Camerar. lectio esse videatur.

279. Vulg. *Nam te illo non aeque opus facto est* etc. Et sic quidem, teste Pareo, Pall. 1, 2, 6, G, H et editiones mediae, in his Iuntina; sed V. C. et edd. antiquiores, velut Sarracenia et Mediolanensis, quam inspexi, *Nam telo non*; noster quoque M, *Nam te lenoni aeque* etc. Bene G. Scioppius Suspp. Lectt. V, 24: «Versum, *inquit*, varie nobis interpretantur, sed mehercle parum ex Plauti genio. Lambinus etiam legit: *Nam te illo non aeque opus facto est*, ut subintelligas, te illo ire; quam lectionem hieme Gallica frigidiorem sentio. (Sane vix ferenda ellipsis haec in homine non perturbato). Ad quem (ut cetera omittam) referentur sequentia, *Ne censeat* etc.? quis ille tandem est, quem non oportet hoc censere vel suspicari? nam nullius omnino mentio praecessit. (*Aliquis* quidem saepius intelligi, monitum ad Asin. 433; sed hic id pronomen non convenit, siquidem non de quovis timendum erat, ne censeret filii causa puellam emere Periphanem, sed de solo lenone, cuius illa erat, quique, si id ea causa facere senem existimasset, eiusque multum interesse, ut mulier Stratippocli praeriperetur, non nisi carissimo pretio eam venditurus fuisset, vel etiam adolescenti rem indicaturus, si fortasse plus etiam is daret quam pater, ut amicam praemercaretur. Caeteri omnes laudaturi an vituperaturi essent hoc suum factum, minima senis cura erat, ut quorum neque approbatio rem adiuvare neque improbatio prohibere posset. Lenonis igitur mentionem facere hic debuit poëta noster). Certe ut in re dubia si non ipsum verum, at vero tamen proximum invenisse me confido. In Langianis MSS. et quibusdam vetuste editis legitur: *Nam te lenoni aeque opus facto est.* Dixi in Arte critica, *t* pro *d* saepe positum. (Vid. etiam nos ad Aul. 17). Suspicor itaque: *Nam de lenone aeque opus facto est*, ne scilicet censeat te filii causa fidicinam emere; nam si hoc odoretur, in filii tui gratiam fidicinam a se non amittet. —— *De lenone*, i. e. quod ad lenonem attinet; qua phrasi Comicus noster credo plus millies utitur. (Velut infra 691 sqq. monente Pareo in lexico Plaut. voc. *De*: *Quomodo me ludos fecisti de illa conductitia Fidicina?* et Rud. 1128 sqq.: — — — *De illo vidulo*, *Si sapias*, *sapias*). Sic Propertius *De me*, *De te* similiter extulit: *De me, mi certe poteris formosa videri: Mi formosa satis, si modo saepe venis*». Aeque autem atque emere puellam id opus esse Epidicus dicit, ut prohibeatur, ne

Filî causa facere. . . .

PERIPHANES

Docte!

EPIDICVS

Quo illum ab illa prohibeas:
Ne qua ob eam suspicionem difficultas evenat.

PERIPHANES

Quem hominem inveniemus ad eam rem utilem?

EPIDICVS

Hic erit optumus:
Hic poterit cavere recte, iura qui et leges tenet.

APOECIDES

Epidice, habeas gratiam. Sed ego istuc faciam sedulo.

EPIDICVS

Ego illunc conveniam atque adducam huc ad te, quoia est fidicina;
Atque argentum ego cum hoc feremus.

PERIPHANES

Quanti emi potis?

EPIDICVS

Illane?

leno censeat senem eam filio praemercari. Caeterum *Per* similiter usurpatur infra 315, 329.

281. Libri everso metro, *eveniat*. Vid. ad Aul. 110.

282. sqq. *Hic*) I. e. persona mecum colloquens, Apoecides. Vid. ad Cas. 592. Nam eum dici, intelligitur e gratiarum actione senis, qui similiter infra 512 audit Legum et iurum fictor atque conditor, ut monet Taubmannus. Senatores autem utrumque, Periphanem et Apoecidem, fingi a poëta, colligas ex versu 180. In Epidicum non cadit, quod de hac persona dicitur, iura et leges tenere.

284. Male verba *Sed ego istuc faciam sedulo* servo tribuuntur, quum sint Apoecidis, qui laudes quidem illius urbane recusat, sed ad praestandum id officii se ultro offert.

285. Non deterius sit, *Ergo illunc* etc., ut propterea quod se illud sedulo facturum ostendit Apoecides, igitur servos iam se conventurum atque adducturum dicat lenonem, cuius est fidicina.

286. Vulg. numeris pravis et versu ὑπερμέτρῳ: *Atque a. e. c. h. feram.* PE. *qu. e. potest minimo* (M, *maxime*)? EP. *illane?* Τὸ *minimo* ex sequente versu huc traductum; quo excluso ipse versus flagitabat, quod reposui, *feremus*, aptius id quidem etiam sententiae. *Potis* pro *Potis est* passim prisci et eorum aevo sequiore

Ad quadraginta fortasse eam posse emi minumo minis;
Verum si plus dederis, referam. Nihil in ea re captio est.
Atque id non decem occupatum tibi erit argentum dies.

PERIPHANES

Quidum?

EPIDICVS

Quia enim mulierem alius illam adulescens deperit,
Auro opulentus magnus miles, Rhodius, raptor hostium
Gloriosus; hic emet illam de te et dabit aurum lubens.
Face modo: est lucrum hic tibi amplum.

PERIPHANES

Deos quidem orabo.

EPIDICVS

Inpetras.

APOECIDES

Quin tu is intro, atque huic argentum promis? Ego visam ad forum.
Epidice, eo veni.

EPIDICVS

Ne abbitas, priusquam ego ad te venero.

APOECIDES

Vsque opperiar.

PERIPHANES

Sequere tu intro.

EPIDICVS

I, numera: nil ego te moror.

imitatores. Cuius interpretamentum obtinuit. Priscianus lib. XV, p. 1009 Putsch.: « *Pote* ab eo quod est *Potis* nascitur, Hic et Haec potis et Hoc pote; unde Persius (I, 56): *Qui pote? vis dicam? nugaris, cum tibi calve;* id est, quomodo possibile est? »

293. *orabo*) Libri inconcinne, *oro*. Futurum loco praesentis positum, sicut Cas. 230, ubi videnda annotatio.

295. *abbitas*) V. C. et MSS. Langg. *abitas*; sed praestat scribere *abbitas*, sicut *abbreviare*, geminata *b* litera. Pall. everso metro, *abeas*, quod interpretis. Similiter Rud. 681: *Hunc quoque adserva ipsum, ne quo abbitat* etc.

EPIDICVS

Nullum esse opinor agrum ego indu agro Attico
i. s. II, 3.
Aeque feracem, quam hic est noster Periphanes:
Quoine ex occluso atque obsignato armario
Decutio argenti tantum, quantum mihi lubet?
Quod pol ego metuo, si senex resciverit,
Ne ulmos parasitos faciat, quae usque attondeant.
Sed me una turbat res ratioque: Apoecidi
Qua fidicinam ostendam aliquam conductitiam. —
Atque id quoque habeo: mane me iussit senex
Conducere aliquam fidicinam sibi huc domum,
Dum rem divinam faceret, cantaret sibi;
Ea conducetur, atque ei praemonstrabitur,
Quo pacto fiat subdola advorsus senem.
Ibo intro: argentum accipiam ab damnoso sene.

297. Vulg. nullis numeris: *Nullum esse opinor ego ag. in ag. Att.* Vid. ad Ba. 897.

299. H non male, *obcluso.*

304. Minus bene vulgo: *Quam ostendam fidicinam aliqua cond.* — *Aliquam*, non *aliqua*, quidquid est librorum veterum; et recte: unde sponte sequitur, *Qua* reponendum esse cum Dousa pro vulgato *Quam*, h. e. qua ratione. Non incertus erat Epidicus, unam an alteram fidicinam seni ostenderet; sed ubi statim aliquam qualemcumque reperire posset, de eo dubitabat.

STRATIPPOCLES. CHAERIBVLVS.

STRATIPPOCLES

Expectando exedor miser atque exenteror, c. t. III, 1.
Quomodo mi Epidici blanda dicta evenant!
Nimis diu maceror, sitne quid necne sit!
Scire cupio! c. h.

CHAERIBVLVS

Per illam copiam tibi copiam parare aliam licet. i. t.
Scivi equidem in principio eloco, nullam tibi esse in illo. i. t. c.

STRATIPPOCLES

Interii hercle ego!

CHAERIBVLVS

Absurde facis, qui angas te animi. b. t.
Si hercle illum ego semel prehendero, nunquam inridere as. ex 3 i. h.
Nos illum inultum sinam servom hominem! as. ex 2 i. h.

STRATIPPOCLES

Quid illunc ferre vis, qui, tibi quoi divitiae domi maxumae sunt, t. t.
Is habes numum nullum, nec sodali tuo in te copia est? t. t. c.

312. Solito errore libri, *eveniant.* Inconcinna autem haec scena usque ad 321 in vulgatis.

314. Clausula cretica. Vid. ad Amph. 81.

315. *Per illam copiam*) Vid. ad 279.

316. Vulg. ex interpretatione: — *nullam tibi esse in illo copiam.* Via ab iambo tetrametro ad aliud metri genus rite munita iambo eiusmodi catalecto. Cf. vel 323.

317. Vid. ad Ba. 1124 sq.

318 sqq. Dixi de his metris ad Amph. 422. *Nunquam* priore versu non liquescit: vid. ibid. ad 341.

320. *qui tibi quoi* etc. Vid. ad Aul. 327. Palatinus autem 1, M et Sarracen. Iunt. Ald. *facere* pro *ferre*, quod placebat Acidalio.

CHAERIBVLVS

Si hercle habeam, pollicear lubens; verum aliquid aliqua aliquo modo i. t.
Alicunde ab aliqui aliqua tibi spest, mecum fore fortunam. i. t. c.

STRATIPPOCLES

Vae tibi, muricida homo!

CHAERIBVLVS

Qui tibi lubet mihi male loqui? t. t. c.

STRATIPPOCLES

Quippe tu mihi aliquid aliquo modo alicunde ab aliquibus
Blatis, quod nusquam est; neque ego id inmitto in auris meas, nec as. ex 3 i. h. 326
Mihi plus adiumenti ades, quam illic, qui nunquam etiam natust!

EPIDICVS. STRATIPPOCLES. CHAERIBVLVS.

EPIDICVS

Fecisti iam officium tuom: me meum nunc facere oportet. i. t. c. III, 4
Per hanc curam quieto tibi licet esse: hoc quidem iam periit,
Ne quid tibi hinc in spem referas: hic oppido potitust!

324. *Muricida*, h. e. τοιχωρύχε, quod solenne convicium apud Comicos Graecorum. Praestare hoc librorum lectioni *muricide*, quod exponunt *murcide*, monuit Clariss. Rostius in Plautinorum cupediorum Ferculo, quod anno 1807 prodiit. Alienum simile quorundam *muricida* pro eo quod est μυοκτόνος. Conf. Pseud. 981, ubi legitur: *Vt vestitus est perfossor parietum!*

327. Vulg. inconcinne, *ille*. De metro dixi ad Amph. 422.

329. Τὸ *Per* vocalem literam elidit, sicut priorem *tibi* sequente versu. Vid. ad Amph. prol. 74, et de usu *Per* praepositionis supra ad 279.

330. *hic oppido potitust*) Vulg. *hoc*

Crede modo tu mihi: sic ego ago, sic egere nostri! 331
Proh dî inmortales, mi hunc diem *ut* dedistis luculentum,

oppido politum est, quod placet Taubmanno, quasi haec spectio, ut ait, albi asperique numi valde scenam iuverit. Sed plura eiusmodi locutionis exempla desidero, nec facile persuadere mihi possum, politum dici, cuius aspera superficies, qualis est argenti cusi. Id igitur dum probatum fuerit, interim licebit alia circumspicere verisimiliora. Et Acidalius quidem olim rescribebat, *hoc hostium potitum est*, audaciore, inquit, sed necessaria mutatione. Sensum autem esse, ut sane est, venisse iam quinquaginta istas minas in hostium potestatem. Ea phrasi saepe uti Plautum, velut infra 520: *Ita gnata mea hostium est potita*. Et uti huius similibus ubique fere in servorum fraudulentis machinationibus. Hic autem id iuvare praeterea maxime, quod supra 151 sqq. de bello inferendo et oppugnando sene dixerit; tum quod in eadem figura perstet etiam porro hic, et ubi servus triumphans victoria se abiturum dicat, ut in coloniam commeatum importet, et ubi Stratippocles accepto argento non minus ovans in castra se redire cum praeda, Epidici auspicio et virtute, iactet. Sic ille, cui de sententiâ huius loci plane assentior; sed quod verbum *oppido* in *hostium* mutat, et audax esse facinus puto et minime necessarium. Simillime Chrysalus Ba. 901 sqq.: *Nostro seni huic stolido ei profecto nomen facio ego Ilio.* — — — — *Ilio tria fuisse audivi fata, quae ei forent exitio;* — — — — *Paria item tria nunc tribus eis sunt fata nostro huic Ilio: Nam dudum primo ut dixeram nostro seni mendacium Et de hospite et de auro et de lembo, ibi signum ex arce iam abstuli. Iam duo restabant fata tum, nec magis id ceperam oppidum* etc. Vides, servum ibi loqui de sene decipiendo tanquam de oppido aliquo expugnando. Idem cur non hoc loco fecerit Epidicus, nulla causa est, suadentque similia, quae recenset Acidalius, ut hoc credamus potius, quam de acceptis numis ita eum loqui existimemus, ut neminem unquam. Nullae autem pene mutationes τοῦ *hoc* in *hic*, i. e. ego (vid. ad Capt. 84), et verborum *politum est* in *potitust*, quod cito transiisse in *potitûst* h. e. *potitumst* seu *potitum est*, mox, postquam ineptum id videri coepit, sedulo mutatum esse in *politum est*, veritati est consentaneum. Cf. Pseud. 582 sqq. 768.

331. *nostri*) H. e. familiares, vel maiores, ut recte interpretes. Saepe ridiculi causa in comoediis genus suum crepant servi parasiti et eius farinae homines, more principum Romanorum. Olympio Cas. 302: — — *Pietate factum est mea atque maiorum meorum.* Pseudolus fabulae cognominis 75: *Genus nostrum semper siccoculum fuit.* Gelasimus Stich. 169 sq. *Sed generi nostro haec reddita et benignitas: Nulli negare soleo, si qui esum vocat.*

332. Vulgo *ut* desideratur, quod praecedens *m* litera interceperit. Vel dicendum, *mihi hunc diem dedisti luculentam, facilem atque impetrabilem!* vel sic, *mihi hunc diem ut dedistis luculentum, ut facilem* etc. Miscere utramque loquendi formulam non est probi scriptoris.

Vt facilem atque inpetrabilem! — Sed ego hinc migrare cesso,
Vt inportem in coloniam hunc auspicio conmeatum?
Mihi cesso, quom sto. — Sed quid hoc? Ante aedis duos sodalis,
Herum et Chaeribulum, conspicor. Quid hic agitis? Accipe hoc, sis!

STRATIPPOCLES

Quantum hic inest?

EPIDICVS

Quantum sat est et plus satis: supersit;
Decem minis plus attuli, quam tu danistae debes.
Dum tibi ego placeam atque obsequar, meum tergum floccifacio.

STRATIPPOCLES

Nam quid ita?

EPIDICVS

Quia ego tuom patrem faciam perenticidam.

STRATIPPOCLES

Quid istuc est verbi?

EPIDICVS

Nil moror vetula et volgata verba.
Peratim ductate; ast ego follitim ductitabo.
Nam leno omne argentum abstulit pro fidicina (ego resolvi; his

334. Notandum *auspicio* seorsim dictum pro auspicato.

340. Camerarius: «Perenticidam a *pera* fecit iocans, ut a parente fit parenticida». Sic passim, Graecos, inprimis Aristophanem, imitatus, praeter analogiam verba finxit Plautus, ut risum plebeculae excuteret, velut *glandionidam* et *pernonidem* dixit Men. 127, *Pistorenses Paniceos et Turdetanos* Capt. 92 sqq., *Perediam* et *Perbibesiam* Curc. 41 et ista Pers. 694 sqq. *Vaniloquidorus*, *Virginisvendonides* etc. Cf. Mil. 13 sq.

342. Vulg. inconcinne: *Peratim ductare: at ego follitim ductitabo* Langg., *ductitare*. *Ductate* iam aliis in mentem venit, quod sententia plane postulat, siquidem quod se nihil morari dicit servulus vetera et vulgata verba, eo pertinet, quod *perenticidam* se facturum esse senem dixit, cuius verbi potestatem scire cupiebat Strategytippocles. Iam id ipsum parum ho–

Manibus denumeravi), pater suam natam quam esse credit.
Nunc iterum ut fallatur pater tibique auxilium adparetur,
Inveni iam: ita suasi ego seni atque hanc habui orationem, 346
Vt, quom redisses, ne tibi eius copia esset,.....

STRATIPPOCLES

Euge!

EPIDICVS

Etiam *tuam emun*dam pellicem esse.

STRATIPPOCLES

Teneo.

EPIDICVS

Nunc auctorem

mini videtur, pera argenti Periphanem circumducere; sed' *Peratim*, inquit, *vos ductate eum; ego follitim ductabo*; quae verba recte interpretatur Dousa.

346. Edd. vulgatae pravo numero, *Inveni viam.* V. C. et Pall., *inveniam*; Noster M, et edd. Sarracen. Iunt. Ald. recte, *inveni iam*, quod coniectura assecutus est Acidalius.

348. Vulg. depravate nec salvis numeris: — — — *esset.* St. *Euge, euge.* Ep. *ea iam domi est pro illa.* St. *teneo* etc. Et *Euge* quidem semel tantum legitur in V. C. Pall. M et veteribus edd.: quod praecedenti versui addendum vidi. Sed plus negotii faciebant verba *ea iam domi est pro illa*, nisi quod statim intelligebam, finiri his verbis interruptam τῷ *Euge* orationem Epidici, quae qualis fuerit, dubium esse non poterat fabulae oeconomiam intuenti. Dicendum igitur servo fuit de pellice adolescentis iam relicta, quam emere persuasit seni, ne eius conveniendae copia esset Stratippocli, proptereaque nuptiae eius impedirentur. Iam Langiani non, *ea iam*, sed *etiam*, et loco verborum vulgatorum *pro illa* libri vett., tam scripti quam excusi, *pelia, pellia*, ut H noster, *puella*, ut Langiani et M, *puella pellice*, ut editio Sarracenia, in quibus scripturis *pellicem* invenire non fuit difficile. Itaque quum τὸ *etiam* librorum Langianorum unice verum esse animadverterem, quia *similiter* ac fidicinam illam, quam pro sorore Stratippoclis supposuit, ita *etiam* hanc meretriculam emendam seni persuasit Epidicus, pariterque vocem *pellicem* apprime huc facere non possem non videre, verbum, proprie quod dicitur, integrandae orationi necessarium iam requirens, neque aliud id fuisse certus quam *emere* vel quiddam simile, ipsius vi sententiae reposui: *Etiam tuam emundam pellicem esse*, τὸ *tuam* a praecedente *-tiam* raptum arbitratus, in *domi* vero vestigia genuini verbi *emundam* visus mihi agnoscere. Et sic quidem hunc locum restitutum puto.

Dedit mihi ad hanc rem Apoeciden (is apud forum manet me),
Quasi qui eam amet. Cavet!

STRATIPPOCLES

Haud male!

EPIDICVS

Iam ipse cautor captust;
Ipse in meo collo tuos pater crumenam conlocavit.
Is adornat, adveniens domi extemplo ut maritus fias.

STRATIPPOCLES

Vno persuadebit modo: si illam, quae adducta est mecum,
Mihi ademsit Orcus.

EPIDICVS

Nunc ego hanc astutiam institivi:
Deveniam ad lenonem domum egomet solus; eum docebo,
Si qui ad eum adveniant, ut sibi datum esse argentum dicat
Pro fidicina; argenti minae se habere quinquaginta:

349. Vulg. *Apoecidem*, quod ferri potest non elisum, de qua re vid. ad Amph. 341. Amant autem Latini, praesertim prisci, graecas graecorum nominum terminationes.

350. Vulgo soloece, inepte atque inconcinne: *Quasi quoi emeret, caveat.* Libri veteres fere, *Quasi quae amaret.* *Iam* non liquescit. Vid. ad Amph. 341.

354. Vulg. numero deficiente, *instituí.* Cf. Most. 81, ubi similiter peccatum, et Parei lex. Plaut. vv. *Habivi*, *Posivi*, *Vacivus*. Male Pareus: *N. e. h. ast. etiam institui.*

355. Libri numeris asperrimis: *Deveniam ad l. d. e. solus; eum ego docebo.* Vid. ad Asin. 843.

357. Recte Acidalius Divinatt. in Plautum pag. 179 sqq.: «Ait hic quinquaginta minas lenoni datas: at constat de triginta tantum ex ultima scena (688 sqq.): PE. *Dedin' tibi minas triginta ob filiam?* EP. *fateor datas. Et eo argento illam me emisse amicam filii fidicinam Pro tua filia; istis adeo te tetigi triginta minis.* Quae conciliari nullo modo possunt, excusari tamen Plautus forsan isto, si egisse hoc cum lenone servum putemus, ut quamquam triginta tum solum accepisset, tamen apud alios de quinquaginta nunc fateatur. At inserere Plautus id debuerat, si factum: factum autem omnino nec videtur ex reliqua Epidici fa-

Quippe ego quoi nudiustertius meis manibus denumeravi
Pro illa tua amica, quam pater suam filiam esse retur.
Ibi leno sceleratum caput suom imprudens adligabit,
Quasi pro illa argentum acceperit, quae tecum adducta nunc est.

CHAERIBVLVS

Vorsutior es, quam rota figularis.

EPIDICVS

Iam ego parabo
Aliquam dolosam fidicinam, numo conducta quae sit,
Quae se emtam simulet, quae senes duo docte ludificetur;
Eam ducet simul Apoecides ad tuom patrem.

STRATIPPOCLES

Vt parate!

EPIDICVS

Eam praemeditatam meis dolis astutiisque onustam
Mittam. Sed nimis longum loquor: diu me estis demorati.
Haec scitis iam ut futura sint: abeo.

STRATIPPOCLES

Bene ambulato.

CHAERIBVLVS

Nimis doctus ille est ad malefaciundum.

STRATIPPOCLES

Me quidem certo

tione, quae simulato nihil, omnia serio gesta et gestum iri a lenone imprudente monstrat. Error igitur hic poëtae certus et magnus, cui velum nullum habeo aut colorem ».

358. Vulg. *Quippe ego qui nudiustertius* etc. quod non video quomodo tueamur, nisi eodem modo dictum arbitremur, quo illud Aul. 526 sqq.: *Ego te hodie reddam madidum, si vivo, probe, Tibi quoi decretum est bibere aquam*; ad quem locum vide, sis, quae annotamus. Sed plura istius pleonasmi exempla desidero; quae dum proferantur, interim verum puto *quoi* pro *qui* a me repositum, ut et facile cum hoc permutandum, et sententiae pulcre conveniens.

362. *Vorsutiōr es*) Vid. ad Amph. prol. 38.

365. *Vt parate!*) G, *Vt perite*, quomodo legendum coniiciebat Acidalius, quasi sic rectius collaudante adolescente servi fabricam,

Servavit consiliis suis.

CHAERIBVLVS

Abeamus intro hinc ad me.

STRATIPPOCLES

Atque aliquanto lubentius, quam abs te sum egressus intus.
Virtute atque auspicio Epidici cum praeda in castra redeo!

PERIPHANES. APOECIDES. SERVOS.

PERIPHANES

Non oris causa modo homines aequom fuit i. s. III, 3.
Sibi habere speculum, ubi os contemplarent suom;
Sed qui perspicere possent cor sapientia,
Igitur perspicere ut possent cordis copiam;
Vbi id inspexissent, cogitarent postea,
Vitam ut vixissent olim in adulescentia.
Vel quasi egomet quidem: fili causa coeperam
Ego med excruciare animi, quasi quid filius
Meus deliquisset me erga, aut quasi non plurima

375. Libri: *Sed qui perspicere possent cor sapientiae*, in quibus verba *cor sapientiae* multum et frustra exercuere viros doctos. Rescripsi certa emendatione: *Sed qui perspicere possent cor sapientiā*, ut speculum hominibus dari cupiat Periphanes, in quo cor cuiusque perspicere possit sapiens. Similiter peccatum Rud. 821, ubi vulgo Gripus: *Tempestate saeva experiri expetivi*, *Paupertatem heri qui et meam sententiam Tolerarem* etc., frustra tentantibus interpretibus vel *servientiam* pro *sententiam*, vel *heri ex mea sententia*, quum pariter sit reponendum *Paupertatem heri qui et meam sententiā tolerarem*. Saepe autem in veteribus libris τῷ *A* nescio quid literulae adhaeret, velut Cas. 270 *Aege* legitur pro *Age* in veteri codice Camerariano.

376. Soloece libri, *possint*. Hunc versum post 384 inculcabat Acidalius.

379. Vulg. neque aperta sententia et metro laeso: *Vel quasi egomet, quidum filii caussa coeperam*. Omiserunt τὸ *dum* Angelius et Aldus; ego emendare malui.

381. Vulg. inconcinne, *med*, quod praecedentem versum iuvat, ubi con-

Malefacta mea essent solida in adulescentia.
Profecto deliramus interdum senes.
Fuit conducibile hoc mea quidem sententia.
Sed meus sodalis it cum praeda Apoecides.
Venire salvom mercatorem gaudeo.
Quid fit?

APOECIDES

Dî deaeque te adiuvant.

PERIPHANES

Omen placet.

APOECIDES

Quin' omine omnes suppetunt res prosperae?
Sed tute hanc intro iube, sis, abduci.

PERIPHANES

Heus, foras
Exite huc aliquis! — Duce istam intro mulierem.
Atque..... audin'?

SERVOS

Quid vis?

PERIPHANES

Cave, sis, hanc cum filia
Mea copulari neque conspicere! Iam tenes?
In aediculam istanc seorsum concludi volo:
Divortunt mores virgini longe ac lupae.

tra libri, *Ego me excruciare.* Sequor librum H.

388. Vulg. *Quoi omini;* sed V. C. a manu 1, *Quin om.*, Pall., *Cum homini*, vett. edd. *Quam omine*, bene *omine*, h. e. propter omen vel hoc omine efficiente: nam deos deasque eum adiuvare dixerat alter senex. Gulielmio Quaestt. in Epid. cap. 2, placebat: *Quoi hominid omnes suppetunt res prosperae.*

389. Vulg. ἀμέτρως: *Sed tu hanc intro iubeas abduci.* PE. *heus, foras* etc. *Tute* pro *Tu* passim reponendum metri causa, iam alibi monuimus. Pro *iubeas* libri vetusti *iubes* vel *iube*, V. C. *lubens*, in quo latere mihi videbatur *iube sis*, quod aptissimum.

391. Vulg. pessimis numeris: *Atque audin'? SE. quid vis? PE. cave | siris | cum filia Mea copulari hanc neque* etc. H et vett. edd., *Cave sis cum fil.*

APOECIDES

Docte ac sapienter dicis: non nimis filiae
Servare quisquam suae pudicitiam potest.
Edepol nae istancce temperi gnato tuo
Sumus praemercati.

PERIPHANES

Quid iam?

APOECIDES

Quia dixit mihi
Iamdudum se alius tuom vidisse hic filium.

PERIPHANES

Hanc edepol rem adparabat.

APOECIDES

Plane hercle hoc quidem est.
Nae tu habes servom graphicum et quantivis pretî!

PERIPHANES

Non carust auro contra!

APOECIDES

Vt ille fidicinam
Fecit nescire prorsus, se esse emtam tibi:
Ita ridibundam atque hilaram huc adduxit simul.

PERIPHANES

Mirum, hoc qui potuit fieri.

APOECIDES

Te pro filio

395. sqq. Haud melius h. l. libri: — — — *Non nimis potest Pudicitiam quisquam suae servare filiae.* Posteriori versui ut succurreret, Bentleius ad Terentii Andr. I, 5, 59 tentabat: *Pudicitiam quis suae s. f.* Sed transponenda erant verba, quo pacto etiam priorem versum meliorem reddidi, quinta eius regione anapaestum pro iambo ponens, quum imparibus horum versuum locis amari scirem pedes τετρασήμους. Vid. ad Amph. 355.

397. Vulg. prorsus inconcinne: *Edepol ne istam tempore g. n. Temperi* passim prisci. Quod dedimus *istancce*, vid. ad Amph. 138.

402. *Non carust auro contra*) Vulgo etiam haec tribuunt Apoecidi, sed in M Periphani adscribuntur, quod longe lepidius, ut in eandem sententiam alter alterum interfetur, et cum

Facturum dixit rem esse divinam domi,
Quia Thebis salvos redierit.

PERIPHANES

Recte instituit.

APOECIDES

Imo ipsus illi dixit, conductam esse eam,
Quae hic administret ad rem divinam tibi.
Ego illic me autem sic adsimulabam, quasi
Stolidum; quin bardum me faciebam.

PERIPHANES

Imo ita decet.

APOECIDES

Res magna amici apud forum agitur; ei volo
Ire advocatus.

PERIPHANES

At, quaeso, ubi erit otium,
Revortere ad me extemplo.

APOECIDES

Continuo hic ero.

PERIPHANES

Nihil homini amico est opportuno amicius:
Sine tuo labore, quod velis, actum est tamen.
Ego si adlegavissem aliquem ad hoc negotium
Minus hominem doctum minusque ad hanc rem callidum,
Os sublitum esset, itaque me albis dentibus
Meus derideret filius meritissumo.

amplificatione quidem, ut solet fieri in hoc genere.

411. Libri soloece: *Stolidum*, *cum bardum me faciebam*. Langg., *tum bard.*, Iunt. Ald., *quom bard.* Verum puto, *quin bard. m. f.*

417. Vulg. *allegassem*, verbo non eliso; sed G, *adlegavissem*, quod potius recipiendum duxi.

419. *albis*) Nostri mirifice, *alchis*, sicut turbant h. l. libri scripti, quorum lectiones ineptas a scriptura *alvis* pro *albis* originem duxisse, non male censet Gruterus.

420. Post hunc versum vulgo leguntur 442—445. «Quorum, *inquit Acidalius Divinatt. pag.* 181 *sqq*, duo priores videantur utcunque praece-

Sed hic quis est, quem huc advenientem conspicor,
Suam qui undantem chlamydem quassando facit?

MILES. PERIPHANES. FIDICINA.

MILES

Cave praeterbitas ullas aedis, quin roges, i. s. III, 4.
Senex hic ubi habitat Periphanes Plothenius.
Incertus tuom cave ad me retuleris pedem.

PERIPHANES

Adulescens, si istunc hominem, quem tu quaeritas,
Tibi conmonstrasso, ecquam abs te inibo gratiam?

MILES

Virtute belli armatus promerui, ut mihi

dentibus haerere; posteriores haerere nullo queunt modo. Demus enim, illa se consequi bene, nec sententia abhorrere: — — *itaque me albis dentibus Meus derideret filius meritissimo. Atque haec stultitia est me illi vitio vortere, Egomet quod factitavi in adolescentia.* Quid reliqua? nonne pugnant manifesto? *Quum militabam, pugnis memorandis* etc. De amoribus et paternis defraudationibus intelligi priora volebant, haec ad militiam et militares iactationes trahunt. Vis breviter absolvam, et quod sentio plene dicam? Omnes illi illo loco sunt alieni, et ad sequentem scenam pertinent, inserendi illic, ubi miles praedicare pugnas suas gestit, et a sene reiicitur, qui recogitans tamen, idem in adolescentia se fecisse, ignoscendum ei putat, et stulte a se reprehendi. —— —— Sed non aptius haec hic omnia quadrant, quam rectius illis exclusis scena sic iam clauditur: — — — *itaque me albis dentibus Meus derideret filius meritissimo. Sed hic quis est, quem huc advenientem conspicor, Suam qui undantem chlamydem quassando facit?*»

423. Langiani et Iunt. *praeterbites* a *praeterbitare*, quomodo *perbitat* a *perbitare* legitur, sed *i* litera brevi, ut videtur, Capt. 611. Sed cf. Poen. 1023.

424. Tò *hic* praebent B M et vett. edd., in his Iunt. Omissum videtur ab iis, qui versum id repudiare existimarent, nescientes, *e* prius in *senex* elidi posse, ut docui ad Amph. prol. 74. Caeterum vulgo *Platenius;* sed recte Petitus: «Non dubitamus, nomen illud populi corruptum esse itaque rescribendum: *Senex ubi habitat Periphanes Plothenius.* Plothenius est Πλωθειεύς ex Aegeide tribu. Stephanus: Πλωθειὰ δῆμος Αἰγηΐδος φυλῆς· ὁ δημότης, Πλωθειεὺς καὶ Πλωθεύς».

Omnis mortalis deceat agere gratias.

PERIPHANES

Non reperisti, adulescens, tranquillum locum,
Vbi tuas virtutes explices, ut postulas:
Nam strenuiori si deterior praedicat
Suas pugnas, de illius ore fiunt sordidae.
Sed istunc, quem quaeris, Periphanem Plothenium,
Ego sum, si quid vis.

MILES

Nempe in adulescentia
Quem apud reges memorant armis, arte duellica,
Divitias magnas indeptum?

PERIPHANES

Imo, si audias
Meas pugnas, fugias manibus demissis domum.

MILES

Pol ego magis unum quaero, meas quoi praedicem,
Quam illunc, qui memoret suas mihi.

PERIPHANES

Hic non est locus,
Quin tu alium quaeras, quoi centones sarcias.

433. Langg. et Pall. 2, 4, item nostri G M: —— *de illius ille fiunt* etc.; V. C. et plerique Pall. *de ille illius f.* etc.

440 sqq. Vulg.: — — PE. *hic non est locus. Quin tu alium quaeras, quoi* etc. Sed nunquam adhortandi particula *Quin* cum subiunctivo modo componitur, sed cum indicativo semper. Quamobrem, si recte distinctus esset locus, scribendum esset, *Quin tu alium quaeris.* Sed melius est praecedentia adiungere, ut verba *Hic non est locus, quin tu alium quaeras* etc. valeant *H. n. e. l. quominus tu a. q.* etc. Vidd. grammatici.

441. *sarcias*) Ita G, ut legendum Meursius coniecit, Lambinus non noluit. Gronovius: « Assentior iis, qui voluerunt *sarcias*, vel ob Lucilii locum: *Sarcinatorem esse summum, suere centonem optume.* Suuntur et *sarciuntur centones*, non *farciuntur.* Isidor. I Origg. 38: *Centones apud grammaticos vocari solent, qui de carminibus Homeri vel Virgilii ad propria opera, more centonario, ex multis hinc inde compositis in unum sarciuntur corpus ad facultatem cuiusque materiae.* Quae ille descripsit ex Tertulliano de praescriptionibus cap. 39: *Homerocentones etiam vocari solent*,

— Atqui haec stultitia est, me illi vitio vortere,
Egomet quod factitavi in adulescentia,
Quom militabam: pugnis memorandis meis
Eradicabam hominum auris, quando occoeperam. —

MILES

Animum advorte, ut, quod ego ad te venio, intellegas.
Meam amicam audivi te esse mercatum.

PERIPHANES

Attate,
Nunc demum scio ego hunc, qui sit; quem dudum Epidicus
Mihi praedicavit militem. — Adulescens, ita est,
Vt dicis: emi.

MILES

Volo te verbis pauculis,
Si tibi molestum non est.

PERIPHANES

Non edepol scio,

qui de carminibus Homeri propria opera more centonario ex multis hinc inde compositis in unum sarciunt corpus » etc. De confusione ſ et f literarum monui ad Capt. 164 sqq.

442—445. Vid. de his versibus supra ad 420. Acidalius l. l.: «Quum militem magniloquum *increpuisset senex, ad spectatores aversus quatuor illos versus pronuntiat: post quos non ferens quasi aliud agentem miles revocat et attendere sibi iubet, ut caussam adventus sui negotiumque ipsum sciat. Hanc non coniecturam, sed meram veritatem, certam verissimam coniecturam esse, res sic ipsa loquitur, ut verbum mihi sit amplius nullum faciendum».

451 sqq. Vulg. *Non edepol scio.* (, Iunt. Ald.) *Molestum* (*mihi* Iunt. Ald.) *non est*, *nisi dicis*, *quid velis.* Inurbane quidem atque inepte: nam colloqui secum cupienti, si tibi molestum non sit, respondere, te nescire, sit necne sit, rusticum magis decet quam civem; addere autem statim molestum non esse, hominis levis est, qui temere nunc aiat, nunc neget. Et fac, talem esse Periphanem et haec tam absurda loqui, quid faciemus verbis *nisi dicis quid velis*, quae ne sic quidem habent, quo referantur? id quod sentiens, opinor, scriptor vel recensor codicis H, pro *nisi* dedit *ubi*. Vide, quam levicula res quantas dare possit turbas, interpunctio! quamquam et lectione depravata laborat locus, *an* particula a simili *-um*, quod eam praecedebat, intercepta. Sed absque vitiosa tamen interpunctione fuisset, citius sensum loci perspexissent et fugitivum retra-

Molestum, *an* non, est, nisi si dicis, quid velis.

MILES

Mihi illam uti tramittas, argentum accipias.

PERIPHANES

Habeas.

MILES

Nam quid ego apud te parcam proloqui?
Ego illam hodie volo facere libertam meam,
Mihi concubina quae sit.

PERIPHANES

Te absolvam brevi.
Argenti quinquaginta mi illa emta est minis;
Si sexaginta mihi denumerantur minae,
Tuas pol sedebit mulier faxo ferias;

xissent viri docti, nec temerariis se coniecturis exercuissent. Nunc primus Gronovius sententiam Plauti assecutus est, verba minime, ob inscitiam metri, quae saepius ei fraudi fuit. Sic autem vir doctissimus: « *Non edepol scio*, *Molestumne sit*, *nisi dicis quid velis.* Haud possum tibi dicere, molestumne sit futurum an non, nisi prius loquentem audiero. Prae se fert enim, se nec scire nec divinare, quid miles esset dicturus, etsi satis suspicabatur ». Nisi is haec legerat apud Acidalium Divinat. pag. 184: « Ex Langii optimis membranis, quae referunt *nisi dicis*, ita concinnes: — — *non edepol scio*, (quomodo interpungi monuimus in Iunt. et Ald.) *Molestumne est mihi*, *nisi dicis*, *quid velis.* Nisi rem ipsam dicas, inquit, scire non possum, an molestum mihi sit. Plautinum est *Molestumne est* pro sitne molestum. Hoc non contemnam ego; neque rursum e vulgatis possim non bene in alium interpolare modum: — — *non edepol scio*, *Molestumne est mihi*. *sed dic sis*, *quid velis.* Eligat quisque, quod volet, sibi ».

Quum autem τοῦ *Nisi* priorem syllabam raro produci scirem, de qua re dixi ad Amph. 124, satius duxi reponere *Nisi si*, quod cum illo passim commutatum Vid. supra ad 270.

453. *accipias* pronuntiandum tanquam *acc'pias*, sicut monui ad Amph. prol. 74.

459. Vulg. *Tuas possidebit mulier faxo ferias*, quomodo nullus unquam locutus est. Deventum igitur ad coniecturas. Acidalius Divv. in Capt. cap. 4, quum *sedebit* pro *possidebit* prius placuisset Palmerio, caeterum *ferias* in *serias* perperam mutanti, legendum coniecit: *Tuas post sedebit mulier faxo ferias*, ad quam faciem Capt. 398 legitur: *Ita venter gutturque resident esuriales ferias.* Verum et frigidi quid habet *post*, quum per se intelligatur, neque satis probabile est, vocem tritiorem et minime obscurae significationis ita corrumpi po-

Atque ita profecto, ut eam ex hoc exoneres agro.

MILES

Estne emta haec mi?

PERIPHANES

Istis legibus habeas licet.
Pulcre conciliasti. Heus, foras educite,
Quam introduxistis, fidicinam! Atque etiam fides,
Ei quae accessere, tibi addam dono gratiis.
Age, accipe hanc, sis.

MILES

Quae te intemperiae tenent?
Quas tu mihi tenebras trudis? Quin tu fidicinam
Produci intus iubes?

PERIPHANES

Haec ergo est fidicina.
Hic alia nulla est.

MILES

Non mihi nugari potes.
Quin tu huc producis fidicinam Acropolistidem?

PERIPHANES

Haec, inquam, est.

MILES

Non haec, inquam, est. Non novisse me
Meam rere amicam posse?

PERIPHANES

Hanc, inquam, filius

tuisse. Iam Salmasius ipsum *residere* arcessit reponitque: *Tuas residebit mulier faxo ferias*, quae scriptura a codicum nimium abhorret, etsi sic etiam, ipso monente, Cicero lib. II, de legibus: *Nec vero tam denicales, quae a nece appellatae sunt, quia residentur mortuis.* Tacebo alia aliorum minus etiam verisimilia. Quod meam coniecturam attinet *pol sedebit*, facile fieri potuit, quae est literarum l et f similitudo in scriptis codicibus, ut verbis *pol sedebit* notissimum *possidebit* substitueretur.

466. Vulg. *Quas tu mihi tenebras cudis*, quomodo procudi doli et eiusmodi alia dicuntur. Et haec quidem editionum lectio ante Camerarium, qui ex suis codicibus (nam V. quoque C. sic in rasura) reposuit *trudis* pro *obtrudis*, sicut saepe simplicia pro compositis adhibentur; quem sequitur

Meus deperibat fidicinam.

MILES

Haec non est ea.

PERIPHANES

Quid? non est?

MILES

Non est.

PERIPHANES

Vnde haec igitur gentium est?
Equidem hercle argentum pro hac dedi.

MILES

Stulte datum
Reor, et peccatum largiter.

PERIPHANES

Imo haec ea est:
Nam servom misi, meum qui sectari solet
Gnatum: ipsod hanc in articulo emit fidicinam.

Lambinus. Nostri quoque 3, *trudis*, quod ad minimum aeque bonum atque illud *cudis*.

475. Vulg. inconcinne: *Reor atque peccatum* etc. *Et*, non *atque*, V. C. Pall. nostri praeter G., qui *ex*, et edd. recentiores, in his Taubmanni et Parei. *Atque* reposuit Camerarius, ut sic versum dimetiremur scilicet: *Reor át | que péc | catum | largiter.* | PE. *Imo haéc | ea ést*, quum *-ter* in *largiter*, licet sequente vocali litera, producendum esset, quem locum tracto ad Amph. prol. 38.

476 sqq. Vulg. nec salvis numeris et frigide illato *ipse*, ubi *is* vel *iste* sufficiebat, pro quo quod reposuimus *ipso* (articulo, ut est apud Terentium), facile, spero, approbatores inveniet: *Gnatum; ipse hanc emit fidicinam.* Ms. *hem! istic homo Articulatim te concidit, senex, tuus Servos.* Et sic quidem fere MSS., nisi quod τὸ *fidicinam* in Palatinis tantum comparuisse videtur, quum Pareus id non exhibeat moneatque spatium fuisse relictum post *emit* in veteri codice. Lacunas aliquot literarum versu *Nam servom*, et grandiorem sequente habere Palatinos et Merulanas Piique editiones, monet etiam Taubmannus. Sed hoc non multum ad rem. Edd. Sarracen. Mediol. Iunt. Ald.: *ipse hanc meo articulo emit fidicinam*, in quibus *in eo* pro *meo* restituendum vidit Ianus Gulielmius, qui sic Quaestt. in Epid. cap. 3: «Hoc dicit senex, iussisse se servum suum emere Acropolistidem; ab illo hanc eo ipso articulo temporis, quo iussus erat, emtam esse. Ad illa verba miles alludens, articulatim ait senem a servo concisum esse. Non dissimiliter Adelphis Terentii (203) est: *Vt*

MILES

Hem! istic te homo articulatim concidit, senex,
Tuos servos.

PERIPHANES

Quid? concidit?

MILES

Sic suspicio est:
Nam pro illa fidicina haecce subposita est tibi.
Senex, tibi os est sublitum plane et probe.
Ego illanc requiram iam, ubiubi est. Bellator, vale.

PERIPHANES

Euge, euge, Epidice! frugi es! pugnavisti! homo es!
Qui me emunxisti mucidum, minumi pretî! —
Mercatus te hodie est de lenone Apoecides?
Ehodum!

FIDICINA

Istuc nomen nunquam audivi ante hunc diem,

in ipso articulo oppressit!» Idem tamen male omittendum, tanquam glossema, putat τὸ *fidicinam*, quo facto ruit versus.

479. Vulg. refragantibus libris vetustis, etiam tribus nostris: *Servos.* PE. *quid? conc.?* MI. *nihil: sic suspicio est.* Nullum voci *nihil* hic usum esse, quae videatur ex personae vocabulo *Mil.* nata, recte monet Gronovius. Frustra alii: *Mihi sic suspicio est*, quod ne versus quidem admittit.

480. Vulg. metro imperfecto: *Nam pro fidicina haec supposita est tibi.* Iunt. Ald.: *N. p. fid. illa haec nunc supp. est tibi*, unde τὸ *illa* assumendum et sententiae et versus causa intellexi.

483. Libri vett. ad unum omnes: *Euge, frugi, Epidice, frugi es: pugnasti, homo es*, nec versu facile explicando et parum ex usu iterata voce *frugi.* Bene igitur Camerarius, quem sequor, quamquam non monito lectore: *Euge, euge, Epidice, frugi es; pugnavisti; homo es.* Mil 241: *Euge, euge, lepide: laudo commentum tuum.* Et Trin. 672: *Euge! euge, Lysiteles, πάλιν! Homo*, h. e. vir, vir fortis, vir sapiens. Vid. Parei lexic. Plaut. v. *Homo* pro *humano.* Improbi et stulti plane non homines dicuntur, sed bestiae, stipites, lapides. Vid. modo laudatum lexicon vv. *Bestia* et *Lapis*, Terent. Heaut. 826.

486. Vulg. *Ehodum.* FI. *ego istunc hominem nunquam audivi ante hunc diem.* Quid? hominem? an nunquam se illum audivisse ait loqui? et quorsum hoc dicat? Fraus mera haec et corruptela. Dedit Plautus: *istuc nomen nunquam aud. a. h. d.* NOMEN quam facile in HOMEN transire potuerit, quod deinde sedulo mutatum

Neque emere quisquam ulla quidem pecunia
Me potuit: plus iam libera sum quinquennium.

PERIPHANES

Quid tibi negotî est meae domi igitur?

FIDICINA

Audies:
Conducta veni, ut fidibus cantarem seni,
Dum rem divinam faceret.

PERIPHANES

Fateor, me omnium
Hominum esse Athenis Atticis minumi pretî.
Sed tu novistin' fidicinam Acropolistidem?

FIDICINA

Tam facile, quam me.

PERIPHANES

Vbi habitat?

FIDICINA

Postquam libera est,
Incerto scio.

PERIPHANES

Eho, ain'? quis eam liberaverit,
Volo scire, si scis.

FIDICINA

Id quod audivi, audies:
Stratippoclem *clam*, Periphanaï filium,

est in HOMINEM, sciunt, qui veteres codd. tractarunt. Vid. ad Capt. 812. Tò *ego* abest scriptis et olim excusis.

494 sqq. Vulg. nihili numeris: — — — FI. *postquam libera'st*, *ubi* (G, *postq. effecta lib. est*; Pall. 5 et H, *liberta*, V. C. *uberta*) *Habitet dum*, *incerto scio.* PE. *eho* —— *liberaverit* etc. A glossatore addita sunt verba *ubi habitet dum*, quibus inductis metra statim apparuere. *Habitet* iam olim omittendum putabat Acidalius.

497. Vulg. *Stratippoclem audivi*, *Periphani filium.* Sed τὸ *audivi* ignorantibus libris antiquis, *clam* a praegressibus syllaba *-clem* interceptum ratus sum et veterem genitivi formam Periphanaï obliteratam, quibus receptis versus bene habet. Priscianus lib. VII, pag. 728 Putsch.: «*Eius* (*primae declinationis*) *genitivus et da-*

Absentem curavisse ut fieret libera.

PERIPHANES

Perii hercle, si istaec vera sunt, planissume!
Meum exenteravit Epidicus marsupium!

FIDICINA

Haec sic audivi. Numquid me vis ceterum?

PERIPHANES

Malo cruciatu ut pereas, atque abeas cito!

FIDICINA

Fides non reddis?

PERIPHANES

Neque fides neque tibias.
Propera igitur fugere hinc, si te dì amant.

FIDICINA

Abiero.
Flagitio cum maiore post reddes tamen.

PERIPHANES

Quid nunc? qui in tantis positus sum sententiis,
Eumne ego sinam inpune? Imo, etiamsi alterum
Tantum perdundum est, perdam potius quam sinam,
Hodie inrisu habitum, depeculatu, meis

tivus in ae diphthongon desinit et pares habet syllabas nominativo, ut hic poëta huius poëtae huic poëtae, hic Aeneas huius Aeneae huic Aeneae, hic Anchises huius Anchisae huic Anchisae; *nisi divisio fiat in genitivo poëtica, qua frequenter veteres Romanorum poëtae utuntur, ut Aeneaï, Anchisaï, et pictaï et aulaï*, pro Aeneae, Anchisae, pictae, aulae dicentes» etc. Similiter Trin. 326 reponendo *Charmidaï* pro vulgato *Charmidae* versum sanavimus, ubi alii putide et praeter libros: *Lesbonico huic adolescenti, Charmidae* huius *filio.*

505. *tamen*) Vid. ad Amph. 386.

509. sqq. Vulg. nec recta oratione et perverso metro: *Me impune irrisum esse habitum, depeculatum eis. Sic data esse verba praesenti palam!* Priore versuum horum Sarracenus frustra, *depeculatum ab eis*; bene Is. Pontanus, incertum ex libris an de se, *depeculatu* (h. e. *depeculatui*) *meis*, Epidico et Stratippocli filio, sicut passim usurpantur *meus, tuus, noster*, in cognatis et domesticis. Vid. supra ad 331 et indicem Terentii nostri hh. vv. Infra 536: *Salva sis.* PHI. *Salutem accipio mi et meis.* Laches Hecyrae 190: *Philippe, etsi ego meis me omnibus scio esse adprima obsequen-*

Me! — Sic data esse verba praesenti palam!
Ac me minoris facio prae illo, qui omnium
Legum atque iurum fictor, conditor, cluet.
Is etiam sese sapere memorat! Malleum
Sapientiorem *scilicet* manubrio.

PHILIPPA. PERIPHANES.

PHILIPPA

Si quid homini est miseriarum, quod miserescat misere ex animo, t. t. IV, 1.

tem, et ibidem 214 alter senex: *Non possum advorsari meis*. Bene item G noster, *Me i. i. hodie e. h.* etc. Vid. ad Amph. 270. Τῷ *hodie* recepto facile erat persanare locum reponendo *irrisu*, ut *depeculatu*, et *Me* pronomen a principio prioris versus ad alterius transferendo, qui ἀκέφαλος adhuc erat, sicut ille Andriae 410, cui similiter medicinam fecimus. Eleganter autem *meis* et *me* coniunguntur, secus ac fit in libris.

511 sqq. Tangit Apoecidem, quem iura et leges tenere supra dixit Epidicus 283.

514. Vulg. cum lacuna: *Sapientiorem * * * manubrio*. Pall. praeter veterem codicem: *Sapientiorem * * * man. mulier*. Iunt. Ald.: — — *malleum*. *Sapientior est, ut malo haerens manubrio mulier*. Haec ex Pii Bononiensis editione derivata, qui sic ad h. l.: « Sapientior est manubrio mulier. Scribe, et haec, quae deerant, intersere: *Sapientior est, ut malo haeret manubrio mulier*. Hoc sensu: Sapientior est mulier, quia non sinit sibi de manibus velli manubrium, ut viri, sed haeret malo, h. e. constans est ad applicandum se dolis et malo, ut ille inhaerenter applicatur ipsi manubrio, ne sibi de manibus extorqueatur. In Aulularia (423) enim recensetur *manubrium de manu eripui* proverbialiter dictum » etc. Haud vidi magis. Quod nos dedimus, e nescio quo MS. se eruisse prae se fert Lambinus. Quidquid huius sit, certe scilicet aptum sententiae, aptissimum metro.

515. Libri ineptissime: *Si quid est homini miseriarum, quod miserescat, miser ex animo est*. (Pall. τὸ *est* non agnoscunt; sed agnoscit V. C.) *Id ego experior*. H. e.: Si homo miser est, propter quod nos eius miserescat, miser est ex animo. Vidit hic aliquid Dousa, qui sic: *Si quid est homini miser., q. m., misera ex animo Id ego experior*, absque interpunctione post verba *animo est*. Caeterum probabilius nos, *misere ex animo*, alteram e literam alteri offecisse rati, ut pro *misere ex* scriberetur *miser ex*, genere depravationis frequentissimo in scriptis veteribus.

Id ego experior, quoi multa unum in t. d.
Locum confluont, quae meum pectus pulsant simul!
Multiplex aerumna exercitam habet me; b. o.
Paupertas, pavor territat mentem animi; b. t.
Neque, ubi spes conlocem meas, habeo usquam munitum locum: i. t.
Ita gnata mea hostium est potita, neque, nunc ubi sit, nescio.

PERIPHANES

Quis illaec est mulier, timido pectore peregre adveniens, quae ipsa se
Miseratur?

PHILIPPA

In his dictust mihi locis habere Periphanes.

PERIPHANES

Me nominat haec: credo ego, illi hospitio usus evenit. as. c. ex 3 i. h.

PHILIPPA

Pervelim mercedem dare, qui monstret eum mi hominem, aut ubi habitet. t.t.

Sic passim Noster *Misere vivere*, *Misere mori*, *Misere perditus*, *Misere miser*, *Misere male:* vidd. lexica, inprimis Parei Plautinum hh. vv.

516. Clausula. Vid. ad Ba. 1114 sq. et Curc. 112.

517. Monui de bacchiacis octonariis ad Amph. 474-482. Vnum eiusmodi octonarium induxi potius quam duos tetrametros, quia sequitur ex tetrametro constans clausula, quum tetrametrorum ex dimetris soleant esse compositae: nam rara sunt exempla trimetrorum sic adhibitorum post tetrametros, velut Aul. 83, 87, Men. 865; tres autem bacchiacos tetrametros inter alius generis versus poni sine clausula, non placet, neque hoc fieri memini praeterquam Amph. 417. cf. Most. 84.

518. *Mentem* non liquescit (vid. ad Amph. 341): nam asynarteto, quales sunt illi, de quibus dictum ad Amph. 422, non est locus pro clausula post meros bacchiacos.

520. *neque*, *n. u. s.*, *nescio*) Monui de negatione duplici, Graecorum more usurpata, ad Asin. 819. Quam non capientes Sarracenus, Angelius, Aldus, ediderunt: *Neque, ea nunc ubi sit, scio.* De *ita* causali vid. ad Cist. 393 sqq. G et M, *itaque g. m. h. e. p.*, *neque nunc ubi sit*, *n.*, omisso *ea*, quos hac ex parte sequor, quum versus id pronomen repudiet.

523. Vid. de hoc metri genere ad Amph. 422.

PERIPHANES

Noscito ego hanc: nam videor, nescio ubi, vidisse me prius. t. t. c.

Estne ea, annon *ea* est, quam animus retur meus? c. t.

PHILIPPA

Dî boni, *hunc* visitavi antidhac! c. tr.

PERIPHANES

Certo ea est, quam in Epidauro pauperculam memini comprimere... t. t.

PHILIPPA

Plane hic ille est, qui in Epidauro primus pudicitiam mihi pepulit!

PERIPHANES

Quae meo compressu peperit filiam, quam domi nunc habeo!

PHILIPPA

Quid, si adeam...?

PERIPHANES

Haud scio, an congrediar...

PHILIPPA

Si hic is est?

PERIPHANES

Si haec est ea. t. t. c.

526. Vulg. hiante versu cretico, *an non est.* Nam hos creticos esse, facile quisque audiat. Inconcinne autem haec iacent in vulgatis.

527. Excidit *hunc*, pro quo *nunc*, mox per compendium *nc* cum virgula, exaratum, ut opinor, facile a praecedente *-ni* interceptum est. Vid. ad Capt. 812.

531. Vulg. deficiente versu, quem trochaicum tetrametrum catalectum esse consentaneum est, quum post eiusmodi plenum inferatur et similes sequantur: PH. *Quid si adeam?* PE. *Haud scio an congrediar, si haec ea est.* PH. *Sin est is homo* etc. Vide, sis, quae noscitationis exempla in medium protuli ad Ba. 502, et verba, a me addita, *Si hic is est* plane genuina esse et a similibus, quae sequuntur, intercepta, fatebere, quibus restituendis etiam versui medicinam feci. Caeterum M, *Sic haec ea est*, sicut item 538 G, *Sic ego te novi.* An illud fuit *Sid h. e. e.?* Vid. ad Amph. prol. 149.

PHILIPPA

Sin est is homo, sicut anni multi me dubiam danunt...

PERIPHANES

Longa dies meum incertat animum. Sin est, quam incerto autumo:

Astu hanc congrediar.

PHILIPPA

Muliebris mi adhibenda est nunc malitia.

PERIPHANES

Conpellabo.

PHILIPPA

Orationis aciem contra conferam.

PERIPHANES

Salva sis.

PHILIPPA

Salutem accipio mi et meis.

PERIPHANES

Quid ceterum?

PHILIPPA

Salvos sis: quod credidisti, reddo.

PERIPHANES

Haud adcuso fidem.

Novin' ego te?

PHILIPPA

Si ego te novi, animum inducam, ut noveris.

PERIPHANES

Vbi te visitavi?

PHILIPPA

Inique iniurius.

532. Vulg. inconcinne, *dant*, quod est interpretis.

533. Itidem corrupto metro codices, *Sin ea est.*

536. *mi et meis*) Formula. Vid. ad Amph. 966.

537. *quod credidisti, reddo*) Cf. supra 50.

538. Vel *Si* non elidendum, de qua re dixi ad Amph. 149, vel legendum *Sid* secundum Guelferbytanum codicem. Vid. supra ad 531.

PERIPHANES

Quid iam?

PHILIPPA

Quia
Memoriae tuae interpretari me aequom censes.

PERIPHANES

Commode
Fabulata es.

PHILIPPA

Mira memoras, *Periphane.*

PERIPHANES

Hem, istuc rectius!

Libri autem versu pessumdato, *uti noveris*, siquidem τοῦ *uti* posterior syllaba producitur.

541. Vulg. et sententia obscura et usurpato versu trochaïco trimetro hypercatalecto, qualem in toto Plauto non memini me invenire: *Fab. es.* PH. *mira memoras.* PE. *hem, istuc rectius.* Acidalius Divinatt. in Plaut. pp. 185 sqq.: « Illa *fabulata es. adspersisti* non repraesentant satis rem, quae geritur inter hos noscitantes. Etiam versus unus (dicit autem 541) mensuram non implet. Quid autem hoc vult, *mira memoras?* quum nihil dum memoravit? Nec illud bonam habet sententiam, *istuc rectius.* Omnia et haec et alia concinno facili emendatione: — — — PE. *commode Fabulata es.* MV. *mira, ni me noris.* PE. *hem, istuc tectius Meministin'?* MV. *memini.* PE. *id in Epidauro.* MV. *ah* etc. Paulatim agnoscunt invicem: quumque mulier dixisset, *mira sunt, ni me noris* (ita facimus ex *mira memoras*), ille, ut certum argumentum sibi capiat, propius admovet lineas, quaerens, an tectius sive occultius illud, quod inter ipsos gestum et solis cognitum erat, meminerit: atque illa annuente, illud se porro dicere innuit, quod actum in Epidauro; tum aperte se produnt mutuo, et professi denique pro notis consalutant. » Sed hae mutationes verborum Plauti violentiores sunt, quam quae admittantur. Aliae igitur circumspiciendae erant: nam depravata hic quaedam esse, iam olim sensit Camerarius, nec cuiquam, credo, placebit Lambiniana verborum *Mira memoras* explicatio haec: « Scilicet quum dicis, me scite loqui, quum id a natura feminarum absit. » Imo quod laudaverat mulierem Periphanes, tanquam commode fabulatam, h. e. urbanis atque elegantibus verbis usam, nihil praeterea, illa reprehendens eum, quod se non statim agnoscat, sed quaerat, an se noverit, et ubi se ipse visitaverit: (At tu quidem, inquit, non commode fabularis, sed) *Mira memoras*, hoc est *Mira loqueris*, per λιτότητα (nam absurda locutus ei videbatur), quum te mei non meminisse significes, *Periphane.* Et ille audito suo nomine, *Hem, istuc rectius* h. e. recte (vid.

Meministine...

PHILIPPA

Meminerim? quid?

PERIPHANES

In Epidauro...

PHILIPPA

Ah, guttula
Pectus ardens mi adspersisti!

PERIPHANES

Virgini pauperculae
Tuaeque matri me levare paupertatem?

PHILIPPA

Tun' is es,
Qui tuam per voluptatem in me aerumnam obsevisti gravem?

PERIPHANES

Ego sum. Salve!

PHILIPPA

Salva sum, quia te esse salvom sentio.

PERIPHANES

Cedo manum!

PHILIPPA

Accipe! Aerumnosam et miseriarum conpotem

ad Aul. 289) locuta es (nam id nomen mihi est), iamque subtilius exquirit, an se Epidauri meminerit ipsam et matrem convenire. Vbi vides, addito a me nomine *Periphane* totam sententiam collustrari, alioquin obscurissimam, simulque metrum versus restitui. Turbatum autem apud Hunc saepe esse in nominibus personarum colloquentium, monui ad Amph. 436.

542. Itidem corrupte libri atque inconcinne, *Meministin'? Ph. memini id. Pe. in Epidauro* etc. in quibus id minime placet, quod mulier occupat respondere se meminisse, priusquam dixerit senex, cuius rei memoriam ab ea requirat. Nam quod dicas, primo senis verbo rem omnem statim divinasse feminam: si omnem divinavit, cur non h. l., sed Epidauri demum facta mentione versu 542, erumpit in illa *Ah guttula pectus ardens adspersisti*, quae sunt ante dubitantis et vix sperantis, nunc autem inopinato gaudio perfusae? Recte igitur me haec correxisse puto.

545. *Qui tuam per voluptatem*) Ita H. Vulg. *Qui per vol. t*, quod est iambici versus initium, non trochaici.

Mulierem retines.

PERIPHANES

Quid est, quod voltus conturbat tuos?

PHILIPPA

Filiam, quam ex te suscepi...,

PERIPHANES

Quid eam?

PHILIPPA

Eductam perdidi:

Hostium est potità.

PERIPHANES

Habe animum lenem et tranquillum face:
Domi meae eccam salvam et sanam. Nam postquam audivi eloco
Ex meo servo, illam esse captam, continuo argentum dedi,
Vt emeretur; eam adeo rem sobrie et frugaliter
Adcuravit ille, ut alias res est inpense inprobus.

PHILIPPA

Fac videam, sitne illa.

PERIPHANES

Eho, istinc, Canthara, i! statim iube

548. Vulg. absurde: *Mul. ret.* PE. *quid est, quod voltus te turbat tuus?* Libri vv., in his Pall., 3 nostri et editio princeps, *q. e. q. digit. t. t. t.*; sed V. C. a manu prima, *q. e. quod duo itus t. t. t.*, h. e. *q. voltus te t. t.*, ut recte Gruterus ad h. l. Eum librum ita secutus sum, ut τὸ *voltus* retinerem, sed pro istis *te turbat tuus*, quae manifesto depravata (nam quis unquam fando audivit, *vultu suo*, h. e. per vultum suum aliquem turbari eo sensu, qui hic requiritur?), pro istis igitur ut reponerem *conturbat tuos*, pluralem numerum pro singulari accipiens, sicut passim usurpatur, et per compendium scriptam vocem *conturbat* (*cõturbat*) cum similibus *te turbat* forte permutatam ratus, ut fieri potuit facillime. Editionum mediarum et Meursii h. l. hallucinationes excutere non placet.

552. Codd. ἀμέτρως, *captivam*.

555. Inepte legitur, *Fac videam, si me vis.* Pall. G M et vv. edd. *F. v. sit ne*, 3 Pal. Sarrac. Mediol. *F. v. si me*; Langg. *F. v. sine*; egregie noster H, *sitne illa*, quod recepi. Camerarius non bene, *F. v. si me vis vivere.* Vulg. quoque, *Canthara sta-*

Acropolistidem prodire filiam ante aedis meam,
Vt suam videat matrem.

PHILIPPA

Remigrat animus nunc demum mihi!

FIDICINA. PERIPHANES. PHILIPPA.

FIDICINA

Quid est, pater, quod me excivisti ante aedis?

PERIPHANES

Vt matrem tuam t. t. c. IV, 2
Videas, adeas, advenienti des salutem atque osculum.

FIDICINA

Quam? meam matrem?

PERIPHANES

Quae exanimata exsequitur adspectum tuom.

PHILIPPA

Quae istaec est, quam tu osculum mihi ferre iubes?

PERIPHANES

Tua filia.

PHILIPPA

Haeccine?

PERIPHANES

Haec.

PHILIPPA

Egone osculum huic dem?

PERIPHANES

Cur non, quae ex te nata sit?

tim iube. V. C. et Langg., *eho*, *istinc*, *Canthara statim iube*, producta nominis *Canthara* syllaba extrema ob duas, quae sequuntur, consonas; quem locum induxi ad Aul. 109–112. Sed nec spernendum mihi videbatur *i*, quod praebent H et edd. Iunt. atque Aldina, ut primum prodire iubeat servam, quae intus erat, deinde progressae imperet, ut Acropolistiden arcessat.

559. Vulg. *venienti*, «damno ver-

PHILIPPA

Tu homo, insanis.

PERIPHANES

Egone?

PHILIPPA

Tu nae.

PERIPHANES

Cur?

PHILIPPA

Quia hanc ego, quae siet,
Neque scio neque novi, neque ego hanc oculis vidi ante hunc diem.

PERIPHANES

Scio, quid erres: quia vestitum atque ornatum inmutabilem
Habet haec *mulier*.

PHILIPPA

Aliter catuli longe olent, aliter sues.
Nego eam *me* novisse, quae sit.

PERIPHANES

Proh deum atque hominum fidem!
Quid ego? lenocinium facio, qui habeam alienas domi,

sus, *inquit Taubmannus*. Et facile omitti potuit a librariis praepositio, quod modo praecessisset.» Recte pridem Camerarius, *advenienti*.

563. Vulg. *Tute*, quod male repetii. Pall. omnes, item Langg. et nostri H M, *tune*? vel *tune*, ut H; edd. primae, *Tu*. Legendum *Tu nae*. Sic saepius erratum: vid. ad Capt. 790.

566. Hiulce libri: *Habet haec*. PH. *Aliter catuli longe olent*, *aliter sues*. Philippae persona compendio *mu.* (*mulier*) designari solet in manu scriptis. Hinc factum, ut vox Plauti *mulier* omitteretur. Vid. ad Amph. 436, et de proverbio Erasmi Adagg. I, 8, 77.

567. Vulg. itidem inconcinne: — — — *nego* (nam hoc verbum ad praecedentem versum male referunt) *Eam novisse, quae sit.* — Tò *me* bene additum a Lambino.

568. Vulg. minus ex usu: *Quid? ego len. fac.*? *Quid ego*? h. e. Quid ego ago? Vid. ad Aul. 138. *Alienas* membranae Langianae, quod praestat vulgato *alienos*; quamquam non male Gruterus masculinum ait pro feminino poni, certe sexum illum complecti, quemadmodum velint *ICti*.

Atque argentum egurgitem domo prorsum? Quid tu, quae patrem
Tuom vocas me atque osculare? Quid stas, stupida? quid taces?

FIDICINA

Quid loquar vis?

PERIPHANES

Haec negat se tuam esse matrem.

FIDICINA

Ne fuat,
Si nevolt: equidem hac invita tam ero matris filia.
Non med istanc cogere aequom est meam esse matrem, si nevolt.

PERIPHANES

Cur me igitur patrem vocabas?

FIDICINA

Tua istaec culpa est, non mea:
Non patrem ego te nominem, ubi tu tuam me adpelles filiam?
Hanc quoque etiam, si me adpellet filiam, matrem vocem.
Negat haec, filiam me suam esse: non ergo haec mater mea est.
Postremo haec mea culpa non est: quae didici, dixi omnia.
Epidicus mihi fuit magister.

PERIPHANES

Perii, plaustrum perculi!

572. Vulg. *Si non volt*, ex interpretatione. Haec saepe confunduntur, velut sequente versu Pall., nostri H M et vv. edd., in his Iunt., *Si non volt*, quod falsum ibi versus arguit. Vulg. quoque *tamen* pro *tam*, quod idem priscis (vid. ad Ba. 1135 sqq.) et metro magis convenit hoc loco, siquidem τῷ *tamen* retento, verba *tamen ero* proceleusmaticum efficiunt, ita ut τοῦ *ero* posterior syllaba corripiatur, secus ac fieri solet apud eosdem: vid. ad Amph. 136. Caeterum hunc iocum infra recolit 684 sqq.

FIDICINA

Numquid ibi ego tibi peccavi?

PERIPHANES

Si hercle te unquam *audivero*
Patrem me vocare, vitam tuam ego interimam!

FIDICINA

Non voco.
Vbi voles pater esse, ibi esto; ubi noles, ne fueris pater.

PHILIPPA

Quid? ob eam*ne* rem hanc emisti, quia tuam gnatam ratus?
Quibus de signis agnoscebas?

PERIPHANES

Nullis.

PHILIPPA

Quare filiam
Credidisti nostram?

PERIPHANES

Servos Epidicus dixit mihi.

580 sq. Vulg. *Numquid ego ibi peccavi?* PE. *Si hercle te unquam audivero patrem Me vocare, vitam tuam ego interimam, pessuma.* FI. *Non voco.* Sed Langg. H, Iunt. Ald. *N. e. tibi pecc.* Vtrumque *ibi* et *tibi* genuinum esse intellexi, quum τὸ *pessuma* sequente versu a veteri codice et Palatinis, item H, abesse scirem, quo deleto versus non stetisset recte talo, nisi alia quaedam vox immissa esset; neque aptiorem meliorisque fidei quam illud *tibi* facile invenias. *Peccavi tibi* pro *Peccavi in te*, sicut passim dativus usurpatur pro accusativo cum praepositione. Capt. 612 sq.: *Quando ego te exemplis excruciasso pessumis Atque ob sutelas tuas te morti misero* etc. pro ad mortem. Most. 88: *Ei re argumenta dicam* pro in eam rem, vel ad hanc rem, sicut ibidem 95; et similiter ibi 114: *Haec argumenta aedificiis dixi ego*, et 517 sq.: *Scelestiorem ego annum argento fenori Nunquam ullum vidi* etc. *Audivero* in solo Palatino 6 repertum est supra lineam; sed ipsa sententia, nedum metrum, tale quid requirit, qua voce versus clausus iam longe meliore numero currit, quam antea. Vid. ad. Amphit. 355.

583. Hiulce libri: *Q.? ob eam rem* etc. *Ratus.* Hoc est ratus sum: vid. ad Amph. 168.

PHILIPPA

Quid si servod aliter visum est? non poteras nosse, obsecro?

PERIPHANES

Quid ego, qui illam, ut primum vidi, nunquam vidi postea?

PHILIPPA

Perii misera!

PERIPHANES

Ne fle, mulier! intro abi! habeto animum bonum:
Ego illanc reperiam!

PHILIPPA

Hinc Athenis civis eam emit Atticus.
Adulescentem quidem dicebant emisse.

PERIPHANES

Inveniam! tace.
Abi modo intro atque hanc adserva Circam, Solis filiam.
Ego relictis rebus Epidicum operam quaerendo dabo:
Si invenio, exitiabilem ego illi faciam hunc ut fiat diem!

586. Vulg. pessimis numeris: *Quid si servo ali | tér visum | ést? non poteras novisse, obsecro.* Mire autem H: *Q. s. s. a. v. est animo. non* etc.

587. *Quid ego?*) h. e. *Quid ego noverim?* verbo ex antecedentibus petito. Vid. ad Aul. 138.

590. Soloece vulgo: *Ad equidem dicebant. Quidem* i literam elidit; vid. ad Amph. prol. 74.

591. Pal. 1 et nostri G M, *Circen;* H *Circem.* Veterem latinitatem redolet forma *Circa.*

593. *fiat*) Codex Meurs. et Iunt. *sciat*, quod correctoris esse videtur nescientis ea, de quibus breviter diximus ad Amph. 352.

STRATIPPOCLES. EPIDICVS. DANISTA. VIRGO.

STRATIPPOCLES

Male morigerus mi est danista, qui me argentum non petit t. t. c. V, 1
Neque illam adducit, quae emta ex praeda est. Sed eccum incedit Epidicus.
Quid illuc est, quod illi caperat frons severitudine?

EPIDICVS

Si undecim deos praeter sese secum adducat Iupiter,
Ita non omnes ex cruciatu poterunt eximere Epidicum.
Periphanem emere lora vidi; ibi aderat una Apoecides;
Nunc homines me quaeritare credo. Senserunt; sciunt,
Sibi data esse verba.

STRATIPPOCLES

Quid agis, mea commoditas?

EPIDICVS

Quod miser. 601

STRATIPPOCLES

Quid tibi est?

EPIDICVS

Quin tu mihi adornas ad fugam viaticum,
Priusquam pereo? nam per urbem duo defloccati senes
Quaeritant me; in manibus gestant copulas sescuncialis. t. t.

594. Vulg. corruptis numeris: — *qui de me arg. n. p.* Langg., *danista, quod me a. n. p.*, excluso *de*. An reliquit Plautus: *quid m. a. n. p.*, *quid* pro *qui* posito, more antiquissimo, quem illustravi ad Amph. prol. 149? non male usurpato iambo tetrametro ad exprimendum adolescentis affectum, responso *Quod miser* perculsi admirantisque, quomodo, quum sibi bene sit, miserum se praedicet Epidicus.

596. *severitudine*) Langg. *amaritudine.*

602. *Quid tibi est?*) Ita Pall. et nostri G M; sed V. C., *Quid est tibi?*

604. *copulas secum süavis*) Vulg. *Quaeritant me, in manibus gestant copulas secuncias.* Haec Ios. Scaligeri coniectura. Libri vv. fere: *Q.*

STRATIPPOCLES

Habe bonum animum.

EPIDICVS

Quippe ego, quoi libertas in mundo sita est! t. t. c.

STRATIPPOCLES

Ego te servabo.

EPIDICVS

Edepol me illi melius, si nacti fuant.

Sed quis haec muliercula et illic gravastellus, qui venit?

STRATIPPOCLES

Hic danista, haec illa est autem, quam emi de praeda.

EPIDICVS

Haeccine est?

STRATIPPOCLES

Haec est. Estne, ut tibi dixi? Adspecta.

m. i. m. g. copulas secum (H *fecum*) *suaui* vel *siaui*, ut V. C. Camerarii; nam quod eum *secuncias* praetulisse tradit Salmasius, falsum intelligitur ex Parei et Taubmanni ad h. l. annotationibus. Ridicule suaves illas copulas dici arbitrabar, quas asperrimas sibi futuras sciret Epidicus; sicut statim libertatem sibi in mundo esse ait pro carcere ac pistrino; et melius se servaturos sperat senes iratos quam Stratippoclem benevolentem. Si quid mutandum est, malim *sescuncialis*, non male usurpato singulo trochaïco tetrametro (vid. ad Amph. 596) *Secuncias* vel *Sescuncias* pro eodem ne latinum quidem est.

607. Vulg. minus expedito metro, *Sed quis est haec.* M et Festus v. *Ravi: S. q. haec est*, ut migrare solent interpretamenta. Pro *gravastellus* Meursius, ubi hunc locum explicat in Exercitationibus criticis, malit *ravastellus*. Vtramque formam agnoscit Festus vv. *Gravastellus* et *Ravi*, videturque spiritu *R* literae in *G* verso ex *Ravastellus* factum esse *Gravastellus*. Derivatur autem hoc verbum a *Gravaster*, sicut *Macellus* a *Macer*, *Cultellus* a *Culter*; et ipsum *Gravaster* ad *Gravus* pertinet, sicut *Surdaster* ad *Surdus*. Vidd. inttpp. ad h. l. et grammatici. Caeterum Festus v. *Gravastellus: — — — gravastellus qui advenit*, quod non deterius vulgato.

608. Vulg. item affecto versu: Sr. *Hic est danista: haec illa est autem, quam emi ex praeda.* Ep. *haeccine'st?* Primum *est* non legitur in M, quem librum sequor. *Ex praeda* ab interprete scriptum puto pro *de praeda*, quod versus poscit. Capt. prol. 34: *Emit hosce de praeda ambo de quaestoribus.* Et Capt. 37: *Heri quos de praeda emi de quaestoribus.*

609. Vulg. desideratur *est*, quod praebent H et vv. edd., datque etiam

EPIDICVS

Haec *est*?

STRATIPPOCLES

Contempla, Epidice.
Vsque ab unguiculo ad capillum summum est festivis-suma!
Estne? conspicare: signum pictum pulcre videris.

EPIDICVS

Ex tuis verbis meum futurum corium pulcrum praedicas,
Quem Apelles ac Zeuxis duo pigmentis pingent ulmeis.

STRATIPPOCLES

Dî inmortales, otio isse admiror pedibus! Pulmon' es,
Qui perhibetur? Prius venisset, quam tu advenisti mihi.

DANISTA

Haec edepol remorata med est.

STRATIPPOCLES

Siquidem istius gratia

tanquam ex scriptis suis codicibus Pareus. Alterum *est*, quod versui sarciendo addidi, etsi non malum est, abesse tamen potest, si rescribas *uti tibi dixi*.

611. Vulg. nulla forma metri: *Estne? considera? signum pictum pulchre videris*. Pall. G M et Iunt. Ald. non *considera*, sed *conspice*, quod neque ipsum versui congruit, sed congruit *conspicare*, verbum Nostro valde frequentatum, sicut videre licet in Parei lexico Plautino h. v.

614 sq. Vulg. dure contracto verbo *otiose* in τρισύλλαβον: *Dii immortales, otiose isse admiror. pedibus pulmonis Qui perhibetur, prius* etc. Ferrem tamen hoc, nisi aliud cantarent scripti, qui non *otiose isse*, sed *scio iussi*, *socio iussi*, *sotio iusse*, ut H, litera *s* in *sotio* ex praecedentis verbi fine traducta. Phaedrus Fabb. I, 25, 6, *Lambe otio*. Obtinuit interpretamentum. Venimus iam ad pedes istos pulmoneos, in quibus explicandis ne sibimet ipsis quidem satisfaciunt interpretes. Scripti, *pulmones* vel *pulmunes*, ut V. C., quam lectionem cur spreverint, non intelligo. Erasmus Adagg. IV, 5, 38: «*Pulmo prius venisset* dictum est olim in cessatores. Opinor, quod pulmo, quum perpetuo moveat, nunquam tamen loco se promovet. Plautus in Epidico, *Dii immortales* etc.» *Ire pedibus*, ut *Pedibus ire* in sententiam alicuius et similia dicuntur.

Iam remoratus, quod ista voluit, nimium advenisti cito.

DANISTA

Age, age, absolve me atque argentum numera: ne comites morer.

STRATIPPOCLES

Pernumeratum est.

DANISTA

Tene crumenam: huc inde.

STRATIPPOCLES

Sapienter venis!
Opperire, dum ecfero ad te argentum.

DANISTA

Matura!

STRATIPPOCLES

Domi est.

EPIDICVS

Satin' ego oculis utilitatem obtineo sincere, an parum?
E Philippa matre natam abs Thebis, Epidauri satam,

617. Vulg. *Es remoratus;* sed V. C. Pall. H et M, *Id rem.*, h. e. *Iā* (*Iam*) *rem. Quod* elisa vocali litera pronuntiandum: vid. ad Amph. prol. 74.

619. *Sapienter venis*) Quia venis cum crumena. Simpliciorem sensum et dictionem magis Plautinam nescio qua de causa putabat Acidalius Divinatt. p. 187, si reponeretur *Sapienter mones.*

622. Vulgo edd. inepte: *E Philippa matre natam, ac Thebis, Epidauri satam.* Et ita quidem Pall.; V. C. *natam asthebis*, Langg. *nat. Astebis*, nostri *natam* (H *nata*) *es thebis*, in quorum altero latere mihi videtur *abs Thebis*, in altero *ex Thebis*, quod illius interpretamentum. Bene Gronovius: « Ἀσύστατα haec arguit Petitus ad leges Atticas, nam si Thebis sata atque nata est, non igitur Epidauri; et coniicit *ac te Bois Epidauri:* fuisse enim *Boas* vel *Boeas* urbem in confinio Laconices et Epidaurensium. Sed fallitur. Nam erat quidem sata Epidauri Telestis, sed matre Thebana Philippa, quae compressa a Periphane Epidauri dein redux in patriam peperit ibique educavit filiam. Fuerat autem bellum gestum ad Thebas, atque in eo capta Telestis act. II, 2, 22. Igitur mutanda distinctio: *E Philippa matre natam ac Thebis Epidauri satam.* Vel, si mavis: *E Philippa matre natam a Thebis, Epidauri satam.* Nam *matre a Thebis* est matre Thebana. Vt Livio, *Turnus Herdeonius ab Aricia.* Florus, *ab Hetruria Veientes.* »

Videon' ego Telestidem te, Periphanaï filiam?

VIRGO

Quis tu homo es, qui meum parentum nomen memoras et meum?

EPIDICVS

Non me nosti?

VIRGO

Quod quidem nunc veniat in mentem mihi.

EPIDICVS

Non meministi, me auream ad te adferre natali die
Lunulam atque anellum aureolum in digitum?

VIRGO

Memini, mi homo. Tun' is? t. t.

EPIDICVS

Ego sum, et istic frater tuos est, alia matre, uno patre.

VIRGO

Quid pater meus? vivost?

EPIDICVS

Animo liquido et tranquillo es! tace!

VIRGO

Dî me ex perdita servatam cupiunt, si vera autumas.

EPIDICVS

Non habeo ullam occasionem, ut apud te falsa fabuler.

623. Vulg. perversis numeris, *Periphani.* Vid. supra ad 497.

625. Inconcinne libri, *novisti.*

626. Male distinguitur in editionibus: — *natali die? Lunulam atque* etc. Vnde in coniecturas itum est. Tetigit rem Acidalius, assentante Boxhornio, quos audire debebant recentiores.

627 sq. Vulg. turbatis metris: *L. a. a. a. in digitum.* VI. *memini, mi homo. Tunc is es?* EP. *ego sum et istic frater tuus est, alia matre, uno patre.* Vid. ad Amph. 168, et de singulo trochaïco t. acat. ad Amph. 596.

629. *tace*) Consolantis hoc et bonum animum habere iubentis. Vid. ad Curc. 621. Cf. infra 638. Male nescio qui apud Pareum: *A. l: et t. sis face.*

STRATIPPOCLES

Accipe argentum hoc, danista: hic sunt quadraginta minae.
Si quid erit dubium, inmutabo.

DANISTA

Benefecisti. Bene vale.

STRATIPPOCLES

Nunc enim tu mea es.

VIRGO

Soror quidem edepol: ut tu aeque scias.
Salve, frater.

STRATIPPOCLES

Sanan' haec est?

EPIDICVS

Sana, si adpellat suom.

STRATIPPOCLES

Quid? ego modo sum frater factus huic, dum eo intro atque exeo?

EPIDICVS

Quod boni est, id tacitus taceas tute tecum et gaudeas.

STRATIPPOCLES

Perdidisti et reperisti me, soror!

EPIDICVS

Stultus! tace:
Tibi quidem, quod ames, domi praesto, fidicina, est opera mea;
Et sororem in libertatem idem opera concilio mea.

633. *Benefecisti*) Vid. ad Capt. 776.

636. Vulg. pravis numeris: *Quid? ego modo huic frater factus, dum intro eo atque exeo?* *Sum* praebent Langg. et noster G. Idem et H, *dum ego intro eo a. e.*

637. *tacitus taceas tute tecum*) Παρονομασία.

638. *Stultus*) *es* intelligitur: vid. ad Amph. 168. Prave distinguitur in libris, *stultus tace.*

STRATIPPOCLES

Epidice, fateor . . . .

EPIDICVS

Intro abi, ac iube huic aquam calefieri.
Cetera haec posterius faxo scibis, ubi erit otium.

STRATIPPOCLES

Sequere hac me, soror.

EPIDICVS

Ego ad vos Thesprionem iussero
Huc transire. Sed memento, si quid saevibunt senes,
Suppetias mihi cum sorore ferre.

STRATIPPOCLES

Facile istuc erit.

EPIDICVS

Thesprio, exi istac per hortum! adfer domum auxilium mihi!
Magna est res! — Minoris multo facio quam dudum senes.
Remeabo intro, ut adcurentur advenientes hospites.
Eadem haec intus edocebo, quae ego scio, Stratippoclem.
Non fugio: domi adesse certum est; neque ille haud obiiciet mihi,
Pedibus sese provocatum. Abeo intro: nimis longum loquor.

643. Vulg. praeter libros: *Sequere hac me, mea soror.* Recens *mea* inculcatum ab iis, qui versui timerent, dum nescirent posteriorem syllabam τοῦ *soror* sequente vocali litera produci. Vid. ad Amph. prol. 38.

644. Vulg. *saeviunt*, minus bene et ad sententiam, quum de re futura loquatur servulus, et ad metrum, quia imparibus iamborum regionibus amantur spondei comparesque iis pedes metrici. Vid. ad Amph. 355. *Saevibunt* iam aliis in mentem venit.

650. *neque ille haud obiiciet mihi*) H. e. *neque ille o. m.* Vid. ad Asin. 819. Cf. Ba. 944. Cato de R. R. 66: *Neque nuculeis ad oleum ne utatur: nam si utetur, oleum male sapiet.*

PERIPHANES. APOECIDES. EPIDICVS.

PERIPHANES

Satin' illic homo ludibrio nos vetulos decrepitos duos t. t. c. V, 2
Habet?

APOECIDES

Imo edepol tu quidem miserum med habes miseris modis.

PERIPHANES

Tace, sis, modo. Sine me hominem apisci!

APOECIDES

Dico ego tibi iam, uti scias.
Alium tibi te comitem melius quaerere, ita, dum te sequor,
Lassitudine invaserunt misero in genua flemina.

PERIPHANES

Quot illic hodie med exemplis ludificatust atque te!
Vt illic autem exenteravit mihi opes argentarias!

APOECIDES

Apage illum a me: nam ille quidem Volcani irati est filius:
Quaqua tangit, omne amburit; si prope adstes, calefacit.

652. Vulg. *Satin' ille hic homo* etc. Sed friget *hic*, sive locum intelligas, sive rem, propter quam servus quaeritur. Scriptum forte *ill ic* pro *illic* degenerasse videtur in *ill hic*, mox *ille hic*. Vid. ad Asin. 24. Caeterum Pall. G et M, *S. i. huic homo*. Edd. vv., in his Iunt., *S. ille homo* excluso *hic*, quo confirmatur nostra emendatio.

653. *quidem* μονοσυλλάβως pronuntiandum. Vid. ad Amph. prol. 74.

660. Vulg. versu nimio: *Q. t. o. a.: si p. astes, aestu calefacit.* A Langianis abest verbum *aestu*, quod delendum vidit Scioppius Suspp. Lectt. III, 17. Caeterum Pall. 3, 4 et noster H, *adstes*; V. C. i angg. et caeteri Pall., *astes*, quod eodem redit. Alii, *abstes*. Hilum non interest, utrum horum eligas.

EPIDICVS

Duodecim dîs plus, quantum in coelo est deorum immortalium,
Mihi nunc auxilio adiutores sunt et mecum militant!
Quidquid ego malefeci, auxilia mi et suppetiae sunt domi!
Apolactizo inimicos omnis!

PERIPHANES

Vbi illunc quaeram gentium?

APOECIDES

Dum sine me quaeras, mea causa quaeras vel medio in mari.

EPIDICVS

Quid me quaeris? quid laboras? quid hunc sollicitas? Ecce me!
Num te fugi? num ab domo absum? num oculis concessi tuis?
Nec tibi supplico. Vincire vis? En ostendo manus!
Tu habes lora: ego te emere vidi. Quid nunc cessas? Conliga!

661. Vulg. sententia subobscura: *Duodecim dis plus quam in coelo est deorum immortalium* etc. in quae certatim involarunt manus emendatrices. Non deos illos *duodecim*, quos per iocum maiorum gentium Cicero vocavit, dici putat Acidalius, sicut supra 597, sed hoc tantum velle Epidicum, praeter omnes deos, quantum eorum sit, alios etiam duodecim adiutores sibi esse, i. e. plures omnino quam vulgo sint, posito duodenario certo numero pro quovis alio, ut solet, incerto. Sed certo nullus Romanorum haec ita cepisset, sed duodecim deos illos maiores, qui in omnium ore erant, intellexisset. Nihil tamen hac ratione melius quisquam caeterorum editorum atque emendatorum. Reposuimus igitur facili mutatione *quantum in coelo est d. i.*, ut plus diis duodecim, quot in coelo sint, adiutores sibi esse dicat Epidicus, qua sententia vix aliam invenias loco aptiorem. Iam *deorum* pro δισυλλάβῳ est, *e* litera elisa, sicut passim.

666. *quid hunc soll.*? De pronuntiatione verbi *quid* vid. Amph. prol. 74.

668. *En*) Vulg. *Hem*, hiante versu. Sensit Dousa.

PERIPHANES

Ilicet! Vadimonium ultro mi hic facit.

EPIDICVS

Quin conligas?

APOECIDES

Edepol mancipium scelestum!

EPIDICVS

Te profecto, Apoecides,
Nil moror mihi deprecari.

APOECIDES

Facile exoras, Epidice.

EPIDICVS

Ecquid agis?

PERIPHANES

Tuon' arbitratu?

EPIDICVS

Meo hercle vero, atque haud tuo,
Conligandae haec sunt tibi hodie.

PERIPHANES

At non lubet: non conligo.

APOECIDES

Tragulam in te iniicere adornat! nescio quam fabricam facit!

671. *Edepol mancipium scelestum*) Haec dicere Apoecidem, ex sequentibus Epidici verbis intelligitur, quibus, quod ille se *mancipium scelestum* dixit, deprecatum sibi senem, *εἰρωνικῶς* ait confidens servulus.

672. *deprecari*) MSS. et vv. edd. tantum *de prae* vel coniunctim *deprae*. Camerarii deprecatorem versum iugulat.

674. *haec*) Bene sic M. Vid. supra ad 207. Vulg. ex interpretatione, *hae*. Inter hunc autem versum et sequentem vulgo 677 inculcatur, nec tamen ibi inducitur ab editoribus. Acidalius Divinatt. p. 188: «Obsecro vos, lectores, iterationem hanc aequo animo feretis? Eiicite priore loco, me auctore, nec alibi deinceps oculis velut clausis similia praeterite.»

EPIDICVS

Tibi moram facis, quom ego solutus sto: adliga, inquam! conliga!

PERIPHANES

At mihi mage lubet, solutum te rogitare.

EPIDICVS

At nil scies.

PERIPHANES

Quid ago?

APOECIDES

Quid agas? mos geratur.

EPIDICVS

Frugi es tu homo, Apoecides!

PERIPHANES

Cedo manus igitur!

EPIDICVS

Morantur nihil. Atque arte conliga!
Nil verere: obnoxiosus.

PERIPHANES

Facto opere arbitramino!

EPIDICVS

Bene hoc habet. Age nunc ïam ex me exquaere! rogita, quod lubet!

PERIPHANES

Qua fiducia ausus primum, quae emta est nudiustertius,

676. Vulg. inconcinne, *adsto.*

679. *arte*) Sic V. C. Pall. H M. Vulg. *arcte.*

680. Corrupte libri: *Nihil vero obnoxiose.* PE. *f. o. arbitraminor.* H poster, *N. v. obnoxïus esse f. o. a.*; M, *N. v. obnoxius ep. f. o. arbitra nunc.* V. C. *arbitramino* priscorum more. Vid. ad Amph. 82. *Obnoxiosus*, h. e. Obnoxiosus sum, verbo esse intellecto, sicut passim fieri monuimus ad Amph. 168. Forma *Obnoxiosus* etiam Trin. 1003 adhibita.

681. Vulg. *exquire.* Vid. ad Amph. 28. Cf. Capt. 324; Stich. 95 etc.

Filiam meam dicere esse?

EPIDICVS

Lubuit: ea fiducia.

PERIPHANES

Ain' tu? lubuit?

EPIDICVS

Aio. Vel da pignus, ni ea sit filia.

PERIPHANES

Quam negat novisse mater?

EPIDICVS

Ni ergo matris filia est,
In meum numum, in tuom talentum, pignus da.

PERIPHANES

Enim istaec captio est.
Sed quis ea est mulier?

EPIDICVS

Tui gnati amica, ut omnem rem scias.

PERIPHANES

Tibi dedin' minas triginta ob filiam?

EPIDICVS

Fateor datas,
Et eo argento illanc me emisse amicam fili fidicinam
Pro tua filia. Istam ob rem te tetigi triginta minis.

PERIPHANES

Quomodo me ludos fecisti de illa conductitia
Fidicina?

EPIDICVS

Factum hercle vero, et recte factum iudico.

683. *Lubuit*) Vid. ad Curculionem 621.

690. Vulg. *P. t. f. istis adeo te tetigi t. m.* Sed MSS. fere: *P. t. f. iste abore tetigi* etc.; Pal. 6 optime; *P. t. f. istam ob rem t.* etc., quod merito recepit in ordinem Pareus.

691. Inconcinne libri, *ludifecisti.* V. C. Pall. H M, *ludo fecisti*, in quo iam Gruterus odorabatur, quod dedimus, *ludos fecisti.*

PERIPHANES

Quid postremo argento factum est, quod dedi?

EPIDICVS

Dicam tibi:
Neque malo homini neque benigno, tuo dedi Stratippocli.

PERIPHANES

Cur dare ausus?

EPIDICVS

Quia mihi lubitum est.

PERIPHANES

Quae haec, malum, *ferocia est*?

EPIDICVS

Etiam inclamitor quasi servos?

PERIPHANES

Quom tu es liber, gaudeo.

EPIDICVS

Merui, ut fierem.

PERIPHANES

Tun' meruisti?

EPIDICVS

Vise intro: ego faxo scies,
Hoc ita esse.

PERIPHANES

Quid est negotî?

EPIDICVS

Iam ipsa res dicet tibi:
Abi modo intro!

694. *neque benigno*) Praeter expectationem vituperat, quem laudatum iri ab eo existimarent spectatores. Recte autem reprehendit adolescentem, qui nihil donavit ei de argento, quod suis fabricis effecit, praesertim quum decem minis plus attulisset, quam danistae debebatur, sicut supra legimus 338.

695. *ferocia est*) Probabiliter haec Lamb. addidit sive de se, sive, quod prae se fert, ex manu scripto Vascosano. Nihil eorum caeteri libri tam manu exarati quam impressi.

PERIPHANES

Hei, ne illuc temere est! — Adserva istum, Apoecides!

APOECIDES

Quemne hodie per urbem uterque sumus defessi quaerere?

EPIDICVS

Ego sum defessus reperire, vos defessi quaerere.

APOECIDES

Quid illuc, Epidice, est negotî?

EPIDICVS

Maxuma hercle iniuria
Vinctus adsto, quoius hinc hodie opera inventa est filia!

APOECIDES

Ain' tu te illius invenisse filiam?

EPIDICVS

Invenî, et domi est.
Sed ut acerbum est, pro benefactis quom mali messem metas!

PERIPHANES

Quid ista oratis opere tanto *me*? meruisse intellego, i. t.

699. Vulg. corrupto numero, *non illuc t. e.* Sed M, *nc* cum virgula superscripta, quod τοῦ *nunc* compendium in vetustis libris. Hoc *ne* primitus fuisse puto.

700 sq. Hi versus vulgo 705 inter et 706 exhibentur, nec praecedente nec sequente ibi oratione ad haec quidquam pertinente. Recte Apoecides, asservare iussus servum: *Quemne*, inquit, *hodie per urbem uterque sumus defessi quaerere*? h. e. Vt eum non asservem, quem tantopere quaesivimus? Putasne, tantam operam perdere me velle? Vid. ad Aul. 389.

703. Vulg. — *quoius haec hodie opera inventa et filia*. Sed quid sibi vult istud *haec*? Iunt. Ald. *huic*, non male; sed reponere praestat *hinc*, ex hac herili domo. Vid. index Terentii Westerhovianus v. *hinc*, inprimis Eun. V, 5, 15, ubi sic secundum Bentleium: LA. *Actum est.* PAR. *Tum quandam fidicinam amat hinc Chaerea.*

706. Vulg. impingente versu neque satis apte ad sententiam: *Quid istic*

Vt lubeat merito huius facere. Cedo tu, ut exsolvam, manus! t. t. c.

EPIDICVS

Ne attigas.

PERIPHANES

Ostende vero!

EPIDICVS

Nolo.

PERIPHANES

Non aequom facis.

EPIDICVS

Nunquam hercle hodie, nisi supplicium mihi das, me solvi sinam!

PERIPHANES

Optumum atque aequissumum oras. Soccos, tunicam, pallium
Tibi dabo.

EPIDICVS

Quid deinde porro?

PERIPHANES

Libertatem.

EPIDICVS

At postea?
Novo liberto opus est, quod pappet.

PERIPHANES

Dabitur: praebebo cibum. i. t.

EPIDICVS

Nunquam hercle hodie, nisi me orassis, solves.

PERIPHANES

Oro te, Epidice, t. t. c.

---

oratis opere tanto? meruisse intelligo etc. V. C. Pall. H M: *Quid isti oratis* etc. h. e. *Quid ista oratis* etc., nisi quis malit ipsum *isti*, h. est Epidico, pro Epidico. Sed illud potius mihi videtur, quia facilius.

707. *Vt lubeat m. h. f.*) Absurde libri, *Vt liceat.* Saepius haec confusa,

Mihi ut ignoscas, si quid culpa inprudens peccavi mea.
At ob eam rem liber esto.

EPIDICVS

Invitus do hanc veniam tibi;
Nisi necessitate cogor. Solve sane, si lubet.

GREX

Hic is homo est, qui libertatem malitia invenit sua.
Plaudite et valete! lumbos surgite atque extollite!

716. Male edd., *cogar*, quasi ne nunc quidem exorari se pati velit servulus, quum tamen veniam se Periphani dare modo sit professus. Bene H, *cogor*, ut τὸ *Nisi* pro *Sed* accipiendum sit, sicut passim. Vid. Parei lexic. Plaut. h. v.

719. Libri inconcinne et prorsus inusitato in hoc genere orationis minime patheticae asyndeto, *Plaudite, valete*. Bacchidibus: *Spectatores, volumus vos valere et clare adplaudere*. Menaechmis: *Nunc, spectatores, valete et nobis clare adplaudite*. Truculento: *Spectatores, bene valete, plaudite atque exsurgite*. Terentius Eunucho: — *Vos valete et plaudite*, ubi itidem male 2 libri Berolinenses, quos versavi, omissa copula, *Vos valete, plaudite*. Et similiter Heautontimorumeno et Phormione. Tò *et* per compendium scribi solitum a praecedente e litera est interceptum.

MENAECHMI

DRAMATIS PERSONAE

PENICVLVS, *parasitus.*
MENAECHMVS, *surreptus.*
MENAECHMVS SOSICLES.
EROTIVM, *meretrix.*
CYLINDRVS, *coquus.*
MVLIER, *uxor.*
MESSENIO, *servos.*
SERVOS ALIVS.
ANCILLA.
SENEX.
MEDICVS.
LORARII.

ARGVMENTVM

Mercator Siculus, cui erant gemini filii,
Ei, subrepto clam altero, mors obtigit.
Nomen subreptiti indit illi, qui domi est,
Avus paternus, facit Menaechmum Sosiclem;
Et is germanum, postquam adolevit, quaeritat
Circum omnes oras; post Epidamnum devenit
(Huc fuerat ductus ille subreptitius):
Menaechmum civem credunt omnes advenam,
Eumque adpellant meretrix, uxor, et socer.
Ibi se cognoscunt fratres postremo invicem.

Vs. 2. Vulgo, claudicante versu, nisi quis *subreptod* reponendum putet: *Ei surrepto altero mors obtigit.* — Tò *clam*, quod neque sententiae inutile est et versui aptissimum, praebent Iunt. Ald. Notabis anacoluthon *Mercator Siculus. — Ei — mors obtigit.* Vid. ad Aul. 300. Cf. prol. 56—58.

7. Vulg. *Hic fuerat auctus ille surrepticius.* Acidalius Divinatt. in Plaut. p. 250: « Negat hoc sanum varietas in voce *auctus*, quae quamquam non male, coacte sane tamen explicatur, *adoleverat*: et si istum sensum volumus, cur non veterem scripturam malumus *altus* vel *alitus*? At ego non hanc intrudo: istam vulgatam emendem libentius et scribam: *Huc fuerat ductus ille surreptitius.* Ea mens prorsus est, raptum illuc abductum: nisi tamen *avectus* etiam coniicias indidem, quod non excludunt quidem numeri, licet difficilius admittant. *Auctus* qui retinebit contra nos, videat ne cum Lambino praeter aetatis incrementum etiam de iure civitatis interpretetur. Si illuc trahi tam laxa vox potest, quidni debeat alio ulterius, ut et hereditate, et uxore, et liberis etiam fortassis, et aliis rebus multis *auctus* intelligatur? Valeat ineptum adeo commentum, et vapulet eius auctor. » *Alitus* autem Iunt. Ald.; MSS. et vv. edd. *auitus* vel *aiutus.* Fons erroris *d* et *a* literarum vicinitas in scriptis. Istud *avectus*, quod et Meursio in mentem venit Exercc. critt. ad Men. cap. 1, quomodo prologi versu 33 legatur: *Is puerum tollit avehitque Epidamnium*, non difficilius admittit versus, ut videbatur Acidalio, sed prorsus a se avertit, etiamsi cum Meursio rescribas, contra morem veterum, *avectu' ille.*

PROLOGVS

Salutem primum iam a principio propitiam i. s.
Mihi atque vobis, spectatores, nuntio.
Adporto vobis Plautum lingua, non manu:
Quaeso, ut benignis accipiatis auribus.
Nunc argumentum accipite atque animum advortite.
Quam potero in verba conferam paucissuma.
Atque hoc poëtae faciunt in comoediis:
Omnis res gestas esse Athenis autumant,
Quo graecum vobis illud videatur magis;
Ego nusquam dicam, nisi ubi factum dicitur.
Atque adeo hoc argumentum graecissat; tamen
Non atticissat, verum sicilicissitat.
Huic argumento antelogium quidem hoc fuit;
Nunc argumentum vobis demensum dabo
Non modio neque trimodio, verum ipso horreo:
Tantum ad narrandum nostra adest benignitas.

Vs. 7. *hoc*) quod dicturus sum. Vid. ad Curc. 401.

8 sq. Saturio ille Pers. 392 sq.: *Dabuntur dotis tibi inde sexcenti logi, Atque Attici omnes, nullum Siculum acceperis.* Conferendus tamen, quem hic laudant, Casaubonus ad Athen. III, 34.

16. Vulg. nullis numeris: *Tantum ad narrandum argumentum adest benignitas.* Iunt. Ald., *T. ad n. nostra ad. b.* Vndè legendum intellexi *T. a. n. nostra adest benignitas*, siquidem non ad narrandum, sed ad audiendum scilicet argumentum adesse poterat benignitas spectatorum. Mil. 79 sq.: *Mihi ad enarrandum hoc argumentum est comitas, Si ad auscultandum vostra erit benignitas.* Merc. prol. 14 sq.: *Sed, ea ut sim implicitus, dicam, si opera est auribus Atque ad vortendum hac animum adest benignitas.* Verbum *nostra* quum superfluum videretur, ut sane intelligi potest, proptereaque omissum esset, τὸ *argumentum* consulto additum fuerit ad versum utcunque sarciendum. *Tantum* pro *In tantum.* Vid. Vechneri Hellenolex. h. v. §. 27.

Mercator quidam fuit Syracusis senex;
Eii sunt nati filii gemini duo,
Ita forma simili pueri, uti mater sua
Non internosse posset, quae mammam dabat,
Neque adeo mater ipsa, quae illos pepererat;
Vt quidem ille dixit mihi, qui pueros viderat:
Ego illos non vidi, ne quis vostrum censeat.
Postquam iam pueri septuennes sunt, pater
Oneravit navim magnam multis mercibus,
Inponit in navim alterum geminum pater,
Tarentum avexit secum ad mercatum simul;
Illunc reliquit alterum apud matrem domi.
Tarenti forte ludi erant, quom illuc venit;
Mortales multi, ut ad ludos, convenerant:
Puer aberravit inter homines a patre.
Epidamniensis quidam ibi mercator fuit;
Is puerum tollit avehitque Epidamnium.
Pater eius autem postquam puerum perdidit,
Animum despondit: eaque is aegritudine
Paucis diebus post Tarenti ecmortuost.
Postquam Syracusas de ea re rediit nuntius
Ad avom puerorum, puerum subreptum alterum

18. Vulg. *Ei*, sed hoc monosyllabum fere apud Comicos.

22. *quidem* elisa *i* litera pronuntiandum. Vid. ad Amph. prol. 74.

33. *avehitque Epidamnium*) Nihil mutarim, nec tamen *Epidamnium* pro *Epidamnum* positum existimarim, sed *Epidamniensem* explico et adiectivum eodem modo, quamvis audacius, usurpatum arbitror pro adverbio, ut in his et similibus Horatii: *Nec vespertinus* (pro *vesperi*) *circumgemit ursus ovile; Nocte natat caeca serus* (pro *sero*) *freta*; et Homeri, παννύχιοι (pro παννυχίως) μὲν ἔπειτα καρηκομόωντες Ἀχαιοὶ Δαίνυντο. Vid. Vechneri Hellenolex. I 2, 8. Ita carebimus violentiore Acidalii mutatione hac: *Is puerum tollit, in Epidamnumque avehit.*

37. *Syracusas*) Dixi de pronunciatione huius verbi ad Amph. prol. 74. Minus autem bene ad versum vulgo: *Postquam Syracusas de re ea nuncius redit.* Vid. ad Amph. 355. MSS. et vv. edd. *P. S. de ea re redit nunt.*

38. Quae post hunc versum leguntur uncinis a me inclusa ea inutilitate sua ad sententiam, inconcinnitate ad metrum, arguuntur esse supposititia.

(Patremque pueri Tarenti esse emortuom),
Inmutat nomen huic avos gemino alteri:
Ita illunc dilexit, qui subreptust, alterum:
Illius nomen indit illi, qui domi est,
Menaechmo item, quod alteri nomen fuit,
Et ipsus eodem est avos vocatus nomine.
Propterea illius nomen memini facilius,
Quia illunc clamore vidi flagitarier.
Ne mox erretis, iam nunc praedico prius:
Idem est ambobus nomen geminis fratribus.
Nunc in Epidamnum pedibus redeundum est mihi,
Vt hanc rem vobis examussim disputem.
Si quis quid vostrum Epidamnum curari sibi
Velit, is audacter imperato et dicito;
Sed ita, ut det, unde curari id possit sibi:
Nam nisi qui argentum dederit, nugas egerit;
Qui dederit, mage maiores nugas egerit.
Verum illuc redeo, unde abii, atque uno adsto in loco.
Epidamniensis illic, quem dudum dixeram,
Geminum illum puerum qui subripuit alterum,
Ei liberorum, nisi divitiae, nihil erat:
Adoptat illunc puerum subreptitium
Sibi filium, eique uxorem dotatam dedit,
Eumque heredem fecit, quom ipse obiit diem:
Nam rus ut ibat forte, ut multum pluverat,
Ingressus fluvium rapidum ab urbe haud longule,
Rapidus raptori pueri subduxit pedes
Abstraxitque hominem in maxumam malam crucem.
Illo illi divitiae evenerunt maxumae.

42. Minus bene libri vulgati, *idem*.

43. *est avos*) Ita MSS. Pall., sub ictu posita voce graviore. Vulg. *avos est*.

52 sqq. locum recolit Poen. prol. 80 sqq.

66. Vulg. sententia et versu defectis: *Illi divitiae evenerunt maximae:* Iunt. Ald., *Ita illi d. e. m.* Camerarius, quem sequitur Pareus, *Illi tum div.* etc. Probabilius, nisi fallor, nos

Is illic habitat geminus subreptitius.
Nunc ille geminus, qui Syracusis habet,
Hodie in Epidamnum venit cum servo suo
Hunc quaeritatum geminum germanum suom.
Haec urbs Epidamnus est, dum haec agitur fabula;
Quando alia agetur, aliud fiet oppidum;
Sicut familiae quoque solent mutarier:
Modo hic adstat leno, modo adulescens, modo senex,
Pauper, mendicus, rex, parasitus, hariolus. . . . . .

PENICVLVS

Iuventus nomen fecit Peniculo mihi I. S. I, 1.
Ideo, quia mensam, quando edo, detergeo.
Homines captivos qui catenis vinciunt
Et qui fugitivis servis indunt compedes,
Nimis stulte faciunt mea quidem sententia:
Namque homini misero si ad malum accedit malum,

74. Vulg. itidem mendose: *Modo enim idem fit leno, modo adolescens, modo senex.* MSS., *modonicaditat*, vel divise, *modo ni cadit at*, in quibus facile agnoscas id, quod excudi iussimus, *modo hic adstat.* Non semel mixtae *h* et *n* literae, ut monitum ad Capt. 812. I l et f item confundi ob similitudinem proclive est. Vid. ad Cist. 424. Sic enim Hic passim Aul. 466: *Solearii adstant, adstant molochinarii.* Ibidem 481: *Inpransus miles adstat, aes censet dari.* Most. 507: *Sed tu etiamne adstas, nec, quae dico, obtemperas?* Pseud. 865: *Si iste ibit, ito; stabit, adstato simul.*

75. Apparet, prologum esse a fine mutilum.

Vs. 6. Vulg. *Namque homini misero si ad malum accidit malum*, quomodo haud scio an nemo unquam veterum locutus sit. Contra *accedere* sic ubique. Cicero ad Quint. fr. I, 1 fere media: *Sed tamen si ad ea, quae faceres, auctoritas accederet mea, tibi ipsi illa putavi fore iucundiora.* Et similiter *Admigrare*, *Arcessere*, *Dari aliquid ad aliud* quiddam dicitur. Pers. 345: *Nam si ad paupertatem admigrant infamiae.* Ba. 389: *Id quom obtigerat, hoc etiam ad malum arcessebatur malum.* Amph. 558: *Enimvero praegnati oportet ad*

Maior lubido est fugere et facere nequiter:
Nam se ex catenis eximunt aliquo modo:
Tum conpeditid anum lima proterunt,
Aut lapide excutiunt clavom. Nugae sunt eae.
Quem tu adservare recte, ne aufugiat, voles,
Esca atque potione vinciri decet.
Apud mensam plenam homini rostrum deliges!
Dum tu illi, quod edit et quod potet, praebeas
Suo arbitratu et adfatim cotidie,
Nunquam edepol fugiet, tametsi capital fecerit;
Facile adservabis, dum eo vinclo vincies:
Ita istaec nimis lenta vincla sunt escaria:
Quam magis extendas, tanto adstringunt artius.
Nam ego ad Menaechmum nunc eo; quo iam diu
Sum iudicatus, ultro eo, ut me vinciat.
Nam illic*ce* homo homines non alit, verum educat
Recreatque; nullus melius medicinam facit:
Ita est adulescens ipsus escae maxumae:
Cerealis coenas dat: ita mensas extruit
Et tantas struices concinnat patinarias:

malum malum dari. Accedit metri ratio, debilioris, si *accidit* retineatur, omnibus vero suis numeris absoluti, si *accedit* legas. Vid. ad Amph. 355. Quod vero maximi momenti est, *accedit*, non *accidit*, vv. edd. in his Iuntina.

9. Vulg. metro ἀμέτρῳ: *Tum compediti ianuam lima proterunt.* Sed V. C. *cōpeditianum*, Decurt. *compediti ianum*, h. e. ni fallor, *compeditid anum*. Vid. ad Amph. prol. 149. Nonius quoque voc. *Limari*, *anum*, non *ianuam*, profert ex hoc loco; quam lectionem firmant Gruterus Suspicionum II, 1, et Salmasius ad h. l.

13. *u* litera in *Apud* elidenda et vox *plenam* ἀνεκθλίπτως pronuntianda est, ut recte procedat versus. Vid. ad Amph. prol. 74, Amph. 341.

14. *edit*) Ita V. C., prisce, sicut Noster passim, item Cato de R. R. capp. 156 sqq. Vid. Parei lexicon Plaut. vv. *Edim*, *Edis*, *Edit*. Vulg. ex interpretatione, *edat*.

17. *eo*) Angelius et qui eum sequuntur, *illo*, ignorantes, *dum* monosyllabum, sub ictu positum, non elidi, quem locum induximus ad Amph. 149.

22. Vulg. *illic*, sed posterior syllaba *illic* pronominis porrecta non est, quali hic opus. Vid. ad Amph. 138.

26. Vulg. claudicante versu et male iunctis sententiis: *Tantas struices*

Standum est in lecto, si quid de summo petas.
Sed mi intervallum iam hos dies multos fuit
(Domi domitus fui usque cum caris meis:
Nam neque edo neque emo, nisi quod est carissumum,
Et quoque iam cari qui instruontur, deserunt);
Nunc ad eum inviso. Sed aperitur ostium.
Menaechmum eccum ipsum video; progreditur foras.

MENAECHMVS. PENICVLVS.

MENAECHMVS

Ni mala, ni stulta sies, ni indomita inposque animi,
ch. t. I, 2.
Quod viro esse odio videas, tute tibi odio habeas! t. tr.

concinnat patinarias. Tò *et* ab antecedente syllaba interceptum.

29. *domi domitus*) Recte comparant Lucretii illud V, 1333 sq.: *Sic, quos ante domi domitos satis esse putabant, Effervescere cernebant.* Caeterum male caros exponunt liberos, qua potestate nusquam vox legitur, sed *mei* h. l. sonat familiam, parentes, uxorem, liberos denique et servos parasiti, sicut filiam suam secum adducit Saturio in Persa, servum eiusdem ordinis homo in Bacchidibus. Vid. ad Epid. 331. Quomodo etiam ista Lactantii VI, 12 intelligenda sunt, quae hic laudantur: «Quum sciat, se caros suos deo relinquere, neque his unquam praesidium defuturum,» siquidem non liberos tantum post se relinquit moriens pater familias, sed etiam uxorem, parentes, servos. Additum autem *caris* et apud scriptorem ecclesiasticum *caros*, sicut addi solent cognatorum vel amicorum nominibus (alia ne dicam) verba Φίλος et *carus*. Lucretius III, 85 sq.: *Nam iam saepe homines patriam carosque parentes Prodiderunt, vitare Acherusia templa petentes.* Diu igitur se *domi domitum*, h. est castigatum fameque coërcitum, cum familia sua dicit parasitus.

31. Vulg. soloece: *Id quoque iam cari qui instruuntur, deserunt.* Edd. mediae, in his Iunt.: *Ii quoque iam cari qui instruxerunt, deserunt.* Legendum: *Et quoque iam cari qui instruuntur, deserunt*, h. e. Et iam quoque (nummi), quibus cari (cibi, nedum carissimi,) instruuntur, me deserunt. Literae *t* et *d* quam facile inter se commutari possint, dixi ad Aul. 17, Epid. 279; nec raro *e* et *i* mixta in codicibus. Ridicule autem gulo iste *caros* dicit pro *caros cibos*, sicut infra 129 *miluinam* pro *famem miluinam*, subaudiens potius quam saepius repetens vocabula rerum, de quibus unice atque semper cogitat.

34. Vid. ad Cas. 507.

35. Monui de trochaïcis trimetris ad Cas. 68 supra pag. 19.

Praeterhac si mihi tale post hunc diem c. t. 36
Faxis, faxo foris vidua visas patrem!
Nam quotiens foras volo ire, me retines, revocas, rogitas, as. ex t. d. et i. d. c.
Quo ego eam, quam rem agam, quid negotî geram, c. t.
Quid petam, quid feram, quid foris egerim. 40
Portitorem domum duxi: ita omnem mihi
Rem necesse est loqui, quidquid egi atque ago.
Nimium ego te habui delicatam. Nunc adeo, ut facturus, dicam. t. t.
Quando ego tibi ancillas, penum, lanam, aurum, vestem, purpuram, i. t.
Bene praebeo nec quidquam eges, malo cavebis, si sapis: 46

38. *quotiens*) Ita MSS. Frustra hoc et sequentibus duobus versibus turbant vv. edd., inprimis Iuntina, quae sic: *Nam quoties ire volo, me retines, revocas, rogitas quo eam, Quam rem ego agam, quid negocii geratur, quid detur, Quid dicam, quid faciam, quid foris egerim, quid dixerim.* Horum versuum primum et ultimum in formam trochaïcorum tetram. cat. redegisse sibi visus fuerit Angelius; medium ne is quidem. Quem valere iubeamus cum invento suo.

39. *Quo*, ictui expositum, non liquescit. Vid. ad Amph. 149.

40. *egerim*) MSS. *legerim*, quod fuisse primum videatur *degerim*, quum praesertim similia praecesserint *quam rem agam*, *quid negoti geram*. Sed obstant sequentia: — — *ita omnem mihi Rem necesse est loqui, quidquid egi atque ago*, unde, mulierem quaerere solitam dici et quid egerit et quid agat vir semper, intelligitur.

43. Vulg. *Nimium ego te habui delicatam. Nunc adeo* etc. Verba *Nim. e. t. h. del.* pro clausula cretica habebat Bentleius ad Terentii Andr. IV, 1, 14. Sed manifestus in his trochaïcorum rhythmus, apparetque haec coniungenda cum sequentibus *Nunc adeo, ut facturus, dicam*, in eiusmodi tetrametrum acatalectum. Nam quod hunc versum excipit iambicus tetrameter, nihil ad rem, neque huc valet lex, quam in Terentio sanxit Bentleius, de muniendis transitibus metricis (vid. nos ad Andriae 578); sed libere varia metrorum genera miscentur in Sarsinate, velut itidem infra 506 iambus tetram. acat. sequitur eiusdem moduli trochaïcum, et contra Amph. 902 versus trochaïcus longus similem iambicum, ingenio poëtae in exprimendis affectuum vicissitudinibus iuveniliter lasciviente. Vid. nos ad Curc. 96 sqq. Proceleusmaticum in verbis *Nimium ego* si quis mirabitur, breviter dixi de hac re ad Amph. 356.

Virum observare desines! i. d.
Atque adeo, ne me nequidquam serves: ob eam industriam t. t. c.
Hodie ducam scortum, ad coenamque aliquo condicam foras.

PENICVLVS

Illic homo se uxori simulat male loqui, loquitur mihi:
Nam si foris coenat, profecto me, haud uxorem, ulciscitur.

MENAECHMVS

Euax, iurgio hercle tandem uxorem abegi ab ianua!
Vbi sunt amatores mariti? dona quid cessant mihi i. t.
Conferre omnes, congratulantes, quia pugnavi fortiter?
Hanc modo uxori intus pallam subripui; ad scortum fero. t. t. c.
Sic hoc decet: dari facete verba custodi catae! i. t.
Hoc facinus pulcrum est, hoc probum est, hoc lepidum est, hoc factum est fabre!

46. Clausula. Vid. Bentleii Schediasma de metris Terentt. cap. 5, nos ad Epid. 517.

47. *ob eam industriam* accipiendum in malam partem, sicut saepius. Cas. 162 sqq.: *Ego discrucior miser amore; illa autem quasi ob industriam Mi advorsatur.* Ibidem 650 sq. *Nam quid illaec nunc tam diu intus remorantur remeligines, Quasi ob industriam? Quanto ego plus propero, tanto illaec minus.* Merc. extrema: *Bene valete atque, adulescentes, haec si vobis lex placet, Ob senum hercle industriam vos aequom est clare plaudere.*

48. Vulg. perperam acuta praepositione et in thesi occultato verbo graviore *coenam: Hodie ducam scortum atque ad coenam aliquo condicam foras.* MSS. et vett. edd.: *H. d. sc, ad coenam atque a. c. f.*; sed verba *coenam atque* orta mihi videntur ex compendio *coenāque*, quum quis *a* literam male geminaret, quo facto pro *aque* cito *atque* scribi fuit consentaneum. Similem locum induxi ad Asin. 191.

50. *O* litera in *foris* eliditur. Vid. ad Amph. prol. 74.

52. *Vbi sunt amatores mariti*) Ita MSS., recte in mutato affectu mutato metro. Vulgo absque auctoritate, maleque in eadem sententia post versum trochaicum illato iambico: *Vbi amatores sunt mar.*

53. Toῦ *omnes* prior syllaba corripitur, sicut passim. Vid. ad Cas. 699.

56. Vulg. invitis MSS. et metro, *hoc lepidum, hoc f. e. f.* Peius etiam Taubmannus: *H. f. p. est, probum hoc est, hoc lep. h. f. est f.*

Meo malo a mala abstuli; hoc ad damnum deferetur.
i. t. c.
Averti praedam ab hostibus, nostrûm salute sociûm!

PENICVLVS

Heus, adulescens, ecquae in istac pars inest praemî mihi? t. t. c.

MENAECHMVS

Perii, in insidias deveni!

PENICVLVS

Imo in praesidium: ne time!

MENAECHMVS

Quis homo est?

PENICVLVS

Ego sum.

MENAECHMVS

O mea commoditas, o mea opportunitas,
Salve!

PENICVLVS

Salve.

MENAECHMVS

Quid agis?

PENICVLVS

Teneo dextera genium meum.

MENAECHMVS

Non potuisti mage per tempus mi advenire, quam advenis.

PENICVLVS

Ita ego soleo: commoditatis omnis articulos scio.

62. *Quid agis?*) Ita MSS. et vett. edd., in his Iunt. Ald., item Pareana; recte quidem, quum non aliquid se dicere, sed facere, respondeat parasitus, ut de actione quaesitum esse facile intelligatur. Cf. 85, ubi male libri, *agis*. Saepissime autem hae voculae miscentur in MSS. — *genium*. Vid. ad Curc. 622.

MENAECHMVS

Vin' tu facinus luculentum inspicere?

PENICVLVS

Qui id coxit cocus?

Iam sciam, si quid titubatum est, reliquias ubi videro.

MENAECHMVS

Dic mihi, num qua tu vidisti tabulam pictam in pariete,
Vbi aquila Catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?

PENICVLVS

Saepe. Sed quid istae picturae ad me attinent?

MENAECHMVS

Age, me adspice!

Ecquid similiter adsimulo?

PENICVLVS

Qui istic ornatus tuost?

MENAECHMVS

Dic hominem lepidissumum esse med!

PENICVLVS

Vbi esuri sumus?

MENAECHMVS

Dic modo hoc, quod ego te iubeo!

PENICVLVS

Dico: «Homo lepidissume.»

MENAECHMVS

Ecquid audes de tuo istuc addere?

65. Vulg. *Quis id c. c.*, minus recte ad metrum: nam proceleusmaticum (*-spicere? Quis*) in duas orationes dividi, non placet. *Qui* pro *Quis* passim, neque ineleganter, usurpatur. Vid. Parei lexic. Plaut. h. v.

66. Vulg. *ubi reliquias videro*, minus bene acuto τῷ *reliquias* et in thesi collocato. De illo vid. ad Amph. 203.

69. *quid* elidendum. Vid ad Amph. prol. 74.

70. Malim et magis pathetice et melius ad prosodiam, *Ecquid similitĕr adsimulo.* Vid. ad Amph. 203; Amph. prol. 38. Quanquam peccatur interdum in hoc genere.

PENICVLVS

« Atque hilarissume. »

MENAECHMVS

Perge.

PENICVLVS

Non pergo hercule ego, nisi scio, qua gratia.
Litigium est tibi cum uxore: hoc mi abs te caveo cautius.

MENAECHMVS

Te morare, mihi quom obloqueris.

75 sqq. Vulg. haec sic leguntur atque ordinantur: *Litigium est tibi cum uxore, oh, mihi abs te caveo cautius.* (MSS. alter *oh*, alter *o*, sed edd. vett., in his Iunt., *hoc m. a. t. c. c.*) ME. *Clam uxorem ubi sepulcrum habeamus, et hunc comburamus diem.* (Iidem libri *atque* pro *et*. Caeterum similiter infra 394: *Fecisti funus med absente prandio*). PE. *Age sane igitur, quando equom oras, quam mox incendo rogum. Dies quidem umbilicum est dimidiatus mortuus.* ME. *Te morare, mihi quom obloquere.* PE. *Oculum effodito persolum* (*Te m.* Ita Decurt., V. C. *Ne morare*, edd. vett. in his Iunt., *Remorare.* Sed bene se habet vulgata lectio, ut remorari se ipse dicatur parasitus, ut qui epulis inhiet, nec tamen abstinere possit, quominus Menaechmo obloquatur, quum praestet prandium eum iubere apparari. Similiter mox 97: *mille passum conmoratus cantharum. Obloqueris* pro *Obloquere* ipse versus poscit). *Mihi Menaechme, si ullum verbum faxo, nisi quod iusseris.* ME. *Concede* etc. Sed hocne est obloqui, si alteri tu plane obtemperes et supparisiteris, quod facit Peniculus, quum dicit *Age sane igitur* etc.? Semel oblocutus erat iuveni parasitus, eo loco, ubi se non perrecturum collaudare illum significat, nisi sciat qua gratia: nam cavendum sibi ab eo esse, quia cum uxore litiget, ut haud facile se ad coenam domum sit vocaturus, ut recte haec explicat Acidalius, versibus 74 sqq. Ibi igitur vi sententiae ponenda illa *Te morare, mihi quom obloquere — iusseris.* Iamque Menaechmus rogatus dicat, quid iubeat fieri (nam hic proprie sensus verborum *nisi quod iusseris*, non nesciente quippe callido parasito, prandium illum iussurum apparari; sed id rogatus ut iam dicat Menaechmus), infit de sepulcro, ubi dies comburendus sit; quo loco nec quid habeamus nec quid et vulgatum sibi velit, exputaveris, facileque, spero, mecum consenseris legendum esse, sicut hic excusum: *Clam uxorem, ubi sepulcrum habemus, ut hunc comburamus diem. Vbi sepulcrum habemus*, h. e. ubi sepelire epulis et vino solemus dies nostros, apud Erotium meretricem. Saepe autem personae verborum indicativi et subiunctivi modi confunduntur, nec minus frequens in libris *ut* atque *et* particularum inter se commutatio, de qua dixi ad Capt. 840. De trochaïcis tetram. acat., subinde sic immixtis in orationibus patheticis, monui ad Amph. 596.

PENICVLVS

Oculum ecfodito persolum t. t.
Mihi, Menaechme, si ullum verbum faxo, nisi quod iusseris! t. t. c.

MENAECHMVS

Clam uxorem, ubi sepulcrum habemus, ut hunc conburamus diem.

PENICVLVS

Age sane igitur, quando aequom oras! Quam mox incendo rogum?
Dies quidem iam ad umbilicum est dimidiatus mortuos.

MENAECHMVS

Concede huc a foribus.

PENICVLVS

Fiat.

MENAECHMVS

Etiam concede huc.

PENICVLVS

Licet.

MENAECHMVS

Etiam nunc concede audacter ab leonino cavo.

PENICVLVS

Heu edepol nae tu, ut ego opinor, esses agitator probus.

MENAECHMVS

Quidum?

PENICVLVS

Ne te uxor sequatur, respectas itentidem.

MENAECHMVS

Sed quid ais?

PENICVLVS

Egone? id enim, quod tu vis, id aio, atque id nego.

MENAECHMVS

Ecquid tu de odore possis, si quid forte olfeceris,

Facere coniecturam?

PENICVLVS

Captum *si* siet conlegium.

MENAECHMVS

Agedum, odorare hanc, quam ego habeo, pallam. Quid olet? — Abstines?

PENICVLVS

Summum oportet olfactare vestimentum muliebre:
Nam ex istoc loco spurcatur nasum odore inlucido.

MENAECHMVS

Olfacta igitur hinc, Penicule lepide: ut fastidis!

PENICVLVS

Decet.

MENAECHMVS

Quid igitur? quid olet? responde.

PENICVLVS

Furtum, scortum, prandium.

MENAECHMVS

Nunc ad amicam deferetur, hanc meretricem Erotium:
Mihi tibi atque illi iubebo iam adparari prandium;
Inde usque ad diurnam stellam crastinam potabimus.

87. Vulg. *Captum sit collegium augurum*. Sed verbi *augurum* primus, quod sciam, architectus Nicolaus Angelius, Iuntinae curator editionis, non Pylades, ut vult Taubmannus; quod tamen nescio quo pacto placuit viris doctis, quum multo rectius intelligatur, quam perscribatur. Nam quod parasitorum collegium dici putat Gruterus, longe id frigidius est, quam si ad collegium maximae auctoritatis deferenda fingatur res levicula. Sed excluso isto *augurum* quum hiare versum viderem, non dubitavi *si* inculcare ante *siet*, a quo procul dubio fuit interceptum, ut primum se responsurum dicat parasitus cum auguribus, mox, instante altero, palam pronuntiet, quid sibi videatur de ista pālla.

90. *inlucido*) Ita MSS. Hoc non capientes, credo, supposuere nobis, quod vulgo legitur, *illutibili*, neque peioribus etiam abstinuere coniecturis. Quibus omnibus posse careri arbitror, neque improbo recte derivatum adiectivum *inlucidus*, odorem autem inlucidum, h. e. obscurum, eum dici puto, qui a loco obscuro seu non viso exhaletur. Sapienti sat.

PENICVLVS

Expedite fabulatus. Iam foris ferio?

MENAECHMVS

Feri.

Vel mane etiam.

PENICVLVS

Mille passum conmoratus cantharum.

MENAECHMVS

Placide pulta.

PENICVLVS

Metuis, credo, ne fores Samiae sient.

MENAECHMVS

Mane, mane, obsecro, hercle: eapse, eccam, exit. Ah! solem vides? 99

Satin' ut occoecatust prae huius corporis candoribus?

97. *Mille passum conmoratus cantharum*) Similiter Truc. 304 sq. *Quid iam revocabas me, inprobe nihilique homo, Quae passuum tibi mille peperit mora morae.* Notabis autem contractum *passum.*

99. Vulg., *M. m. o. hercle: ab se ecca exit.* Quam lectionem defendens Meursius Exercitatt. critt. in hanc fabulam cap. 1: «Glossae, *inquit*, Isidori, *Ab se*, spontaneus. Sic Rud. 382: *Nam haec literata est: ab se cantat, cuia sit.* Item Truc. (808): *Sed nimium pol opportune ecce ab sese egreditur foras.* Vt et Batavi dicunt *Van hemselben*». Sed nusquam ita Comici, nisi ubi dubium esse potest, sua an aliena domo quis exeat. Contra *ipse*, *ipsa* vel *eapse*, sic saepius. Cas. 69: *Sed foris concrepuit atque eapse* (vel *ea ipsa*) *eccam egreditur foras.* Epid. 92 sqq.: *Sed ego cesso ire obviam Adulescenti, ut, quid negoti sit, sciam? Atque ipse illic est.* Mil. 154 sqq.: *Sed foris concrepuit hinc a vicino sene: Ipse exit.* Ibidem 1200: *Sed eccam ipsam, egreditur foras.* Most. 665 sqq.: *Euge, optume, eccum, aedium dominus foras Simo progreditur ipsus.* Conf. Pseud. 129, Rud. 565, Trin. 368. Assentior igitur Acidalio, *eapse* pro *ab se* reponenti Divinatt. pag. 254. Caeterum, quod libri h. l. exhibent *Oh*, fere cum nomine aut verbo construitur; quamobrem usitatiorem in hoc genere *Ah* interiectionem reponendam esse existimavi, quum praesertim haec non raro misceri meminissem.

100. *Satin' ut*) Vid. ad Amph. 474.

EROTIVM. PENICVLVS. MENAECHMVS.

EROTIVM

Anime mi, Menaechme, salve!

PENICVLVS

Quid ego?

EROTIVM

Extra numerum es mihi. t. t. c. I, 3.

PENICVLVS

Item istuc aliis ad legionem fieri adscriptivis solet.

MENAECHMVS

Ego istic mihi hodie adparari iussim apud te — proelium.

103. Argutatur Acidalius Divinatt. pag. 254 sqq., dum verba *Ego istic mihi* mutanda censet in *Ergo isti ac mihi*, quia scilicet, ubicumque prandii iam apparandi mentio hic fiat, non de se solo, sed de se ac parasito loquatur Menaechmus. Loquitur sic sane supra 94: *Mihi tibi atque illi iubebo iam adparari prandium*: nam versum 125 quod attinet, vulgatum ibi *tribus* a mala manu esse additum, metrum est indicio. Sed demus Acidalio, ab ipso Comico relictum esse, quid illud ad hunc locum? Sibi prandium apparari h. l. iubet Menaechmus noster, tanquam is, cuius potissimum causa apparandum sit a muliere: nam Peniculum quidem quanti illa faciat, modo significavit, quum eum extra numerum sibi esse dixit. Se igitur nominat amator maritus, parasitum autem intelligit, quod colligitur ex verbis proximo versu positis *In eo uterque proelio potabimus* et quae sequuntur. Relinquitur itaque alter tantum ille locus scena praecedente. Quem si subtilius expendamus, facile animadvertemus, mentionem parasiti necessario ibi fuisse faciendam, si participem quidem eum prandii cuperet Menaechmus, quum sui ipsius et mulieris faciat, ut non nominato Peniculo eum ad id non vocari manifesto appareret. Contra h. l., ubi Erotium illi iam adiere cumque ea colloquuntur, dubium esse non potuit, si prandium curari vellet iuvenis, quin cuperet quoque eum pro more ad id adhiberi, quum praesertim adderet, ut iam monui, in eo proelio utrumque esse potaturum. His igitur inductus ego rationibus librorum lectionem *Ego istic* mutare nefas duxi. Sed quod vulgatum *iussi* in *iussim* mutandum censet Acidalius, plane verum esse vidi, quum nondum iusserit Menaechmus, sed in eo sit ut iubeat convivium apparari. Nam non huc valent dicta ad Asin. 391. *Iusso*, quod itidem in mentem venit viro ingeniosissimo, non est huius loci, ubi non de prandio aliquando postea,

EROTIVM

Hodie id fiet.

MENAECHMVS

In eo uterque proelio — potabimus.
Vter ibi melior bellator erit inventus — cantharo,
Tua legio est: adiudicato, cum utrod hanc noctem sies.
Vt ego uxorem, mea voluptas, ubi te adspicio, odi male!

EROTIVM

Interim nequis, quin eius aliquid indutus sies.
Quid hoc est?

MENAECHMVS

Induviae tuae atque uxoris exuviae, rosa.

EROTIVM

Superas facile, ut superior sis mihi quam quisquam, qui inpetrant.

PENICVLVS

Meretrix tantisper blanditur, dum illud, *quod rapiat*, videt. —
Nam si amabas, iam oportebat nasum abreptum mordicus.

ut 94, sed de statim curando, agitur. De lineolis inter verba *te* et *proelium* hoc versu, itemque in subsequentibus, a me adscriptis vide ad Ba. 468.

104. *proelio*) MSS. *proilio*, quod recte pro eodem accipiunt viri docti, quomodo *coilum* pro *coelum* dicitur et *Oinone* pro *Oenone* apud Capellam, monente I. Lipsio in libello De recta pronunt. lat. linguae cap. 11. Vulgatum *pro Ilio* fabricatus nobis est Camerarius, ut iocans pro pugnis Iliacis et Troiae expugnatione se dicat potare velle iuvenis perditus. Quam explicationem, tanquam longius repetitam, recte reiiciunt Lambinus ad h. l. et Muretus Varr. Lectt. VI, 4. Caeterum rescribere *proilium* et *proilio* cum Mureto constantiae causa nolui.

110. *inpetrant*) Honeste sic loquuntur tacito verbo turpiori, ad quam faciem et Martialis Epigr. XI, 41 reponendum puto: *Formosam Glyceren amat Lupercus Et solus tenet impetratque solus;* quo loco vulgo legitur *imperatque*, quomodo etiam hic apud Nostrum *imperat* pro *impetrant* nobis obtruserunt Angelius, Pylades et Aldus.

112. *iam* non eliditur. Vid. ad Amph. 149.

MENAECHMVS

Sustine hoc, Penicule: exuvias facere, quas vovi, volo.

PENICVLVS

Cedo. Sed, obsecro hercle, salta sic cum palla postea.

MENAECHMVS

Ego saltabo? Sanus hercle non es.

PENICVLVS

Egone, an tu magis?
Si non saltas, exue igitur.

MENAECHMVS

Nimio ego hanc periculo
Subripui hodie. Meo quidem animo ab Hippolyta subcingulum
Hercules haud aeque magno unquam abstulit periculo.
Cape tibi hanc: quando una vivis meis morigera moribus.

EROTIVM

Hoc animo decet animatos esse amatores probos.

PENICVLVS

Qui quidem ad mendicitatem properent se detrudere.

MENAECHMVS

Quatuor minis ego emi istanc anno uxori meae.

113. Recte Acidalius, verbis sequente versu *Sed obsecro hercle salta sic cum palla postea* Peniculo continuatis, quae ante Menaechmo adscribebantur: «Exuvias facturus Menaechmus, id est pallam Erotio destinatam exuturus, pallium dat interea Peniculo sustinendum; pallium, inquam, quod pallae superinduxerat occultandae, et in quo alias prodibat in scenam, ut solet in comoediis palliatis. Id quum Peniculus reciperet, simul orat Menaechmum, ut exuto hoc, nudata illa saltet iam in scena aliquantulum ante quam et ipsam deponat. Vbi hoc negat alter, adhuc quippe sobrius, exuere statim iubetur, exutaque Erotium suum ex voto donat».

119. *vivis*) Vid. Parei lexic. Plaut. v. *Vivere* pro *Esse*.

120. Veteres libri haec iuvenis orationi addunt, perquam frigide se ipso laudante, qui potius a muliere laudandus est ob acceptum donum. Quam sequente versu carpit Peniculus, non oblitus eorum, quae de ipso supra meretrix 101.

121. Haec secum parasitus, sicut et sequentia *Quatuor minis* etc.

PENICVLVS

Quatuor minae periere plane, ut ratio redditur.

MENAECHMVS

Scin', quid volo ego te adcurare?

EROTIVM

Scio. Curabo, quae voles.

MENAECHMVS

Iube igitur nobis apud te prandium adcurarier,
Atque aliquid scitamentorum de foro obsonarier. . . . .

PENICVLVS

Glandionidam suillam, laridum, pernonidem, aut
Sinciput, aut omenta porcina, aut aliquid ad eum modum,
Madida quae mi adposita in mensam miluinam suggerant.

MENAECHMVS

Atque actutum.

EROTIVM

Licet ecastor.

MENAECHMVS

Nos prodimus ad forum.

125. Vulgo: *Iube igitur nobis tribus apud te prandium accurarier.* Et sic quidem vett. edd.; MSS., *tribus nobis*, migrante verbo *tribus*, tanquam glossemate: nam metri causa transpositum esse non potest, ut cui utroque loco aeque male congruat. Sane isto vocabulo retento impeditur versus, deleto probe currit, quod adscriptum videtur a nescio quo, recordato illa supra 94 et infra 137: *Mihi tibi atque illi iubebo iam adparari prandium*, *tribus vide quod sit satis*, et 233 sq.: *Satin' hoc, quod video, Tribus vobis obsonatum* etc., ne scilicet nesciamus, non sibi soli prandium velle Menaechmum coqui, usurpato plurali numero pro singulari, sicut passim, sed simul parasito et mulieri. Sed non sic placuit Comico, qui similiter mox: — — *nos prodimus ad forum*, non *nos ambo p. a. f.*; et Peniculus, *Iam hic nos erimus*, h. e. ego et Menaechmus.

125—130. Sine omni gratia ac lepore haec vulgo Menaechmo tribuuntur omnia. Non liberalis viri est ita singillatim praescribere, quid sibi coqui velit, nec verba ridicule ficta *Glandionidam* et *pernonidem* eum decent, multoque etiam minus *miluina*, quam crepat 129, appetentia. Sed in Peniculi personam haec conveniunt, siquidem istarum rerum callidissimi

PENICVLVS

Iam hic nos erimus; dum coquetur, interim potabimus.

EROTIVM

Quando vis, veni: parata res erit.

PENICVLVS

Propera modo!

MENAECHMVS

Sequere tu*te*.

PENICVLVS

Ego hercle vero te et servabo et te sequar:
Neque hodie, ut te perdam, mercam deorum divitias mihi. 134

EROTIVM

Evocate intus Cylindrum mihi cocum actutum foras!

EROTIVM. CYLINDRVS.

EROTIVM

Sportulam cape atque argentum. Eccos tris numos habes. t. t. c. I, 4

CYLINDRVS

Habeo.

parasiti, ut vel ex uno illo loco, qui est Capt. 779 sqq., intelligas. Vide igitur, an melius fecerim quam adhuc editores, de decoro non paucis in locis oppido securi.

131. Itidem minus facete haec Menaechmo adscribuntur. Sitiens parasitus, ubi alter se iturum dixit ad forum, statim subiicit: *Iam hic nos erimus, potabimusque, dum coquetur*, ne aliquam temporis particulam, gulae impendendam, perdat, simulque ipsum prandium, ipso et rege suo praesentibus, acceleret. At meretrix, contemto homine ignobili et sibi quaestui nunquam futuro, ad solum amatorem suum conversa: *Quando vis, veni* (h. e. *q. v. redi*: cf. Curc. 434, Pseud. 659, Truc. 607, nos ad Terentii Eun. 92), *parata res erit*.

134. Male Gronovius, Iuntinam et medias editiones secutus, refragantibus autem veteribus et manu scriptis et versu, *deum*.

135. MSS. *Culindrum*, prisce.

136. Vox *argentum* non eliditur. Vid. ad Amph. 116, 341.

EROTIVM

Abi atque obsonium adfer. Tribus vide quod sit satis.
Neque defiat, neque supersit.

CYLINDRVS

Quoiusmodi hi homines erunt?

EROTIVM

Ego et Menaechmus et parasitus eius.

CYLINDRVS

Iam isti sunt decem: i. t
Nam parasitus octo munus hominum facile fungitur. t. t. c. 14

EROTIVM

Elocuta sum convivas; ceterum cura.

CYLINDRVS

Licet.
Cocta sunt. Iube ire adcubitum.

EROTIVM

Redi cito.

CYLINDRVS

Iam ego hic ero.

142. *Cocta sunt. Iube ire adcubitum)* Verba coquorum. Pseud. 891 sq.: —— *Intro abi et coenam coque Propere. PVER COQVI. Quin tu is adcubitum? et convivas cedo: Corrumpitur iam coena.* Similia invitantium ad epulas. Vid. infra ad 277.

MENAECHMVS SOSICLES. MESSENIO.

MENAECHMVS

Nulla est voluptas navitis, Messenio, i. s. II, 1.
Maior meo animo, quamde, quom ex alto procul
Terram conspiciunt.

MESSENIO

Maior, non dicam dolo,
Quom adveniens terram videas, quae fuerit tua.
Sed, quaeso, quamobrem nunc Epidamnum venimus?
An, quasi mare, omnis circumimus insulas?

MENAECHMVS

Fratrem quaesitum geminum germanum meum.

MESSENIO

Nam quid modi futurum est illum quaerere?
Hic annus sextus, postquam re huic operam damus.
Istros, Hispanos, Massiliensis, Illurios,

144. Vulg. inconcinne, *quam*. Vid. ad Amph. prol. 69.

146. Libri veteres, *Quam si adv.* *Quam* particulam induxit Acidalius, quem auscultant recentiores, mihi τὸ *si* spurium videtur et retinendum *Quam*, sed emendatum, ut similiter dicat servus: — — — *Maior, non dicam dolo*, Quom *adveniens terram videas, quae fuerit tua*, atque herus modo dixit: *Nulla est voluptas navitis, Messenio, Maior meo animo, quamde*, quom *ex alto procul Terram conspiciunt*. Nam *si* pro *cum* vel *quando* non raro adhiberi notum est, ut propter hunc eius h. l. usum non spernenda sit *si* particula, nisi quod longe verisimilius est, τῷ *quom* forte in *quam* mutato, quum obscurum hoc esse videretur, *si* adscriptum esse ab inepto homine interpretandi causa, quam minime dubiae significationis et aptae huic loco *si* particulae τὸ *quam* nescio quo pacto adhaesisse.

148. *circumimus*) Vid. ad Amph. 341.

151. Vulg.: — *postquam ei rei operam damus*. Sed uterque MS. a manu prima, *postquam ire hi o. d.*, edd. vett. *p. rei huic operam damus*, quod non deterius Gruteriana correctione, quae obtinuit.

152. Durius verbi *Illurios* prima syllaba corripitur in extremo versu, ubi debiliores vires numeri, ut non invitus reposuerim *ilurios* secundum MSS., qui *hilurios*, sicut Trin. 816 *hillurica*, de quibus scripturis vid. nos ad Asin. 24.

Mare superum omne Graeciamque exoticam
Orasque Italicas omnis, qua adgreditur mare,
Sumus circumvecti. Si acum, credo, quaereres,
Acum invenisses, si adpareret, iam diu.
Hominem inter vivos quaeritamus mortuom:
Nam invenissemus iam diu, si viveret.

MENAECHMVS

Ergo istuc quaero certum qui faciat mihi,
Qui sese dicat scire, eum esse mortuom.
Operam praeterea nunquam sumam quaerere;
Verum aliter vivos nunquam desistam exsequi.
Ego illunc scio, quam cordi sit carus meo!

MESSENIO

In scirpo nodum quaeris. Quin nos hinc domum
Redimus, nisi si historiam scripturi sumus?

MENAECHMVS

Dictum facessas doctum et discaveas malo!
Molestus ne sis! non tuo hoc fiet modo!

MESSENIO

Hem,
Illoc enim verbo esse me servom scio!
Non potuit paucis plura plane proloqui.
Verum tam nequeo continere, quin loquar.
Audi, Menaechme. Quom inspicio marsupium,
Viaticati hercle admodum aestive sumus.
Nae tu hercle, opinor, nisi domum revorteris,
Vbi nil habebis, geminum dum quaeris, gemes.
Nam ita istaec hominum natio est Epidamnia:
Voluptarii atque potatores maxumi,
Tum sycophantae et palpatores plurimi

155. *Si acum*) Vid. ad Amph. 149.

164. *In scirpo nodum quaeris*) Imitatur Terentius Andr. V, 4, 38. Ennius quoque, monentibus ad h. l. interpretibus: *Quaerunt in scirpo, soliti quod dicere, nodum.*

170. Valg. minus concinne, *tamen.* Vid. ad Ba. 1135 sqq.

In urbe hac habitant; tum meretrices mulieres
Nusquam perhibentur blandiores gentium.
Propterea huic urbi nomen Epidamno inditum est,
Quia nemo ferme sine damno huc devortitur.

MENAECHMVS

Ego istuc cavebo. Cedo dum mi huc marsupium!

MESSENIO

Quid eo vis?

MENAECHMVS

Iam abs te metuo de verbis tuis.

MESSENIO

Quid metuis?

MENAECHMVS

Ne mihi damnum in Epidamno duis.
Magnus tu amator mulierum es, Messenio;
Ego autem homo iracundus, animi perditi:
Id utrumque, argentum quando habebo, cavero:
Ne tu delinquas, neve ego irascar tibi.

MESSENIO

Cape atque serva: me lubente feceris.

CYLINDRVS. MENAECHMVS SOSICLES. MESSENIO.

CYLINDRVS

Bene obsonavi atque ex mea sententia; i. s. II, 2.
Bonum anteponam prandium pransoribus.
Sed eccum Menaechmum video. Vae tergo meo!
Prius iam convivae ambulant ante ostium,
Quam ego obsonatu redeo! Adibo atque adloquar. —
Menaechme, salve.

MENAECHMVS

Dî te amabunt. Scin' quis sum?

CYLINDRVS

Non hercle vero! Vbi convivae ceteri?

MENAECHMVS

Quos tu convivas quaeris?

CYLINDRVS

Parasitum tuom.

MENAECHMVS

Meum parasitum? Certe hic insanust homo.

MESSENIO

Dixin' tibi, esse hic sycophantas plurimos?

MENAECHMVS

Quem tu parasitum quaeris, adulescens, meum?

CYLINDRVS

Peniculum.

MESSENIO

Eccum, in vidulo salvom fero!

CYLINDRVS

Menaechme, numero huc advenis ad prandium:
Nunc obsonatu redeo.

MENAECHMVS

Responde mihi,
Adulescens: quibus hic pretiis porci veneunt
Sacres sinceri?

195. MSS., *Di te amabunt, quisquis ego sum.* Quae quum discordare a coqui responso intelligeret Camerarius, reposuit: — — *Di te ament; scis, quis ego sum?* Sed futurum *amabunt* exquisitioris usus est, quam quod facile loco suo moveatur: vid. ad Cas. 230. Versus causa pronomen *ego* delendum fuit. Cf. quae nos ad Asin. 843.

196. *Non hercle vero*) Εἰρωνικῶς haec, ut nihil sit novandum. *Vbi* posteriore syllaba porrecta, qua de re dixi ad Aul. 153.

201. *Peniculum*) Abstinendum ecthlipsi. Vid. ad Amph. 341.

205. Vulg.: *Sacres sinceri?* Cy. *nummo.* Me. *eum a me accipe.* MSS. teste Pareo, *nummis*, et a manu 2, *numo* in vetere codice. Sed Taub-

CYLINDRVS

Numo.

MENAECHMVS

Numum a me accipe:
Iube te piari de mea pecunia:
Nam ego quidem insanum esse te certo scio,
Qui mihi molestus homini ignoto, quisquis es.

CYLINDRVS

Cylindrus ego sum. Nomen non nosti meum?

MENAECHMVS

Seu tu Culindrus, seu Coriandrus, perieris:
Ego te non novi neque novisse adeo volo.

CYLINDRVS

Est tibi Menaechmo nomen tandem, quod sciam!

MENAECHMVS

Pro sano loqueris, quom me adpellas nomine.
Sed ubi novisti me?

CYLINDRVS

Vbi ego te noverim,
Qui amicam habeas heram meam, hanc Erotium?

mannus: «Prima, *inquit*, omnium editio habet *sinceri nummum a me*; et sic fuit etiam in MSS., unde descriptae membranae Palatinae. Ibi enim *nummū* litera iacente supra *u*, quae quum esset fili exilioris, scriba cepit pro *ʃ*, atque id alteri pedunculo *u* annexuit, ut adhuc comparet in MS. secundo». Haec admodum probabiliter disputata sunt; nec tamen assentiar Taubmanno, *nummo eum* degenerasse in *nummum*, illudque reponendum esse, ut ipsi aliisque placet; sed *numo* recipiendum ex vetere codice Camerariano, *nummum* ex editione principe, mutandum nihil. Facile autem fieri potuit ut *numo* a simili, quod sequebatur, *numū* interciperetur.

210. Vulg. *Seu tu Cylindrus*, *seu Coriendrus*, *perieris*. Ferri possit vulgatum *Cylindrus*, etsi sordet prae Nicolai Heinsii commento *Culindrus*, quod nomen a culo ridiculi causa derivatum. Sed quid sibi velit istud *Coriendrus*, nemo dixit, nec placent, qui reponunt *Coliendrus*. Per iocum, puto, a Coriandrum nomen proprium Coriandrus finxit Comicus, ut liberrimus est harum rerum.

212. Soloece libri: *Est tibi Menaechmo nomen tantum*, *quod sciam*. Vicina *tandem* et *tantum*. Vid. ad Aul. 17 Epid. 279. Pistoris *tamen* ἄμετρον.

214. *mē*? Vid. ad Amph. 149.

MENAECHMVS

Neque hercule habeo, neque te, quis homo sis, scio.

CYLINDRVS

Non scis, quis ego sim, qui tibi saepissume
Cyathisso apud nos, quando potas?

MESSENIO

Hei mihi,
Quom nihil est, qui homini illi diminuam caput!

MENAECHMVS

Tun'cyathissare mihi soles, qui ante hunc diem
Epidamnum nunquam vidi neque veni?

CYLINDRVS

Negas?

MENAECHMVS

Nego hercle vero.

CYLINDRVS

Non tu in illisce aedibus
Habitas?

MENAECHMVS

Dî illos, qui illi habitant, homines perduint!

CYLINDRVS

Insanit hic quidem, qui ipse maledicit sibi. —
Audin', Menaechme?

216. *quis homo sis*) Ita MSS. et vett. edd. Vulgo *quis sis, homo scio*, iunctis duobus verborum paribus similiter finitorum, quod invenustum. Vulgo quoque *hercle*, quod in *hercule* mutare nesciens Angelius, pronomen *ego* inter *neque* et *te* maluit inculcare, quo nihil opus.

219. Vulg. *Cum nihil est, illi qui homini diminuam caput.* Sed MSS., *C. n. e. qui illi hom. d. c.*, quod ferri fortasse poterat ita, ut τὸ *illi* non clideretur, figura prosodica, quam illustravi ad Amph. 341. Vel legendum erat *illice*: vid. ad Amph. 138. Quamquam sane facillima mea ratio, *qui homini illi* reponentis, ut *qui* monosyllabum non liquescat. Adi, sis, nos ad Amph. 149.

223. Vulg. pessimis, imo nullis, numeris: *Habitas? ME. Dii* (Pareus recte, *di*) *illos h., q. illic h., p.* De *Illi* pro *illic* passim reponendo apud veteres scriptores inprimis Comicos, monui ad Capt. 596.

224. Solocce libri, *Insanit hic equidem. Quidem* elisa *i* litera pronuntiandum. Vid. ad Amph. prol. 74.

MENAECHMVS

Quid vis?

CYLINDRVS

Si me consulas,
Numum illum, quem mihi dudum pollicitus dare,
Iubeas, si sapias, porculum adferri tibi:
Nam tu quidem hercle certo non sanus satis,
Menaechme, qui nunc ipsus maledicas tibi.

MESSENIO

Heu hercule hominem multum et odiosum mihi!

CYLINDRVS

Solet iocari saepe mecum illoc modo.
Quamvis ridiculus est, ubi uxor non adest.

MENAECHMVS

Quid ais tu? quid vis, inquam?

CYLINDRVS

Satin' hoc, quod vides,
Tribus vobis obsonatum, an obsono amplius,
Tibi et parasito et mulieri?

MENAECHMVS

Quas mulieres,
Quos tu parasitos loquere?

MESSENIO

Quod te urget scelus,
Qui huic sis molestus?

226. Male Dousa Centurionat. lib. III, cap. 5, *Nummo illo.* Similiter, monente Acidalio Diviuatt. in Plaut. pag. 259, Noster Amph. 844: *Naucraten, quem convenire volui, in navi non erat.* Virgilius quoque: *Vrbem, quam statuo, vestra est*, et quae sunt huius generis alia sexcenta.

228. *sanus*) Bene hoc se habet, neque opus est rescribi *sanu's*, secundum Bentleium ad Terentii Phormionum I, 3, 12. Vid. ad Amph. 168.

230. Vulg. inconcinne, *hercle.* Passim *hercle* exhibent libri, ubi *hercule* requirit versus. Qualia non ubique annoto.

231. *illoc*) Ita V. C., quo vitatur homoeoteleuton. Vulgo, *illo.*

234. Vulg. item corrupto versu: *Tribus vobis obsonatum est? an obsono amplius.*

CYLINDRVS

Quid tibi mecum est rei?
Ego te non novi; cum hoc, quem novi, fabulor.

MENAECHMVS

Non edepol tu, homo, sanus es, certo scio.

CYLINDRVS

Iam ergo haec madebunt faxo; nil morabitur:
Proin tu ne longius quo abeas ab aedibus.
Numquid vis?

MENAECHMVS

Vt eas maxumam in malam crucem!

CYLINDRVS

Ire hercle meliust te interim atque adcumbere,
Dum ego haec adpono Volcani ad violentiam.
Ibo intro et dicam, te hic adstare, Erotio:
Vt te hinc abducat potius, quam hic adstes foris.

MENAECHMVS

Iamne abiit? *Abiit.* Edepol haud mendacia
Tua verba experior esse.

MESSENIO

Observato modo:

239. *Tu* pronomen non liquescit. Vid. ad Amph. 149.

240. *Iam ergo haec madebunt faxo*) Acidalius Divinatt. pag. 259: «Malo *iam ego*: nam *ergo* non video cur probetur.» Quem prima editione sequitur Pareus, altera pro sua inconstantia deserit; Taubmannus autem carpit, nec tamen vel verbo vulgatum *ergo* vindicat. Equidem recte hoc retineri puto propterea, quod quae inde a versu 195 usque ad 230 dicta sunt a Menaechmo, ioci causa prolata arbitratur coquus neque ad rem pertinentia, ut dixit 231, quibus similia etiam, quae sequuntur usque ad hunc ipsum locum, adolescentis verba. His igitur non curatis rem ipsam homo loquitur, et quia Menaechmum adesse videt, *ergo* se facturum dicit ut madeat, h. e. coquatur, quod a foro attulit, obsonium.

247. Vulg. imperfectis numeris: *Iamne abiit? edepol haud mendacia.* Edd. recentiores, in his Iuntina, incertum, qua auctoritate: *I. a. ille? edepol* etc. Prorsus inconcinne Pareus: *I. ille abIt? edepol* etc. Bene Taubmannus, repetito verbo simili, quod semel posuerant more suo scribae: *Iamne abiit? Abiit. Edepol haud mendacia Tua verba experior esse.* Quomodo infra 450: *Iamne abiit intro? Abivit, operuit foris.*

Nam istic meretricem credo habitare mulierem,
Vt quidem ille insanus dixit, qui hinc abiit modo.

MENAECHMVS

Sed miror, qui ille noverit nomen meum.

MESSENIO

Minume hercle mirum; morem hunc meretrices habent:
Ad portum mittunt servolos, ancillulas;
Si qua peregrina navis in portum advenit,
Rogant, quoiatis sit, quid ei nomen siet;
Postilla extemplo se adplicant, adglutinant;
Si pellexerunt, perditum amittunt domum.
Nunc in istoc portu stat navis praedatoria,
Abs qua cavendum nobis sane censeo.

MENAECHMVS

Mones quidem hercle recte.

MESSENIO

Tum demum sciam
Recte monuisse, si tu recte caveris.

MENAECHMVS

Tacedum parumper: nam concrepuit ostium.
Videamus, qui hinc egreditur.

MESSENIO

Hoc ponam interim.
Adservatote haec, sultis, navales pedes.

250. *quidem i* literam elidit. Vid. ad Amph. prol. 74.

255. *quoiatis*) H. e. *quoias*, sicut alibi legitur *Infimatis*, *Sarsinatis*. Saepius ita Noster: vid. Parei lexic. Plaut. h. v. et Dousae Centurionat. quo loco hunc expendit. Caeterum non male Lambinus, *quod ei nomen siet;* nec tamen τοῦ *quid* similiter usurpati exempla desunt. Vidd. Dousa l. l. pag. 322 et Pareus in lexico Plaut.

256. Vulg., *Post illae.* Recte Guilielmius Quaestt. in Menaechmos cap. 2: «Parum placet *post illae:* dixisset potius *post ipsae*, et hoc latinitatis ratio magis posceret; sed ille sui seculi vocem maluit, si recte coniecto: *Postilla extemplo se applicant, agglutinant.* Vides a fine sequentis voculae literam superfluere, et inscitia sit docere conari, quam ita saepe loquatur noster poeta».

258. Τὸ *navis* μονοσυλλάβως pronuntiandum, elisa *u* litera. Vid. ad Amph. prol. 90.

EROTIVM. CYLINDRVS. MENAECHMVS SOSICLES. MESSENIO.

EROTIVM

Sine sic fores! abi! nolo operiri. as. ex 2 i. h. II, 3
Intus para, cura, i. h.
Vide, quod opust, ut fiat! Sternite lectos! incendite odores! as. ex t. d. et i. d. c.
Munditia inlecebra animo amantum est. t. d.
Amanti amoenitas malo est, nobis lucro est. i. s.
Sed ubi illic est, quem cocus ante aedis esse ait?
Atque eccum video, qui mi est usu et plurimum prodest; item huic i. t.
Vltro fit, ut meret, potissumus nostrae uti domi sit. i. t. c.
Nunc eum adibo atque adloquar ultro. Animule mi, mihi mira videntur, t. t.
Hic te stare foris, fores quoi pateant mage, quam domus tua, t. t. c.
Domus quom haec tua sit. Omne paratum est, ut iussisti atque ut voluisti, t. t.

267. *Vide* posteriore syllaba correpta, id quod saepe fieri monitum ad Asin. 731, assumtis *quod o-* sequentibus primum huius versus pedem efficit, proceleusmaticum eum quidem, quem pedem facile admitti in Comicorum, praesertim Plauti, iambos et trochaicos, observavi ad Amph. 356. Cf. infra 277.

268. Clausula. Vid. ad scen. Amph. supposit. *Di vostram* 15—29, tom. I, pag. 128.

270. Vulg. hiante versu, *ille*.

272. Vulg. numero duriore et voce gravi *nostrae* extra ictum posita: *potissimus nostrae domi ut sit.*

273. Vulg. *Nunc eum adibo, alloquar ultro*, asyndeto in talibus minus solenni, et usurpato choriambico dimetro hypercatalecto, quod metri genus nusquam alibi poëta adhibuit, neque hic in verbis non patheticis, sed quotidianae vitae, adhibuisse credendus est. Coniunctionem praebent Iunt. Ald., quae facile, praesertim *ac* scripta, a sequente *al-* fuerit intercepta.

Neque tibi mora ulla est intus. — t. d.
Prandium, ut iusti, hic curatum est: ubi lubet, ire licet adcubitum. t. t.

MENAECHMVS

Quicum haec mulier loquitur?

EROTIVM

Equidem tecum.

MENAECHMVS

Quid mecum tibi t. t. c.
Fuit unquam aut nunc est negoti?

EROTIVM

Quia pol te unum ex omnibus
Venus me voluit magnificare; neque id haud inmerito tuo:
Nam ecastor solus benefactis tuis me florentem facis.

MENAECHMVS

Certo haec mulier aut insana aut ebria est, Messenio,
Quae hominem ignotum conpellet me tam familiariter.

276. Clausula, cuius hic locus, quia his verbis dictis aliquantulum tacet mulier, responsum exspectans amatoris. Quo silente, non audivisse illum arbitrata, repetit de parato prandio. Vid. de eiusmodi clausulis ad Ba. 1114, Curc. 112.

277. Vulg. minus concinne, nisi *i* litera in *Prandium* elidatur, quod nolim: *Prandium ut iussisti* etc. *Iusti*, ut *Dixti*, *Conscripsti*, *Occlusti*. Vid. Pareani lexici Mantissa voc. *Syncope*. — *Vbi lubet*, *ire licet adcubitum*. Acidal. Divinatt. in Plaut. p. 259: «Totidem, *inquit*, eademque sunt apud Varronem Ταφῆ Μενίππου: *Vbi lubet*, *ire licet accubitum* etc. Vnde solemnia suspicari liceat fuisse vocationi vel invitationi ad discumbendum.

280. Vulg. et contra libros et versu pessumdato: *Venus voluit me magnificare*: *atque id haud immerito tuo*. Invidia abreptus Taubmannus: «*Neque id haud*). Ita MSS. Camerar. et Edd. vett. *neque id haud immerito tuo*. Illud *haud* displicuit Aldo (displicuerat ante Angelio), et eiecit. Camerarius retinuit; sed *neque* mutavit in *atque*, quod sane perplacet; duplex illa negatio heic ingrata auribus; tanto quidem magis, quia ei acquiescit Pareana, nihil probare sueta nisi a Camoenis Gratiisque abhorrentia». Quis hic non exclamarit: — — *Tantaene animis coelestibus irae?* De negatione geminata dictum ad Asin. 819, Epid. 650.

283. *Quae* non liquescit. Vid. ad Amph. 149.

MESSENIO

Dixin' ego, solere hic istaec fieri? Folia nunc cadunt
Praeut si triduom hoc hic erimus: tum arbores in te cadent:
Nam ita sunt hic meretrices omnes elecebrae argentariae.
Sed sine me dum hanc conpellare. Heus, mulier! tibi dico.

EROTIVM

Quid est?

MESSENIO

Vbi tu*te* hunc hominem novisti?

EROTIVM

Ibidem, ubi hic me iam diu,
In Epidamnod.

MESSENIO

In Epidamno, qui huc in hanc urbem pedem,
Nisi hodie, nunquam intro tetulit?

EROTIVM

Heia, delicias facis,
Mi Menaechme. Quin, amabo, is intro? hic tibi erit rectius.

MENAECHMVS

Haec quidem edepol recte adpellat meo me mulier nomine.
Nimis miror, quid hoc negotî est.

MESSENIO

Oboluit marsupium
Huic istuc, quod habes.

284. Erasmus Adagg. I, 3, 2: «Ψεκάδες ὄμβρον γεννῶσαι, id est Minutae guttulae imbrem parientes. Quoties res initio pusilla crescit in maius; quemadmodum apud Plautum in Menaechmis: *Nunc in te cadunt folia, post cadent arbores* » etc.

287. *sine me dum*) Tmesis. Vid. ad Aul. 286. Similiter mox, 295, *Accipedum*, ubi me invito excusum *Accipe dum*, ut in prioribus editionibus.

MENAECHMVS

Atque edepol tu me monuisti probe.
Accipedum hoc: iam scibo, utrum haec me mage amet, an marsupium.

EROTIVM

Eamus intro, ut prandeamus.

MENAECHMVS

Bene vocas; tam gratia est.

EROTIVM

Cur igitur tibi me iussisti coquere dudum prandium?

MENAECHMVS

Egon' te iussi coquere?

EROTIVM

Certo tibid et parasito tuo.

MENAECHMVS

Quoi, malum, parasito? Certo haec mulier non sana est satis.

EROTIVM

Peniculo.

MENAECHMVS

Qui istic est Peniculus? qui extergentur baxeae?

EROTIVM

Scilicet, qui dudum tecum venit, quom pallam mihi
Detulisti, quam ab uxore tua subripuisti.

MENAECHMVS

Quid est?

296. *tam gratia est*) Lambinus, *iam g. e.* Sed recte Gulielmius Quaestt. in hanc fabulam cap. 2: «Malim *tam gratia est. Tam* pro *tamen* usitatum fuisse, Festus docet. — — — illud quidem *iam* huc non convenit. *Gratia est* aut *gratiam facio* blandior formula est abnuendi se ad coenam venturum. Mostellaria extrema: — — *Salvos cum advenis, Theuropides, Peregre, gaudeo; hic apud nos hodie cenes, te rogo.* TR. *Callidamate, dei te ament; de coena facio gratiam*». Cf. interpp. ad h. l. nos ad Curc. 605, et de *Tam* pro *Tamen* veteribus usitato ad Ba. 1135 sqq.

298. Vulg. *tibi*, quod ferri fortasse poterat non elisum. Vid. ad Amph. 341.

300. Inconcinne libri: *Quis iste est Pen.?* Saepius haec confunduntur.

302. *quam*) Vid. ad Amph. 149.

Tibi pallam dedi, quam uxori meae subripui? sanan' es?
Certe haec mulier cantherino ritud adstans somniat.

EROTIVM

Qui lubet ludibrio habere me, atque ire inficias mihi,
Facta quae sunt?

MENAECHMVS

Dic, quid est id, quod negem quod fecerim?

EROTIVM

Pallam te hodie mihi dedisse uxoris.

MENAECHMVS

Etiam nunc nego:
Ego quidem neque unquam uxorem habui, neque habeo, neque huc
Vnquam, postquam natus sum, intra portam penetravi pedem.
Prandi in navi; inde huc egressus sum; te conveni.

EROTIVM

Eccere,
Perii misera! quam tu nunc mihi navem narras?

MENAECHMVS

Ligneam,
Saepe tritam, saepe fixam, saepe excussam malleo;
Quasi supellex pellionis, palus palo proxumust.

EROTIVM

Iam me, amabo, desine ludos facere, atque i hac mecum simul.

MENAECHMVS

Nescio quem, mulier, alium hominem, non me, quaeritas.

304. Vulgo, *ritu adstans*, hiante versu. Camerarius de se *hic* additum inter *ritu* et *adstans* inculcavit, quem sequitur Pareus. Sed legendum *ritud*: vid. ad Amph. prol. 149.

308. Tò *uxorem* non liquescit. Vid. ad Amph. 116.

314. *I* sequente litera vocali eliditur. Vid. ad Ba. 716.

EROTIVM

Non ego te novi Menaechmum, Moscho prognatum patre,
Qui Syracusis perhibere natus esse in Sicilia,
Vbi rex Agathocles regnator fuit et iterum Phintia,
Tertium Liparo, qui in morte regnum Hieroni tradidit,
Nunc Hiero est?

MENAECHMVS

Haud falsa, mulier, praedicas.

MESSENIO

Proh Iupiter!
Num istaec mulier illinc venit, quae te novit tam cate?

MENAECHMVS

Hercle, opinor, pernegari non potest.

MESSENIO

Ne feceris.
Periisti, si intrassis intra limen.

MENAECHMVS

Quin tace modo:

318. Vulg. *Pinthia*; sed recte Gronovius: «Non *Pythia*, ut Hermolaus et Lambinus, non *Panthia*, ut Camerarius, non *Pinthia*, ut Gruterus (secundum MSS. Camerar.), non denique *Plinthias*, ut Petitus, sed *Phintias* est scribendum. Hoc enim nomen fuit unius ex multis tyrannis, qui post mortem Agathoclis per Siciliam exstiterunt, commemoratus Diodoro Siculo lib. XXII, cuius et nummi reperiuntur inscripti ΦΙΝΤΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, quique urbem *Phintiam* vel *Phintiada* condidit. Sed Agrigenti dominatum obtinuit et in ea successit Agathocli, non Syracusis. Hoc excusandum est in persona mulierculae, ex male tradito, male accepto rumore, memoria mala, ut fit, rem narrantis et personas, tempora, loca, acta facile confundentis. Pronunciat autem *Phintia*, qui graece Φιντίας, ut alibi (Amph. 105 sqq.) *Pterela*. Nec dubito, quin alia in parte fuerit revera aliquis *Liparo*, etsi in historia eius nomen interciderit: neque enim Pyrrhi nomen sic deformasse ausim dicere. Excusandum quod in morte Liparonem istum tradidisse regnum ait Hieroni: nec enim ille regnum debuit cuiquam, sed suae virtuti atque amori civium». Minus autem excusanda haec propterea, quod Menaechmum Siculum ea comprobare fingit Plautus, ut ipse rem haud melius scivisse existimandus sit.

323. Pessime libri, *Peristi*. Hoc non videre, *Periisti* requirere versum notissimi moduli trochaicum!

Bene res geritur. Adsentabor, quidquid dicet, mulieri,
Si possum hospitium nancisci. Mulier, iamdudum tibi
Non inprudens advorsabar: hunc metuebam, ne meae
Vxori haec renuntiaret de palla et de prandio.
Nunc, quando vis, intro eamus.

EROTIVM

Etiam parasitum manes?

MENAECHMVS

Neque ego illum maneo, neque floccifacio, neque, si venerit,
Eum volo intromitti.

EROTIVM

Ecastor haud invita fecero.
Sed scin', quid te amabo ut facias?

MENAECHMVS

Impera quid vis, modo.

EROTIVM

Pallam illanc, quam dudum dederas, ad phrygionem ut deferas,
Vt reconcinnetur atque ut opera addantur, quae volo.

MENAECHMVS

Hercle quin tu recte dicis: eâdem ignorabitur,
Ne uxor cognoscat te habere, si in via conspexerit.

EROTIVM

Ergo mox auferto tecum, quando abibis.

MENAECHMVS

Maxume.

325. *possum*) Ita MSS., quod fortius vulgato *possim*.

327. Tò *haec* non habetur in antiquis libris, sed a me additum est maxime ob eam causam, ne verbum *Vxori* in prima et postrema syllaba vitiose acueretur, quod iam sequente vocali accentum retrahit et in prima ponit. Vid. ad Asin. 143.

334 *Eadem* pro *eadem ratione* Noster saepius, ut videre licet in Parei lexico Plaut. h. v.; Terentius quoque Eun. prol. 7, Heaut. 316. Vox metri causa non eliditur h. l.: vid. ad Amph. 341.

EROTIVM

Eamus intro.

MENAECHMVS

Iam sequar ted: hunc volo etiam conloqui.
Eho, Messenio, accede huc!

338 sqq. Vulg.: *Eho Messenio, accede huc.* MES. *quid negotii est?* ME. *st! scire vis?* MES. *Quid ergo?* ME. *opu'st.* MES. *quid opu'st?* ME. *scio, ut me dices.* MES. *tanto nequior es.* ME. *Habeo praedam* etc. Quibus nihil absurdius Plautoque indignius excogitari potest. Nam quid, quaeso, attinuit accedere iubere servum, si nihil ei dicere voluit Menaechmus? Et quorsum istud *St*, silentium imperantis, quum Erotium introierit nemoque alienus adsit, qui dicta horum aucupari possit? Iam inepti est, an scire tuam sententiam velit, eum rogare, qui ad eam audiendam a te revocatus sit. Nec melioris notae illa, quae sequuntur, Menaechmi *Opust*, ubi nihil adhuc dixit, quo opus sit, et *Scio, ut me dices*, hoc est, Acidalio interprete, «scio, quem me dicturus sis: nequam scilicet ac nihili hominem», quod mirum quantum abhorret a mente iuvenis, laudem potius ob captam praedam a servo suo expectantis. Nihilominus corruptelae hic nihil esse satis confidenter pronuntiat Gronovius. «Servum, *inquit*, a quo paullum recesserat, quum diceret illa versu 326 *hunc metuebam*, vocat Menaechmus. Respondet ille *quid negotii est?* — quasi dicat, *quid me vis?* Merc. I, 2, 24 (132). Rursum dominus: *St! scire vis?* quid sit negotii? opima praeda mihi obiicitur. Quod non assequens servus, *Quid ergo est*, inquit, quod significas? Rursum dominus, *Opus est* me has aedes ingredi cum audacia et astutia, ut quod molior, emoliar. Servus ne sic quidem cogitationes domini quum perciperet, *Quid opus est?* ait. Quem quum aliquamdiu sic lusisset ac suspensum tenuisset, *Scio*, interponit, *ut me dices*, nempe periisse funditus, si pedem posuero intra hoc limen. Subiicit servus, *Tanto nequior es.* Eo, inquit, peior es, quod scis, quae dicta merearis, quaeque ego obiurgandi tui causa dicturus sim: et tamen in istud barathrum te coniicis. Tandem fatetur palam, quod prius non fuerat elocutus, *Habeo praedam*». Nunquam magis se traduxit Gronovius, quam quum haec scriberet Plautique lectoribus persuadere vellet, ista intelligenda esse in verbis *St! scire vis*, *Opus est*, *Scio ut me dices.* In immensam molem augeri necesse est libros de Ellipsibus, si talia subaudienda relinquantur, ad quae divinanda Oedipo sit opus coniectore. Nam quod quispiam dicat, gestu haec expressa a Menaechmo, risum is quoque debeat, significari posse arbitratus praedam tibi obiectam, atque opimam quidem, et introeundum esse in aedes meretricis cum audacia et astutia, ut opus inceptum emoliatur, denique te periisse funditus, si pedem intra limen istud posueris; quae omnia verbis paucissimis manifesto indicari possunt, gestibus aut omnino non possunt, aut tam multis variisque atque artificiosis, ut stulti sit, praesertim in re trepida, qualis haec est, prae his ambagibus spernere compendiariam verborum viam. Apage igitur ista viri optimi commenta vanissima potiusque manu

MESSENIO

Quid est negotî?

MENAECHMVS

Subsili!

MESSENIO

Quid eo opus quidem?

MENAECHMVS

Opust.

scriptorum ac veterum editionum lectiones mecum excute. Et primum quidem consideranda veniunt illa *St! scire vis?* Eorum loco libri antiqui, *sussciri*, et V. C. a manu secunda, *scissitari*, ab aliena vero, si Pareo fides, *susurra*, quae prava interpretamenta sunt obscurae codicum scripturae. Eam igitur dum mecum reputo atque in omnes partes verso, subito percussit animum, erratum hic esse simili modo, quo Capt. 773, ut secundum morem populorum Europae meridianorum, qui *s* et *sc*, item *e* et *es* (cf. Mil. 485) ante vocales *e* et *i* similiter efferunt, *sci-* pro *si* scriptum fuerit, *-ri* vero facili mutatione pro *-li* exaratum, itaque pro *susciri* reponendum sit *sussili*, vel, vetere scribendi more in verbis cum praepositione compositis, *subsili*, sicut excudi iussi. Id quam huic loco congruat, non difficile est intellectu. Varro apud Nonium cap. 2, n. 515: *Non subsilis ac plaudis?* Ita Messenionem subsilire ac sibi plaudere iubet adolescens, tanquam ei, qui non solum nihil perdiderit apud meretricem, sed etiam pallam ab ea iam acceperit, quam praedam certam putat. Et Messenio, non tam facile adducendus ut haec serio agi neque aliquam subesse fraudem existimet: *Quid eo opus est?* quid opus est, ut subsiliam gaudeamque? nam *quid eo opus est?* dilucide vett. edd., in his Iuntina, sicut non semel *eo ego ergo ero eho* inter se commutata scimus. Menaechmus autem pro imperio, *Opus est.* Cui rursum servus stomachabundus, *Scio* (id quidem opus esse), *ut mendices*; quomodo recte edidit Camerarius, quum manu scripti praeferrent *medicas*, et a manu secunda *me dices*, vel, secundum Pareum, *men dices*. Cui quanto melius erat obtemperare Acidalium, quam *me dices* suum ambitiose nobis obtrudere, quasi simile illi Terentiano Phormione (332): *Videas te atque illum, ut narras*, et istis Pers. (212): PAE. *Satis iam dictum habeo.* SA. *Sed quid tu? confitere, ut te autumo?* PAE. *Fatear, si ita sim.* Haec prorsus aliena ab hoc loco; sed plane gemina sunt, quae supra leguntur 120 sqq.: ER. *Hoc animo decet animatos esse amatores probos.* PE. *Qui quidem ad mendicitatem properent se detrudere.* Denique Menaechmus, non Messenio, cuius personam vulgatae editiones huc immittunt, *Tanto nequior*, qua formula improbat amarius servi dictum, malumque omen, quod ei inest, abominatur iuvenis. Afer Adelph. IV, 1, 12: *Quid dicam?* SY. *Nilne in mentem est.* CT. *Nusquam quidquam.* SY. *Tanto nequior*; ad quem locum Donatus: « Sic hoc dictum est, ut e contrario dicimus *Tanto melior* ». Itaque hunc locum, specie sanitatis exulceratum, partim Camerarii legentes vestigia, partim nostro Marte rem agentes, restituimus.

MESSENIO

Scio: ut mendices.

MENAECHMVS

Tanto nequior.
Habeo praedam: tantum incepi operis! I, quantum potest;
Abduc istos in tabernam actutum deversoriam;
Tum facito ante solem occasum ut venias advorsum mihi.

MESSENIO

Non tu istas meretrices novisti, here?

MENAECHMVS

Tace, *tace*, *tace*, inquam. t. t.
Mihi dolebit, non tibi, si quid ego stulte fecero. t. t. c.
Mulier haec stulta atque inscita est, quantum perspexi modo.
Est hic praeda nobis.

MESSENIO

Perii, iamne abis? — Periit probe!

340. Quum scripti et editi vetusti praeferant *nequiorem habeo praedam* etc., illud *-em* in *nequiorem* compendium τοῦ *enim* ratus, reposuerim: *Enim habeo praedam: tantum incepi operis!* etc. *Enim* principio sententiarum elegans est et Plauto valde usitatum. Vid. Parei lexicon h. v. Haec ratio si cui displicebit, is metri causa non elidet *tantum*, memor illorum, quae nos ad Amph. 341.

342. *ante solem occasum*) Bene sic Lambinus et Dousa, quomodo infra 917 legitur et Epid. 137, ubi vidd. interpretes. Libri inconcinne, *a. solis occasum.*

343. Vulg.: *— here?* ME. *tace inquam*, versu imperfecto. *Tace* repetitum παθητικῶς. Vid. ad Aul. 588, Curc. 274.

346. Vulg. MES. *peri!* ME. *iamne abis?* MES. *periit probe.* Sed *iamne is?* vel *Iamne abis?* eius est, qui alterum abeuntem retinere cupit, sicut hoc loco Menaechmum Messenio, quum contra ille hunc abire iusserit et remiges quantum possit in tabernam abducere. Lycus iste Poen. 547, aegre ferens, Agorastoclis advocatos hortari nolle Pseudospartiatem, ut ad se in hospitium devertatur, ubi homines abire videt, *Iamne itis?* inquit. Charmides Rud. 488 Sceparnioni hospitio negato se relinquenti, *Iamne abis?* Et ibidem 1288 Daemones Labraci, abire properanti se nolente, *Iam abis?* Cf. Stich. 603, Pers. 50. Sic igitur etiam h. l. servus hero, quem introire non vult in ganeum, ubi a proposito eum abducere se non

Ducit lembulum dierectum navis praedatoria!
Sed ego inscitus, qui domino me postulem moderarier:
Dicto me emit audientem, haud imperatorem, sibi.
Sequimini, ut, quod imperatum est, veniam advorsum temperi.

PENICVLVS

Plus triginta natus annis sum, quom ego interea loci t. t. c. III, 1
Nunquam quidquam facinus feci peius neque scelestius,
Quam hodie, quom in concionem mediam me inmersi miser.
Vbi ego dum hieto, Menaechmus se subterduxit mihi
Atque abiit ad amicam, credo, neque me voluit ducere.
Qui illum dî deaeque omnes perdant, qui commentus primus est
Concionem habere, qui homines occupatos occupat!

posse videt: *Iamne*, inquit, *abis*? *Peri* vulgatum et sententiae et metro refragatur, mirorque sane superstitionem editorum, talia veterum librorum auctoritate tuentium.

347. Vulg. hiante versu, *lembum*: nam *di-* in *dierectum* breve est. Vidd. interpp. ad Trin. II, 4, 56, Muret. Varr. Lectt. XIX, 9, Parei lexic. Plaut. v. *Dierectus*. Lembulus etiam alibi legitur, cui bene opposita maior navis praedatoria.

348. Vulg. verso nullo: *Sed ego inscitus, qui hero me postulem moderarier*, neque audiendus Lambinus, qui sic interpolat: *S. e. i., qui me hero meo p. m.* MSS., *S. e. i. quod tome p. m.*, h. e. procul dubio, ut reposui: *S. e. i. qui dno* (domino) *me p. m.* De *me* pronomine, quod abundare videatur, consule, sis, nos ad Amph. 356.

351. *ego*) Assumendum hoc versui sarciendo putavi ex Iunt. Ald., nam vulgo abest.

353 sq. Verba *Quam* et *dum*, sub ictu posita, non eliduntur. Vid. ad Amph. 149. *Hodie* postrema syllaba porrecta, sicut passim.

356. *Qui*) H. e. Quo, Vnde, Quare. Vid. Parei lexicon h. v. Male edd. vv. *Quem*, vel *Vt*, sicut Iunt. et Ald.

357. Vulg. numeris innumeris, nisi τὸ *Concionem* non elidatur, quod nolim: *Concionem, hac reque homines occupatos occupat*. V. C. *hac re qui*,

Non ad eam rem otiosos homines decuit delegi,
Qui nisi adsint, quom citentur, census capiant eloco?
Adfatim est hominum, in dies qui singulas escas edunt,
Quibus negotî nihil est, qui esum neque vocantur neque vocant;
Eos oportet concioni dare operam atque comitiis.
Si id ita esset, non ego hodie perdidissem prandium,
Quoi tam credo deum voluisse, quam me video vivere.
Ibo: etiamnum reliquiarum spes animum oblectat meum.
Sed quid ego? video Menaechmum? cum corona exit foras!
Sublatum est convivium! Edepol venio advorsum temperi!

vv. edd., in his Sarracen. Mediol., quas laudare soleo, *C. habere qui h. o. o.*, Iunt. Ald., *C. habere, quae h. o. o. Qui* pro *qua*: vid. ad Curc. 696.

358. *rem* non liquescit: vid. ad Amph. 341.

263. *Si*) Vid. ad Amph. 149.

364. Vulg.: *Quoi tam credo datum voluisse, quam me video vivere.* Taubmannus: «Dousa legit *noluisse*. Sic supra (355): *neque me voluit ducere.* Sane *noluisse* est et in vett. edd., sed tamen alterum propugnatur a MSS. nostris et a ratione ipsa. Parasitus quidem primo impetu suspicabatur ultro subduxisse se Menaechmum: verum ut ad sese redit et perpendit characterismum, contrarium dicit. Itaque a MSS. suis heic recedere non debebat ille acerrimus eorum vindex Pareus, utique editione ultima.» Sed si bene sibi voluisse Menaechmum censet parasitus, cur etiam infra 372 se exclusum queritur? cur turbare gestit 388? et quorsum convicia, quorsum denuo facta criminatio de eo, quod se sibi iuvenis subduxerit de foro 389 sqq.? Haec ἀσύστατα, neque igitur vera Taubmanni ratio, non magis quam Parei, *noluisse* istud veterum editionum recolentis. Forte geminata *d* litera, quam persimilem esse τῷ *a* in MSS. monui ad Cist. arg. 7, primum, ni fallor, pro *deum* exaratum *ddeum*, mox, vicinis et *t* literis, *datum*, ut nunc legitur. *Deum* aptissimum, siquidem sic passim inducuntur dei, tanquam rerum humanarum arbitri et curatores. Capt. 343: *Est profecto deus, qui, quae nos gerimus, auditque et videt.* Terentius Eun. V, 2, 36: — — — *Quid, si quispiam voluit deus?* ad quem locum vidd. inttpp. Voluisse igitur deum sibi prandium dicit Peniculus, Menaechmum noluisse.

366. Absurde edd.: *Sed quid ego video Menaechmum?* h. e. Sed cur, Sed quomodo, video Menaechmum? quasi vel videre illum nolit parasitus, vel mirum sit conspici hominem ab homine. Scribendum: *Sed quid ego? video M.*? Vid. ad Aul. 138.

MENAECHMVS SOSICLES. PENICVLVS.

MENAECHMVS

Potin', ut quiescas, si ego tibi hanc hodie probe
i. s. III, 2
Lepideque concinnatam referam temperi?
Non esse eam dices faxo: ita ignorabitur.

PENICVLVS

Pallam ad phrygionem fert confecto prandio
Vinoque expoto, parasito excluso foras.
Non hercle is sum, qui sum, nisi hanc iniuriam
Meque ultus pulcre fuero! Observabo, quae agat,
Hinc primum hominem; post adibo atque adloquar.

MENAECHMVS

Proh dî inmortales! quoi homini unquam uno die
Boni dedistis plus, qui minus speraverit?

374 sq. Vulg. inconcinne: — — — *Observabo, quid agat; Hominem post adibo atque alloquar.* Interpolavit Camerarius: *O. q. a., Hominem post deinde adibo ego hunc atque alloquar;* non male quidem, modo adstipularentur libri veteres; nam quod editiones principes idem praeferri dicit Pareus, fucum nobis facit, plane conspirantibus iis cum manu scriptis, quorum scripturam vulgatae exhibent. Confugiendum igitur ad edd. medias, inprimis Iuntinam et Aldinam, quae sic: — — — *quid agat Hinc primum. post hunc hominem adibo atque alloquar.* Sed non placet reiectum ad finem sententiae verbum *hominem*, quod ad totam pertinet. Deinde dicitur quidem *Hic homo is*, de quo antea sermo fuerit, vel quocum colloquamur, velut Amph. 108 (quamquam ibi V. C. *huc*, Pal. 2 a m. 1, *hoc*) Capt. 725, 734 et illis locis, quae indicavi ad Cas. 592; sed longe frequentius *Homo* sine pronomine sic usurpatur, ut non levis suspicio commoveatur, *hunc* ex *hinc* natum esse h. l. reponendumque, sicut edidi, τῷ *primum* non liquescente: *Hinc primum hominem; post adibo atque adloquar*, vel *hemonem*, ut Asin. 274, ubi vide, quae annotamus. Acidalio quoque prae Iuntinae atque Aldinae lectione placebat haec: — — — *Observabo, quid agat, Hinc primum: post deinde hominem ad. a. a.* Si quis tamen est, qui τὸ *hunc* eripi sibi nolit, ei auctor sum ut reponat, voce commodiore loco posita: *Hinc primum hunc hominem, post* etc.

Prandi, potavi, scortum adcubui, abstuli
Hanc, quoius heres nunquam erit post hunc diem!

PENICVLVS

Nequeo, quae loquitur, exaudire, clanculum.
Satin' nunc loquitur de me et de parti mea?

MENAECHMVS

Ait hanc dedisse me sibi, atque eam meae
Vxori subripuisse. Quoniam sentio
Errare, extemplo, quasi res cum ea esset mihi,
Coepi adsentari: mulier quidquid dixerat,
Idem ego dicebam. Multis quid verbis *opust*?
Minore nusquam bene fuit dispendio.

PENICVLVS

Adibo ad hominem: nam turbare gestio.

MENAECHMVS

Quis hic est, qui advorsus it mihi?

PENICVLVS

Quid ais, homo
Levior quam pluma, pessume et nequissume,
Flagitium hominis, subdole ac minumi preti?
Quid de te merui, qua me causa perderes?
Vt subripuisti te mihi dudum de foro!
Fecisti funus med absente prandio.

381. Absurde libri: *Satur nunc loquitur de me et de parti méa*? nam si de se et parte sua prandii intercepta loqui scit homo alterum, quomodo tandem se exaudire posse negat, quae is secum clanculum? Apage igitur importunum istud *Satur*, et mecum rescribito certa emendatione, *Satin' nunc loquitur* etc.? h. e. Nonne nunc loquitur, non certum est loqui eum de me etc. Vid. ad Amph. 474.

384. *cŭm*) Vid. ad Amph. 149.

386. Tò *opust* neque in MSS. neque in vett. editionibus comparet, sed in mediae aetatis, velut Iuntina, unde recte arcessitum est.

391. *Flagitiŭm*) Vid. ad Amph. 134.

394. Vulg. *me absenti*, sed MSS. et vett. edd., *meo absenti*, quod in ordinem recepit Parei fatuitas. Haud melius edd. mediae transpositis verbis, *absenti me*. Recte Taubmannus illud *meo absenti* natum arbitratur a veteri ratione scribendi *med absenti*; nisi quod participia in *ns*, absolute

Cur ausus facere, quoi ego aeque ac *tu* heres eram?

MENAECHMVS

Adulescens, quaeso, quid tibi mecum est rei,
Qui mihi maledicas homini ignotod insciens?
An tibi malam rem vis pro maledictis dari?
Posce!

PENICVLVS

Eam quidem edepol te dedisse intellego.

MENAECHMVS

Responde, adulescens, quaeso, quod tibi nomen est.

PENICVLVS

Etiam derides, quasi non nomen noveris?

posita, per *e* potius efferuntur, ut monet G. I. Vossius Lat. gramm. p. 47.

395. Vulg. *tu* desideratur, quod probabiliter addidisse me arbitror. Vulgatam lectionem, quae Vaticani codicis est, ita defendit Lipsius Antiqq. Lectt. II, 13: «Funeri iusta ut fiant, heredis curatio est. Huc respiciens parasitus, cui de consumto prandio aegrius erat, quam olim Achilli de Patroclo interfecto: hem, inquit, vappa hominis, cur ausus tu sepelire hoc prandium et illi iusta facere, quum ego legitimus heres nullus adfuerim? De prandio autem sive coena ut de hereditate quapiam, siqui exempla requirit, loquitur idem Plautus Curculione, Sticho et Trinummo.» Vide de hoc genere loquendi ad Curc. 126. Caeterum etiam parasitica impudentia impudentius mihi videtur, *prandii heredem*, h. e. dominum, ut supra 379, se dicere eum, qui ad id non nisi alterius benevolentia fuerit admittendus. Quamobrem vel *tu* pronomen a me additum tuebor, vel certe legam, adiecta *d* litera, de qua dictum ad Amph. prol. 149: *Cur ausus facere, quoid ego aeque heres eram*, quo ducit etiam manu scriptorum lectio Camerarianorum haec: *quo* (Decurt. *cui*) *ego ea quae heris eram.*

398. Vulg.: *An tibi malam rem vis pro maledictis dari Postea?* PE. *eam* etc. in quibus *Postea* comice quibusdam additum videtur ex abundanti. Fateor de abundanti; caeterum nescio, cur comica dicenda sit vox inutilis, nec qua ratione inductus pro praesentibus *maledictis* futuram aliquando rem malam minitetur quis, praesertim homo iracundus et animi perditi, qualem se supra fassus est Menaechmus 186. Accedit manu scriptorum auctoritas, non *Postea*, sed *Post* exhibentium, ut non levis suspicio iniiciatur, continue scriptum *Posceeam*, τῷ c in vicinum *t* mutato et altero *e*, ut fit, omisso, primum degenerasse in *Post eam*, mox literis *ea*- perperam geminatis, in *Postea. eam*, sicut hodie legitur. Facete autem poscere malam rem iubetur Peniculus, si eam sibi dari velit pro conviciis. Neque inficete parasitus id se facturum negat, quum iam sic data sit sibi mala res a rege suo.

MENAECHMVS

Non edepol ego te, quod sciam, unquam ante hunc diem
Vidi neque novi; verum certo, quisquis es,
Aequom si facias, mihi odiosus ne sies.

PENICVLVS

Non me novisti?

MENAECHMVS

Non negem, si noverim.

PENICVLVS

Menaechme, vigila!

MENAECHMVS

Vigilo hercle equidem, quod sciam.

PENICVLVS

Tuom parasitum non novisti?

MENAECHMVS

Non tibi
Sanum est, adulescens, sinciput, ut intellego.

PENICVLVS

Responde: subripuistin' uxori tuae
Pallam istanc hoc die, atque dedisti Erotio?

MENAECHMVS

Neque hercle ego uxorem habeo, neque ego Erotio
Dedi, nec pallam surpui.

PENICVLVS

Satin' sanus es?
Occisa est haec res! Non ego te indutum foras
Exire vidi pallam?

MENAECHMVS

Vae capiti tuo!
Omnis cinaedos esse censes, tu quia es?

410. Vulg. inconcinne, *hodie*. Ita etiam Stich. 438 erratum est. Pseud. 582: *Hoc ego oppidum admoenire, ut hoc die capiatur volo.* Et sic saepius.

Tun' med indutum fuisse pallam praedicas?

PENICVLVS

Ego hercle vero.

MENAECHMVS

Non tu abis, quo dignus es,
Aut te iubes piari, homo insanissume?

PENICVLVS

Nunquam edepol me quisquam exorabit, quin tuae
Vxori rem omnem iam, uti sit gesta, eloquar!
Omnes in te istaec recident contumeliae!
Faxo haud inultum prandium comederis!

MENAECHMVS

Quid hoc negotî est? satin', ut quemque conspicor,
Ita me ludificant? Sed concrepuit ostium.

ANCILLA. MENAECHMVS SOSICLES.

ANCILLA

Menaechme, amare ait te multum Erotium, i. s. III, 3.
Vt hoc nunc una opera ad aurificem deferas,
Atque huic ut addas auri pondod unciam,
Iubeasque spinther novom reconcinnarier.

MENAECHMVS

Et istuc et aliud, si quid curari volet,
Me curaturum dicito, quidquid volet.

ANCILLA

Scin', quod hoc sit spinther?

MENAECHMVS

Nescio, nisi aureum.

416. Vulg. *palla*; sed V. C. *palam*, h. e. *pallam*, bene, ut quam ipse sibi induerat Menaechmus surreptus. Et similiter iuvenis: *Tun' med indutum fuisse pallam praedicas*?

420. *iam*) Vid ad Amph. 149.

428. *novom* elisa *v* litera pronuntiandum. Vid. ad Amph. prol. 90.

431. *quod* quomodo pronuntiandum sit, vid. ad Amph. prol. 74.

ANCILLA

Hoc est, quod olim clanculum ex armario
Te subripuisse aiebas uxori tuae.

MENAECHMVS

Nunquam hercle factum est.

ANCILLA

*An*non meministi, obsecro?
Redde igitur spinther, si non meministi.

MENAECHMVS

Mane:
Imo equidem memini: nempe hoc est, quod ei dedi.

ANCILLA

Istuc.

MENAECHMVS

Vbi armillae sunt, quas una dedi?

ANCILLA

Nunquam dedisti.

MENAECHMVS

Nam pol hoc una dedi.

ANCILLA

Dicam curare?

MENAECHMVS

Dicito: curabitur.
Et palla et spinther faxo referantur simul.

ANCILLA

Amabo, mi Menaechme, inauris da mihi
Faciundas pondo duom numum, stalagmia,
Vt te lubenter videam, quom ad nos veneris.

MENAECHMVS

Fiat. Cedo aurum: ego manupretium dabo.

434. Vulg. abest *An*, a praecedente simili personae nota interceptum.

436. Vulg. asperiore numero: — *quod illi dedi.*

437. Vix explicando metro: AN. *Istuc.* ME. *ubi illae armillae sunt, quos una dedi?* Veteres edd., in his Iuntina, *hercle* pro *illae*, sed utrumque delendum est.

ANCILLA

Da sodes abs te: post ego reddidero tibi.

MENAECHMVS

Imo cedo abs te.

ANCILLA

Ego post tibi reddam duplex.

MENAECHMVS

Non habeo.

ANCILLA

At tu*te*, quando habebis, tum dato.
Numquid vis?

MENAECHMVS

Haec me curaturum dicito, —
Vt, quantum possit quique liceant, veneant.
Iamne abiit intro? Abivit, operuit foris.
Dî me quidem omnes adiuvant, augent, amant.
Sed quid ego cesso, dum datur mi occasio
Tempusque, abire ab his locis lenoniis?
Propera, Menaechme! fer pedem! confer gradum!
Demam coronam atque abiciam ad laevam manum: ut,
Si qui sequantur, hac me abiisse censeant.
Ibo et conveniam servom, si potero, meum,
Vt haec, quae bona dî mihi danunt, ex me sciat.

448. Vulg. invito versu: *Numquid me vis?* Recte pronomen induxit Acidalius Divinatt. in Plaut. pag. 261.

451. Soloece libri atque inconcinne: *Di me equidem omnes adiuvant, augent, amant.* Quae exempla τοῦ *Equidem* pro *Quidem* usurpati ex Cicerone profert Horatius Tursellinus De Particull. lat. orat., corrupta sunt ad unum omnia. Nam primis duobus locis legendum *Huic quidem*, *Sic quidem* pro *Huic equidem*, *Sic equidem*, τῷ e- haud dubie nato ex antecedente c litera; tertio vero loco, pro Planc. 12, reponendum *Emissus* aliquis e carcere. Et quidem *emissus*, ut cognostis, necessarii hominis rogatu.

455. *abiciam*) Ita MSS. priscc. Vulg. *abiiciam.* Male autem edd., molosso (*Vt si qui*) inducto pro iambo: — — — *manum; Vt si qui sequantur* etc.

458. Vulg. interpretatione inconcinna: *Vt haec, quae bona dant dii mihi, ex me sciat.* Operosius Bentleius ad Terentii Heaut. II, 3, 104: — *ex me iam sciat.*

MVLIER. PENICVLVS.

MVLIER

Egone ecmendicarim matrimonium, i. s. IV, 1.
Vbi vir conpilet clanculum quidquid domi
Est, atque ad amicam deferat?

PENICVLVS

Quin tu taces?
Manufesto faxo iam opprimes: sequere hac modo.
Pallam ad phrygionem cum coronad ebrius
Ferebat, hodie tibi quam subripuit domo.
Sed eccam, coronam, quam habuit! num mentior?
Hem, hac abiit, si vis persequi vestigiis.
Atque edepol, eccum, optume revortitur;
Sed pallam non fert.

MVLIER

Quid ego nunc cum illoc agam?

PENICVLVS

Idem, quod semper: male habeas.

MVLIER

Sic censeo.

PENICVLVS

Huc concedamus: ex insidiis aucupa.

459. Vulg. pravis numeris: *Egone hic me patiár in matrimonio, Vbi* etc. MSS. *E. hic me daciar i. m.*, vv. edd.: *E. hic mendiciar in m.* Haec quam vicina sint lectioni a me positae *Egone ecmendicarim matrimonium*, in oculos incurrit. De *h* perperam addi solito in scriptis monui ad Asin. 24. Gravissime autem quae mulier etiam maximas a viro acceptas iniurias mussare quam vindicare malit, ut saltem eius consuetudine uti sibi liceat, *emendicare* dicitur *matrimonium:* quam vocem usurpavit grammaticorum unus curiosissimus, Suetonius.

460. Male editores, obtruso nobis versu ἀκεφάλῳ: — — — *domi est*, *Atque ad amicam* etc. Vid. ad Aul. 132.

465. De *Sed* elidendo metri gratia vid. ad Amph. prol. 74, de pronuntiatione τοῦ *quam* ad Amph. 149.

467. *eccŭm*) Vid. ad Amph. 341.

MENAECHMVS. MVLIER. PENICVLVS.

MENAECHMVS

Vt hoc utimur maxume more moro molestoque multum! b. s. IV, 2
Atque uti quique sunt optumi, maxumi: c. t.
Morem habent hunc: clientis sibi omnes volunt
Esse multos; bonine an mali sint, id haud
Quaeritant: res magis quaeritur, quam fides
Quoiusmodi clueat. c. d. c.
Si pauper est atque haud malus, nequam habetur; b. t.
Si dives malust, is cliens frugi habetur:
Qui nec leges neque aequom bonum usquam colunt, c. t.
Sollicitos patronos habent. b. tr. c.
Datum denegant, quod datum est, litum pleni, b. t.
Rapaces, viri fraudulenti, b. tr.
Qui aut foenore aut periuriis habent rem partam; i. tr. b.
Mens est in querelis. b. d.
Iuris ubi dicitur dies, simul patronis dicitur: i. t.
Quippe qui pro illis loquantur, quae male fecerint. i. s.
Aut ad populum aut in iure aut ad iudicem res est. b. t.

471. Vid. de hoc genere metri ad Amph. 474 sq. Notabilis autem singulus versus bacchiacus senarius, creticorum praecursor.

475. Vulg. ex interpretatione, quam metrum respuit: *quam clientium fides q. c.*

476. Clausula. Vid. ad Amph. 81.

477. *paupĕr*) Adi, sis, nos ad Amph. prol. 38.

480. Item notatu dignus bacchiacus trim. catal., clausulae loco illatus post creticum, sicut dimeter post iambum trim. hyp. 484.

481. *litum*) Sic legendum per syncopen metri gratia. Vid. G. I. Vossii gramm. lat. p. 50.

482. Monitum de clausulis bacchiacorum ad Epid. 517.

486. *Quippe* quomodo interdum pronuntiandum videatur, dixi ad Asin. 770.

486. Frustra et invitis MSS. veteribusque edd. vulgo legitur *male quae*

487. Vid. ad Ba. 1124, Epid. 62.

Sicut med hodie nimis sollicitum cliens quidam habuit,
nec, quod t. t.
Agere volui, quidquam licitum est: ita me adtinuit,
ita detinuit.
Apud Aedilis, proeliis factis plurimisque pessumisque,
Dixi causam; conditiones tetuli tortas, confragosas;
Aut plus aut minus, quam opus erat, multo contro-
versiam t. t. c.
Duxeram, ut *ne* sponsio fieret. Quid illic? — Quid?
Praedem dedit;
Nec magis manufesto ego hominem unquam ullum te-
neri vidi: t. t.
Omnibus malefactis testes tres aderant acerrumi. t. t. c.
Dî illunc omnes perdant (ita mi hunc hodie conrupit
diem)

489. Vulg. versu pessumdato, *ita me detinuit*. Non comparebat pronomen in veteri codice.

490. *proeliis* δισυλλάβως legendum, sicut *gratis* per contractionem dicitur pro *gratiis*. Vid. ad Amph. prol. 74.

491. Male Gronovius Ernestiusque, *dixit*, nisi operarum sit vitium. Certe eiusdem, patroni, esse apparet caussam dicere et conditiones ferre controversiamque ducere, quod non nisi oratione fieri potuit. Supra 485 sq.: *Iuris ubi dicitur dies, simul patronis dicitur: Quippe qui pro illis loquantur, quae male fecerint.*

492. Locutionem *Aut plus aut minus* illustrat Gronovius ad h. l. quocum conferendi inprimis, qui de particulis scripserunt. Nove *Multo* additum.

493. Vulg. *dixeram controversiam, uti sponsio fieret*. Sed primum non dicitur *controversia*; deinde si sponsionem fieri ipse Menaechmus cupiebat, cur aegre fert, praedem datum esse a cliente suo, quem dari consentaneum erat, ubi res ad sponsionem devenisset? Latinitate igitur atque ipsa sententia admonentibus reposui: *Aut plus aut minus, quam opus erat, multo controversiam Duxeram, ut ne sponsio fieret.* Duxit controversiam Menaechmus, h. e. ex longa longiorem fecit de industria, ut iudex fatigatus rem dubiam arbitraretur, et reum, cui patronus Menaechmus, sine sponsione dimitteret, quo nihil melius honestiusque evenire poterat homini. Sed is imprudens ipse praedem dedit. Simillima vero *duxeram* et *dixeram*, facileque fieri potuit, ut *ne* particula a praecedente *ut* interciperetur. Prius *Quid* elisa vocali litera pronuntiandum. Vid. ad Amph. prol. 74.

494. Tò *hominem* non liquescit. Vid. ad Amph. 116, 341, et de singulis trochaicis acat. ibidem ad 590.

Meque adeo, qui hodie forum unquam oculis inspexi meis!
Diem conrupit! Optumum iussi adparari prandium;
Amica expectat me, scio. i. d.
Vbi primum licitum est, eloco properavi abire de foro. i. t.
Irata est, credo, nunc mihi. Placabit palla, quam dedi,
Quam hodie uxori abstuli atque huic detuli Erotio. i. s.

PENICVLVS

Quid ais?

MVLIER

Viro me malo male nuptam. as. ex 2 i. h.

PENICVLVS

Satin' audis, quae illic loquitur?

MVLIER

Satis.

MENAECHMVS

Si sapiam, huc intro abeam, ubi mihi bene siet.

MVLIER

Mane: male erit potius! t. t.
Nae illanc mecastor foeneratod abstulisti! Sic datur! i. t.
Clanculum te istaec flagitia facere censebas potesse? t. t.

MENAECHMVS

Quid illuc est, uxor, negotî?

MVLIER

Men' rogas?

497. Vox *unquam* itidem non elidenda. Vid. praeced. annot.

498. Vulg. hiante versu, *corrupi*. Similiter modo: *ita mi hunc hodie conrupit diem*.

499-502. Clausulae. Vid. ad Epid. 197 sq.

503 sq. Vid. de his metris ad Amph. 422.

505. Vulg. ἀμέτρως: *sit*, et contra MSS., *male potius erit*.

506. *Sic dabo*, ut Terent. Phorm. V, 8, 38, *Sic dedero*, ut Poen. 1142, *Sic datur*, ut h. l. et 535, formulae sunt castigandi, de quibus vid. Parei lexic. Plaut. v. *Sic datur*.

507. Vid. ad Amph. 596.

MENAECHMVS

Vin' hunc rogem? t. t. c.

PENICVLVS

Aufer hinc palpationes! — Perge tu.

MENAECHMVS

Quid tu mihi

Tristis es?

MVLIER

Te scire oportet.

PENICVLVS

Scit, sed dissimulat malus.

MENAECHMVS

Quid negotî est?

MVLIER

Pallam . . . .

MENAECHMVS

Pallam?

MVLIER

Quidam pallam . . . .

PENICVLVS

Quid paves?

MENAECHMVS

Nil equidem paveo, nisi unum palla pallorem incutit.

PENICVLVS

At tu ne clam me comessis prandium! — Perge in virum!

MENAECHMVS

Non taces?

PENICVLVS

Non hercle vero taceo. — Nutat, ne loquar.

518. Soloece libri, *comesses*. Reponendum vidi *comessis*, hoc est, priscorum lingua, *comederis*. Vid. Pareani lexici Mantissa v. *Syncope*.

MENAECHMVS

Non hercle ego quidem usquam quidquam nuto neque nicto tibi.

MVLIER

Nae ego mecastor mulier misera!

MENAECHMVS

Qui tu misera es? mi expedi!

PENICVLVS

Nihil hoc confidentius, qui, quae vides, ea pernegat!

MENAECHMVS

Per Iovem deosque omnis adiuro, uxor (satin' hoc est tibi?),
Me isti non nutasse.

PENICVLVS

Credit iam tibi de isto; illuc redi!

MENAECHMVS

Quo redeam ego?

PENICVLVS

Equidem ad phrygionem censeo et pallam refer!

MENAECHMVS

Quae istaec palla est?

MVLIER

Taceo iam, quando hic rem non meminit suam.

MENAECHMVS

Num quis servorum deliquit, num ancillae aut servi tibi
Responsant? eloquere: inpune non erit.

525. Vulg. invitis libris vett: — *censeo. i, pallam refer.*

528. Edd. vett., in his Iuntina: — *tibi? Responsa, aut loquere, imp.* etc. quod non spernendum mihi videbatur, sed emendatum. Vid. ad Asin. 492. Nunc vulgatam lectionem retineo, sed *Responsare* interpreter cum Gronovio *Ferociter et irreverenter respondere*, quomodo Horatius Sermm. II, 7, 85, *Responsare cupidinibus* similiaque alii dixerunt. Caeterum MSS. *serviet*, unde *servae* fecit Pareus; Taubmannus pro *servei* scriptum arbitratur, cui assentior. *T* litera ex sequente verbo huc traducta,

PENICVLVS

Nugas agis.

MENAECHMVS

Tristis admodum es. Non mi istuc satis placet.

PENICVLVS

Nugas agis.

MENAECHMVS

Certe familiarium aliquoi irata es.

PENICVLVS

Nugas agis.

MENAECHMVS

Num mihi es irata saltem?

PENICVLVS

Nunc tu non nugas agis.

MENAECHMVS

Non edepol deliqui quidquam.

PENICVLVS

Hem, rursum nunc nugas agis.

MENAECHMVS

Dic, mea uxor, quid tibi aegre est.

PENICVLVS

Bellus blanditur tibi!

530. *Certe*) Sic, nihil monito lectore, Pareus, tanquam ex MSS., edidit; item Angelius et Aldus. Praestat haec lectio, seu sententiae seu metri rationem habeas, vulgatae *Ceterum*.

533. *Bellus*, similiter ac *Bonus*, cui cognatum est, εἰρωνικῶς dicitur, sicut item Ba. 310; neque aliter accipienda *vir bellissumus, pater bellissumus* Merc. 680, 814, et *Bellula* Poen. 216. Huc pertinet etiam formula contemtus *Bellum hominem, quem noveris*, h. e. quem operae pretium est novisse. Hanno Poen. 1190 de perfido lenone: *Bellum hominem, quem noveris!* Nam molestos atque odiosos nec nosse volebant neque ab iis nosci. Menaechmus Sosicles supra 210 sq.: *Seu tu Culindrus seu Coriandrus, perieris! Ego te non novi neque novisse adeo volo.* Periplectomenes Sceledro, quocum nihil amplius negotii sibi vult esse, ut quidem prae se fert, Mil. 571: *Ne me noveris.*

MENAECHMVS

Potin', ut mihi molestus ne sis? num te adpello?

MVLIER

Aufer manum!

PENICVLVS

Sic datur! Properato absente me comesse prandium,
Post ante aedis cum corona me derideto ebrius!

MENAECHMVS

Neque edepol ego prandi, neque hodie huc intro tetuli pedem.

PENICVLVS

Tun' negas?

MENAECHMVS

Nego hercle vero.

PENICVLVS

Nihil hoc homine audacius.
Non ego te modo hic ante aedis cum corona florea
Vidi adstare, quom negabas, mi esse sanum sinciput?
Et negabas, me novisse: peregrinum aibas esse te.

MENAECHMVS

Quin, ut dudum devorti abs te, redeo nunc demum domum.

PENICVLVS

Novi ego te. Non mihi censebas esse, qui te ulciscerer:
Omnia hercle uxori dixi.

MENAECHMVS

Quid dixisti?

PENICVLVS

Nescio.

Ipsus eam roga.

543. *Novi ego te*) Formula contemnentis et irati, sicut illud *Non te ego novi*? Amph. 362.

545. *rogă*) Vid. ad Asin. 731, et de correpto hoc pronomine ad Amph. 136.

MENAECHMVS

Quid hoc est, uxor? quidnam hic narravit tibi?
Quid id est? — Quid taces? quin dicis, quid sit?

MVLIER

Quasi tu nescias,
Me rogas!

MENAECHMVS

Pol haud rogem te, si sciam.

PENICVLVS

O hominem malum!
Vt dissimulat! Non potes celare: rem novit probe:
Omnia hercle ego edictavi.

MENAECHMVS

Quid id est?

MVLIER

Quando nil pudet
Neque vis tua voluntate ipse profiteri, audi atque ades!
Et quid tristis et quid hic mihi dixerit, faxo scias.
Palla mihi est domo subrepta.

MENAECHMVS

Palla subrepta est mihi?

546 sq. Vulg.: — — — *nescias. Palla mihi est domo surrepta.* ME. *palla surrepta est tibi?* MV. *Me rogas?* ME. *pol.* etc. Medium versum temere huc protractum ex sequentibus animadvertit Acidalius et recte interpunxit locum. Fons erroris similiter ac 551 terminatus versus praecedens, unde factum, ut ad istum forte oculis aberrans librarius, huic adderet, quae post illum perscribenda erant. Vid. etiam ad 552.

548. Vulg. *novi.* Bene itidem Acidalius Divinatt. in Plaut. p. 263: « Lego *novit*, ut de muliere capiatur. Nam hanc novisse iam ait omnia se edictante, nec posse, quamvis dissimulet, celari. *Novit*, inquam, lego; nisi tu males uxoris personam inserere ex vetustis (velut Iuntina): *Vt dissimulat!* VX. *non potes celare; rem novi probe.* PE. *Omnia hercle ego edictavi.* Ego me, quam libros, hic sequi malo, et sentire me rectius scio, qui continuam orationem agnosco. »

552. *mihi est*) Ita MSS. V. *est mihi.* « Vides, *inquit Acidalius*, nunc demum effari uxorem, postquam ipse fateri nihil ultro voluit; atque id ipsa attestatur: ut mireris, quo iudicio quis idem supra (inter 546 et 547) dicentem fecerit, et quo animo tulerint hactenus alii, nec adverterint ineptissimam repetitionem. »

Caeterum vulgo legitur: *Palla*

PENICVLVS

Viden', uti scelestus captat? Huic subrepta est, non tibi:
Nam profecto tibi subrepta si esset, salva nunc foret.

MENAECHMVS

Nil mihi tecum est. Sed tu quid ais?

MVLIER

Palla, inquam, periit domo.

est mihi domo surrepta. ME. *palla surrepta est tibi?* Sed Gronovius quem sequor, non male: »Acidalius, *tibi* (h. e. in usum tuum) *surrepta est, non huic.* Gruterus explicat *huic*, in usum huius Menaechmi (vid. ad Cas. 592), ut esset, quod daret Erotio: Nam *tibi*, id est in usum tuum, si surrepta esset, salva apud te esset; et Lambinum sine causa aestuare. Certe aestuat Lambinus, et tamen verissimum est, quod refert ut nescio cuius, etsi non probet ipse, praecedenti verbo legendum, *palla surrepta est mihi?* Ludit enim Menaechmus repetendo uxoris verba, *Palla mihi domo est surrepta.* Ille quasi ignorans subiicit, *palla surrepta est mihi?* nam quod perdit uxor, videtur et perdere maritus. Ne dicam, ablata interrogationis nota eum dicere verum et facinus recte confiteri: ipse enim surripuerat. Ergo parasitus: *viden', ut scelestus captat?* verba scilicet, repetendo praecise sermonem uxoris. *Huic*, uxori, *surrepta est, non tibi. Nam profecto tibi surrepta si esset* (quum eam deferres ad scortum) et huic reddita, *salva nunc foret.*» Sic ille, cuius rationem id maxime confirmat, quod verbis Menaechmi, ut vulgo exhibentur, *Palla subrepta est tibi?* nihil captionis inest, sed simpliciter is, tanquam mirabundus, quaerit, an palla subrepta sit uxori. Quorsum igitur ista Peniculi: *Viden', uti scelestus captat?* Recte itaque Anonymus ille apud Lambinum, itemque recte explicator Gronovius. Nam quod cuipiam in mentem veniat, vulgatam lectionem *Huic subrepta est, non tibi*, ita defendendam esse, ut in *Huic* intelligatur Erotium, in *Tibi* Menaechmi uxor, pallaque in usum Erotii surrepta dicatur a Menaechmo, etsi non inficetum est, neque nescio, *Hic* et *Haec* saepe usurpari in vicinis, qua de re monui ad Cist. 170: tamen displicet propterea, quod vix et ne vix quidem, soloque gestu difficillimo, significare Menaechmus poterat, hoc sensu illud *Tibi* ab ipso dici. At manifesta et a quovis haud difficulter percipienda in hoc genere amat lactum Plauti ingenium, qualia sunt haec, quae pro sua coniectura esse perperam existimat Acidalius, Aul. 586 sq.: ST. *Quid tibi subripui?* EV. *Redde huc, sis.* ST. *Quid tibi vis reddam?* EV. *Rogitas?* ST. *Nil equidem tibi abstuli.* EV. *At illud, tibi quod abstuleras, cedo.* Capt. 799: HE. *Esurire mihi videre.* ER. *Mihi quidem esurio, non tibi.* Pseud. 935: *Iupiter te mihi servet.* SI. *Imo mihi.* Bene igitur se habere puto istam Anonymi correctionem.

MENAECHMVS

Quis eam subripuit?

MVLIER

Pol istuc ille scit, qui illam abstulit.

MENAECHMVS

Quis hic homo est?

MVLIER

Menaechmus quidam.

MENAECHMVS

Edepol factum nequiter!

Qui is Menaechmust?

MVLIER

Tu istic, inquam.

MENAECHMVS

Egone?

MVLIER

Tu!

MENAECHMVS

Quis arguit?

MVLIER

Egomet.

PENICVLVS

Et ego. Atque huic amicae detulisti Erotio.

MENAECHMVS

Egon' dedi?

PENICVLVS

Tu, tu istic, inquam! Vin' adferri noctuam, i. t.
Quae Tu Tu usque dicat tibi? nam nos iam defessi sumus. t. t. c.

MENAECHMVS

Per Iovem deosque omnis adiuro, uxor (satin' hoc est tibi?),

557. *quidăm*) Vid. ad Amph. 116.
558. Vulg. numero asperrimo, *Quis is M. est*? Vid. supra ad 300.

561. Absurde libri et versu refragante: *Quae Tu Tu usque dicat tibi? nam nos iam nos defessi sumus.*

Non dedisse.

PENICVLVS

Imo hercle vero, nos non falsum dicere.

MENAECHMVS

Sed ego illanc non condonavi; sed sic utendam dedi.

MVLIER

Equidem ecastor tuam nec chlamydem do foras, nec pallium
Quoiquam utendum. Mulierem aequom est vestimentum muliebre
Dare foras, virum virile. Quin refers pallam domum?

MENAECHMVS

Ego faxo referetur.

MVLIER

Ex re tua, ut opinor, feceris:
Nam domum nunquam introdibis, nisi feres pallam simul.
Eo domum.

PENICVLVS

Quid mihi futurum est, qui tibi hanc operam dedi?

564. Tò *sic* cum gestu pronuntiatur, δεικτικῶς, sive, ut cum grammaticis loquar, vultuose. Aul. 475 sq.: *Conpellem ego illum, ni metuam, ne desinat Memorare mores mulierum: nunc sic sinam.* Terentius Heaut. III, 1, 49 sq.: *Quid vini absumsit*, Sic *hoc, dicens; asperum, Pater, hoc est: aliud lenius, sodes, vide.*

564. Meursius Exercitatt. critt. in hanc fabulam e codice suo MS. reponit, tanquam Plauto dignius, *utendum*, usurpato ἀπαρεμφάτῳ, de quo dictum ad Cas. prol. 21. *Vtendum* etiam, monente Taubmanno, editio vetus Parisina illa, quam saepe laudat.

569. Specta os dotatae, de quo monui ad Asin. 842.

570. Vulg. ME. *Ego domum?* PE. *quid mihi* etc. Acidalius: « Hoc (*ego domum?*) per ἀποσιώπησιν explendum: *Ego domum nunquam introibo?* ut Lambino videtur. Mihi illa friget, et sane lubens immutata paullum ea verba annectam sequentibus parasiti: PE. *Ehodum, quid mihi futurum est, qui tibi hanc operam dedi?* Nam post uxoris verba discedit Menaechmus, restitansque parasitus abeuntem etiam illam quasi revocat et mercedem operae poscit. Etsi forsan et quae sunt uxoris nunc verba, possunt esse parasiti, qui priora ad Menaechmum

MVLIER

Opera reddetur, tibi quando quid erit subreptum domo.

PENICVLVS

Id quidem edepol nunquam erit: nam nihil est, quod perdam, domi.
Cum virum, cum uxorem, dî vos perdant! Properabo ad forum:
Nam ex hac familia me planed excidisse intellego.

MENAECHMVS

Male mihi uxor se fecisse censet, quom excludit foras,
Quasi non habeam, quo intromittar, alium meliorem locum.
Si tibi displiceo, patiundum; at placuero huic Erotio,
Quae me non excludet ab se, sed apud se occludet domi.
Nunc ibo: orabo, ut mihi pallam reddat, quam dudum dedi.
Aliam illi redimam meliorem. Heus, ecquis hic est ianitor?
Aperite, atque Erotium aliquis evocate ante ostium.

abeuntem, quasi consulens et adsuadens, id quod videntur innuere voces *ut opinor;* reliqua sic, ut correximus, ad uxorem nec ipsam ulterius morantem. » — Sane verba *Ego domum* corrupta sunt; nec tamen vel *Eho domum* cum Grutero, vel *Ehodum* cum Acidalio, sed legendum est me iudice *Eo domum*, hisque claudenda mulieris oratio. *Eo*, *Ego*, *Ergo*, *Eho*, saepius confusa in MSS. Cf. supra 339, infra 626, Cas. 637, Merc. 378, 651, 669.

575. Vulg. perverso numero: *Male mihi uxor sese fecisse censet* etc., nec satis est reposuisse *mi*, nisi cui placeant acutae posteriores verborum *uxor* et *sese* syllabae. Passim inter se commutata *se* et *sese*.

EROTIVM. MENAECHMVS.

EROTIVM

Quis hic me quaerit?

MENAECHMVS

Sibi inimicus mage quamde aetati tuae. i. t. IV, 3.

EROTIVM

Mi Menaechme, cur ante aedis adstas? Sequere intro. t. t. c.

MENAECHMVS

Mane.

Scin', quid est, quod ego ad te venio?

EROTIVM

Scio: ut tibi ex me sit volup.

MENAECHMVS

Imo edepol pallam illam, amabo te, quam tibi dudum dedi,
Mihi eam redde: uxor rescivit rem omnem, ut factum est, ordine.
Ego tibi redimam bis tanto pluris pallam, quam voles.

EROTIVM

Dedi equidem illanc, ad phrygionem ut ferres, tibi paulo prius,
Et illud spinther, ut ad aurificem ferres, ut fieret novom.

MENAECHMVS

Mihi tu ut dederis pallam et spinther? Nunquam factum. Relege rem:

582. Vulg. inconcinne, *quam*. Vid. ad Amph. prol. 69.

590. Vulg. *Mihi ut tu dederis pallam, et spinther? nunquam factum reperies. Nam ego* etc. Sed pro illo editionum *reperies*, V. C. *releceris*, quod idem Decurtati lectione *relegeris*, h. e., interprete Taubmanno, « sedere ad rationes paginarum, ad rei examen. » Cicero notissimo loco, De Nat. D. II, 28: « Qui autem omnia, quae ad cultum deorum pertinerent,

Nam ego quidem postquam illam dudum tibi dedi atque
abii ad forum,
Nunc redeo, nunc te postilla video.

EROTIVM

Video, quam rem agis:
Quae conmisi, ut me defrudes, ad eam rem adfectas
viam.

MENAECHMVS

Neque edepol te defrudandi causa posco. Quin tibi
Dico, uxorem rescivisse.

EROTIVM

Nec te ultro oravi, ut dares:
Tute ultro ad me detulisti. Dono eam mihi dedisti; t. t.
Eandem nunc reposcis. Patiar! habe tibi! aufer! utere
t. t. c.
Vel tu, vel tua uxor! vel etiam in oculos conpingite!

diligenter retractarent, *et tanquam relegerent*, sunt dicti religiosi *ex relegendo*, ut diligentes ex diligendo» etc. Nescio quis poëta vetus ex iambographis apud Gellium N. A. IV, 9: *Relegentem oportet esse, religiosum nefas*, h. e., ni fallor, lusu verborum minime absurdo: Decet nos ratione administrare res nostras, ita ut ex ante factis, quale id sit, quod nunc geramus, quidve futurum sit, colligamus, in quo discrimen homines inter et animalia bruta cernitur; caeterum religiosos, h. e. superstitione imbutos esse, nihil opus. Ipsum autem illud *relegeris*, sive antiquo modo scribendi *releceris*, sententiae convenit, metro non convenit; id quod sentiens Gruterus reposuit, adstipulante Taubmanno, *relege res*. Sed praeferendum duxi *Relege rem*, quia de una tantum re gesta sermo est. Circa extremitates verborum saepe erratum esse a librariis, monui ad Amph. prol. 87. Inprimis vero *m* et *s* literarum formae finalium tam similes sunt in scriptis, ut facillime misceantur. Vel legendum *Relege, sis*, intellecto verbo *rem*, quum *R* et *S* literas item saepissime confusas constet, ut monent Pareus ad Rud. I, 4, 14, Gronovius Observatt. I, 15, quibuscum conferas licet, quae nos cum alibi, tum ad Terentii Heaut. 459, Hec. 274.

593. Vulg. *Quia commisi* etc. Taubmannus: «Scil. pallam, de qua omnis sermo. Ita enim simpliciter cum Pistore expono.» Sed hoc propemodum soloecum est, et id Plautus si voluisset, diceret potius *Quoniam commisi*. Rescripsi igitur *Quae commisi*, pallam et spinther.

596. Vulg. nulla forma metri: *Tute ultro ad me detulisti, dedisti eam dono mihi*. Vid. ad Amph. 596.

Tu huc post hunc diem non feres pedem intro, ne frustra sies:
Quando tu me bene merentem tibi habes despicatui.
Nisi feres argentum, frustra me ductare non potes!
Aliam posthac invenito, quam habeas frustratui!

MENAECHMVS

Nimis iracunde hercle tandem! — Heus tu, tibi dico, mane!
Redi!

EROTIVM

Etiam adstas? Etiamne audes mea revorti gratia?

MENAECHMVS

Abiit intro, occlusit aedis. Nunc ego sum exclusissumus:
Neque domi neque apud amicam mihi iam quidquam creditur.
Ibo et consulam hanc rem amicos, quid faciundum censeant.

599. Vulg. *Tu huc post hunc diem, pedem intro non feres, ne frustra sis* correpta posteriore syllaba verbi *Frustra*, quod nusquam fit apud vetustos; nam recentiores et in hoc et in *contra* similibusque *a* literam pro brevi habent. Similiter Pers. 140 ruentibus numeris succurrit Acidalius Divinatt. in Plaut. pag. 412 reponendo: *Nunquam hercle hodie hic prius edes, ne frustra sies. Diem* priorem literam elidit, de qua re vid. ad Amph. prol. 74.

602. Vulg. *quam tu habeas f.*; sed Decurtatus, probante Bentleio ad Terentii Eun. II, 3, 93, *quam habeas*, τῷ *quam* non eliso (vid. ad Amph. 149), id quod nescio qui mirati *tu* pronomen inculcasse videntur versui sarciendo.

603. Vulg. sic distinguitur: *Nimis iracunde hercle, tandem heus tu* etc. Dudum correxit Acidalius, probantibus Taubmanno et Pareo.

604. Vulg. minus probo numero: *Redi.* ER. *Eti | amne ad | stás? eti | am audes* etc. Acidalius utroque loco, *etiamne.* Qui etiam tollendam putat personam Erotii, tanquam eius, quae nihil amplius nunc loquatur in scena, sed irata in aedes se proripiat, desertumque miserum Menaechmum nec verbulo dignetur. Sed hoc nimium, nec tam male latine scivisse crediderim correctores, ut ignorarent, *Audere* saepe significare *Velle* seu *Dignari*, quod nobis persuadere vult vir doctus. Opinor autem, id eum haud concoxisse, quod reverti diceretur iuvenis, qui adhuc in scena adstitit, quum contra meretricem is recte rogare videretur ut rediret, quum intro abiisset domum suam. Quae si ei causa mutandi fuit,

MENAECHMVS SOSICLES. MVLIER.

MENAECHMVS

Nimis stulte dudum feci, quom marsupium i. s. IV, 4.
Messenioni cum argento concredidi!
Inmersit aliquo sese, credo, in ganeum.

MVLIER

Provisam, quam mox vir meus redeat domum.
Sed eccum video! Salva sum: pallam refert.

MENAECHMVS

Demiror, ubi nunc ambulet Messenio.

MVLIER

Adibo, atque hominem accipiam, quibus dictis meret.
Non te pudet prodire in conspectum meum,
Flagitium hominis, cum istoc ornatu?

MENAECHMVS

Quid est?
Quae res agitat te, mulier?

MVLIER

Etiamne, inpudens,
Muttire verbum unum audes aut mecum loqui?

MENAECHMVS

Quid tandem admisi in me, ut loqui non audeam?

MVLIER

Rogas med? hominis inpudentem audaciam!

MENAECHMVS

Non tu scis, mulier, Hecubam quapropter canem

infirma sane fuit, siquidem facile fieri potuit, ut mulier dubitaret, redissetne amator, postquam abiisset, an ante domum suam etiam constitisset. Id quod indicare videtur duplex eius quaestio: *Etiam adstas? Etiamne audes mea revorti gratia?*

616. *Flagitium*) Vid. ad Amph. 341. Raro in hac formula vox eliditur.

620. Vulg. *Rogas me? o hominis* etc. Sed MSS. τὸ o non agnoscunt.

Graii esse praedicabant?

MVLIER

Non equidem scio.

MENAECHMVS

Quia idem faciebat Hecuba, quod tu nunc facis:
Omni mala ingerebat, quemquem adspexerat:
Itaque adeo iure coepta appellari est Canes.

MVLIER

Non ergo istaec flagitia possum perpeti:
Nam med aetatem viduam esse mavelim,
Quam istaec flagitia tua pati, quae tu facis.

MENAECHMVS

Quid id ad me, tun' te nuptam possis perpeti,
An sis abitura a tuo viro? An mos hic ita est,
Peregrino ut advenienti narrent fabulas?

MVLIER

Quas fabulas? Non, inquam, patiar praeterhac,
Quin vidua vivam, quam tuos mores perferam!

MENAECHMVS

Mea quidem hercle causa vidua vivito
Vel usque dum regnum obtinebit Iupiter.

MVLIER

Hanc mihi negabas dudum subripuisse te;

624. Minus bene libri, *Omnia mala ingerebat*. Fontem erroris aperuisse mihi videor in annotatis ad Aul. 237. *Omnis* pro *Quisque* tralaticium.

625. *Canes*) Ita veteri more scripti a manu prima. Vulgo ex interpretatione, *Canis*.

626. Vulg. *Non istaec ego flagitia possum perpeti*. Sed MSS., *Non ego ista hec f. p. p.*, quod primitus, opinor, fuit, *Non ergo istaec* etc. Certe *ergo* aptissimum sententiae, et confundi solere *Ego*, *Ergo*, similia, supra monui ad 339, 570.

627. *viduăm*) Vid. ad Amph. 341.

629. Minus recte libri: *Q. i. a. m., tu te n. p. p.* etc.

633. Intelligendum *potius*. Vid. Par. lexic. Mantiss. v. *Ellipses*.

636. Libri: *At mihi negabas dudum surripuisse te*. Sed dicendum, quid sibi Menaechmum surripuisse mulier praedicet. Adolescens statim: *Tun' tibi subreptam* hanc *audes dicere*,

Nunc eandem ante oculos attines! Non te pudet?

MENAECHMVS

Heu hercle, mulier, multum et audax et mala es.
Tun' tibi subreptam hanc dicere audes, quam mihi
Dedit alia mulier, ut concinnandam darem?

MVLIER

Nae istuc mecastor iam patrem arcessam meum
Atque enarrabo tua flagitia, quae facis!
I, Decio, quaere meum patrem, tecum simul
Vt veniat ad me: ita rem esse dicito.
Iam ego aperiam istaec tua flagitia!

MENAECHMVS

Sanan' es?
Quae mea flagitia?

MVLIER

Quom pallam atque aurum meum
Domo tuae suppilas uxori et tuae
Degeris amicae! Satin' haec recte fabulor?

MENAECHMVS

Quaeso hercle, mulier, si scis, monstra, quod bibam,
Tuam qui possim perpeti petulantiam!
Quem tu hominem med arbitrare, nescio;
Ego te simitu novi cum Parthaone.

MVLIER

Si me derides, at pol illum non potes,

quam mihi Dedit alia mulier etc.? Et itidem 715 sq.: — — — *quae me arguit* Hanc *domo ab se subripuisse atque abstulisse deierat*. Sic etiam h. l. reponendum, *Hanc mihi negabas* etc. Facile *hāc* (i. e. *hanc*) transiit in *hac*, post omissa *h* litera in *ac* vel *at*. Vid. ad Asin. 24.

641. *Istuc* pro *Ob istuc*, ut Graeci Τοῦτο pro Κατὰ τοῦτο. Vid. Viger. de Idiott. graec. dict. pag. 630 ed. Herm.

644. Frustra interpolant Angelius atque Aldus: *Vt veniat huc ad me: ita rem illi esse dicito*. Neque opus rescribi secundum Camerarium, cui obtemperat Pareus, *ita rem mihi esse dicito*. Sed τοῦ *ita* posterior syllaba porrecta, *rem* autem non est elidendum. Vid. ad Amph. 475, 341.

650. *tū*) Vid. ad Amph. 149.

Patrem meum, qui huc advenit! Quin respicis?
Novistin' tu illum?

MENAECHMVS

Novi cum Calcha simul:
Eodem die vidi illum, quo te ante hunc diem.

MVLIER

Negas novisse me? negas patrem meum?

MENAECHMVS

Idem hercle dicam, si avom vis adducere.

MVLIER

Ecastor pariter hoc atque alias res soles.

SENEX. MVLIER. MENAECHMVS SOSICLES.

SENEX

Vt aetas mea est atque ut hoc usus facto est, b. t. IV, 5.
Gradum proferam, progredi*ri* properabo;
Sed id quam mihi facile siet, haud sum falsus:
Nam pernicitas deserit, consitus sum
Senectute, onustum gero corpus, vires
Reliquere. Vt aetas mala est merx mala ergo!

658. *si*) Vid. ad Amph. modo laud. l.

661 sq. Vulg. defectis numeris: *Grad. p., progredi properabo. Sed id quam facile sit mihi, haud sum falsus. Progrediri*, sicut Cas. 693. Ionicus a minore *properabo* non dedecet poëtae latini versum bacchiacum. Vidd. Amph. 20 sqq. 409, Capt. 863, Cas. 60, ubi etiam soluta longa syllaba in duas breves, sicut bis hoc loco (*mihi faci | le siet haud*). Cf. quae nos ad Amph. 422.

665. *ergo*) Sic MSS. et edd. vv., h. e. revera. *Aetas mala* h. l. et Aul. 4 dicitur senectus, sicut contra *Aetas haud mala* iuventus Rud. 250. *Tergo* Lipsius Antiqq. Lectt. II, 13, Turnebus Advv. XVII, 21. Ludit autem poëta verbis *aetas mala* et *merx mala*.

Nam res plurimas pessumas, quom advenit, fert,
Quas si *iam* autumem omnis, nimis longus sermo est.
Sed haec res mihi in pectore et corde curae est,
Quidnam hoc sit negotî, b. d.
Quod filia sic repente expetiit me, ut ad sese irem, gall.
Nec, quid sit, certius mihi facit, quid velit, quidve arcessat.
Verum propemodum iam scio, quid siet re: b. t.
Credo, cum viro litigium natum esse aliquod.
Ita istaec solent, quae viros subservire
Sibi postulant, dote fretae, feroces.
Et illi quoque haud abstinent saepe culpa;
Verum est modus tamen, quoad pati uxorem oportet;
Nec pol filia unquam patrem arcessit ad se,
Nisi aut aliquid commisit aut iurgî causa est.
Sed id, quidquid est, iam sciam. Atque eccam eampse
Ante aedis et eius virum tristem video. Id
Est, quod suspicabar. b. d.
Adpellabo hanc.

666. *fert*) Ita V. C. initio, Pareo teste, quod versui aptius quam vulgatum *affert*.

667. Vulg. metro nullo: *Quas si autumem omneis, nimis longus sermo sit.* Compendium *iā* (iam) facile interceptum fuerit. *Est* et *Sit* saepius miscentur.

668. *curae*) Sic V. C., quod praefero vulgato *dura*.

670. Soloece libri: *quod filia sic Repente expetit me, ut ad sese irem.* De galliambis apud Comicum vid. tom. I, pag. 129. Etiam Rud. 108 talis reperitur inter bacchiacum et iambum.

671. Vulg. minus bene, depravato autem metro: *Nec quid id sit, mihi certius facit, Quid velit, quid me arcessat.*

674. Cf. Asin. 842 nosque ad eum locum.

679. Inepte libri: *Nisi aut quid commissi, aut iurgii est caussa.* Non hoc dicit generatim senex, quod per se intelligitur, aliquid commissum esse, si pater arcessatur a filia nupta, sed commissum esse ad ipsa filia; id quod tota sermonis huius indoles ostendit, ut quo excusatum viros, accusatum mulieres, eat senex. Ipsa igitur sententia suppeditabit emendationem *commisit*. *Aliquid* pro *quid* vulgato ἀμέτρῳ cdd. vett. Forte *quid* excidisse videtur in altera Pareana.

MVLIER

Ibo advorsum. Salve multum, mi pater. t. t. c.

SENEX

Salva sis. Salven' advenio? salven' arcessi iubes?
Quid tu tristis es? quid ille autem abs te iratus destitit?
Nescio quid vos velitatid estis inter vos duo.
Loquere, uter meruistis culpam, paucis; non longos logos.

MVLIER

Nusquam equidem quidquam deliqui (hoc primum te absolvo, pater);
Verum vivere hic non possum neque durare ullo modo:
Proin' tu me hinc abducas.

SENEX

Quid istuc autem est?

MVLIER

Ludibrio, pater,
Habeor.

SENEX

Vnde?

MVLIER

Ab illo, quoi me mandavisti, meo viro.

SENEX

Ecce autem litigium! Quotiens tandem edixi tibi,
Vt caveres, neuter ad me iretis cum querimonia?

MVLIER

Qui istuc, mi pater, cavere possum?

684. *Salven' advenio? salven' arcessi iubes?* verba sunt advenientium. Similiter Terentius Eun. V, 5, 8, *Satine salve?* ubi interpretes: «*Satisne salve?*) Salve, integre, recte, commode. Plautus in Trinummo (1138): *Benevolens tuus atque amicus.* LE. *Satine salve? Satisne salve?*) Nunc adverbium est, producta e litera. Sallustius: *Inde ortus sermo, percontantibus utrimque Satin' salve?* etc.» Stich. 8 sq.: *Volo multo loqui de re virum tecum.* PA. *Salvene, Amabo?*

692. *tandĕm*) Vid. ad Amph. 341. Vulgati libri pravo numero: SE. *Ecce autem litigium. quoties edixi tandem tibi.*

SENEX

Men' interrogas?

MVLIER

Nisi nevis.

SENEX

Quotiens monstravi tibi, viro ut morem geras:
Quid illic faciat, ne id observes, quo eat, quid rerum gerat?

MVLIER

At enim ille hinc amat meretricem ex proxumo....

SENEX

Sane sapit,
Atque ob istanc industriam etiam faxo amabit amplius.

MVLIER

Atque ibi potat.

SENEX

Tuan' quidem ille causa potabit minus,
Si illic, sive alibi lubebit? Quae haec, malum, inpudentia est?
Vna opera prohibere, ad coenam ne promittat, postules,
Neve quemquam accipiat alienum apud te. Serviren' tibi
Postulas viros? Dare unad opera pensum postules,
Inter ancillas sedere iubeas, lanam carere.

MVLIER

Non equidem mihi te advocatum, pater, adduxi, sed viro.

695. *Nisi nevis*) Formula de qua breviter dixi ad Curc. 82. Vulg. ex interpretatione, *Nis non vis.*

696. *nĕ — quŏ*) Vid. ad Amph. 149.

698. *faxo amabit*) Vid. ad Amph. 833 et inprimis ad Curc. 582.

700. Inconcinne libri: *Sive illic, sive alibi* etc. *Si* pro *Sive* positum, sicut passim. Cf. Capt. 46, Curc. 4, Terentii Andr. 188 secundum similem Bentleii emendationem, Parei lexic. Plaut. h. v.

701. Vid. ad Curc. 654.

Hinc stas; illinc causam dicis.

SENEX

Si ille quid deliquerit,
Multo tanto illum adcusabo, quam te adcusavi, amplius.
Quando te auratam et vestitam bene habet, ancillas, penum,
Recte praehibet: melius sanam est, mulier, mentem sumere.

MVLIER

At illic suppilat mihi aurum et pallas ex arcis domo;
Me despoliat; mea ornamenta clam ad meretrices degerit.

SENEX

Male facit, si istuc facit; si non facit, tu male facis,
Quae insontem insimules.

MVLIER

Quin etiam nunc habet pallam, pater,
Et, quod ad hanc detulerat, spinther: nunc, quia rescivi, refert.

SENEX

Iam ego ex hoc, uti factum est, scibo: ibo ad hominem atque adloquar.
Dic mi istuc, Menaechme, quod vos dissertatis, ut sciam.
Quid tu trux es? quid illanc autem abs ted iratam destituis? t. t.

illinc) MSS. *illim*, sed Vetus C. a manu secunda, *illinc*. Vid. ad Ba. 285.

705. Vulg. *pallam*, sed MSS. et vv. edd., in his Iuntina, *pallas*, quod invidiosius.

712. Vulg.: *Quid tu tristis es? quid illam autem iratam abs te destituis?* MSS. *Quid tutrixes*, unde legendum *Quid tu trux es?* vidit Gruterus; quamquam in margine V. C., teste Pareo, ut vulgatae edd. Adscripsisse autem, tanquam his similia, nescio quis videtur verba *Quid tu*

MENAECHMVS

Quisquis es, quidquid tibi nomen est, senex, summum Iovem t. t. c.
Deosque do testis . . . .

SENEX

Qua de re aut quoius re rerum omnium?

MENAECHMVS

Me neque isti male fecisse mulieri, quae me arguit
Hanc domo ab se subripuisse atque abstulisse deierat.
Si ego intra aedis huius unquam, ubi habitat, penetravi *pedem*,
Omnium hominum exopto ut fiam miserorum miserrumus!

SENEX

Sanun' es, qui istuc exoptes, aut neges, te unquam pedem
In eas aedis intulisse, ubi habitas, insanissume?

MENAECHMVS

Tun', senex, ais habitare med in illisce aedibus?

SENEX

Tun' negas?

tristis es, e versu 685 petita, quae post in ordinem, ut fit, fuerint recepta.

714. Vulg. *Deosque detestor.* Sed MSS., *D. dedestes*, unde itidem veram lectionem eruit Gruterus. — *Qua de re aut quoius re rerum omnium?* Garruli sènes et prolixi. Cf. Terentii Eun. 289, et ibi interpres vetus.

717. Sī) Vid. ad Amphitr. 149. Caeterum τὸ *pedem* desideratur in MSS. et editionibus principibus, legitur autem in Iunt. Ald., planeque cum sententia tum versibus 819 sq. confirmatur.

722. Vulg. minus bene, *Tu negas.* Depasta *n* literam in *Tun'* vox sequens. Vulg. quoque secundum Camerarii correctionem: *Nimio haec impudenter negas*, quae non modo inconcinna, sed etiam librorum veterum auctoritate destituta est. MSS. *imo* (vel *immo*) *hec eludere negas* (Decurt. *negat*). Vnde Pareus fecit non male, *Immo haec ludicre negas;* in quem absurdissime invehitur Taubmannus. Sed *Imo* non est huius loci, est *Nimium* quod frequentat Plautus. Similiter femina 725: *Ludit te hia projecto.*

MENAECHMVS

Nego hercle vero.

MVLIER

Nimium hoc ludicre negas, Nisi quo nocte hac emigrasti.

SENEX

Concede hac, *sis*, filia. — Quid tu ais? num hinc emigrasti?

MENAECHMVS

Quem in locum aut quam ob rem, obsecro?

SENEX

Non edepol scio.

MVLIER

Ludit te hic profecto.

SENEX

Non tu te tenes? — Iam vero, o Menaechme, satis iocatus es: nunc hanc rem age.

MENAECHMVS

Quaeso, quid mihi tecum est? unde aut quis tu homo es? Tibi aut adeo isti, t. t. Quae molesta est . . . . !

SENEX

Quomodo? t. d. c.

723. Vulg. imperfectis numeris: *N. q. n. h. e.* SE. *Concede hac, filia.* Τὸ *sis* a sequente simili *fil-* videtur esse interceptum.

724. Vulg. soloece: *Quem in locum aut ob rem obs.* Vett. edd. recte: *Q. i. l. a. quamobrem obs.*

727 sq. Vulg.: *Q. q. m. t. e.? unde aut quis tu homo es? quid feci ego Tibi aut adeo isti, quae mihi molesta est quoquo modo?* Verba *quid feci ego* inculcata sunt a Camerario, pendere ista *Tibi aut adeo isti* perperam arbitrato. Haud melius pridem rem gesserant boni viri Angelius et Aldus, item de se *quid nocui* ibi reponentes. Menaechmus usurpata aposiopesi pathetica, *Tibi aut adeo isti*... intellige cerebrum excutiam! Ad quas minas, gestu expressas, senex, *Quomodo?* non *quoquo modo*, sicut vulgo legitur, quod sententiae scilicet restituendae causa sciolus aliquis perscripserit, postquam forte deleta es-

MVLIER

Viden' tute illi oculos virere? et viridis exoritur colos
Ex temporibus atque fronte! ut oculi scintillant, vide!

MENAECHMVS

Hei mihi, insanire me aiunt, ultro quom ipsi insaniunt!

MVLIER

Vt pandiculans oscitatur! Quid nunc faciam, mi pater?

set nota personae senis. Raro aposiopeses in poëtis utriusque linguae dramaticis ceperunt editores. Vide nos ad Terentii Andr. 92, 437, Eun. 338, 354, 741, Adelph. 108, Hec. 708, L. Hotibii Lectt. Aristoph. pag. 80. Longus trochaïcus cum clausula item παθητικῶς adhibitus, de qua re dixi ad Amph. 596. *Quomodo?* et similia iratorum illustrata ad Amph. 200. Τὸ *mihi* a versu respuitur, nisi quis iambicum usurpatum esse credat, tanquam clausulam, post trochaïcum tetram. acat., quod alibi fieri non memini. Vid. ad Epid. 197 sq. et Bentleii Schediasma de Mettr. Terentt. c. 5.

729. Minus recte libri, quum pariter atque oculi virere dicantur hominis tempora et frons, quasi de re diversa, *ut viridis exoritur colos* etc. Meursius Exercitationum critt. quo loco hunc illustratum it, reponere suadet, *ut luridis* (h. e. *luridus*, prisce!) *exoritur colos*, quomodo legatur Capt. (517 sq.) *Viden' tu illi maculari corpus totum maculis luridis? Atra bilis agitat hominem.* Sed nihil opus. De *Et* et *Vt* particulis confusis monui ad Capt. 840.

731. Hic versus vulgo post 743 legitur et proximi ita ordinantur: *Quid mihi — Ego me —* Mv. *Vt pandiculans* — Se. *Concede* — Me. *Evoë*, *Evie — Audio* etc. Sed Acidalius Divinatt. in Plaut. pag. 26: « Ille versus, inquit, *Hei mihi* etc. multo legitur inferius, quam ubi debet; et pignus dem quodvis, nisi post hos superiores statim fuit collocandus: Mv. *Viden' — Ex temporibus — Hei mihi* — Ac fortassis amplius, qui nunc sequuntur, etiam traiiciendi, ut sit iste deinceps ordo: Mv. *Vt pandiculans* — Se. *Concede* — Me. *Quid mihi — Ego me — Evoë* — De posterioribus tamen hic non affirmem, etsi valde sic concinna structura: sed concinna quidem, non et plane necessaria; quod de priore contendo, nec dissensurum quemquam puto diligentius examinantem.» Sic ille admodum probabiliter, siquidem apparet, prius ista dici *Hei mihi* etc., quibus se insanum haberi a muliere et sene ait Menaechmus, quam sequentia eius dicta *Quid mihi melius* etc., quibus propterea, quod insanus credatur, consilium sibi capiendum significat, ut revera insanum se assimulet. Iam quod cuipiam veniat in mentem, coniungendos esse versus *Hei mihi, Quid mihi* et qui sequuntur in unam orationem, ideo minus verisimile videtur, quod pauxillum temporis dandum adolescenti ad capiendum consilium de insania adsimulanda. Recte igitur versus *Hei mihi* seorsim ponitur eo loco, quo placet Acidalio, neque eo mulieris verba *Viden' — vide* nimis distrahuntur a sequentibus eius *Vt pandiculans oscitatur*, quibus descriptio insani absolvitur.

SENEX

Concede huc, mea nata, ab istoc quam potest longissume!

MENAECHMVS

Quid mihi melius, quam, quando illi me insanire praedicant,
Ego med adsimulem insanire, ut illos a me absterream?
Evie atque heu! Bromie, quo me in silvam venatum vocas?
Audio; sed non abire possum ab his regionibus:
Ita illaec me ab laeva rabiosa femina adservat canis;
Post autem illic hircus, alias qui saepe aetate in sua
Perdidit civem innocentem falso testimonio.

SENEX

Vae capiti tuo!

MENAECHMVS

Ecce, Apollo mi ex oraculo imperat,
Vt ego illice oculos exuram lampadibus ardentibus!

MVLIER

Perii, mi pater, minatur mihi oculos exurere!

SENEX

Filia, heus!

733. *quam potest*) Ita V. C.; h. e. quam fieri potest. Vulgo errore tralatitio, *potes*. Vid. ad Aul. 342.

736. Vulg. *Evoe*, *Evie*, *Bromie*, *quo me in silvam venatum vocas*? quae est Lambini minime necessaria emendatio. Librorum scriptorum alter a manu prima: *Eum atque heu Bromie*, a secunda, *Heu* (vel *hem*) *atque heu B.*; alter *Eubiatque heu B*; edd. vett., *Euboe* (vel *Euhoe*) *atque heu B.* Exprimendam mihi ratus sum lectionem manuscripti correctioris, h. e. Decurtati, *Eubiatque heu Bromie*, sed emendatam. Facile autem erat agnoscere in his genuinam Comici scripturam *Evie atque heu B.*, quum latinas literas *b* et *u*, graecas β et υ, saepe inter se commutatas constet, docente id R. Bentleio Operum philol. p. 285 edit. Lips., ut *Ebie*, mox gliscente depravatione, *Eubie atque* pro *Evie atque* scriptum esse, veritati sit consentaneum.

739. Inepte libri: *Post autem illic hircus alius*, *qui saepe aetate in sua* etc. Non semel ita peccatum: vid. ad Amph. prol. 41.

MVLIER

Quid est? quid agimus?

SENEX

Quid, si ego huc servos cito?
Ibo: adducam, qui hunc hinc tollant et domi devinciant,
Priusquam turbarum quid faciat amplius.

MENAECHMVS

Enimvero, nisi
Occupo aliquod mihi consilium, hi me domum ad sese auferent. —
Pugnis me vetastin' huius ori quidquam parcere?
Ni iam ex meis oculis abscedat in malam magnam crucem,
Faciam, quod iubes, Apollo!

SENEX

Fuge domum quantum potest,
Ne hic te obtundat!

MVLIER

Fugio. Amabo *te*, adserva istunc, mi pater,
Ne quo hinc abeat! Sumne ego mulier misera, quae illaec audio?

MENAECHMVS

Haud male illanc a *me* amovi; nunc hunc impurissumum,
Tremulum, barbatum Tithonum, Cygno qui cluet patre,

748. Vulg. loquendi forma prorsus inusitata: *Pugnis me vetas in huius ore quicquam parcere?* Cf. Merc. 279.

753. Vulg. hiante versu: *H. m. illanc amovi* etc. Verba *a me* rapta similibus syllabis, quae sequuntur.

754. Vulg. *Titanum*. Sed cur *Titan* voccetur senex, nemo exputaverit. Sequor itaque Meursium, Exercitatt. critt. ad Menaechmos cap. 2, reponentem *Tithonum*, quomodo Aristophanes dixit, Ἄνδρα Τιθωνὸν σπαράττων καὶ ταράττων καὶ κυκῶν. «Et notum, *inquit*, item proverbium Τιθωνοῦ γῆρας et Satira Varronis Tithonus περὶ γήρως». *Cygno* autem *patre* natum per ridiculum dicit propterea, quia cano capite erat senex, quomodo candidi sunt cygni vel cani, ut recte Lambinus monet. Caeterum vulgo legitur: *Cygno prognatum patre*; sed apud Priscianum lib. VI, pag. 688

Ita mihi imperas, ut ego huius membra atque ossa atque artua
Comminuam illo scipione, quem ipse habet?

SENEX

Dabitur malum,
Me quidem si attigeris, aut si propius ad me accesseris!

MENAECHMVS

Faciam, quod iubes: securim capiam ancipitem atque hunc senem
Ossum fini dedolabod assulatim viscera!

SENEX

Enimvero illud praecavendum est atque adcurandum mihi:
Sane ego illunc metuo, ut minatur, ne quid malefaxit mihi.

MENAECHMVS

Multa mihi imperas, Apollo! Nunc equos iunctos iubes

Putsch.: *Barbatum, tremulum Titanum, qui lucet Cygno patre*, et in MS. Berchemii, cuius meminit Palmerius in Spicilegiis: *B. t. T., Cygno qui cluet patre*, quo ducit etiam Prisciani lectio corrupta. Praeferenda haec membranarum Plautinarum scripturae propterea quod apographa grammatici vel antiquissimis poëtae anteriora fideque digniora, adstipulante praesertim uno ipsius Comici manu scripto.

755. Recte Vossius ad h. l.: «Quaedam hodie in VS solum efferuntur, quae olim terminabantur in V. Tale pro *artus artu*; inde *artua* hoc loco, a quo *deartuare* supra Capt. III, 4 et 5 (553, 593).»

759. Vulg. inconcinne, *Exossabo*, dein *dedolabo a. v.* Gronovius: «Haec, *inquit*, Camerarii coniectura est. Superiores, *senem Exossem, nisi dedolabo*. Ambo scripti: *Senem osse fini dedolabo*. Vnde Pareus *ossetim* et *Exossetim*. Sed scribendum est: *hunc senem Ossum fini dedolabo assulatim viscera*. Sermo dignissimus Plauto et minima mutatio. *Ossum fini* est usque ad ossa. (Vid. ad Epid. 580 sqq.) *Dedolabo* est decidam et amputabo securi; quemadmodum dolabra est instrumentum, quo caedimus, non quo levigamus, ut ascia. Potuissem et *huic seni*; sed non est necesse. Hac fabula II, 2 (226 sq.): *Numum illum, quem mihi dudum pollicitus dare, Iubeas, si sapias, porculum afferri tibi. Dedolabo*, truncabo circum hunc senem, quod ad viscera, assulatim et minutatim desecta fini ossium, ut nil nisi sceletus supersit».

Capere me indomitos, ferocis, atque in currum inscendere,
Vt ego hunc proteram leonem vetulum, olentem, edentulum?
Iam adstiti in currum; iam lora teneo; iam stimulum in manu est!
Agite, equi! facitote sonitus ungularum adpareant
Cursu celeri! facite inflexa sit pedum pernicitas!

SENEX

Mihin' equis iunctis minaris?

MENAECHMVS

Ecce Apollo denuo!
Me iubes facere inpetum in eum, qui *hic* stat, atque occidere? —
Sed quis hic est, qui capillo me hinc de curru deripit?
Inperium tuom demutat atque dictum Apollinis!

SENEX

Heu morbum hercle acrem ac durum! Dî, vostram fidem, i. s.
Vel hic, qui insanit, quam valuit paulo prius!

763. *ferocis*) Ita MSS.

764. Vulg. nolente versu, quod et alii viderunt: *Vt ego hunc proteram leonem Gaetulum, olentem edentulum.* I. Gulielmius Quaestt. in Men. cap. 3: «Nobilis est leonibus generosis Gaetulia, scio; et quis ille puer litteris tinctus, qui hoc nescit? Verum hic de effeto et decrepito leone agit, non acri et vegeto. Itaque vide, si rectius est *vetulum*, *olentem*, *edentulum*. Gradatio quidem erudita est; ἐπέχω tamen». Hanc viri sagacis coniecturam quum in ordinem receptam cuperet Taubmannus altera editione, tamen operae eius nescio quo casu ἄμετρον istud *Getulum* excuderunt. Qui recte monet, Plinium H. N. XI, 53, hoc scribere de leonis halitu: *Animae leonis virus grave, ursi pestilens* etc.

765. *in manum est* codex Meursii: vid. eius Exercc. critt. ad Men. cap. 2, et de forma loquendi nos ad Amph. 545, Cas. 368.

768. Vulg. hiulce, *minare.*

769. Inepte libri, *qui stat.* Dicendum, ubi is dicatur stare. Forte pro *quihic* exaratum *quiic*, mox *quic* et *qui.* Vid. ad Asin. 24.

771. Edd. vett., *edictum*; sed recte vulgata lectio *dictum* defenditur a Taubmanno, ut vel iussum intelligatur Apollinis, vel dictio dei fatidici, quomodo Pacuvius dixerit: *Flexa, non falsa, autumare dictio Delphis solet*, et Attius apud Herennium lib. II, *Aperte fatur dictio, si intelligas,*

Ei derepente tantus morbus incidit!
Ibo atque arcessam medicum iam quantum potest.

MENAECHMVS

Iamne isti abierunt, quaeso, ex conspectu meo,
Qui me vi cogunt, validus ut vesaniam?
Quid cesso abire ad navem, dum salvo licet?
Vosque omnis quaeso, si senex revenerit,
Ne me indicetis, qua platea hinc aufugerim.

SENEX

Lumbi sedendod, oculi exspectando dolent, i. s. V, 1.
Manendo medicum, dum se ex opere recipiat.
Odiosus tandem vix ab aegrotis venit;
Ait se obligasse crus fractum Aesculapio,
Apollini autem brachium. Nunc cogito,
Vtrum me dicam medicum ducere, an fabrum.
Atque eccum incedit. Move formicinum gradum!

777. Vulg. pessimis numeris: *Qui me vi cogunt, út | validus insaniam.* Catullus XXII: *Et insolenter aestues, velut minuta magno Deprensa navis in mari vesaniente vento.* Similiter lapsi librarii infra 819.

781. Male editores, nullo facto discrimine, antecedentibus haec addunt, tanquam unius scenae ambitu comprehendenda. Lumbos sedendo, oculos exspectando sibi dolere ait senex, dum medicum manserit. Non igitur breve tempus effluxit, ex quo abiit Menaechmus Sosicles, quo tempore durante quia vacua fuit relicta scena, hoc loco quinti actus initium faciendum est, non versu 608, sicut in vulgatis; nam ibi quidem vix egresso Menaechmo surrepticio alter Sosicles supervenit, ut non huc valeant Donati illa in argumento Andriae: «Est igitur attente animadvertendum, ubi et quando scena vacua sit ab omnibus personis, ut in ea chorus vel tibicen audiri possit; quod quum viderimus, ibi actum esse finitum debemus agnoscere». Hac tamen ratione inducti videntur olim scribae atque recensores, ut versu 607 actum quartum finiri sibi persuaderent.

785. *Nunc*) H. e. igitur. Vid. ad Ba. 73.

MEDICVS. SENEX.

MEDICVS

Quid illi esset morbi, dixeras? Narra, senex. i. s. V, 2.
Num lariiatus aut cerritus? Fac sciam.
Num eum veternus aut aqua intercus tenet?

SENEX

Quin ea te causa duco, ut id dicas mihi,
Atque illum ut sanum facias.

MEDICVS

Perfacile id quidem est.
Sanum futurum, mea ego id promitto fide.

SENEX

Magna cum cura ego illum curari volo.

MEDICVS

Quin suspirabit plus sexcentos in dies:
Ita illunc cum cura ego magna curabo tibi.
Atque eccum ipsum hominem! Observemus, quam rem agat.

794. *Magna cum cura*) Vid. ad Ba. 363. Cf. 796.

795. Absurde libri, *suspirabo*. Non medicorum, sed aegrotorum scilicet est *suspirare*, h. e. anhelare; unde etiam morbus quidam *suspiriosus* dictus est apud Vegetium I, 11. Ipsa igitur sententia duce reposui, *Suspirabit*, h. e. *aegrotabit*. Similiter infra: *Elleborum potabis faxo aliquos viginti dies*. Frustra in explicanda vulgata codicum lectione se torquet Lambinus, nec melius sic eam refingit Acidalius Divinatt. in Plaut. p. 266: *Quin suspirabo plus sexcenties: ita Ego illum cum cura* etc.

797. *hominĕm*) Vid. ad Amph. 341. Hoc non advertentes, editores veteres ad unum omnes propinarunt nobis *gerat* pro *agas*, ut hoc modo versus scanderetur: *Atque ec | cum ipsum homi | nem. Obsér | vemus quam rem gerat.* Quorum consensum non spernendum ait Taubmannus; nos plorare eos iubemus cum invento suo χακομέτρῳ.

MENAECHMVS. SENEX. MEDICVS.

MENAECHMVS

Edepol nae hic dies pervorsus atque advorsus mi obtigit:
t. t. c. V, 3.
Quae me clam ratus sum facere, ea palam fecit omnia
Parasitus, qui me conplevit flagitî et formidinis,
Meus Vlysses, suo qui regi tantum concivit mali.
Quem ego hemonem, si quidem vivo, vitad evolvam sua!
Sed ego stultus sum, qui illius esse dico, quae mea est;
Meo cibo et sumtu educatust. Anima privabo virum!
Condigne autem haec meretrix fecit, ut mos est meretricius:
Quia rogo pallam, ut referatur rursum ad uxorem meam,
Mihi se ait dedisse. Heu, edepol nae ego homo vivo miser!

SENEX

Audin', quae loquitur?

MEDICVS

Se miserum praedicat.

SENEX

Adeas velim.

801. *regi*) Vid. Parei lexic. Plaut. h. v., ibique laudatis locis adde Capt. 757, ubi parasitus Ergasilus: *Non ego nunc parasitus sum, sed regum rex regalior* etc. Vid. etiam nos ad Terentii Phorm. 304.

802. Vulg. perversis numeris, nisi τὸ *ego* non elidendum putes, figura quidem prosodica non prorsus inusitata, ut demonstratum ivi ad Amph. 341: *Quem ego hominem, si quidem vivo, vita devolvam sua. Hemonem* antiqui usus est: vid. ad Asin. 274. Quod cur spernatur, nullus video. Porro MSS. *vita evolvam*, edd. vett. interpretatae, *vita solvam*. Legendum, *vitad evolvam*. Vid. ad Amph. prol. 149. Passim similia scriptores.

803. Itidem inconcinne libri: — *quae mea sit*; sed recentiores bene: *q. m. est*. Vid. supra ad 666.

807. *naě*) Vid. ad Amph. 149.

MEDICVS

Salvos sis, Menaechme. Quaeso, cur apertas brachium?
Non tu scis, quantum isti morbo nunc tuo facias mali.

MENAECHMVS

Quin tu te suspendis?

SENEX

Ecquid sentis?

MEDICVS

Quidni sentiam?
Non potest haec res ellebori iugere obtinerier.
Sed quid ais, Menaechme?

MENAECHMVS

Quid vis?

MEDICVS

Dic mihi hoc, quod te rogo:
Album an atrum vinum potas?

MENAECHMVS

Quin tu is in malam crucem?

SENEX

Iam hercle occeptat insanire primulum.

MENAECHMVS

Quin tu rogas,

810. *tuo*) Male edd. vett., *tute*, vel *tu te*, quod versui officere intellexit Taubmannus.

811 sqq. Vulg.: ME. *Q. t. t. s.* MED. *E. s.*? ME. *Q. s.*? MED. *Non potest* etc. Sed rectissime Acidalius Divv. in Plaut. pag. 266 sqq.: «Ridiculum est, medicum interrogare, an sentiat Menaechmus; et hic vero nimis respondeat molliter, si illud ab eo quaesitum. Rogat non nisi senex et ipsum medicum, et nihil aliud, quam ecquid sentiat insanum esse, qui sic salutatum exceperit; tum medicus, se vero sentire, et tantum inquit esse morbum, ut ellebori iugere vix possit expugnari. Sic ergo restituatur: ME. *Quin tu te suspendis*? SE. *ecquid sentis? MED. quidni sentiam? Non potest* etc. Paullo post nescio, si verba senis etiam medico potius tribuenda: *Iam hercle occeptat insanire primulum.* Suadet ratio sane quaedam, et similis deinde locus: MED. *Nunc homo insanire occeptat*».

Purpureum panem an puniceum soleam ego esse, an luteum?
Soleamne esse avis squamosas, piscis pennatos?

SENEX

Papae,
Audin' tu, ut deliramenta loquitur? Quid cessas dare
Potionis aliquid, priusquam percipit vesania?

MEDICVS

Mane modo: etiam percontabor alia.

SENEX

Occidis fabula.

MEDICVS

Dic mihi hoc: solent tibi unquam oculi duri fieri?

MENAECHMVS

Quid? tun' me locustam censes esse, homo ignavissume?

MEDICVS

Dic mihi, en nunquam tibi intestina crepant, quod sentias?

MENAECHMVS

Vbi satur sum, nulla crepitant; quando esurio, tum crepant.

819. Vulg. minus expedito metro: *Pot. al., p. percipit insania*. Vid. tamen, quae nos ad Amph. 483. Conf. supra 777.

820. Vulg. MED. *M. m.: e. percontabor*. SE. *alia occidis fabula*. Vett. edd.: — *percontabor*. SE. *occidis: fac iam*. Sed Iuntina: *Mane vero: etiam percontabor alia*. SE. *occidis iam*; bene quidem de verbo *alia* medici orationi adiuncto, quo id pertinere sensit etiam Acidalius, qui sic Divv. in Plaut. pag. 267: «Quum alia percontari etiam velle diceret medicus, gravatur hoc senex et, *Occidis hominem*, inquit, *tuis fabulis*, ad vulgi dictum forte simul alludens, quo medicus importune garrulus fertur alter aegroto morbus». Caeterum male idem, *fabulans*. Infra 971 et Most. 907: — TH. *Quae haec est fabula*? h. e. *qui hic est sermo*? et sic passim usurpari verbum *fàbula*, vel lexica docent.

821. *unquăm*) Vid. ad Amph. 116, 341.

823. Vulg. *en unquam*. Vid. ad Cist. 85.

MEDICVS

Hoc quidem edepol haud pro insano verbum respondit mihi.
Perdormiscin' usque ad lucem? facilen' tu dormis cubans?

MENAECHMVS

Perdormisco, si resolvi quoi argentum debeo.
Qui te Iupiter dìque omnes, percontator, perduint!

MEDICVS

Nunc homo insanire occeptat. De illis verbis cave tibi!

SENEX

I! modestior quidem nunc de verbist, praeut dudum fuit:
Nam dudum uxorem suam esse aiebat rabiosam canem.

MENAECHMVS

Quid ego dixi?

SENEX

Insanis, inquam.

MENAECHMVS

Egone?

SENEX

Tu istic, qui mihi
Etiam me iunctis quadrigis minitatus prosternere.
Egomet haec te vidi facered: egomet haec ted arguo.

MENAECHMVS

At ego te sacram coronam subripuisse scio Iovis;

827. Possis quoque reponere *quoid:* vid. ad Amph. prol. 149. Male Acidalius, retento verborum ordine, qui est in vulgatis: *Perdormisco, si resolvi argentum, cuui debeo*, ut *fuvit, pluvit*. Satius erat rescribi: *P. si resolvid a. q. d.*

830. Vulg. *Immo modestior*, sed MSS. *immonestor*, *immonester*, h. e. *I, modestior* etc. Notae formulae refellentium atque despicientium *I, I modo, Abi, Non tu hinc abis?* Vidd. Pareus in lexico Plaut. v. *I modo*, nos indice Terent. v. *Abi*. Pistoclerus Ba. 90: *I: stultior es barbaro Poticio.*

834. *facered* — *ted* —. Vid. ad Amph. prol. 149

Et ob eam rem in carcerem ted esse conpactum scio;
Et postquam es emissus, caesum virgis sub furca scio;
Tum patrem occidisse et matrem vendidisse etiam scio.
Satin' haec pro sano maledicta maledictis respondeo?

SENEX

Obsecro hercle, medice, propere, quidquid facturus, face!
Non vides hominem insanire?

MEDICVS

Scin', quid facias optumum?
Ad me face uti deferatur.

SENEX

Itane censes?

MEDICVS

Quippini?
Ibi meo arbitratu potero curare hominem.

SENEX

Age, ut lubet.

MEDICVS

Elleborum potabis faxod aliquos viginti dies.

MENAECHMVS

At ego te pendentem fodiam stimulis triginta dies.

MEDICVS

I, arcesse homines, qui illunc ad me deferant.

SENEX

Quot sunt satis?

MEDICVS

Proinde ut insanire video, quatuor; nihilo minus.

SENEX

Iam hic erunt. Adserva tu istunc, medice.

MEDICVS

Imo ibo ego domum,

846. Tò *I* cum sequente vocali litera coalescit. Vid. ad Ba. 716.

Vt parentur, quibus paratis opus est. Tu servos iube
Hunc ad me ferant.

SENEX

Iam ego illic faxo erit.

MEDICVS

Abeo.

SENEX

Vale.

MENAECHMVS

Abiit socerus, abiit medicus: solus nunc. Proh Iupiter!
Quid illuc est, quod med hice homines insanire praedicant?
Nam equidem, postquam gnatus sum, nunquam aegrotavi unum diem;
Neque ego insanio neque pugnas neque ego litis coepio:
Salvos salvos alios video; novid homines, adloquor.
An illi perperam insanire me aiunt, ipsi insaniunt?
Quid ego nunc faciam? Domum ire cupio: at uxor non sinit;
Huc autem nemo intromittit. Nimis proventum est nequiter!
Hic ero usque. Ad noctem saltem, credo, intromittar domum.

850. *ego*) MSS. pronomen non agnoscunt, Pareo teste. Sed forte videtur excidisse, nisi legere placeat: *iam illic f. e.*

851. Vulg. interpretatione inconcinna: ME. *A. s., a. m. nunc solus sum. p. I.* De *sum* intelligendo vid. ad Amph. 168.

859. Vulg. *Hic ergo usque ad noctem.* Sed edd. vett., in his Iuntina atque Aldina, *H. ero u. a. d.*, quas merito probant Acidalius et Pareus, frustra obloquente Taubmanni invidia. *Eo*, *ego*, *ergo* et similia non raro confundi, supra monuimus ad 570.

MESSENIO

Spectamen bono servod est, qui rem herilem b. t. V, 4.
Procurat, videt, conlocat cogitatque,
Vt absente hero res heri diligenter
Tutetur, quam si ipse adsit, aut rectius. b. t. c.
Tergum quam gulam, crura quam ventrem, oportet
Potiora esse, quoi cor modestum est. b. tr.
Recordetur, qui sunt nihili, quid iis preti c. t.
Detur ab suis heris, ignavis, inprobis
Viris: verbera, conpes, molae, lassitudo, b. t.

860. Vulg. *Spectamen bono servo, id est qui rem herilem Procurat* etc. Sed per appositionem dicta ferimus illa *qui rem herilem — cogitatque*, tanquam explicationem τοῦ *bono servo*, quae minime obscura sunt, praesertim additis *id est*, vix et ne vix quidem ferimus, sed superflua potius recidamus. Vide, quid turbae dedit moris antiqui ignoratio! Nam quovis pignore contenderim, reliquisse Plautum, quod excudi iussi: *Spectamen bono servod est, qui rem herilem* etc. *Sp. bono servo*; h. e. *Sp. boni servi*, per figuram Colophoniam. De *d* addito vid. ad Amph. 149, ubi plura eiusmodi peccatorum exempla proferuntur. Caeterum his persimilia leguntur Most. 862 sqq.

862. Vulg. inconcinne, *rem heri*. Vid. ad Amph. prol. 87.

863. Memorabilis clausula bacchiachorum tetrametrorum, ex eiusmodi versu catalecto constans. Caeterum adi, sis, nos ad Epid. 517.

864. Non placet hic versus bacchiacus: *Tergum quam | gulam, crura* etc. sed vide dicta ad Amph. 422.

865. Libri: *quoi cor modeste situm est*, quasi situs cordis ad eius vel modestiam vel immodestiam quidquam pertineret. Forte geminatis *s* et *t* literis ex *modestum* natum *modeste situm* arbitror. De hac clausula dixi ad Epid. 517.

866. sqq. *Rĕcōrde | tūr, quī sunt | nihĭlī, quid i | is prĕti, D. a. | s. h. | ignāvis* etc. Itidem molossos iisque compares pedes metricos creticis inmixtos habes Capt. 1 3 et aliis, quos ibi laudo, locis, quibus similium magnam copiam addere cuivis licet has fabulas perlustranti.

868. sqq. Vulg. nulla metri forma: *Viris; verbera, compedes, molae, magna Lassitudo, fames, frigus durum: Haec pretia sunt ignaviae*. Bacchiacos esse hos versus facile quisque intelligat, qui ingenium his studiis habet subactum. Τὸ *magna* ὁ τυχὼν adscripserit, ut haberet scilicet vox *lassitudo* suum adiectivum, sicut *frigus*. Sed haec ratio non ratio, nisi etiam cetera huius loci nomina *verbe-*

Fames, frigus durum. Haec pretia ignaviae sunt.
Id ego male malum metuo: propterea bonum esse certum est potius, as. ex t. d. et i. d. c.
Quam malum: nam mage multo patior facilius verba; verbera ego odi,
Nimioque edo lubentius molitum, quam molitum praehibeo. i. t.
Propterea heri imperium exsequor bene et sedate servio.
Atque id mihi prodest. Alii ita sint, in rem ut esse ducunt; i. t. c.
Ego ita, ut me oportet, ero: metum mi adhibeam, culpam abstineam;
Hero ut omnibus in locis siem praesto. Qui culpa servï
Carent et metuont, ii solent heris utibiles esse.
Nam illi, qui nil metuont, malum postquam est promeritum, metuont.

ra, *compes*, *molae* et *fames* epithetis ornare est animus, quibus neglectis fortius, quia brevius, loqui placuit poëtae.

870 sqq. Vulg. legitur prorsus inconcinne: *Id ego male malum metuo; propterea bonum Esse certum est, potius quam malum: nam magis multo Patior facilius verba, verbera ego odi.* Quia verba *Id ego — certum est* absque omni mutatione componi posse in versum asynartetum ex illis, quos in Milite reperit Reizius, intelligerem, reliqua huius orationis in eandem formam redigenda esse, praesertim sine negotio, ut res est, mihi persuadebam. Et optime quidem hi versiculi currunt, nec captum librarii interpretantis superant verba *potius quam malum*, quae per se facile intelligantur. Verum tamen quia usurpato alio metro servari possunt, servanda ea puto, totamque sententiam dividendam in duos versus trochaïcos tetram. acat., quamvis numeris longe quam asynartetos illos horridioribus, ut sic reponatur: *Id ego male malum metuo: propterea bonum esse certum est potius Quam malum: nam mage multo patior facilius verba; verbera ego odi.* De proceleusmaticis *Id ego ma-* et *facilius* vide nos ad Amph. 356. *Malum* posteriore versu *a* litera elisa pronuntiandum est, figura prosodica, quam illustravi ad Amph. prol. 74.

874. Vulg. mire traiecto verbo *sese*, quod a Grutero repositum pro manu scriptorum *esse*: — — — *alii sese ita ut in rem Esse ducunt, sint* etc. Nimis manifesta in his forma iamborum tetram. catalectorum, quos non admodum difficulter restituimus.

875. Vulg. interpretatione ἀμέτρῳ: *ego ita ero, ut me esse oportet: metum ut mihi adhibeam* etc. Posterius *ut* abest manu scriptis.

876. Vulg. itidem inconcinne, *sim.*

Metuam haud malum; prope est, quom herus ob facta pretium exsolvet.
Eo exemplo servio, tergi ut in rem esse arbitror. i. s.
Postquam in tabernam vasa et servos conlocavi, ut iusserat, i. t.
Ita venio advorsum. Nunc foris pultabo, adesse ut me sciat,
Atque virum ex hoc saltu damni salvom ut educam foras. t. t. c.
Sed metuo, ne sero veniam depugnato proelio.

879. Vulg.: *Metuam haud multum. prope est, quando Herus, quod strenue faciam, pretium exsolvet.* Taubmannus: « Haec lectio proxime accedit ad MSS. et edd. primas; eae namque: *Mecum haud multum prope est; quando ceruso faciam. precium exolvet.* Neque aliter MSS. Pall., nisi quod ii *Metum aut.* Pius annotat pro illa monstrosa voce alibi scriptum *strenue* ». Sed primum ἰαλέμου ψυχρότερα sunt ista *Metuam haud multum*, pro quibus haud cunctanter dedi id, quod legis, *Metuam haud malum:* siquidem alios servos malo promerito metuere dicit Messenio, se vero tale quid non metuere. Deinde pro *quando* versus gratia rescripsi *quom*, haud nescius, similia verborum *quom quando* et *quoniam* compendia saepius inter se commutari. Quod vero maximum, in monstro isto vocis *ceruso* facile deprehendi veram Comici scripturam eruſ ō (h. e. *erus*, vel *herus ob*: vid. ad Asin. 492), et similiter ex sequente *faciam* erui *facta m* (h. e. *mihi*, quod tamen ab interprete appictum versus arguit); itaque probabiliter, ni fallor, non metra tantummodo persanavi misere luxata, sed etiam veram sententiam pro falsa Plauto reddidi, siquidem non de iis, quae facturi simus, sed quae fecerimus, gratiam inire ab aliis afficique praemiis solemus. Angelii et recentiorum interpolationes non morabor.

880. Clausula, de qua vid. ad Epid. 197 sqq.

883. Vulg. pessime transposito verbo *scio*, quod Camerarius invexit: *Neque utrum ex hoc saltu damni salvom scio eliciam foras.* MSS.: *Neque utrum ex hoc saltu damni salvom uteduo am fora*, in quibus *Atque* pro *Neque* scribendum vidit Gronovius, *ut educam foras* pro corruptis *uteduo am fora* Pareus, ego *uirum* pro *utrum*, quomodo nomen *vir* pro *homo* usurpari monui ad Curc. 372, sicut de *i* literae cum *t* permutatione ad Cas. 499. Alias aliorum lectiones atque emendationes enarrare longum est.

SENEX. MENAECHMVS. LORARII. MESSENIO.

SENEX

Per ego vobis deos atque homines dico, ut imperium meum t. t. t. V, 5.
Sapienter habeatis curae, quae imperavi atque impero:
Facite illic homo iam in medicinam ablatus sublimis siet,
Nisi quidem vos vostra crura aut latera nihili penditis.
Cave quisquam, quod illic minitetur, vostrum flocci fecerit!
Quid statis? quid dubitatis? Iam sublimem raptum oportuit! i. t.
Ego ibo ad medicum: praesto ero illi, quom venietis.

MENAECHMVS

Occidi!
Quid hoc est negotî, quod illice homines ad me currunt, obsecro?
Quid voltis vos? quid quaeritatis? quid me circumsistitis?
Quo rapitis me? quo fertis me? Perii! Obsecro vostram fidem,
Epidamnienses, subvenite, cives! Quin me mittitis?

MESSENIO

Proh dî inmortales, obsecro, quid ego oculis adspicio meis?
Herum meum indignissume nescio qui sublimem ferunt!

MENAECHMVS

Ecquis suppetias mihi audet ferre?

MESSENIO

Ego, here, audacissume. t. t. c.

889. *Quod* elisa vocali pronuntiandum, vid. ad Amph. prol. 74. Cf. 892.
891. *illi*) Sic MSS.: vulgo, *illic*, quod interpretis. Vid. ad Amph. 596.
898. Vulg.: *Ecquis suppetias mihi audet afferre*, neque usitata locutione et versu refragante. Sensit Acidalius Divv. pag. 269.

O facinus indignum et malum, Epidamnii cives, herum i. t.
Meum hic in pacato oppido luci deripier in via,
Qui liber ad vos venerit! i. d.
Mittite istunc!

MENAECHMVS

Obsecro te, quisquis, operam ut des mihi, t. t.c.
Neu sinas in me insignite fieri tantam iniuriam!

MESSENIO

Imo operam dabo et defendam et subvenibo sedulo!
Nunquam te patiar perire! me perire est aequius.
Eripe oculum isti, te ab humero qui tenet, here, te obsecro!
Hisce ego iam sementem in ore faciam pugnosque obseram.
Maxumo hercle hodie malo vostro istunc fertis! mittite!

MENAECHMVS

Teneo ego huic oculum.

MESSENIO

Face ut oculi locus in capite adpareat!
Vos scelesti, vos rapaces, vos praedones!

LORARII

Periimus,
Obsecro, hercle!

MESSENIO

Mittite ergo!

899. *malŭm*) Vid. ad Amph. 1. Inconcinne autem vulgatae edd., *Epidamni*. Vett. edd. recte, *Epidamnii*, quod etiam, nihil monito lectore, Pareus excudi iussit, ut haec ipsorum manu scriptorum, quos adhibuit, lectio esse videatur.

901. Clausula. Vid. ad Epid. 197 sqq.

902. Vulg. interpretatione inconcinna: *quisquis es*, *operam* etc. A veteri codice τὸ *es* aberat. Vid. ad Amph. 168.

904. Vulg. itidem ἀμέτρως: *Imo et operam dabo* etc., nisi quis τὸ *Imo* praecedenti versui apponendum esse arbitretur, sententia divulsa, quod haud placet.

MENAECHMVS

Quid me vobis tactio est?

Pecte pugnis!

MESSENIO

Agite, abite, fugite hinc in malam crucem!
Hem tibi etiam, quia postremus cedis, hoc praemî feres!
Nimis bene ora commentavi atque ex mea sententia. 914
Edepol, here, nae tibi suppetias tempore adveni modo.

MENAECHMVS

At tibi dî semper, adulescens, quisquis es, faciant bene:
Nam absque te esset, hodie nunquam ad solem occasum viverem.

MESSENIO

Ergo edepol, si recte facias, here, med emittas manu.

MENAECHMVS

Liberem ego te?

MESSENIO

Verum: quandoquidem, here, te servavi.

MENAECHMVS

Quid est,
Adulescens? Erras.

914. Vulg.: *Nimis autem bene ora commentavi atque ex mea sententia*, frustra mutato metro trochaïco in iambicum et verbo *bene* durius eliso. MSS. non *autem*, sed *aut*. Passim Hic *Nimis bene*, *Nimis lepide*, *Nimis male*; raro, si unquam, *Nimis autem bene* etc. Copulas et coniunctiones addere est librariorum. Frustra autem vulgatum *commentari* mutant, quod recte interpretatur Acidalius Divv. 269 *ora verberibus conscribillare*, tanquam librum commentarium literis. Bene etiam Gruterus: «*Commentare* est raptim et sine ordine aliquid memoriae causa indistincte annotare. Sic et Noster Pseud. act. I, 5 (538 sqq.): *Quasi in libro cum scribuntur calamo literae, Stilis me totum usque ulmeis conscribito.* Citat praeterea Servius I Aen. ex Plauto (Fragmm. incertt. 42): *corpus tuum virgis inscribam.* Statius Theb. XI, de equo vulnerato: *Arvaque sanguineo scribit rutilantia gyro* etc.» Quibus addit Gronovius Catulli ista (22): *Ne laneum latusculum natesque mollicellas Inusta turpiter tibi flagella conscribillent.* Ducta haec a Graecis, quibus similiter usurpantur γράφειν et ab hoc alia verba derivata.

918. *emittas*) Ita V. C.; libri vulgati inconcinne, *mittas*.

MESSENIO

Quid? erro?

MENAECHMVS

Per Iovem adiuro patrem,
Med herum tuom non esse.

MESSENIO

Non taces?

MENAECHMVS

Non mentior;
Nec meus servos unquam tale fecit, quale tu mihi.

MESSENIO

Sic sine igitur, si tuom esse negas me, abire liberum.

MENAECHMVS

Mea quidem hercle causa liber esto, atque ito quo voles.

MESSENIO

Nempe iubes?

MENAECHMVS

Iubeo hercle, si quid imperî est in te mihi.

MESSENIO

Salve, mi patrone.

SERVOS ALIVS

Quom tu liber es, Messenio,
Gaudeo.

MESSENIO

Credo hercle vobis. Sed, patrone, te obsecro,
Ne minus imperes mihi, quam quom tuos servos fui.
Apud ted habitabo et, quando ibis, una tecum ibo domum.
Mane me: nunc ibo in tabernam: vasa et argentum tibi

921. *Non taces?* Formula mentiri visum vel inepte locutum corripientis. Cf. Merc. 473. Simile est *Etiam tu taces?* Trin. 481.

930. Vulg. sic legitur ac distinguitur: — — — *domum*. ME. *Minime*. MES. *Nunc ibo* etc. Sed Acidalius Divv. in Plaut. p. 269 sqq.: «Languide et inepte Menaechmus respondet *Minime*, quasi abneget palam;

Referam. Recte est obsignatum in vidulo marsupium
Cum viatico: id tibi iam huc adferam.

MENAECHMVS

Adfer strenue.

MESSENIO

Salvom tibi item, ut mihi dedisti, redhibebo. Hic me mane.

MENAECHMVS

Nimia mira mihi quidem hodie exorta sunt miris modis:
Alii me negant eum esse, qui sum, atque excludunt foras;
Socer et medicus me insanire dicunt. Quid sit, mira sunt.

quod si fecisset, aliam servus orationem subtexuisset, non istam *Nunc ibo in tabernam* etc. Quin tu deles personam inculcatam, et coalitum id verbum dividis vicissim, continuato sermone servus ut ita narret: — — *et quando ibis, una tecum ibo domum. Mane me: nunc ibo in tabernam* etc. Iubet eum exspectare se, dum eat et redeat: quod mox iterat, *heic me mane*. Neque de hac correctione ulli dubitandum». Sic ille, sagaciter quidem, ut solet, caeterum bene, quod personae notam immissam delet; male, quod nobis persuadere cupit, notissima minimeque obscura verba *Mane me* ita potuisse depravari. Cuius tamen emendationem in ordinem recepi ego, ut certe haberent lectores, quod intelligerent, neque inepto isto *Minime* offenderentur. Sed nunc manum Comici reperisse mihi videor hanc: — — — *domum. Meminens nunc ibo in tabernam: vasa et argentum tibi* etc. *Meminens* in tres voces perperam divisum habuere pro notis personarum (*me.* principio et *mes.* a fine) compendioque τοῦ *minime*, quod mediis verbi literis *mine* simillimum est. Vel insolentius *Meminens* forte permutatum cum adverbio notissimo et in his fabulis saepissime usurpato. Ne dicam, fieri quoque potuisse, ut obsoletum participium sedulo mutaretur ab aliquo magistro, ne, Sarsinatis exemplo pellecti, prisce loquerentur discipuli. «Livius Erotopaegnion 4: *Meminens Varro corde volutat*,» ut scribit Priscianus lib. XI, pag. 922 Putsch. Et Sergius in Donati editione altera ibid. pag. 1855: «Invenimus in Plauto *Meminens*». Quem hunc ipsum locum in animo habuisse existimarim. Saepe autem sic de se servi in comoediis. Puer ille Mil. 1363: — — *memini ego officium meum*. Et identidem in his et Terentii fabulis haec et similia leguntur *Memor ero*, *Memor es probe*, *Memorem mones*.

933. *rĕdhibebo*) Vid. ad Asin. 375.

934. Gronovius, Ernestius invitis libris omnibus vetustis et versu: — *exorta miris modis*.

936. Hic versus vulgo post 940 inculcatur, quem ex hoc loco excidisse

Et iam hic servom sese esse aibat meum, quem ego emisi manu;
Is mi adlaturum cum argento sese ait marsupium.
Id si attulerit, dicam ut a med abeat liber, quo volet:
Ne tum, quando sanus factus siet, a me argentum petat.
Haec nihilo mihi esse videntur secius, quam somnia.
Nunc ibo intro ad hanc meretricem, quamquam suscenset mihi:
Si possum exorare, ut pallam reddat, quam referam domum.

MENAECHMVS SOSICLES. MESSENIO.

MENAECHMVS

Men' hodie usquam convenisse te, audax, audes dicere, t. t. c. V, 6.
Postquam advorsum mi imperavi ut huc venires?

MESSENIO

Quin modo
Eripui, homines qui ferebant te sublimem quatuor,
Apud hasce aedis; tu clamabas deum fidem atque hominum omnium,

sententiarum iam restituta concinnitas dubitare nos non sinit. Vulgo quoque turbato numero, *dicebant*, quomodo *aibat* positum sequente versu. Verum similiter in antecedente, *negant*, et mox, *ait*, ut de veritate huius correctionis non sit dubitandum.

937. *Et iam*) Vulg. minus apte, *Etiam*; Acidalius, *At iam*.

940. *suos sit factus*) Vulg.: *Ne tum, quando sanus factus sit, a me argentum petat.* Male obtemperavi Is. Casaubono, ad illud Persii Sat. V, 88: — — *meus a praetore recessi* h. l. *suus factus* pro *sanus factus* reponi iubenti cum Ios. Scaligero. *Suus*, h. e. liber et sui iuris, iam factus erat Messenio, quantum quidem ad Menaechmum surreptum attinuit, ut qui ab eo manumissus esset. Non igitur de eius libertate tanquam de re futura loqui potest adolescens, potest de hominis sanitate, ut quem ex eo, quod se herum suum credit, ipsanum esse non absurde coniiciat. Legendum igitur minima vel potius nulla mutatione: *Ne tum, quando sanus factus siet, a me argentum petat.*

Quom ego adcurro teque eripio vi pugnando ingratiis.
Ob eam rem, quia te servavi, me amisisti liberum.
Quom me argentum dixi petere et vasa, tu quantum potest
Praecucurristi obviam, ut, quae fecisti, inficias eas.

MENAECHMVS

Liberum ego te iussi abire . . . ?

MESSENIO

Certo.

MENAECHMVS

Quoi certissumum est,
Mepte potius fieri servom, quam te unquam emittam manu?

MENAECHMVS. MESSENIO. MENAECHMVS SOSICLES.

MENAECHMVS

Si voltis per oculos iurare, nihilo hercle ea causa magis i. t. V, 7.
Facietis, ut hodie abstulerim ego pallam et spinther, pessumae.

MESSENIO

Proh dî inmortales! quid ego video?

MENAECHMVS SOSICLES

Quid vides?

MESSENIO

Speculum tuom.

MENAECHMVS SOSICLES

Quid negotî est?

948. V. C.: *Q. e. a. t. e. vel in pugnado i.*; Decurtatus: *Q. e. a. t. e. vi oppugnando i.*

949. Invitis omnibus libris antiquis Gronovius et Ernestius: *qui te servavi.*

MESSENIO

Tua est imago! tam consimilist, quam potest! t. t. c.

MENAECHMVS SOSICLES

Pol profecto haud est dissimilis, meam quom formam noscito.

MENAECHMVS

O adulescens, salve, qui me servavisti, quisquis es!

MESSENIO

Adulescens, quaeso hercle, loquere tuom mihi nomen, nisi piget.

MENAECHMVS

Non edepol ita promeruisti de me, ut pigeat, quae velis.
Mihi est Menaechmus nomen.

MENAECHMVS SOSICLES

Imo edepol mihi. i. s.

MENAECHMVS

Siculus sum Syracusanus.

MENAECHMVS SOSICLES

Ea domus et patria est mihi. t. t. c.

MENAECHMVS

Quid ego ex te audio?

MENAECHMVS SOSICLES

Hoc, quod res est.

MESSENIO

Novi equidem hunc: herus est meus.
Ego quidem huius servos sum; sed med esse huius credidi.
Hunc ego censebam te esse; huic etiam exhibui negotium.

958. Similiter *Cognosco* usurpatur Amph. 285.

966. *te esse*) Ita MSS., neque opus est rescribi *esse te*, sicut vulgatae praeferunt.

Quaeso, ignoscas, si quid stulte dixi atque inprudens tibi.

MENAECHMVS SOSICLES

Delirare mihi videre. Non conmeministi, simul
Te hodie mecum exire e navi?

MESSENIO

Enimvero aequom postulas:
Tu herus es; tu servom quaere. Tu salveto! tu vale!
Hunc ego esse aio Menaechmum.

MENAECHMVS

At ego me.

MENAECHMVS SOSICLES

Quae haec est fabula?
Tu es Menaechmus?

MENAECHMVS

Me esse dico, Moscho prognatum patre.

MENAECHMVS SOSICLES

Tun' meo patre es prognatus?

MENAECHMVS

Imo equidem, adulescens, meo;
Tuom tibi neque occupare neque praeripere postulo.

MESSENIO

Dî inmortales, spem insperatam date mihi, quam suspicor!
Nam nisi me animus fallit, hi sunt gemini germani duo:
Nam et patriam et patrem conmemorant pariter, qui fuerint sibi.

970. *Tu salveto*) Sic itidem scripti probo numero, quum vulgo pessimo legatur *salveto tu*. Primum *Tu* sequente litera vocali non liquescit: vid. ad Amph. 149.

971. *Quae haec est fabula*? Vid. supra ad 820.

973. MSS. et vett. edd.: *Tun' a meo* (vel *Tunam meo*) *patre* etc.

977. Vulg.: *Nam et patrem et matrem commemorant pariter, qui fuerint sibi*. Recte I. Lipsius Epistoll. Quaestt. IV, 6: « Pronunciat haec Messenio servus, et an mentiatur ne-

Sevocabo herum. Menaechme!

MENAECHMI AMBO

Quid vis?

MESSENIO

Non ambos volo;
Sed uter est advectus mecum navi vostrum?

MENAECHMVS

Non ego.

MENAECHMVS SOSICLES

At ego.

MESSENIO

Te volo igitur. Huc concede.

MENAECHMVS SOSICLES

Concessi. Quid est?

MESSENIO

Illic aut homo sycophanta aut geminus est frater tuos:
Nam hominem homini similiorem nunquam vidi ego alterum,
Neque aqua aquae, neque lacte est lacti, crede mihi, usquam similius,
Quam hic tui est tuque huius autem; post eandem patriam ac patrem

scio, dicit certe mendacium. Nam quod ait patrem et matrem commemorasse eos: de patre verum; de matre fallit. Multis post versibus demum mater quaeritur et nominatur: *Quod erat nomen nostrae matri*? ME. *Theusimarche.* Antea de matre nullum verbum. Peccavit Plautus, an servus, an potius scriptor? Et vix est ut non emendandum sit *Nam et patriam et patrem*. Quod persuadet series rei gestae. Pater nominatus erat, *me esse dico Moscho prognatum patre*: patria autem, *Siculus sum Syracusanus*. Et quod emendationem plane firmat, repetit statim servus idem: — *Neque lacte lacti, crede mihi, usquam similius, Quam hic tui est, tuque huius. Postea autem eandem patriam ac patrem Memorat* ». Quod patriam matrem vocari, atque elegantissime, putant, falluntur.

984. Vulg.: *Q. h. t. e., t. huius. postea autem eandem* etc. Sed MSS. *Q. h. t. e., t. huius autem postea* etc. unde legendum intellexi: — *tuque huius autem*. Vid. ad Cas. prol. 8. *Postea* versum impedit, videnturque sequentis verbi literae initiales perperam geminatae.

Memorat. Melius nos adire est atque hunc percontarier.

MENAECHMVS SOSICLES

Hercle quin tu me admonuisti recte et habeo gratiam.
Perge operam dare, obsecro hercle! Liber esto, si invenis
Hunc meum fratrem esse!

MESSENIO

Spero.

MENAECHMVS SOSICLES

Et ego itidem spero fore.

MESSENIO

Quid ais tu? Menaechmum, opinor, te vocari dixeras.

MENAECHMVS

Ita vero.

MESSENIO

Huic item Menaechmo nomen est. In Sicilia
Te Syracusis natum esse dixisti; hic natust ibi.
Moschum tibi patrem fuisse dixisti; huic itidem fuit.
Nunc operam potestis ambo mihi dare et vobis simul.

MENAECHMVS

Promeruisti, ut ne quid ores, quod velis, quin inpetres.
Tanquam si emeris me argento, liber servibo tibi.

MESSENIO

Spes mihi est, vos inventuros fratres germanos duos
Geminos, una matre natos et patre uno uno die.

MENAECHMVS

Mira memoras. Vtinam efficere, quod pollicitus, possies!

MESSENIO

Possum. Sed nunc, agite, uterque id, quod rogabo, dicite.

988. Vulg. inconcinne: *Et Ego item sp. f.*

999. *agite*) Ita Decurt. et vett. edd. in his Iuntina. Male caeteri libri: *coite*. Non coiisse Menaechmos duos, sed seorsim interrogatos esse a servulo, consentaneum est.

MENAECHMVS

Vbi lubet, roga: respondebo; nil reticebo, quod sciam.

MESSENIO

Est tibi nomen Menaechmo?

MENAECHMVS

Fateor.

MESSENIO

Est itidem tibi?

MENAECHMVS SOSICLES

Est.

MESSENIO

Patrem fuisse Moschum tibi ais?

MENAECHMVS

Ita vero.

MENAECHMVS SOSICLES

Et mihi.

MESSENIO

Esne tu Syracusanus?

MENAECHMVS

Certo.

MESSENIO

Quid tu?

MENAECHMVS SOSICLES

Quippini?

MESSENIO

Optume usque adhuc conveniunt signa. Porro operam date.

Quid longissume meministi, dic mihi, in patria tua?

MENAECHMVS

Cum patre ut abii Tarentum ad mercatum; postea

1003. V. C. *Quid tu scilicet. quippini.* Natum τὸ *scilicet* ex nota personae Sosiclis.

1006. Pessime libri: — *ad mercatum, tum postea* etc. *Tum* haud conspicitur in V. C. et edd. primis. Nomen *Tarentum* non liquescit, de qua re videndum ad Amph. 341.

Inter homines med a patre deerrare atque inde avehi.

MENAECHMVS SOSICLES

Iupiter supreme, serva me!

MESSENIO

Quid clamas? quin taces?
Quot eras annos gnatus, quom te pater a patria avehit?

MENAECHMVS

Septuennis: nam tum dentes mihi cadebant primulum;
Neque patrem postillad unquam vidi.

MESSENIO

Quid? vostrum patri
Filii quot eratis?

MENAECHMVS

Vt nunc maxume memini, duo.

MESSENIO

Vter eratis, tun' an ille, maior?

MENAECHMVS

Aeque ambo pares.

MESSENIO

Qui id potest?

MENAECHMVS

Gemini ambo eramus.

MENAECHMVS SOSICLES

Dî me servatum volunt.

MESSENIO

Si interpellas, ego tacebo.

MENAECHMVS SOSICLES

Potius taceo.

MESSENIO

Dic mihi:
Vno nomine ambo eratis?

MENAECHMVS

Minume: nam mihi hoc erat,

Quod nunc est, Menaechmus; illunc tum vocabant Sosiclem.

MENAECHMVS SOSICLES

Signa agnovi: contineri, quin conplectar, non queo!
Mi germane, gemine frater, salve! Ego sum Sosicles.

MENAECHMVS

Quomodo igitur post Menaechmo nomen est factum tibi? 1020

MENAECHMVS SOSICLES

Postquam ad nos renuntiatum est de te, et patrem mortuom,
Avos mutavit noster; tibi quod nomen est, fecit mihi.

MENAECHMVS

Credo, ita esse factum, ut dicis. Sed mi hoc responde.

MENAECHMVS SOSICLES

Roga.

MENAECHMVS

Quod erat nomen nostrae matri?

MENAECHMVS SOSICLES

Theusimarche.

MENAECHMVS

Convenit.
O salve, insperate, multis annis post quem conspicor,
Frater!

MENAECHMVS SOSICLES

Et tu, quem ego multis miseriis, laboribus, 1026
Vsque adhuc quaesivi, quemque ego esse inventum gaudeo!

1017. Non male MSS. *Menaechmo*; modo reponamus *Menaechmod*, ne nomen elidatur. Vid. ad Amph. prol. 149.

1024. *Quod*) Ita V. C. a manu sequiore. Vulgo *Quid*, minus quidem usitate.

1026. Vulg. proclivi lapsu (nam lapsum esse, metrum ostendit): *miseris laboribus*. *Miseriis, laboribus* per asyndeton, quod Hic frequentat. Vid. ad Capt. 336.

MESSENIO

Hoc erat, quod haec te meretrix huius vocabat nomine:
Hunc censebat te esse, credo, quom vocat te ad prandium.

MENAECHMVS

Namque edepol mi hic hodie iussi prandium adpararier
Clam meam uxorem: quia pallam surpui dudum domo,
Eam dedi huic.

MENAECHMVS SOSICLES

Hancne dicis, frater, pallam, quam ego habeo?

MENAECHMVS

Quomodo haec ad te pervenit?

MENAECHMVS SOSICLES

Meretrix huc ad prandium
Med abduxit; sibi dedisse me aibat: prandi perbene,
Potavi atque adcubui scortum; pallam, et aurum hoc *mihi dedit.*

MENAECHMVS

Gaudeo edepol, si quid propter me tibi evenit boni:
Nam illa quom te ad se vocabat, me ted esse credidit.

MESSENIO

Numquid me morare, quin ego liber, ut iussisti, eam?

MENAECHMVS

Optumum atque aequissumum orat, frater: fac causa mea.

MENAECHMVS SOSICLES

Liber esto.

1029. *quom vocat*) Vid. ad Amph. 503.

1031. *quia*) Sic MSS. et vett. edd., quod cur spernatur prae vulgata lectione *quoi*, non intelligo.

1035. *mihi dedit*) Haec probabiliter addita a Camerario: nam in vetustis codd. desiderantur.

1037. Male vulgo: *me esse credidit*, omisso *te*. Dudum correxerat Lambinus.

MENAECHMVS

Quom tu es liber, gaudeo, Messenio.

MESSENIO

Sed meliore est opus auspicio, liber perpetuo ut siem.

MENAECHMVS SOSICLES

Quoniam haec evenerunt nostra, frater, ex sententia,
In patriam redeamus ambo.

MENAECHMVS

Frater, faciam, ut tu voles:
Auctionem hic faciam et vendam, quidquid est. Nunc interim
Eamus intro, frater.

MENAECHMVS SOSICLES

Fiat.

MESSENIO

Scitin', quid ego vos rogo?

MENAECHMVS

Quid?

MESSENIO

Praeconium ut mihi detis.

MENAECHMVS

Dabitur.

MESSENIO

Ergo nunc iam
Vis conclamari auctionem fore?

MENAECHMVS

Quidni? Die septimi.

MESSENIO

Auctio fiet Menaechmi mane sane septimi.
Venibunt servi, supellex, fundi, aedes. Omnia
Venibunt, quiqui licebunt, praesenti pecunia.
Vxor venibit quoque etiam, si quis emtor venerit.
Vix credo auctione tota capiet quinquagesies.
Nunc, spectatores, valete, et nobis clare adplaudite!

MERCATOR

DRAMATIS PERSONAE

CHARINVS, } *adolescentes.*
EVTYCHVS, }
ACANTHIO, *servos.*
DEMIPHO, } *senes.*
LYSIMACHVS, }
PASICOMPSA, *meretrix.*
DORIPPA, *uxor.*
SYRA, *anus serva.*
COCVS.
LORARII.

ARGVMENTVM

Mercatum missus ab suo adolescens patre
Emit atque apportat scita forma mulierem.
Requirit, quae sit, postquam eam vidit, senex.
Confingit servus, emtam matri pedisequam.
Amat senex hanc, ac se simulans vendere,
Tradit vicino. Eum uxor illius putat
Obduxe scortum sibi. Charinon ex fuga
Retrahit sodalis, postquam amicam invenerat.

Vs. 1. Male Cam. Lamb. Taubm.: *Missus mercator ab suo* etc.

5. Vulg.: *Amat senex hanc. ad se simulans vendere* etc. Et sic quidem V. C. Camerarii, quod ille accipit per tmesin pro *se adsimulans*, quae est lectio alterius MS. et editionum veterum, quomodo infra 148 legitur: *Vin' tu te mi ob esse sequentem, an nevis?* et Mil. 1172, *ad iubeat ferri*, similia Lucretii, Virgilii, aliorum, ne commemorem. Sed non placet in una eademque actione usurpatum asyndeton: quamobrem exprimendam putavimus Taubmanni emendationem *ac se simulans vendere*, quum praesertim verisimile esset, *ac* in *at*, mox *ad*, degenerasse.

7. Vulg.: *Obduxe scortum. tum Charinum ex fuga* etc. Sed MSS. (quamquam de veteri codice non affirmat Taubmannus) et vett. edd., in his Iunt.: *Obduxe* (vel *Obduxisse*, ut V. C. et eaedem edd.) *sibi scortum*, quod minime contemnendum esse Pareus intellexit. Verum τῷ *sibi* in ordinem recepto versus non capit istud *tum*, quod ex praecedente syllaba ortum puto. Cessantem elisionem in scriptore sequiore minus probans, *Charinon* excudi iussi, quomodo passim graecas graecarum vocum terminationes retinent Latini.

ALIVD ARGVMENTVM

Mercatum adsiduum filium extrudit pater.
Is peregre mitis redimit ancillam hospitis,
Amore captus. Vt venit, navi exiit;
Pater advolat *atque* visam ancillam deperit;

1 sqq. Vulg.: *Mercatum a se dum filium extrudit pater.* (Vett. edd., in his Iunt.: *pater,*) *Is peregre unius redimit ancillam hospitis, Amore captus.* Et in vulgatis quidem editionibus, in quibus plene distinguitur post *pater*, *dum* particula primo horum versuum non habet, quo referatur; in aliis, velut Iuntina, ubi commate, quod vocant, eo loco interpungitur, sententia exsistit absurda, quum simul filius extrusus esse et peregre ancillam redimisse hospitis dicatur, quod fieri eodem tempore non potuit. Fraudem igitur aliquam hic subesse, sponte suspiceris, etiamsi codicum h. l. scripturas non subtilius examinaris. Quorum Decurtatus quidem et vett. edd. *a se dum*, sicut vulgo legitur; sed V. C. *ad sotium*, quod perperam aliqui accepere pro *ad socium*, quum legendum esset coniunctis vocibus *adsiduum*, h. e. domesticum, urbanum, otiosum. Prol. 61 sqq.: *Sese extemplo, ex ephebis postquam excesserit, Non, ut ego, amori neque desidiae in otio Operam dedisse — — — — — Multo opere inmundo rustico se exercitum* etc. Postquam autem *ad* praepositio separatim coepisset scribi et *d* litera, lapsu proclivi, de quo ad Aul. 17, Epid. 279, in *t* transiisset, vox nihili *situum* vel *sitium* sedulo mutata est in *sotium* seu *socium*, quod certe intelligendum esset. Quod reposui, *assiduum*, facile et in altera scriptura agnoscatur, quum constet, bis exarandas literas similes semel perscribere solitos fuisse librarios, ut ex *assiduum* primum *asidum* vel *a si dum*, mox (sensu praesertim id suadere viso) *a se dum*, ortum esse, veritati sit consentaneum. Et sic quidem primum huius argumenti versum integritati suae restitutum esse, nobis persuademus. Venimus nunc ad secundum, qui neque ipse sanus est existimandus, quum MSS. et vett. edd. non *unius*, quae Camerarii coniectura, sed illi praeferant *milis*, hae latius serpente depravatione *militis*. Legendum *mitis*, h. e. benevolentis, qualem se praebuit Charino hospes ille Rhodius, de quo dicit prol. 97 sqq. Similiter autem Truc. 733 *sim mitis* pro *similes* legitur in Decurtato.

4. Vulg. imperfectis numeris: *Pater advolat, visam ancillam deperit.* Pareus: *P. a. visamque a. d.* Sed verisimilius est, *ac* particulam ab antecedente simili *-at* esse interceptam.

Quoius sit, percontatur. Servus pedisequam
Ab adolescente ipsius emtam matri ait.
Senex, sibi prospiciens, ut amico suo
Veniret, natum orabat; natus, ut suo:
Hic filium subdiderat vicini; pater
Vicinum. Praemercatur ancillam senex.
Eam domi deprensam coniunx illius
Vicini scortum insimulat: protelat virum.
Mercator exspes patria fugere destinat;
Prohibetur a sodale, qui illius patrem
Cum patre exorat, nato uti cedat suo.

5 sqq. Vulg. obscure, nec salvo metro: — — *servos, pedisequam Ab adolescente matri emtam ipsius.* Tò *ait*, quod sententiae aptissimum, habetur in Iuntina et Aldina.

13. *exspes*) Male MSS. et vett. edd. *expers*, quod optime correxit Camerarius.

15. Inepte atque soloece libri: *Orat suo cum patre, nato ut cederet.* Non satis erat orare hominem, siquidem saepe oratus aliquid negat nobis: reponendum igitur propter sensum vidi *exorat.* Deinde praesens tempus non imperfectum, sed item praesens post se requirebat: unde *cedat* pro *cederet* vulgato rescribendum esse intellexi. Tum illud *suo*, quod *ibi*, *ubi* in prioribus editionibus satis frigide legitur, ad verbum *nato* retuli, ut gravius *suus*, ipsius patris, *filius* quam simpliciter *filius* dicatur Charinus. Merc. 966: *Filio suo qui innocenti fecit tantam iniuriam.* Et similiter paulo ante: *Nam abs te istac aetate haud aequom filio fuerat tuo, Adulescenti amanti, amicam argento eripier suo.*

PROLOGVS

CHARINVS

Duas res simul nunc agere decretum est mihi: i. s. I,
Et argumentum et meos amores eloquar.
Nunc ego item facio, ut alias in comoediis
Vidi facere amatores, qui aut nocti aut die
Aut soli aut lunae miserias narrant suas,
Quos pol ego humanas creduo querimonias
Non tanti facere, quid velint, quid non velint;
Vobis narrabo potius meas nunc miserias.
Graece haec vocatur Emporos Philemonis;
Eadem latine Mercator Marci Attici.

Vs. 3 sq. Vulg. *Non ego idem facio, ut alias in comoediis Vidi facere amatores.* Sed *idem facio ut* etc. soloecum est, dicendumque vel *idem f., quod* — vel *item f., ut;* et sic quidem aliqui, quos pressis nominibus commemorant Taubmannus et Pareus. *Alios* quoque vulgatum ferri nequit. Non alii quam ipse amatores isti fuerunt, quos dicit adolescens (nam amor idem omnibus); sed alias id fieri vidit in comoediis. Vide nos ad Amph. prol. 41.

6. Vulg. inconcinne: *Quos pol ego credo humanas querimonias.* Non reponendum intellexi *Q. p. e. credod h. q.*, ne verbi *humanas* prima atque ultima syllabae vitiose acuerentur; sed legendum, *Q. p. ego hum. creduo querim.*, quomodo passim Plautus *Creduam*, *Creduis* et similia, quae vide apud Pareum in lexico Plautino.

10. Vulg. *Eadem latine Mercator Marci Accii.* Sub Augusti demum senescentis aetate Ovidius, Propertius, dein alii, geminum *i* usurparunt in genitivis nominum substantivorum in *ium* vel *ius* exeuntium, ut ab eorum vocativis diversa quoque scriptura distinguerentur: nam accentu quidem in pronuntiatione semper distincti fuerant, quem penultima habebant genitivi (*Valéri*), antepenultima vocativi (*Váleri*). Vidd. Muret. Varr. Lectt. XVIII, 9, Bentleius ad Terentii Andr. II, 1, 20 (292). Quorum prior, his inductus rationibus, reponendum censet *Marci Atti*, nomen illud per *T*, non per *C*, literam scribendum esse docens, de quo etiam Festum voc. *Barbari* et Casaubonum ad Athen. VI, 2 laudant interpretes. Sed istud *Atti* reiiciendum h. l. propterea, quod versum de-

Pater ad mercatum hinc me meus misit Rhodum
(Biennium iam factum est, postquam abii domo);
Ibi amare occoepi forma eximia mulierem.
Sed eam ut sim implicitus, dicam, si opera est auribus
Atque ad vortendum huc animum adest benignitas.
Etsi hoc parum, ecce, more maiorum instili:
Per mea contatus vos sum, quam dixi eloco.

stituit μείουρον, et acquiescendum potius manu scriptorum lectione *matlici* h. e. *M. Attici*, quo ducit etiam antiquissimarum scriptura editionum *martici*. *Atticum* se ridiculi causa vocat Plautus, sicut serio appellatus est amicus Ciceronis, quum quia non *sicilicissitat* modo, sed etiam *atticissat*, ut cum ipso loquar Men. prol. 12, h. e. poëtas Atticos imitatur, sicut hac ipsa comoedia facit; quum paronomasium sectatus, quae inest nominibus *Attius* et *Atticus*, ut quum *Attium* se audituros crederent, *Atticum* inexpectato loco audirent spectatores. Benevolentiam quoque horum captare forasse voluit, quum sciret Attica, ut universe in literis, ita inprimis in hoc genere acceptissima.

14. *eam ut sim implicitus*) Ita MSS. h. e. prisco more loquendi, *ut in eam sim plicatus*, quomodo Virgilius Aen. V, 279 serpentem dixit *Nexantem nodis, seque in sua membra plicantem*. Vulg. usitatiore forma; *ea ut sim implicitus*.

15. MSS. et edd. primae: *Atque advortendum ut animum adest benignitas*. Optime edd. mediae, inprimis Iunt. et Ald.: *Atque ad vortendum huc animum a. b.*: nam *vertere animum ad aliquid* pro *advertere* etsi non adeo pervulgata est locutio, tamen neque per se absurda est, et plerisque similibus confirmatur; velut Livius dixit XXV, 16: *toto animo in impetum atque iram verso*. Iam *ut* istud vetustissimorum codicum natum procul dubio ex *uc*, in quod genuinum *huc* facile degeneraverit. Vid. ad Asin. 492. Non igitur erat, quod Camerarius reponeret numeris vix ferendis, *Atque ad advortendum* etc., neque Acidalio obtemperarim suadenti: *Atque advortendum ad animum a. b.*

16. *Et hoc parum etiam*) Libri veteres: *Et hoc parum esse more m. i.* Pro *esse* non *etiam* cum Acidalio, sed legendum *ecce*, haud male coniicit Gronovius, quum *c* et *s* literas saepius inter se permutatas constet, sicut monui ad Capt. prol. 3. *Sed hoc parum*. Reponendum nunc arbitror: *Et si hoc parum, ecce, more maiorum instili*: etc. *hoc*, quod dicturus sum: vid. ad Curc. 401. Τὸ *-si* a sequente simili *h* litera interceptum. Cf. sequentem annotationem.

17. Vulg. nullis numeris: *Prius, ac percontatus sum vos, sumsi indicium illico*. Et haec quidem Pistoris coniectura, quam sic interpretatur Taubmannus, ut dicat adolescens « se parum ex more maiorum egisse (qui statim in prooemiis benevolentiam auditorum captarunt), quum prius indicandi amoris sui facultatem sumserit, quam percontatus sit, an liceat etc. » MSS. *Per mea* (Decurt. *me*) *perconatus sum vos sumque inde exilico* (Decurt., *unde exilio*; sed correctum *exilico*). Editio princeps,

Nam amorem haec cuncta vitia sectari solent,
Cura, aegritudo, nimiaque elegantia.
Haec non modo illum, qui amat, sed, quemque attigit,
Magno atque solido multat infortunio;
Nec pol profecto quisquam sine grandi malo,
Praequam res patitur, studuit elegantiae.
Sed amori accedunt etiam haec, quae dixi minus:
Insomnia, aerumna, error, terror, et fuga,
Ineptia stultitiaque adeo et temeritas,

Per me percontatus sum, sumque index illico. Iuntida et Aldina: *Per me percontatus sum, sineque indice aliquo.* His propius coniectandum, quam adhuc fecerunt interpretes atque editores. Nam quis etiam Acidalium probet, vel sic legentem: *Et hoc parum etiam. more maiorum institi, Pergraecatus sumtuosusque fui inde illico;* vel sic, paulo quidem probabilius: *Et hoc parum etiam more amatorum institi: Percontatus sum vos, neque sum index illico.* Nec melius rem gessere Salmasius et Gronovius, quorum ille: *Et hoc, parum etsi morem amatorum institi, Promere perconatus, sumque index illico;* hic: *Et hoc parum etiam* (vel *E. h. p. ecce*) *more maiorum instit: Per me prooemiatus sum inde ab initio.* «Non enim, *inquit*, ipsam primariam personam amores suos narrantem in prima fabula inducere solent Comici, sed alium quemcunque, qui prologum faciat. *Prooemiari* et apud Plinium minorem est. *Inde ab initio* ut alibi *Inde a principio* Pseud. 4, 2 (972).» Quum igitur ad me res devenisset, putabam rescribendum: *Per mea contatus vos sum, quam dixi eloco*, h. e. meas res, seu de rebus meis, an narrare eas vobis liceat, *me sum percontatus* (*potius*, *prius*), *quam* (*eas*) *dixi illico.* Non intellectam tmesin, quae inest verbis *Per mea contatus*, de qua monitum ad argumenti prioris vs. 5, ansam praebuisse arbitrabar ad interpolandum *Per mea percontatus*, forte autem divulsas voces *quam* et *dixi* peperisse has et similes scripturas depravatas *sumque inde exilico, sumque iudex illico.* Necdum poenitet coniecturae, nisi quod neque improbem reponentem: *Praevia contatus vos sum, quam dixi eloco*, ut *Praevia* pro adverbio sit usurpatum, sicut passim adiectiva utriusque numeri, de quibus vid. Vechner. Hellenolex. I, 2, 9. Compendia *prae per pro* praepositionum facillime misceri, omnes norunt, neque a *-uia* longe distat, quod exhibent libri, *mea* vel *me.* Horum itaque utrum verius videbitur (nam alterutrum genuinum esse confido), lector eliget. Carpit autem Hic maiores minus urbanos.

20. *modo illum*) Ita MSS. (certe sic, nihil monens de mutata a se scriptura, Pareus edidit), quae, qui non intelligerent, τὸ *qui* ἀνεκθλίπτως pronuntiandum esse, qua de re dixi ad Amph. 149, perperam transposuere, ut nunc legitur, *illum modo.*

26. *Ineptia* extremam syllabam porrectam habet ob duas consonas,

Incogitantia, excors inmodestia,
Petulantia, cupiditas et malevolentia;
Haeret etiam aviditas, residia, iniuria,
Inopia, contumelia et dispendium,
Multiloquium, pauciloquium. Hoc ideo fit, quia,
Quae nihil attingunt ad rem nec sunt usui, haec
Tam amator profert saepe advorso tempore;
Ac pauciloquium rursum idcirco praedico,
Quia nullus unquam amator adeo est callide
Facundus, quae in rem sint suam, ut possit loqui.
Nunc vos mi irasci ob multiloquium non decet:
Eodem, quo amorem, Venus mi hoc legavit die.
Illuc revorti certum, ut conata eloquar.
Principio atque ex ephebis aetate exii

quae sequuntur. Vid. ad Amph. 108-111.

28. MSS. *P. et cup. mal.*

29. *residia*) Vulgo, *desidia*. Angelius, non, quem Taubmannus insimulat, Sarracenus, *vesidia*, quomodo dicuntur *vecordia*, *vesania*. MSS. Camerarr., *residia*, « quod Grutero suaviter aures titillat. Cur enim, *inquit*, non aeque a *reses* fiat *residia*, ut a *deses* fit *desidia?* Glossae Isidori: *Subses*, *qui subtus sedet.* » Ita Taubmannus. Plenissime autem assentior Grutero, itaque scriptorum lectionem postliminio reduxi.

32. *sunt usui*, *haec*) MSS., *sunt iiidi*; Decurt., qui correctior, *sunt usuidi*. Fortasse rectius legetur: — — *nec sunt usuid*, *Tam amator* etc. Vid. ad Amph. prol. 149.

33. Vulgo, *amator profert* etc.; sed MSS. et vv. edd. illi, *Tam amator* etc., hae, *Tum amator* etc. Abductum *Tam* a *Saepe*, quo pertinere visum fuerit, haud concoxerint descriptores. Sed valet *Tamen*: vid. ad Ba. 1135 sqq.

34. Vulg. *Hoc pauciloquium rursum iccirco praedico*, quod ferrem; si praecessisset versu 31 *Illud* (*multiloquium*) *ideo fit* etc.: nam τὸ *hoc* si de singulo aliquo accipiendum esset, ad proxime antecedens nomen spectaret, quod fieri non potest, quum de multum loquendo agatur eo loco: utrumque igitur, et *multiloquium* et *pauciloquium*, in isto *hoc* intelligendum; unde sequitur, hic eam voculam prorsus otiari; neque dubitem, quin forte *oc* pro *ac* scriptum in *hoc* degeneraverit. Vid. ad Asin. 24.

40. Vulgo: *Principio atque animus ephebis aetate exiit*, ridente merito Mureto *animum ex ephebis exeuntem*, quasi in eum cadat, quod in corpora, ut pubescat. Emendat igitur: *Principio ut ex ephebis aetate exii*, τὸ *animus* ex sequente versu male repetitum arbitratus cum Dousa filio, quibus etiam Acidalius assentitur, neque ego refragor, nisi quod vulga-

Atque animus studio amotus puerili meust,
Amare valide coepi hinc meretricem eloco.
Res exulatum ad illam clam abibat patris:
Leno inportunus, dominus eius mulieris,
Vi summa quidque, ut poterat, rapiebat domum.
Obiurgare haec pater me noctis et dies:
Lenonum perfidiam, iniustitiam expromere:
Lacerari valide suam rem, illius augerier;
Summo haec clamore; interdum mussans; conloqui
Abnuere; negitare adeo me natum suom;
Conclamitare tota urbe et praedicere,
Omnes tenerent mutuitanti credere:
Amorem multos inlexe in dispendium:
Intemperantem, non modestum, iniurium,
Trahere, exhaurire me, quod quirem, abs se domo;
Rationem pessumam esse, ea, quae ipsus optuma
Omnis labores invenisset perferens,
Amoris vi diffunditari ac didier.

tum *atque* retinendum puto, quod similiter ex sequentibus huc traductum videbatur optimo Valenti. MSS. *P. a. a. phebus act. e.*

41. *meust*) Ita MSS., non eliso graviore verbo *puerili*, sicut fit in vulgatis, quae: —*puerili est meus.*

42. Putide libri *hic*, siquidem hoc per se intelligitur, quum Athenas adhuc non reliquerit Charinus. Solent meretricum nominibus addi patriae, quia maximam partem peregrinae erant, quarum aliae aliis praeferebantur. Hanc cultiorem dicit atque amabiliorem adolescens, quia Atheniensem. Vid. Bentleius ad Terentii Andr. I, 3, 16. ibidem V, 1, 14: *Illam hinc civem esse aiunt*; et sic passim.

43. Vulgo, *abibat clam*; sed MSS. *iam abibat*, in quibus latere *clam* vidit I. Gulielmius Quaestt. in hanc fabulam cap. 1. «Id, *inquit*, magis probat lex ludicra, qua haec fabula concluditur: *si quis prohibuerit, plus perdet clam, quam si praehibuerit palam.*» Sed non transponendum *abibat clam*, verum temperandum ab ecthlipsi τοῦ *clam*, tanquam verbi μονοσυλλάβου, sub ictu positi. Vid. ad Amph. 149.

47. Vulgo pravis numeris et in thesi occultato verbo gravissimo *lenonum*: *Perfidiam, iniustitiam | lenonum expromere.*

52. V. C. *mutuanti*, Decurt. *mututanti.*

58. Vulg.: *Amoris vi diffunditari ac deteri.* Recte Gronovius: «Camerar. alter *ac dieheret*; alter (Decurt. emendatior) *ac diedere.* Acad. et priscae edd. *ac dedere.* Lege: *Amoris vi diffunditari ac didier*, id est

Convitium tot me annos iam se pascere;
Quod nisi puderet, ne luberet vivere.
Sese extemplo, ex ephebis postquam excesserit,
Non ut ego, amori neque desidiae in otio
Operam dedisse, neque potestatem sibi
Fuisse: adeo arte cohibitum se esse a patre;
Multo opere inmundo rustico se exercitum,
Nec nisi quinto anno quoque positum visere
Vrbem, atque extemplo inde, ut spectavisset peplum,
Rus rursum confestim exigi solitum a patre.
Ibi multo primum sese familiarium
Laboravisse, quom haec pater sibi diceret:
Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi item metis;
Tibi denique istic pariet laetitiam labos.
Postquam recesset vita patrio corpore,
Agrum se vendidisse atque ea pecunia
Navim, metretas quae trecentas tolleret,
Parasse, atque ea semper se invectatum undique.

dissipari. Vetus poëta apud Ciceronem, *dide te ac disiice.* »

* 59. Hunc versum inter et sequentem Muretus Varr. Lectt. XVIII, 9 e veteribus, ut ait, membranis arcessitum talem inserit: *Suisque ingratiis me vitam agere perperam.* Cuius fides sit penes auctorem.

66. Vulg. fere inconcinne, nisi quis iis fretus, de quibus monui ad Asin. 770, τοῦ *posse* extremam e literam elidi putet, quod nolim, quum aliud cantent MSS.: *Neque nisi quinto anno quoque posse tum visere Vrbem* etc. MSS. igitur non *posse tum*, sed uno verbo *positum*, h. e. decretum, constitutum; quod recte placuit Grutero.

69. Vulg. *se*, inconcinne quidem; sed quis non videat, reponendo *sese*, ut in Iuntina atque Aldina legitur, versum facillime sanari? Non tamen id vidit elegantissimus Muretus variarum Lectionum modo laudato loco, et ex nescio quo libro veteri reposuit numeris parum probis: *Ibi multo plurimum* | *se familiarium* etc.

71. Vulg. itidem inconcinne, nisi quis priorem e literam in *eidem* elidendam putet, quae ratio durissima: *Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi eidem metis.* Forte *idem* pro item exaratum, sicut saepius factum monui ad Cas. 83, post magis etiam, opinor, corruptum est.

76. MSS., *P. atque eam semper scis* (Decurt. *sempercis* vel *semperis*) *vectaundique* (vel *vectatum, vectatum*). Inde mirificae ortae coniecturae: *P. atque capse merces vectatum undique*, quae Scaligeri in ordinem recepta est, quum neque *eapse* locum hic inve-

Adeo dum, quae tum haberet, peperisset bona.
Me idem decere, si, ut deceret me, forem.
Ego me ubi invisum meo patri esse intellego
Atque odio me esse, quoi placere aequom fuit,
Amens amansque utut animum obfirmo meum;
Dico esse iturum me mercatum, si velit:
Amorem missum facere me, dum illi obsequar.
Agit gratias mi atque ingenium adlaudat meum;
Sed mea promissa non neglexit persequi:
Aedificat navim cercurum et mercis emit;
Parata navi, inponit; praeterea mihi
Talentum argenti ipsus sua adnumerat manu;
Servom una mittit, qui olim a puero parvolo
Mihi paedagogus fuerat, quasi uti mihi foret
Custos. His sic confectis navim solvimus,
Rhodum venimus, ubi quas mercis vexeram,
Omnis, ut volui, vendidi ex sententia,
Lucrum ingens facio praeterquam mihi meus pater
Dedit aestimatas mercis: ita peculium
Conficio grande. Sed dum in portu illi ambulo,
Hospes me quidam agnovit, ad coenam vocat.
Venio, decumbo, acceptus hilare atque ampliter.
Discubitum noctu ut imus, ecce ad me advenit

niat, neque satis placeat *vectatum* pro *vectasse* usurpatum; *P. atque ea se in Persis vectatum undique; P. atque isse merces vectatum undique.* Haec longius omnia recedunt a librorum scriptura antiquissimorum; sed proxime ad eam accedit, quod ipse in medium attuli: *Parasse atque ea semper se invectatum undique.* Quum dicatur *Vector* pro *Vehor*, quidni *Invector* pro *Invehor?* nam *invectatum* in depravatis ductibus librorum videor mihi agnoscere. Nec tamen pugnabo, si quis potius ita reponendum putet: *Parasse atque ea semper se vectatum undique.*

— — — *Si quid novisti rectius istis,*
Candidus imperti: si non, his utere mecum.

91. Libri metro nullo: *Custos. iisce confectis navim solvimus.* MSS. *C. isset confectis* etc., in quibus facile deprehendi *C. his sic conf.*, quum verba *se si sic sed* passim confundi scirem in MSS. Vid. ad Curc. 43, infra ad 710.

94. Libri vitio, ni fallor, calami: *L. i. facto.* Iunt. Ald., *L. i. facio*, quas sequor.

Mulier, qua mulier alia nulla est pulcrior.
Ea nocte mecum illa hospitis iussu fuit.
Vosmet videte, quam mihi valde placuerit:
Postridie hospitem adeo; oro, ut vendat mihi;
Dico, eius pro meritis gratum me et munem fore.
Quid verbis opus est? emid atque advexi heri.
Eam me advexisse nolo resciscat pater.
Modo eam reliqui ad portum in navi et servolum.
Sed quid currentem servom a portu conspicor,
Quem navi abire vetui? Timeo, quid siet.

ACANTHIO. CHARINVS.

ACANTHIO

Ex summis opibus viribusque usque experire! nitere, i. t. I, 2
Herus ut minor opera tua servetur! Agedum, Acanthio,
Abige abs te lassitudinem! cave pigritiae praevorteris!
Simul enica suspiritus (vix subfero hercle anhelitum);
Simul autem eos plenissume, qui advorsum eunt, aspellito,
Detrude, deturba in viam! Haec hic disciplina pessuma est,
Currenti, properanti haud quisquam dignum habet decedere: t. t. c.
Ita tres simitu res agendae sunt, quando unam occoeperis:

105. Vulg. *emi*. Vid. ad Amph. prol. 149.

113. Vulg. inconcinne, *enicato*. MSS. et vv. edd. *emicat* vel *enicat*, τῷ *a* nescio quo literulae sive apicis adhaerente, quomodo Cas. 270 *acge* pro *age* legebatur in veteri codice Camerarii. Item male Iunt. atque Ald. *Simul enicat me spiritus* etc.

Et currendum est et pugnandum et autem iurgandum in via.

CHARINVS

Quid illuc, quod illic tam expedite exquirit cursuram sibi? i. t.
Cura est, negotî quid sit aut quid nuntiet.

ACANTHIO

Nugas ago!
Quam maxume resisto, tam res in periclo vortitur!

CHARINVS

Mali nescio quid nuntiat.

ACANTHIO

Genua hunc cursorem deserunt!
Perii! seditionem facit lien, occupat praecordia.
Perii! animam nequeo vortere. Nimis nihili tibicen siem!
Nunquam edepol omnes balineae mi hanc lassitudinem eximent.
Domin' an foris dicam esse herum Charinum?

CHARINVS

Ergo animi pendeo,
Quid illuc negotî sit: lubet scire ex hoc me, ut sim certior.

119. Vulg. versu ὑπερμέτρῳ: *Quid illud est, quod ille tam expedite exquirit cursuram sibi?* Pareus praeter libros: *Quid est, quod ille* etc. Voculae *quid* et *quod* eliduntur figura prosodica, quam illustratum ivi ad Amph. prol. 74.

121. *Quam maxume resisto, tam res in periclo vortitur*) Accipiendum hoc per ellipsin pro eo quod est *Quam maxume resisto, tam maxume res in periclo vortitur;* quod usitatius dicitur *Quam magis r., tam magis r. i. p. v.* Vidd. grammatici.

122. *hunc cursorem*) H. e. me currentem, quomodo Hic primam personam significare solet, ut monui ad Capt. 84.

125. Verbum *domin'* elisa *o* vocali pronuntiandum est, qua de re vide supra ad 119 laudatum Amphitruonis locum. Vulgo autem: *ego animi pendeo*, vi aut nulla aut perexigua pronominis, quod quam saepe permutetur cum *Ergo* et similibus, supra monui ad 570. *Ergo* vel *Igitur* repetitioni serviunt, ut notum est: nam 120 Charinus: *Cura est, negotî quid sit aut quid nuntiet.*

ACANTHIO

At etiam adsto? at etiam cesso foribus facere hisce assulas? t. t. c.

Aperite aliquis! Vbi Charinus herus? domin' est an foris? —

Num quisquam adire ad ostium dignum arbitratur?

CHARINVS

Ecce me, i. t.

Acanthio, quem quaeris!

ACANTHIO

Nusquam est disciplina ignavior.

CHARINVS

Quae te res male agitant?

ACANTHIO

Multae, here, ted atque me. i. s.

CHARINVS

Quid est negotî?

ACANTHIO

Periimus!

CHARINVS

Inimicis principium dato. i. t.

ACANTHIO

At tibi sortito id obtigit. i. d.

CHARINVS

Loquere id negotî, quidquid est!

128. Cf. Capt. 764.

132. De metro vid. ad Amph. 596. Cf. tamen sequentem annotationem.

133. Vulg. perversis numeris: Ac. *Periimus*. Ch. *principium inimicis dato*. Ac. *at tibi sortito id obtigit*. Haec non nisi deletis verbis *dato* et *id* in formam trochaici tetram. cat. redigantur, qualem hunc versum adhuc arbitrabar, quum tales sequi soleant eiusmodi acatalecticos. Sed nunc malim, refecto etiam versu praecedente, verbis autem immutatis, reponere: Ch. *Quae te res male agitant?* Ac. *Multae, here, ted atque me.* (*i. s.*) Ch. *Quid est negoti?* Ac. *Periimus.* Ch. *Inimicis principium dato.* (i. t.) Ac. *At tibi sortito id obtigit.* (i. d.) De iambis trimetris dimetrisque clausularum loco usurpatis dixi ad Epid. 197 sq. Pyrrhichius in caesura iambi tetrametri neminem male habebit, qui vel legerit monita ad Amph. 1.

ACANTHIO

Placide: volo adquiescere. i. t.

CHARINVS

At tu edepol sume laciniam atque absterge sudorem tibi.

ACANTHIO

Tua causa rupi ramices. Iamdudum sputo sanguinem.

CHARINVS

Resinam ex melle Aegyptiam vorato, salvom feceris.

ACANTHIO

At tu edepol calidam picem bibito, aegritudo abscesserit.

CHARINVS

Hominem ego iracundiorem, quam te, novi neminem. t. t. c.

ACANTHIO

At ego maledicentiorem, quam te, novi neminem.

CHARINVS

Si, saluti quod tibi esse censeo, id consuadeo?

ACANTHIO

Apage istiusmodi salutem, cum cruciatu quae advenit!

CHARINVS

Dic mihi, an boni quid usquam est, quod quisquam uti possiet
Sine malo omni, ut ne laborem capias, cum illo uti voles?

ACANTHIO

Nescio ego istaec: philosophari nunquam didici neque scio;

135. Hic versus vulgo 124 inter et 125 inseritur, dubitante Acidalio, an non satius sit, eum inculcari post 125, «ut mentione facta lassitudinis ac balnearum subiiciatur de sudore abstergendo; quod fore commodius videatur, quam ubi se nihili tibicinem servus dixerit.» Sed toto isto loco non ponendus versus propterea, quod ibi Charinus nondum convenit Acanthionem, quod fit demum versu 130. Ad sequentia igitur referri eum necesse est, neque locum ibi invenies, ubi collocetur, praeter eum, quem ei assignavi: tam ibi ceterae orationes sunt continuae et quas ne verbo quidem, nedum versu, interrumpere liceat.

Ego bonum, malum quo accedit, mihi dare haud desidero.

CHARINVS

Cedo tuam mihi dexteram! agedum, Acanthio!

ACANTHIO

Hem, dabitur: tene.

CHARINVS

Vin'tu ted ob esse sequentem mi, an nevis?

ACANTHIO

Opera licet

Experiri, qui me rupi causa currendo tua:
Vt, quae scirem, scire actutum tibi liceret!

CHARINVS

Liberum

Tibi caput faciam cis paucos mensis.

ACANTHIO

Palpo percutis.

CHARINVS

Egon'ausim tibi usquam quidquam facinus falsum proloqui?
Quin iam, priusquam sum elocutus, scis, si mentiri volo.

ACANTHIO

Ah, lassitudinem hercle verba tua mihi addunt! enicas! i. t.

CHARINVS

Siccine mi obsequens es?

ACANTHIO

Quid vis faciam?

CHARINVS

Tun'? id quod volo.... t. t. c.

148. Vulg. *Vin' tu te mihi ob esse sequentem, an nevis?* quod ferri potest, modo vox *obsequentem* non elidatur. Vid. ad Amph. 116, 341.

ACANTHIO

Quid id est igitur, quod vis?

CHARINVS

Dicam.

ACANTHIO

Dice.

CHARINVS

At enim placide volo.

ACANTHIO

Dormientis spectatores metuis ne ex somno excites?

CHARINVS

Vae tibi!

ACANTHIO

Tibi equidem a portu adporto hoc.

CHARINVS

Quid fers? dic mihi.

ACANTHIO

Vim, metum, cruciatum, curam iurgiumque atque inopiam.

CHARINVS

Perii! tu quidem thesaurum huc mi adportavisti mali! Nullus sum!

ACANTHIO

Imo es . . . .

CHARINVS

Scio iam: miserum dices.

ACANTHIO

Tu dixisti: ego taceo. t. t.

156. *Quid id est igitur q. v.?*) Sic Iunt. et Ald. Vulgo inconcinne: *Quid est igitur, q. v.?*

157. *ex somno*) Ita MSS. Vulg. *e s.*

158. *hoc*) τὸ *vae*. Vid. ad Asin. 288.

161. Vulg. nullis numeris: — *Tu dixti: ego taceo.*

CHARINVS

Quid istuc est mali?

ACANTHIO

Ne rogites: maxumum infortunium est. t. t. c.

CHARINVS

Obsecro, dissolve iam me! nimis diu animi pendeo.

ACANTHIO

Placide: multa exquirier etiam prius volo, quam vapulem.

CHARINVS

Herclè vero vapulabis, nisi iam loquere aut hinc abis!

ACANTHIO

Hoc sis, vide, ut palpatur! Nullust, quando occoepit, blandior. i. t.

CHARINVS

Obsecro hercle oroque, ut, istuc quid sit, actutum indices: t. t. c.
Quandoquidem mihi supplicandum servolo video meo.

ACANTHIO

Tamde indignus videor?

CHARINVS

Imo dignus.

ACANTHIO

Equidem credidi.

CHARINVS

Obsecro, num navis periit?

ACANTHIO

Salva est navis: ne time.

164. Vulg. *exquirere*; ubi nescias, exquirere ipse velit servus, an e se exquiri a Charino.

169. Vulg. *Tandem indignus videor*. Sed *Tandem* in interrogationibus eiusmodi, quae vehementiorem affectum indicant, nunquam principio ponitur orationis. Obsecutus igitur sum Lipsio reponenti *Tamde*, h. e. *Tam*, ut ex Festo constat, quod quam proclive fuerit misceri cum vulgato *Tandem*, cuiusvis est videre.

CHARINVS

Quid alia armamenta?

ACANTHIO

Salva et sarta sunt.

CHARINVS

Quin tu expedis,
Quid siet, quod me per urbem currens quaerebas modo?

ACANTHIO

Tu quidem ex ore orationem mi eripis. Taceas face.
Credo, si boni quid ad te nuntiem, instes acriter,
Qui nunc, quom malum audiundum est, flagitas me, ut eloquar.

CHARINVS

Obsecro hercle te, istuc ut tu mihi malum facias palam!

ACANTHIO

Eloquar, quandoquidem oras. Tuos pater ....

CHARINVS

Quid meus pater?

ACANTHIO

Tuam amicam ....

CHARINVS

Quid eam?

171. *armamenta*) V. C. *ornamenta*. Vulg. autem *sana* legitur pro *sarta*: recte, opinor, emendante Lambino, quum nonnisi per προσωποποιΐαν *sana* dicatur res inanima.

172. Operarum, credo, vitio Gronoviana atque Ernestina: *Quid siet, te quod me* etc.

173. Τὸ *quidem* pro monosyllabo est. Vid. ad Amph. prol. 74. Caeterum, vulgo: *Ac. *Tu quidem ex ore orationem mihi eripis.* Ch. *taceo.* Ac. *tace.* 'altero prius promittente, se taciturum, quam alter, id faciat, rogavit eum; quod absurdum est. Iunt. et Ald., *eripis*, *tace.* Ch. *Taceo;* recte inducta iuvenis persona, unde rescribendum vidi *Taceas face*, τὸ TACEAS vel TACEAC in TACE. AC. forte mutatum ratus, *tace* verò cum *face* simili confusum. *Face* quam saepe sic usurpetur, non opus est doceri.

176. *ut*) Ita V. C. Vulgatum *istuc uti* ἄμετρον est, siquidem *istuc* pro *istucce* positum posteriorem syllabam producit.

178. *Tuam* non liquescit. Vid. ad Amph. 341.

ACANTHIO

Vidit.

CHARINVS

Vidit? vae misero mihi!

Qui videre potuit?

ACANTHIO

Oculis.

CHARINVS

Quo pactod? —

ACANTHIO

Hiantibus.

CHARINVS

In' hinc dierectus? Nugaris in re capitali mea!

ACANTHIO

Qui, malum, ego nugor, si tibi, quod me rogas, respondeo?

CHARINVS

Hoc, quod te interrogo, responde!

ACANTHIO

Quin tu, si quid vis, roga. i. t.

CHARINVS

Certen' vidit?

ACANTHIO

Tam hercle certe, quam ego ted ac tu me vides. t. t. c.

CHARINVS

Vbi eam vidit?

ACANTHIO

Intus intra navim, uti prope adstitit

180. Vulg. inconcinne: *I hinc dier.: nugare in r. c. m.* Angelius atque Aldus pro arbitrio: *Abi h. d. a me: nugare* etc. V. C., *in hoc dier.*, h. e. *In' hinc dier.*, sicut reposui. Ad corrigendum metri causa *nugaris* non opus erat libro vetere.

182. Hunc versum, qui vulgo 178 inter et 179 legitur, huc inserendum vidit Acidal. Divin. in Plaut. p. 323.

Et cum ea confabulatust.

CHARINVS

Perdidistis me, pater
Et tute! Eho tu, quin cavisti, ne eam videret, verbero?
Quin abstrudebas, sceleste, ne eam conspiceret pater?

ACANTHIO

Quia negotiosi eramus nostris nos negotiis:
Armamentis complicandis, conponendis, studuimus.
Dum haec aguntur, lembo advehitur tuos pater pauxillulo,
Neque quisquam hominem conspicatust, donec in navi super.

CHARINVS

Nequidquam maris subterfugi saevis tempestatibus!
Equidem iam me censebam esse in terra atque in tuto loco;
Verum video med ad saxa ferri saevis fluctibus.
Loquere porro, quid sit actum.

185. Vulg.: — — — CH. *Perdidisti me, pater! Eho tu, eho tu, quin* etc. Sed nulla vi, nulla gratia, ista *Eho tu* repetuntur. Nec melius vett. edd., in his Sarracenia et Mediolanensis, quas laudare soleo: *Eo tu, eo tu, quin* etc. Melius V. C., *Eho tu hoc cavisti* etc., abstinens ab inutili verborum *Eho tu* iteratione, itaque ἀκέφαλον quidem versum destituens, sed eo ipso viam curationis monstrans, quum facile intelligatur, si quid a fronte excidit simile potius quam dissimile excidisse, vix autem similius datur quidquam istis *Eho tu* sive *Eo tu*, quam id, quod excudi iussi, *Et tu* vel metri causa *Et tute*, quod et sententiam multum iuvat, quum non patri solum, sed etiam servulo irasci adolescentem appareat.

187. *nĕ*) Vid. ad Amph. 149.

189. Libri interpretatione inconcinna neque observato asyndeto: *Armamentis complicandis et componendis studuimus*. Vid. ad Capt. 336.

192. Vulg.: *Nequidquam mare subterfugi saevis tempestatibus.* ubi incertum, accusativo an ablativo casu positum sit *mare*. Rescripsi igitur *maris*, *mari'*, praesertim *s* litera sequente, cum *mare* permutatum ratus. Nec spreverim hanc lectionem *Nequidquam in mare subt.* etc. *Mare* pro *Mari* et Hic et alii: vid. Parei lexic. Plaut. v. *Mare* auferendi casu. Rapta autem *in* praepositio a *m* antecedente videatur.

ACANTHIO

Postquam adspexit mulierem,
Rogitare occoepit, quoia esset.

CHARINVS

Quid respondit?

ACANTHIO

Eloco
Occucurri atque interpello: matri te ancillam tuae
Emisse illam.

CHARINVS

Visusne est tibi credere id?

ACANTHIO

Etiam rogas?
Sed scelestus subagitare occoepit.

CHARINVS

Illamne, obsecro?

ACANTHIO

Mirum, quin me subagitaret.

CHARINVS

Edepol cor miserum meum,
Quod guttatim contabescit, quasi in aquam indideris salem!
Perii!

ACANTHIO

Ehem, istuc unum verbum dixisti verissumum!

198. *Etiam rogas?* Impatientis hoc. Vid. infra 207 sqq. et de formula ad Curc. 187. Vulg. *subigitare*. Vid. ad Amph. 28.

201. — — — — CH. *Edepol cor miserum meum, Quod guttatim contabescit, quasi in aquam indideris salem.* Similiter Stich. 617 ex nostra emendatione: *Quasi nix, tabescit dies.*

202. Vulg. *hem*, corrupto numero, nisi vox ἀνεκθλίπτως efferatur, qua figura non abutendum. Operosius, nec tamen restituto metro, Angelius et Aldus: *P.* AC. *hem nunc istuc v. d. v.*; unde Acidalius: *P.* AC. *hem istuc nunc unum v. d. v.*

CHARINVS

Stultitia istaec est! — Quid faciam? Credo, non credet pater,
Si illam matri med emisse dicam; post autem mihi
Scelus videtur, me parenti proloqui mendacium.
Neque ille credet, neque credibile est, forma eximia mulierem i. t.
Eam me emisse ancillam matri.

ACANTHIO

Non taces, stultissume?
Credet hercle: nam credebat iam mihi.

CHARINVS

Metuo miser, t. t. c.
Ne patrem prehendat, ut sit gesta res, suspicio.
Hoc, quod te rogo, responde, quaeso, *Acanthio.*

ACANTHIO

Quid rogas?

CHARINVS

Num esse amicam suspicari visus est?

ACANTHIO

Non visus est.
Quin quidque, ut dicebam, mihi credebat.

203. *Stultitia istaec est*) Haec vulgo sub servuli persona exhibentur. Sed is si verbum istud Charini censet esse verissimum, quomodo stultum ei videri potest? Nempe haec pugnantia, itaque probandae edd. Iunt. et Ald., in quibus Charino ista adscribuntur, stultitiam censenti, quod senem revera ancillam emtam uxori suae credidisse mulierem arbitretur servus. Cf. sequentia.

204. Vulg. numero difficili: *Si illam matri meae emisse dicam* etc. Iunt. Ald. *Si i. m. meae me em. d.* Sed haud dubie natum *mea* ex *med*, ut facillime *d* et *a* literas misceri monui ad Cist. argum. 7. To -*e* ex sequente verbo se agglutinavit.

209. Male Taubm. Gron. Ern., *ut si gesta res.* Pareus tanquam ex MSS., item vv. edd., recte, *ut sit gesta res.*

210. V. imperfectis numeris: *Hoc quod te rogo, responde, quaeso.* Ac. *quid rogas?* nec proficiunt reponentes *H. q. t. r. r. mihi q.* Ac. *q. r.?* Excidit nomen servi, a Charino pronuntiatum, sicut saepe circa nomina hic turbatum est. Vid. ad Amph. 436.

CHARINVS

Verum, ut tibi quidem
Visus est.

ACANTHIO

Non; sed credebat.

CHARINVS

Vae mihi misero! nullus sum!
Sed quid ego hic nunc lamentando pereo, ad navim non eo?
Sequere.

ACANTHIO

Si istac ibis, commodum obviam venies patri.
Postquam ted adspiciet timidum esse atque exanimatum, eloco
Retinebit, rogitabit, unde illam emeris, quanti emeris;
Te tentabit.

CHARINVS

Quin hac ibo potius. Iam censes patrem
Abiisse a portu?

ACANTHIO

Quin ea ego huc praecucurri gratia,
Ne te opprimeret inprudentem atque electaret.

CHARINVS

Optume.

216. MSS. *Postea aspicit te tim.* etc. Sed *Postea* ortum, nisi fallor, ex *Postcam*, h. e. *Postquam*, quod legitur in veteribus editionibus. Vid. ad Cas. 449.

218. Potide atque ὑπερμέτρως libri: *Timidum tentabit te.* CH. *quin hac ibo potius. iam censes patrem* etc. Τὸ *Timidum* ex antecedentibus petitum.

DEMIPHO

Miris modis dî ludos faciunt hominibus i. s. II, 1.
Mirisque exemplis somnia in somnis danunt.
Velut ego nocte hac, quae praeteriit, proxuma
In somnis egi satis et fui homo exercitus.
Mercari visus mihi sum formosam capram.
Ei ne noceret, quam domi ante habui capram,
Neu discordarent, si ambo in uno essent loco,
Posterius quam mercatus fueram, visus sum
In custodelam simiae concredere.
Ea simia adeo post haud multo ad me venit,
Male mihi precatur et facit convitium:
Ait sese illius opera atque adventu caprae
Flagitium et damnum fecisse haud mediocriter:
Dicit, capram, quam dederam servandam sibi,
Suae dotem uxoris ambadedisse. Oppido
Mi illuc videri mirum, ut una illaec capra
Vxoris dotem simiae ambadederit.
Instare factum simia, atque hoc denique
Respondet: ni properem illam ab sese abducere,
Ad me domum ad uxorem introducturum meam.

221. Similis locus est Rud. 497 sqq., unde versum *Ne dormientis quidem sinunt quiescere* retrahendum, tanquam fugitivum, censebat Acidalius. Cui non assentior, quum sententia etiam absque eo bene habeat.

229. Vulg. *In custodiam eam simiae concredere.* Sed MSS. *In custodiam sim. conc.*, omisso *eam*, unde legendum *In custodelam sim. conc.* dudum alii viderunt.

235 sqq. Non male Acidalius Divinatt. in Plaut. pag. 324: «Tenuis est iocus in verbo *ambadedere*, quem vix quisquam hactenus attendit. — Ludit in verbo, quod dixi. Sonus in eo est vocis *ambo*: cui opponit *unum*. Et ait mirari se, quomodo una capra dotem ambadederit. Hoc ita nisi accipias, nihil in iis verbis salis est; quamquam et illud simul ridicule miratur, quomodo capra unica totam dotem arrodere circumquaque potuerit. Id quod manifestius apparet; neque minus tamen occultior ille iocus ibidem captatur.»

Atque oppido hercle bene velle illud visus sum;
Ast non habere, quoi commendarem capram:
Quo mage, quid facerem, cura cruciabar miser.
Interea ad me hoedus visust adgredirier;
Infit mihi praedicare, sese ab simia
Capram abduxisse, et coepit inridere me.
Ego enim lugere atque illam abductam conqueri.
Hoc quam ad rem credam pertinere somnium,
Nequeo invenire; nisi capram illam suspicor
Iam me invenisse, quae sit aut quid voluerit.
Ad portum hinc abii mane cum luci simul,
Postquam hic, quod volui, transegi; atque ego conspicor
Navem ex Rhodo, qua heri est advectus filius.
Conlubitum est illuc mihi, nescio qui, visere.
Ascendi in lembum atque ad navim advehor:
Atque ego illi adspicio forma eximia mulierem,
Filius quam advexit meus matri ancillam suae;
Quam ego postquam adspexi, non ita amo, ut sani solent
Homines; sed eodem pacto, ut insani solent.
Amavi hercle equidem ego olim in adulescentia;
Verum ad hoc exemplum nunquam, ut nunc insanio.

241. Inepte libri: *Atque oppido hercle bene velle illi visus sum.* Non de eo agitur, an bene vel male voluerit simiae isti Demipho; sed visus hic sibi est in somnio illud bene velle, quod simia iussit eum, abducere ab ipsa capram.

251. *luci*) Vid. ad Amph. 10.

252. *atque*) Vid. ad Epid. 208.

254. *illud*) Forte corrigere oblitus sum vitiosam codicum scripturam *istud*. Recte Gulielmius Quaestt. in hanc fabulam cap. 3: « Sincerius, *inquit*, existimo *Collibitum est illuc.* Notae formulae *ad forum*, *in theatrum*, *domum visere* ».

255. Vulg. *Escendi in lemb.*; sed Decurt., emendatior ille altero libro Camerariano, et vv. edd., *Ascendi*, quod aeque bonum. Verba *lembum* et *navim* non eliduntur, de qua re vid. ad Amph. 341; quod non advertentes editores, divulsis sententiis, versum alterum altero farserunt in hunc modum: *Ascendi in lembum atque ad navim advehor: atque ego Illam conspicio* etc. Pro *illam* vv. edd. *Illi*, h. e. *Illic*, recte, quia de ista muliere tum nondum quidquam senex inaudiverat.

261. *hŏc*) Vid. ad Amph. 136.

Nunc hoc profecto sic est: haec illa est capra.
Sed simia illa atque hoedus timeo quid velint.
Vnum quidem hercle iam scio, periisse me;
Vosmet videte ceterum, quanti siem.
Sed conticescam: vicinum eccum, exit foras.

LYSIMACHVS. DEMIPHO. LORARII.

LYSIMACHVS

Profecto ego illunc hircum castrari volo, i. s. II, 2.
Ruri qui nobis exhibet negotium.

DEMIPHO.

Neque omen illud mihi neque auspicium placet:
Quasi hircum metuo ne uxor me castret mea,
Atque illius haec nunc simiae partis ferat.

LYSIMACHVS

I tu hinc ad villam atque istos rastros villico
Pisto ipsi facito coram ut tradas in manum.
Vxori facito ut nunties, negotium
Mihi esse in urbe, ne me exspectet: nam mihi
Tres hodie litis iudicandas dicito.

262 sqq. Perverso ordine haec ita leguntur in vulgatis: — — — *insanio. Vnum quidem hercle iam scio, periisse me. Vosmet videte caeterum, quanti siem. Nunc hoc profecto sic est: haec illa est capra. Sed simia illa atque hoedus timeo quid velint. Sed conticescam* etc. Facile intelligitur, versum de capra *Nunc hoc* etc. ibi esse inculcandum, ubi de muliere dictum, quam capram istam censet silicernium. Cui versui necessario adiungendi illi *Sed simia* et *Vnum quidem*, quum, quid significent simia et hoedus, se nescire, sed unum probe scire, se periisse, dicat Demipho. Quos iam sponte sequuntur versus duo reliqui huius scenae. Caeterum *quanti siem* ita accipiendum, ut iudicare spectatores iubeat Demipho, an propter hunc amorem peius sit de se existimandum. Infra 314 sqq. senex perditus: *Humanum amare est, humanum autem ignoscere est. Ne, sis, me obiurga: huc non voluntas me impulit.* LY. *Quin non obiurgo.* DE. *At ne deteriorem tamen Hoc facto ducas.*

270. Vid. ad Asin. 842.

I, et hoc memento dicere.

LORARIVS

Numquid amplius?

LYSIMACHVS

Tantum est.

DEMIPHO

Lysimache, salved.

LYSIMACHVS

Euge, Demipho,

Salveto. Quid fit? quid agis?

DEMIPHO

Quod miserrumus.

LYSIMACHVS

Dì melius faxint!

DEMIPHO

Dì hoc quidem faciunt.

LYSIMACHVS

Quid est?

DEMIPHO

Dicam, tibi si videam esse operam aut otium.

279. Vulg. nec salvis numeris et praeter morem illata o interiectione, verbis autem *quid fit? quid agis?* praepostero ordine perscriptis: *Salve. o quid agis? quid fit?* DE. *quod miserrimus.* Nec melius Iunt. et Ald. *S. o. q. agitur? quid fit?* ubi verba senis *Quod miserrimus* plane non habent, quo referantur. Quibus quum ad ista *quid agis?* respondeatur, apparet haec iuxta illa ponenda esse, secus ac vulgo fit: nam si verbis *quid fit?* orationem suam finiisset Lysimachus, aliud nimirum alter subiecisset. Forte autem ablata *t* litera ex *Salveto* natum *Salve o*, quomodo Men. 748 reponendum vidi *Pugnis me vitastin' huius oxi quidquam parcere?* quum adhuc legeretur *Pugnis me vetas in huius* etc. Vt illo loco *i* sequens, ita hoc *e* praecedens *t* literae fraudi fuit. Cf. Mil. 483.

280. *Di hoc quidem faciunt*) Ita quidem libri. Sed quid hoc sibi vult, quod melius iam nunc deos facere dicit Demipho, qui se miserrimum queritur, dum adhuc nescit, an copiam amoris sui sibi facturus sit Lysimachus? Ipsa igitur sententia reponi iubet *Di hoc quidem facient.* Ita loquitur senex amator certa spe, alterum sibi in hac re non defuturum. Vel certe legendum *faciant.*

LYSIMACHVS

Quamquam negotium est, si quid vis, Demipho,
Non sum occúpatus unquam amico operam dare.

DEMIPHO

Benignitatem tuam mi experto praedicas.
Quid tibi ego aetatis videor?

LYSIMACHVS

Acheruntieus,
Senex vetus, decrepitus.

DEMIPHO

Pervorse vides:
Puer sum, Lysimache, septuennis.

LYSIMACHVS

Sanun' es,
Qui puerum te esse dicas?

DEMIPHO

Vera praedico.

LYSIMACHVS

Modo hercle in mentem venit, quid tu diceres:
Senex quom extemplo est, iam nec sentit nec sapit,
Aiunt, solere eum rursum repuerascere.

DEMIPHO

Imo bis tanto valeo, quam valui prius.

LYSIMACHVS

Bene hercle factum et gaudeo.

DEMIPHO

Imo si scias:
Oculis quoque etiam plus iam video, quam prius.

LYSIMACHVS

Bene est.

290. *Senex quom extemplo est*) Vid. ad Curc. 80.

DEMIPHO

Malam rem dico.

LYSIMACHVS

Iam istuc non bonum est.

DEMIPHO

Sed ausimne ego tibi eloqui, si quid velim?

LYSIMACHVS

Audacter.

DEMIPHO

Animum advorte.

LYSIMACHVS

Fiet sedulo.

DEMIPHO

Hodie ire in ludum occepi literarium,
Lysimache. Ternas scio iam.

LYSIMACHVS

Quid? ternas?

DEMIPHO

AMO.

LYSIMACHVS

Tun' capite cano amas, senex nequissume?

DEMIPHO

Si canum, si istuc rutilum, sive atrum est, amo.

LYSIMACHVS

Ludificas nunc tu me hic, opinor, Demipho.

DEMIPHO

Decide collum, si falsum ad ted eloquor!
Vel, ut scias me amare, cape cultrum, seca

301. Vulg. pravis numeris: *Seu canum, seu istuc rutulum, sive* etc. MSS. et vv. edd., in his Sarracen. et Mediol., *Si canum, seu istuc* etc. Legendum: *si canum, si istuc* etc. Vid. ad Men. 700.

303. Vulgo loquendi formula parum proba: *Decide collum, si falsum est uti loquor.* Decurt. et vv. edd. *D. c., si falsum ad te loquor*, unde facile erat verum exsculpere, quod posui.

Digitum vel aurem vel tu nasum vel labrum;
Si movero me seu secari sensero,
Lysimache, auctor sum, amando med ut enices.

LYSIMACHVS

Si unquam vidistis pictum amatorem, hem illic est:
Nam meo quidem animo vetulus, decrepitus senex
Tantidem est, quasi sit signum pictum in pariete.

DEMIPHO

Nunc tu me, credo, castigare cogitas.

LYSIMACHVS

Egon' te?

DEMIPHO

Nihil est iam, quod tu mihi suscenseas:
Fecere tale ante alii spectati viri.
Humanum amare est, humanum autem ignoscere est.
Ne, sis, me obiurga: huc non voluntas me inpulit.

LYSIMACHVS

Quin non obiurgo.

DEMIPHO

At ne deteriorem tamen
Hoc facto ducas.

307. Vulg. *L., auctor sum uti me amando hic eneces.* Sed abest τὸ *hic* Decurtato et vv. edd.

308. Vulg. *Si unquam vidisti pictum* etc. quasi ipsum Demiphonem se adspicere iubente Lysimacho, quod absurdum est. Imo spectatores hic alloquitur, id quod saepe faciunt medii in fabulis actores, velut Aul. 668 sqq. Cas. 707, Men. 779 sq. Poen. 466. Et sic iterum Lysimachus 319, *Hic homo ex amore insanit.* Simili autem vitio supra 185 *Perdidisti* pro *Perdidistis* exaratum vidimus in libris.

310. *Tantidem* (*pretii*). Frustra Iunt. Ald., probantibus Acidalio et Pareo, *Tantundem*.

315. Vulg. *Ne sis me obiurga. hoc non voluntas me impulit.* Pro *ad hoc*, inquit Lambinus. Vellem exempla eius usus protulisset. Acidalius: « *Hoc* alii volunt esse *huc;* optime: atque ita Servius ac Priscianus Marone: *Hoc tunc ignipotens coelo descendit ab alto.* Libri tamen veteres aliter, neque male distinguunt *ne obiurga hoc*: quasi sit propter hoc. » Ita quidem *Istuc* pro *Propter istuc* positum observavimus Men. 641. Sed prior ratio verior videtur, quia simplicior.

LYSIMACHVS

Egon' te? Ah, ne dî siverint!

DEMIPHO

Vide, sis, modo etiam.

LYSIMACHVS

Visum est.

DEMIPHO

Certen'?

LYSIMACHVS

Perdis me! —
Hic homo ex amore insanit. — Numquid vis?

DEMIPHO

Vale.

LYSIMACHVS

Ad portum propero: nam ibi mihi negotium est.

DEMIPHO

Bene ambulato.

LYSIMACHVS

Bene vale.

DEMIPHO

Bene sit tibi.
Quin mihi quoque etiam ad portum est negotium:
Nunc adeo ibo illuc. Sed optume gnatum meum

317. *Ah, ne di siverint!* Μὴ γένοιτο, ut recte interpretes. Cf. infra 605. Ba. 433: Ly. *Periit sibi sodalis.* Mn. *Ne di sirint!* Ly. *Sicest, ut loquor.*

318. *Perdis me*) H. e. Occidis me tuis ambagibus ac nugis. Similiter Men. 820: Me. *Mane modo: etiam percontabor alia.* Se. *Occidis fabula.* Pseud. 933: *Occidis me, quom istuc rogitas!* Mil. 313: Pa. *Sceledre, Sceledre!* Sce. *Quis homo interimit?* Pa. *Alter est audacior?* Et sic passim.

321. Libri inconcinne: De. *Bene ambulato.* Ly. *Bene valeto.* De. *Bene sit tibi.* V. C. *Bene valete.*

322. Libri male modulato versu: *Quin mihi Quoque etiam* | *est ád* | *portúm* | *negotium.* Emendatio haec videtur eius, qui quum invenisset *Quin mihi quoque etiam ad portum est negotium*, ignorans, τὸ *portum* h. l. non elidi, verba transponenda esse metri causa perperam arbitraretur. Vid. ad Amph. 341.

323. *Sed* elisa vocali litera pronuntiandum. Vid. ad Amph. prol. 74.

Video, eccum. Operiar hominem: hoc nunc mihi viso opust,
Huic persuadere quomodo potis siem,
Vt illam vendat neve det matri suae:
Nam ei dono advexe audivi. Sed praecauto opust,
Ne hic illam me animum adiecisse aliqua sentiat.

CHARINVS. DEMIPHO.

CHARINVS

Homo miserior me nullust aeque, opinor, as. ex b. d. et t. d. br. II, 3.
Neque, advorsa quoi sint plura sempiterna!
Satin', quidquid est et quam rem agere occepi, as. ex b. d. et i. h.
Proprium nequit mihi, quod cupio, evenire?
Ita mala mihi res obicitur aliqua,
Bonum quae meum conprimit consilium.
Miser amicam mihi paravi animi causa, pretio eripui, as. ex t. d. et i. d. c.

324. *Hoc nunc mihi viso opust*) Id est: Hoc nunc videndum seu curandum est mihi. Male Scriverius: *Hoc nunc mihi usu est opus.* Caeterum vulgo inconcinne: — *viso est opus*, et mox: — *praecauto est opus*, utrumque lapsum animadvertente Acidalio, sed frustra, ad eiusmodi admonitiones aures obturante vulgo editorum.

328. Ita MSS., praepositione verbali ad pronomen *illam* referenda, sicut saepius, praesertim apud priscos; quod non capiens bonus Angelius mutavit, *Ne ad illam me* etc., ut nunc legitur.

329 sq. Dixi de hoc metro ad Capt. 428 sqq.

331 sqq. Vid. ad Amph. 422.

333. *Itā*) Vid. ad Amph. 475.

335. Vulg. nulla forma metri: *Miser amicam mihi paravi, animi caussa, pretio; Ratus* etc. Pareus tanquam ex MSS. *M. a. p. a. c.; pretio eripui; Ratus* etc: quomodo etiam edd. antiquissimae, in his Sarracenia et Mediolanensis, quas inspexi; Iuntina vero atque Aldina: *M. a. m. p. a. caussa, eripui pretio.* Non igitur repudiandum vidi τὸ *eripui*, quo recepto etiam metrum apparuit illud asynartetum, de quo exposui tom. I, pag. 128.

Ratus clam patrem posse habere. t. d.
Is rescivit et vidit et perdidit me. b. t.
Neque, is quom roget, quid loquar, cogitatum est:
Ita animi decem in pectore incerti certant;
Nec, quid corde nunc consilî capere possim,
Scio: tantus cum cura meo est error animo,
Dum servi mei perplacet mihi consilium,
Dum rursum haud placet, nec pater potis videtur
Induci, ut putet, matri ancillam emtam esse illam.
Nunc si dico, ut res est, atque illam mihi me
Emisse indico, quemadmodum existumet me?
Atque illam abstrahat, trans mare hinc venum asportet!
Scio, saevos quam sit, domo doctus. Igitur
Hoccine est amare? Arare mavelim, quam sic amare! t. t.
Iam hinc olim invitum domo extrusit ab sese; mercatum as. ex t. d. et i. d. c.
Iussit ire. Ibi hoc malum inveni! t. d.
Vbi voluptatem aegritudo vincat, quid ibi inest amoeni? t. t.
Nequidquam abdidi, abscondidi, abstrusam habebam: b. t.
Musca est meus pater, nil potest clam illum haberi,
Nec sacrum nec tam profanum quidquam est, quin ibi eloco adsit; t. t.
Nec, qui rebus meis confidam, mi ulla spes in corde certa est.

336. Vulg. ex interpretatione: *Ratus clam patrem meum posse habere.* Asynartetos, quales modo dixi, sequi solent clausulae, ex versu trochaïco dimetro constantes, ut itidem monui tom. I, pag. 128.

341. Male vulgatae edd.: — *tantus cum cura meo est error animo. Dum servi* etc. Bene in veteribus, velut Iuntina, commate, quod vocant, distinguitur post verbum *animo*, siquidem haec usque ad finem versus 344 unius orationis ambitu comprehendenda sunt.

349. Vid. ad Amph. 596. Cf. 352.

350 sq. Dixi de hoc metri genere tom. I, pag. 128. *Malum a* litera elisa pronuntiandum est. Vid. ad Amph. prol. 74.

DEMIPHO

Quid illuc est, quod solus secum fabulatur filius? t. t. c.
Sollicitus mihi nescio quare videtur.

CHARINVS

Attate,
Meus pater hic quidem est, quem video! Ibo: adloquar.
Quid fit, pater?

DEMIPHO

Vnde incedis? quid festinas, gnate mi?

CHARINVS

Recte, pater.

DEMIPHO

Ita volo; sed istuc quid est, tibi quod conmutatust color?
Numquid tibi dolet?

CHARINVS

Nescio quid meo animo est aegre, pater;
Postea nocte hac non quievi satis mea ex sententia.

DEMIPHO

Per mare ut vectus, nunc oculi terram mirantur tui.

CHARINVS

Magis opinor.

DEMIPHO

Id est profecto; verum actutum abscesserit.
Ergo edepol palles: si sapias, eas ac decumbas domi.

CHARINVS

Otium non est: mandatis rebus praevorti volo.

357. *Quid* similiter efferendum, τῷ *i* liquescente.

360. *Recte*) Vidd. inttpp. ad h. l., nos ad Terentii Eun. 129, item ad Curc. 6c5. Cf. infra 405.

365. *Magis opinor*) H. e. opinor, rem ita se habere, ut dicis, quam revera animo meo aegre esse. Hoc non capiens I. Gulielmius Quaestt. in hanc fabulam cap. 3, interpungebat: *nunc oculi terram mirantur tui magis*. CH. *Opinor*. DE. *Id est*. « Scilicet, *inquit*, qui diu in mari vectus erat, magis terram mirabatur, quam solitus erat.» Sed eo nihil opus.

DEMIPHO

Cras agito, perendie agito.

CHARINVS

Saepe ex te audivi, pater,

Re mandatae omnis sapientis primum praevorti decet.

DEMIPHO

Age igitur: nolo advorsari advorsus tuam sententiam.

CHARINVS

Salvos sum, siquidem isti dicto solida et perpetua est fides.

DEMIPHO

Quid illuc est, quod ille a me solus se in consilium sevocat?
Iam non vereor, ne eam me amare hic potuerit resciscere:
Quippe haud etiam quidquam inepte feci, amantes ut solent.

CHARINVS

Res adhuc quidem hercle in tuto est: nam hunc nescire sat scio
De illa amica; quod si sciret, esset alia oratio.

DEMIPHO

Quin ego hunc adgredior de illa?

372. Vulg.: *Quid illuc est, quod ille solus se in consilium sevocat?* Sed V. C. *Q. i. e. q. mea* (h. e. *illa*) *me solus* etc.; Decurtatus: *Q. i. e. quod illa me solus* etc.; vv. edd., in his Iunt. Ald., *Q. illud quod ille a me solus* etc. Habuerim autem nunc versum hunc potius pro iambico tetrametro, ut diversus a superiore affectus senis diverso quoque metro exprimatur. *Quod* particula eliditur. Vid. ad Amph. prol. 74.

373. Vulg. *I. n. v. ne illam me amare* etc. laeso metro trochaïco: nam hic versus male habeatur pro iambico, utpote his non pertinentibus quidquam ad proxime antecedentia, quibus secum loquentem miratur senex filium; sed hic animus ei redit, nihilque metuendum sperat, sicut antea. Quamobrem versus trochaïci rursus h. l. usurpandi sunt, si quidem sententiis congruere velimus metra.

CHARINVS

Quin ego hinc me amolior? —
Eo ego, ut, quae mandata, amicus amicis tradam.

DEMIPHO

Imo mane:
Paucula etiam sciscitare prius volo.

CHARINVS

Dic, quid velis.

DEMIPHO

Vsquene valuisti?

CHARINVS

Perpetuo recte, dum quidem illic fui;
Verum in portum huc ut sum advectus, nescio qui animus mihi dolet.

DEMIPHO

Nausea edepol factum credo; verum actutum abscesserit.
Sed quid ais? ecquam tu advexti tuae matri ancillam Rhodo?

CHARINVS

Advexi.

DEMIPHO

Quid? ea ut videtur mulier?

CHARINVS

Non edepol mala.

DEMIPHO

Vt morata est?

CHARINVS

Nullam vidi melius mea sententia.

DEMIPHO

Mihi quidem edepol visum est, quom illam vidi.

CHARINVS

Eho, vidistin', pater?

383. Decurt. et vv. edd.: — *ancillam e Rhodo.*

386. Vulg. versu impingente: *Eho, an vidisti, pater?*

DEMIPHO

Vidi; verum non ex usu nostro est, neque adeo placet.

CHARINVS

Qui vero?

DEMIPHO

Qui? Quia non nostra formam habet dignam domo:
Nihil opus nobis ancilla, nisi quae texat, quae molat,
Lignum caedat, pensum faciat, aedis verrat, vapulet,
Quaeque habeat cotidianum familiae coctum cibum.
Horunc illa nihilum quidquam facere poterit admodum.

CHARINVS

Ea causa equidem illam emi, dono quam darem matri meae.

DEMIPHO

Ne duis neu te advexisse dixeris.

CHARINVS

Dî me adiuvant!

DEMIPHO

Labefacto paulatim. — Verum, quod praeterii dicere,
Neque illa matrem satis honeste tuam sequi poterit comes,
Neque sinam.

CHARINVS

Qui vero?

DEMIPHO

Quia illa forma matremfamilias
Flagitium sit si sequatur, quando incedat per vias:
Contemplent, conspiciant omnes, nutent, nictent, sibilent,

388. Vulg.: CH. *Qui vero?* DE. *quia non nostra formam habet dignam domo.* Haec si reliquit Plautus, τὸ *quia* posteriore syllaba longa posuit, rarissimo exemplo, ut monui ad Ba. 759 sq. *Qui?* igitur a sequente simili *Quia* interceptum existimarim.

391. MSS. *Quae habeat.*

396 sq. Verborum *Neque* et *Quia* vocales priores eliduntur. Vid. ad Amph. prol. 74.

Vellicent, vocent, molesti sint, occentent ostium;
Inpleantur meae fores elogiorum carbonibus;
Atque, ut nunc sunt maledicentes homines, uxori meae
Mihique obiectent lenocinium facere. Nam quid eo est
opus?

CHARINVS

Hercle quin tu recte dicis et tibi adsentor ego.
Sed quid illa nunc fiet?

DEMIPHO

Recte: ego emero matri tuae
Ancillam aliquam non malam, viraginem forma mala,
Vt matrem addecet familias, aut Syram aut Aegyptiam:
Ea molet, coquet, conficiet pensum, pinsetur flagro;
Neque propter eam quidquam eveniet nostris foribus flagiti.

CHARINVS

Quid, si igitur reddatur illi, unde emta est?

DEMIPHO

Minume gentium.

CHARINVS

Dixit se redhibere, si non placeat.

DEMIPHO

Nihil istoc opust:
Litigare nolo ego vos qua, tuam autem adcusari fidem.

404. Vulg. pessimis numeris: CH. *Hercle quin tu recte dicis, et tibi as-sen | tiôr e | go.* Facinus hoc est correctorum nescientium, *r* literam finalem saepe valere ad producendas syllabas, sicut docui ad Amph. prol. 38, quumque igitur invenissent *as-sentor ego*, metri causa id mutandum male in animum induxerunt.

405. *Recte*) Vid. supra ad 360.

412. Vulg. *Litigare nolo ego vos; quam tuam autem accusari fidem.* In his quid sibi velit istud *quam*, nemo dixerit. Quod sentiens Acidalius Divinatt. in Plaut. 325, reponebat, usurpata duplici negatione pro simplici, Graecorum more: *Litigare nolo ego vos, neque tuam autem accusari fidem.* Id Pareus recepit in priorem suam Plauti editionem, neque improbant Pistoris et Taubmannus, nisi quod ille tamen putat, in sermone senis prae amore tantum non delirantis et perplexi posse vulgatum ferri. Ferreur

Multo edepol, si quid faciundum est, facere damnum mavolo,
Quam opprobramentum aut flagitium muliebre inferri domo:
Me tibi illam posse opinor luculente vendere.

CHARINVS

Dum quidem hercle ne minoris vendas, quam ego emi, pater.

DEMIPHO

Tace modo: senex est quidam, qui illam mandavit mihi

equidem, si verbis *quam tuam accusari fidem* novi aliquid contineretur et a praecedentibus *Litigare nolo ego vos* diversi: ut senex diceret, quam filii fides accusaretur, se damnum pati malle; quomodo olim legebatur *quam tuam autem accusari fidem, Multo edepol* etc. Verum sic non est, sed accusaturus erat fidem Charini idem ille, quem litigaturum cum eo credebat Demipho, ut facile intelligatur, recte haec continue scribi iussisse Acidalium. Caeterum eius emendatio *neque tuam autem accusari fidem* durior mihi videtur, quam quae recipiatur in ordinem, perstoque potius in lectione a me inducta hac: *Litigare nolo ego vos qua, tuam autem accusari fidem;* h. e. Nolo ego vos aliqua (ratione) litigare etc. Vid. inprimis Horat. Tursell. De Particc. lat. orat. Voc. *Qua* §. 4.

414. Vulg.: — — — *mavolo, Quam opprobramentum aut flagitium muliebre efferri domo.* Sed recte suspectum τὸ *efferri* habuit Acidalius: nam quis, quaeso, tale quid efferri non cupiat domo sua? Quod autem quispiam haec eo valere putet, ut nolit senex spargi in vulgus malos de se suaque et suorum fide rumores ob illam foeminam abalienatam, non sic latine id dici posse arbitror, nisi quis ita loqui velit, ut et contrarium suae sententiae liceat intelligi, vitio malorum scriptorum, non huius nostri. Rescripsi igitur: — — *mavolo, Quam opprobramentum aut flagitium muliebre inferri domo, opprobramentum* a venditore, si ancilla redhibenda ei fuisset; *flagitium muliebre* a vulgo hominum, lenocinium suspicante. Sic *inferri infamia, iniuria, mors* et similia dicuntur; et saepe ob similitudinem ī (h. e. *in*) et *e* praepositiones confusae in libris veteribus, praesertim scriptis. Pistoris malebat, *afferri domo*, quod neque ipsum improbarim. Nostra emendatio si placeat, *domo* erit casus tertius, ut apud Catonem, Flaccum, alios.

416. *quăm.*) Vid. ad Amph. 149.

417. *Tace modo*) Animum bonum habere filium iubet senex. Vid. ad Curc. 621. Male Acidalius Divinatt. in Plaut. pag. 325 non *illam*, sed *olim* scripsisse Plautum sibi persuadebat. Senex, cuius animus totus est in illa muliere, oblitus, neminem ex urbe adhuc eam vidisse praeter sese, illam ipsam se emere iussisse dicit senem istum fictitium; sed statim ad se re-

Vt emerem .... ad faciem istanc.

CHARINVS

At mihi quidam adulescens, pater,
Mandavit, ad istancce faciem, ut illaec est, emerem sibi.

DEMIPHO

Viginti minis opinor posse me illam vendere.

CHARINVS

At, ego si velim, iam dantur septem et viginti minae.

DEMIPHO

At ego ....

CHARINVS

Quin ego, inquam ....

DEMIPHO

At nescis, quid dicturus sum: tace.
Tris minas adcudere etiam possum, ut triginta sient.

CHARINVS

Quo vortisti?

DEMIPHO

Ad illum, qui emit.

CHARINVS

Vbinam est is homo gentium?

DEMIPHO

Eccillum video: iubet quinque addere me etiam nunc minas.

diens, verba sua correcturus addit: *ad istanc faciem*, ut non illam ipsam, sed similem aliquam ancillam dixisse videatur. Non igitur vituperandum istud *illam*, sed laudandum, tanquam id, quo optime senis exprimatur perturbatio.

419. Vulg. inconcinne: *M. ad illam faciem.* MSS.: *M. ad istanc faciem.* Vid. ad Amph. 138. Minus quoque recte libri: *ad illam faciem, ita ut illa est*, siquidem *ad illam faciem* idem τῷ *ita*, ut alterutrum solum ponendum sit, utrumque vero usurpare non multum distet a soloecismo. Iunt. Ald.: — *ita ut illa est, ut emerem sibi.* Sed facile *ut* particula intelligitur. Vid. ad Amph. 142. Conf. 427.

422. MSS. frequenti confusione: *ah nescis* etc.

CHARINVS

Hercle illuncce dì infelicent, quisquis est!

DEMIPHO

Ibidem mihi

Etiam nunc adnutat, addam sex minas.

CHARINVS

Septem mihi ....

DEMIPHO

Nunquam edepol me vincet hodie!

CHARINVS

Commodis poscit, pater.

DEMIPHO

Nequidquam poscit: ego habebo.

CHARINVS

At illic pollicitust prior.

DEMIPHO

Nihili facio.

CHARINVS

Quinquaginta poscit.

DEMIPHO

Non centum datur.

Potin', ut ne licitere advorsum *mei* animi sententiam?

Maxumam hercle habebis praedam: ita ille est, quoi emitur, senex.

Sanus non est ex amore illius: quod posces, feres.

426. Vulg. inconcinne: *Hercle illunc dii* etc. Conf. 419. Possis etiam: *Hercule illunc* etc.

428. *Nunquam edepol me vincet hodie!*) Haec vulgo sub persona Charini continuant, quae Demiphoni tribuenda esse, color eorum satis indicat: nam reverentia patris commotus adolescens, quamvis perturbatissimus etiam ipse sit, modestis tamen verbis utitur et tranquillum se facit, contra sene nec verbis nec gestibus parcente. *Commodis*. H. e. iusti ponderis neque adulterinis. Vidd. interpretes.

431. *advorsus animi mei s.*) Libri *advorsum*. Malim nunc, graviore verbo *mei* sub ictu posito: *Potin' ut ne licitere advorsum mei animi sententiam?*

432–437. *quoi*) Vid. ad Amph. 149.

CHARINVS

Certo edepol adulescens ille, quoi ego emo, ecflictim perit
Eius amore.

DEMIPHO

Multo hercle ille mage senex, si tu scias.

CHARINVS

Nunquam edepol fuit neque fiet ille senex insanior
Ex amore quam ille adulescens, quoi ego do hanc operam, pater.

DEMIPHO

Quiesce, inquam: istanc rem ego recte videro.

CHARINVS

Quid agis?

DEMIPHO

Quid est? i. t.

CHARINVS

Non ego illam mancupio accepi.

DEMIPHO

Sed ille illam accipiet: sine! t. t. c.

CHARINVS

Non potes tu lege vendere illam.

DEMIPHO

Ego aliquid videro.

CHARINVS

Post autem communist illa cum alio mihi: quî scio,
Quid sit ei animi, venirene eam velit, an non velit?

DEMIPHO

Ego scio velle.

CHARINVS

At pol ego esse credo aliquem, qui non velit.

439. Minus recte libri, *accipit*. Nondum accipiebat, sed accepturus erat mancupio puellam istam senex fictitius. Iam numeri quoque meliores: vid. ad Amph. 355.

441. *cūm*) Vid. item ad Amph 149. Male vulgo: *Post autem communis | est il | lâ mihi | cum alio. qu scio* etc.

DEMIPHO

Quid id mea refert?

CHARINVS

Quia illi suam rem esse aequom est in manu. i. t.

DEMIPHO

Quid ais .... ?

CHARINVS

Communis mihi illa est cum alio: is nunc hic non adest . . . .

DEMIPHO

Prius respondes, quam rogo.

CHARINVS

Prius tu emis, quam vendo, pater.
Nescio, inquam, velit ille illam, necne, abalienarier.

DEMIPHO

Quid illic quidam, qui mandavit, quom ille nolet? Nihil agis.
Nunquam edepol quisquam illam habebit potius, quam ille, ego quem volo.
Certum est!

CHARINVS

Censen', certum esse?

444. *Quid id mea refert?* Tò *mea* longa posteriore syllaba pronuntiandum in hac formula, sicut similiter in eadem *tua*, *nostra* etc. Sunt enim hi ablativi casus singularis numeri, non accusativi pluralis, ut male existimant Donatus ad Terentii Phorm. 685, et Dacerius ad Fest. v. *Refert*. Priscianus lib. XII, pag. 950 Putsch.: « *Interest* et *Refert* genitivo solent adiungi omnium casualium..... pro quorum genitivis ablativos ponimus possessivorum, ut *Interest* et *Refert mea*, *tua*, *sua*, *nostra*, *vestra*. » Donato auscultantes Angelius atque Aldus male transposuerunt: *Quid mea id refert* etc.

448. *Quid illic quidam, qui mandavit, quom ille nolet?*) Recte Pistoris: « Hoc vult: Cur nunc demum dicis, illum, cum quo tibi ancilla communis est, nolle eam vendere, quum antea dixeris, tibi mandatum ab alio ut emeres? Si ille non vult vendere, quid fiet illo, qui tibi mandavit ut emeres? Nihil agis: non constas tibi. Ita mox de mandato eum captat senex: *Melius est te quae sunt mandatae res* etc. »

449. Vulg. minus graviter: *quem ego volo.*

450. *certŭm esse*) Vid. ad Amph. 341. Nam transpositione haud utendum, ne leve verbum *esse* accentu tol-

DEMIPHO

Quin ad navim iam hinc eo:

Ibi venibit.

CHARINVS

Vin' me tecum illo ire?

DEMIPHO

Nolo.

CHARINVS

Non placet.

DEMIPHO

Meliust, te, quae sunt mandatae res tibi, praevortier.

CHARINVS

Tu prohibes?

DEMIPHO

At tu excusato, te fecisse sedulo.
Ad portum ne bitas, edico iam tibi.

CHARINVS

Auscultabitur. i. t.

latur metrico, grave *certum* in thesi occultetur.

451. CH. *Non placet.* Acidalius Divinatt. in Plaut. pag. 326: «Nescio, *inquit*, si tollenda Charini persona: cui etsi minime quidem placebat, ad portum una non ire, tamen levior est ea dictio quam pro eius affectu. Senex igitur ista potius continuet: *nolo, non placet. Melius est te.*» Sed delicias facit vir doctissimus. Sosia, timens, ne pugni sibi edendi sint Amph. 153: *Apage! non placet, me hoc noctus esse: coenavi modo.* Euclio, cui praesagit animus, scire de thesauro suo Megadorum, ubi hic meliorem opinione rem domesticam eius esse dixit, et futurum ut dii magis magisque id sospitent augeantque, quod nunc habeat: *Illuc mihi verbum non placet Quod nunc habes.* Mil. 1319 sqq., ubi commotissimus Pyrgopolinices: — — *Capite inter se nimis nexa hice habent. Non placet. — Labra ab labellis fer mihi, si audes! Age, malum!* Et sic saepius. Non igitur mutanda horum distinctio, quae est in vulgatis.

454. *e dico*) Operarum vitio excusum *e dico* pro *edico*. Nam sic legendum, quum libri vulgati praeferant: *dico iam tibi.* Edicimus iussa, Dicimus quaevis alia. Atqui iussum hoc est senis, cui se auscultaturum promittit adolescens.

DEMIPHO

Ibo ad portum et (ne hic resciscat cauto opust) non ipse emam; t. t. c.

Sed Lysimacho amico mandabo: is se ad portum dixerat Ire dudum. Me moror, quom hic adsto.

CHARINVS

Nullus sum! occidi!

CHARINVS. EVTYCHVS.

CHARINVS

Pentheum diripuisse aiunt Bacchas; nugas maxumas t. t. c. II, 4.

Fuisse credo, praeut quo pactod ego divorsus distrahor.
Cur ego vivo? cur non morior? quid mi est in vita boni?
Certum est, ibo ad medicum atque ibi me toxico morti dabo:
Quando id mi adimitur, qua causa vitam cupio vivere.

EVTYCHVS

Mane, mane, obsecro, Charine!

CHARINVS

Qui me revocat?

EVTYCHVS

Eutychus,

Tuos amicus et sodalis, simul vicinus proxumus.

CHARINVS

Non tu scis, quantum malarum rerum sustineam.

EVTYCHVS

Scio:

Omnia ego istaec auscultavi ab ostio; omnem rem scio.

455. Minus recte interpungunt edd.: *cauto opu'st, non ipse emam* etc. DE. *Ibo ad portum, et ne hic resciscat,*

CHARINVS

Quid id est, quod scis?

EVTYCHVS

Tuos pater volt vendere . . . .

CHARINVS

Omnem rem tenes.

EVTYCHVS

Tuam amicam . . . .

CHARINVS

Nimium multum scis.

EVTYCHVS

Tuis ingratiis.

CHARINVS

Plurimum tu scis. Sed qui scis, esse amicam illanc meam?

EVTYCHVS

Tute heri ipsus mihi narrasti.

CHARINVS

Satin' ut oblitus fui,

Tibi me narravisse?

EVTYCHVS

Haud mirum factum est.

CHARINVS

Te nunc consulo.

Responde; quo leto censes me ut peream potissumum?

EVTYCHVS

Non taces? Cave tu istuc dixis.

CHARINVS

Quid vis me igitur dicere?

EVTYCHVS

Vin' patri sublinere pulcre me os tuo?

CHARINVS

Sane volo.

468. *Tuăm amicam*) Vid. ad Amph. 341. Conf. supra 177.

470. *Satin' ut*) Vid. ad Amph. 474.

473. *Non taces?*) Vid. ad Men. 921.

EVTYCHVS

Visne eam ad portum . . . . ?

CHARINVS

Qui potius, quam voles?

EVTYCHVS

Atque eximam

Mulierem pretio?

CHARINVS

Qui potius, quam auro expendas?

EVTYCHVS

Vnde?

CHARINVS

Ab Atridis. t. t.

476. Vulgo: Ev. *unde at erit id?* Sed τὸ *at* media sic oratione poni, in poëta epico vel lyrico ferendum, in comico non ferendum, ut cuius sermo quotidianae vitae imitetur necesse sit, si verus esse velit. Neque eo valent affectus vehementiores personarum agentium, ut totus iis color poëmatis sit immutandus. Haesit hic etiam Acidalius, cui plurimum tribuo, et delet verbum *erit*, tanquam glossema, quod quum non habeant meliores libri, tum versus omnino iubeat abeleri. Cui respondens Taubmannus: «Meliores, *inquit*, libros quos dicat, nescio; hoc scio in Pall. MSS. esse *ateritis*, inque edd. vett. aut *atteritis* aut *arteritis*; inde formes *at erit id?* Alterum manavit ab Aldina (imo primitus a Iuntina, quam ignorant Gruterus et Taubmannus); quam tamen sequitur Pareana prima.» Propius sane illud lectioni depravatae librorum veterum; sed proximum, nisi fallor, id, quod excudi iussi, *ab Atridis*, quum verisimile sit, τὸ *ab* a sequente *at*- esse interceptum, literas vero *d* et *t* saepius confundi docuerim ad Aul. 17, Epid. 279. Quaerenti igitur Eutycho, unde aurum illud sumendum sit, quo expendatur mulier, de statu animi non nihil deiectus Charinus, *Ab Atridis*, inquit; et asyndeto usurpato addit: *Achillem orabo, ut aurum mihi det, quo Hector expensus fuit.* Haec optime secum constant, neque Atridas commemorari mirabimur, ubi Achillis fiat mentio. Versa tunc erat Ilias a Livio Andronico ac Naevio, omniumque in ore fuit. Quo saepius Plautus respicit, velut item Ba. 881 sqq. Atridae autem principum Graeciae apud Homerum opulentissimi, itaque apti, si quis alius, argento repraesentando, quo his opus. De asyndeto, quod Noster amat, vid. ad Capt. 336; de correpta syllaba media nominis *Achillem*, ad Ba. 894. Quod de versu 476 sollicitus erat Acidalius, cogitabat de trochaïco tetram. cat.; sed eiusmodi acatalecticum hic usurpare placuit Sarsinati, sicut passim in rebus trepidis; id quod multis exemplis demonstravi ad Amph. 596.

Achilem orabo, aurum mihi det, Hector qui expensus fuit.

EVTYCHVS

Sanun' es?

CHARINVS

Pol sanus si sim, non te medicum mi expetam.

EVTYCHVS

Tanti, quanti poscit, vin' tanti emier illam?

CHARINVS

Auctarium

Adicito vel mille numum plus, quam poscet.

EVTYCHVS

Iam tace.

Sed quis ais? Vnde erit argentum, quod des, quom poscet pater?

CHARINVS

Invenietur, exquiretur, aliquid fiet.

EVTYCHVS

Enicas.

479. Vulg. inconcinne: — *vin' tanti illam emi? Ch. auctarium.*

480. *Adicito*) Ita MSS. more prisco, quos sequitur Taubmannus, Gronovius Ernestiusque pro sua inconstantia non sequuntur: nam ii quidem *adiicito*, sicut vulgo.

481. *Sed quid ais?*) Formula diversam a priore orationem orsuri. Sosia, interrogaturus Mercurium de isto dono, de quo adhuc tacuit, Amph. 262: *Sed quid ais? quid Amphitruoni a Telebois datum hostibust?* Amphitruo, de gemino isto Sosia plura audire nolens Amph. 461: *Sed quid ais? num obdormivisti dudum?* Menaechmus, sermonem de uxore abrumpens, Men. 85 sqq.: *Sed quid ais?* Pe. *Egone? Id enim, quod tu vis, id aio atque id nego.* Me. *Ecquid tu de odore possis, si quid forte olfeceris, Facere coniecturam?* Supra 444 Demipho, nescio quid novi dicturus, *Quid ais?* et a Charino interpellatus: *Prius respondes, quam rogo;* ubi vides, verbis *Quid ais?* non rogasse sibi videri senem. Palaestrio Pleusidi fores pultanti: *Quid tu ais? quid pultas?* etc. Sic igitur h. l. Eutychus, ubi se empturum puellam illam, Charini amasiam, promisit, *Sed quid ais?* inquit. *Vnde erit argentum, quod des, quum poscet pater?*

482. *aliquid fiet*) Taubmannus: «Videtur vox desperatorum, quique insigne aliquod scelus facturi videntur potius, quam non exsequi, quod destinarant. Gruter. Passeratius ad Propertium III, el. 12, putat habitam mali ominis eam formulam, tanquam respiciat ad eam, quae habet *Si quid de me fuat.* Apul. 10: *aliquid de se*

Iam istuc « aliquid fiet » metuo.

CHARINVS

Quin taces?

EVTYCHVS

Muto imperas.

CHARINVS

Satin' istuc mandatum est?

EVTYCHVS

Potin', ut aliud cures?

CHARINVS

Non potest.

EVTYCHVS

Bene vale.

CHARINVS

Non edepol possum, priusquam tu ad me redieris.

EVTYCHVS

Melius sanus sis.

CHARINVS

Vale et vince et me serva.

EVTYCHVS

Ego fecero.

Domi maneto me.

CHARINVS

Ergo actutum face cum praeda recipias!

tristius cogitare. » Sic ille. Sed exspatiari mihi videntur viri docti, quum sufficiat, *aliquid* significare rem infinitam sive incertam, quales in angustiis et ubi promto consilio opus est, nihili solemus existimare. Curc. 318: PH. *Iam edes aliquid.* CV. *Nolo hercle aliquid; certum quam aliquid malolo.* Andriae II, 1, 12 sqq.: CH. *Ipsum hunc orabo; huic supplicabo; amorem huic narrabo meum. Credo impetrabo, ut aliquot saltem nuptiis prodat dies. Interea fiet aliquid, spero.* BY. *Id aliquid nihil est.* ubi Donatus: « *Interea fiet aliquid*) Tale est hoc, quale illud *Interea aliquid accidet boni.* Sed *nihil* illum dixisse poëta per servum ostendit, dicendo: *Id aliquid nihil est.* » Conf. tamen infra 652.

483. *Muto imperas*) Similiter Terentius Heaut. II, 4, 26: *Tu nescis id, quod scis, Dromo, si sapies.* DRO. *Mutum dices.*

484. *Potin', ut aliud cures?* Vid. de hac formula et similibus ad Cas. 496.

487. *Ergo actutum face cum praeda recipias*) Intelligendum *te*, ut docent Palmerius Spicil. pag. 82, et Sciop-

LYSIMACHVS. PASICOMPSA.

LYSIMACHVS

Amice amico operam dedi, vicinus quod rogavit:
i. t. c. III, 1.
Hoc emi mercimonium. — Mea es tu: sequere sane.
Ne plora. Nimis stulte facis: oculos corrumpis talis.
Quin tibi quidem, quod rideas, magis est, quam ut lamentere.

PASICOMPSA

Amabo ecastor, mi senex, eloquere . . . .

LYSIMACHVS

Exquaere quidvis.

PASICOMPSA

Cur emeris me.

LYSIMACHVS

Tene ego? Vt, quod imperetur, facias.
Item quod tu mihi imperes, ego faciam.

PASICOMPSA

Facere certum est
Pro copia et sapientia, quae te velle arbitrabor.

LYSIMACHVS

Laboriosi nil tibi quidquam operis imperabo.

pius Suspp. Lectt. III, 11. Cf. Parei lexicon Plaut. h. v., locisque ibi laudatis adde Pers. 51, ubi Toxilus eodem modo: *Sed recipe, quam primum potes!*

488 sqq. Vulgo sic interpungitur: *Amice amico operam dedi: vicinus quod rogavit, Hoc emi mercimonium.* Sed recte Acidalius Divinatt. in Plaut. p. 326: « Frustra abhorrent locutionem *dedi operam quod rogavit*, Plauto perquam familiarem. Satis unum exemplum Cas. (196): *Quam istanc operam a med impetres, quod postulas.* » Vid. etiam Aul. 725.

491. Vulgo: *Quid? tibi quidem* etc. ubi quorsum pertineat *Quid* pronomen, nemo facile dixerit. Sequor Iunt. et Ald.

PASICOMPSA

Namque edepol equidem, mi senex, non didici baiulare
Nec pecua ruri pascere neque pueros nutricare.

LYSIMACHVS

Bona si esse vis, bene erit tibi.

PASICOMPSA

Tum pol ego perii misera.

LYSIMACHVS

Qui?

PASICOMPSA

Quia illi, unde huc advecta sum, malis bene esse solitum est.

LYSIMACHVS

Oratio edepol pluris est huius, quam quanti haec emta est. —
Quasi dicas, nullam mulierem bonam esse.

PASICOMPSA

Haud equidem dico,
Nec mos meust, ut praedicem, quod ego omnis scire credam.

LYSIMACHVS

Rogare hoc unum te volo.

497. Male vulgo edd., versu perdito: *Namque edepol quidem* etc. Parrus nihil monito lectore: *N. e. equidem* etc., ut haec manu scriptorum Palatt. lectio sit existimanda, quam et Iuntina et Aldina praeferunt.

498. De pyrrhichio in caesura versus vid. ad Amph. 1, de proceleusmatico in verbis *neque pueros* ibid. ad 356.

500. *illi*) MSS. *illim*, vett. edd, *illuc*, Iunt. et Ald. *ibi*. Legendum *illi* pro *illic*. *Illim* alienum, videturque *m* litera orta ex sequentibus. Per iocum in patria sua malis feminis bene esse dicit Pasicompsa, quamobrem et ipsa malitiae potius quam probitati studuerit. Similiter de suo sexu Eunomia Aul. 98, Acroteleutium Mil. 878 sqq. Caeterum hunc versum inter et proximum vulgo inculcantur ἀπροσδιονύσως illa, quae 503 posui: *Nec mos meust, ut praedicem, quod ego omnis scire credam.* Itidem facete ibi Pasicompsa non omnes mulieres malas dicere se ait, neque morem suum esse ut dicat, quae quisque sciat. De transpositionibus versuum subinde in Plauto factis monui ad Asin. 18 sqq.

PASICOMPSA

Roganti respondebo.

LYSIMACHVS

Quid ais tu? quod nomen tibi dicam esse?

PASICOMPSA

Pasicompsae.

LYSIMACHVS

Ex forma nomen inditum est. Sed quid ais, Pasicompsa?
Possin' tu, si usus venerit, subtemen tenue nere?

PASICOMPSA

Possim.

LYSIMACHVS

Si tenue scis, scio te uberius posse nere.

PASICOMPSA

De lanificio neminem metuo, una aetate quae sit.

LYSIMACHVS

Bonam hercle te et frugi arbitror, matura iam de aetate,
Quom scis facere officium tuom, mulier.

PASICOMPSA

Pol docta didici.
Operam adcusari non sinam meam.

LYSIMACHVS

Hem, istaec hercle res est:
Ovem tibi eccillam dabo, natam annos sexaginta,

505 sq. *Quid ais tu? — Sed quid ais?*) Vid. supra ad 481.

510. Soloece libri: — *matura iam inde aetate.* Lipsius antique: *matura iam indu aetate.* Sed τὸ *in* ex antecedente *m* litera videtur ortum, ut rescribendum sit *matura iam de aetate*, quomodo haec et similia dicuntur *Somnus de prandio*, *Diem de die prospectans*, *De tertia vigilia*, de quibus vid. lexicographi.

511. Vulg. inconcinne: *Quoniam scis* etc.; sed Sarracen. Mediol.: *Cum scis* etc., Iunt. Ald.: *Quom scis* etc., ut edidit Pareus. Saepe mixta similia particularum *quom quando quoniam* compendia. Male quoque Dousa filius: *pol a docta didici*, quod ne versus quidem admittit; peius Pareus editione prima: *pol a muliere docta didici.*

513. Vulg. *Ovem tibi ancillam dabo natam annos sexaginta Peculiarem.* Ne mica quidem salis in hac lectione: nam *ovem* hanc dici Demi-

Peculiarem.

PASICOMPSA

Mi senex, tam vetulam?

LYSIMACHVS

Generis Graii est.

Eam si curabis, perbona est; tondetur nimium scite.

PASICOMPSA

Honoris causa, quidquid est quod dabitur, gratum habebo.

LYSIMACHVS

Nunc, mulier, ne frustra sies, mea non es: ne arbitrere.

PASICOMPSA

Dic igitur, quaeso, quoia sum?

phonem, Gruterus intellexit, ut ὁ τυχὼν poterat intelligere, quomodo, monente Pareo in lexico Plaut. voc. *Ovis*, Aristophanes in Nubibus: λίθοι, ἀριθμὸς, πρόβατα; Propertius Eleg. II, 13: *Et stolidum pleno vellere carpe pecus*; et hic ipse Ba. 1075 sqq.: — — BA. *Quid hoc est Negoti? nam, amabo, qui ovis has adegit?* *Oves* ibi meretrix vocat senes, non quo ancillaturos eos sibi speret, quod sperare stultae, imo insanae, fuisset, sed quod eos apud se probe tonsum, i. e. argento emunctum, iri sibi persuadebat mala mulier; sicut soror eius 1083 de Nicobulo, cui bis uno die os subleverat veterator Chrysalus: *Pol hodie altera* haec *iam bis detonsa certo est*; et Lysimachus hoc ipso loco 514 sqq.: — — — *Generis Graii est. Eam si curabis, perbona est: tondetur nimium scite.* Eo igitur sensu ovis hic vocatur Demipho, neque vox *ancillam* ullo modo in eum quadrat. Atqui editt. vett. et MS. decurtatus, qui altero correctior, non *ancillam*, sed *eccillam* δεικτικῶς, quod in absentibus usurpari, sicut *eccum ellum* et similia, monui secundum alios ad Amph. prol. 120. Digito monstrans Demiphonis aedes Lysimachus *Ovem*, inquit, *tibi eccillam dabo, natam annos sexaginta, peculiarem*; quae descriptio est senis; *dabo* autem vel tanquam proprium, ut amasiarum nos dicere solemus et Philoxenus Bacchidibus dicit Ba. 1161: — — — *Ducite nos, quo lubet, tanquam addictos*; vel tanquam pensum, quod peragat Pasicompsa, quomodo ibidem Bacchis 1106: *Senem illunc dedo tibi veteriorem, lepide ut lenitum reddas.* Et soror: *Meum pensum ego lepide adcurabo; quamquam odium est mortem amplexari.*

517. Vulg.: *Nunc, mulier, ne tu frustra sis, mea non es: ne arbitrere.* Sed frustra apud Hunc et veteres spondeum semper pedem efficere, observavi ad Men. 599. Vnde reponendum erat *N., m., ne frustra sies, mea* etc.

LYSIMACHVS

Tuo hero redemta es rursum.
Ego redemi te: ille med oravit.

PASICOMPSA

Animus rediit,
Si mecum servatur fides.

LYSIMACHVS

Bono animo es: liberabit
Illic te homo. Edepol deperit, atque hodie primum vidit.

PASICOMPSA

Ecastor iam biennium est, quom mecum coeperat rem.
Nunc, quando amicum te scio esse illius, indicabo.

LYSIMACHVS

Quid ais tu? Iam biennium est, quom tecum habet rem?

PASICOMPSA

Certo; et
Inter nos coniuravimus, ego cum illo et ille mecum,
Ego cum viro, illic cum muliere, nisi cum illo aut ille mecum,
Neuter stupri causa caput limaret.

LYSIMACHVS

Dî inmortales!
Etiam cum uxore non cubet?

PASICOMPSA

Amabo, an est maritus?

522. Vulg. inconcinne: *Ecastor iam biennium est, cum mecum rem coepit.* Interpolarunt alii: — *cum mecum rem ille coepit;* alii ne sic quidem ἐμμέτρως: — *cum mecum rem coepit habere.* Edd. vett., in his Sarracenia ac Mediolanensis: — *cum mecum rem coeperit*, h. e. ni fallor, *cum mecum rem coeperat*, pro *coepit*, quomodo plusquamperfecta loco perfectorum usurpari monuimus ad Amph. prol. 81. Sic igitur sententia ipsa iubente rescribendum existimavi.

526. Itidem inconcinne libri: *Ego cum viro et ille cum muliere; nisi cum illo, aut ille mecum* etc. Tò *viro i* litera elisa pronuntiandum, figura prosodica, quam illustratum ivi ad Amph. prol. 74.

Neque est neque erit!

LYSIMACHVS

Nolim quidem. — Homo hercle periuravit.

PASICOMPSA

Nullum adulescentem plus amo.

LYSIMACHVS

Puer quidem ille est, stulta:
Nam illi quidem haud sane diu est quom dentes exciderunt.

PASICOMPSA

Quid? dentes?

LYSIMACHVS

Nihil est. Sequere, sis, huc me: diem unum oravit
Vt apud me praehiberem locum ideo, quia uxor ruri est.

DEMIPHO

Tandem inpetravi, ut egomet me conrumperem: i. s.III,2.
Emta est amica clam uxorem et clam filium.
Certum est: antiqua recolam et servibo mihi.
Decurso in spatio breve quod vitae reliqüom est,
Voluptate vino et amore delectavero.

529–533. *quiděm locŭm*) Vid. ad Amph. 1.

533. Prima syllaba τοῦ *praehiberem* non eliditur, quum praesertim sub ictu sit posita. Vid. ad Amph. 341.

535. Vulgo pravis numeris: *Empta est amica clam uxore mea et filio.* Edd. vett. τὸ *mea* non agnoscunt, quod ab inepto nescio quo interprete videtur inculcatum. MSS.: *E. e. a. clam uxorem et iam filio*; in quibus non difficile erat id agnoscere, quod dedi: *Emta est amica clam uxorem et clam filio.* Accusativum autem utroque loco nunc usurpandum censeo, qui quam saepe cum hoc adverbio coniungatur apud priscos latinorum scriptores, docent lexica, et de Plauto separatim Pareus in lex. Plaut. voc. *Clam* cum accusandi casu.

537. Vulg. ἀμέτρως: *Decurso in spatio breve quod vitae reliquum est.* V. C. *relicuum est.* Vid. ad Ba. 1055.

538. *Voluptate* τρισυλλάβως pronuntiandum. Vid. ad Amph. prol. 74.

Nam hanc se bene habere aetatem nimio est aequius.
Adulescens quom sis, tum quom est sanguis integer,
Rei quaerundae convenit te operam dare;
Demum igitur, quom senex sis, tunc in otium
Te conloces, dum pote, et ames: si id iam lucro est,
Quod vivis. Hoc ut dico, factis persequar.
Interea tamen huc intro ad me invisam domum:
Vxor me exspectat iamdudum esuriens domi.
Iam iurgio enicabit, si intro rediero.
Verum hercle postremo, utut est, non ibo tamen;
Sed hunc vicinum prius conveniam, quam domum
Redeam: ut mihi aedis aliquas conducat, volo,
Vbi habitet istaec mulier. Atque, eccum, it foras.

541. Soloece libri: *Rei tuae quaerendae convenit operam dare.* Nusquam rem nostram quaerere dicimur, sed semper rem quaerere absolute. Iunt. Ald.: *Rei q. tuae c. o. d.*

543. Vulg. versu nullo: *Te colloces, dum potestur: id iam lucro est* etc. nec melius ille, qui: *T. c., pota, es, savies, id iam lucro est.* Metrum effinxit Acidalius reponendo *Te, dum potestur, colloces* etc. Sed prius videndum erat de fide scripturae. V. C. *Te conloces. dum potest uersidiam* (Pareus: *potestuer sid iam*) *lucrost.* Decurtatus: *Te c. dum potest aue sidiam lucrost.* Sarracen. et Mediol.: *Te c. dum potes: si uales, id iam lucrost, Quo minus hoc ut dico* etc.; quomodo etiam Iunt. et Ald. Perstandum equidem mihi intellexi in scriptura codicis decurtati: nam in caeteris nulla spes salutis; sed in illa nullo negotio reperire mihi visus sum id, quod excudi iussi: *Te conloces, dum pote, et ames, si id iam lucro est, Quod vivis:* nam continue scriptum *dumpoteetamessiid*, similibus nunc inter se permutatis, nunc omissis (sicut bis eadem perscribenda semel ponere solent librarii), quam facile transire potuerit in *dumpotestauesid*, unusquisque, opinor, videt; sensus autem horum longe quam eorum, quae vulgo hic leguntur, personae loquenti aptior, ut quae non tam de otio cogitet, quam de reliquis sibi dieculis amori formosissimae feminae impendendis.

LYSIMACHVS. DEMIPHO.

LYSIMACHVS

Adducam ego illum iam ad te, si convenero. i. s. III, 3

DEMIPHO

Me dicit.

LYSIMACHVS

Quid ais, Demipho?

DEMIPHO

Est mulier domi?
Quid censes? quid, si visam?

LYSIMACHVS

Quid properas? mane.

DEMIPHO

Quid faciam?

LYSIMACHVS

Quod opust facto, facito ut cogites.

DEMIPHO

Quid cogitem? Equidem hercle opus hoc facto existumo
Vt introeam.

LYSIMACHVS

Itane vero, vervex? intro eas?

DEMIPHO

Quid aliud faciam?

LYSIMACHVS

Prius hoc ausculta, atque ades:

553. *Quid ais, D.?*) Vid. supra ad 481. De coena coquenda prius, quam ad mulierem introeat, dicturus est Demiphoni alter senex, ut ex sequentibus intelligitur.

557. Vulg. inconcinne: *Vt illuc introeam.* Ly. *itane vero, vervex, intro eas?* nec τῷ *Vt* praecedenti versui apponendo defungi possumus. Sed non improbarim ego rescribentem: — — — *existumo, ut Illo introeam.* Ly. *Itane vero, vervex? intro eas?* Similiter 560: *Nam nunc si illo introieris* etc.

Prius etiam est, quod te facere ego aequom censeo.
Nam nunc si illo introdieris, amplecti voles,
Confabulari atque osculari.

DEMIPHO

Tu quidem
Meum animum gestas: scis, quid acturus siem.

LYSIMACHVS

Pervorse facies.

DEMIPHO

Quodne ames?

LYSIMACHVS

Tanto minus.
Ieiunitatis plenus, anima foetida,
Senex hircosus, tu osculere mulierem?
Vtine adveniens vomitum excutias mulieri?

DEMIPHO

Scio pol te amare, quom istaec praemonstras mihi.
Quid si igitur (unum factum hoc si censes) cocum

560. Vulg. minus expedito versu: *N. n. s. i. introieris: a. v.* Possit etiam rescribi: *Nam nunc sid illo introieris, amplecti voles.* Vid. ad Amph. pr. 149.

563. *Quodne ames?)* Vid. ad Aul. 389.

564. Taubmannus ἀκκομέτρως: *Iam plenus ae | tatis a | nimaque foetida.* Nec melius Pareus: *Iam aetatis plenus animaque f.* Recte Gronovius: Mss. Pall. *Iam aetatis plenus anima foetida.* Alter: *Ianutatis pl. a. f.* Tertius Academiae nostrae: *Iam aetatis pl. a. foetidia.* Vnde satis colligas verum esse, quod legitur apud Nonium: *Ieiunitatis plenus, anima foetida.* Quod Gruterus probat tum ob rotunditatem numerorum, tum quod versu sequenti senectutis iterum fiat mentio. Addo aliud argumentum: nempe quod mox ait Demipho: *Quid si igitur, unum factum hoc si censes, coquum Aliquem arripiamus.* Nam in omnibus superioribus nullum est verbum, ex quo colligere possit Demipho, Lysimachum censere sive unum sive bonum hoc factum, ut sitarchia navigium Veneris instruatur, nisi illud unum *ieiunitatis.* »

568. *unum factum hoc si censes)* Nihil muto, nec tamen interpretor cum Salmasio: *si faciundum hoc censes.* Sed *factum* accipiendum ἐμφατικῶς pro *bonum factum*, quomodo haec et similia dicuntur *res* pro *res bona*, seu commodum, *vir* pro *vir bonus* seu fortis. *Vnum* ex abundanti additum, de quo vid. ad Capt. 795. Frustra coniecturis locum exercuere viri docti, quas non excutiam.

Aliquem arripiamus, prandium qui percoquat
Apud te hic usque ad vesperum?

LYSIMACHVS

Hem istuc censeo.
Nunc tu sapienter loqueris et amatorie.

DEMIPHO

Quid stamus? quin ergo imus atque obsonium
Curamus, pulcre ut simus?

LYSIMACHVS

Equidem te sequor.
Atque hercle invenies tu locum illi, si sapis:
Nullum hercle praeter hunc diem illa apud me erit:
Metuo ego uxorem, cras si rure redierit,
Ne illam hic obfendat.

DEMIPHO

Res parata est: sequere me.

CHARINVS. EVTYCHVS.

CHARINVS

Sumne ego homo miser, qui nusquam bene queo quiescere? t. t. c. III, 4.
Si domi sum, foris est animus; sin foris sum, animus domi est.
Ita mi in pectore atque in corde facit amor incendium:
Ni oculos lacrumae defendant, iam ardeat, credo, caput.
Spem teneo; salutem amisi; redeat, an non, nescio.

571. Vulg. nullis numeris: *Nunc tu sapienter loquere atque amatorie:* nam *-que* syllaba in *atque* sequenti vocali non liquescere, nemo mihi persuadebit, neque huc valent, quae dixi ad Amph. 341.

574. *illi*, Pasicompsae. Male V. C. adstipulante Pareo, *illic*, quod sequenti versu refelli sensit Taubm.

580. *amŏr*) Vid. ad Amph. prol. 38.

581. *Nī*) Vid. ad Amph. 149.

Si opprimit pater, quod dixit, exulatum abiit salus;
Sin sodalis, quod promisit, fecit, non abiit salus.
Sed iamdudum, si podagrosis pedibus esset Eutychus,
Tam rediisse a portu potuit. Id ei vitium maxumum est,
Quod nimis tardus est, advorsum mei animi sententiam.
Sed isne est, quem currentem video? — Is ipsus est! Ibo obviam. i. t.
Divom atque hominum quae Spectatrix atque Hera eadem es hominibus, t. t. c.
Spem speratam quom obtulisti hanc mihi, tibi grates ago! —

585. Vulg. turbatis numeris: *Sed tandem si podagrosis pedibus esset Eutychus:* nec melius, qui *Sed tandem iam si p. p. e. E.*, vel *Sed tamen tandem si p. p. e. E.*, quod posterius quidem aeque peccat in numeros. Manu scriptorum alter: *Sed tamen demsipo dragosis*; alter: *Sed tamen dempsi podagrosis.* In quibus non ita difcile erat agnoscere hanc Plauti manum: *Sed iamdudum, si podagrosis pedibus esset Eutychus, Tam rediisse a portu potuit.* Terentius Heaut. 178 sq.: *Si mihi secundae res de amore meo essent, iamdudum, scio, Venisset.* Et sic passim. Transiit autem *iam-* in *tam-*, sicut saepe factum, pro quo postea *tamen* sententiae causa repositum fuerit; *-dum* vero pro *dudum* exaratum (quum librarii, more suo in similibus bis ponendis, alterum *du-* lucri facerent) in *-dem*, unde conflatum *tamen dem* vel *tandem.*

586. Libri *Iam rediisse* etc.; sed *Tam* nunc requirebatur, h. e. *Tamen.* Vid. ad Ba. 1135 sqq. Vulg. quoque: *Id illi vitium* etc. Verbo gravissimo *Id* in thesi occultato.

588. Vulg. *-video? ipsus est* etc. adhaerescente quidem versu, nisi legas *videod.* Sed frequentantur in hoc genere *Is ipsus*, *Ea ipsa.* Cist. 323 sqq.: Me. *Nempe istic est, qui Alcesimarcho filiam Suam despondit in divitias maxumas?* La. *Is ipsust.* Vid. etiam ad Men. 99, et Acidalium ad vs. sq.

590 sq. *S. sp. quom o. mi hancce*) Iterum leguntur hi versus infra act. V, sc. 2, principio, ubi codd.: *Spem speratam quoniam obtulisti hanc mihi, grates ago*; quod fortasse potius recipiendum non eliso *quoniam.* Vel locus alter ex altero corrigendus, ut hinc *tibi*, illinc *quoniam* arcessatur scribaturque: *Spem speratam quoniam mi obtulisti hanc, tibi grates ago.* Et hanc quidem rationem nunc potius inierim, memor frequentissimae horum particularum confusionis, de qua monui ad Men. 879.

Caeterum (id quod sero animadvertisse alio loco dicit cl. interpres Berolinensis) Acidalius quoque alterum istorum versum ex altero ita suppleri posse arbitrabatur: *Spem speratam quom obtulisti hanc mihi, tibi grates ago.* Putabat insuper haec infra ponenda (act. V, sc. 2), hic vero inducenda. «Etenim, *inquit*, qui tanta convenerit hic exsultatio? Visone vix sodali rapiatur in gaudium tantum

Nam quid restat? Eheu, disperii! voltus ne utiquam huius placet! —
Tristis cedit. Pectus ardet. Haereo. Quassat caput....
Eutyche!

EVTYCHVS

Heus, Charine!

CHARINVS

Priusquam recipias anhelitum,
Vno verbo eloquere: ubi ego sum? hiccine, an apud mortuos?

EVTYCHVS

Neque apud mortuos neque hic es.

CHARINVS

Salvos sum! inmortalitas
Mihi data est! hic emit illam! pulcre os sublevit patri!

Charinus, ut re, quam ferret, neque cognita triumphet? Et quam repente deiicitur vicissim? Nec haerent his commode, quae sequuntur. Illa vero commodissime reliquis, si, quae volumus, eximantur: *Sed isne est, quem currentem video? is insus est. ibo obviam. Numquid restat?* etc. Sed nihil unquam frigidius peiusque scripsit bonus Valens, a quo quum mihi dissentiendum est, a memet ipso videor dissentire. Nam sic solent perturbati, praesertim amore, quo affecto nullus vehementior: vident, quae non adsunt: audiant non dicta; denique animo occupant, quaecunque vel metuunt vel optant. Ita h. l. Charinus conspecto Eutycho accurrente non modo nuntium, sed bonum nuntium sibi adferri laetus auguratur, et de oblata spe deae Fortunae agit gratias; mox, restante aliquantulum sodali, ut animam recipiat, subito de statu deiicitur seque periisse clamat. Quo quid fingi potest verius venustiusque? Contra initio act. V, sc. 2 inter 830 et 831 huius editionis, quo loco mulierem iam invenit Eutychus, parum est de spe oblata dicere eum, cui in manu est ipsam puellae tantopere expetitae copiam amico facere, longeque maius quid sonat, quod ibi adolescens: *Ecquisnam deus est, qui mea nunc laetus laetitia fiat?* Hoc igitur versu scena ista incipienda est delendique versus male repetiti.

591. Inepte libri: *Numquid restat?* tanquam dubitante Charino, an restet necne Eutychus, de quo incertus esse non poterat, qui oculis recte uteretur. Reponendum *Nam quid restat?* τῷ *Nam* transposito, de quo vid. Parei lexic. Plaut. Mantiss. *Anastrophe*, nos ad Capt. 731. Cod.: *Nunc quid*, *Nunc quod.*

592. Vulg. ex interpretatione, quam versus respuit, *incedit.* Vid. ad Ba. 1026.

594. *sum*) Vid. ad Amph. 116, 341.

Inpetrabilior qui vivat, nullus est! Dic, obsecro:
Si neque hic neque Acherunti sum, ubi sum?

EVTYCHVS

Nusquam gentium.

CHARINVS

Disperii! modo interemit illaec med oratio! —
Quidquid est, ad capita rerum perveni.

EVTYCHVS

Primum omnium
Periimus.

CHARINVS

Quin tu illud potius nuntias, quod nescio?
Odiosa est oratio, quom rem agas, longinquom loqui.

EVTYCHVS

Mulier alienata est abs te.

CHARINVS

Eutyche, capital facis.

EVTYCHVS

Qui?

CHARINVS

Quia aequalem et sodalem civem liberum enicas.

EVTYCHVS

Ne dî sirint!

CHARINVS

Demisisti gladium in iugulum! iam cadam!

EVTYCHVS

Quaeso hercle, animum ne desponde!

CHARINVS

Nullust, quem despondeam.

599. Hunc versum inter et sequentem vulgo ista inculcantur *Odiosa est oratio* etc., quae versu 602 ponenda vidi, quia nihil etiam dixit Eutychus, quapropter prolixus eius sermo timendus sit Charino, quod significat dictis verbis; sed illic quum sic ordiatur ille: *Primum omnium periimus*, orationem multis constantem partibus expectans Charinus impatientiam suam ita prodit.

605. *Ne di sirint*) Vid. supra ad 317.

Loquere porro aliam malam rem: quoi est emta?

EVTYCHVS

Nescio.

Iam addicta atque abducta erat, quom ad portum venio.

CHARINVS

Vae mihi!

Montis tu quidem mali in me ardentis iamdudum iacis!—
Perge, excrucia, carnufex, quandoquidem occoepisti semel!

EVTYCHVS

Nec tibi istuc magis dividiai est, quam mihi hodie fuit.

CHARINVS

Dic, quis emit?

EVTYCHVS

Nescio hercle.

CHARINVS

Hem, istuccin' est operam dare
Bonum sodalem?

EVTYCHVS

Quid me facere vis?

CHARINVS

Idem, quod me vides, i. t.
Vt pereas. Quin percontatus, hominis quae facies foret, t. t. c.
Qui illam emisset: eo si pacto posset indagarier
Mulier?

EVTYCHVS

Heu me miserum! . . . .

CHARINVS

Flere omitte, istuc quod nunc agis.

608. *quom ad portum venio*) Vid. ad Amph. 503.

611. *Nec* pro *Non* positum, sicut saepius, praesertim apud priscos. Cf. Curc. 542, Men. 715, Most. 146, 545, Parei lexic. Plaut. h. v. Vulg. autem difficiliore numero, *dividiae*, quod rarioris formae interpretamentum.

616. *Flere omitte, istuc quod nunc agis?*) Vultuose haec, ut grammatico-

EVTYCHVS

Quid ego feci?

CHARINVS

Perdidisti me et fidem mecum tuam.

EVTYCHVS

Dî sciunt, culpam meam istanc non esse ullam.

CHARINVS

Eugepae,
Deos absentis testis memoras: qui ego istuc credam tibi?

EVTYCHVS

Quin tibi in manu est, quod credas; ego, quod dicam, id mi in manu
Est.

CHARINVS

De istac re argutus es, ut par pari respondeas;
Ad mandata claudus, caecus, mutus, mancus, debilis.
Promittebas, te os sublinere meo patri: egomet credidi
Homini docto rem mandare: is lapidi mando maxumo.

EVTYCHVS

Quid ego facerem?

CHARINVS

Quid tu faceres, men' rogas? requireres,
Rogitares, quis esset aut unde esset, qua prosapia;
Civisne esset, an peregrinus ....

rum more loquar, h. e. contracto supercilio ac minaciter pronuntianda sunt; quare Eutychus, perculsus: *Quid ego feci?*

618. Vulg. perversis numeris: Ev. *Di sciunt, culpam meam istanc non esse ullam.* Ch. *euge, papae!* Et sic quidem V. C., *pa-* syllaba perperam iterata; sed Decurt. *eugipe*, hoc est *eugepae*, quo recepto quomodo versum corruere dicat Taubmannus, non intelligo: nam τῷ *ullam* non eliso bene se is habet, malimque adeo nunc, absque transpositione verborum: Ev. *Di sciunt, culpam meam istanc non esse ullam.* Ch. *Eugepae* etc.

619. *quî*) Vid. ad Amph. 149.

620. Putide vulgatae atque inconcinne: — *ego quod dicam, id mihi mea in manu est.* Aut dicendum *Quod dicam, id mihi in manu est*, aut *Quod dicam, in manu mea est:* neque usquam aliter probi scriptores emendati. Quod τὸ *est* ad sequentem versum traduxi metri causa, vid. ad Aul. 132.

EVTYCHVS

Civem esse aibant Atticum.

CHARINVS

Vbi habitaret, invenires saltem, si nomen nequires. t. t.

EVTYCHVS

Nemo scire aiebat.

CHARINVS

At saltem hominis faciem exquireres. t. t. c.

EVTYCHVS

Feci.

CHARINVS

Qua forma esse aiebant, *Eutyche?*

EVTYCHVS

Ego dicam tibi:
Canum, varum, ventriosum, bucculentum, breviculum,
Subnigris oculis, oblongis malis, pansam aliquantulum.

CHARINVS

Non hominem mihi, sed thesaurum nescio quem memoras mali.
Numquid est quod dicas aliud de illo?

EVTYCHVS

Tantum, quod sciam.

CHARINVS

Edepol nae ille oblongis malis mihi dedit magnum malum.
Non durare possum: certum est exulatum hinc ire me;
Sed quam capiam civitatem, cogito, potissumum;
Megara, Eretriam, Corinthum, Chalcidem, Cretam, Cyprum,

628. Vulg. turbata consecutione temporum: *Vbi habitaret, invenires saltem, si nomen nequis.* Vett. edd., in his Iuntae, *nequires*, usurpato singulo trochaïco tetram. acat.; qua de re vid. ad Amph. 596.

630. Τὸ *Eutyche* a me additum versui sarciendo. Vid. supra ad 210. Blandientis est haec compellatio, quoniam se faciem hominis exquisivisse dixit Eutychus, quam scire alter cupit.

Sicyonem, Gnidum, Zacynthum, Lesbiam, *an* Boeotiam.

EVTYCHVS

Cur istuc coeptas consilium?

CHARINVS

Quia enim me adflictat amor.

EVTYCHVS

Quid tu ais? quid, quom illuc, quo nunc ire paritas, veneris,
Si ibi amare forte occipias atque item eius sit inopia,
Iam inde porro aufugies, deinde item illinc, si item evenerit,
Quis modus tibi exilio tandem eveniet, qui finis fugae?
Quae patria aut domus tibi stabilis esse poterit? dic mihi.
Cedo, si hac urbe abis, amorem te hic relicturum putas?
Si, id fore ita, sat animo acceptum, incertum id pro certo si habes:
Quanto te satiust rus aliquo abire, ibi esse, ibi vivere,

640. *adflictat med amor*) Vulg. CH. *Quia enim me adflictāt amor*, quod ferendum nunc arbitror, τῷ *adflictat* accepto pro *adflictavit*. Vid. ad Aul. 576. Quamquam rarissime hac contractione Plautus utitur.

641. *paritas*) Redit vox Poen. 754. Amant frequentativa prisci.

642 sq. *Sī*) Vid. ad Amph. 149.

644. Forte verba hic transposita. Legendum, sicut in libris omnibus, sub ictu posito τῷ *exilio*: *Quis modus tibi exilio tandem eveniet, qui finis fugae?*

647. Vulg. *Si id forte ita sat animo acceptum est: id pro certo si habes.* Versum facile restituas reponendo *sid habes*. Vid. ad Amph. prol. 149. Sed aliud volunt libri vett., quorum Camerarii antiquissimus calamo exaratus et primae edd., in his Saracen. Mediol.: *Si id fore ita sit animo acceptum est certum id pro certo si habes*: liber Meursii, quocum congruunt edd. Iunt. Ald.: *S. i. forte i. s. a. a. e., certum id profecto si habes*; quae mihi quidem correctio videtur eius, cui *certum aliquid* pro *certo habere* insulse dictum videretur. Insulsum hoc revera; nec tamen istud *profecto* huc inducendum erat, sed reponendum: *Si, id fore ita, sat animo acceptum, incertum id pro certo si habes* etc. Scripserat librarius per compendium: — *acceptum īcertum id* etc. Hoc alius cepit pro — *acceptum ē* (*est*) *certum id*, itaque exarando *acceptum est certum* corrupit locum. Recte *incertum* id esse dicit Eutychus, an amorem suum Charinus relicturus sit in urbe, si inde abeat; et si ita existimet, melius esse rus aliquo se conferre, quam in aliquam earum civitatum, quas nominavit.

Adeo dum illius te cupiditas atque amor missum facit?

CHARINVS

Iam dixisti?

EVTYCHVS

Dixi.

CHARINVS

Frustra dixti: hoc mihi certissumum est.
Eo domum, patrem atque matrem ut meos salutem; postea
Clam patrem patria hac ecfugiam, aut aliquid capiam consili!

EVTYCHVS

Vt conripuit se repente atque abiit! Heu misero mihi!
Si ille abierit, mea factum omnes dicent esse ignavia.
Certum est praeconum iubere iam quantum est conducier,
Qui illam investigent, qui inveniant; post ad praetorem eloco ibo; t. t.
Orabo ut conquisitores det mi in vicis omnibus: t. t. c.
Nam mihi nil relicti quidquam iam aliud esse intellego.

656. Vid. ad Amph. 596. Inconcinne libri: — — — *Illico Ibo, orabo ut conquisitores det mihi in vicis omnibus.*

DORIPPA. SYRA.

DORIPPA

Quoniam a viro ad me rus advenit nuntius, i. s. IV, 1.
Rus non iturum, feci ego ingenium meum:
Reveni, ut illum persequar, qui me fugit.
Sed anum non video consequi nostram Syram.
Atque, eccam, incedit tandem! Quin is ocius?

SYRA

Nequeo mecastor: tantum hoc onerist, quod fero.

DORIPPA

Quid oneris?

SYRA

Annos octoginta et quatuor;
Et eodem accedit servitus, sudor, sitis;
Simul haec, quae porto, deprimunt.

DORIPPA

Aliquid, Syra,
Cedo, quid hanc vicini nostri aram augeam.

SYRA

Da sane hanc virgam lauri.

DORIPPA

Abi iam tu intro.

SYRA

Eo.

DORIPPA

Apollo, quaeso te, ut des pacem propitius

660. *feci ego ingenium meum*) Notabilis loquendi forma, quam recte explicat Lambinus: *morem gessi ingenio meo.*

667 sqq. *C. qui nostri hanc aram vicini a.*) Ibidem inconcinne edd.: — — — Do. *aliquid cedo, Qui hanc vicini nostri aram augeam, Syra.* Possis etiam reponere, τῷ *quid* pro *qui* accepto, de quo vid. ad Amph. prol. 149: — — Do. *Aliquid, Syra, Cedō, quid hanc vicini nostri aram augeam.* Et haec quidem ratio sane potior. De *Cedo* posteriore syllaba

Salutem et sanitatem nostrae familiae,
Meoque ut parcas gnato pace propitius!

SYRA

Disperii! perii misera! vae miserae mihi!

DORIPPA

Satin' tu sana es, obsecro? quid eiulas?

SYRA

Dorippa, mea Do —!

DORIPPA

Quid volebas, obsecro?

SYRA

Nescio quae mulier intus est in aedibus!

DORIPPA

Quid? mulier?

SYRA

Mulier meretrix.

DORIPPA

Veron'?

SYRA

Serio.

longa usurpato vid. ad Amphit. 475.

675. Vulgo nullis numeris: SY. *Dorippa mea, Dorippa!* DO. *quid clamas, obsecro?* Sic autem Decurtatus et impressi; sed V. C. SY. *D. m. D.* DO. *quid volebas, obsecro?* Quod minime spernendum, quum praesertim verisimile sit, *clamas* τῷ *volebas* interpretandi gratia adscriptum esse. Nam rarius id imperfectum sic usurpatur; usurpatur tamen. Asin. 373: *Sed quid venis? quid quaeritas?* ME. *Demaenetum volebam.* Ibidem 376: ME. *Quom ivisset, post non rediit?* LI. *Non edepol. Quid volebas?* plane ut hoc loco. Et itidem ibi 433: *Sed, si domi est, Demaenetum volebam.* LE. *Negat esse intus.* Recepto igitur verbo *volebas*, videndum erat de numeris, quumque facile intellexissem, alterum *Dorippa* versum non capere, primam tantummodo syllabam eius posui, ut iterum heram appellatura Syra ab ipsa interpelletur et dicere iubeatur, quid se velit.

676. Vulgo: *Nescio quae est mulier intus hic in aedibus.* Sed vett. edd., in his Sarracen. et Mediol., adverbium non agnoscunt, et mediae aetatis, velut Iuntina, alio loco inculcant, ante *intus*, ut incertae solent esse sedes interpretamentorum. Id igitur expungendum duxi.

677. Vulg. DO. *Q.? M.?* SY. *M. m.* DO. *veron' serio?* Eleganter personas variatum iri censebat Acidalius: DO. *veron'?* SY. *serio.* Atque id plane

Nimium scis sapere, ruri quae non manseris.
Quamvis insipiens poterat persentiscere,
Illam esse amicam tui viri bellissumi.

DORIPPA

Credo mecastor.

SYRA

I hac mecum, ut videas simul
Tuam Alcumenam pellicem, Iuno mea.

DORIPPA

Ecastor vero istuc eo quantum potest.

LYSIMACHVS

Parum nunc est malae re, quod amat Demipho, i. s. IV, 2.
Ni sumtuosus insuper etiam siet!
Decem si vocasset summos ad coenam viros,
Nimium obsonavit. Sed cocos, quasi in mari
Solitust hortator remiges hortarier,

usum requirere in hac forma, colligo ex locis similibus. Cas. 637: PA. *Ego? Eo, quo me ipsa misit.* STA. *Veron'?* PA. *Serio.* Truc. 273: *Ego non novid adulescentem vostrum.* STRA. *Veron'?* ASTA. *Serio.*

680. *bellissumi*) Vid. ad Men. 533.

681. Tò *I* liquescit. Vid. ad Ba. 716.

684. Vulg. *Parumne est malae rei, quod amat Demipho.* Peccat haec lectio in numeros. Arbitror autem per compendium *nē* pro *nunc* perscriptum corruptionis ansam praebuisse.

685. *insupēr*) Vid. ad Amph. 38. Nam sic malo hunc versum dimetiri: *Ni sum | tuo | sus in | supēr | etiam siet*, quam hoc modo: *Ni sum | tuo | sus in | super e | tiam | siet*, qui numeri longe sunt debiliores, minusque elegantes, τῷ *etiam* in duos pedes distracto, quod uno contineri satius est. Vid. ad Amph. 355.

686. *Decem*) eliso *e* priore efferendum est, qua de re vid. ad Amph. prol. 74.

688. Vulg. *Solet hortator remiges hortarier.* Acidalius Divinat. in Plaut. pag. 328: « Deesse, *inquit*, videtur *Solet olim hortator*, ne claudicet versus: etsi non nescio produci interdum in *t* desinentia eiusmodi verba, maxime, si, ut hic, aspiratio excipiat, quae quasi sit pro consonante. Sed in hoc genere (quali autem?) vix id putem admittendum; atque *olim* sic solet interiici in re comparationis. Milite (prima): *Quam solis radii esse olim, cum sudum est, solent.*» Sic ille, cupide arripiente istam coniecturam

Ita hortabatur. Egomet conduxi cocum.
Sed eum demiror non venire, ut iusseram.
Sed qui hinc nam a nobis exit? Aperitur foris

DORIPPA. LYSIMACHVS.

DORIPPA

Miserior mulier me nec fiet nec fuit, i. s. IV, 3.
Tali viro quae nupserim! Heu miserae mihi!
Hem, quoi ted, et tu quae habeas, conmendes viro!
Hem, quoi decem talenta dotis detuli!
Haec ut viderem, ut ferrem has contumelias!

LYSIMACHVS

Perii hercle, rure rediit iam uxor mea!
Vidisse credo mulierem intus aedibus.
Sed quae loquatur, exaudire hinc non queo:
Accedam propius.

DORIPPA

Vae miserae mi!

LYSIMACHVS

Imo mihi!

bono viro Pareo. Nam rectius lectionem Iuntinae et Aldinae, quae scriptis deberi videtur, *Solitust hortator* etc. recepisset in ordinem; quod equidem mihi faciendum in animum induxi, etsi non oblitus eorum, quae monui ad Amph. 483.

690. *ut iusseram*) Vid. ad Amph. prol. 81.

697. Lege numeris haud paulo probioribus: *Perii hercle, rure rediit iam uxor mea.* De producto *re-* in *rediit* adi, sis, nos ad Asin. 375.

698. Vulg. invitis MSS. et edd.: *Vidis | se eám | credó | mulie | rem in ae | dibus.* Tò *eam* addidisse videtur numeris aliquis opitulaturus; sed male rem gessit: nam talis versus (versus autem? imo versus simia turpissima) a Plauti veterumque arte metrica abhorret. Reponendum, excluso glossemate: *Vidisse credo mulierem intus aedibus.* *Intus aedibus* prisce pro *In aedibus.* Vid. Vechner. Hellenolex. ed. Heusinger. pag. 377 annot. Frustra Iunt. Ald.: *V. credo mul. hanc in aedibus.*

DORIPPA

Disperii!

LYSIMACHVS

Equidem hercule oppido perii miser!
Vidit! Vt omnes te, Demipho, dî perduint!

DORIPPA

Pol hoc est, ire quod rus meus vir noluit.

LYSIMACHVS

Quid nunc ego faciam, nisi ut adeam atque adloquar?
Iubet salvere suos vir uxorem suam.
Vrbani fiunt rustici?

DORIPPA

Pudicius
Faciunt quamde illi, qui non fiunt rustici.

LYSIMACHVS

Numquid delinquont rustici?

DORIPPA

Ecastor minus

701. Vulg. Do. *Disperii!* Ly. *ego quidem hercle oppido perii miser.* MSS. non *ego quidem*, sed *equidem*, cuius illud vel interpretamentum, vel versui sarciendo arcessitum est. Passim confusa *Hercle* et *Hercule*. Conf. Pseud. 289, 500. Sic et *Mehercule* rescribendum vidi Pseud. 1176.

701. *ŏmnes*) Vid. ad Cas. 690.

707. Sarracen. et Mediol.: *Faciunt quam illi, qui non fiunt rustici.* Iunt. Ald.: *F. quam ii, qui n. f. r.* An dederat Plautus, numero quidem meliore: *Faciunt quamde illi, qui non fiunt rustici?* Vid. ad Amph. prol. 69. Sane hoc nunc praetulerim.

708 sqq. *Numquid delinquont rustici?*) Propter delicta aliqua servorum in urbem rediisse uxorem putat. Vulgo autem haec neque omnino emendate et perverso ordine sic exhibentur:

Ly. *Quid autem urbani deliquerunt? dic mihi.*
Do. *Quoia illa m. i. e.?* Ly. *V. e.?*
Do. *Vidi — — — tamen.*
Cupio h. scire; sed tu me tentas sciens.
Ly. *Vin' — — — mihi,*
Nescio quid dicam — — — magis.

Si ita scripsit Plautus, quid voluit verbis *Sed tu me tentas sciens*, ubi nihil dictum a Lysimacho, quo tentare uxorem videatur? Nam quod rogat, an mulierem viderit et an scire velit, cuia sit, nihil in his captionis. Deinde irati est illud *Resciscam tamen* versu 713, non irati, sed potius cum bona gratia exquirentis id, quod ibi sequitur, *Cupio hercle scire.* Tum pro monstro est, mulierem per Herculem iu-

Quam urbani, et multo minus mali quaerunt sibi.

LYSIMACHVS

Quid autem urbani deliquerunt? dic mihi:
Cupio hercle scire.

DORIPPA

Sic tu me tentas sciens?
Quoia illa mulier intust?

LYSIMACHVS

Vidistine eam?

DORIPPA

Vidi.

LYSIMACHVS

Quoia ea sit, rogitas?

DORIPPA

Resciscam tamen.

LYSIMACHVS

Vin' dicam, quoia est? Illa.... illa edepol.... Vae mihi!
Quid dicam, nescio.

DORIPPA

Haeres? haud vidi magis!

rare. Omnibus his carere nobis licet incommodis, si ita reponatur, ut in hac editione factum est. Rogat Lysimachus: Si rure omnia sint salva, quid igitur urbani deliquerint. Nam se id scire cupere. Cui uxor, se tentari suspicata, an de puella rem resciverit: *Sic tu me tentas sciens?* Legendum enim h. l. *Sic* pro *Sed*, qualia saepe misceri monuimus supra ad 76 et ad Curc. 43. Et iam iratior illa facta sine ambagibus rem dicit: *Quoia illa mulier intust?* Senex vero, quid dicat, nesciens, et de statu nonnihil deiectus, interrogando an eam viderit, et an roget, cuia sit, eludere veri inquisitionem tentat et instantem evitare tempestatem. Quod sentiens uxor, subiicit iratissima: *Resciscam tamen*, h. e. Resciscam, etiamsi tu mihi dicere nolueris, ut video te nolle. Quibus verbis magis magisque in angustias redactus senex timidus, qui non sine mercede dotatam se duxisse dudum senserat, dicat an non dicat rem, parum certus, denuo infit rogare, an dici velit uxor, cuia sit ista femina; deinde fateri rem aggressus, haeret; tum iterum narrare incipit; sed quasi torpente eius lingua tandem metus silicernii solvitur in ista desperationis plena: *Vae mihi! Quid dicam, nescio.* Sic igitur haec cohaerent, et personis dicta congruunt. Quibus si quid melius alii excogitarint, primus ea meis substituam; lectionem autem vulgatam plane ferendam non esse, id quidem certo scio.

Quin dicis?

LYSIMACHVS

Quin, si liceat....

DORIPPA

Dictum oportuit.

LYSIMACHVS

Non possum, ita instas: urges quasi pro noxio.

DORIPPA

Si innoxius's, audacter quamvis dicito.
Dic igitur!

LYSIMACHVS

Ego dicam?

DORIPPA

Atqui dicundum est tamen.

LYSIMACHVS

Illa est.... Etiam vis nomen dicam?

DORIPPA

Nihil agis.

Manufesto teneo! in noxia es!

718. Vulg. pravis numeris: Do. *Scio, innoxius.* Ly. *audacter quamvis dicito.* Sed Lysimachum non decet tam confidentem esse, hominem pusillanimum, qui hiscere non audet uxore suscensente. Dorippae sunt verba *Audacter quamvis dicito*, quibus virum dicere iubet, si quid dicendum habeat, et illo obmutescente acrius urgens pergit: *Dic igitur.* Atqui, Pareus tanquam ex MSS., non immissa Lysimachi persona: *scio, innoxius: audacter quamvis dicito.* Ly. *dicam.* Do. *Dic igitur.* In quibus illud *Dicam* scioli cuiusdam videtur esse, minus recte denuo dicere virum iubere feminam existimantis, priusquam ille vel verbo responderit, velitne rem fateri, nec ne. Quod superest, *Scio* istud, quod sententia utcumque fert, non fert versus, ortum ex depravata scriptura *Sci* pro *Si*, de qua dixi ad Men. 338 sq.: quod quum prorsus alienum h. l. esse intelligerent, fecerunt *Scio*, quod accipi quidem potest, ut significavi, *κατ' εἰρωνείαν*, de quo usu voculae monui ad Aul. 196 (conf. etiam *Intelligo* infra 727); sed quanto nos concinnius: *Si innoxius's*, *audacter quamvis dicito.* Male autem edd. quaedam, in his Iunt. et Ald.: — *audacter quid vis dicito.*

720. Vulg. *Illa est; num etiam vis nomen dicam?* Do. *nihil agis.* Sed MSS.: *Illa sunt etiam vis* etc. Saepe *est* et verbi *sunt* compendium inter se permutata.

LYSIMACHVS

Qua noxia?

Istaec quidem illa est....

DORIPPA

Quae illa est?

LYSIMACHVS

Illa....

DORIPPA

Io, hias?

Non tu scis, quae sit illaec?

LYSIMACHVS

Imo etiam scio;

Tam, si nihil usus esset, iam non dicerem.
De istac sum iudex captus.

DORIPPA

Iudex? iam scio:

Huc tu in consilium istam advocavisti tibi.

LYSIMACHVS

Imo sequestro mihi data est.

DORIPPA

Intellego.

722. Inconcinne libri atque depravate: *Ista quidem illa est.* Do. *quae illa est?* Ly. *illa*, Do. *iohia*, vel *I. q. i. e.* Do. *q. i. e.?* Ly. *illa.* Do. *io illa;* unde Acidalius aeque male: *I. q. i. e.?* Do. *quae illa est illa? illa io!* Nos reponendum vidimus *Io, hias?* Subinde os aperiens ad loquendum nec quidquam proferens senex recte dicitur *hiare.*

723 sq. Vulg. — — — *iohia.* Ly. *Iam si nihil usus esset, iam non dicerem.* Do. *Non tu scis quae sit illa?* etc. Posteriorem versum priore loco legendum esse, intellexit Acidalius; caeterum male reposuit: *Non tu scis quae sit illa illa?* Ly. *imo etiam scio.* Do. *Iam.* Ly. *si nihil* etc. Nam quid, quaeso, istud *Iam* sibi vult, Dorippae attributum, quod, quo referatur, nihil habet? Rescribendum *Tam, si nihil* etc. Scire quidem id se dicit Lysimachus, nec tamen absque necessitate dicturum nunc fuisse. De *Tam* pro *Tamen* veteribus usitato dictum ad Ba. 1135 sqq.

727. Libri inepte et metro nullo: *Imo sic sequestro mihi data est.* Do. *intellego.* Tò *sic* ortum ex sequente syllaba persimili. *Intelligo* ironicum. Vid. supra ad 718.

LYSIMACHVS

Nihil hercle istius quidquam est.

DORIPPA

Numero purgitas.

LYSIMACHVS

Nimium negotî reperi! enimvero haereo!

COCVS. LYSIMACHVS. DORIPPA. SYRA.

COCVS

Agite, ite actutum: nam mihi amatori seni I. s. IV, 4.
Coquenda coena est; atque, quom recogito,
Nobis coquenda est, non *quoi conducti* sumus:
Nam qui amat, quod amat, si id habet, id habet pro cibo,
Videre, amplecti*er*, osculari*er*, adloqui;
Sed nos confido onustos redituros domum.
Ite hac. Sed eccum, qui nos conduxit, senex.

LYSIMACHVS

Ecce autem, perii, cocus adest!

COCVS

Adventimus.

LYSIMACHVS

Abi!

COCVS

Quid? abeam?

LYSIMACHVS

St, abi*to*!

731 sq. *C. e. c.; a., equidem q. r.*) MSS.: *Coq. e. c. atque quom recogito, N. c. est, non ducti sumus.* Brix. Iunt. Ald.: *Coquendast coena, atqui mecum cum cogito, N. coquendast, non ei cui ducti sumus.* Vulgata lectio Camerarium auctorem habet, cui de posteriore versu etiam nunc assentior; sed priorem iam ita legendum puto, inducta voce addititia: *Coquenda coena est; atque, quom recogito, Nobis* etc.

733. *quî*) Vid. ad Amph. 149.

735. *onustos*) Bene saburratos. Vid. ad Cist. 122.

738. Libri inconcinne: LY. *Abi.* CO. *quid? abeam?* LY. *st, abi.* CO. *abeamne?* LY. *abi.* Legendum: *St, abito.* Syllaba *-to* a sequente nominis compendio simili *co.* intercepta.

COCVS

Abeamne?

LYSIMACHVS

Abi!

COCVS

Non estis coenaturi?

LYSIMACHVS

Iam saturi sumus.

DORIPPA

Sed....

LYSIMACHVS

Interii!

DORIPPA

.... Quid ais tu? etiamne illi tibi haec
Iusserunt ferri, quos inter iudex datus?

COCVS

Haeccine tua est amica, quam dudum mihi
Te amare dixti, quom obsonabas?

LYSIMACHVS

Non taces?

COCVS

Satis scitum filum mulieris! Virum hercle avet.

LYSIMACHVS

Abin' dierectus?

COCVS

Haud mala est.

LYSIMACHVS

At tu malus!

COCVS

Scitam hercle opinor concubinam hanc!

LYSIMACHVS

Non abis?

740. Vulgo — — — *sumus. Sed interii.* Do. *quid ais tu?* etc. ubi τὸ *Sed* prorsus alienum. Novis quaestionibus virum aggressura mulier, primo statim verbo pronunciato, interpellatur a sene, rem omnem odorante seque interiisse exclamante. Caeterum *Sed* elisa vocali efferendum, de quo vid. ad Amph. prol. 74.

746. Vulg. ἀμέτρως: *Scitam hercle opinor satis concubinam hanc.* Ly. *non abis.* Τὸ *satis* petitum ex versu 743.

Non ego sum, qui te dudum conduxi.

COCVS

Quid est?

Imo hercle tu istic ipsus.

LYSIMACHVS

Vae misero mihi!

COCVS

Nempe uxor ruri est tua, quam dudum dixeras
Ted odisse aeque atque anguis.

LYSIMACHVS

Egon' istuc tibi?

COCVS

Mihi quidem hercle.

LYSIMACHVS

Ita me amabit Iupiter,
Vxor, ut ego illud nunquam dixi!

DORIPPA

Etiam negas?

COCVS

Non ted odisse, verum uxorem aibat suam....

DORIPPA

Palam istaec fiunt, te me odisse.

748. Vulg. soloece: *Imo hercle tu istuc ipsus*. Recte Pareus priore editione: *I. h. tu istic ipsus*, de qua forma loquendi dixi ad Amph. 210. Frustra Taubmannus vulgato *istuc* praetendit manu scriptos et edd. vett., quibus in his rebus aut parva aut nulla est auctoritas. « Pareus, *ait*, nobis obtrusit *istic* ex veteribus edd.; at quaenam illa?» Quasi scilicet non plane sic legeretur in Iuntina. Sed eam quidem non nosse Taubmannum et Gruterum cum alibi, tum etiam h. l. et supra 476 observavimus. Quamobrem non erat quod de sententia sua Parens demoveretur, et posteriore editione insulsum illud *istuc* postliminio sibi reducendum existimaret.

749. *dixeras*) Vid. ad Amph. prol. 81.

750. Vulg. interpretatione inconcinna: *Te od. a. a. a.* LY. *e. istuc dixi tibi?* Intelligendum *dixi*, non ex antecedentibus repetendum. Similiter Cas. 204: *Quam tu mi uxorem?* Most. 535: *Quid tute tecum?* etc.

751. *Ită*) Vid. ad Amph. 475.

753. Absurde libri: *Non te odisse aiebat, uxorem verum suam.*

LYSIMACHVS

Quin nego.

COCVS

Et

Vxorem suam ruri esse aiebat.

LYSIMACHVS

Haec ea est.

Quid mihi molestus?

COCVS

Quia me non novisse ais.

Ne metuis tu istanc?

LYSIMACHVS

Sapio: nam mihi unica est.

COCVS

Vin' me experiri?

LYSIMACHVS

Nolo.

COCVS

Mercedem cedo.

LYSIMACHVS

Cras petito; dabitur; nunc abi!

DORIPPA

Heu miserae mihi!

LYSIMACHVS

Nunc ego verum illud verbum esse experior vetus:
Aliquid mali esse propter vicinum malum.

757. Vulg. *Ni metuis tu istano.* LY. *sapio: nam mihi unica est.* Melius olim Taubmann.: *Ni metuis tu istanc?* pro *Metuisne t. i.* per anastrophen, de qua vid. grammatici et nos ad Ba. 1135 sqq. Sed scribendum *Ne metuis* etc. Nunquam *Ni* valet illud *Ne* interrogativum. Vnicam autem senex dicit dilectissimam, εἰρωνικῶς. Vid. interp. ad Capt. I, 2, 44.

761. Hesiodus Opp. et DD. vs. 341: *Πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ.* In agro, antequam ematur, duo esse consideranda praecipue, Porcius Cato censebat, salubritatem coeli et ubertatem loci; post haec intuenda viam et aquam et vicinum. Vid. Tob. Magiri Polymnemon pag. 2287 voc. *Vicinus* §. 1.

COCVS

Cur hic adstamus?

LYSIMACHVS

Quin abis?

COCVS

Incommodi
Si quid tibi evenit, id non est culpa mea.

LYSIMACHVS

Quin me eradicas miserum!

COCVS

Scio iam, quid velis:
Nempe hinc me abire vis.

LYSIMACHVS

Volo, inquam.

COCVS

Abibitur.
Drachmam dato.

LYSIMACHVS

Dabitur.

COCVS

Dari ergo, sis, iube.
Potest interea, dum illi ponunt.

LYSIMACHVS

Quin abis?
Potin', ut molestus ne sis?

COCVS

Agite, adponite
Obsonium istuc ante pedes illi seni.

762. Vulg. inconcinne: Co. *Cur hic adstamus?* Ly. *quin abimus? incommodi Si quid* etc. Modo perscriptum *adstamus* tinniebat adhuc in auribus librarii, qui primus haec sic exaravit; itaque pro *abis* dedit illi simile *abimus*. Vide de eiusmodi vitiis ad Aul. 237. Itidem 768 senex: *Quin abis?*

763. *Tibi* pronomen eliso *i* priore efferendum est. V. ad Amph. prol. 74.

767. Vulg. interpretatione ἀμέτρῳ: *Dari potest interea* etc. *Potest*, fieri potest. Vid. ad Aul. 342.

Haec vasa aut nox aut cras iubebo abs te peti.
Sequimini.

LYSIMACHVS

Fortasse illum mirari cocum,
Quod venit atque haec attulit. Dicam, quid est.

DORIPPA

Non miror, si quid damni facis aut flagitî:
Nec pol ego patiar, sic me nuptam tam male
Measque in aedis sic scorta obductarier.
Syra, i, rogato meum patrem verbis meis,
Vt veniat ad me iam simulde tecum.

SYRA

Eo.

LYSIMACHVS

Nescis, negotî quid sit, uxor, obsecro?
Conceptis verbis iam iusiurandum dabo,
Me nunquam quidquam cum illa.... Iamne abiit Syra?
Perii hercle! — Ecce autem haec abiit! Vae misero mihi!
At te, vicine, dî deaeque perduint
Tua cum amica cumque amationibus!
Suspicione inplevit me indignissume!

770. Vulg. minus bene: *aut mox aut cras*. Non recte mox facienda crastinis opponuntur, siquidem haec ipsa quoque tam propinqua sunt, ut mox factum iri non inepte dicantur; sed recte opponuntur *nox*, h. e. nocte vel hac nocte, quae agitur, facienda cras gerendis. Conf. 1012. Saepius autem mixta verba *Nox* et *Mox*; Cf. Asin. 573, Rud. 329.

771. Itidem perturbatis numeris atque ex interpretatione libri: *Sequimini*. LY. *Fortasse te illum mirari cocum*. *Fortasse* cum infinitivo priscis usitatum (vid. Parei lexic. Plaut. h. v.), quod iam sequente vocali litera accentum retrahit, de quo monui ad Asin. 143.

777. Vulg. inconcinne: *simul*. Vid. ad Amph. prol. 69.

780. *Iusiurandum dabo, me nunquam quidquam cum illa......* Intellige *consuevisse*. Similiter Terentius Eun. I, 2, 63 sq.: *Ad virginem animum adiecit*. PH. *Etiamne amplius?* TH. *Nil: nam quaesivi*. Ad quem locum interpres vetus: *Etiamne amplius?*) Mundat Terentius, ut solet, res huiusmodi per ἔλλειψιν suam.» Raro tam verecundus Plautus, neque ita ferebat seculum illud rudius ac verius.

Concivit hostis! — Dum uxor est acerruma,
Ibo ad forum atque Demiphoni haec eloquar,
Me istanc capillo protracturum esse in viam,
Nisi hinc abducit, quo volt, ex hisce aedibus.
Vxor, heus, uxor, quamquam tu irata es mihi,
Iubeas, si sapias, haec intro hinc auferrier:
Eadem licebit mox coenare rectius.

SYRA. EVTYCHVS.

SYRA

Hera quo me misit, ad patrem, non est domi: i. s. IV, 5.
Rus abiisse aibant. Nunc domum renuntio.
Ecastor lege dura vivont mulieres
Multoque iniquiore miserae, quam viri.
Nam vir si scortum duxit clam uxorem suam,

786. *eloquar*) edicam. Rarior verbi usus.

789. *Vxŏr, heus* etc.) Vid. ad Amph. prol. 38.

790. *hinc*) Verbum hoc, tanquam ex MSS. petitum, iisdem literis, quibus caetera, excudi iussit Pareus; sed Taubmannus diversis, tanquam additium. Praebent etiam Iunt. Ald.

794–806. Haec vulgo leguntur post scenas istas insititias *Diva Astarte* et *Syra non redit*, scenamque separatam constituunt, huius actus sextam atque ultimam. In quo errasse descriptores non uno argumento colligas. Nam primum inepte ibi *Syra*, tanquam coelo delapsa, denuo infit loqui, postquam, ab Eutycho iussa, introiit herilem domum vs. 818. Nisi quispiam argutetur, non statim anum intus secutam esse illum, sed paulum etiam restitisse, dum ista dixerit. At de eiusmodi rebus secum loqui est otiosorum, non negotiosorum, atque nullum servis negotium antiquius, quam iussa herorum exsequi. Ibi igitur iubenti domino minori paruit Syra; sed hic otiosa rediens a patre herae ante aedes Lysimachi constitit et Dorippae sortem miserabilem sibi visam reputans orationem istam habet. Id quod verum esse, vel ex Eutychi verbis intelligas versu 809, ubi Syram se adstare ante aedes videre dicit. Ad pronuntiandum duos istos versiculos *Hera* et *Rus* (792 sq.) non opus erat ut adstaret anus, sed inter eundum, praesertim tarde, ut solent senes, recitari poterant. Adstitit igitur Syra et aliquid locuta est, dum adstitit, quum non sit κωφὸν πρόσωπον, neque aliud quidquam reperias, quod vel dixisse nunc existimanda sit, vel aptius dixerit, quam illa *Ecastor lege*

Id si rescivit uxor, inpune est viro.
Vxor viro si clam domo egressa est foras,
Viro fit causa, exigitur matrimonio.
Vtinam lex esset eadem, quae uxori est, viro!
Nam uxor contenta est, quae bona est, uno viro:
Qui vir minus una uxore contentus siet?
Ecastor faxim, si itidem plectantur viri,
Si quis clam uxorem duxerit scortum suam,
Vt illae exiguntur, quae in se culpam conmerent,
Plures viri sint vidui, quam nunc mulieres.

EVTYCHVS

Defessus sum urbem totam pervenarier;
Nihil investigo quidquam de illa muliere.
Sed mater rure rediit: nam video Syram
Adstare ante aedis. Syra!

SYRA

Quis est, qui me vocat?

EVTYCHVS

Herus atque alumnus tuos sum.

SYRA

Salve, alumne mi.

EVTYCHVS

Iam mater rure rediit? responde mihi.

SYRA

Cum quidem salute familiai maxuma.

etc. Hoc quomodo factum sit ut committeretur, investigare, officium meum, editoris, esse non arbitror; sed commissum esse, manifestum; neque desunt alia huiusmodi lapsuum exempla, de quibus monui ad Asin. 18 sqq.

811. Tò *mi* a fine versus desideratur in MSS., et editionibus antiquissimis, sed comparet in mediae aetatis, velut Iunt. Ald., estque versui necessarium explendo.

813. Vulg. inconcinne: *Sua quidem salute ac familiae maxuma.* Versum reponendo *familiai* sarcias. Sed hoc parum. MSS. et vett. edd.: *Cum quidem salute a familiae maxuma*, in quibus *a* praepositionem alienam esse sensit Pareus et propemodum vere edidit *Cum quidem salute familiae maxuma.* Quid autem Taubmannus? Nempe more suo in Pareum invehitur, tanquam coniecturae istius Ca-

EVTYCHVS

Quid istuc negotî est?

SYRA

Tuos pater bellissumus
Amicam adduxit intro in aedis.

EVTYCHVS

Quomodo!

SYRA

Adveniens rure mater eam obfendit domi.

EVTYCHVS

Pol haud censebam istarum esse operarum patrem.
Etiam nunc mulier intust?

SYRA

Etiam.

EVTYCHVS

Sequere me.

merarianae contemtorem, quam nullus non doctus probusque adhuc adprobaverit; vimque maiorem ipsum, quam bonum Ioachimum, libris adhibere dicit; et ad sensum quod attineat, Camerarianam lectionem ambrosiam resipere, Pareanam nauteam. Versum etiam turpiter claudicare ait apud Pareum, quasi scilicet firmioribus pedibus incedat istud Camerarii commentum, quod ipsi tantopere placuit. Sed missum faciamus hominem ex ira atque invidia tantum non insanientem. Angelius et Aldus, de metro solliciti, suo Marte rem gesserunt, interpolando: *Cum quidem salute a familia omni maxuma;* quod ne latinum quidem est. *Cum salute* dictum ut alia plurima, de quibus breviter exposui ad Ba. 363. Quem usum praepositionis miratus, ut videtur, Camerarius lectionem sibi mutandam perperam arbitratus est.

814. *bellissumus*) Vid. ad Men. 533.

818. Quae post hunc versum leguntur, usque ad pag. 542, ea non comparent in MSS. et edd. primis, sed sine discrimine, tanquam germana Plauti, exhibentur in Iunt. et Ald. De quibus Taubmannus: « Abiecit haec Camerarius, ut spuria. Meursius quidem adolescens ista Plauto vindicabat publice (in Exercitationibus criticis): privatis tamen ad me litteris postea professus est, se malle deinceps cum Scaligero et iis sentire, qui ea Plautinis minime agnoscant. » Horum sententiae etiam ipse subscribo, neque haec digna puto, quae subtilius examinentur. Coniecissem in privatum locum, nisi carere hanc editionem quoquam noluissem, quod vel Plautinum nomen mentiretur; quum praesertim scirem esse, qui haec et similia sibi eripi nefas existimaturi essent, propterea que opus hoc nostrum, tanquam mutilatum et malae fidei, spreturi.

Hisce vett. Editiones continuo ista attexunt:

Quid? Peristratam hic Demiphonis contuor? Grandit gradus,
Emittit oculos, circumfert *sese*, obstipat verticem. t. t. c.
Adservabo hinc, rerum quid gerat. Magnum est, quidquid quaeritat.

Quam scenam statim excipiunt duae aliae.

PERISTRATA. SYRA. LYCISSA.

PERISTRATA

Diva Astarte, hominum deorumque vis, vita, salus; rursus eadem quae es
Pernicies, mors, interitus, mare, tellus, coelum, sidera!
Iovis quaecunque templa colimus, eius ducuntur nutu, illi obtemperant,
Eam spectant. Quod illi displicet, facile excludunt ceteri;
Quidquid complacitum, id sequontur, quae vivont, omnia, atque sentiunt.
Alios enicat, extinguit; alios suo lacte fovet atque erigit; sed quos enicat,
Hi vivont et sapiunt; quos properat alere ac erigere,
Hi quidem confestim pereunt atque male sapiunt miseri.
Iacent bene valentes, odiosum humum mordent, caput reptant,
Fremunt perstrepuntque, cumque putant vivere, tunc ruunt maxume.
Tunc, cum student persequi, labant iuvenes; itidem rapiuntur senes.

Illi si amant, quod amant, amatum volunt atque cognitum;
Illi vero si amare ea aetate occoeperunt, multo insaniunt acrius.
Verum si non amant, oderunt, molesti itidem atque difficiles,
Garruli, osores, infensi, iracundi, sibi suisque invidi.
Quod in se olim admisere turpiter, id si fiat modestius,
Nec tolerant, ut aequom est patres; sed clamant, indecenter obstrepunt.

SYRA

Quantum intelligo, et hanc male habet Demipho.

PERISTRATA

Id verum:
Amat filius et perit. Id quom rescivit pater, insanit vehementius.
Quae istaec intemperies? Abegit vir meus olim ipse ad mercatum Rhodum filium;
Nunc, ut fert Acanthio, ipse sibimet faciet exilium.
O iniquom patrem! o infortunatum filium! quo te recipies?
Vbi matrem relinques? sola degam? filium amittam? non patiar!
Vendidit pater? Vbiubi erit inventa, mater redimet!
Dic tu, Lycissa, num in hanc viciniam adductam autumant?

LYCISSA

In hanc opinor, in amici senis quoiusdam aedis.

PERISTRATA

Hic praeter Lysimachum
Nullus, quem sciam.

SYRA

Lysimachum nominant:
Mirum, ni senes vicini in unum nidum conspiraverint.

PERISTRATA

Dorippam eius uxorem conveniam.

LYCISSA

Quid? convenias? non eam vides?

PERISTRATA

Video equidem. Auscultemus: nescio quid secum iracunda mussitat.

DORIPPA. SYRA. LYCISSA. PERISTRATA.

DORIPPA

Syra non redit, quam arcessitum patrem iamdiu est quod miseram:
Tarda nimium aut lapis obriguit, aut angue demorsa cessavit turgida.

SYRA

Nulla sum: adest hera; me quaerit!

DORIPPA

Domi manere nequeo:
Bellulam istanc pellicem mei non patiuntur oculi. Exclusissem foras;
At me meus continuit Eutychus. Sed omnino, quod fert, non creduam.

LYCISSA

Audin', hera?

PERISTRATA

Audio. Sine pergat.

LYCISSA

Sino.

DORIPPA

Amici, inquit, senis
Gratia huc ad nos venisse. Habet venalem, amanti dum detrahat filio.

Haec quidem aut viri aut gnati fallacia: dissident sententiae.
Sequestro vir ait datam; eaudem vero venalem dicit filius.

SYRA

Ibo de improviso obviam, ne cessasse intelligat.

DORIPPA

Istaec filio
Non credam, qui obsequitur patri; hunc vero, ut merum cuculum,
Id certum est mentiri ampliter. Equidem coquo creduam,
Eccam Syram! ut currit venefica!

SYRA

Quis me vocat?

DORIPPA

Malum quod dî tibi dabunt!

SYRA

Hera, si sapis, hoc potius
Tuae pellici et marito dato.

DORIPPA

Istuc dictum tibi non amplius irascor.
Sed ubi pater? quid cessat? an hominem podagra impedit?

SYRA

Nec podagricus neque articularius est, quem rus ducunt pedes.

DORIPPA

Non domi?

SYRA

Non.

DORIPPA

Vbi?

SYRA

Rure esse autumant;

Atque, numquid redeat, incertum, hodie: cum villico rationis satis.

DORIPPA

Omnia mihi hodie eveniunt praeter sententiam. Non vivam vesperi,
Nisi illanc a me scelestam abigam! Eo domum.

LYCISSA

Hera, abit.

PERISTRATA

Hem, abit? compella.

LYCISSA

Dorippa, Dorippa!

DORIPPA

Quid molestiae
Hoc est? quis me revocat?

PERISTRATA

Non sum molesta; sed benevolens
Et amica te compellat tua Peristrata. Mane, quaeso.

DORIPPA

Hem, Peristrata, te pol non noram. Mala bilis cruciat
Me atque exagitat.

PERISTRATA

Istuc nolo: quaeso, neges.
Te audivi modo: dic mihi, quae te nunc habet solicitudo?

DORIPPA

Peristrata, sic dì tibi unicum gnatum sospitent, da mihi benignius operam.
Nulla dare mihi poterit melius: par est aetas; una crevimus,
Pares aetate habemus viros; nulli colloquor lubentius.
Sollicitor merito quidem. Quid tibi animi esse nunc possiet,
Si amicam hac aetate ante oculos tuus adduxerit Demipho?

PERISTRATA

Adduxit?

DORIPPA

Factum.

PERISTRATA

Domi est?

DORIPPA

Domi; imo coqui
Conducti: parabatur convivium, ni meus disturbasset adventus omnia.
Senem miserum Venus et Cupido alieno satis vexant tempore.

PERISTRATA

Sed ista levia sunt, Dorippa. Vtinam non ego essem miserior!

DORIPPA

Levia?

PERISTRATA

Levia quidem.

DORIPPA

Quae peiora tibi tuus faceret?

PERISTRATA

Imo peioribus peiora.

DORIPPA

Quae istaec sunt? Quaeso, loquere:
Vt tu mihi, ego tibi, quae facto opus sunt, demus consilium.
Vetus id dictum est, Feliciter is sapit, qui periculo alieno sapit.

PERISTRATA

Vnicus mihi, Dorippa, est gnatus. Scis?

DORIPPA

Scio.

PERISTRATA

Hunc pater
Olim a se extrusit Rhodum.

DORIPPA

Quare?

PERISTRATA

Quoniam amaret.

DORIPPA

Ob id ipsum?

PERISTRATA

Id quidem nunc quoque, quom ancillam domum
Adduxisset, hanc resciscens pater produxit, venalem praebuit.

DORIPPA

Atat, novi: verum dixerat filius; ego mariti amicam putabam mei.
Quoi data est?

PERISTRATA

Seni quoidam amico in hac vicinia.
Credo hic alium praeter tuum amicum habere neminem.

DORIPPA

Ea quidem est. Quid filius?

PERISTRATA

Vrbem hanc se deserturum autumat.

DORIPPA

In portu res est. Quid, si invenerit?

PERISTRATA

Mansurum credito.

DORIPPA

Praeter spem salvae sumus, ne dubita: apud me ea est.

PERISTRATA

Apud te? Ea erat, opinor, de qua loqui te audivi modo.

DORIPPA

Ea.

PERISTRATA

O factum bene! Merito te amo: restituisti filium.
Fac videam.

DORIPPA

Eamus intro.

PERISTRATA

Eamus. Lycissa, ades:
Acanthioni haec nuntia; ego ad Dorippam huc devortam.

CHARINVS

Limen superum inferumque, salve, simul autem vale!
t. t. c. V, I
Hunc hodie postremum extollo mea domo patria pedem.
Vsus, fructus, victus, cultus iam mihi harunc aedium
Interemtust, interfectust, alienatust! occidi!
Dî penates meum parentum, familiai Lar pater,
Vobis mando, meum parentum rem bene ut tutemini.
Ego mihi alios deos penatis persequar, alium Larem,
Aliam urbem, aliam civitatem: ab Atticis abhorreo:
Nam ubi mores deteriores increbescunt indies,
Vbi, qui amici, qui infideles sint, nequeas pernoscere,
Vbique id eripiatur, animo tuo quod placeat maxume:
Ibi quidem si regnum detur, non est cupita civitas.

819. *superŭm*) Vid. ad Amph. 341.

823. Vulg. inconcinne: *familiae.* Saepe in eiusmodi verborum genitivo singularis numeri in *ai* terminato librarii offenderunt, quod non semper notavi.

827. *Năm*) Vid. ad Amph. 149.

830. Vulgo hunc versum inter et sequentem ista inculcantur, quae supra 589 sq. ponenda existimavi. De quibus vide, sis, ad eum locum.

EVTYCHVS. CHARINVS.

EVTYCHVS

Ecquisnam deus est, qui mea nunc laetus laetitia fuat?
t. t. c. V, 2.
Domi erat, quod quaeritabam! Sex sodalis reperi,
Vitam, Amicitiam, Civitatem, Laetitiam, Ludum, Iocum;
Eorum inventu res decem simitu pessumas pessumdedi,
Iram, Inimicitiam, Stultitiam, Exitium, Pertinaciam,
Moerorem, Lacrumas, Exilium, Inopiam, Solitudinem.
Date, dî, quaeso, conveniundi mi eius celerem copiam!

CHARINVS

Adparatus sum, ut videtis! Abicio superbiam: 838
Egomet mihi comes, calator, equos, agasod, armiger;
Egomet sum mihi imperator, idem egomet mi obedio:
Egomet mihi fero, quod usust. O Cupido, quantus es!
Nam tu quemvis confidentem facile tuis factis facis,
Eundem ex confidente actutum diffidentem denuo.

EVTYCHVS

Cogito, quonam ego illum curram quaeritatum

CHARINVS

Certa rest,
Me usque quaerere illam, quoquo hinc est abducta gentium, 845

832. *Domi*) Vid. ad Amph. 341. Vulgo autem: *Domi erat, quod quaeritabam; ibi sex sodales repperi.* Sed τὸ *ibi* exulat a MSS. et edd. vett., additum quippe, nescio qua de causa, a Camerario, nimis libero harum rerum. Frustra Acidalius Divinatt. in Plaut. pag. 330 sq.: « Facile, *inquit*, suppleam a me: *Domi erat, quod foris quaeritabam.* Nec abnegabis id germanum, qui Plauti perpetuum morem in particulis iis sic iungendis nosti.» Quod commentum utraque Plauti editione sua ostentat credulus Pareus.

833. *Civitatem*) elisa *v* litera pronuntiandum. Vid. ad Amph. prol. 90.

834. *decem*) efferendum ut *d'cem*, qua de re adi, sis, nos ibidem ad 74.

844. *ego*) abest Sarracen. Mediol. Iunt. Ald.

Neque mihi ulla obsistet amnis, neque mons neque adeo mare,
Nec calor nec frigus; metuo neque ventum neque grandinem;
Imbrem perpetiar; laborem subferam, solem, sitim!
Non concedam neque quiescam usquam noctu neque diu
Prius profecto, quam aut amicam aut mortem investigavero!

EVTYCHVS

Nescio quoia vox ad auris mi advolavit.

CHARINVS

Invoco

847. Vulg. sic distinguitur: -- *mare; Nec calor, nec frigus metuo, neque* etc. Taubmannus: « Notabam, *inquit*, *Calor* hic positum neutro genere pro *calus*, ut *ador* et *adus*, *decor* et *decus*; nec dubitabam quin ad hanc faciem corrigendus apud Nonium locus in *Calor*; inepte enim ibidem legitur *calorem*, quum adducat exempla, quae utrumque recipiant genus. Sed et Iunius Philargyrus ad lib. II Georg. Virg. vs. 349 ita citat hunc versum: *Neque frigus neque calor metuo, neque ventum neque grandinem. Calor*, inquit, pro *calorem*: aliter hypermetrus versus erit. Gruterus haec; neque alia fuit in sententia Iosephus Scaliger, ut prodidit Rutgersius lib. V Var. Lect. cap. 17, qui tamen et Nonium et Philargyrum arguit oscitantiae, tanquam distinguendum potius sit *Neque calor, nec frigus*, etc. ut *calor* applicetur illi *obsistet* versus praecedentis; quod item monuit Iosias Mercerus; sed tamen acquiescit distinctioni alteri ob legem septenariorum et consensum librorum MSS.» Sic ille, cuius sententiam etsi non plane improbo, graviores tamen quam Nonii et Philargyrii auctoritates expecto, interimque locum ita distinxi, ut placuit Rutgersio. Vett. edd., in his Iunt., *calorem*, quod inconcinnum.

849. Vett. edd., in his Sarracen. et Mediol., *conquiescam*, non male propter agnominationem, sed numero duriore, ut cui sustentando necesse sit contrahi verbum *conquiescam* in τρισύλλαβον, litera *i* elisa, ut interdum quidem fieri monuimus ad Amph. prol. 74. Caeterum vulgo: *neque interdius*, versu impingente. V. C. *neque uis*, Decurt. *neque duis*; vett. edd. *neque diu*, quod recipiendum duxi, dum constaret de fide verbi *dius* pro *diu*, quomodo *Interdius* dicitur pro *Interdiu*: nam *dius* quidem in depravata codicum scriptura agnoscere mihi videor. *Concedere* recte explicatur a Taubmanno quiescendi causa aut consistendi in locum quempiam secedere, ad quam faciem legatur Rud. (936): *Paulisper remitte restim, dum concedo et consulo.*

851. Vulg. *aurem*. Amph. 69: *Vox mi ad auris advolavit.*

Vos, Lares viales, ut me bene tutetis!

EVTYCHVS

Iupiter,

Estne illic Charinus?

CHARINVS

Cives, bene valete!

EVTYCHVS

Heus, eloco

Sta, Charine!

CHARINVS

Qui me revocat?

EVTYCHVS

Spes, Salus, Victoria.

CHARINVS

Quid me voltis?

EVTYCHVS

Ire tecum.

CHARINVS

Alium comitem quaerite!

Non amittunt hi me comites, qui tenent.

EVTYCHVS

Qui sunt ei?

CHARINVS

Cura, Miseria, Aegritudo, Lacrumae, Lamentatio.

EVTYCHVS

Repudia istos comites atque huc respice et revortere!

CHARINVS

Si quidem mecum fabulari vis, subsequere.

852. *tutetis*) Frustra in hac voce offenderunt, quae prisco illi aevo usitata fuit. Vid. grammatici, inprimis Priscianus pag. 799 Putsch., nos ad Amph. 82.

853. Hiulce libri: — — *valete*. Ev. *illico* etc. Verbum *Heus*, quod peraptum huic loco, quum *eus* forte scriptum esset, a sequente nota personae *eu*, videtur interceptum. Dixi de *h* litera, perperam nunc addi nunc omitti solita in libris veteribus, ad Asin. 24, 492.

855. *tecū̃m*) V. ad Amph. 116, 341.

EVTYCHVS

Sta eloco!

CHARINVS

Male facis, properantem qui me conmorare: sol abit.

EVTYCHVS

Si huc item properes, ut istuc properas, facias rectius:
Huc secundus ventus nunc est. Cape modo vorsoriam!
Hic favonius serenust; istic auster imbricus.
Hic facit tranquillitatem; iste omnis fluctus conciet.
Recipe te ad terram, Charine! Non ex advorso vides,
Nimbus *ut* ater imberque instat? Adspicias nunc ad sinistram t. t.
Atque videbis, ex avorso coelum ut est splendore plenum!

865. Vulg. *R. t. a. t. C.*, *huc. non* etc. Sed *huc* ab interprete additum videtur, quod item omissum in altera Pareana. Vett. edd. *Respice* (vel *Respice huc*) *ad dextram*. Conf. sequentem annotationem.

866 sq. Vulg. *Nubis ater imberque instat*, *aspice nunc ad sinistram* * *Coelum ut est splendore plenum*, *ex advorso vides*. Sed V. C. *adspiciat* (vel *adspiciae*) *non ad sinistram atque detis Celum* etc. Decurtatus: *aspice non at sinistera atque ut detis Coelum* etc. Vett. edd.: *aspice nunc ad sinistram* (*huc* inculcant Angelius atque Aldus) *atque vides Colelum* etc. In his facile erat deprehendere manum Plauti: *adspicias nunc ad sinistram atque videbis* etc. Caeterum libri nihil iuvant; sed ipsa sententia altero loco non *advorso*, sed *avorso* reponi iubet, siquidem non ibidem splendore plenum esse potest coelum, unde nubes et imber instant, sicut modo dictum. Recepta autem manu scriptorum lectione *Atque videbis*, sponte corruebat vulgatum *vides* posteriore loco, quod, ex antecedentibus petitum, ipse quoque versus repudiat, quumque iam metrum restitutum viderem trochaïcum tetram. acatalecticum, si vox *plenum* non elideretur, malui tamen, ab initio positis verbis gravioribus *ex avorso*, reponere: *Atque videbis*, *ex avorso coelum ut est splendore plenum*, quomodo ante legitur, similiter praepositis verbis *ex advorso: Non ex advorso vides*, *Nimbus ut ater imberque instat*. *Nimbus* enim ibi rescribendum existimavi potius quam *atra* pro *ater*, quod nonnullis arrisit, quum longe verisimilius sit, compendio scriptum *nimbus* (*nĭbus* vel *nĭbis*, ut *i* et *u* literae misceri solent) in *nubis* degenerasse, quam *atra* in *ater* mutatum esse, si *nubis* invenissent scribae. Itidem autem concinnitatis causa dedi *Nimbus* ut *ater*, *ut* coniunctionem ab sequente simili *at*- raptam arbitratus, sicut statim habes: — *ex avorso coelum ut est splendore plenum*. Caeterum vel Eutychus ad sinistram stare atque ire Charino cogitandus, vel ibi sitae aedes Lysimachi, quas iam habitat mulier amata. Quo referenda verba *Adspicias ad sinistram*. His op-

CHARINVS

Religionem obiecit illic: recipiam me illuc.

EVTYCHVS

Sapis. t. t. c.
O Charine, contra pariter fer gradum et confer pedem!
Porrige brachium! prehende! Iam tenes?

CHARINVS

Teneo.

EVTYCHVS

Tene.
Quo nunc ibas?

CHARINVS

Exulatum.

EVTYCHVS

Quid ibi facere?

CHARINVS

Quod miser.

positionem anquirentes, quam Plautus noluit, male edidere *Respice ad dextram* versu 865. Ecce autem Acidalium, ista quoque inducentem! Qui sic Divinatt. in Plaut. pag. 331: « Inculcatum primo est posterius hoc *ex adverso vides:* deinde et illud *aspice nunc ad sinistram.* Alterum repetierunt, quia necessarium visum est in utraque parte, quum nihil pugnet contra rationem magis. Alterum fecerunt illi, qui antea legissent *Respice ad dextram*, quod est in antiquioribus libris. Quid autem dextrum aut sinistrum hic faciat, ego hercle non video. Sed neque de terra convenit admodum: quando erat ipse sane adhuc in terra. (Quasi novum esset, mare ac tempestates indicare pericula sive infortunia μεταφορικῶς, quo nihil frequentius apud scriptores. Conf. vel Parei lexicon Plaut. vv. *Mare* et *Tempestas.*) Latet alia vox in utravis istarum: quam quis ingenii acie se pervidere speret, ac in reliquis genuinam item assequi scripturam? Totum nos tamen in duos versus coëgimus, non Plautinos ipsos, sed e Plautinis nostros, ut resectis alienis istis sententia tantum nuda compareret: *Recipe te retro Charine huc: non ex adverso vides? Nubis atra imberque instat. coelum hic plenum splendoris est.* CH. *Religionem* etc. » Sic ille, cui satis responsum a me arbitror in superioribus. Nihil autem magis iudicium acuit et firmat, quam si perpendas atque expendas virorum talium, qualis fuit Acidalius, diversas a vulgatis in hoc genere opiniones.

871. *fac. is?*) Inconcinne libri: *Quid ibi facere vis?* Vel legendum *Quid ibi facere?* excluso *vis*, tanquam glossemate, et infinitivo accepto pro gerundio, sicut interdum fieri notum est. Et hoc quidem praetulerim propterea,

EVTYCHVS

Ne pave: restituam iam ego te, in gaudia antiqua ut sies!
Maxume quod vis audire, id audies, quod gaudeas.

CHARINVS

Studeo.

EVTYCHVS

Sta eloco: amicus *amico* advenio multum benevolens.
Tuam amicam ....

CHARINVS

Quid eam?

EVTYCHVS

Vbi sit, ego scio ....

quod quum modo non *Quo nunc is?* sed *Quo nunc ibas?* rogarit Eutychus, consecutio temporum vel *volebas* vel *ibas* sibi postularit h. l.

872. Vulg. *Ne p.: rest. i. e. t. in gaudia, antequam is.* CH. *eo.* Haec Camerarii coniectura, quam ingeniosam vocare Taubmanno placet, mihi fatuam et minime necessariam; fatuam propterea, quia in gaudia restituto illi omnino de eundo amplius non erit cogitandum; non autem necessariam, quia non tam depravata hic codicum scriptura, ut non iis auscultare quam nova invehere praestiterit. Id quod vel Pareus assecutus est, nec nisi interpunctione peccavit, dum excudi iubet: *Ne p.; restituam iam ego te in gaudia antiqua; ut sis Maxume, quod vis* etc. Nam scribendum erat continue: *restituam iam ego te, in gaudia antiqua ut sies*, τῷ *restituam* accepto tanquam absolute dicto, istis vero *in gaudia antiqua ut sies* tanquam similibus *In mentem esse*, *In lustra iacere*, de quibus dixi ad Amph. 545, Cas. 368. Hae autem librorum scripturae Camerarianorum: *—ingaudiantque ut sis Maxume—; in gaudi antique ut sis Max.;* nam edd. vett.: *in gaudium utique ut sis Max.*

874. Vulg. perverso metro: *Sta illico, amicus advenio multum benevolens.* CH. *quid est?* V. C.: *Studio amicus—;* Decurt.: *Sta illico studio amicus* etc., qui etiam verba *Quid est?* non magis habet quam edd. vett., in his princeps, item Iunt. et Ald. Vtrumque et *Sta illico* et *Studio*, h. e. Studeo, servandum censui, sed hoc illi praeponendum, ut primum, audire iussus a sodale, quod gaudeat, se id studere respondeat Charinus, deinde Eutychus, nihilominus properare illum videns, inferat ista *Sta illico* etc. Versui autem sarciendo addidi *amico*, paronomasia neque illepida, ut opinor, neque ab usu Huius et scriptorum utriusque linguae aliena. Supra 488: *Amice amico operam dedi, vicinus quod rogavit.* Mil. 655 sq.: *At quidem, illuc aetatis qui sit, non invenies alterum Lepidiorem ad omnes res, nec, qui amicus amico sit magis.*

875. *Tuăm*) Vid. ad Amph. 341. *Tŏ ubi* hic et 879 posteriorem syllabam producit: de quo dixi ad Aul. 153.

CHARINVS

Tun', obsecro?

EVTYCHVS

Sanam et salvam.

CHARINVS

Vbi eam salvam?

EVTYCHVS

Quo ego scio.

CHARINVS

Ego me mavelim!

EVTYCHVS

Potin', ut animo sis tranquillo?

CHARINVS

Quid, si autem animus fluctuat?

EVTYCHVS

Ego istum in tranquillo et tuto sistam: ne time. i. s.

CHARINVS

Obsecro te, loquere, ubi sit, ubi eam videris!
Quid taces? Dic! Enicas me miserum tua reticentia!
t. t. c.

EVTYCHVS

Non longe hinc abest a nobis.

875. Decurtatus: *Tun'autem obsecro?* unde coniicias legendum esse: – *scio ego.* CH. *Tun' autem, obsecro?* Eleganter *Autem* sic ususpari, monui ad Cas. prol. 8.

876. *salvām*) Conf. 875.

877. Vulg. inconcinne: *Quid si animus fluctuat?* MSS.: *Q. s. antimus fluctuat?* in quibus agnovi per compendium scripta *autēāīſ*, h. e. *autem animus.*

878. Gravior sententia diverso a priore metro effertur, sicut interdum fieri docuimus ad Epid. 197 sq. Hoc non advertens Acidalius, quum Iuntinam atque Aldinam (nam hi, quos dicit, libri veteres) praeferre videret *Ego istum in transquieto tuto sistam, ne time*: versum trochaïcum tetram. catal. restituens, reposuit: *Ego istum in tranquillo et quieto et tuto sistam, ne time.* Sane simititer etiam MSS., alter: *in tranquietu o sist.*, alter: *in tranquieto tuto;* sed hoc nihil aliud quam vulgatum. Conf. seq. annot.

879. Itidem graviter grave hoc responsum iambo senario effertur. Vid. praecedentia, et de pronuntiatione particulae *ubi* ad 875. Cf. infra 915.

881. Vulg. versu ὑπερμέτρῳ, vel potius nullo: Ev. *Non longe hinc*

CHARINVS

Quin conmonstras, si vides?

EVTYCHVS

Non video hercle nunc; sed vidi modo.

CHARINVS

Quin, ego videam, facis?

EVTYCHVS

Faciam.

CHARINVS

Longinquom istuc amanti est.

EVTYCHVS

Etiam metuis?

CHARINVS

Omnia. i. tetr.

EVTYCHVS

Conmonstrabo. Amicior mihi nullus vivit atque is est,
Qui illam habet, neque quoi mage velle melius med aequom siet.

CHARINVS

Non curo istuc: illam quaero.

abest a nobis. CH. *Quin ergo commonstras, si tu vides?* V. C. —*nobis. ch. cum ergo commonstrasset, ut vides;* h. e., opinor, *n. ch. c. e. commonstra si vides*: nam *si*, *sed* sive *set*, *sic* et similia subinde misceri in libris veteribus, supra monui ad 711 et ad Curc. 43, *ut* autem istud ortum mihi videtur ex sequente syllaba male geminata. Iam optio dabatur, utrum delendum esset, illud *a nobis*, quod et sensum iuvat, siquidem eo τὸ *hinc* declaratur, quod etiam de urbe, imo terra accipi poterat, et dimidium versum optime absolvit; an istud *ergo*, quod sponte intelligitur nec captum superat librarii interpretantis. Quam rem an recte diiudicaverim necne, arbitrium sit penes lectorem.

883. Forte omissa nota metri: nam hic versus est iambicus tetrameter; id quod ostendit verbum *istuc*, cuius syllaba posterior, utpote contracta (nam *istuc* dicitur pro *istucce*), nequit corripi. Nec reponendum *istud*, siquidem metro vehementiore vehementior affectus Charini rectius exprimitur. Sed sequente versu denuo incipiunt trochaïci.

885. Vulg. nullis numeris: *Qui illam habet: neque est quoi magis me velle melius aequom siet*. Natum τὸ *est*, compendio scribi solitum (ē), ex –*e* litera perperam iterata. *Melius* pro *Bene*: vid. ad Aul. 289.

886. Hunc versum inter et sequentem vulgo inseritur 909. Sed bene Acidalius Divinatt. in Plaut. pag. 332:

EVTYCHVS

De illa ergo ego dico tibi.

CHARINVS

Dic igitur, ubi illa est?

EVTYCHVS

In nostris aedibust

CHARINVS

Aedis probas.
Si tu vera dicis, pulcred aedificatas arbitro.
Sed qui istuc credam? vidistin', an de audito nuntias? i. t.

EVTYCHVS

Egomet vidi.

CHARINVS

Quis eam adduxit ad vos?

EVTYCHVS

Enim inique rogas. t. t. c.

CH. *Non curo istuc, illam* etc. *Sane hoc non in mentem* etc. Versu priore scribendum forte *istunc*. Alter alienus hoc loco mihi videtur, nec plane scio, quid eo faciam. Nam quid est quod dicere se prius oblitum dicit? An hoc de amica reperta? non potest. Nunc enim ipse repererat illam primum et hunc convenerat. Quomodo igitur aut oblivisci dudum potuerit aut narrandi, si meminisset, habuerit occasionem? Sed aliud quid fuisse oportet. Si aliud omnino, nihil id profecto ad hunc locum. De amica enim sola agitur et satagitur. Quodsi delendus hinc, in hac quidem comoedia locum illi vix alium dispicio. Sed an plane delendus, alii dispiciunto. Sed et hoc deinde vidento, an non dari commodiusculus eidem locus possit tamen hac ipsa scena, ut illuc referatur (908 inter et 910): EV. *Mane parumper atque hoc audi.* CH. *cape sis, puer, hoc pallium.* EV. *Sane hoc non in mentem venit dudum uti tibi dicerem: Mater irata est patri vehementer.* Distulit diu causam Eutychus profiteri, cur adeo recte ad amicam statim sodalem non introduceret: nunc quia videt tandem, ut retineatur fugitivus, celari non posse, simulat hactenus in mentem sibi non venisse ut dudum diceret, quod dicturus plane de industria non erat, verecundia praepeditus in parentes, quorum iras ac dissensum super ista ipsa amica prodere erubescat. –

888. Libri *pulcre*. Vid. ad Amph. prol. 149. Frustra alii *pulcreque*. *Arbitro* pro vulgato *arbitror* MSS. Vid. ad Amph. 82.

889. Vulg. et inepte et inconcinne: *Sed quid ego istuc credam?* tanquam credere id nolit Charinus. Recte Iunt. Ald.: *Sed qui ego* etc., nisi quod pronomen *ego* delendum vidi metri gratia, quum praesertim illorum meminissem, quae monita ad Asin. 843.

890. Vulg. itidem ἀμέτρως: — *vos?* EV. *inique rogas.* Τὸ *enim* raptum ab utrimque vicinis (*eu.* et *in*–); quod

Quid amorem refert, quicum istac venerit?

CHARINVS

Dum istic siet.

EVTYCHVS

Est profecto.

CHARINVS

Opta ergo ob istunc nuntium quidvis tibi!

EVTYCHVS

Quid, si optabo?

CHARINVS

Deos orabo, ut eius faciant copiam.

EVTYCHVS

Derides?

CHARINVS

Servata res est demum, si illam videro.
Sed quin ornatum hunc reiicio? Heus, aliquis actutum huc foras
Exite! illinc pallium mi ecferte!

EVTYCHVS

Hem, nunc tu mi ut places!

CHARINVS

Optume adveniens! cape, puere, chlamydem atque istinc sta eloco:

initio sententiarum frequentare Plautum, docet Parei lexicon. Acidalio placebat: —*vos? quis?* vel *vos?* Ev. *quis?* etc. Caeterum vid. ad 899.

891. Vulg. *Quid tua refert, quicum istac venerit?* etc. Sed V. C. *Quid amare refert —;* Decurt. *Quid ima refert* etc.; unde legendum intellexi *Quid amorem* (tuum) *refert* etc. Operarum autem oscitantia exaratum *istaec* pro *istac*, etsi istud placuit Acidalio. — *Dum istuc siet.* Malim nunc *Dum istic siet* cum Acidalio et Pareo.

895. Libri inutili atque inconcinna repetitione: *Sed quin ornatum hunc reiicio? heus aliquis heus actutum foras* etc. Sequor Iunt. Ald., etiam Acidalio probatas.

896. Vulg. *E. i. pallium mihi huc ferte;* sed MSS.: *E. i. p. m. hac* (Decurt. *haec* vel, secundum Pareum, *hec*) *ferte*, recte *E. i. p. m. ecferte* reponente Scioppio Supp. Lectt. II, 21. «Sic enim, *inquit*, scripsisse veteres pro *efferre*, omnium librorum veterum consensus testatur.» De *h* addito vid. ad Asin. 24. Saepissime sic erratum.

897. Inepte et adulterato metro codices: CH. *Optume adveniens puere;*

Vt, si haec non sint vera, inceptum hoc itiner perficere
exsequar.
Vera dicis?

EVTYCHVS

Nil, Charine, te quidem quidquam pudet.
Non mihi credis?

CHARINVS

Omnia equidem credo, quae dicis mihi.
Sed quin introducis me ad eam, ut videam?

EVTYCHVS

Paulisper mane.

CHARINVS

Quid manebo?

EVTYCHVS

Tempus intro eundi non est.

CHARINVS

Enicas.

EVTYCHVS

Non opus est, inquam, nunc intro te ire.

CHARINVS

Responde mihi,
Qua causa?

EVTYCHVS

Operae non est.

CHARINVS

Cur?

cape chlamydem atque haec; istinc sta illico. Nihil praeter chlamydem dedisse Charinum, indicio est versus 907, ubi se chlamydem denuo sumturum ait. Verba *haec istinc* nata mihi videntur ex depravata scriptura *histinc* pro *istinc*. Vid. annot. praeced.

899. Hic versus vulgo inter 890 et 891 legitur, nec sententia admodum illorum conveniente et ibi expuncto eo reliquis multo melius cohaerentibus, ut recte observat Acidalius Div. pag. 332 sq., nec tamen recte versum inserere mihi videtur post 923, praesertim, Charini persona non immissa, sic mutatum: *Vera dixi. nihil Charine* etc.; quum appareat referenda verba *nil te quidquam pudet* ad hic sequentia *Non mihi credis?* ut impudens dicatur Charinus propterea, quod non credat amico tam spectato. Quibus commotus perditus adolescens: *Omnia*, inquit, *equidem credo, quae dicis mihi.*

EVTYCHVS

Quia non est illi commodum.

CHARINVS

Itane? commodum illi non est, quae me amat, quam ego contra amo?
Omnibus me ludificatur hic modis. Ego stultior,
Qui isti credam. Conmoratur. Chlamydem sumam denuo.

EVTYCHVS

Mane parumper, atque hoc audi.

CHARINVS

Cape sis, puer, hoc pallium!

EVTYCHVS

Sane hoc non in mentem venit dudum uti tibi *dicerem*.
Mater irata est vehementer patri, quia scortum sibi
Ob oculos advexerit intus aedis, dum ruri ipsa abest.
Suspicatur illam amicam esse illi.

CHARINVS

Zonam sustuli . . . .

EVTYCHVS

Eam rem nunc exquaerit intus.

CHARINVS

Iam machaera est in manu . . . .

EVTYCHVS

Nam si eo ted introducam . . . .

CHARINVS

Tollo ampullam atque hinc eo.

906. *stultior*) Vid. ad Aul. 289.

909. Vid. supra ad 886. *Dicerem* probabiliter additum a Camerario. Minus bene Angelius et Aldus: — *dudum, ut urbem obambulo.*

911. Vulg. *advexerit in aedis*, quod ferri fortasse potest, si producatur syllaba postrema verbi *advexerit*. Vid. ad Amph. 483. Sed similiter Hic Mil. 534 *intus domum*. Conf. Vechneri Hellenolex. I, 2, 34 et Parei lexic. Plaut. voc. *Intus* pro *Intro*.

EVTYCHVS

Mane, mane, Charine!

CHARINVS

Erras: me decipere haud potes. i. s.

EVTYCHVS

Neque edepol volo.

CHARINVS

Quin tu ergo itiner exsequi meum me sinis? t. t. c.

EVTYCHVS

Non sino.

CHARINVS

Egomet me moror. Tu, puere, abi hinc intro ocius!
Iam indu currum escendi; iam lora in manus cepi meas!

EVTYCHVS

Sanus non es.

CHARINVS

Quin vos in curriculum conicitis, pedes,
In Cyprum recta: quandoquidem mihi pater exilium parat?

EVTYCHVS

Stultus es. Noli istuc, quaeso, dicere.

CHARINVS

Certum est exsequi,
Operam ut sumam ad pervestigandum, ubi sit illaec...

EVTYCHVS

Quin domi est.

CHARINVS

Nam hic quod dixit, id mentitust.

915. Iambus senarius. Vid. supra ad 878, et de proceleusmatico *Mane mane* ad Amph. 356.

917. Vulg. turbato metro: Ev. *Non sino.* CH. *ego me moror. tu, puere, abi hinc intro ocius.*

918. Itidem inconcinne editores: *Iam in currum escendi* etc. Vid. ad Ba. 897.

919. *conicitis*) Ita MSS. prisce. Vulgo, *coniicitis*.

EVTYCHVS

Vera dixi equidem tibi.

CHARINVS

Iam Cyprum veni.

EVTYCHVS

Quin sequere, ut illam videas, quam expetis.

CHARINVS

Percontatus non inveni.

EVTYCHVS

Matris iam iram neglego.

CHARINVS

Porro proficiscor quaesitum. Nunc perveni Chalcidem;
Video ibi hospitem Zacyntho; dico, quid eo advenerim;
Rogito, quis eam vexerit, quis habeat, si indaudiverit.

EVTYCHVS

Quin tu istas omittis nugas ac mecum huc intro ambulas?

CHARINVS

Hospes respondit, Zacyntho ficos fieri non malas.

EVTYCHVS

Nil mentitust.

CHARINVS

Sed de amica inaudivisse se autumat,
Hic Athenis esse.

EVTYCHVS

Calchas iste quidem Zacynthiust.

CHARINVS

Navem conscendo, proficiscor eloco, iam sum domi,

928. Vulg. — *habeat, si ibi audiverit*, quod correctoris esse puto, versum in numeros restituentis: nam MSS.: *habeat, si ibi inde audiverit*, ubi verbum *ibi* primum interpretandi causa τῷ *inde* adscriptum, post in ipsa poëtae verba videtur irrepsisse. Recte Gruterus: *indaudiverit*; sed simul delendum erat interpretamentum.

931. Vulg. — *amica sese inaudisse autumat.* MSS.: *am. se inaud. aut.* Nullius ponderis h. l. est pronomen, multo maioris verbum *inaudisse*, quamobrem hoc sub ictu ponendum erat et rescribendum metri gratia *inaudivisse*.

Iam redivi exilio. Salve, mi sodalis Eutyche!
Vt valuisti? Quid parentes? — Mecum ad matrem cedito. —
Bene vocas; benigne dicis. Cras apud te; nunc domi.
Sic decet; sic fieri oportet.

EVTYCHVS

Eloquere, an tu somnias?
Hic homo insanust.

CHARINVS

Amicus quin properas medicarier?

EVTYCHVS

Sequere, sis.

CHARINVS

Sequor.

EVTYCHVS

Clementer, quaeso: calcis deteris.
Audin' tu?

CHARINVS

Iamdudum audivi.

EVTYCHVS

Pacem conponi volo
Meo patri cum matre: nam nunc *eii* irata est....

CHARINVS

I modo!

EVTYCHVS

Propter istanc.

935. Camerarius pro arbitrio numerisque pravis: *Vt valuisti? quid, parentes mei valent? coena dabitur.* MSS. *V. v.? q. parentis metuat mater dati*, in quibus agnoscere mihi videbar id, quod excudi iussi: *— parentes? me- cũad matrẽ cedito*, h. e. *p.? mecum ad matrem cedito. Ad matrem*, quia primum omnium exorare eam vult, ne patri amplius suscenseat, ut ex versu 940 sq. intelligitur. Quod pro invitatione ad coenam accipit Charinus.

937. *Eloquere, an tu somnias?* Hoc proximum censeo manu scriptorum lectioni *Eloqueni somnias*. Vett. edd.: *io quae insomnia*; vulgo inconcinne: *cho, quae tu somn.*

941. Tò *eii* interceptum a vicinis ẽ (*est*) et *i* (*rata*). Metrum maxime requirit.

CHARINVS

I modo!

EVTYCHVS

Ergo cura.

CHARINVS

Quin tu ergo i modo:
Tam propitiam reddam, quam quom propitia est Iuno Iovi. 943

DEMIPHO. LYSIMACHVS.

Huic scenae
praescripserant vett. Edd. versus XI sequentes:

LYSIMACHVS

Demipho, sapientum illud dictum te audisse reor saepius,
Voluptas est malorum esca: quod ea non minus homines
Quam hamo capiantur pisces. Hanc est quom fugiunt senes;
Tu tamen senectuti gratiam non habeas: quoniam haec tibi
Non abstulit modo, sed in amorem coniecit fortius,
Quo te consiliumque tuum atque mentem perdit funditus
Atque oculorum tibi praestringit aciem. Me quoque
In magnum coniecisti malum, nec, quid faciam, scio.

DEMIPHO

Lysimache, deûm hoc arbitrium est, non hominum. Tute hoc tecum
Si cogites, non aequom te facere arbitrabere,

943. Quae hunc versum inter et proximum leguntur, absunt a scriptis et olim editis. De his idem valet, quod de supra positis post 818.

Quom amico homini tuique conscio ita suscenseas misere,
Quasi tu nunquam quidquam adsimile huius facti feceris. t. t. c. V, 3.

LYSIMACHVS

Edepol nunquam. Cavi, ne quid facerem. Vix vivos miser:
Nam mea uxor propter illam tota in fermento iacet.

DEMIPHO

Ast ego expurgationem habebo, ut ne suscenseat.

LYSIMACHVS

Sequere me. Sed exeuntem filium video meum.

EVTYCHVS. LYSIMACHVS. DEMIPHO.

EVTYCHVS

Ad patrem ibo, ut matris iram sibi esse sedatam sciat. t. t. c. V, 4.
Iam redeo.

LYSIMACHVS

Placet principium. Quid agis? quid fit, Eutyche?

EVTYCHVS

Optuma opportunitate ambo advenistis.

LYSIMACHVS

Quid rei est?

EVTYCHVS

Vxor tibi placata et placida est. Cette dextras nunciam.

944. *quidquăm*) Vid. ad Amph. 116, 341.

945. Vulg. inconcinne: Ly. *Edepol nunquam; cavi ne quid facerem; vix vivus sum miser.* V. C. — *facere multum miser;* Decurtatus: *facerem vix vivum ser*, h. e. *f. vix vivus miser.* De *sum* intelligendo vid. ad Amph. 168. Taubmannus coniiciebat: *vix vivo miser.*; sed nostra lectio gustum habet antiquitatis.

947. *egŏ*) Vid. ad Amph. 341.

949. *sibi*) priorem *i* literam elidit, qua de re monui ad Amph. prol. 74.

952. *Cette*) pro *Cedite* κατὰ συγκοπὴν dixisse Plautum atque Ennium, Nonius auctor est. Cf. Huius fragm. incert. 52.

LYSIMACHVS

Dî me servant!

EVTYCHVS

Tibi amicam nullam esse nuntio.

DEMIPHO

Dî te perdant! quid negotî est nam, quaeso, istuc?

EVTYCHVS

Eloquar.
Animum advortite igitur ambo.

LYSIMACHVS

Quin tibi ambo operam damus.

EVTYCHVS

Qui bono sunt genere nati, si sunt ingenio malo,
Suopte culpam generi capiunt, genus ingeniod inprobant.

DEMIPHO

Verum dicit hic.

LYSIMACHVS

Tibi ergo dicit: eo id verum est magis:
Nam te istac aetate haud aequom filio fuerat tuo,
Adulescenti amanti, amicam emtam eripere argento suo.

DEMIPHO

Quid tu ais? Charini amica est illa?

EVTYCHVS

Vt dissimulat malus!

953. *tibi*) Vid. ad 947.

957. Soloece atque inepte vulgo: *Suapte culpam genere capiunt genus, ingenium improbant.* MSS. teste Pareo, *ingenio*, quod reponendum etiam vidit ille. Caeterum commenta virorum doctorum de hoc loco enarrare longum est. Acquievimus nos Gronovii coniecturae, quae omnium maxime probabilis. « Accipio, *inquit*, partem a Salmasio, partem a Lipsio: *Suopte culpam generi capiunt, genus ingenio improbant*; nam et *generis* et *ingenii* mentionem tam posteriore quam priore versu facere debuit.»

958. Inconcinne libri: *eo illud verum est magis*, et inepte Eutycho haec tribuuntur, quum his demtis oratio Lysimachi sit arena sine calce, quod ille ait.

959. *Nam abs te — emtam arg. eripier suo*) Vulg. claudicante versu posteriore: *Nam te istac ——— Ad. am. a. e. a. eripere suo.* Legi etiam possit: *Nam te istac — — emtam eripere argento suo.* Et haec verior haud dubie ratio, quia facilior.

DEMIPHO

Ille quidem illanc sese ancillam matri emisse dixerat.

EVTYCHVS

Propterea igitur tu mercatus, novos amator, vetus puer?

LYSIMACHVS

Optume hercle! Perge, *perge*! Ego adsistam hinc altrinsecus.

Quibus est dictis dignus, usque oneremus ambo . . . .

DEMIPHO

Nullus sum!

LYSIMACHVS

Filio suo qui innocenti fecit tantam iniuriam!

EVTYCHVS

Quem quidem hercle ego, indu exilium quom iret, reduxi domum:

Nam ibat exulatum.

DEMIPHO

An abiit?

LYSIMACHVS

Etiam loquere, larüa?

Temperare istac aetate istis decebat artibus.

DEMIPHO

Fateor: deliqui profectod.

EVTYCHVS

Etiam loquere, larüa?

Vacuom esse istac ted aetaded iis decebat noxiis.

Itidem ut tempus anni, aetatem aliam aliud factum convenit:

964. Vulg. semel tantum *Perge* legitur, item hiante versu.

967. Vulg. affecto versu: *in exilium*. Vel legendum *hercule*, vel *indu*; sed hoc praetuli antiquitatis causa. Vid. ad Ba. 897 et de forma *Hercule* supra ad 701. *Rĕduxi*. Vid. ad Asin. 375.

968-970. *Etiam loquere?* Vid. ad Curc. 187.

971. Vulg. *aetate iis*; sed V. C. *aetate diis*; « quod est, *inquit Pareus*, aetated iis.» Recte quidem. Vid. ad Amph. prol. 149. Decurtatus, *aetatehis*.

Nam si istuc ius est, senecta aetate scortari senes,
Vbi loci res summa nostra est publica?

DEMIPHO

Hei, perii miser!

EVTYCHVS

Adulescentes rei agundae isti mage solent operam dare.

DEMIPHO

Iam, obsecro, hercle habete vobis cum sportis, cum fiscina! 976

EVTYCHVS

Redde filio! sibi habeat iam, ut volt!

DEMIPHO

Per me habeat licet.

EVTYCHVS

Temperi edepol: quoniam, ut aliter facias, non est copia.

DEMIPHO

Supplicî sibi sumat, quod volt, ipse ob hanc iniuriam.

976. Vulg. DE. *Iam obsecro vobis hercle habete cum porcis, cum fiscina.* Sed *porcos* h. l. dici πορκοὺς, h. e. *nassas*, quas latine ita dixerit Noster, ut credam, non adducit me Salmasius. Recte de sportis idem cogitavit, sicut etiam Acidalius. « *Porcis, inquit Salmasius*, scriptum est pro *portis*, ut c et *t* in libris veteribus saepe permutantur invicem. *Portis* autem pro *sportis*, ut *casteria* apud eumdem Plautum (Asin. 499) pro *schasteria*. Proverbium est *Habete hoc vobis cum sportis, cum fiscina*. Sportae et fiscinae ex vimine texebantur, et continendis obsoniis et variis rebus serviebant. Nam a *sporta sportula* dicta ὑποκοριστικῶς. *Fiscinae* etiam tunc parabantur ex vimine ad ficus et alia huiusmodi continenda. Habeatis, inquit, rem ipsam cum iis vasis, quibus continetur. — Similiter itaque hoc dictum atque illa *Rem auferre* vel *Aliquem abducere* cum ornamentis omnibus, cum pulvisculo, cum ramento, cum intestinis omnibus, de quibus vid. Pareani lexici Mantissa in Proverbiis.

977. Minus recte sic distinguitur in libris: Ev. *Redde filio: sibi habeat* DE. *iam ut volt, per me sibi habeat licet.* Nesciebat enim, id velle filium, Demipho; sciebant Lysimachus atque Eutychus: ergo alterius horum rectius existimantur esse verba *Vt volt*; quomodo mox item de Charino senex sanior: *Supplici sibi sumat, quod volt, ipse ob hanc iniuriam.* *Sibi* posterius adscribendum ineptus aliquis putavit, quia Eutychus modo dixit: *sibi habeat.* Quod eo loco metrum respuit.

978. Soloece libri: *non est copiae.* Τῷ *a* saepe literulae quid sive apicis adhaerere in libris veteribus, supra monui ad 113.

979. Itidem soloece edd.: *quid volt.* Subinde confunduntur verborum *Quid Quod* et similium compendia.

Modo pacem faciatis, oro, ut ne mihi iratus siet.
Si hercle scivissem, sive adeo ioculo dixisset mihi,
Se illam amare, nunquam facerem, ut illam amanti
abducerem.
Eutyche, ted oro (sodalis eius es), serva et subveni!
Hunc senem para clientem! Memorem dices benefici.

LYSIMACHVS

Ora, ut ignoscat deliciis eius atque adulescentiae.

DEMIPHO

Pergin' tu autem in hunc superbe invehere? Spero ego
mihi quoque

982. *Facerem* pro *fecissem*. Vid. ad Aul. 697.

984. Vulg. putida interpretatione: *Hunc senem para me clientem: memorem* etc. Aut dicendum *Me para clientem*, aut *Hunc senem para clientem*: nam utrumque horum idem valet. Vid. ad Capt. 84.

985. Vulg. *Ora ut ignoscat delictis tuis atque adolescentiae*. Sed Acidalius Divinatt. in Plaut. pag. 336: «Ipsumne, *inquit*, Demiphonem Lysimachus orare iubet? At quem? filium suumne an ipsius? Equidem non aderat Charinus, qui orandus esset: et oratorem vero sibi parat ille Eutychum, non ipsum orat. Nam quid hic oretur? Ignoscere Charini erat, in quem deliquerat pater. Non convenit igitur ista lectio, quam in sensum aptissimum refingo levissima mutatione. *Huius* emendo pro *tuis*. Inequitat aequali suo Lysimachus, et filium orat, orare atque intercedere apud filium illius pro illo velit. Ora Charinum, mi Eutyche, inquit, ut huius boni senis adolescentiae, delictisque per eam, ignoscat: salsissime rem indignam perstringens, quum quo modo quibus delictis quam veniam filii rogare solent a patribus, eodem iisdem eamdem patri a filio nunc rogari cupit.» Sic ille, clarissima quidem, ut solet, in luce ponens rem, de qua agitur, sed minus recte corrigens *huius*, quum *eius* potius reponendum sit, utpote vulgato *tuis* longe similius, quomodo *e* et *t* literas passim misceri monitum ad Cas. 319: nam reliquam quidem partem voculae legas *ius* an *uis*, non nisi ipsa sententia edoctus scias, quum *i* litera absque apice, qui hodie usitatus, perscribi soleat in libris paulo vetustioribus. Deinde, quod maioris momenti est, Decurtati lectionem deliciis vulgatae praeferendam duxi tum propterea, quod facile fieri potuit, ut infrequentiori verbo substitueretur frequentius; tum quia illud hoc etiam amarius: nam delinquere cadit in senes, siquidem in homines omnes; sed amores ac deliciae res sunt a senili aetate abhorrentes. Superbe autem in se invehi queritur in proximis amator senex.

986. Vulg. *Pergin' tu autem, eia superbe, invehere?* etc. Sed V. C. *P. t. autem huc superbe* etc., Decurtatus: *P. t. autem hia superbe* etc. Nunquam *Eia* vel *Heia* media pen-

Tempus tale eventurum, ut tibi gratiam referam parem.

LYSIMACHVS

Missas iam istas artis feci ego.

DEMIPHO

Et quidem ego dehinc iam.

LYSIMACHVS

Nisi

Consuetudine animus rursus te huc inducet.

DEMIPHO

Obsecro,

Satis iam ut habeatis! Quin loris caedite etiam, si lubet!

LYSIMACHVS

Recte dicis. Sed istuc uxor faciet, quom hoc resciverit.

DEMIPHO

Nihil opust resciscat. 991

LYSIMACHVS

Qui istuc?

EVTYCHVS

Non resciscet: ne time.

---

tur oratione, sed prima semper. Nec difficile erat agnoscere in veteris codicis lectione id, quod dedi; de quo vid. ad Capt. 84.

988. Satis inepte libri: — — *iam.* Ly. *nihil. Consuetudine* etc. Τῷ *nihil* absolute non negatur, sed semper ad aliquid praegressum id refertur apud probos scriptores. *Nisi* vel *Nisid* transiit in *Nihil*: vid. ad Amph. prol. 149. Nam hoc sequentibus applicatum per interrogationem, ut reponatur *Nihil* (pro *non* vel *nonne*) *consuetudine animus rursus te huc inducet?* tanquam dubitante sene, an sic futurum sit, lenius est, quam quod conveniat Lysimachi personae, rixis atque minis uxoris suae irritati et Demiphoni infensissimi. Neque tam miti orationi congruunt, quae hic respondet: *Obsecro, satis iam ut habeatis! quin loris caedite etiam, si lubet.*

991. Scilicet dotata uxor Demiphonis. Vid. ad Asin. 842.

992. Vulg. *Nihil opust resciscat.* Ev. *quid istuc? non resciscet, ne time.* Sed *Quid istuc?* formula mirantis est, cui hic locus nullus. Et fac miratum esse Eutychum, uxori suae celatam rem cupere Demiphonem, idque nolle: quomodo tamen statim promittit, sic fore, temereque modo ait, modo negat? Haec pugnantia. Neque rescribendum *Quid istic?* quod aegre tandem concedentis est, velut Rud. 1331 leno tandem eo redactus, ut talentum dare velit, si vidulus sibi reddatur: — — *Quid istic? necessum est video: Dabitur talentum*; et Lesbonicus, acrius instanti Philtoni cedens Trin. 540: *Quid istic? quando ita vis, di bene vortant! spondeo.* Hic autem nihil eiusmodi, sed uno verbo se uxorem id resciscere nolle significavit

Eamus intro: non utibilis hic locus factis tuis,
Dum memoramus, arbitri ut sint, qui praetereant per vias.

DEMIPHO

Hercle quin tu recte dicis: eadem brevior fabula
Erit. Eamus.

EVTYCHVS

Hic est intus filius apud nos tuos.

DEMIPHO

Optume est. Illac per hortum nos domum transibimus.

LYSIMACHVS

Eutyche, hanc volo prius agi rem, quam meum intro refero pedem.

EVTYCHVS

Quid istuc est?

LYSIMACHVS

Suam quisque homo rem meminit. Responde mihi:
Certon' scis, non suscensere mihi tuam matrem?

EVTYCHVS

Scio.

LYSIMACHVS

Vide!

EVTYCHVS

Me vide! *Satisne habes?*

LYSIMACHVS

Habeo. At, quaeso hercle, etiam vide!

EVTYCHVS

Non mihi credis?

LYSIMACHVS

Imo credo; sed tamen metuo miser.

Demipho. Ergo legendum *Qui istuc?* h. e. *Cur istuc?* et tribuendum hoc Lysimacho, alteri seni paulo inhumanius inequitanti, et tam facilem ei veniam dari ab uxore tantum non vetanti. Qua duriore responsione perculso Demiphone et pessima iam sibi praesagiente, Eutychus placabilior, ut adolescentem decet, praesertim erga senem: *Non resciscet; ne time.*

993. Decurt.: *non utibile si hic* etc.; edd. vett. *non utibile'st hic.* Fortasse legendum *n. utibilist* pro *utibilis est.*

996. *tuos*) Ita V. C. prisce. Vulg. *tuus.*

1001. Vulg. imperfectis numeris: Ly. *Vide.* Ev. *me vide.* Ly. *satis habeo. at* (MSS. et vett. edd. *id*) *quaeso hercle etiam vide.* Similia similibus etiam hoc loco offecere.

DEMIPHO

Eamus intro.

EVTYCHVS

Imo dicamus senibus legem censeo,
Priusquam abeamus, qua se lege teneant contentique sint.
Annos natus sexaginta qui erit, si quem scibimus,
Seu maritum sive hercle adeo coelibem, scortarier,
Cum eo nos hac lege agemus: inscitum arbitrabimur,
Et per nos quidem hercle egebit, qui suom prodegerit.
Neve quisquam posthac prohibeto adulescentem filium,
Quin amet, quin scortum ducat: quod bono fiat modo.
Si prohibuerit, clam plus perdet, quam si praebuerit palam.
Haec adeo ex hac nocte primum lex uti teneat senes.
Bene valete atque, adulescentes, haec si vobis lex placet,
Ob senum hercle industriam vos aequom est clare plaudere.

1004 sq. Male libri: *leges et: quas leges teneant*, quum de una tantum lege hic agatur? Recte I. Gulielmius Quaestt. in hanc fabulam cap. 4: « Vulgarius mihi videtur *leges tenere*, et vix dignum Plauto. Paulula certe mutatione politissimam loquendi formam restituas, *qua se lege teneant, contentique sint.* Sic Lucilius: *His te versibus interea contentu' teneto.* (Et ita passim legibus, foederibus, pace, teneri dicimur. Asin. 574 sqq.: — — *nunc enim interdius negotiosus est* (videlicet Solonem), *Leges ut conscribat, quibus se populus teneat — gerrae.*) Neque est quod quem moveat numeri mutatio, quam inferius iterum persequitur: *Haec adeo ut ex hacce nocte lex primum teneat senes.* » MSS. quoque, certe Decurtatus: *quas e lege ten.* Caeterum verbum *lex* utroque loco singulari numero poni, concinnitas sententiarum, imo ipsa ratio, plane postulabat. Mutatum numerum quum ferendum arbitraretur Gulielmius, sibi non constabat.

1005-1007. *quĭ — Cŭm*) Vid. ad Amph. 149. Vulg. autem minus recte: *Cum eo nos hic lege agemus.*

1009. Vulg. difficiliore numero: *Neu quisquam* etc.

1010. Vulg. itidem impedito metro: *Quin amet et scortum ducat.* Tò *-et* in *amet* male geminatum arbitror, *quin* autem alterum, in *quis* mutatum ad sequentem versum aberrasse. Vid. tamen ad Amph. 483.

1011. Vulg. ὑπερμέτρως: *Si quis prohibuerit, plus perdet clam, quam si praehibuerit palam.* Tò *quis* abest Iunt. Ald. MSS. et vett. edd.: — *perdet clam si pr. pal.*, omisso *quam*, quod, sententiae necessarium, a praecedenti *clam*, praesertim *cuam* vel *cam* scriptum, qua de re vid. ad Cas. 449, facile raptum fuerit.

1012. Vulg. parum venusto numero: *Haec a | deo ut ex | hacce | nocte p. l. t. s.* MSS. et vett. edd.: *H. adeo ex hac nocte* etc.

INDEX SPECIALIS

VOLVMINIS SECVNDI

ANIMADVERTENDA

Quum in textu priori Bothiano versuum enumeratio identidem falsa deprehenderetur, et id vitii adhuc ex varie digestorum carminum ac retractationum congerie, editioni nostrae inserenda, maius evaderet, quumque innumerae in notis Plautinae allegationes, quas sexcentis in locis dissitas, et memoria tenere, et singillatim corrigere immensi operis fuisset, ad unam omnes falsae illi enumerationi responderent, eamdem mihi omnino non immutandam statui. Quod ego te, Lector optime, monitum volebam tum ne non praestitisse, quae promisissem, arcesserer, tum ne mihi id vitio verteres, quod minime impediat, quominus (quod caput erat) quae velis, reperias. ED. TAVR.

MENDA

MENDA OPERARVM

IN PRIMO PLAVTI VOLVMINE.

In Praefatione Typographi Taurinensis

Pag. VII, lin. 5, Sfortiam *lege* Strotium
— XXII, 15, quod — quam

In Praefatione Bothiana

— 11, 9, ditius — diutius
— 14, 6, litetarum — literarum

In Textu

Pag. 112, inter versum 731 et 732 deest interlocutio ALCVMENA.
— 122, in not. ad vers. 869, *pro* pag. 88, *lege* pag. 142. Verba sequentia *compressioribus literis* otiosa sunt.
— 158, vs. 30, malem — malam
— 302, vs. 618, ob ianua — ab ianua
— 368, vs. 366, commodus, ne — commodusne,
— 435, vs. 1159, sic legitur:

BACCHIS.

Ne is?

NICOBVLVS

Quaen' mea . . . .

Atque iterum

NICOBVLVS

Quod semel dixi . . . .

Haec ita edidimus V. cl. Bothe secuti., quum tamen mendum in textu reperiatur, quem quidem ex Gronovii editione sic leges:

BACCHIS

(omisso *Ne is?*) *Nusquam me a te avelles. Satisn' ego istuc habeo obfirmatum?*

NICOBVLVS.

Quod semel dixi, haud m . . . . .

Pag. 470, vs. 354, fideliter — fideliter

IN SECVNDO VOLVMINE.

Pag. 11, vs. 5, utuntur ludis, — utuntur, ludis
— 111, vs. 25, manas — matronas
— 139, vs. 295, amice — amicae
— 296, vs. 360, hi — Ibi